

2A

1850

1851

1852

1853

1854

1855

†
IHS
BIBLIOTECA DE LOYOLA.

Sala 18
Estante 7
Plúteo 3

3
7

40,4

*...
ne p[er]fundi & p[er]
na nos [illegible]*

OPVS ERVDITISSIMVM
DIVI IRENAEI EPI
SCOPI LVGDVNENSIS, IN QVIN
QVE LIBROS DIGESTVM, IN QVIBVS
 MIRE RETEGIT ET CONFVTAT VETERVM HAERE
secun impias ac portentosas opiniones, ex uetustissimorum codicum col-
latione quantum licuit DES. ERASMI RO-
 TERODAMI opera emendatum.

Additus est Index rerum obseruatu dignarum.

FR O BEN

Societatis Iesu.
Burgis. 1863.

BASILEAE, M. D. LX.

fuere purgatus est libris per amicum del
Hoff en 20 de mayo 1885
J. D. Sworas

REVERENDISSIMO

IN CHRISTO PATRI AC DOMINO, D. BER-
nardo episcopo Tridentino Des. Erasmus
Roterodamus s. d.

IN TVIS ornatissime præful auspicijs in lu-
cem producimus, magnū illum ecclesiæ pro-
pugnatorem, ac pro sui nominis augurio pa-
cis ecclesiasticæ uindicē IRENÆVM. Nam
ἐπιλυήν Græcis pacem sonat, & in Evangelio
dominus beatos pronuntiat ἐπιλυήνους, id
est pacificos, quoniam, inquit, filij dei uoca-
buntur. Deus enim nō est dissensionis autor
sed pacis, qui per filium suum pacificauit ea,
quæ in cœlis & quæ in terris. Contrà qui dissidijs orbem concutunt,
parentem suum referunt, qui primus seuit discordiã inter deum & ho-
minem, ac salutiferam Euangelicæ doctrinæ segetem uitiauit, clam in-
spersis zizanijs: nocturnum opus aptumq; principi tenebrarum. Vti
nam & in his ecclesiæ tumultibus, quibus nec in annalib. legimus un-
quam exortos uel grauiores, uel latius diuagatos, quãquam latissime
se sparserat Arianorum hæresis, exoriãtur aliquot IRENÆI, qui spi-
ritu euãgelico mundum redigant in concordiam. Nam libri qui nunc
utrinq; prouolãt, eiusmodi fermè sunt, ut citius nouum excitent incen-
dium, quàm uetus restinguãt. Verum hoc per Christianos principes
faciet dominus, postquam nobis ad meliora conuersis ex irato cœpe-
rit esse propitius. Ad IRENÆVM meum redeo. Quur enim non
meum appellem, quem penè sepultum, absterfo quãtum licuit situ, lu-
ci restituumus, indignum profecto qui perpetua obliuione obsolesce-
ret. Spirant enim illius scripta priscū illum Euangelij uigorem, ac phra-
sis arguit pectus martyrio paratū. Habent enim martyres suam quan-
dam dictionem, seriam, fortem, ac masculam. Fuit uicinus apostolorū
temporibus, cum adhuc martyrum triumphis floreret ecclesia. Nam
puer audiuit Polycarpum in Asia, Polycarpus autem Ioannis Euange-
listæ fuit discipulus, à quo & episcopus Smyrnegis datus, notus et alijs
apostolis discipulisq; qui uiderant & audierant dominum, ex quo-
rum relatione multa solitus est commemorare, quæ literis prodita nō
sunt. Huius uiri de Christo decq; Christi discipulis sermones IRE-
NÆVS puer audiffimis imbibit auribus, ac penitus inscripsit cordi
suo, sic ut senex etiam horum omnium uiuidam ac præsentem retine-
ret me

ret memoriam, quemadmodum ipse multis uerbis testatur in his quæ scripsit ad Florinum. Referuntur autem Ecclesiasticæ historiæ libro quinto, capite uigesimo. Manebant eo seculo ueterum ecclesiæ charisimatam manifesta uestigia, quando quidem ipse libro quinto refert, se multos audisse fratres in ecclesia, quibus esset donum prophetiæ, qui dei mysteria enarrarent, qui linguis omnibus loquerentur, qui secreta hominum proferrent non ad ostentationem sed ad utilitatem. Et alibi docet, fuisse qui inuocato Iesu nomine morbos ac dæmones profligarent. Habes IRENAEI cōmendationem ab antiquitate. Accipe nunc pietatis & integritatis testimonia, quæ quidem hoc sunt speciosiora, quòd eo seculo promerenti contigerunt, quo laus hæc ferè supplicij ac mortis erat emenda. Nunc delicata res est Christiani nominis professio quum nec facultatibus nec corporibus ullum à persecutore periculū est. IRENAEVS igitur presbyter ecclesiæ Lugdunensis ad componendum ecclesiæ dissidium Romam mittitur, ubi tum præsidebat Eleutherus, mittitur autem martyrum epistolis magnifice commendatus, & quòd Euangelij zelo præmineret, & quòd dignitati presbyterij, morum integritate responderet: unde dignus est habitus qui Photino siue Pothino (uariant enim in nomine codices) Lugdunensis ecclesiæ præsulī, qui natus annos ferè nonaginta martyriū peregit, subrogaretur. Ecclesiasticæ concordia tam fuit studiosus, ut cum Victor Romanus pōtifex multas ecclesias amputasset à communione, quòd in celebratione diei pascalis, & in obseruatione ieiuniorū, morem obtinerent à Romana consuetudine diuersum, magna libertate Victorē reprehenderit, quòd præter exemplum eorum quibus successerat, tam facilis esset ad amputandas ecclesias, non in fide sed in ritibus quibusdā dissidentes. Refert hæc fusius Ecclesiasticæ historiæ liber quintus capite uigesimo quarto. Hæc IRENAEVS, quum nunc Ptolemæi quidam ex quamlibet friuolis nugis, hæreseon & schismatum excitent calumniam. Sed unde pietatis illius certius argumentū proferam, quàm ex ipsius scriptis, quæ spirant pectus euangelicum, & martyrij (ut ita loquar) candidatum? Nunc de doctrina paucis accipe. Eloquentiæ nec studiosum nec peritum sese fatetur ipse præfans in primū librum. Ac non affectatam quidem ab eo facile crediderim: ignoratam ne credam, facit ipse sermonis cursus, in rebus tam spinosis ac perplexis, imò fastidij plenis, dilucidus, digestus, ac sibi cohærēs, nisi quòd mihi nondum satis liquet, Græcène scripserit an Latine, etiamsi magis arbitror Latine scripsisse, Græci tamen sermonis peritiorem. Itaq; figuris Græcis tanquam suo iure abutitur Latine loquens, ueluti noceri pro lædi, quemadmodum Græci dicunt βλάπτειν, ἔχοντες, id est habentes,

pro uas

pro ualentes: cuius generis aliquot annotauimus in spatijs marginū, ne lector his offenderetur. Certe liberalium disciplinarum omnium peritissimum fuisse constat. Tertullianus enim in libro quem scripsit aduersus Valentinianos, indicans quos in eo opere fuerit sequutus, hunc in modum loquitur: ut Iustinus philosophus & martyr, ut Miltiades ecclesiarum sophista, ut IRENAEVS omnium doctrinarum curiosissimus explorator. Quin & Eusebius Cæsariensis in Catalogo scriptorum illustrium, qui circa Soteris ætatem ecclesiam dei uita simul et scriptis illustrarunt, quum uentum est ad IRENAEVM, dicit, Et præcipuus IRENAEVS, quorum omnium ad nos apostolicæ fidei & sanæ doctrinæ præclarissima monumenta perlata sunt. Floruit autem potissimum Commodi temporibus. Cæterum posteaquā ordo nos uocat ut de tam egregij uiri scriptis aliquid dicamus, dolor quidam subit animum meum, quòd ex tot laudatissimis monumentis hoc opus solum, ut uidetur, remansit incolume. Scripsit enim librum ad Blastum De schismate, alium ad Florinum presbyterū ab ecclesia prolapsū, De Monarchia, siue quòd deus non sit conditor malorum. Nam Blastus eodem errore teneri uidebatur, qui prius Polycarpi discipulus, post in hæresim Valentinianam deuolutus est. Scripsit autem & de Ogdoade librum, quem eximie probat diuus Hieronymus. Hic est cui affixit obtestationem adscribas, quam et nos præfiximus huic operi. Hæc tantum uiderat Eusebius. Hieronymus addit uolumen breue contra gentes, rursus aliud De disciplina. Item ad Martianum fratrem De apostolica prædicatione. Denique librum uariorum tractatum. Ex his tam multis uiri lucubrationibus solum hoc quod nūc damus, seculorum inuidia reliquum esse uoluit. Quod utinam sic dare licuisset, quemadmodum ab illo proditum fuit. Primus & secundus quoniam ferè occupantur recensendis monstris hæreticorum & uocabulis & opinionibus, alicubi torserunt nos, quos nemo nisi patientis stomachi poterit absq; tædio peruoluere. Tribus exemplaribus sumus adiuti, uno quod Romæ descriptum illinc ad nos misit egregius studiorum patronus Ioannes Faber, duobus è monasterijs commodato præbitis. Ex Tertulliano pauca restituimus, quòd illic plus etiam erat deprauationis in uocabulis: non pauca cōiecturis sumus assecuti, que si parum certa uidebantur, in margine tantum annotauimus. Solis autem scripturarum præsidij pugnat aduersus cateruam hæreticorum, quorū princeps fuit Simon ille Samarites, magiæ peritus, qui se deum summum ausus est prædicare, & Selenen scortum suum persuasit esse summam mentem, & hic impostor Romæ statuam meruit cum hac inscriptione, Simoni sancto deo. Huius discipulus Menæder, non in no

α 3 mine

mine IES V, sed in nomine suo baptizabat, negās cum Simone, mundum hunc à deo conditum, sed ab angelis: quem errorem è Platonis philosophia uidetur hausisse. Post hunc Saturninus Antiochenus dicebat, hunc mundum conditum non à summo deo sed à septem angelis. Hos sequutus Basilides Alexandrinus in maiorē erupit insaniam, præter alia dogmatum portenta, summum quendam deum inuehens, & ficto nomen æquè fictum imponens, Abraxas, qui Valentino seminarium insanix præbuisse uidetur. Nam quos ille cœlos uocabat, hic dixit αἰῶνες. Dehinc Nicolaus turpitudinis doctor, cum superioribus negat mundum hunc à deo conditum. Quin & Ophitæ monstra quædam somnia de Aeonibus, & eorum præcipuo Ialdaboth prodiderunt. Successit his Capocrates gnosticorū autor, aperte magiam exercens, ac dæmones πνεύματα iactans, quale quiddam de Socrate legimus. Sequutus est hos Cerinthus, negans mundum à deo conditum, mentiens Christum ex Ioseph semine natum, legem nō à deo sed ab angelis latam. Huic contrarius Ebion sic adstruit legem, ut subuertat Euangelium. Talibus portentis successit Valentinus omniū portentuosissimus, Platonice philosophiæ sectator, uir alioqui doctrina pollens, iuxta atq; eloquentia. Ambiebat episcopi dignitatem, sed indignè ferens sibi prælatum alium, qui in tormentis confessus fuit nomen domini, ad turbendam ecclesiam uertit ingenium, totam doctrinam Christianam ad cōfictas uoces & perplexas fabulas pertrahens. Huius impijs inuentis nō nihil addiderunt Ptolemæus & Secundus, aucto uidelicet Aeonū numero, sic tamen ut in quibusdam ab eo dissentirent. Eadem cum Valentino docuit Heracleon, sed nouitate pronuntiationis uideri studuit diuersa tradere. Post hunc Marcus & Colarbasus, alioqui non degenerantes à Valentino, rem mire ridiculam commenti sunt, omnia fidei mysteria ad Græcum alphabetum pertrahentes. Successit his Cerdon impietatū lernam secū trahens. Duos enim deos finxit, alterum bonum, alterū sæuum, à sæuo mundum creatum. Legem in totum repudiabat: solum euangelium Lucæ, nec id totum recipiebat. apostoli Pauli epistolas nec omnes nec totas probabat. Acta apostolorū & Apocalypsin ut falsa reiiciens, docebat Christum boni dei filium in phantasmate tantum uenisse, nec uere passum, nec uere natum: resurrectionem animæ probans, carnis negans. Hic dum aliquando confiteretur errorem, & rursus clam, interdum & palam doceret impia, tandem cōuictus ueluti deploratum membrum à communionem fratrum resectus est. In huius impietatem successit Marcion, genere Ponticus, Stoicæ philosophiæ studiosus, episcopi filius, ob stupratam uirginem eiectus ab ecclesia, qui tamen post interdixit nuptias

nuptias Christianis. Cerdonis ac Marcionis blasphemam doctrinam excepit Lucanus quidam, ob id obscurus, quod nihil innouarit ex eorum doctrina quos sequebatur. Sed Apelles Marcionis discipulus, quo se faceret nouæ factionis autorem, multa ex magistri dogmatibus reprobauit, sed sic ut nihilo saniora substitueret. Hic allegauit nobis puellam nomine Philumenen, cui fingebat adesse propheticum spiritum, quam tamen Augustinus scripsit à Seuerō quodam inductam, haud scio quid sequutus: Nam Eusebius & Tertullianus in hoc quod narro consentiunt. Inter hæc portenta latuerunt Potitus & Basiliscus, qui Marcionē sequuti duo rerum principia tradiderunt. Syrenus magis etiam delirans, tria principia siue tres naturas induxit. Hos omnes sequutus Tatianus, ex Iustini discipulo factus hæreticus, Valentini Marcionisq; pestifera dogmata reuocauit, discipulū habuit Calistionem. In tam longam seriem se porrexit illa detestanda lues à Simone mago profecta, dictuq; mirum quàm ægrè desijt. Iam enim Valentini nomen erat extinctum, quum tamen non deessent Valentiniani. Nec omnino finis uidebatur futurus, nisi uenisset Montanus, qui cæteris omnibus abrogauit autoritatē, se prædicans esse spiritum sanctum à Christo promissum, qui deduceret in omnem ueritatem. Quanquam & Manichæus non nihil erroris ex Basilide uidetur hausisse. Accidit autem hic quod solet in febris uehementer tenaci, quæ nunc est remissior nunc acrior, nunc in aliam atq; aliam speciem sese uertit, nec desinere potest, donec in phrenesim aut in aliud malum præsentius exeat. Aduersus hæc portenta scripsere Iustinus, quem aliquoties citat IRENAEVS, Miltiades, Proculus, & Tertullianus: Cuius libros quos eruditissimos scripsit aduersus Valentinianos & Marcionem, præterea de heresibus & hæreticorū præscriptis, si quis legere non grauabitur, rectius intelliget hos IRENAEI libros. Iam mihi uideor satis præfatus ornatissime Præsul, quod ad huius operis rationem attinet, & tempus erat finem imponere prologo: quod quidem faciam, si paucis aperuero, quæ cogitatio subierit animū meum in hoc argumento uersantis. Non enim queo satis admirari consilium inscrutabile dei, qui miris modis sponsam suam ecclesiam uindicare, purgarit, erudierit, euerit, illustrarit, in quibus omnibus nihil est non alienissimū ab humanis consilijs, quemadmodū ipse loquitur per Esaiam hominibus: Nō enim cogitationes meæ, cogitationes uestre: neq; uia meæ, uia uestræ, dicit dominus. Quia sicut exaltatur cœli à terra, sic exaltatae sunt uia meæ à uis uestris, & cogitationes meæ à cogitationibus uestris. Quemadmodum igitur ipse dominus descendens è cœlis uiam aperuit in cœlos, & accepta forma serui parauit sibi dominium omnium

quæ in cælis quæq; in terris, ac per summam ignominiam consequutus est æternam gloriam, patiendo deuicit hostem, morte promeruit immortalitatem: sic pusillum & imbellem gregem suum alienissimis à mundi ratione præsidij prouehit: per imperitos confutauit mundi sapientiam, per paucos subegit omnes mundi nationes, per imbecilles prostrauit tyrannorum potentiam, per imbelles expugnauit omnem nationem attollentem sese aduersus deum, per ignotos & humiles obscurauit uniuersam mundi gloriam, per oues domuit leones, per columbos abegit serpentes. Et passus quidem est in ouiculas suas satanam et mundum hunc totis artibus ac uiribus suis insurgere, uerum arcanis suis consilijs omnia mala uertit electis suis in bonum. Solus enim ille rex regum nouit & uti bonis & abuti malis in suam gloriam & ecclesie salutem. Infremuit aduersus paucos & humiles Christi discipulos ludæorum zelus, pharisæorum supercilium, sacerdotum autoritas, tum regum legibus & copijs armata potentia, magorum præstigiæ, philosophorum eruditio, hæreticorum seditio. Tot machinis satanas oppugnabat ouile Christi. Sed domino temperante conatus & actiones hominum, supplicijs ac mortibus creuit & inualuit ecclesia, impiorum philosophorum oblationibus confirmata est Euangelica philosophia, præstigiæ magorum illustrarunt Christi diuinam uirtutem in discipulis operantem, schismaticorum molimina, piorum concordiam arctius iunxerunt, ac uelut in phalangem redegerunt: hæreticorum impia dogmata, ad scrutandum arcanas literas compulerunt. Itaque factum est, ut dum ludæi zelo legis sed non secundum scientiam pugnant aduersus Euangelium, certius cognouerimus antiquatas esse legis umbras, & illustrata est Euangelij gloria, Rursus dum persequutor ignominij, cruciatibus, ac mortibus conatur fidem in Christum extinguere, fidem auxerit, charitatem accenderit, spem reddiderit firmiorem, & piorum tolerantiam dum exercet, illustrarit. Postremo dum hæreticorum argutationibus agitatur, magis uti didicit armatura diuinarum literarum, & confirmata est impugnata ueritas. Primus ecclesie congressus fuit cum ludæis, quorum utinam non extarent & hodie reliquæ. Hic strenuum propugnator Euangelicæ libertatis præstitit apostolus Paulus. Magiæ principem Petrus deiecit. Secundus fuit cum philosophis & hæreticis, qui ferè philosophiæ præsidij bellabant aduersus Euangelium. Horum impressiones, post apostolos exceperunt uiri doctrina facundiaq; præcellentes. Nec ideo damnanda est philosophiæ sobria cognitio, quod à philosophis ferè natæ sunt omnes hæreses, cum per philosophos item oppressæ sint. Valentinus philosophus oppugnauerat ecclesiam, sed Iustinus philosophus, & IRENAEVS philo-

sophus defendit. Marcion philosophus impetit ueritatem, sed Tertullianus philosophus confecit hostem. Celsus philosophus blasphemias euomuit in Christum, sed Origenes melior philosophus ex illius blasphemijs illustrauit CHRISTI gloriam. Libanius sophista defendit idolatriam, sed hoc facundior Chrysostomus asseruit uerum dei cultum. Idem fecit orator Symmachus quod Libanius, sed hunc confodit potentior orator Prudentius. Itaque bona quaedam spes habet animum meum fore, ut hanc ecclesie tempestatem dominus inscrutabili suo consilio uertat in bonos exitus, excitetq; nobis Irenæos aliquot, qui compositis dissidijs pacem orbi restituant. Hunc interim IRENAEVM uelut omnis fausti loco læta fronte dignaberis accipere, Præsul optime, tui nominis auspicijs in lucem prodeuntem. Id ut facerem non tam mihi persuasit singularis quidam, ac ut gratuitus, ita perpetuus animi in me tui fauor, quam uno omnium ore prædicata morum tuorum integritas, cum admirabili prudentia pariq; humanitate coniuncta. Sed nulla laus Episcopo dignior, quam quod ubiq; studes paci concordiaq; Christiani populi. Atq; hæc quidem in te uirtutes hoc sunt admirabiliores, quod ætate florenti Nestorem quendam, ut ita loquar, præstas tum illustri principi FERDINANDO, tum ecclesie CHRISTI. Nec ignota, nec tuas dotes prædico, sed pro donis in te collatis, & deo gratias agimus, & nobis gratulamur. Amplitudinem tuam bonis omnibus augeat is, à quo solo proficiscitur uera felicitas. Datum Basileæ sexto Calend. Septembris. Anno M. D. XXVI.

IRENAEI EPISCOPI VITA, PER
DIVVM HIERONYMVM.

IRENAEVS, Pothini episcopi qui Lugdunensem in Gallia regebat ecclesiam, presbyter, à martyribus eiusdem loci ob quasdã ecclesie quaestiones, legatus Romam missus, honorificas super nomine suo, ad Eleutherium episcopum perfert literas. Postea iam Pothino propè nonagenario, ob Christum martyrio coronato, in locum eius substituitur. Constat autem Polycarpi, cuius supra fecimus mentionem, sacerdotis & martyris hunc fuisse discipulum.

Scripsit quinque aduersus haereses libros,
& contra gentes volumen breue,
& de disciplina aliud,
& ad Martianum fratrem de apostolica praedicatione,
& librum variorum tractatum,
& ad Blastum de schismate,
& ad Florinum de monarchia, siue quod deus non sit conditor malorum.
& ποὺ τῶν ὑδαῶν egregium commentarium, in cuius fine significans se apostolicorum temporum vicinum fuisse, sic subscripsit:

ADIVRO TE, QUI TRANSSCRIBIS LIBRVM ISTVM,
PER DOMINVM IESVM CHRISTVM, ET PER GLO
RIOSVM EIVS ADVENTVM, QVO IVDICATVRVS EST
VIVOS ET MORTVOS, VT CONFERAS POSTQVAM
TRANSSCRIPSERIS, ET EMENDES ILLVM AD EXEM
PLAR, VNDE SCRIPSISTI, DILIGENTISSIME: HANC
QVOQVE OBTESTATIONEM SIMILITER TRANSFERAS,
VT INVENISTI IN EXEMPLARI.

Feruntur eius & alia ad Victorem episcopum Romanum, de quaestione paschae epistola, in quibus commonet eum, non facile debere unitatem collegij scindere. Siquidem Victor multos Asiae & Orientis episcopos, qui decimaquarta luna cum Iudeis pascha celebrabant, damnandos crediderat. In qua sententia hi qui discrepabant ab illis, Victori non dederunt manus. Floruit maxime sub Commodio principe, qui M. Antonino Vero in imperium successerat.

Diui Irenaei ob
testatio ad scri-
b. 16.

INCIPIVNT CAPITVLA IRENAEI LVGDVNENSIS
Episcopi in librum primum contra haereses.

Narratio omnis argumenti discipulorum Valentini. Expositio praedicationis ueritatis, quam ab apostolis ecclesia percipiens custodit.	1
Ostensio neq; plus neq; minus de ea qua est fide posse quosdam dicere.	2
Secundum quid fiat putare alios quidem plus, alios uero minus agnitionis ha- bere.	3
Qua est Valentini sententia in qua discrepant aduersus eum discipuli eius.	4
Qua sunt in quibus non consonant aduersus inuicem hi qui sunt a Valentino omnes.	5
Qualis conuersatio ipsorum & qua est figuratio uita.	6
Qua est Colarbaseorum & Marci doctrina.	7
Qua est industria Marci, & qua sunt qua ab eo fiunt.	8
Quemadmodu quidam ex eis per numeros & per syllabas & per literas conan- tur constituere eam, qua est secundum eos, argumentationem.	9
Quomodo soluunt parabolas.	10
Quemadmodum conuersationem secundum figuram eius qui apud eos est ple- roma exponunt factam.	11
Quemadmodum in ea qua sunt in lege, in suum transferunt figmentum.	12
Quemadmodum incognitum hominibus conantur inducere patrem.	13
Quibus ex scripturis testimonijs utuntur.	14
De redemptione sua quanta dicunt & faciunt.	15
Quot modi apud eos sunt redhibitionis.	16
Quemadmodu imbuant eos qui sibi credunt & quibus sermonibus utuntur.	17
Quod est propositum omnibus haeticis & quod tendunt.	18
Qua Simonis Samaritae magi doctrina.	19
Qua est Menandri sententia & qua operationes ipsorum.	20
Relatio eius qua est secundum Basilidem doctrina.	21
Qua est Saturnini argumentatio.	22
Qua est Carpocratis doctrina, & qua operationes ipsorum qui ab eo sunt om- nium.	23
Qualis est doctrina Cerinthi.	24
Qua est Ebionitarum doctrina.	25
Qua sunt Nicolaitarum opera.	26
Qua est Cerdonis sententia.	27
Qua sunt qua Marcion docuerit.	28
Qua est continentium aduersatio.	29
Qualis Tatiani doctrina.	30
Vnde hi, qui differentias induxerunt, acceperunt occasionem.	31
Quibus temporibus fuerint omnes qui praedicti sunt, & a quibus initia & do- ctrinas acceperunt.	32
Qua genera gnosticonum & qua secundum eos sententia.	33
Qua est Ophitarum & Cainorum irreligiositas & impudentia, & unde conscri- pta ipsorum.	34
	35

DIVI

DIVI IRENAEI EPI-
SCOPI LVGDVNENSIS ADVER-
SVS HAERESSES VALENTINI SIMI-
liumq; Liber primus.

PRAEFATIO.

VALENVS ueritatem refutantes quidam
inducunt uerba falsa, & genealogias infini-
tas, quae quaestiones magis praestant, quam admo-
du Apostolus ait, quae aedificatione dei, quae
est in fide: & per eam quae est subdole exercita
uerisimilitudo, traducunt sensum eorum, qui
sunt inexpertiores, & in captiuitate ducunt
eos, falsantes uerbu dñi, interpretatores ma-
li eorum quae bene dicta sunt effecti: & mul-
tos evertunt, attrahentes eos sub occasione agnitionis, ab eo qui hanc
uniuersitatem constituit & ordinauit, quasi altius aliquid & maius haben-
tes ostendere, quam eum, qui coelum & terram, & omnia quae in eis sunt, fecit:
Suadeter quidem illi illiciunt per bonorum & more simpliciores ad requi-
rendi modum, male autem perdunt eos iniqui, & impiam sententiam ipsorum
factam non ostendunt, ne denudatus fiat comprehensibilis, sua sorio autem
cooperimento subdole adornatus, & in ipsa ueritate (ridiculum est dice-
re) ueriores semetipsam praestant, ut decipiat exteriori pharasma ru-
diores: quemadmodum a meliore nobis dictum est de huiusmodi. Quomodo
modo lapidem pretiosum, smaragdum, magni pretij apud quosdam uitre-
um in eius contumeliam per arte assimilatum, quoad usque non adest qui
potest probare & artificium arguere quod subdole sit factum. Quum es-
nim comixtum fuerit gramen uero argento, quis facile poterit, rudis cum
sit, hoc probare? Igitur ne forte & cum nostro delicto abripiatur quidam
quasi oues a lupis, ignorantes eos propter exterioris ouilis pellis superin-
dumentum, a quibus cauere denunciavit nobis dominus, similia quibus-
dem nobis loquentes, dissimilia uero sentientes: necessarium duxi, cum
legerim Commentarios ipsorum, quemadmodum ipsi dicunt, Valentini
discipulorum, quibusdam autem ipsorum & congressus, & apprehen-
dens sententiam ipsorum, manifestare tibi dilectissime, portentuosissi-
ma & altissima mysteria eorum, quae non omnes capiunt, quia non om-
nes cerebrum habent, ut & tu cognoscens ea omnibus his qui sunt te-
cum, manifesta facias, & praecipias eis obseruare se a profundo insensa-
tionis, & eius quae est in deum blasphemationis. Et quantum nobis uirtu-
tis adest, sententiam ipsorum, qui nunc aliud docent, dico autem eorum, qui
a sunt

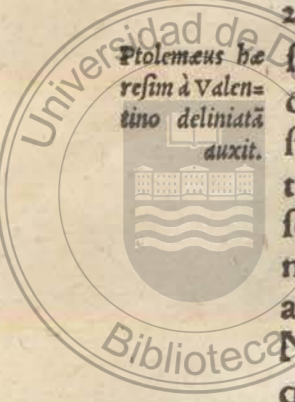
1. Tim. x

εχοντες,
id est, ualentes:

πλευρωσ.
aliis, mortem

Solae.

φυλάξαι,
i. cauere.

Sunt circa Ptolemæū, qui est uelut flosculus Valentini scholę, cōpen-
diose, & manifeste ostēdimus, & alijs occasiōes dabimus secūdu no-
stram mediocritatē ad euertendū eam, nō constantia neq; apta ueri-
tati, ostēdentes ea quæ ab ijs dicūtur, neq; cōscribere cōsueti, neq; q
sermonū arti studuerimus: Dilectiōe aut nos adhortate, & tibi & o-
mnibus qui sunt tecū manifestare, quæ usq; adhuc erāt abscoisa. Iam
autē secundum gratiā dei in manifestū uenerūt doctrinæ ipsorum.
Nihil. n. est cooperitū, quod nō manifestabitur, & nihil absconsum,
q; nō cognoscetur. Non aut exquires à nobis, qui apud Celtas com-
moramur, & in barbarū sermonem plerūq; auocamur, orationis ar-
tem q; non didicimus, neq; uim conscriptoris, quam non affectauis-
mus, neq; ornamentū uerborū, neq; suadelam quam nescimus: Sed
simpliciter & uere & Idiotice, ea quę tibi cū dilectiōe scripta sunt, cū
dilectione percipies, & ipse augeas ea penes te, ut magis idoneus q;
nos quasi semē & initia accipiēs à nobis: & in latitudine sensus tui in
multū fructificabis ea, quæ in paucis à nobis dicta sunt, & potēter af-
feres ijs qui tecū sunt, ea quæ inualide à nobis relata sunt. Et quē ad-
modum nos elaborauimus olim, quærenti tibi discere sententiā eorū,
nō solum facere tibi manifestam, sed & subministrationem da-
re, uti ostēderemus eam falsam: Sic & tu efficaciter reliquis ministra-
bis secundum gratiam quæ tibi à domino data est, ut iam non ab-
strahantur homines ab illorum suadela, quæ est talis.

αἰών, seculū.
πρῶτον, i.
ante principū
sive priorem
principio πρῶ-
τον, i. pa-
tre prior.
βυθός, profun-
ditas. ἐννοία,
cogitatio pro-
prie tacita.
χάρις, gratia.
σιγή, silentiū.

ὄψις, αλή-
θεια, ueritas.
λόγος, sermo.
ζωή, uita.
πλήρωμα, cō-
summatio.

Narratio omnis Argumenti Valentini discipulorum. Cap. I.
DICUNT esse quendam in inuisibilibus & inenarrabilibus
altitudinibus perfectum Æonem qui ante fuit. Hunc au-
tem & proarchen & propatora, & Bython uocant: esse au-
tem illum inuisibilem, & quem nulla res capere possit. Cum autem
à nullo caperetur, & esset inuisibilis, sempiternus, & ingenitus, in si-
lentio & in quiete multa fuisse in immensis Æonibus. Cum ipso au-
tem fuisse & Ennoean, quam etiam Charin & Sigen uocant, & alii
quando uoluisse à semetipso emittere hunc Bythum, initium om-
nium & uelut semen. Prolationē hanc pręmitti uolunt, & eam depo-
suisse quasi in uulua eius quæ cum eo erat Sige. Hanc autem susce-
pisse semen hoc, & pręgnantem factam generasse Nun, similem &
æqualē ei qui miserat, & solū capientē magnitudinē patris. Nun au-
tē hunc unigenitū uocat, & patrē, & initiū omniū. Vnā aut cū eo es-
missam ueritatē, & hanc esse primā & primogenitā Pythagoricam
quaternationē, quā & radicē omniū dicunt. Est em Bythus & Sige,
deinde Nus & Alethia. Sentientē aut unigenitū hūc in quæ platus
est, emisisse & ipsum Logon & Zoen patrē omniū eorū, q post se fu-
turi essēt, & initiū & formationē uniuersi pleromatis. De logo aut &
Zoe

Zoe emissam secūdam coniugationem hominem & ecclesiam, & esse
hanc primogenitam octonationem, radicem & substantiam omnium,
quatuor nominib. apud eos nuncupatā, Bython & Nun, & Logon,
& Anthropon. Esse enim illorū unumquēq; masculino scēminā. Sic ini-
tio propatorem illum coisse secūdu coniugationē suę Ennoeæ, id est
cogitationi quam gratiam & silentiū uocant. Vnigenitū aut, hoc est
Nun, Alethiæ, id est, ueritati. Logon aut Zoe, id est, uitæ, & Anthro-
pon cum ecclesia. Hos aut Æonas in gloriā patris emissos, uolentes &
ipso de suo clarificare patrem, emisisse emissiones in cōiugationē. Lo-
gon quidē & Zoē posteaq; emissus est homo, & ecclesia, alteros decē
Æonas, quorū nomina dicunt hæc: Bythus & Mixis, Ageratos & He-
nolis, Autophye & Hedone, Agne & Homosyncrasis, Monogenes, et
Macaria. Hī decē Æones, quos dicunt ex Logo & Zoe emissos, An-
thropon aut & ipsum emisisse cum ecclesia Æonas xii. quib. nomina
hæc donauit, Paracletus & Pistis, Patricos & Elpis, Metricos & Aga-
pe, Ænos & Synesis, Ecclesiasticos & Macariotes, Teletos & Sophia.
Hī sunt xxx. erroris eorum Æones, qui tacētur & nō agnoscuntur.
Hoc inuisibile & spiritale secūdu eos pleroma, tripartite diuisum in
octonationē & decada & duodecada: & propter hoc saluatorē dicunt
(Nec enim dominū eum nominare uolunt) per xxx. annos in manife-
sto nihil fecisse, ostendentē mysteriū horū Æonū: Sed & parabola eo-
rum operariorū, qui in uineam mittuntur, dicūt manifestissime xxx.
hos Æonas declaratos, Mittuntur enim alij quidem circa primam ho-
ram, alij circa tertiam, alij circa sextam, alij circa nonā, alij circa undeci-
mam. Cōpositæ igitur prædictæ horæ in semetipsas xxx. numerū ad-
implent. Vna enim, & tres, & sex, & nouem, & undecim, triginta sunt.
Per horas autem Æonas manifestari uolunt, & hæc esse magna & ad-
mirabilia, & abscondita mysteria, quę ipsi fructificāt, & sicubi quid eo-
rum quæ dicūtur in scripturis poterūt adaptare & adsimilare signē-
to suo. Et propatorē quidem eorum cognitū soli dicūt ei, qui ex eo na-
tus est monogeni, hoc est Nus. Reliquis uero hominibus inuisibilē &
incōprehensibilem esse. Solus aut Nus, secūdu eos, delectabatur ui-
dens patrem, & magnitudinem immensam eius cōsiderans exultabat,
& excogitabat reliquos quoq; Æonas participare magnitudinem pa-
tris, quantus & quā magnus existeret, & quemadmodū erat sine ini-
tio & incapabilis & incōprehensibilis ad uidentium. Cōtinuit aut eū
Sige uoluntate patris, quoniam nollet omnes hos in intellectu & desi-
derium exquisitiōis patris sui adducere. Et reliqui quidē Æonas om-
nes tacite quodāmodo desiderabant prolatorē seminis sui uidere,
& eā quę sine initio est radicē contemplari. Præsilijt aut ualde ultimus
& iunior de duodecade ea, quæ ab Anthropon & ecclesia emissus fue-

ὄψις, οὐκ
narius nume-
rus.
τμίσις, mixtu-
ra. Ἀγία-
ρα, qui nō se-
nescit, nō nulli
codices agen-
tos. Ἀγία-
ρα, aut inna-
scibilis, pro He-
nonis legendū
Henosis. i. unio.
Ἀυτοφύη, na-
turalis dexteri-
tas. Ἄδονα, uo-
luptas. Ἐγνή-
πυρα, quæquā
ex li. 2. cap. 19.
apparet pro
agne legendū,
acinctos. illic e-
nim iugit immo-
bile et contēpe-
ramentiū, Qui
dā codices hoc
loco habebant
Ose et syncrasis,
quidā horo syn-
crasis, ex his le-
gētū arbitror
ὁμοσύγκρα-
σις. μωνογε-
νής. i. unigeni-
tus. μακαρία,
beata. πῶς-
κλυτος, cōso-
lator. πῆσις, fe-
des. πατρικός,
i. paternus. ἰλ-
πίς, spes. με-
τετικός, mode-
ratus. Ἀγάπη,
charitas. αἰνός
laus. σὺνεσις
intelligētia. ἐκ-
κλησιαστικός
aptus ad cōcio-
nādu. μακα-
ρίστus, beati-
tudo.

rat, Aeon, hoc est, Sophia, & passa est passionē sine cōplexu coniugis
 Teletū, quae exors quidē fuerat in ijs quae sunt erga Nun & Alethian.
 Deriuauit autē in hunc Aeonē, id est, Sophiā demutatā sub occasione
 quidē dilectionis, temeritatis autē, quoniā nō cōmunicauerat patri per
 fecto, quemadmodū & Nus. Passionem autē esse exquisitiōem patris:
 uoluit enim, ut dicūt, magnitudinē eius comprehendere. Dehinc cum
 non posset, quoniam impossibilem rem aggredieretur, in magna Ago
 niā cōstitutum propter magnitudinē altitudinis, & propter quod in
 uestigabile patris est, & propter eam quae erat erga eum dilectionem.
 Cū extenderetur semper in priora ad ultionē eius, nouissime forte ab
 sorptū fuisset & resolutū in uniuersam substantiā, nisi ei, quae cōfirmat
 extra inenarrabilē magnitudinē & custodit omnia, occurrisset uirtuti.
 Hāc autē uirtutē Horon uocāt, à qua absentē & confirmatū uix reuer
 sum in semetipsum, & credentē iam, quoniā incōprehensibilis est, depo
 sisse pristinā intentionē cum ea quae acciderat passione, ex illa stupo
 ris admiratione. Quidā autē ipsorum huiusmodi passionē & reuersio
 nem Sophiā, uelut fabulam narrāt, impossibilem & incōprehensibilem
 rem eam aggressam, peperisse substantiā informē, qualem naturam ha
 bebat foemina parere: in quam cum intendisset, primo quidē contrista
 tam, propter inconsummationē generationis, post deinde timuisse ne
 hoc ipsum finem habeat, dehinc expauisse & aporiatā, id est, cōfusam,
 quærētem causam, & quemadmodū abscederat id quod erat natum.
 In ijs autē passionibus factā, accepisse regressiōem, & in patrem regre
 di conari aliquādiu ausam, tamē defecisse & supplicē patri factā. Vnā
 autē cum ea rogasse, & reliquos Aeonas. Maxime autē hinc dicunt pri
 mum initiū habuisse substantiā materig, de ignorātia, & tedio, & timo
 re, & stupore. Pater autē praedictum Horon super hāc per Monoge
 nem premitit in imagine sua, siue coniuge masculofoemina. Patrē em̄
 aliquādo quidē cum cōiuge Sige, modo uero & pro foemina esse uo
 lunt. Horon uero hūc & Stauron, & Lytrotē, & Carpisten, & Horo
 thetē, & Metagoga uocant. Per Horon autē hunc dicūt mandatā &
 confirmatā Sophiā, & restitutā cōiugi. Separata enim intentione ab
 ea cū appendice passione, ipsam quidē infra Pleroma perseuerasse: Cō
 cupiscētiā uero eius cum passione ab Horo separatā & crucifixā, &
 extra eū factā esse quandā spiritalem substantiā, & naturalem quēdam
 Aeonis impetum, informē uero & sine specie, quoniā nihil apprehēdis
 set, & propter hoc fructū eius inualidum & foemineum dicūt. Postea
 uero q̄ separata sit hāc extra Pleroma Aeonum, & mater eius redinte
 grata suae coniugationi, Monogenem iterū alterā emisisse coniugatio
 nem, secundū prouidentia patris, Christum & spiritū sanctum, à qui
 bus consummatos esse dicunt Aeonas, Christū enim docuisse eos con
 iugationis

ag. finis est

σοφία sa
 pientia.
 τελετος
 perfectus
 ag. crux
 λυρωτης re
 demptor. καρ
 πους fructi
 ficator. εγοθε
 τος finium de
 signator. με
 τωγενεις
 qui ducit in ul
 teriora

iugationis naturā, innati cōprehensionem, cognoscentē sufficienter si
 bi illos idoneos esse: declarasse quoq; in eis patris agnitionē, quoniam in
 capabilis est, & incōprehensibilis, & nō est neq; uidere neq; audire eū
 nisi per solum Monogenem. Et causam quidē aeternae perseueratiōis,
 ijs omnibus incōprehensibilem, patris esse: generationis autē & forma
 tionis cōprehensibilia eius, quod quidem filius est. & hāc quidē nūc
 emissus erat Christus in eis operatus. Spiritus uero sanctus ad aequa
 tos eos omnes gratias agere docuit, & uerā requiē induxit, & sic forma
 & sententia similes factos Aeonas dicūt uniuersos, factos Noas & Lo
 gos, & omnes anthropos, & foeminas similiter omnes Alethias, & Zo
 as, & spiritus & ecclesias. Cōfirmata quoq; in hoc omnia, & requiescē
 tia ad perfectū cū magno gaudio dicūt hymnizare propatorē magnae
 exultatiōis participantē, & propter hoc beneficiū una uolūtate & sen
 tentia uniuersum pleroma Aeonū consentiente Christo & spiritu unū
 quemq; eo quod habebat in se optimū florentissimū cōferentes, colla
 tionem fecisse. Et hāc apte cōpingentes, & diligenter in unum adaptā
 tes emisisse pblema & honorē & gloriam Hori, perfectissimū decorē
 quendam, & sidus pleromatis perfectum fructū lesum, quem & salua
 torem uocari, & Christū & Logon, patronymice, ac omnia, quoniā ab
 omnib. esset. Satellites quoq; ei & honorē ipsorū eiusdem generis an
 gelos cū eo prolatos. Hāc igitur est, quae intra pleroma ipsorū dicitur
 negatio, & pansi Aeonis, & penē perditū, & quasi in multa materia pro
 pter inquisitionē patris calamitas & Hori & crucis ipsorū, & redēpto
 ris, & Carpiste, & Horothetae, & Metagoge & Aeonū cōpago, & pri
 mi Christi cū spiritu sancto dependentia à patre ipsorū. Postrema Aeo
 num genesis & secundi Christi quem Soterē dicūt ex collatione cōpo
 sita fabricatio. Hāc autē manifeste quidē non esse dicta, quoniā nō om
 nes capiant agnitionē ipsorū. Mysterialiter autē à saluatore per parabo
 las ostensa ijs qui possunt intelligere: sic xxx. Aeonas significari per
 triginta annos, sicut praediximus, in quibus nihil in manifesto dicunt
 fecisse saluatorē, & per parabolam operariōrū uineae. Et Paulū mani
 festissime dicunt Aeonas nominare saepissime. Adhuc etiā & ordinē
 ipsorum seruare sic dicentē, in uniuersas generationes seculi seculorū.
 Sed & nos ipsos deniq; in gratiarum actionibus dicentes Aeonas Aeo
 num illos Aeonas significare, & ubicunq; Aeon aut Aeonas nominan
 tur, in illos id referri uolunt. Duodecadis autē Aeonum emissionē signi
 ficatam per id quod xii. annorū existens dominus, disputauerit cū le
 gis doctoribus, & per Apostolorum electionē. Duodecim enim Apo
 stolos elegit, & reliquos xviii. Aeonas manifestari per id quod post re
 surrectionē à mortuis xviii. mēsiibus dicant cōuersatum eum cū discip
 pulis, Sed & praecedentes nominis eius duas literas Iota & Eta xviii.

Alij scribūt or
 ti, ut paradi
 sum intelligas
 cuius meminit.

Æonas significanter manifestare. Et x. aut Æonas similiter per lota literam quod præcedit, in nomine eius significari dicunt, & propter hoc dixisse Saluatorē, lota unū, aut unus apex nō præteriet quoaduscq; omnia fiant. Hanc aut passionē quæ circa duodecimū Æonem facta est, significari dicunt per Apostasiam Iudæ, qui duodecimus erat Apostolorum, & quoniā xii. mense passus est. Vno enim anno uolūt eum post baptisma prædicasse. Adhuc etiā in ea quæ pfluuiū sanguinis patiebatur, manifestissime hoc significari. Duodecim em̄ annis passam eā per domini aduentum esse sanatā, cum tetigisset fimbriā uestimēti eius, & propter hoc dixisse saluatorē: Quis me tetigit? docentē discipulos quod factum est inter Æonas mysterium, & curationē p̄sisi Æonis. Per illā enim quæ passa est xii. annis, illa uirtus significatur, eo quod extēdere tur, & in immensum flueret eius substantia, quē admodū dicunt, & nisi tetigisset uestimentū, hoc est illius filij, qui est ueritatis primæ tetradis, quæ per fimbriam manifestata est, aduenisse in omnē substantiā suam. Sed stetit & quieuit à passione per egressam uirtutē filij. Esse aut hunc Horon uolunt, qui curauit eam, & passionē seperauit ab ea. Quod autem saluatorem ex omnibus existētem omnem esse per hoc respōsum, omne masculinum aperiens uuluam, manifestari dicunt. Qui cum omnia sit, aperuit uuluam excogitationis p̄sisi Æonis, & separata ea extra Pleroma, quod etiam secundā Ogdoadā uocant, de qua paulō post dicemus. Et à Paulo autē manifeste propter hoc dictum dicunt, & ipse est omnia. & rursus: Omnia in ipsum, & ex ipso omnia. & iterum: In ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis. Et illud: Recapitulata esse omnia in Christo, per deum. Sic & interpretatur dicta, & quæcunq; alia sunt talia. Adhuc etiam de Horo suo quem etiā plurimis nominib. uocant, duas operationes habere eum ostendunt, confirmatiuā & separatiuā. & secundum id quidem, quod confirmat & constabilit, crucem esse. secundum id uero quod diuidit, Horon. Saluatorem aut sic manifestasse operationes eius. Et primo quidem cōfirmatiuā: in eo quod dicit: Qui non tollit crucē suā, & sequitur me, discipulus meus esse non potest. & iterum. Tollens crucem, sequere me. Separatiuā aut in eo quod dicit: Nō ueni mittere pacem, sed gladium. Et Ioannem dicunt hoc ipsum manifestasse, dicentē, uentilabrum in manu eius emundare aream, & colligget frumentum in horreum suum, paleas autē cōburet igni inextinguibili, & per hęc operationem Hori significasse. Ventilabrum enim illud crucem interpretatur esse, quæ scilicet consumit materialia omnia, quemadmodum paleas ignis: emundat aut eos qui saluantur, sicut uentilabrum triticum. Paulum autē apostolum & ipsum reminisci huius crucis dicunt sic: Verbum enim crucis ihs qui pereūt stulticia est, ihs autem qui saluantur uirtus dei, & iterum: Mihi aut nō eueniat in ullo gloriari

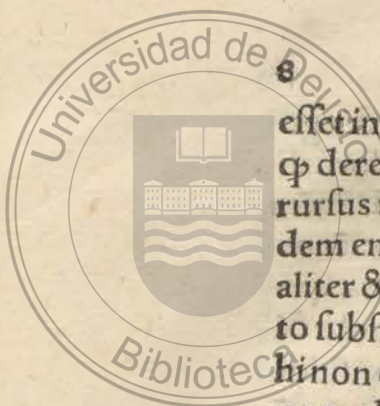
τετρας
quaternio

riari, nisi in Christi cruce, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Talia igitur de pleromate ipsorum, & plasmate uniuersorū dicunt, adaptare cupientes ea quæ bene dicta sunt, ihs que male ad inuēta sunt ab ipsis. Non solum autē ex Euangelicis & Apostolicis tentāt ostensiones facere, conuertentes interpretationes, & adulterantes expositiones: sed etiā ex lege & prophetis, cū quando multæ parabolæ & allegoriæ sint dictæ, & in multa trahi possint, ambigū per expositionem propensius ad figmentū suum & dolos adaptantes, in captiuitatē ducunt à ueritate eos, qui non firmam fidem in unum deum patrē omnipotentē, & in unū Iesum Christū filiū dei cōseruant. Ea uero quæ extra pleroma dicuntur ab ihs, sunt talia: Enthymesi illius superioris Sophiæ, & Achamoth uocāt, separatā à superiore pleromate cū passione dicunt in umbratæ uanitatis locis deseruisse per necessitatē: extra enim lumē facta est extra pleroma, informis, & sine specie quasi abortus, ideo quia nihil apprehēdit. Misertū autē eius superiorem Christū, & per crucem extensum sua uirtute formasse formam quæ esset secundum substantiā tantū, sed non secundum agnitionē: & hęc operatum recurrere subtrahentē suam uirtutē, & reliquisse illam, uti sentiens passionem, quæ erga illam esset per separationē pleromatis, cōcupiscat eorum que meliora essent, habens aliquam adorationem immortalitatis relicta in semetipsam à Christo & spiritu sancto. Quapropter & ipsam duobus nominibus uocari. Sophiam paternaliter (Pater enim eius Sophia uocatur) & spiritum sanctū ab eo qui est erga Christum spiritus, formatam ante eam & sensatam factam: statim aut euacuatā ab eo qui inuisibiliter cum ea erat uerbo, hoc est, Christo, in exquisitiōne egressam eius luminis, quod se dereliquisset, & non potuisset apprehēdere illud, quoniam cohercebatur ab Horo. Et sic Horon cohercētē eam ne aduersarius irrueret dixisse Iaioth, unde & Iaioth nomen factum dicunt: & cum non posset pertransire Horon, quoniā cōplexa fuerat passionem, & sola fuisset derelicta foris, omni parte passioni succubuisse multifariæ & uarię existenti: & passam eam tristitiā quidem, quoniam non apprehendit, timorem autem super hoc. Ignorans autem omnia, non quemadmodum mater eius prima Sophia Æon, demutationē in passionibus habuit, sed cōtrarrietatem. Super hęc autem euenisse ei & alteram adfectionē cōuersationis ad eum qui uiuificauit eam collectionem, & substantiam fuisse materiæ dicunt, ex qua hic mundus cōstat. De conuersione enim mundi & Demiurgi omnem animam Genesim accepisse. De timore autē & tristitia reliqua initium habuisse. A lachrymis enim eius factam uniuersam humidam substantiam, à risu autem lucidam, à tristitia autē & pauore corporalia mundi elementa. Aliquādo enim plorabat & tristis erat, quomodo dicunt, quod derelicta sola esset

quædam
inuentio, siue
commentatio.

Iaioth

δμιουργος,
fabricator
mundi.

esset in tenebris & in uacuo. Aliquādo autē in cogitationē ueniens eius
q̄ dereliquerat eam lumen, diffundebatur & ridebat. Aliquando autē
rursus timebat. Aliquādo cōsternabatur, & ecstasi patiebatur. Et qui
dem enim tragœdia multa est iam hic, & phantasia uniuscuiusq̄ illorū
aliter & aliter grauitate exponentis, ex quali passione, & ex quali elemē
to substantia generationē accepit. Quæ etiā conuenienter uidetur mis
eri non omnes uelle manifesto docere, sed solos illos qui etiam grādes
mercedes pro talibus mysterijs præstare possunt. Nō enim iam dicunt
similia illis, de quib. dominus dixit, Gratis accepistis, gratis date: Sed
separata & portētiosa, & alta mysteria cū magno labore exquisita fal
lacibus. Quis em̄ nō erogat omnia quæ sunt eius, uti discat, quoniā à la
chrymis Enthymeseos, quæ ex passione Aeonis, maria & fontes, & flu
mina, & uniuersa humida materia generationē acceperunt. De risu autē
eius lumē, de pauore autē & incōstabilitate corporalia mundi elemēta.
Volo autē aliquid & ego cōferre fructificationi eorū. Quoniam enim
uideo dulces quidem quasdam aquas, & fontes, & flumina, & imbres,
& alia, quæ aut sunt in mari salas, adinuenio nō omnia à lachrymis eius
emissa, quoniā lachrymæ salas sunt qualitate. Manifestū est igitur, quo
niam salas aquæ hæ sunt à lachrymis. Opinor autē eam in agonia & in
instantia grandi constitutā & sudasse. Vnde etiā secundum argumēta
tionem ipsorū suspicari oportet, fontes & flumina, & si quæ sunt aliæ
aquæ dulces generationē habuisse à sudoribus eius. Nō est em̄ suadē
bile, cū sint unius qualitatis lachrymæ, alteras quidē salas, alteras dul
ces aquas ex eis exisse. Hoc autē magis suadibile, alteras quidē esse à la
chrymis, alteras uero à sudoribus. Quoniā autē & calidæ & austere quæ
dam sunt aquæ in mundo, intelligere debemus quid faciens, & ex quo
membro emisit has. Apti sunt enim huiusmodi fructus argumēto ipso
rum. Cum igitur peragrasset omnem passionē mater ipsorū, & uix cū
elata esset ad obsecrationē conuersa est eius luminis q̄ dereliquerat
eā, hoc est, Christi dicunt: qui regressus in pleroma, ipse quidē ut datur
intelligi pigritatus est secūdo descendere: Paraclētum autē misit ad eā,
hoc est, saluatorem, præstāte ei uirtutē omnem patris, & omnia sub po
testate tradēte. Et æonibus autē similiter, uti in eo omnia cōderentur, ui
sibilia & inuisibilia, throni, diuinitates, dominationes. Mittitur autē ad
eam cum cœtaneis suis angelis. Hanc autē Achamoth reueritā eam di
cunt, primo quidē cooperationē imposuisse ei, propter reuerentiā. De
inde autem cum uidisset eum cum uniuersa fructificatione sua accura
risse ei uirtute accepta de uisu eius, & illum formasse eam formatio
nem, quæ est secundum agnitionem, & curationem passionum fecisse
se eius, separantem eas ab ea, & non eum neglexisse. Nec enim erat pos
sibile eas exterminari quemadmodum prioris, eo quod iam habilia &

possi

possibilia essent. Sed segregantē separauit cōmiscuisse & coagulasse,
& de incorporali passiōe in corporalē materiā transtulisse eas, & sic a
ptabilitatē & naturā fecisse in eis, ut in cōgregationes & corpora ueni
rent, uti fierent duæ substantiæ, una quidē mala ex passionibus, altera
autē conuersionis passibile, & propter hoc uirtutē saluatorē fabricasse
dicunt. Hanc autē Achamoth extra passionem factam concepisse de gra
tulatione eorū quæcunq̄ sunt luminū uisionem, id est, angelorum qui
erant cum eo, & delectatā in conspectu eorum peperisse fructus, secun
dum illius imaginem docent, partū spiritalem secundū similitudinem
factum satellitū saluatoris. Tria igitur hæc cum subsistat secundū eos,
unum quidem ex passione quod erat materia, alterum uero de cōuer
sione, quod erat animale, alterum uero quod enixa est, quod est spirita
le sic cōuersa est in formationem ipsorū. Sed spiritale quidē nō potuit
se eam formare, quoniā eiusdem substantiæ ei erat. Cōuersa autē in for
mationē eius, quæ facta erat de conuersione eius animalis substantiæ,
emisisse quoq̄ à saluatore doctrinas. Et primo quidē formasse eam de
animali substantia dicunt, deū patrē & saluatorē & regem omniū eius
substantiæ ei, id est, animalium, quas dextras uocāt, & eorū quæ ex pas
sione & ex materia, quas sinistras dicunt. Ea enim quæ post eum sunt eū
dicunt formasse latenter motū à matre sua. Vnde metropatorē & apa
torē & Demiurgum eum & fratrem uocant. Dextrorum quidē patrem
dicentes eum, id est, Psychicorū, Sinistorum uero, id est, Hylicorū, De
miurgum, omniū autē regem. Hanc enim Enthymesin uolentē in æo
num honorē omnia facere, imaginē dicunt fecisse ipsorū, magis autem
saluatorē per ipsam. Et ipsam quidem in imagine inuisibilis patris con
seruasse incognitam à Demiurgo. Hanc autē unigenitum filium: Reli
quorum uero æonū, eos qui ab hoc facti sunt angeli & archangeli. Pa
trē itaq̄ & deum dicunt factū eorum quæ sunt extra pleromata, fabri
catorē esse omniū psychicorum & hylicorū: separantē enim duas sub
stantias confusas, & de incorporalibus corporalia faciētem fabricasse
quæ sunt cœlestia & terrena, & factum hylicorū & psychicorū, dextro
rum & sinistorū fabricatorem, leuium & grauium, sursum aduolan
tium, & deorsum demergentiū. Septē quoq̄ cœlos fecisse, super quos
Demiurgum esse dicunt, & propter hoc hebdomadam uocant eū. Ma
trem autem Achamoth Ogdoada, seruātem numerum primogenitæ
& primariæ pleromatis Ogdoadis, Septem autem cœlos, quos intel
lectuales esse dicunt. Angelos autē eos tradunt & Demiurgū, & ipsum
angelū: deo autē similem, quemadmodū & paradysum supra tertium
cœlum existentem uirtutem archangeli Nun dicunt esse, & ab hoc ali
quid accepisse Adam conuersatum in eo. Hæc autē Demiurgū dicunt
à semetipso quidē putasse in totū fabricasse, fecisse autē ea Achamoth.
Cœlum

μετροπα
τορ
τος qui ma
tris est pater,
aut qui simul
pater et mater.
ὕλικα, id est,
materialia.
ψυχικά, id est,
animalia.

Caelum enim fecisse nescientem caelum, & hominē plasmasse ignorantem hominē, terram autē ostendisse non scientem terram, & in omnibus sic dicunt ignorasse eum figuras eorū quae faciebat, & ipsam matrē, & semetipsum putasse omnia esse. Causam autē ei fuisse matrē eius talis operationis dicunt, quae sic uoluerit producere eum: caput quidē & initium suae substantiae, dominū autē uniuersae operationis. Hanc autē matrē & ogdoadem uocant, & Sophiam, & terram, & Hierusalē, & spiritum sanctum & dominū masculiniter. Habere autē medietatis locum eum & esse quidem super Demiurgum, subtus autē siue extra pleroma usque ad finem. Quoniam quidem materialem substantiā ex tribus passionibus constare dicunt, timore, & tristitia, & aporia. De timore quidē & de conuersione animalia subsistentiā accepisse. De conuersione quidē Demiurgū uolūt Genesim habuisse. De timore autē reliquam omnem animalem substantiā, mutorum animalium & hominū: & propter hoc superiorem eum existentē praescire quae sunt spiritalia, & se putasse solum deū, & per prophetas se dixisse: Ego deus, & praeter me nemo. De tristitia autē spiritalia malitiae docēt facta. Vnde & diabolus Genesim habuisse, quem & Cosmocratorē uocant, & daemona, & omnē spiritalē malitiae substantiā. Sed Demiurgum quidē psychicum filiū, filium matris suae dicunt, Cosmocratorem uero creatorem Demiurgi, & Cosmocratorē quidē intelligere ea quae sunt supra eum, quoniam sit spiritalis malitia, Demiurgū uero ignorare cū sit animalis. Habere autē matrē quidē ipsorū in eo qui sit caelestis locus, hoc est in medietate. Demiurgū uero in eo qui sit in caelo locus, hoc est hebdomade. Cosmocratorem uero in eo qui sit secundū nos mūdo. De expauescentia uero & Aporia quasi de uesaniore corporalia, quemadmodū praediximus mundi elementa facta esse. Terram uero secundum expauescentiae statum, aquam uero secundum timoris motum, aerem uero secundum materiae fixationem, Ignem uero omnibus inesse mortē & corruptelam, quemadmodum & ignorantiam omnibus tribus passionibus, inabsconsam docent. Cum fabricasset igitur mundū, fecit & hominē Choicum, nō autē ab hac arida terra, sed ab inuisibili substantia, & ab effusibili & fluida materia accipientem: & in hunc insufflasse psychicum definiunt, & hunc esse secundum imaginem & similitudinem factum. secundū imaginē quidem hylicum esse, proximum quidem, sed non eiusdem substantiae esse deo. secundum similitudinem uero psychicum, unde & spiritū uitae substantiam eius dictam, cum sit ex spiritali definitione. Post deinde circumdatam dicunt ei adamantinam tunicam. Hanc autem sensibilem carnem esse uolunt. Partum uero matris ipsorum quae est Achamothe, quem secundum inspectionem eorum angelorū qui sunt erga saluatorem generauit, existentem eiusdem substantiae matris suae spiritalis.

Et

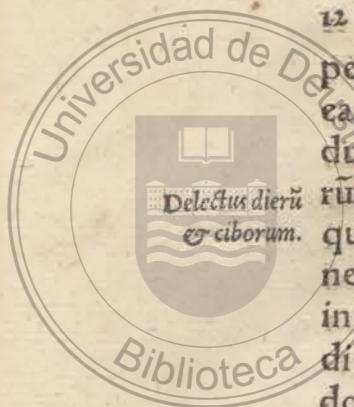
ἀργία,
desperatio.

κοσμοκράτης.
i. dominus mundi. Paulus eo uerbo est usus.

χοϊκός,
terrenus.

Et ipsum em̄ ignorasse Demiurgum dicunt, & latēter depositū esse in eū nesciente eo, uti per eum in eam quae ab ea esset animā seminatū, & in materiale hoc corpus, gestatū quoque uelut in utero in ijs & amplificatū, paratū fiat ad susceptionē perfectae rationis. Latuit igitur quemadmodū dicunt Demiurgū conseminatus in subflatione eius à Sophia spiritalis homo, inenarrabili uirtute & prouidentia. Quēadmodū enim matrē suā ignorauit, sic & semen eius. Quod etiā ipsum ecclesiā esse dicunt, exemplū superioris ecclesiae: & hūc esse in semet ipsis hominē uolūt, uti habeāt animā quae à Demiurgo, corpus autē à limo, & carnē à materia: Spiritalē uero hominē à matre Achamothe. Cū sunt igitur tres, Alterū materiale, quod etiā sinistrū uocant, ex necessitate perire dicunt, quippe cū nullam inspirationem incorruptelae recipere possit. Animale uero quod etiā dextram appellant, cū sit mediū spiritalis & materialis illuc redigi quocumque declinauerit. In spiritalē uero emissum esse uti hic animali cōiunctū formetur coeruditū ei in conuersione. Et hoc esse dicunt solē & lumen mūdi. Opus erat em̄ animali sensibilibus disciplinis. Ob quae causam & mundū fabricatū esse dicunt, & saluatorē ad hoc uenisse animalem, quia suae potestatis est, ut id saluet. Quae n. saluaturus erat, eorū primitias eum suscepisse dicunt. Ab Achamothe quidē spiritalē, à Demiurgo autē indutū psychicum, id est, animalem Christū, à dispositione autē circumdatū corpus, animalem habens substantiā. Paratū uero inenarrabili arte, ut & uisibile, & palpabile, & passibile fieret. Et hylicum autē nihil omnino suscepit. Non em̄ esse hylicon capacē salutis. Cōsummationē uero futurā, cum formatū & perfectū fuerit scientia omne spiritalē, hoc est, homines qui perfectā agnitionē habēt de deo, & hi qui ab Achamothe initiati sunt mysteria: Esse autē hos semetipsos dicunt. Erudiuntur autē psychica, id est, animalia, psychici, id est, animales homines, qui per operationē & fidē nudā firmantur, & nō perfectā agnitionē habēt. Esse autē hos, nos qui sumus ab ecclesia, dicunt. Quapropter & nobis quidem necessariā esse bonā conuersionē respōdent, aliter em̄ impossibile esse saluari. Semetipsos autē non per operationē, sed eo quod sunt naturaliter spiritalis omnino saluari dicunt. Quēadmodū enim choicum impossibile est salutē percipere, nō. n. esse illum capacem salutis dicunt: sic iterum quod spiritalē, quod semetipsos esse uolunt, impossibile esse corruptelā percipere, licet in quibuscumque fuerint facti. Quemadmodū enim aurum in caeno depositū nō amittit decorem suū, sed suam naturā custodit, cum caenum nihil nocere auro possit: sic & semetipsos dicunt, licet in quibuscumque materialibus operibus sint, nihil semetipsos noceri, neque amittere spiritalē substantiam. Quapropter & intemperate omnia quae uetantur, hi qui sunt ipsorū perfecti

Fides
opera.

perfecti, operantur. De quib. scripturae confirmant, quonia qui faciunt ea, regnum dei non hereditabunt. Etenim idolothyta indifferenter manducant, nihil inquinari ab ijs putantes, & in omnem diem festum ethnicorum pro uoluntate in honore eorum factum primi conueniunt, ut in nihilo quidem abstineant, quod est apud deum & apud homines otiosum munus homicidiale spectaculum. Quidam autem & carnis uoluptatibus insatiabiliter inservientes, carnalia carnalibus, spiritalia spiritalibus reddunt dicunt. Et quidam quidem ex ipsis clam eas mulieres quae discunt ab eis doctrinam hanc, corrumpunt: quemadmodum multae saepe ab ijs suasae, post conuersae mulieres ad ecclesiam dei cum reliquo errore & hoc confessa sunt: Alij uero & manifeste ne quidem erubescerent, quascumque admauerint mulieres, has a uiris suis abstrahentes, suas nuptas fecerunt. Alij uero ualde modeste initio, quasi cum sororibus fingentes habitare, praecedente tempore manifestati sunt, grauida sorore a fratre facta, & alia multa odiosa & inreligiosa facientes. Nos quidem qui per timorem dei timemus etiam usque in mentibus nostris & sermonibus peccare, arguunt quasi idiotas, & nihil scientes, semetipsos extollunt, perfectos uocantes, & semina electionis. Nos enim in usu gratiam accipere dicunt, quapropter & auferri a nobis: semetipsos autem proprie possidere, desorsum ab inenarrabili & innominabili syzygia descendente habere gratiam, & propterea adijci eis, quapropter ex omni modo oportere eos semper Syzygiae meditari mysterium. Et hoc suadet insensibilibus, ijs sermonibus, dicentes sic: Quicumque in seculo est, & uxorem non amat, ut ei coniungatur, non est de ueritate, & non transiet in ueritatem. Qui autem de seculo est mixtus mulieri, non transit in ueritatem, quonia in concupiscentia mixtus est mulieri. Quapropter nobis quidem, quos psychicos uocant, & de seculo esse dicunt, necessariam continentiam, & bonam operationem, uti per eam ueniamus in medietatis locum. Sibi autem spiritalibus, & perfectis uocatis nullo modo. Non enim operatio in pleroma inducit, sed semine quod est in deum pusillum quidem demissum, hic autem perfectum factum. Cum autem uniuersum semine perfectum fuerit, Achamoth quidem matrem ipsorum transire de medietatis loco dicunt, & intra pleroma introire, & recipere sponsum suum saluatorem, qui est ex omnibus, factus uti syzygia fiat saluatoris & Sophiae, quae est Achamoth, & hoc esse spiritum & spiritum: Simphonem uero uniuersum pleroma. Spirituales uero expoliatos, animas & spiritus intellectuales factos inapprehensibiliter & inuisibiliter inter pleroma ingressos, spiritus reddi, ijs qui circa saluatorem sunt angelis. Demiurgum uero transire & ipsum in matris suae Sophiae locum, hoc est, in medietatem. Iustorum quippe animas refrigerare & ipsas in medietatis loco. Nihil enim psychicum intra pleroma transire. His autem factis, ita qui latet in mundo ignis exardescens, comprehendens uniuersam materiam consumit, & ipsum simul

Vxores conuenerunt.

Spirituales

συζυγία coniugatio.

συνφώνη concentus.

simul consumptum, abire in id ut iam non sit. Demiurgum autem nihil horum cognouisse ostendunt ante saluatoris aduentum. Sunt autem qui dicunt emisisse eum Christum filium suum, sed animale, & de hoc per prophetas locutum esse. Esse autem hunc qui per Mariam transierit, quemadmodum aqua per tubum transit, & in hunc in baptismo descendisse, illum qui esset de pleroma ex omnibus saluatorem in figura columbae, fuisse autem in eo & illud quod est ab Achamoth semine spiritale. Dominum igitur nostrum ex quatuor ijs compositum fuisse dicunt seruante typum primogenitae & primae quaternionis, de spiritali, quod erat in Achamoth, & de animali quod erat de Demiurgo, & de dispositione, quod erat factum in enarrabili arte, & de saluatore, quod erat illa quae descendit in eum coluba. Et hunc quidem impasibilem perseuerasse. Non enim possibile erat pati eum, cum esset incomprehensibilis & inuisibilis, & propter hoc ablatum esse, cum traderetur ad Pilatum, illum qui depositus erat in eum spiritus Christi. Sed ne id quidem quod a matre erat semen, passum esse dicunt. Impasibile enim & illud, quippe spiritale & inuisibile, etiam ipsi Demiurgo. Passus est autem, secundum hos, animalis Christus, & ille qui ex dispositione fabricatus in mysterio, ut ostendat per eum mater typum superioris Christi, illius qui extensus est cruci & formauit Achamoth formationem secundum substantiam. Omnia enim haec exempla illorum esse dicunt: eas uero quae habuerunt semen id quod est ab Achamoth, animas meliores dicunt fuisse quam reliquas. Quapropter & plus eas dilectas a Demiurgo non sciente causam, sed a semetipso putante esse tales. Quapropter & in prophetas, aiunt, distribuebat eas & sacerdotes & reges, & multa de hoc semine dicta per prophetas. Exponunt quippe eum altioris naturae esse. Multa autem & matrem de superioribus dixisse dicunt. Sed & per hunc, & per eas, quae ab hoc factae sunt animae. Ac deinceps diuidunt prophetias, aliquid quidem a matre dictum docentes, aliquid a semine, aliquid autem ab ipso Demiurgo: & Iesum tantumdem aliquid quidem saluatorem dixisse, aliquid a matre, aliquid a Demiurgo, quemadmodum ostendemus, procedente nobis sermone. Demiurgum autem, quippe ignorantem quae essent super eum, moueri quidem in ijs quae dicuntur: Contempsisse uero ea, aliam atque aliam causam putantem, quam spiritus qui propheta, habens & ipse suam aliquam motionem, siue hominem, siue perplexionem peiorum, & sic ignorantem conseruasse, usque ad aduentum saluatoris. Cum uenisset autem saluator didicisse eum ab eo omnia dicunt, & in gaudium ei celsisse cum omni uirtute sua, & eum esse illum in Euangelio Centurionem dicentem saluatori, Et ego enim sub potestate mea habeo milites & seruos, & quod iussero faciunt. Perfectum autem eum, eam quae secundum ipsum est mundi creationem, usque ad id tempus quod oportet

14
tet, maxime aut propter ecclesiae diligentiā atq; curā, & propter agnitionē preparati prēmij, quoniā in locum matris transibit. Hominū autē tria genera dicūt, spiritālē, psychīcū, choicum, quemadmodum fuit Chain, Abel, Seth, ut ostendant & ex his tres naturas, iam nō secundū unū quēq; sed secundū genus. Et choicū quidē in corrupte lā abire. Animalē uero si meliora elegerit in loco medietatis refrigeraturū, si uero peiora, trāsire & ipsum ad similia. Spiritalia uero inseminat Achamoth ex illo tēpore usq; nūc, ppter quod & animae erudientur quidē hic: et semina enutrita, quia pusilla emittatur, post deinde perfectionē digne habita sponfas reddi saluatoris. Angelis respōdēt animab. eorū ex necessitate in medietate cū Demiurgo, refrigeraturis in aeternū. Et ipsas aut animas rursus subdividentes, dicunt quasdā quidē natura bonas, quasdā aut natura malas. Et bonas quidē has esse, quae capaces seminis fiunt. Alias uero natura nequā nūquā capere illud semē. Cū sit igitur tale illorū argumētū, quod neq; prophetae praedicauerūt, neq; dñs docuit, neq; apostoli tradiderūt, quod abūdantius gloriatur plus q̄ ceteri cognouisse, de ijs quae nō sunt scripta, legētes, & qd̄ solet dici, de harena resticulas necēre adfectantes, fide digna aptare conantur ijs quae dicta sunt, uel parabolā dñicas, uel dictiones propheticas, aut sermones apostolicos, ut figmentū illorū non sine teste esse uideatur. Ordinē quidē & textum scripturarū supergradientes, & quantū in ipsis est soluētes membra ueritatis. Trāsferunt aut & trāsfigunt, & alterū ex altero facientes, seducūt multos ex ijs quae aptāt ex dominicis eloquijs male composito phāta smati. Quomodo si quis regis imaginē bonā fabricatā diligenter ex gēmis preciosis à sapiente artifice, soluens subiacentē hominis figurā, trāsferat gēmas illas, & reformās faciat ex ijs formā canis, uel uulpeculae, & hanc male dispositā, dehinc cōformet & dicat, hāc esse regis illā imaginē bonā, quam sapiēs artifex fabricauit, ostendens gēmas quae bene quidē à primo artifice in regis imagine cōpositae erāt, male uero à posteriore in canis figurā trāslatae sunt, & per gemmarū phantasiā decipiat idiotas, qui cōprehensionē regalis formae non habeāt, & suadeat, quoniā hāc turpis uulpeculae figura, illa est bona regis imago. Eodē modo et hi anicularū fabulas assumētes, post deinde sermones & dictiones & parabolā hinc inde afferētes, ut aptare uolūt fabulis suis eloquia dei. Et quāta quidē ijs qui sūt intra pleroma aptāt, diximus. Quāta aut de ijs q̄ extra pleroma sunt ipsorū, ad suos insinuare conātur ex scripturis, sunt talia. Dñm in nouissimis mūdi tēporibus, ppter hoc uenisse ad passionē dicūt, ut ostendat quae circa nouissimū aonum facta est passionē, & per hunc finem manifestet finem eius quae est circa aonas dispositionis. Duo
decim

et quic

Similitudo cōtra deprauate ueritates scripturis sacris

decim autē annorum uirginē illam archisynagogi filiam, quam insistens dominus à mortuis liberauit, typū esse narrāt Achamoth, quē extensus Christus eorum figurauit, & ad sensibilitatē adduxit eius, quod dereliquerat eam, luminis. Quoniā aut ei manifestauit semetipsum saluatorē existētē extra pleroma in abortionis partu, Paulum etiam dicūt dixisse in prima ad Corinthios epist. Nouissimo autem tanquā abortiuo uisus est & mihi, & illā quae est cū coaetaneis saluatoris aduētatio ad Achamoth, similiter manifestasse eū in eadē epist. dicēte, Oportere mulierē uelamē habere in capite propter angelos, quoniā & aduētante saluatore ad eam propter uerecundiā uelamen imposuit Achamoth in faciē suā. Et passiōes aut quas passa est significasse dominū dicūt: in hoc quidem, quod derelicta est à lumine, in eo cū dicit in cruce, Deus meus, deus meus, ut quid me dereliquisti: manifestasse eū quoniā derelicta esset à lumine Sophia, & prohibita est ab Horo in priora impetum facere. Tediū aut eius in eo quod dixisset, Quam tristis est anima mea, Timorē aut in eo quod dixerit, Pater si possibile est transeat à me calix iste. Et aporiam aut, id est, cōsternationē similiter in eo quod dixerit, Et quid dicam nescio. Tria aut genera hominū ostendisse docēt eū, Hylicum quidē in eo, quod responderit dicenti, sequar te, Nō habet filius hominis ubi caput reclinet. Animale autem in eo quod dixerit dicenti, Sequar te, permittite autē mihi ire & renūciare domesticis. Nemo super aratrū manum imponens & in posteriora respiciens aptus est regno caelorum. Hunc aut dicunt de medijs esse: & illum aut similiter, qui multas partes iustitiae confitebatur se fecisse, post deinde noluisse sequi, sed à diuitijs uictū, ut ne fieret perfectus, & hunc de psychico genere fuisse uolūt. Spiritale uero in eo quod dicit, Remitte mortuos sepelire mortuos suos, tu autem uade & annuncia regnū dei. Et Zachæo publicano, dicēs, Descēde quoniā hodie in domo tua oportet me manere. Et in fermētī parabola quod mulier abscondisse dicitur in faring sata tria, tria genera manifestare dicūt: mulierē quidē Sophiā dici docēt, farina uero sata tria, tria genera hominū, spiritale, animale, choicum, fermentū uero ipsum saluatorē dictū dicūt. Et Paulū aut manifeste dixisse, choicos, animales, spiritales. Qualis choicus tales & choici. Alibi aut, animalis homo nō percipit quae sunt spiritus. Alibi aut, spiritus talis examinat omnia, animalis autem non percipit quae sunt spiritus, de Demiurgo dictum dicūt, qui cū psychicus sit, nō cognouerit neq; matrē spiritālē existētē, neq; semē eius, neq; eos qui sunt in pleromate aones. Quoniā aut eorū qui saluaturus erat saluator initio accepit Paulum dixisse, & si delibatio sancta & massa. Delibationē quidē quod est spiritale dictū docētes, conspersiones aut nos, id est,
b 2 psychicam

psychicā ecclesiam, cuius substantiā adsumpsisse dicunt eum, & cum semetipso erexisse, quoniā erat ipse fermētū. Et quoniā errauit Achamoth extra pleroma, & formata est à Christo, & quæ sita est à saluatore, manifestare eū dicunt, in eo quod dixit semetipsum uenisse ad eam quæ errasset, ouē. Ouem enim errantē matrē suā referunt dici, ex qua eā quæ sit hic uolūt esse seminatā ecclesiā. Errorē autē, eā quæ est extra pleroma in omnib. passionibus immorationē, ex quibus factā materiā tradunt. Mulierē autē illam quæ mundat domum, & inuenit dragmā, superiorē Sophiā narrant dici, Quæ cū perdidisset intētionem suā, post deinde mūdatis omnibus per saluatoris aduentum in eam, quoniā & hoc restituitur secūdū eos, intra pleroma Simeon autem eum qui in manus suas accepit Christū & gratias egit deo, & dixit, Nūc remittis seruū tuum dñe secundū sermonē tuū in pace, typū esse Demiurgi dicūt, qui ueniēte saluatore didicit transpositionē suam, & gratias egit Bytho, Et per Annam quæ in Euāgelio dicitur septem annis cū uiro uixisse, reliquū autē omne tēpus uidua perseuerasse, donec uidisset saluatore, & agnouisset eū, & loqueretur de eo omnibus, manifestissime Achamoth significari dicūt: quæ cū ad modicū uidisset tunc saluatore, cum coætaneis suis postero omni tēpore perseuerans, in medietate sustinebat eum, quādo iterum ueniat & reponat eam suæ coniugationi. Et nomen autē eius significatū à saluatore, in eo quod dixerit, iustificata est sapiētia à filijs eius. & à Paulo autē sic, Sapiētiā autē loquimur perfectis. Et cōiugationes autē quæ sunt intra pleroma Paulum dixisse dicunt, in uno ostendentē. De ea enim cōiugatione, quæ est secundum hanc uitam scribens ait, Hoc enim mysteriū magnū, dico autē in Christo & ecclesia. Adhuc autē Ioannem discipulū dñi docent primā ogdoadem & omniū generationem significasse ipsis dictionibus. Itaq; principiū quoddā subiecit, quod primū factum est à deo. quod etiā Nun uocat & filiū. & unigenitum dñi uocat, in quo omnia pater dimisit seminaliter. Adhuc autem aiunt uerbū emissum, & in eo cōmunem æonū substantiā, quā ipsum postea formauit uerbū. Quoniā igitur de prima Genesi dicit, bene à principio, hoc est, à filio & uerbo doctrinā facit, dicit autē sic, In principio erat uerbum, & uerbū erat apud deum, & deus erat uerbū: hoc erat in principio apud deum, Prius distinguens in tria, deū, & principiū, & uerbū, iterum uniuert, uti & emissionē ipsorum utroq; ostendat, id est filij & uerbi, & eam quæ est adinuicem simul & ad patrē unionem: In patre enim & ex patre principiū, in principio autē & ex principio uerbū. Bene igitur dixit, In principio erat uerbum, erat enim in filio: & uerbum erat apud deum, etenim in principio: & deus erat uerbū consequēter, Quod enim ex deo natum est, deus

deus est, Hic enim erat in principio apud deū, ostendit emissionis ordinem, Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil. Omnibus em̄ ijs qui post eū sunt æonibus formationis & generationis causa uerbum factū est. Sed quod factū est in eo, inquit, uita est. Hic enim syzygias manifestauit: omnia em̄ ait per ipsum facta sunt, uita autē in ipso. Hæc ergo quæ in ea facta est proximior est q̄ ea, quæ per ipsum facta sunt: cū ipso est enim, & per ipsum fructificat, quoniam infert, & uita erat lux hominū. Homines autē nūc & ecclesiam simili nomine significauit, ut per unum nomē manifestet syzygiæ cōmunionē. Ex Logo enim & Zoe homo generatur & ecclesia. Lumē autē dixit hominū uitā, quoniā illuminati sunt ab ea, quod est formatū & manifestatum. Hoc autē & Paulus dicit, Omne em̄ quod manifestatur lumē est. Quoniā igitur uita manifestauit & generauit hominē & ecclesiā, lumen dicta est eorū. Aperte igitur manifestauit Ioannes per sermones hos, & alia & quaternionē secūdā Logon & Zoen, anthropon & ecclesiā, sed & primā significauit tetradā. Narrans enim de saluatore & docēs omnia quæ extra pleroma sunt, per eū formata, fructū quoq; eum esse dicens intra pleroma: & enim lumen dixit illum, quod in tenebris lucet & nō cōprehenditur ab eis, quoniam omnia quæ facta sunt ex passione formās, ignoratus est ab eis: & filium & uerbū & uitā dicit eum, & uerbum carnem factum, cuius gloriam uidimus ait, & erat gloria eius quasi unigeniti, quæ à patre data est ei, plena gratia & ueritate. Dicit autē sic, & uerbū caro factū est, et habitauit in nobis, & uidimus gloriam eius, gloriā, quasi unigeniti à patre, plena gratia & ueritate. Diligenter igitur ostendit primā quaternationē, patrē dicens & gratiā & monogenem & ueritatē. Sic Ioannes de prima & matre omniū æonum ogdoade dixit: patrē enim dixit & gratiam & monogenem & ueritatem & uerbum & uitā & hominē & ecclesiā. Et Ptolemæus quidem ita. Videt igitur dilectissime adinventionē qua utentes seducūt semetipsos calumniantes scripturis, fictionē suam ex eis constare adnitentes. Propter hoc enim & ipsas eorū adposui astutias & dictiones, ut ex eis cōsideres malitiā inuentionis, & nequitiam erroris, Primo enim si positum esset Ioanni illam quæ sursum est octonationē ostendere, ordinem custodisset utiq; emissionis, & primā quaternationem, cum sit uenerabilior, quemadmodum dicunt, in primis utiq; posuisset nominibus, & sic adiunxisset secundam, ut per ordinē nominū, ordo ostenderetur octonationis. Et non utiq; post tantum interuallū quasi oblitus de re commemoratus in nouissimo primæ memoratus fuisset quaternationis, Deinde autē & coniugationes significare uolens, & ecclesiæ nō prætermisisset nomen, sed aut & in reliquis coniugationibus contentus fuisset masculorum appellatiōe, similiter cum possent & illa simul

subaudiri, ut unitatem per omnia esset custodiens. Aut si reliquorum coniugationes enumerabat, & anthropi, id est hominis utique manifestasset coniugem, & utique non remisisset de diuinatione nos accipere nomen ipsius. Manifesta igitur expositionis eorum transactio: Ioanne enim unum deum exponente, & unum unigenitum Christum Iesum adnunciantem, per quem omnia facta esse dicit, hunc uerbum dei, hunc unigenitum hunc factorem omnium, hunc lumem uerum illuminans omnem hominem, hunc mundi fabricatorem, hunc in sua uenisse, hunc eundem carnem factum, & habitasse in nobis: Hi transuertentes secundum uerisimilem expositionem, alterum quidem Monogenem uolunt esse, secundum emissionem, quam scilicet & principium uocant: alterum autem soterem, id est, saluatorem fuisse uolunt, & alterum Logon, id est, uerbum filium monogenis, id est, unigeniti, & alterum Christum, id est, ad emendationem pleromatis emissum: & unum quodque eorum quae dicta sunt auferentes a ueritate, & abutentes nominibus in suam argumentationem transtulerunt, ut secundum eos in tantis Ioannes domini Christi Iesu memoriam non fecerit. Si enim patrem dixisset, & Charin, & monogenem, & alethian, & Logon & Zoen, & anthropon, & ecclesiam secundum illorum argumentationem de prima ogdoade dixit, in qua nondum Iesus, nondum Christus Ioannes magister. Quia autem non de syzygijs ipsorum Apostolus dixit, sed de domino nostro Iesu Christo, quem & uerbum scit esse dei, idem ipse fecit manifestum. Recapitulans enim de eo uerbo quod ei in principio dictum est, insuper exponit, & uerbum caro factum est, & habitauit in nobis. Secundum autem illorum argumentationem, non uerbum caro factum est, quod quidem nec uenit unquam extra pleroma, sed qui ex omnibus factus est, & sic posterior uerbo saluator. Discite igitur insensati, quoniam Iesus qui passus est pro nobis, qui inhabitauit in nobis, idem ipse est uerbum dei. Si enim alius ex aonibus pro nostra salute caro factus est, aestimandum erat de altero dixisse Apostolum. Si autem uerbum patris qui descendit, ipse est & qui ascendit, ab uno deo unigenitus filius, secundum patris placitum incarnatus pro omnibus, non de alio aliquo, atque de ogdoade Ioannes sermonem fecit, sed de domino Christo Iesu. Neque enim uerbum secundum eos principaliter caro factum est. Dicunt enim Sotera induisse corpus animale, de dispositione aptatum inenarrabili prouidentia, ut uisibile & palpabile fieret. Caro est autem illa uetus, de limo secundum Adam facta plasmatio a deo, quam uere factum uerbum dei manifestauit Ioannes, & soluta est illorum prima & primogenita octonatio. Cum enim unus & idem ostenditur Logos & monogenes, & Zoe & phos, & Soter, & Christus filius dei, & hic idem incarnatus pro nobis, soluta est octonationis illorum compago. Hac autem soluta, decidit illorum omnis argumentatio, quam falso nomine

quos, Iouen

somniantes infamant scripturas ad propriam argumentationem constringendam. Post deinde dictiones & nomina dispersim posita colligentes transferunt, sicut praediximus, ex eo quod est secundum naturam, in id quod est contra naturam, similia facientes ijs qui controuersias sibi metipsis quaslibet proponunt, post deinde conantur & Homericis uersibus meditari eas: ita ut idiotae putent ex illa temporali declamata controuersia, Homerum uersus fecisse, & multi abducuntur per compositam consequentiam uersuum, ne forte haec sic Homerus fecerit, quemadmodum Herculem ab Eurytheo ad eum qui apud inferos est canem missum, ex Homericis uersibus scribens ita: Nihil enim prohibet exempli gratia commemorari, & horum cum sit similis & eadem utriusque argumentatio.

Haec ubi dicta dedit, emisit limine flentem
 Herculem inuictum magnarum non inscium rerum,
 Eurytheus natus Stethelo profapia Persei.
 Ducturum ex Herebo canem atri Ditis ad auras.
 Vadit at ille, uelut leo nutritus montibus acer,
 Urbem per mediam: noti simul omnes abibant,
 Et senes & pueri, & nondum nuptae puellae,
 Plorantes multum, ac si in mortem irent, at ipse
 Mercurius praemittit & caesia Pallas euntem,
 Fratrem etenim sciebat quatenus dolor exagitaret.

Cento ex uersibus Homericis contextus. Nihil merus syllabarum tantum seruatus est non quantitas.

Quis non ex simplicibus abripiatur ab huiusmodi uersibus, & putet sic illos Homerum in hoc argumento fecisse? Qui autem scit Homericam, cognoscet quidem uersus, argumentum autem non cognoscet, sciens quoniam aliquid quidem eorum etiam de Ulyssae dictum, aliud uero de Hercule, aliud uero de Priamo, aliud de Menelao & Agamemnone. Si autem tulerit illos, & unum quicumque suo libro reddiderit, auferet de medio praesens argumentum. Sic autem & qui regulam ueritatis immobilem apud se habet, quam per baptismum accepit, haec quidem quae sunt ex scripturis nomina & dictiones et parabolas cognoscet, blasphemum autem illorum argumentum non cognoscet. Etenim si gemmas agnoscet, sed uulpem pro regali imagine non recipiet. Vnum quicumque autem sermonum reddens suo ordini et aptans ueritatis corpusculo, denudabit et in substantiuum ostendet figmentum ipsorum. Quoniam autem scenae huic deest redemptio, ut quis mimum ipsorum explicans destructorem sermonem inferat, bene habere putauimus, ostendere primo in quibus ipsi partes huius fabulae discrepant aduersus se inuicem, quasi qui sint ex uarijs spiritualibus erroris. Et ex hoc enim diligenter cognoscere est, et ex ostensione, eam firmam, quae ab ecclesia praedicatur ueritatem, et ab ijs id quod fingitur falsiloquium.

Expositio praedicationis ueritatis, quam ab Apostolis Ecclesia percipiens custodit. Cap. II.

Ecclēsia enim per uniuersum orbē usq; ad fines terrae seminata, & ab Apostolis, & à discipulis eorū accepit eam fidem, quae est in unum deum patrē omnipotentē, qui fecit cœlum & terrā, mare & omnia quae in eis sunt, & in unum Iesum Christū filium dei, incarnatū pro nostra salute, & in spiritum sanctum, qui per prophetas praedicauit dispositiones dei & aduentū, & eam quae est ex uirgine generationē, & passionem, & resurrectionē à mortuis, & in carne in cœlos ascensionem dilecti Iesu Christi domini nostri, & de cœlis in gloria patris aduentum eius, ad recapitulanda uniuersa, & resuscitandam omnem carnem humani generis: Vt Christo Iesu domino nostro, & deo, & saluatori, & regi, secundum placitum patris inuisibilis omne genu curuetur, cœlestium, terrestrium & inferiorū, & omnis lingua confiteatur ei, & iudicium iustum in omnibus faciat. Spiritualia quidem nequitiae, & angelos transgressos, atq; apostatas factos, & impios, & iniustos, & iniquos, & blasphemos homines in aeternum ignem mittat. Iustis autem & æquis, & praecepta eius seruantibus, & in dilectione eius perseverantibus, quibusdam quidem ab initio, quibusdam autem ex poenitentia, uitam donans, incorruptelam loco muneris conferat, & claritatem aeternam circundet.

Ostensio neq; plus, neq; minus de ea quae est fide posse quosdam dicere. Cap. III.

Hanc praedicationem cum acceperit, & hanc fidem, quemadmodum praediximus, ecclesia, & quidem in uniuersum mundū disseminata, diligenter custodit, quasi unam domū inhabitans, & similiter credit ijs, uidelicet quasi unam animā habens & unum cor, & consonanter haec praedicat & docet & tradit quasi unū possidens os. Nam & si in mundo loquelae dissimiles sunt, sed tamen uirtus traditionis una & eadem est. Et neq; haec quae in Germania sunt fundatae ecclesiae aliter credunt, aut aliter tradunt, neq; haec quae in Hiberis sunt, neq; haec quae in Celtis, neq; haec quae in Oriente, neq; haec quae in Aegypto, neq; haec quae in Libya, neq; haec quae in medio mundi sunt constitutae: sed sicut sol creaturae dei in uniuerso mundo unus & idem est, sic & lumen, praedictio ueritatis, ubique lucet, & illuminat omnes homines, qui uolunt ad cognitionem ueritatis uenire. Et neque qui ualde praeualet in sermone, ex ijs qui praesunt ecclesiis, alia quam haec sunt dicet. Nemo enim super magistrum est: neq; infirmus in dicendo deminorabit traditionem. Cum enim una & eadem fides sit, neq; is qui multum de ea potest dicere amplius, neq; is qui minus, deminorat.

Secundum quid fiat putare alios quidem plus, alios uero minus habere agnitionis. Cap. IIII.

Plus aut aut minus secundū prudentiā nosse quosdam intelligentiam, non in eo quod argumentum mutetur efficitur, & alius deus excogitetur

excogitetur praeter fabricatorē & factorē et nutritorē huius uniuersitatis, quasi nō ipse sufficiat nobis, aut alius Christus, aut alius monogenes: sed in eo quod omnia quae in parabolis dicta sunt exquirere, & adiungere ueritatis argumēto, & in eo ut instrumentū & dispositionē dei in genere humano factā enarret. Et quoniam magnanimus extitit deus, & in transgressorū angelorū apostasia, & in inobaudientia hominū, edisserere: & quare alia quidē temporalia, alia uero aeterna, & quaedā cœlestia, quaedā terrena unus & idem fecit annūciare. Et quare cū inuisibilis adparuit prophetis dei, non in una forma, sed alijs aliter adesse, & quare testamēta multa tradita humano generi, annūciare, & quis sit uniuscuiusq; testamētorū character, docere, & quare cōclūsit omnia in incredulitatē deus, ut uniuersis misereatur, exquirere, & quare uerbū dei caro factū est, & passus est, gratias agere, & quare in nouissimis tēporibus aduetus filij dei, hoc est, in fine adparuerit, & nō in initio, annūciare, & de fine, & de futuris quae cūq; posita sunt in scripturis reuoluere, & quare desperatas gētes coheredes & corporatas & participes sanctorū fecit deus, nō tacere, quēadmodum mortalis haec caro induet immortalitatē, & corruptibile incorruptelam, annūciare, & quemadmodū factus est, qui nō erat populus, populus, & nō dilecta, dilecta, & quemadmodū plures filij eius quae deserta est, magis q̄ eius quae habet uirū praeconiare. In talibus enim & in finibus exclamauit Apost. O altitudo diuitiarum sapientiae & agnitionis dei, q̄ inscrutabilia iudicia eius & inuestigabiles uiae eius. Sed nō in eo, ut supra creatorē & fabricatorē & illorum Enthymesin æonis erratis adinuenires, & ad tārā peruenire, blasphemā, neq; in eo quod est super hanc rursus pleroma, aliquādo quidē xxx. aliquādo uero innumerabiles multitudines æonum mentiri. Quemadmodū dicunt hi qui uere sunt deserti à diuina sententia magistri, cum ea quae est ecclesia uniuersa unam & eandem fidem habeant in uniuerso mundo quemadmodum praediximus.

Quae est Valentini sententia, in quibus discrepant aduersus eum discipuli eius. Cap. V.

Videamus nunc & eorū incōstantē sententiā, cū sint duo uel tres quēadmodū de eisdē nō eadē dicunt, sed & nominib. & rebus cōtraria respondent. Qui em̄ est primus ab ea quae dicitur gnōstica heresis, antiquas in suū characterē doctrinas trāsferens Valentinus sic diffinit, Dualitatē secundā quandā innominabilē, cuius quidē ali quid uocari inenarrabile, aliud autē sigen, Post deinde ex hac dualitate secundā dualitatē emissā, cuius aliud quidē patrē uocāt, aliquid autē Alethian. Ex hac aut quaterniōe fructificari Logon & Zoen anthropon & ecclesiā. Esse autem hanc octonationē primam, & à Logo quidem & Zoe decē uirtutes dicit demissas, sicut praediximus.

Ab

Ab anthropo aut & ecclesia xii. ex quib. unā discedētē & destitutā, reliquā dispositionē fecisse. Terminos aut duos adhibet. Vnū quidē inter bythū & pleromā, de termino autē natos æones & infecto patre. Alterū uero separantē illū Nus matre à pleromate. Et Christum aut nō ab his qui sunt in pleromate gonibus emissum, sed à matre: foris aut facta secundū memoriā meliorū enixā esse cū quadā umbra. Et hūc quidē quippe cū esset masculus abscondisse à semetipso umbrā & regressum ad pleroma. Matrē aut subrelictā sub umbra, uacuatā aut spiritali substantia, alterū filium emisisse. Et hūc esse Demiurgū, quem & omnipotentē dicit eorum quæ ei subiacēt. Coemissum aut ei & sinistrū principē similem ihs qui dicentur à nobis falsi nominis gnostici. Et Iesum aut aliquando quidē ab eo qui separatus à matre eorū, & coadunatus est cum reliquis emissum dicit, id est, † à teletō: aliquando aut ab eo qui recurrit sursum in pleroma, hoc est à Christo: aliquādo aut ab anthropo & ecclesia. Et spiritū autē sanctū à ueritate dicit emissum, in examinationē & fructificationē æonū, inuisibiliter in eos introeuntē, per quē æones fructificarēt folia ueritatis. Hęc quidē ille. Secundus aut primā ogdoadem sic tradit, dicēs, Quaternionē esse dextrā, & quaternionē sinistrā, & lumē & tenebras, & descendentē aut destitutā uirtutem nō à triginta gonibus dicit fuisse, sed à fructib. eorū. Alius uero quidā, qui & clarus est magister ipsorum, in maius sublime, & quasi in maiore agnitionē extensus, primā quaternionem, dixit sic, Est quidem ante omnes proarche proanenoetos & inenarrabilis, & innominabilis, quam ego Monotetē uoco. Cū hac monotete est uirtus, quā & ipsam uoco henotetē: henotes & monotes cum sint unum, emisērunt, cū nihil emisērunt, principium omniū noeton & ageneton aoraton, quam archen sermo monada uocat. Cū hac monade est uirtus eiusdem substantiæ ei, quā & eam uoco hen. Hæ autē uirtutes, id est, monotes & henotes & monas & hen emisērūt reliquas emissiones æonū, iu, iu, & pheu, pheu. Tragicū uero dicere oportet, super hanc nominū fictionem ei tantā audaciam, quemadmodū sine rubore mēdacio suo nomina posuit. Nemo em̄ quod dicit est ante omnia proarche proanenoetos, quā ego monoteta uoco. Et iterum, cū hac monotete est uirtus, quam & ipsam uoco henotetem. Manifestum quoniam signa sunt quæ cunctis ab eo dicta sunt: confessus est, quoniam ipse nomina posuit si gmēto, quæ à nemine altero posita sunt: qui nisi hæc auderet, hodie ueritas secundum eum non habuisset nomina. Nihil igitur prohibet & alterum quendam in tali argumēto sic præfinire nomina. Est quædam proarche regalis proanenoetos proanypostatos uirtus, pro cylindomene: cum illa autē est uirtus, quā & ipsam uoco perinane, hæc

Apud Tertulianum legitur, τὸ ἀποκ...

Secundus unus sectatorum Valentini

προνοησιμότης precogitabilis, μονοτης singularitas, ενος της unitas, τουδὸς intelligibilis, ἀγεννητος, inmiscibilis, ἀόρατος, inuisibilis, πρὸς αρχήν, id est, principium ante principium. προαγεννησιμότης precogitabilis, προαγεννησιμότης, id est, qui ante non substituit, προπροαγεννησιμότης, id est, quæ prius adoratur.

hæc cucurbita, & perinane cū sint unum, emisērūt, cum non emisissent fructū, sermo cucumerē uocat. Cū hoc cucumere est uirtus eiusdē potestatis ei, quā & ipsam peponē uoco. Hęc uirtutes cucurbita et perinane & cucumis & pepo emisērūt reliquā multitudinē Valentini deliriosorū peponū. Si em̄ eū sermonē qui de uniuersis fit trāshgurari in primā quaternionē oportet, & quemadmodū uult aliquis ipse ponere nomina, quis prohibet his nominibus & multo credibilibus & in usu positis & ab oibus cognitis. Alij aut rursus ipsorū primā & archegonon octonationē his nominib. nominauerūt. Primū proarchen, deinde anennoeton, tertiā autē arreton, & quartā aoraton. Et de prima quidē proarche emissum esse primo & quinto loco archē, ex anennoeto secūdo & sexto loco acataleptō, & de arreto aut tertio & septimo loco anonomaston, de aorato aut quarto & octauo loco agenētō. Pleroma hoc primē ogdoadis, has uolūt uirtutes fuisse ante Bythū & Sigen, ut perfectorū perfectiores appareāt, & gnosticorum magis gnostici uiri, ad quos iuste quis hoc dicat. Opepones Sophistæ uituperabiles & non uiri. Etenim de ipso Bytho uariæ sunt sententiæ apud eos. Quidā enim sine coniugatione dicunt eum neq; masculum, neq; fceminam, neq; omnino aliquid esse. Alij autem & masculum & fceminam dicentes esse, hermaphroditi genesim ei donant. Sigen autem alij coniugem ei addunt, ut fiat prima coniugatio.

Que sunt in quibus non consonant aduersus inuicem hi qui sunt à Valentino omnes. Cap. VI.

Huero qui sunt circa Ptolemæum scientiores, duas cōiuges habere Bython dicunt, quas & dispositiones uocant, Ennoceam & Thelesim. Primo em̄ mente cōcepit quid emittere (sicut dicunt) post deinde uoluit. Quapropter duobus his affectibus & uirtutibus, id est, ennceas theleseos, uelut cōmixtis inuicem, emissio monogenis & Alethiæ secundum cōiugationem facta est. Quos typos & imagines duorum affectuum patris adgressas esse inuisibiliū uisibiles, thelematis quidem Nun, ennoias autē Alethian: & propter hoc aduentitiæ uoluntatis masculus est imago, Innatæ uero ennceæ fcemininus, quoniā uoluntas uelut uirtus facta est ennceæ. Cogitabat enim enncea semper emissionē, nō tamen et emittere ipsa per semetipsam poterat quæ cogitabat. Cum autē uoluntatis uirtus aduenit, tunc quod cogitabat emisit. Nō uidentur tibi hi, ô dilectissime. Homericus Iouis, propter sollicitudinem nō dormientis, sed curæ habentis, quādo poterit honorare Achillem, & multos perdere Græcorū, apprehensione mhabuisse, magis q̄ eius qui est uniuersorum deus: qui simul ut cogitauit, perficit id quod cogitauit, & simul ac uoluit & cogitat hoc quod uoluit, & tunc uolens cum cogitat, cum sit totus cogitatus cogis.

ἀνοησιμότης incogitabilis, ἀκατάληπτος, incomprehensibilis, ἀνομιανος, id est, inuominabilis

Carmen Hom. τὸ πρὸς τὸν ἀπὸ τῶν ἑλλήνων ποιεῖται, nunquā sonat stupidum

θελησιμότης uoluntas

24
tus cogitatus, & totus sensus, & totus oculus, & totus auditus, & totus fons omnium bonorum. Qui autem prudentiores putantur illorum esse primam octonationem non gradatim, alterum ab altero æonem emissum dicunt, sed simul & in unum æonem emissionem à propatore, & ennceam eius cum crearetur ipsi obstetricasse affirmant. Et iam non ex Logo et Zoe anthropon & ecclesiam, sed ex anthropo & ecclesia Logo & Zoen dicunt generatos in hunc mundum, dicentes. Quando aliquid remittere propator, hoc pater uocatus est, at ubi quæ emisit uera fuerunt, hoc Alithia uocatum est. Cum autem uoluit semetipsum ostendere, hoc anthropos dictus est. Quos autem precogitauerat posteaque emisit, hoc ecclesia uocata est. Locutus est anthropos Logon, hic est primogenitus filius, subsequitur autem Logon Zoe, & sic prima octonatio completa est.

Qualis conuersatio ipsorum, & quæ est figuratio uite. Cap. VII

uidoria **M**ulta autem pugna apud eos, etiam de saluatore. Quidam enim eum omnibus generatum dicunt, quapropter beneplacitum uocari, quoniam uniuersum pleroma bene sensit per eum glorificare patrem. Alii autem ex solis æonibus, qui sunt à Logo & Zoe emissi, & propter hoc Logon, & Zoen dici eum, parentium nomina custodientem. Alii autem ex duodecim æonibus ij qui sunt ab anthropo & ecclesia facti, & propter hoc filium hominis se confiteri, uelut postgenitum anthropi. Alii à Christo & spiritu sancto eorum qui ad firmamentum pleromatis emissi sunt, factum eum dicunt, patris sui à quo emissus est custodientem appellationem. Alii autem sunt qui ipsum propatorem omnium & proarchen & proanennoeton anthropon dicunt uocari, & hoc esse magnum & absconditum mysterium, quoniam quæ est super omnia uirtus & continet omnia, anthropos uocatur, & ideo hoc filium hominis dicere saluatorem.

Quæ est Colarbaseorum & Marci doctrina. Cap. VIII.

Alius uero quidam ex ijs qui sunt apud eos magistri emendatorum se esse glorians, Marcus est autem illi nomen, magicæ imposturæ peritissimus, per quam & uiros multos, & non paucas feminas seducens, ad se conuertit, uelut ad scientissimum & perfectissimum, & uirtutem maximam ab inuisibilibus Logis habentem fecit, præcursor quasi uere existens Antichristi. Anaxilai enim ludicra cum nequitia eorum qui dicuntur magi commiscens, per hæc uirtutes perficere putatur apud eos qui sensum non habent & à mente sua excesserunt.

Quæ est industria Marci, & quæ sunt, quæ ab eo fiunt. Cap. IX.

Pro calice enim uino mixto fingens se gratias agere & in multum extendens sermonem inuocationis, purpureum & rubicundum apparere facit, ut putetur ea gratia ab ijs quæ sunt super omnia suum sanguinem stillare in illius calicem per inuocationem eius, & ualde concupiscere præsentem ex illo gustare poculo, ut & in eos stillet quæ per magum hunc

hunc uocatur gratia. Rursus mulieribus dans calices mixtos, ipsas gratias agere iubet, presente se: & ubi hoc factum est, ipse alium calicem multo maiorem, quæ est ille in quo illa seducta eucharistiam facit proferens, & transfundens à minori qui est à muliere eucharistia factus in illum qui est ab eo allatus multo maiorem, statim dicens ita, Illa quæ est ante omnia inexcogitabilis & inenarrabilis gratia, adimpleat tuum intus hominem, multiplicet in te agnitionem suam, in seminas granum sinapis in bona terram. Et alia quædam dicens, & in insaniam mittens illam infelicem admirabilia faciens apparuit, quando maior calix adimpletus est de minori calice, ut & supereffunderet ex eo. Et alia quædam dissimilia faciens, exterminauit multos & abstraxit post se. Datur autem intelligi eum & dæmonem quendam paredrum habere, per quem ipse quoque prophetare uidetur. Et quotquot dignas putat fieri participes suæ gratiæ, prophetare facit. Maxime enim circa mulieres uacat, & hoc circa eas quæ sunt honeste & circumpurpuratæ & ditissimæ, quas sæpe adducere tetans, dicit blandiens eis, Participare te uolo ex mea gratia, quoniam pater omnem angelum tuum semper uidet ante faciem suam: locus autem tuæ magnitudinis in nobis est, oportet nos in unum conuenire, sume primum à me & per me gratiam, adaptare ut sponsa sustinens sponsum suum, ut sis quod ego, & ego quod tu. Constitue in thalamo tuo semen luminis, Sume à me sponsum, & cape eum, & capere in eo. Ecce gratia descendit in te, aperi os tuum, & propheta. Cum autem mulier responderit, nunquam prophetam & nescio prophetare, inuocationes quasdam faciens denuo ad stuporem eius quæ seducitur, dicit ei, Aperi os tuum, & loquere quæcumque, & prophetabis. Illa autem seducta & elata ab ijs quæ prædicta sunt, concalescens animam à suspitione quod incipiat prophetare, cum cor eius multo plus quam oporteat palpitet, audet, & loquitur deliriosa, & quæcumque euenerint, omnia uacue & audaciter, quippe calefacta spiritu, sicut meliora nobis de talibus prophetis exequitur, eo quod audax & uerecunda anima, quasi uacuo aere excallescata est, & exinde prophetidem semetipsam putat, & gratias agit Marco, ei qui participauit ei suam gratiam: & remunerare eum gestit, non solum secundum substantiam suam dationem, unde diuitiarum copiam magnam collegit, sed & secundum corporis copulationem, & secundum omnia unire ei cupit, ut cum eo descendat in unum. Iam uero quædam ex fidelissimis mulieribus, quæ habent timorem dei, & non sunt seducibiles, quas similiter ut reliquas affectauit seducere, iubens eas prophetare, exufflantes & anathematizantes eum separauerunt se ab huiusmodi insano, qui se diuinum spirare simulabat, pro certo scientes, quoniam prophetare non à Marco mago inditur hominibus, sed quibuscumque deus desuper imiserit gratiam suam, hi ab eo traditam habent prophetiam, & tunc loquantur, quando deus uult, sed non quando Marcus iubet. Quod enim iubet,

Paredros
affessor.

Quæ est industria
Marci, & quæ sunt,
quæ ab eo fiunt.

eo quod iubetur maius est & dominatius, quonia illud quidem principatur, illud aut subiectum est. Si ergo Marcus quidem iubet, uel alius quis sicut solent in cenis sortibus hi omnes ludere & sibimetipsis inuicem imperare ut prophetent, & secundum suas concupiscentias eos sibi prophetae, erit ille qui iubet & maior & dominatior prophético spiritu, cum sit homo, quod est impossibile. Sed tales quidem qui iubentur ab ipsis spiritibus & loquuntur quando uolunt ipsi, terreni & infirmi sunt: audaces aut & impudentes a satana immixsi ad seductionem & perditionem eorum, qui non firmam fidem, quam ab initio per ecclesiam acceperunt, custodiunt. Adhuc etiam ut amatoria & adlectantia efficit, ut & corporibus ipsarum contumeliam inroget, hic idem Marcus quibusdam mulieribus, etsi non uniuersis. Haec saepissime conuersae ad ecclesiam dei, confessae sunt, & secundum corpus exterminatas se ab eo uelut cupidine, & inflamas ualde illum se dilexisse, ut & diaconus quidam eorum qui sunt in Asia, suscipiens eum in domum suam incidit in huiusmodi calamitatem. Nam cum esset uxor eius speciosa, & sententia & corpore corrupta esset a mago isto, & secuta eum esset multo tempore, post deinde cum magno labore fratres eam conuertissent, omne tempus in exomologesi consummauit, plangens & lamentans ob hanc quam passa est ab hoc mago corruptelam. Et discipuli aut eius quidem circum obuersati in iisdem, seducentes mulierculas multas corruerunt, perfectos semetipsos uocantes quasi nemo possit exaequari magnitudini agnitionis ipsorum, nec si Paulum aut Petrum dicas, uel alterum quendam Apostolorum, sed plus omnibus se cognouisse, & magnitudinem agnitionis illius, quae est inenarrabilis uirtutis solus ebibisse. Esse aut se in altitudine super omnem uirtutem. Quapropter & libere omnia agere, nullum in nullo timorem habentes: propter enim redemptionem & incomprehensibiles & inuisibiles fieri iudici. Si autem apprehenderit eos, assistentes ei cum redemptione haec dicent. O affessor dei mystice illius pro Aeonon Siges quam magnitudines, semper uidentes faciem patris sui a te & adductore utentes abstrahunt sursum suas formas, quas ualde audax illa ducta phantasmate propter bonum propatoris emittit nos imagines illorum, tunc intentionem illorum quae sunt sursum, quasi somnium habens. Ecce iudex in proximo & praeco me iubet meae defensionem adesse, tu autem quasi quae scias utrorumque nostrorum rationem tanquam unum te ex te existentem iudici assiste. Mater autem cito audiens haec, Homericam inferorum galeam eis superimposuit, ut inuisibiliter effugerent iudicem, & statim eripiens eos in thalamum duxit, & reddidit suis sponsis. Talia autem dicentes, & operantes, & in his quoque quae sunt secundum nos regiones, Rodanenses multas seduxerunt mulieres, quae cauteriatas conscientias habentes quaedam quidem & iam in manifesto exomologesi faciunt, quaedam autem reuertentes, hoc ipsum in

scilicet xviii.
uide prouerbi
um orci galea.

silentio sensim semetipsas retrahunt, desperantes a uita dei. Quaedam quidem in totum abscesserunt: Quaedam autem intra utrumque dubitantes, quod est prouerbi, passae sunt, neque intus neque foris existentes, hunc fructum habentes seminis filiorum agnitionis.

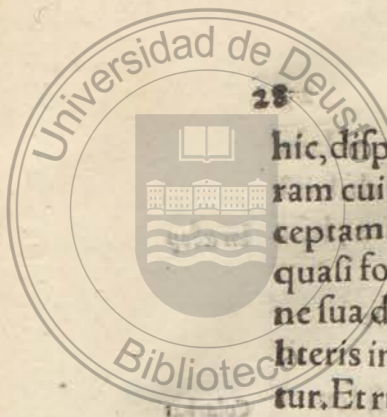
επαθον

Quemadmodam quidam ex eis per numeros & syllabas & per literas conantur constituere eam quae est secundum eos argumentationem. Cap. X.

Hic igitur Marcus uulnam & susceptorium Colarbas silentij semet solū lumen fuisse dicens, quippe unigenitus existens semen quod depositum est in eum, hic enixus est illam quae est a summis & ab inuisibilibus locis quaternationem descendisse figura muliebri ad eum. Quonia, inquit, eius masculinum mundus ferre non poterat, & ostendisse quoque semetipsam quae esset, & uniuersorum generis quam nemini unquam neque deorum neque hominum reuelauit, huic solo enarrasse, ita dicentem, Quando primum pater, cuius pater nemo est, qui est incogitabilis & inuisibilis, qui neque masculus neque foemina est, uoluit suum inenarrabile, narrabile fieri, & quod inuisibile sibi est, formari, aperuit os, & protulit uerbum simile sibi, quod adhaerens ostendit ei quod erat ipse cum inuisibilis forma apparuisset. Enunciatio autem nominis facta est talis: locutus est uerbum, uerbum primum nominis eius fuit αϣη & syllabae eius literarum quatuor. Coniunxit & secundam, & fuit haec literarum quatuor. Post locutus est & tertiam, & fuit haec literarum x. Et ea quae est post haec locutus est, & fuit ipsa literarum xii. facta est ergo enunciatio uniuersi nominis, literarum xxx. syllabarum autem quatuor, unumquodque autem elementorum suas literas & suum characterem, & suam enunciationem & figuraciones & imagines habere: & nihil eorum esse, quod illius uideat formam, neque ipsum super elementum est. Sed nec cognoscere eum, sed ne quidem proximi eius unumquodque enunciationem scire, sed quod ipse enunciat, ita omne quod enunciat, illud quod est totum nominet. Unumquodque enim ipsorum, pars existens totius, suum sonum quasi omne nomen, & non cessare sonantia, quoad usque extra nouissimam literam nouissimi elementi singulariter enunciata deueniant. Tunc autem redintegrationem uniuersorum dicit futuram, cum unam & eandem consonationem sonent, cuius exclamationis imaginem esse, Amen, simul dicentibus nobis tradidit. Sonos autem eos esse, qui formant in substantiuum & ingenitum Aeon, & esse hos formas, quas dominus angelos dixit, quae sine intermissione uident faciem patris. Nomina autem elementorum communia & enarrabilia aenas & uerba & radices & semina & plenitudines & fructus uocauit, singula autem ipsorum & uniuersiusque propria in nomine ecclesiae contineri, & intelligi ait. Quorum elementorum nouissimi elementi ultima litera uocem emisit suam, cuius sonus exiens secundum imaginem elementorum elementa progenia generauit, ex quibus & quae sunt

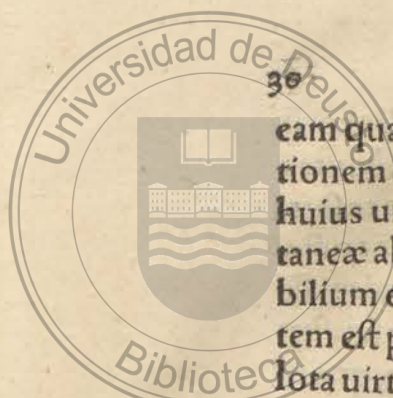
Colarbas

αὐπρόσας

hic, disposita dicit, & ea quæ sunt ante hæc generata: ipsam quidem literam cuius sonus erat cõsequens sonũ deorsum à syllaba sua sursum receptam dicit, ad impletionẽ uniuersi. Remansisse aut̃ deorsum sonum, quasi foras proicctũ, elementũ aut̃ ipsum ex quo litera cum enunciatione sua descendit deorsum, literarũ ait esse xxx. & una quæq; ex his xxx literis in semetipso habere alias literas, per quas nomen literæ nominatur. Et rursus alias per alias nominari literas, & alias per alias, ita ut in immensum decidat multitudo literarũ. Sic aut̃ planius disces qđ dicitur. Delta elementũ literas habet in se quinq; ipsum Δ, & E, Λ & T, & A, & hæc rursus literæ per alias scribuntur literas, & aliæ per alias. Si ergo uniuersa substantia delte in immensum decidit, alijs alias literas generantibus & succedentibus alterutrũ, quanto magis illius elementi maius esse pelagus literarũ. Et si una litera sic immensa est, uide totius nominis profundum literarũ, ex quibus propatora Marci silentiũ cõstare docuit. Quapropter & patrem scientẽ incapabile suũ dedisse elementis, quæ & æonas uocat, unicuiq; eorũ suam enunciationẽ exclamare, eo quod nõ possit, unum illum quod est totum enũciare. Hęc itaq; exponente ei quaternationẽ dedisse. Volo aut̃ tibi & ipsam ostendere ueritatem. Deposui enim illam de superiorib; ædificijs ut circũspicias eam nudam, & intuearis formositatẽ eius. Sed & audias eam loquentẽ & admireris sapientiã eius. Vide quid igitur in caput eius sursum primũ α & ω. Collũ aut̃ β & λ. Humeros cũ manib; γ & χ. Pectus δ & φ. Cinctũ ε & υ. Ventrẽ ζ & τ. Verẽda η & σ. Femora θ & ρ. Genua ι & π. Tibias κ & ο. Crura λ & ξ. Pedes μ & ρ. Hoc est corpus eius quæ est secundum magnum ueritatis, hæc factura elementi, hic character literæ, uocat elementũ hoc, hominẽ, esse aut̃ fontẽ ait eum om̃is uerbi, & initium uniuersæ uocis, & omnis inenarrabilis enarrationẽ, & taciti silentij os, & hoc quidem corpus eius. Tu aut̃ sublimius alleuans sensus intelligentiam, autogenitora & patroditora, uerbum ab ore ueritatis audi. Hęc aut̃ cum dixisset illa attendentem ad eum ueritatẽ & aperientẽ os, locuta est uerbum: uerbum autem nomẽ factum, & nomẽ esse hoc quod scimus & loquimur Christum Iesum, quod cum nominasset, statim tacuit. Cum autẽ putaret Marcus, plus aliquid eam dicturam, rursus quaternatio ueniens in medium ait, Tanquam contemptibile putasti esse uerbum, quod ab ore ueritatis audisti, non hoc quod scis & putas habere, olim est nomen. Vocem enim tantum habes eius, uirtutem autem ignoras. Iesus autem est insigne nomẽ sex habens literas, ab omnibus qui sunt uocationis cognitũ. Illud aut̃ quod est apud æonas pleromatis, cum sit multifariũ existens, alterius est forme, & alterius typi. Quod intelligitur ab ipsis, qui sunt cognati eius, quorum magnitudines apud eum sunt semper. Hęc igitur quæ apud nos sunt uigintiquatuor

tuor literæ, emanationes esse intellige trium uirtutũ, imaginales eorũ quæ continet uniuersum, quæ sunt sursum, elementorũ numerũ. Mutas enim literas nouem putat esse, patris & ueritatis, quoniã sine uoce sint, hoc est, inenarrabiles & inloquibiles: semiuocabiles aut̃ cum sint octo Logi esse & Zoes, quoniã quasi mediæ sint inter mutas & uocales, & recipere eorũ quidẽ quæ supersint emanationẽ, eorũ uero quæ subsint eleuationẽ. Vocales aut̃ & ipsas septẽ esse Anthropi & ecclesie, quoniã am per Anthropum uox progrediens formauit omnia. Sonus em̃ uocis, formam eius circumdedit. Est igitur Logos habes & Zoe viii. Anthropos aut̃ & ecclesia vii. Pater aut̃ & Alethia ix. Ex minori aut̃ computatione quod erat apud patrem descendit, emissus illuc unde fuerat separatus ad emendationẽ factorum, ut pleromatũ unitas æqualitatẽ habens fructificet unam in omnibus quæ est ex omnib; uirtus: & sic is qui est numeri vii. eorũ qui sunt octo accepit uirtutẽ, & facta sunt tria loca similia numeris, cum sint octonationes quater in se ueniẽtia uigintiquatuor ostenderũt numerũ: & tria quidẽ elementa, quæ dicit ipse trium in coniugatione uirtutũ existere, quæ fiunt vi. ex quibus emanauerunt uigintiquatuor literæ, quadripertita inenarrabilis quaternationis rationẽ eundẽ numerũ faciunt, quæ quidẽ dicit illius qui est innumerabilis existere, Indui aut̃ eas à trib; uirtutibus, in similitudinẽ illius qui est inuisibilis. Quorũ elementorũ imagines imaginũ esse eas quæ sunt apud nos duplices literæ. Quas cum xxxiii. literis adnumerantes uirtute quæ est secundũ analogiã xxx. faciunt numerũ. Huius rationis & dispositiõis fructũ dicit in similitudinẽ imaginis apparuisse, & illũ qui post vi. dies quartus ascendit in montẽ, & factus est vi. qui descendit & detetus est hebdomade cũ esset insignis octonatio, & habet in se omne elementorũ numerũ, quẽ manifesta uirtute, cũ ipse uenisset ad baptismũ, cõlumbæ descensio, quæ est ω & α. Numerus enim ipsius unum & dccc. & propter hoc Moysen in sexta die dixisse quæ est in ccena pura nouissimum hominẽ in generationẽ primi hominis apparuisse. Cuius dispositionis initium & finem sextam horam in qua affixus est ligno: perfectum enim sensum scientem eum numerum qui est sex uirtutum fabricationis & regeneratiõis habentẽ, manifestasse filijs luminis eam generationem quæ facta est per eum, qui manifestatus est insignis, in eũ numerum. Hic etiam & duplices literas numerum insignem habere ait. Insignis enim numerus cõmixtus uigintiquatuor elementis xxx. literarum nomẽ explicuit. Vfus est aut̃ Diacono vii. numerum magnitudinem quemadmodũ dicit Marci Sige, ut ab se cogitatẽ cogitationis manifestetur fructus: & insignem quidem hunc numerum in præsentĩ ut eum qui ab insigno figuratus est, intelligi eum qui quasi in partes diuisus est aut præcisus & foris perseuerauit, qui sua uirtute & prudẽtia per

eam quae est ab eo emissionē, hunc qui est septē uirtutū secundū micationem hebdomadis uirtutis animauit mundū, & animam posuit esse huius uniuersi quod uidetur. Vtitur autē & ipse hic hoc opere quasi spontaneae ab eo, ab eo foetore, aliqua ministrat cum sint imitationes imitabilem entymesin matris. & primum quidem caelum sonat α, quod autem est post illum ε, tertium autē η, quartum uero & mediū numeri VII. Iota uirtutem enarrat, quintū uero ο, sextum autē υ, septimum autem & IIII à medio, ω elementū exdant, quemadmodum Marci sige, quae multa quidem loquacius exequitur, nihil autem uerum loquens affirmat: quae uirtutes, ait, omnes simul in inuicem complexae sonant & glorificant illum à quo emissa sunt, gloria autem soni mittitur in propatorē. Huius autem glorificationis sonum in terram delatum ait plasmatorē factum, & generatorem eorum quae sunt in terra.

alias, exclamat

alias, qui

Quomodo soluunt parabolos. Cap. XI.

Ostenionem autē affert ab ijs, qui nunc nascuntur infantibus, quorum anima simul ut de uulua pgressa est, exclamat uniuscuiusque elementi hunc sonū. Sicut ergo septē uirtutes, inquit, glorificant uerbū, sic & anima in infantibus plorat & plangens Marcū glorificat eū. Propter hoc autē & Dauid dixisse, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem: & iterū, Caeli enarrant gloriā dei. Et propter hoc quādo in doloribus & calamitatibus anima fuerit in releuationē suam dicit, O, in signū laudationis, ut cognoscēs illa quae sursum est anima quod est cognatū suū adiutoriū ei deorsum mittat. Et de omni quidē nomine quod est xxx. literarū, & de bytho qui augmētū accepit ex huius literis, adhuc etiam de ueritatis corpore quod est duodecim membrorum, uno quoque membro ex duab. literis cōstante, & de uoce eius quā locuta est nō locuta, & de resolutione eius nominis quod nō est enarratū, & de mūdi anima & hominis secundū quae habet illā quae est ad imaginē dispositionē sic delirauit. Dehinc autē quemadmodum ex nominibus aequiparata uirtutem ostendit eorum quaternatio referemus, ut nihil lateat te dilectissime eorum, quae ad nos peruenerunt ex ijs quae ab ijs discuntur, quemadmodum saepe postulasti à nobis.

Quemadmodum conuersationem secundum figuram eius qui apud eos est pleura exponunt factum. Cap. XII.

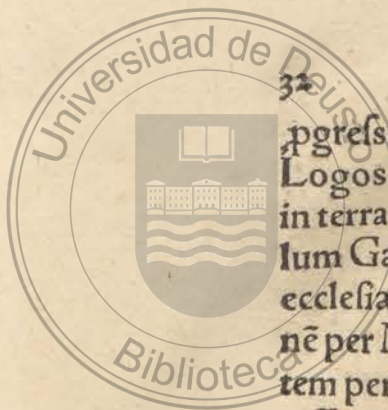
Sic autē annunciat per quā sapiēs eorū Sige generationem xxxiiii elementorū cū solitate esse unitatem, ex quibus duae sunt emissiones sicut praedictū est, monas & hen, quae duplicatē IIII. factae sunt, bis enim duo quatuor, & rursus duo & quatuor in idipsum cōpositae, vi. manifestauerunt numerū. Hi autem sex quadruplicati uiginti quatuor generauerunt figuras. Et quidem quae sunt primae quaternationis nomina sancta sanctorū intelliguntur, quae non sunt narrari, intelliguntur autem

quod solitas
ex unum

autem à solo filio quae pater scit, quae nam sunt. Alia uero quae cum grauitate & honore & fide nominantur apud eum sunt haec ἀρχητος, σιγη, πατηρ, ἀλθηα. Huius autem quaternationis uniuersus numerus est literarum uiginti quatuor, ἀρχητος enim nomen literas habet in se septē σιγη quinq, πατηρ quinq, & ἀλθηα vii. quae cōposita in se bis quina & bis septem uiginti quatuor numerū adimpleuerunt. Similiter & secunda quaternatio Logos & Zoe Anthropos & ecclesia eundē numerum elementorum ostendunt, & saluatoris quoque narrabile nomē IHΣ OYΣ literarū est sex. Inenarrabile autē eius literarū uiginti quatuor. Et χρισος literarū vii. quod est autē in Christo inenarrabile literarū txxx. Et propter hoc ait eum α & ω, ut per ista manifeste cum hunc numerum habeat haec auis. Iesus autē hanc habet, inquit inenarrabilem genesim. A matre enim uniuersorū, id est, primae quaternationis, in filia locū processit secūda quaternatio, & facta est octonatio, ex qua processa est decas, sic factum xviii. decas itaque adiuncta octonationi & decuplum eam faciēs, octuagies decies octingentorum numerum fecit, ut sit uniuersus literarum numerus ab octonatione in decadam progrediēs octo & lxxx. dat, quod est Iesus. Iesus enim nomen secundum Graecorum literarū cōputum dat summam lxxxviii. habens manifeste & supercaelestis Iesu secundum eos genesim. Quopropter ab Graecorū habere monadas viii. & decadas viii. hecatōtadas vi. dat lxxxvii. numerum ostendentia, hoc est, Iesum qui est ex omnibus constans numeris, & propter hoc α & ω nominari eum, cum significet ex omnibus eius generationem. Et iterum ita primae quaternationi secundum processionem numeri & semetipsam cōpositae x apparuit numerus, α enim & β ut γ & δ in semetipso composita x faciūt, quod est i, & hoc esse uolunt Iesum. Sed & Christus, inquit, literarū est viii. ex quibus primā octonationem significari, quae cum Iota applicata dat lxxxviii. numerū generauit. Dicitur autē ait, & filius Christus, hoc est, duodecas: υιός enim nomē literarum quatuor est, χρισος autem octo, quae cōposita duodecadis ostēderunt magnitudinem. Prius autem, inquit, quā huius nominis insigne appareret, hoc est, Iesus filius, in ignorantia magna fuerunt homines & errore. Cum autē manifestum est vi. literarum nomē hoc quod est secundum carnem amictum est ut ad sensibilitatē hominis descenderet, habēs in semetipso ipsum quoque IIII. & uiginti quatuor, tunc cognoscentes eum cessauerunt ab ignorantia, & à morte uitam ascenderunt, nomine eis facto ducatore ad patrem ueritatis. Voluisse enim patrem uniuersorum soluere ignorantia, & destruere mortem. Ignorantiae autem solutio, agnitio eius fiebat, & propter hoc dictum, secundum uoluntatem eius, eum qui est secundum imaginem eius, quae sursum est uirtus, dispositum hominē: à quaternatione enim

alias, xii

dat, uidetur de
prauatum ex
deccnam hunc
numerū cōficit
in oss. ena-
povras centē
narius nume-
rus.

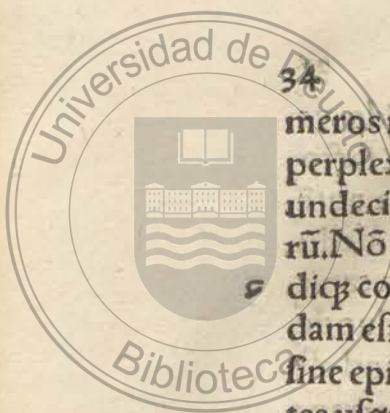

gressi sunt æones. Erat aut in quaternatione Anthropos & ecclesia Logos & Zoe. Ab his igitur uirtutes, ait, emanatae generauerunt eum qui in terra manifestatus est, Iesum. & logi quidem locum adimplet angelum Gabriel, Zoes aut spiritum sanctum, Anthropi aut altissimi uirtute, ecclesiae aut locum uirgo ostendit, & sic ille qui est secundum dispositionem per Mariam generatus apud eum homo, quem pater omnium transeuntem per uulnam elegit per uerbum ad agnitionem suam. Cum aut uenisset ipse ad aquam, descendisse in eum quasi columbam eum qui recurrit sursum, & impleuit XII. numerum, in quo inerat semen eorum qui conformati sunt cum eo, & condescenderunt & coascenderunt. Ipsam aut uirtutem quam descendit semen dicit esse patris, habens in se & patrem & filium, & eam quam per eos cognoscitur innominabilis uirtus siges & omnes æonas: & hunc esse spiritum qui locutus est per os Iesu, qui se confessus est filium hominis, & manifestauit patrem, descendens quidem in Iesum unitus est, & destruxit quidem mortem ait, qui fuit ex dispositione saluator Iesus. Agnouit aut patrem Christum Iesum esse. ergo Iesum nomen quidem eius, qui est ex dispositione homo dicit, positum aut esse in ad simulationem & figurationem eius qui incipit in eum descendere hominis, quem capiendum habere & ipsum hominem & ipsum Logon & patrem & arheton & figen & alethian & ecclesiam & Zoen. Haec iam supra iu iu, & super pheu, & super uniuersam tragicam exclamationem & doloris uociferationem sunt. Quis enim non oderit eum qui tantorum mendaciorum malus compositor est poeta, cum uideat ueritatem idolum a Marco factam, & hoc Alpha beta literis stigmatam nuper, sicut quod est ab initio, quod dici solet, & heri & ante Graeci confitentur ab aestimatione prima sedecim accepisse. Post deinde procedentibus temporibus semet ipsos adinuenisse, aliquando quidem adspiratas, aliquando aut duplices. Nouissime autem omnium Palameden aiunt longas eis adposuisse. Prius igitur quam apud Graecos haec fierent non erat ueritas. Corpus enim eius secundum te Marce posterius est tempore quam Cadmos, & eos qui ante eum sunt. Posterius autem his qui reliqua elementa addiderunt temporis quam Palamedes, posterius autem tempore quam & tu ipse. Tu autem solus in idolum deposuisti eam quam a te praedicatur ueritas. Quis autem sustinebit tuam illam quam tantum uerbo fata est figen, quam innominabilem nominat æonem, inenarrabilem exponit, & eum qui inuestigabilis est enunciat, & aperuisse os dicit eum quem incorporalem & infiguratum dicis, & emisisse uerbum quasi unum ex his quam composita sunt animalia. Verbum quoque eius simile esse ei qui eum emisit, & formam inuisibilis factam elementorum quidem esse xxx. syllabarum aut IIII. Erit ergo secundum similitudinem uerbi pater omnium sicut tuus, elementorum quidem xxx. syllabarum autem IIII. Aut iterum quis sustinebit te, in schemata & nu-

& numeros, aliquando quidem xxx, aliquando aut xxiiii, aliquando uirtutum tantum, concludentem uniuersorum conditorum, & Demiurgum, & factorem uerbum dei, & minuentem eum in syllabas quidem IIII. elementa autem xxx. & omnium dominum qui firmavit caelos in DCCC LXXXVIII. deducentem numeros, similiter atque alphabetum: & ipsum qui omnia capit patrem, a nullo autem capitur in quaternationem & octonationem & duodecadem subpartientem, & per huiusmodi multiplicationes illud quod est inenarrabile & incognoscibile, quem admodum tu dicis, patris enarrantem. Et quem incorporalem & in substantiuum nominas, huius materiam & substantiam ex multis literis alijs ex alijs generatis fabricas, ipse Deda lus fictor faber malus factus sublimissimae uirtutis, & quem indiuisibilem dicis substantiam in mutas & uocales & semiuocales sonos subdividens, id quod est mutum. In his omnium patri & huius intentioni mentiens, in summam blasphemiam & magnam impietatem & immisisti omnes qui tibi credunt. Quapropter & iuste & apte tali temeritati tuae diuinam adspirationis senior & praeco ueritatis inuectus est interdicens sic. Idolorum fabricator Marce & portetorum inspector, astrologiae cognitor & magicae artis, per quam confirmas erroris doctrinas, signa ostendes his qui a te seducuntur apostolicae uirtutis operationes, quam tibi praestat tuus pater satanas per angelicam uirtutem azazel facere, habens te praecursorum contrariae aduersus deum nequitiae. Et haec quidem amator dei senior. Nos autem reliqua mysteria eorum quae sunt longa conabimur breuiter expedire, & ea quae multo tempore sunt occultata in manifestum producere. Sic enim fit ut facile argui & conuinci possint ab omnibus.

Quemadmodum ea quae sunt in lege in suum transferunt figmentum. Cap. XIII

Generationem itaque æonum & errorem ouis & adinventionem aduuantis in unum, mystice audent annunciare hi, qui in numeros omnia deduxerunt, de monade & dualitate dicentes omnia consistere, & a monade usque ad quatuor numerantes, sic generant decadem. Vnum enim & duo & tres & quatuor in unum compositae decem æonum generauerunt numerum. Rursus autem dualitas ab ea progressa usque ad epifemon, duo & quatuor & sex, duodecadem ostendit, & rursus a dualitate similiter numerantibus nobis, usque ad xxx. numerus ostensus est, in quo est ogdoas & decas & duodecas. Vnde eadem igitur eo quod epifemon habuerit consequentem sibi propter epifemon passionem uocant. Et propter hoc circa duodecim numerum cum labes quamdam facta fuisset ouem luxuriatam aberrasse. Quoniam apostasiam a duodecade factam dicunt. Similiter & a duodecade abscedentem unam uirtutem perisse diuinant, & hanc esse mulierem quam perdiderit dragmam, & accenderit lucernam & inuenerit eam. Sic igitur & numeros

meros reliquos in dragma quæ sunt nouem, in oue uero undecies ix. perplexos sibi semetipsis xcviii. numerum generare, quoniam nouies undecim xcviii. fiant. Quapropter tamen hunc habere dicunt numerum. Non pigritabor autem tibi & aliter eos interpretantes annuñciare, ut undique conspicias fructum eorum. Literam enim η cum epifemo ogdoadam esse uolunt cum ab alpha beta octauo sit posita loco, rursus iterum sine epifemo computantes numerum ipsarum literarum & componentes usque ad η triacotadem ostendunt. Incipiens enim quis ab α & perficiens in η , per numeros literarum, abstrahens autem epifemum & in supercoiungens incrementum literarum, inueniet tricenarium numerum. Usque ad ϵ literæ xv fiunt, post deinde appositis eis vii. numerus ii & xx perficit. Cum autem appositum est eis η , quod est viii. admirabilem triacotadem adimpleuit, & hinc ostendunt ogdoadam matrem xxx æonum. Quoniam igitur ex tribus uirtutibus unitus est tricenarius numerus, ter idem factus xc fecit. Et ipsa autem trias in se composita viiii. generauit. Sic ogdoas xcix. generauit numerum. Et quoniam duodecimus æon absistens reliquit, rursus xi. consequenter dicunt typum literarum in figura Logi positum esse. undecimam enim in literis esse λ qui est numerus xxx. & secundum imaginem positum esse superioris dispositionis, quoniam ab Alpha sine epifemo ipsarum literarum numerus usque ad λ , compositum secundum augmentum literarum cum ipso λ xc & ix faciunt numerum. Quoniam autem λ , undecimo loco est in ordine, ad similes eorum descendit inquisitionem ut impletet xii numerum, & cum inuenisset eum adimpleta est: manifestum esse ex ipsa figuratiōe literæ: λ enim quasi ad sui similis inquisitionem adueniens, & inueniens & in semet rapiens ipsum duodecimi adimpleuit locum, M litera ex duobus lambdis $\Lambda\Lambda$ consistente. Quapropter & figuræ eos per agnitionem xcix. locum, hoc est, deminorationem typum sinistrae manus sectari. Qui autem unum quod additum super xcix. in dexteram eos manum transtulit. Tu quidem hæc pertrahens dilectissime, optime scio quoniam ridebis multum, tantam illorum in tumore sapientem stultitiam. Sunt autem digni planctu, qui tantam dei religionem & magnitudinem uere inenarrabilis uirtutis, & tantas dispositiones dei per A & B, & per numeros tam frigidos & sic extortos enunciant. Quotquot autem absistunt ab ecclesia & hijs anilibus fabulis assentiunt, uere a semetipsis sunt damnati. Quos Paulus iubet nobis post primam & secundam correptionem deuitare. Ioanes enim domini discipulus superextendit damnationem in eos, neque aue nobis eis dici uolens. Qui enim dicit, inquit, eis aue, comunicat operibus ipsorum nequissimis, & merito: Non est enim gaudere impijs, dicit dominus. Impij autem super omnem impietatem hi sunt, qui factorem coeli & terræ, unum deum omnipotentem super quem alius deus non est, ex labe & ipsa ex altera labe facta missum dicunt

Supputatio
in digitis.

dicunt: & sic iam secundum eos esse eum emissionem tertiae labis, quam sententiam digne exufflantes & catanathematizantes, oportet porro alicubi & longe fugere ab eis: & quanto plus hæc affirmant & gaudet in ijs ad inuentionibus suis, tanto magis sciamus plus eos agitari ab ogdoadis nequissimis spiritualibus. quemadmodum hi qui in phreneticam passionem inciderunt, aut plus ridet & ualere se putant, & quasi sani omnia agunt, quædam autem & quasi plus quam sani sunt, tanto magis male habent. Similiter autem & hi quo magis plus sapere putantur eneruantes semetipsos super tonum sagittantes, tanto magis non sapiunt. Exiens enim immundus spiritus ignorantiae, dein uacantes eos non deo, sed mundialibus quaestionibus inueniens, assumens alios spiritus septem nequiores semetipso, & infatuans illorum sententiam, quasi possint quæ sunt super deum adinuenire, & aptabiliter in exclusionem compositam ogdoadem ignorantiae nequissimorum spirituum in eos deposuit.

Quemadmodum incognitum omnibus conantur inducere patrem. Cap. XIII.

Volo autem tibi referre quemadmodum & ipsam conditionem secundum imaginem inuisibilium a Demiurgo quasi ignorante eo, fabricatam per matrem dicunt. Primo quidem quatuor elementa dicunt, ignem, aquam, terram, & aerem, imaginem emissam esse superioris quaternationis, & operationes eorum cum eis annumeratas, id est, calidum & frigidum, humectum & aridum, diligenter imaginare ogdoadem, ex qua decem uirtutes sic enumerant. Septem quidem corpora circūdata, quæ etiam cælos uocant. Post deinde continentem eos circulum quem octauum cælum uocant, post deinde solem & lunam. Hæc cum sint decem numero, imagines dicunt esse inuisibilis decadis eius, quæ a Logo & Zoe progressa sit. Duodecada autem ostendi per eum qui Zodiacus uocatur circulus. xii. enim signa manifestissime hominis & ecclesie filiam duodecadem quasi per quandam umbram pinxisse dicunt: & contrario super iunctum, inquirunt, uniuersorum oneri cum sit uelocissimum quod superpositum est cælum, qui ad ipsam concauationem adgrauat, & ex contrarietate moderatur illorum uelocitatem sua tarditate, ita ut in xxx. annis circuitum a signo in signum faciat, imaginem dicunt eum Hori eius, qui trigessimam nominis illorum matrem circumcontinet. Lunam quoque rursus suum cælum circumeuntem xxx. diebus, per dies numerum xxx. æonum significare. Et solem autem in duodecim mensibus circumeuntem & perficientem circularē suam apocatastasin, per duodecim menses duodecadem manifestare. Et ipsos autem dies xii. horarum habentes, typum non adparentis duodecadis esse: sed & horam dicunt quod est duodecimum diei ex triginta partibus adornatam propter imaginem triacotadis: & ipsius autem Zodiaci circuli circum commensurationem esse partium ccc. lx. quodque enim signorum partes habere xxx. Sic quoque

τὸν ὄντων
ἴσθι ὅτι ἴσθι
ἴσθι ὅτι ἴσθι
ἴσθι ὅτι ἴσθι

ἀποκαταστα-
σις, restitu-
tio

36
quoque per circulum imaginē copulationis eorum quae sunt duodecim ad xxx. custoditā dicūt. Adhuc etiam & terrā in xii. climata diuisam dicentes, & in uno quoque climate unāquaque uirtutem ex caelis secundum dimissionē suscipientem, & similes generantē filios ei uirtuti quae dimiserit destellationem, typum esse duodecadis & filiorū eius manifestissimum asseuerant. Ad haec autē uolentem aiunt Demiurgū superioris ogdoadis interminabile & aeternū & infinitum & intemporalē imitari, & cum non potuisset perseverabile eius & perpetuū deformari, ideo quod fructus sit labijs, in temporū spacia & tempora & numeros multorum annorum, aeternitatem eius deposuisse, existimātem in multitudine temporum imitari eius interminatum: Hic dicunt, cū effugisset eum ueritas, subsequutum mendacium: & propter hoc destructionem adimpletis temporibus accipere eius opus.

Quibus ex scripturis testimonijs utantur.

Cap. xv.

ET de cōditione quidē talia dicētes, cotidie adinuenit unusquisque eorum quemadmodū potest, aliquid noui. Perfectus enim nemo, nisi qui maxima mendacia apud eos fructificauerit. De propheticis autem quaecumque transformantes coaptant, necessariū esse manifestātes argutionem his inferre. Moyses enim, inquiunt, incipiens id quod est secundum conditionē opus, statim in principio matrem omnium ostendit, dicens, In principio fecit deus caelum & terram. Quatuor haec nominans, deum & principium, caelum & terram, quaternionē ipsorum, quemadmodū ipsi dicunt, figurauit. Et inuisibile autem & absconditū eius manifestantem dicere, terra autem erat, inuisibilis & incomposita. Secundam autē quaternionē progeniem primae quaternionis sic eum dixisse uolunt, abyssum nominantem & tenebras, in quibus sunt & aquae, & qui ferebatur super aquas spiritus. Post quā decadis cōmemorantem lumen dicere, & diem & noctem & firmamentum & uesperā & quod uocatur mane, & aridam & mare, ad hoc etiam & herbā & decimo loco lignum: sic quoque per decem nomina x. aonas manifestasse. Duodecadis autē sic formatam apud eos uirtutē. Solem enim dicere & Lunam & stellas, & tempora, & annos, & cetos, adhuc etiam pisces & serpētia & uolatilia & quadrupedia, feras quoque & super haec omnia duodecimū hominem: sic ab spiritu triacōtadem per Moysen dictam docent. Nec non & formatū hominem secundum imaginem superioris uirtutis habere in se eam quae sit ab uno fonte uirtutē. Cōstitutam autē eā esse in eo qui sit in cerebro locus, ex quo defluant uirtutes quatuor secundū imaginem supernae tetradis, quae uocatur una quidē uisio, altera autem auditus, tertia odoratus, & quarta gustatio. Octonationem autem dicunt significari per hominem, sic: aures quidē duas habentē, & totidem uisus, adhuc etiam odorations duas, & duplicem gustationem

nem amari & dulcis, Totum autē hominem omnē imaginem triacōtadis sic habere docēt. In manibus quidem per digitos decadam baiulare: in toto corpore, cum in xii. mēbra diuidatur, duodecadem. Diuidunt autē illud, quemadmodū ueritatis apud eos diuisum est corpus de quo praediximus. Ogdoadem autē & inenarrabilem & inuisibilem, in uisceribus absconditam intelligi. Solem quoque iterū qui sit magnū luminare, in quarta dierū fieri, propter quaternationis numerū dicunt. Tabernaculi quoque quod à Moysē cōpositū est, atria de bysso & hyacintho & purpura & coccino facta, eandē apud eos ostēdere imaginē: sacerdotis quoque poderem quatuor ordinib. lapidū preciosorū adornatum quaternionē significare praefiniunt. Et si qua omnino talia sunt posita in scripturis quae quatuor possunt numerū designare: propter quaternationē ipsorū dicunt factum. Octonationem rursus ostēdi sic, in octauo dierum formatū dicūt hominē. Aliquādo enim dicunt eum septimo die factum, aliquādo autē octauo, nisi forte choicū quidem in septimo dierum dicūt formatū, carnalem autē in octauo: distincta sunt enim haec apud eos. quidam autem & alterū esse uolunt qui secundum imaginem et similitudinem dei factus est homo masculofoemineus, & hunc esse spiritalem, Alterum autē qui ex terra plasmatus sit Seth. Arcae autē dispositionē in cataclysmo, in qua octo homines liberati sunt, manifestissime dicunt ogdoadē ostēdere: Hoc autē idē & Dauid cum octauus esset genitus inter fratres suos significare. Adhuc etiam & circuncisionē quae octauo die fit, circuncisionem superioris ogdoadis manifestare, & omnino quaecumque inueniuntur in scripturis adduci posse ad numerum octauum, mysterium ogdoadis adimplere dicūt. Sed & decadē significari per decē gentes, quas promisit deus Abraham in possessionē dare, dicūt, Et dispositio autē quae est secundū Saram, quomodo post decem annos dat ei ancillam suam Agar, ut ex ea filium faciat, idem significare. Et seruus autē Abraham missus ad Rebeccā & super puteū dans ei armillas aureorū decem, & fratres eius tenētes eam diebus decem. Adhuc etiam Ieroboam qui decem scripta accepit, & tabernaculi decem atria & colūnae decem cubitorū, & decem filij Iacob ad emptionē tritici prima uice in Aegyptum missi, & decem apostoli, quibus manifestatur post resurrectionē dominus, cum Thomas nō esset praesens, inuisibilem defigurabant, secundum eos, decadem. Duodecadem autem erga quam & mysterium passionis labijs fuisse, ex qua passione uisibilia fabricata esse uolunt, signāter et manifestissime positam ubique dicunt: & duodecim filios Iacob ex quibus duodecim quoque tribus, & Logium uariū duodecim habens lapides, & duodecim tintinnabula, & eos qui à Moysē positi sunt sub mōte duodecim lapides. Si militer autē & eos qui à Iesu in flumine positi sunt, & alteros qui trans-

d positi

positi sunt, & portantes arcam testamenti, & eos qui ab Helia positi sunt in holocausto uituli, Et numerus quoque Apostolorum, & omnia omnino quaecumque duodecim numerum custodiunt, Duodecadem ipsorum significare uolunt. Horum autem unitatem omnium, quae uocatur triacostas, per arcam cuius triginta cubitis altitudo fuit, & sub Noe, & per Samuelem declinantem Saul qui triginta diebus abscondebatur in agro, & per eos qui cum eo intrauerunt in speluncam, & propter id quod longitudo fuerit sancti tabernaculi triginta cubitorum. Et quaecumque alia aequalia numeris his inueniuntur, triacontadem ipsorum per huiusmodi ostendunt adseuerationes.

De redemptione sua quanta dicunt & faciunt.

Cap. XVI

Necessarium autem duxi addere ihs & quanta de propatore ipsorum, incognitus erat omnibus ante aduentum Christi, eligentes de scripturis suadere contendunt, ut ostendant dominum non alterum annunciare patrem praeter fabricatorem huius uniuersitatis, quem sicut praediximus, impie blasphemantes labis fructum esse dicunt. Prophetam igitur Esaiam dicentem, Israel me autem non cognouit & populus me non intellexit, inuisibilis Bythi ignorantiam dixisse coaptant, & in Osee, quod dictum est: Non est in eis ueritas neque agnitio dei, in hoc idem tendere conantur: & non est intelligens aut requirens deum, omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, in Bythi ignorantia apponunt. Et per Moysen autem dictum, nemo uidebit deum & uiuet, in illum habere suadent relationem. Et fabricatorem quidem a prophetis uisum dicunt, illud autem quod scriptum est: Nemo uidebit deum & uiuet, de inuisibili magnitudine & incognita omnibus dictum uolunt. Et quoniam quidem de inuisibili patre factore omnium dictum est, Nemo uidebit deum, & omnibus nobis manifestum est: quoniam autem non de hoc qui ab ihs adinuentus est Bythus, sed Demiurgo, & ipse est inuisibilis deus, ostenditur procedente sermone. Et Daniel autem hoc idem significare, in eo quod interrogat angelum absolutionis parabolarum quasi non scientem, sed & angelum abscondentem ab eo magnum mysterium Bythi dicere ei, recurre Daniel. Hi enim sermones obstructi sunt quoad usque intellectores intelligant et albi in albetur, & seipso esse albos & intellectores gloriantur.

Quot modi apud eos sunt redhibitionis.

Cap. XVII

Super haec autem inenarrabile multitudinem apocryphorum & perperum scripturarum quas ipsi finxerunt adferunt ad stuporem insensatorum, & quae sunt ueritatis non scientium literas. Assumunt autem in hoc & illam falsationem, quasi dominus cum puer esset & disceret literas, cum dixisset magister eius, quemadmodum in consuetudine est, dic a, respondit a. Rursum cum magister iussisset dicere eum b, respondisse dominum, tu prior dic mihi quid est A, tunc ego dicam tibi quid est B. Et hoc exponunt quasi ipse
solus

solus cognitum scierit, quod manifestauit in typum A. Quaedam autem eorum quae in Euangelio posita sunt in hunc characterem transfigurant, Sicut illud quod ad matrem suam, duodecim annorum existens, respondit, dicens: Non scitis quoniam in his quae patris mei sunt oportet me esse. Hunc quem non sciebant, dicunt, patrem annunciabat eis, & propter hoc emisisse discipulos in duodecim tribus annunciantes ignotum eis deum. Et ei qui dixisset illi: Magister bone, eum qui uere bonus esset deus confessum esse respondentem. Quid me dicis, unus est bonus pater in caelis. Coelos autem nunc aonas dicunt, & propter hoc non respondisse eis, qui ei dixerunt, In qua uirtute hoc facis, sed est contrarium interrogatione sua consternasse eos: in enarrabile patris in eo quod non dixerit non ostendisse eum interpretatur. Et in eo quod dixerit, sepius concupiui audire unum ex sermonibus istis, & non habui qui diceret mihi, manifestatius dicunt esse per hoc unum eum, qui sit uere unus deus, quem non cognouerint: In eo quod appropinquauit ad Hierusalem, plorauit super eam & dixit, Si cognouisses & tu hodie quae sunt ad pacem, abscondita autem sunt a te, per eum sermonem qui est absconditus apocryphum Bythum manifestasse. Et iterum dicentem: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, discite a me, ueritatem patris annunciasse. Quod enim nesciebant, inquirunt, hoc eis promississe docturum. Ostensionem autem superiorum, & uelut finem regulae suae adferunt haec. Confiteor tibi pater domine caeli & terrae, quoniam abscondisti a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater meus, quoniam in conspectu tuo placitum factum est: omnia mihi tradita sunt a patre, & nemo cognouit patrem nisi filius, & filium nisi pater, & cuiuscumque filius reuelauerit. His enim manifestissime aiunt ostendisse eum, quod ante aduentum eius nemo manifeste cognouerit patrem ueritatis, & a patre uolunt quod quasi fabricator & conditor semper ab omnibus cognitus sit, & haec dominum dixisse de cognito omnibus patre, quem ipsi adnunciant. Redemptionis autem ipsorum traditionem euenit inuisibilem esse & incomprehensibilem & inuisibilem mater, & propter hoc cum sit instabilis non simpliciter neque uno sermone referendum est: quoniam unusquisque illorum, quemadmodum ipsi uolunt, tradunt eam.

Quemadmodum imbuunt eos qui sibi credunt, & quibus sermonibus utuntur. Cap. XVIII

Quanti enim sunt huiusmodi sententiae mystici Antistites, tot sunt redptiones, & qui ad negationem baptismatis eius quae est in deum generationis & uniuersae fidei restitutionem repromissionem inremisse est species haec a satana, arguentes eos referemus aptiori loco. Dicunt autem eam necessariam esse ihs, qui perfectam agnitionem acceperunt, ut in eam quae est super omnia uirtus, sint regenerati. Aliter enim nobis impossibile esse infra pleroma introire, quoniam haec est quae in profundum Bythi
d 2 dedus

alias restitutionem,

deducit secundum eos. Et baptismum quidem apparentis Iesu in remissionem esse peccatorum, Redemptionem autem esse eius qui in eo descendit Christus ad perfectionem: & illud quidem animale, illa autem spiritualia esse repromittunt. Et baptismum quidem ab Iohanne adnunciatum in poenitentia, redemptionem autem eius qui in eo est Christi positam esse ad perfectionem: & hoc esse, de quo dicit. Aliud baptismum habeo baptizari, & ualde propero ad illud. Sed & filius Zebedaei, matre ipsorum postulante, ut sedere faceret eos a dextris & a sinistris, cum eo in regno, hanc adposuisse redemptionem domini dicunt, dicentem, potestis baptismum baptizari, quo ego debeo baptizari? Et Paulum manifeste dicunt eam quaesitum a Christo Iesu redemptionem sapientissime ostendisse & esse hanc eam qua ab ipsis uarie & inconsonanter traditur. Quidam enim ex ipsis sponsale cubiculum quoddam adaptantes, & quasi mysticum conficiunt cum quibusdam prophanis dictionibus ihs qui sacrantur, & spirituales nuptias dicunt esse id, quod ab ipsis fit secundum similitudinem supernarum coniugationum. Alij autem adducunt ad aquam, & baptizantes ita dicunt, In nomine ignoti patris omnium, in ueritate matris omnium, & in nomine descendentis Iesu ad unctiorem & redemptionem & communionem uirtutum. Alij autem & Hebraica nomina superfantur, ut stupori sint uel perterreant eos qui sacrantur, sic, Basyma eacabasa eanaa, irraurista dyarba da caetaba fobor camelathi. Horum autem interpretatio est talis: Hoc quod est super omnem uirtutem inuoco, quod uocatur lumen & spiritus & uita, quoniam in corpore renasci. Alij autem rursus redemptionem profantur sic, Nomen quod absconditum est ab uniuersa deitate & dominatione & ueritate quod induit Iesus Nazarenus in Zonis luminis, Christus dominus uiuentis per spiritum sanctum in redemptionem angelicam. Nomen quod est restorationis messia far magno in seenchal dia mosomeda eaacha faronepseha Iesu Nazarene, Et horum interpretatio est talis, Christi non diuido spiritum cor & supercoelestem uirtutem misericordem, fruor nomine tuo saluator ueritatis. Et haec quidem profantur ipsi qui sacrant. Qui autem sacrantur respondit, Confirmatus sum & redemptus sum & redimo animam meam, ab aone hoc & omnibus, quae sunt ab eo in nomine Iao, qui redemit animam eius in redemptionem in Christo uiuente. Dehinc superfantur qui astant, Pax omnibus in quibus hoc nomen requiescit. Post deinde unguentum sacratum opobalsamo. Unguentum enim hoc typum dicunt eius suauitatis quae sit super uniuersa. Quidam autem eorum adducere quidem ad aquam superuacuum esse dicunt: admiscentes autem oleum & aquam in unum cum quibusdam prophanis dictionibus similibus quae supra praediximus, mittunt super eorum caput qui sacrantur, & hoc esse redemptionem uolunt: unguunt autem & ipsi opobalsamo. Alij autem haec omnia recusantes dicunt non oportere

Potentia uerborum.

tere inenarrabilis & inuisibilis uirtutis mysterium per uisibiles & corruptibiles perfici creaturas & ea quae mente concipi non possunt, & incorporea & insensibilia per sensibilia & corporalia. Esse autem perfectam redemptionem, ipsam agnitionem inenarrabilis magnitudinis: ea enim quae sunt de ignorantiae labis & passione facta, per agnitionem dissolui uniuersum ignorantiae statum, uti sit agnitione interioris hominis: & neque corporalem esse eam, corruptibile enim est corpus, neque animale, quoniam anima de labe est spiritus uelut habitaculum: spiritalem ergo oportere & redemptionem esse, redimi enim per agnitionem interioris hominis spiritalem, & sufficere eis uniuersorum agnitionem, & hanc esse redemptionem ueram. Alij sunt qui mortuos redimunt ad finem defunctionis, mittentes eorum capitibus oleum & aquam, siue praedictum unguentes cum aqua, & cum supradictis inuocationibus, ut incomprehensibiles & inuisibiles principibus & potestatibus fiant, & ut superascendant super uisibilia* interiorum ipsorum in creatura mundi relinquatur, anima uero proficiatur Demiurgo: & praecipunt eis uenientibus ad potestates haec dicere, posteaque mortui fuerint. Ego filius a patre patris qui ante fuit, filius autem in eo qui ante fuit, Veni autem uidere omnia quae sunt mea & aliena, non autem aliena in totum, sed sunt Achamoth quae est foemina, & haec sibi fecit, deducit enim genus ex eo qui ante fuit, & eo rursus in mea unde ueni: & haec dicentem euadere & effugere potestates dicunt. Venire quoque ad eos qui sunt circa Demiurgum, & dicere eis, Vas ego sum pretiosum, magis quam foemina quae fecit uos, Si mater uestra ignorat radicem suam, ego autem noui me ipsum, & scio unde sim, & inuoco incorruptibilem Sophiam quae est in patre. Mater est autem matris uestrae, quae non habet patrem neque coniugem masculinum, foemina autem a foemina efficit uos ignorans & matrem suam & putans se ipsam esse solam, ego autem inuoco eius matrem. Haec autem eos qui circa Demiurgum sunt audientes ualde conturbati & reprehendere suam radicem & genus matris, ipsos autem abeuntes in sua proficientes nodos ipsorum, id est animam. Et de redemptione quidem ipsorum, haec sunt quae quidem in nos uenerunt. Cum autem discrepant ad inuicem & doctrina & traditione, & qui recentiores eorum agnoscuntur, affectant per singulos dies nouum aliquid adinuenire & fructificare quod nunquam quisquam excogitauit, durum est omnium describere sententias.

Vnctio

alias, interior

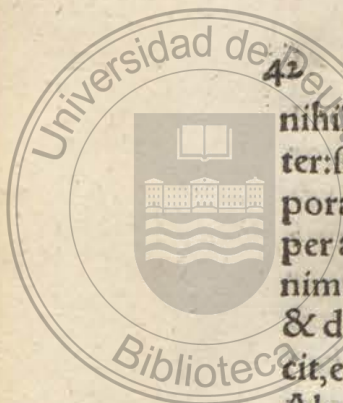
Quod est propositum omnibus haereticis, & quod tendant.

Cap. XIX.

Cum teneamus autem nos regulam ueritatis, id est, quia sit unus deus omnipotens, qui omnia condidit per uerbum suum, & aptauit & fecit ex eo quod non erat ad hoc ut sint omnia, quemadmodum scriptura dicit, Verbo enim domini caeli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Et iterum: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est

d 3

nihil

nihil. Ex omnibus aut nihil subtractum est, sed omnia per ipsum fecit pater: siue uisibilia, siue inuisibilia: siue sensibilia, siue intelligibilia: siue temporalia, propter quaedam dispositionem, siue sempiterna, & ea omnia, non per angelos, neque per uirtutes aliquas abscisas ab eius sententia: nihil enim indiget omnium deus, sed per uerbum & spiritum suum omnia faciens & disponens & gubernans, & omnibus esse prestans: hic qui unum fecit, etenim mundus ex omnibus, hic qui hominem plasmavit, hic qui deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob, super quem alius deus non est, neque initium, neque uirtus, neque pleroma. Hic pater domini nostri Iesu Christi, quem admodum ostendemus. Hanc ergo tenentes regulam, licet ualde uaria & multa dicant, facile eos de ueritate arguimus. Omnes enim ferè quotquot sunt hereses, deum quidem unum dicunt, sed per sententiam malam immutant, ingrati existentes ei qui fecit eos, quem admodum per idolatriam. Plasmata autem dei contemnunt contradicentes suae salutis, ipsi sui accusatores amarissimi, & falsi testes existentes. Qui quidem resurgunt in carne licet nolint, uti agnoscant uirtutem suscitantis eos a mortuis, cum iustis autem non adnumerabuntur, propter incredulitatem suam. Cum sit igitur aduersus omnes haereticos detectio atque conuictio uaria & multifaria, & nobis propositum est omnibus istis secundum ipsorum characterem contradicere, necessarium arbitrati sumus prius referre fontem & radicem eorum, uti sublimissimum ipsorum Bythum cognoscens intelligas arborem, de qua defluerunt tales fructus.

Quae est Simonis Samaritae magi doctrina.

Cap. XX.

Simon enim Samarites magus ille, de quo discipulus & sectator apostolorum Lucas ait: Vir quidam autem nomine Simon, qui ante erat in ciuitate magicam exercens & seducens gentem Samaritanorum, dicens se esse aliquem magnum quem auscultabant a puerulo usque ad magnum dicentes, hic est uere uirtus dei, quae uocatur magna. Intuebatur autem eum propter quod multo tempore magicis suis dementasset eos. Hic igitur Simon qui fidem simulauit putans Apostolos & ipsas sanitates per Magiam & non uirtute dei perficere, & per impositionem manuum spiritu sancto adimplere credentes deo per eum qui ab ipsis Euangelizatur Christus Iesus, per maiorem quandam Magicam scientiam & hoc suspicans fieri, & offerens pecunias Apostolis, ut acciperet & ipse hanc potestatem quibuscumque uelit dandi spiritum sanctum, audiuit a Petro. Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum dei existimasti pecunia possideri: non est tibi pars neque sors in sermone hoc, cor enim tuum non est rectum coram deo. In felle enim amaritudinis & obligatione inuistitiae uideo te esse. Et cum adhuc magis non credidisset deo, & cupidius intendit contendere aduersus apostolos, uti & ipse gloriosus uideretur esse, & uniuersam Magiam adhuc amplius inscrutans, ita ut in stupore

coges

cogeret multos hominum, quippe cum esset sub Claudio Caesare, a quo etiam statua honoratus esse dicitur propter Magiam. Hic igitur a multis quasi deus glorificatus est, & docuit semetipsum esse qui inter Iudaeos quidem quasi filius adparuerit, in Samaria autem quasi pater descenderit, & in reliquis uero gentibus quasi spiritus sanctus aduentauerit. Esse autem se sublimissimam uirtutem, hoc est, eum qui sit super omnia pater, & sustinere uocari se quodcumque eum uocant homines. Simon autem Samaritanus ex quo uniuersae haereses substiterunt, habet huiusmodi sectae materiam. Hic Selenen quandam, quam ipse a Tyro ciuitate Phoenices quaestuariam cum redemisset, secum circunducebat, dicens, hanc esse primam mentis eius conceptionem, matrem omnium, per quam initio mente concepit angelos facere & archangelos. Hanc enim Ennoiam exilientem ex eo, cognoscetem quae uult pater eius degredi ad inferiora, & generare angelos & potestates, a quibus & mundum hunc factum dixit. Postquam autem generauit eos, haec detenta est ab ipsis propter inuidiam, quoniam nolent progenies alterius cuiusdam putari esse. Ipsum enim se in totum ignoratum ab ipsis, Ennoean autem eius detentam ab istis quae ab ea emissae essent potestates & angeli, & omnem contumeliam ab istis passam uti non recurreret sursum ad suum patrem, usque adeo ut & in corpore humano includeretur, & per secula ueluti de uase in uas transmigraret in altera muliebria corpora. Fuisse autem eam & in illa Helena, propter quod Troianum contractum est bellum, quapropter & Stesichorum per carmina maledicentem eam, orbatum oculis, post deinde poenitentem & scribentem eas quae uocantur palinodias & in quibus hymnizauit eam, rursus uisidisse. Transmigrantem autem eam de corpore in corpus ex eo ut semper contumeliam sustinentem, in nouissimis etiam iam in fornice prostituisse: & hanc esse perditam ouem, quapropter & ipsum uenisse uti eam assumeret poenam & liberaret eam a uinculis, hominibus autem salutem prestaret per suam agnitionem. Cum enim male moderarentur angeli mundum, quoniam unusquisque eorum concupisceret principatum, ad emendationem uenisse rerum, & descendisse eum transfiguratum, & assimilatam uirtutibus & potestatibus & angelis, ut & in hominibus homo appareret ipse cum non esset homo, & passum autem in Iudaea putatum, cum non esset passus. Prophetas autem a mundi fabricatoribus angelis inspiratos dixisse prophetias, quae propter nec ulterius curarent eos, hi qui in eum & in Selenen eius spem habeant, & ut liberos agere quae uelint. secundum enim ipsius gratiam saluari homines, sed non secundum operas iustas. Nec enim esse naturaliter operationes iustas, sed ex accidentia, quem admodum posuerunt qui mundum fecerunt angeli, per huiusmodi praecipua in seruitute deducentes homines. Quapropter & solui mundum, & liberari eos qui sunt eius ab imperio eorum qui mundum fecerunt, repromissum

d 4 sit,

fit. Igitur horum mystici sacerdotes libidinose quidem uiuunt, Magias autem perficiunt, quemadmodum potest unusquisque ipsorum. Exorcismis & incantationibus utuntur. Amatoria quoque & agogima, & qui dicuntur paredri & oniropompi, & quaecumque sunt alia parerga apud eos studiosae exercentur. Imaginem quoque Simonis habent factam ad figuram Iouis, & Selenae in figuram Mineruae, & has adorant: habent quoque & uocabula à principe impijssimae sententiae Simone dicti Simoniani, à quibus falsi nominis scientia accepit initia, sicut ex ipsis assertionibus eorum adest dicere.

Quae est Menandri sententia & quae operationes ipsorum.

Cap. XXI.

Huius successor fuit Menander Samarites genere, qui & ipse ad summum Magiae peruenit. Qui primam quidem uirtutem incognitam ait omnibus, se autem eum esse qui missus sit ab inuisibilibus saluatorem pro salute hominum. Mundum autem factum ab angelis, quos & ipse similiter, ut Simon, ab Ennoia emissos dicit. Dare quoque per eam quae à se doceatur magiam scientiam, addidit, ut & ipsos qui mundum fecerunt uincat angelos. Resurrectionem enim per id quod est in eum baptisma accipere eius discipulos & ultra non posse mori, sed perseuerare non senescentes & immortales.

Relatio eius quae est secundum Basilidem doctrina.

Cap. XXII.

Ex his Saturninus qui fuit ab Antiochea quae est apud Daphnē & Basilides occasiones accipientes, distantes doctrinas ostenderunt, alter quidem in Syria, alter uero in Alexandria. Saturninus quidem similiter ut Menander unum patrem incognitum omnibus ostendit, qui fecit angelos, archangelos, uirtutes, potestates. A septem autem quibusdam angelis mundum factum & omnia quae in eo. Hominem autem angelorum esse facturam, desursum à summa potestate lucida imagine apparente, quam cum continere non potuissent, inquit, eo statu qui statim recurreret sursum, adhortati sunt semetipsos, dicentes, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. qui cum factus esset & non potuisset erigi plasma per imbecillitatem angelorum, sed quasi uermiculus scarizaret, miserantem eius desuper uirtutem, quoniam in similitudinem eius esset factus, emisisse scintillam uitae quae erexit hominem & articulauit & uiuere fecit. Hanc igitur scintillam uitae post defunctionem recurrere ad ea quae sunt eiusdem generis, dicit. Et reliqua ex quibus facta sunt illa resolui. Saluatorem autem ignotum demonstrauit, & incorporalem, & sine figura, putatiue autem uisum hominem. Et Iudaeorum deum unum ex angelis esse dixit, & propter hoc quod dissoluerent uoluerint patrem eius omnes principes aduenisse Christum, ad destructionem Iudaeorum dei & ad salutem crediturum ei. esse autem hos qui habent scintillam uitae eius. Duo enim genera hic primus hominum plasma-

ta

ta esse ab angelis dixit, alterum quidem nequam, alterum autem bonum. Et quoniam daemones pessimos adiuuabant, uenisse saluatorem ad dissolutionem malorum hominum & daemorum, ad salutem autem bonorum. Nubere autem & generare à Satana dicunt esse. Multi autem ex his qui sunt ab eo, & ab animalibus abstinent, perfecta huiusmodi continentia seducentes multos. Prophetias autem quasdam quidam ab his angelis qui mundum fabricauerint dictas, quasdam autem à Satana, quem & ipsum angelum aduersarium mundi fabricatoribus ostendit, maxime autem Iudaeorum deo.

Quae est Saturnini argumentatio.

Cap. XXIII.

Basilides autem, ut altius aliquid & uerisimilius ad inuenisse uideatur, in immensum extendit sententiam doctrinae suae, ostendens Num primo ab innato natum patre, ab hoc autem natum Logon, deinde a Logo Phronesein, à Phronesi autem Sophiam & Dynamin, à Dynamis autem & Sophia uirtutes & principes & angelos, quos & primos uocat, & ab his primum caelum factum. Dehinc ab horum deriuatione alios item factos, aliud caelum simile priori fecisse, & simili modo ex eorum deriuatione alij facti essent, tanti typi eis super eos essent, aliud tertium deformasse caelum, & à tertio deorsum descendentiū quartum, & deinceps, secundum eum modum alteros & alteros principes & angelos factos esse dicunt & caelos CCCLXV. quapropter & tot dies habere annum secundum numerum caelorum. Eos autem qui posterius continent caelum angelos, qui etiam à nobis uidentur, constituit ille ea quae sunt in mundo omnia, & partes sibi fecisse terrae, & earum quae super eam sunt gentium. Esse autem principem ipsorum eum qui Iudaeorum putatur esse deus. Et quoniam hic suis hominibus, id est Iudaeis, uoluit subigere reliquas gentes, reliquos omnes principes contrastetisse ei, & contraegisse. Quapropter & reliquae residuae ruerunt gentes eius genti. Innatum autem & innominatum patrem uidentem perditionem ipsorum misisse primogenitum Num suum, & hunc esse qui dicitur Christus, in libertatem crediturum ei, à potestate eorum qui mundum fabricauerunt. In gentibus ipsorum autem apparuisse eum in terra hominem & uirtutes perfecisse. Quapropter neque passum eum, sed Simonem quendam Cyrenaeum angariatum portasse crucem eius pro eo: & hunc secundum ignorantiam & errorem crucifixum transfiguratum ab eo, uti putaretur ipse esse Iesus: & ipsum autem Iesum Simonis accepisse formam, & stantem irrisisse eos. quoniam enim uirtus incorporalis erat aeternus innati patris, transfiguratum quemadmodum uellet, & sic ascendisse ad eum qui misit eum deridentem eos, cum teneri non posset & inuisibilis esset omnibus. Et liberatos igitur eos qui haec sciunt à mundi fabricatoribus principibus, & non oportere confiteri eum qui sit crucifixus, sed eum qui in hominis forma uenerit, & putatus sit crucifixus, & uocatus sit Iesus, & missus à patre uti per dispositionem

tionem

tionem hanc opera mundi fabricatorum dissolueret. Si quis igitur, ait, confitetur crucifixum, adhuc hic seruus est, & sub potestate eorum qui corpora fecerunt. Qui autem negauerit, liberatus est quidem ab istis, cognoscit autem dispositionem innati patris: animae autem solae esse salutem, corpus enim natura corruptibile existit. Prophetias autem & ipsas à mundi fabricatoribus fuisse ait principibus, proprie autem legem, à principe autem qui eduxerit populum de terra Aegypti. Contemnere autem & idolothyta & nihil arbitrari, sed sine aliqua trepidatione uti eis. Habere autem & reliquarum operationum usum indifferetem & uniuersae libidinis. Utuntur autem & imaginibus & incantationibus & inuocationibus, & reliqua uniuersa parerga: nomina quoque quaedam affingentes quasi angelorum annunciant, hos quidem esse in primo caelo, hos autem in secundo, & deinceps nituntur cccclxv. eminentiorum caelorum & nomina & principia & angelos & uirtutes exponere. Quemadmodum & mundus nomen esse in quo dicunt descendisse & ascendisse saluatore esse causa caeleum. Igitur qui haec didicerit, & angelos omnes cognouerit, & causas eorum, inuisibilem & incomprehensibilem eum potestatibus uniuersis fieri, quemadmodum & cauda cana fuisse. & sicut filium cognitum omnibus esse, sic & ipsos à nemine oportere cognosci, sed cum scient ipsi omnes & per omnes transeant, ipsos omnibus inuisibiles & incognitos esse. Tu enim, aiunt, omnes cognosce, te autem nemo cognoscat. Quapropter & parati sunt ad negationem qui sunt tales, imò & magis ne pati quidem propter nomen possunt cum sint omnibus similes. Non autem multos scire posse haec, sed unum à mille, & duo à myriadibus. Et Iudaeos quidem iam non esse dicunt, Christianos autem nondum: & non oportere omnino ipsorum mysteria effari, sed in abscondito continere per silentium. ccc autem lxxv caelorum locales positiones distribuunt similiter ut mathematici. Illorum enim theorematum accipientes in suum characterem doctrinae transtulerunt: esse autem principem illorum à βεβαίως, & propter hoc cccclxv numerus habere in se.

alias, causa esse caeleum

alias, cada causa.

Que est Carpocratis doctrina, & quae operationes eorum quae ab eo sunt. Cap. XXIII.

Carpocrates autem & qui ab eo, mundum quidem, & ea quae in eo sunt, ab angelis multo inferioribus. ingenito patre factum esse dicunt. Iesum autem è Ioseph natum, & qui similis reliquis hominibus fuerit, distasse à reliquis secundum id quod anima eius firma & munda cum esset, commemorata fuerit quae uisa essent sibi in ea circulatione quae fuisset in ingenito deo: & propter hoc ab eo missam esse ei uirtutem, ut in mundi fabricatoribus effugere posset, & per omnes transgressa, & in omnibus liberata, ascenderet ad deum, & ea quae similia ei amplecteretur similiter. Iesu autem dicunt animam in Iudaeorum consuetudine nutritam

alias, à deo.

alias, ad eum.

con

contempisse eos, & propter hoc uirtutes accepisse, per quas euacuauit quae fuerunt in peius passiones quae erant hominibus. Ea igitur quae similiter, atque illa Iesu anima potest contemnere mundi fabricatores archontas, similiter accipere uirtutes ad operandum similia. Quapropter & ad tantum elationis prouecti sunt, ut quidam quidem similes se esse dicant Iesu. Quidam autem adhuc secundum aliquid illo fortiores, qui sunt distantes amplius quam illius discipuli, ut puta quam Petrus & Paulus & reliqui apostoli. Hos autem in nullo deminorari à Iesu: animas enim ipsorum ex eadem circulatione deuenientes, & ideo similiter contemnentem mundi fabricatores, eadem dignos habitos esse uirtute, & rursus in idem abire. Si quis autem plus quam ille contempserit ea quae sunt hic, posse meliorem quam illum esse. Artes enim magicas operatur & ipsi, & incantationes, philtrea quoque & charitesia & paredros oniroponpos & reliquas malignationes, dicentes se potestatem habere ad dominandum iam principibus & fabricatoribus mundi huius. Non solum autem, sed & his omnibus quae in eo sunt facta. Qui & ipsi ad detractionem diuini nominis & ecclesiae, quemadmodum & gentes à fatana praemissi sunt, uti secundum alium modum quae sunt illorum audientes homines, & putantes omnes nos tales esse, auertant aures suas à preconio ueritatis. Aut ut uidentes quae sunt illorum, omnes nos blasphemem in nullo eis communicantes, neque in doctrina, neque in moribus, neque in cotidiana conuersatione. Sed uitam quidem luxuriosam, sententiam autem impiam ad uelamen malitiae ipsorum nomine abutuntur, quorum iudicium iustum est, recipientium dignam suis operibus à deo retributionem: & in tantum insaniam effrenati sunt, uti & omnia quaecumque sunt irreligiosa & impia potestatem habere operandi se dicant. Sola enim humana opinione negocia mala & bona dicunt, Et utique secundum transmigrationes in corpora oportere in omni uita et in omni actu fieri animas, si non praecipue quis in uno aduentu omnia agat semel ac pariter: quae non tantum dicere & audire non est fas nobis, sed ne quidem in mente conceptionem uenire, nec credere si apud homines conuersantes in his quae sunt secundum scripta eorum, dicunt in omni usu uitae factae animae ipsorum, exeuntes in nihilo adhuc minus habeant. Ad operandum autem in eo ne forte propter eam quod deest libertati aliqua re cogantur iterum mitti in corpus, propter hoc dicunt Iesum hanc dixisse parabolam. Cum es cum aduersario tuo in uia, da operam ut libereris ab eo, ne forte te det iudici, & iudex ministro, & minister mittat te in carcerem. Amen dico tibi non exies inde donec reddas nouissimum quadrantem, Et aduersarium dicunt unum ex angelis, qui sunt in mundo, quem diabolus uocant, dicentes factum eum ad id ut ducat eas quae perierunt, animas à mundo ad principem. Et hunc dicunt esse primum ex mundi fabricatoribus, & illum altero angelo qui ministrat ei tradere tales animas, uti

in alia

in alia corpora includat. Corpus enim dicunt esse carcerem, & id quod ait. Non exies inde quoad nouissimum quadrantem reddas, interpretatur quasi non exeat quis a potestate angelorum eorum, qui mundum fabricauerunt, sic transcorporatum semper quoad usque in omni omnino operatione, quae in mundo est fiat: & quum nihil defuerit ei, tum liberata eius animam eliberari ad illum deum, qui est supra angelos mundi fabricatores. Sic quoque saluari & omnes animas, siue ipsae preoccupantes in uno aduentu in omnibus miscantur operationibus, siue de corpore in corpus transmigrantes uel immixtae in unaquaque specie uitae, adimplentes & redemptas debita liberari, uti iam non fiant in corpore. Et si quidem fiant haec apud eos quae sunt irreligiosa & iniusta & uetita, ego nequaquam credo. In conscriptionibus autem illorum sic conscriptum est, et ipsi ita exponunt. Iesum dicentes in mysterio discipulis suis & apostolis seorsum locutum, & illos exoptulasse ut dignis & assentiens, seorsum haec traderent: per fidem enim et charitatem saluari, Reliqua uero indifferentia cum sint, secundum opinionem hominum quaedam quidem bona, quaedam autem mala uocari, cum nihil natura malum sit. Alij uero ex ipsis signant cauteriantes suos discipulos in posterioribus partibus extantiae dextrae auris. Unde & Marcellina quae Romam sub Aniceto uenit, cum esset huius doctrinae, multos exterminauit. Gnosticos se autem uocant, etiam imagines quasdam quidem depictas, quasdam autem & de reliqua materia fabricatas habent, dicentes formam Christi factam a Pilato illo in tempore quo fuit Iesus cum hominibus, & has coronant & proponunt eas cum imaginibus mundi philosophorum, uidelicet cum imagine Pythagorae & Platonis & Aristotelis & reliquorum, & reliquam observationem circa eas similiter ut gentes faciunt.

Qualis est doctrina Cerinthi.

Cap. XXV.

Cerinthus autem quidam in Asia non a primo deo factum esse mundum docuit, sed a uirtute quadam ualde separata & distante ab ea principalitate quae est super uniuersa, & ignorante eo, qui est super omnia deo. Iesum autem subiecit non ex uirgine natum, impossibile enim hoc ei uisum est, fuisse autem eum Ioseph & Mariae filium similiter ut reliqui omnes homines, & plus potuisse iustitia & prudentia & sapientia praeter omnibus, & post baptismum descendisse in eum Christum ab ea principalitate quae est super omnia figura columbae, & tunc annunciasse in cognitum patrem & uirtutes perfecisse, in fine autem reuolasse iterum Christum de Iesu, & Iesum passum esse, resurrexisse, Christum autem impassibilem perseverasse existentem spiritalem.

Quae est Ebionitarum doctrina.

Cap. XXVI.

Qui autem dicuntur Ebionaei consentiunt quidem mundum a deo factum, quae autem quae sunt erga dominum non similiter ut Cerinthus & Carpocrates

crates opinantur. Solo autem eo quod est secundum Matthaeum Euangelio utuntur, & apost. Paulum recusant, apostatam eum legis dicentes. Quae autem sunt prophetica, curiosius exponere nituntur, & circumciduntur ac perseverant in his consuetudinibus quae sunt secundum legem & Iudaico characterem uitae uti, & Hierosolymam adorant, quasi domus sit dei.

Quae sint Nicolaitarum opera.

Cap. XXVII.

Nicolaitae autem magistrum quidem habent Nicolaum unum ex VII qui primi ad Diaconium ab apostolis ordinati sunt, qui indistincte uiuunt. Plenissime autem per Ioannis Apocalypsim manifestatur, qui sint, nullam differentiam esse docentes in moechando & Idolothyum edere, quapropter dixit & de ijs sermo. Sed hoc habes quod odisti opera Nicolaitarum, quae & ego odio.

Quae est Cerdonis sententia.

Cap. XXVIII.

ET Cerdon autem quidam ab ijs qui sunt erga Simonem occasionem accipiens, cum uenisset Romam sub hoc Hygino qui nonum locum Episcopatus per successionem ab Apostolis habuit, docuit eum qui a Lege & prophetis annuncius sit deus, non esse patrem domini nostri Christi Iesu. Hunc enim cognosci, illum autem ignorari, & alterum quidem iustum, alterum autem bonum esse.

Quae sunt quae Marcion docuerit.

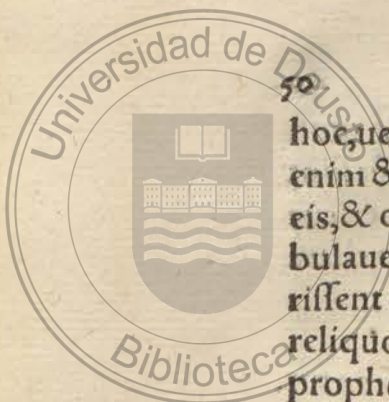
Cap. XXIX.

Succedens autem ei Marcion Poticus adimpleuit doctrinam impurae blasphematus eum, qui a lege & prophetis annuncius est deus, malorum factorem & bellorum concupiscentem, & inconstantem quoque sententia & contrarium sibi ipsum dicens. Iesum autem qui est a deo pater super mundi fabricatorem deum, uenientem in Iudaeam temporibus Pontij Pilati praesidis, qui fuit procurator Tiberij Caesaris, in hominis forma manifestatum, his qui in Iudaea erant, dissoluentem prophetas & legem & omnia opera eius dei, qui mundum fecit, quem & Cosmocratorem dicit, & super haec, id quod est secundum Lucam Euangelium circumcidens, & omnia quae sunt de generatione domini conscripta auferens, & de doctrina sermonum domini multa auferens, in quibus manifestissimo conditorem huius uniuersitatis suum patrem confitens dominus conscriptus est, semetipsum esse ueraciorē quam sunt hi, qui euangelium tradiderunt Apostoli, suauis discipulis suis, non Euangelium, sed particulam euangelij tradens eis. Similiter autem & apostoli Pauli epistolas abscidit, auferens quae cunctae manifeste dicta sunt ab Apostolo de eo deo, qui mundum fecit, quoniam hic pater domini nostri Iesu Christi, & quaecumque ex prophetis memorans. Apostolus docuit praenunciantibus aduentum dei. Saluam autem solum animarum esse futuram earum quae eius doctrinam tunc didicissent. Corpus autem uidelicet quoniam a terra sit sumptum, impossibile esse participare salutem. Super blasphemiam autem quae est in deum adiecit &

alias, Iesum autem ab eo patre qui est super mundum.

alias, audissent.

e hoc

hoc uere diaboli os accipiens, & omnia contraria dicēs ueritati. Caim enim & eos qui similes sunt ei, & Sodomitas & Aegyptios & similes eis, & omnes omnino gētes quæ in omni permixtiōe malignitatis ambulauerunt, saluatas esse à domino, cum descēdisset ad inferos, & accurrissent ei, & in suum assumpsisse regnū. Abel autē & Enoch, & Noe & reliquos iustos, & eos qui sunt erga Abraam patriarchas, cum omnib. prophetis, & his qui placuerunt deo nō participasse salutē, qui in Marcione fuit, serpens præconiāuit. Quoniam enim sciebant, inquit, deum suum semper tentantem eos, & tunc tentare eum suspicati nō accurrerunt Iesum, neq; crediderunt annūciationi eius: & ppter ea remansisse animas eorū apud inferos dixit. Sed huic quidē quoniā & solus manus fesse ausus est circuncidere scripturas, & impudorate super omnes obrectare deum, seorsum contradicemus, ex eius scriptis arguentes eū, & ex ijs sermonibus qui apud eum obseruati sunt domini & Apostoli quibus ipse utitur, euerisionem eius faciemus præstante deo.

Quæ est continentum auersatio.

Cap. XXX.

Nunc autē necessario meminimus eius, ut scires quoniā omnes qui quoquo modo adulterant ueritatē & præconiū ecclesiæ ledunt, Simonis Samaritani magi discipuli & successores sunt. Quāuis nō cōfiteantur nomē magistri sui ad seductionē reliquorū, attamē illius sententiam docent, Christi quidē Iesu nomen tanq; irritamentū præferentes, Simonis autē impietatem uarie introducentes mortificant multos, per nomen bonū sententiam suam male disperdētes, & per dulcedinē & decorem nominis amarū & malignū principis apostasiæ serpentis uenenum porrigentes eis. Ab his autē qui prædicti sunt iam multæ propagines multarum hæresum factæ sunt, eo quod multi ex ipsis, imō omnes uolunt doctores esse, & abscedere quidē ab heresi in qua fuerūt. Aliud autē dogma ab alia sententia, & deinceps alteram ab altera cōponentes, noua docere insistant, semetipsos adiuuentores sententiæ quam cūq; cōpegerint, enarrantes. Ut exempli gratia dicamus, à Saturnino & Marcione qui uocantur cōtinentes, abstinentiā à nuptijs annunciauerunt, frustrātes antiquā plasmationē dei, & oblique accusantes eum, qui & masculum & foeminā ad generationem hominū fecit: & eorum quæ dicuntur apud eos animalia abstinentiā induxerūt, ingrati existētes ei qui omnia fecit deo: contradicunt quoque eius saluti qui primus plasmatus erat, & hoc nunc adiuuentum est apud eos.

Qualis est Tatiani doctrina.

Cap. XXXI.

Tatiano quodam primo hanc introducente blasphemiam, qui cū esset Iusti auditor, in quantum quidem apud eum erat, nihil enarrauit tale: post uero illius martyriū ab sistens ab ecclesia, & præsumptione magisterij elatus & inflatus, quasi præ cæteris esse proprium chara

eterem

eterem, doctrina constituta, non quædam inuisibiles, similiter atq; hi qui à Valentino sunt uelut fabulam enarrans: nuptiarum autem corruptelas, fornicationes similiter ut Marcion & Saturninus dicens, Adæ autem saluti ex se contradictionem faciens.

Vnde ij qui differentias induxerunt, acceperunt occasiones.

Cap. XXXII.

Alij autem rursus à Basilide & Carpocrate occasiones accipiētes, indifferentes coitus, & multas nuptias induxerunt, & negligētiam ipsorū quæ sunt idolothya ad manducandū, non ualde hoc cōparare dicentes deum. Et quid enim non est numerum dicere eorum qui secundum alterum & alterum modum exciderunt à ueritate.

Quibus temporibus fuerunt omnes qui prædicti sunt, & à quibus initia & doctrinas acceperunt.

Cap. XXXIII.

Super hos autē ex his qui prædicti sunt Simoniani multitudo gnostis corū Barbelo exurrexit, & uelut à terra fungi manifestati sunt, quorum principales apud eos sententiās enarramus. Quidā em̄ eorū æonē quendam nunq; senescentē in uirginali spiritu subiiciunt, quem Barbelum nominant. Vbi esse patrem quendā innominabilē dicūt, uoluisse autem hūc manifestare se ipsi Barbeloni: ennceam autē hāc progressam stetisse in cōspectu eius, & postulasse prognosin, cum prodisset autem & prognosis his rursus petentibus prodijt incorruptela, post deinde uita æterna: in quibus gloriantē Barbelon, & prospicientem in magnitudine & concepto, delectatam in hanc generasse simile ei lumen. Hāc initium & laminationis & generationis omniū dicunt: & uidentē patrem lumen hoc, unxisse illud sua benignitate ut perfectum fieret. Hūc autē dicunt esse Christum, qui rursus postulat quæadmodum dicūt adiutorium sibi dari Nus, & progressus est Nus. Super hæc autē emittit pater Logon. Coniugationes autē sient Ennoia & Logi, & Aphtharsis & Christi, & æonia autē Zoe thelemati cōiuncta est, & Nus prognosin, & glorificabitur ei magnū lumen & Barbelon. Post deinde & de Ennoia, & de Logo autogenem emissum dicūt ad representationē magni luminis, & ualde honorificatū dicunt, & omnia huic subiecta. Coemissam autē ei Alethiam, & esse cōiugationem Autogenus & Alethiæ. De lumine autē quod est Christus, & de incorruptela quatuor emissā luminaria ad circumstantiam Autogeni dicunt, & de Thelemate rursus & æonia Zoe quatuor luminaria, quas nominat, Charin, thelesin, synesin, phronesin. Et Charin quidē magno & primo luminario adiunctā, hunc autē esse Sotera uolūt, & uocant eum Harmogen. Thelesin autē secundo, quem & nominant Raguel. Synesin autē tertio luminario, quē uocant* Dauid. Phronesin autē quarto quem nominant Blelet. Confirmitatis igitur sic omnibus, super hæc emittit Autogenes hominē perfectū & uerū, quem adamantē uocāt, quoniā neq; ipse domatus est, neq;

Alias Dadud

c 2

ij, ex

ij, ex quibus erat, qui & remotus est primo lumine ab Harmoge. Emis- sam autē cum homine ab Autogene agnitionē perfectā & coniunctā ei, unde & hunc agnouisse eū, qui est super omnia, uirtutē quoq; ei in- uictam datam à uirginali spiritu, & refrigerant in hoc omnia hymniza- re magnum æona. Hinc enim dicitur manifestatā matrē, patrem, filiū. Ex Anthrope autē & Gnosti natum lignum quod & ipsum Gnosin uo- cant. Deinde ex primo angelo qui astat Monogeni emissum dicunt spi- ritum sanctum, quem & Sophiam & pronicum uocant. Hūc igitur ui- dentem reliqua omnia coniugationem habentia, se autē sine cōiugatio- ne, quæ hūc cui adunaretur: & cum non inueniret asseuerabat & exten- debatur & prospiciebat ad inferiores partes, putans hic inuenire cōiu- gem, & non inueniens exiit tædiata quoq; quoniam sine bona uolū- tate patris impetū fecerat. Post deinde simplicitate & benignitate acta generauit opus, in quo erit ignorātia & audacia. Hoc autē opus eius es- se proarchontem dicunt fabricatorē conditionis huius: uirtutē autē ma- gnam abstulisse eum à matre narrant, & abstulisse ab ea in inferiora, & fecisse firmamentū cæli, in quo & habitare dicunt eum. Et cum sit igno- rantia, fecisse eas quæ sunt sub eo potestates, & angelos, & firmamēta, & terrena omnia. Deinde dicunt adunitum eum Atabadiæ generasse Kakian, zelum, & phthonon, & erinnyn, & epithymian. Generatis autē his mater Sophia cōtristata refugit, & in altiora secessit, & sit deorsum numerantibus octonatio. Illa igitur secedente se solum opinatum esse, & propter hoc dixisse: Ego sum deus Zelotes, & præter me nemo est. Et hi quidem talia mentiuntur.

φθόνος. i. in- uidiā. ἐγὼ = uos furia. ὄν = θυμὸς, concu- piscētia.

Que sint Gnosticorum genera, & que secundum eos sententiæ. Cap. XXXIII

Alij autē rursus portentūosa loquuntur, esse quoddā primū lumen in uirtute Bythi beatum & incorruptibile, & interminatum. Esse autē hoc patrem omnium, & uocare primum hominē. Ennceam autē eius progredientē filiū dicunt emittentis, & esse hunc filium hominis se- cundum hominem. Sub his autē spiritum sanctum esse, & sub superiorā spiritu segregata elemēta aquam, tenebras, abyssum, chaos, super quæ ferri spiritum dicunt primam fœminā eam uocantes. Postea dicunt ex- ultatē primo homine cum filio suo super formositate spiritus, hoc est, fœminæ, & illuminantē eam generauit ex ea lumen incorruptibile ter- tium masculum quem Christū uocant filium primī & secūdi hominis, & spiritus sancti primæ fœminæ. Concubentibus autē patre & filio fœ- minæ, quam & matrem uiuentiū dicunt, cum autē nō potuisset portare nec capere magnitudinem luminum, super repletam, & super ebullien- tem secundum sinisteriores partes dicunt, & sic quidem filium eorū so- lum Christū, quasi dextrū & in superiora alleuatitiū arreptū statim cū matre in incorruptibilem æonem. Esse autē hęc & ueram & sanctā eccle- siam

siam, quæ fuerit appellatio, & cōuentio, & adunatio patris omnium primī hominis, & filij secūdi hominis, & Christi filij eorū, & prædictæ fœ- minæ. Virtutē autē quæ superebullit ex fœmina habētē humectationē luminis, à patribus decidisse deorsum docent, sua autē uoluntate haben- tem humectationē luminis, quem & sinistra, & Pronicon, & Sophiā, & masculofœminam uocant, & descendētes simpliciter in aquam, cū essent immobiles, & ne mouisse quoq; eas petulanter agētem usq; ad abyssos, & assumpsisse ex eis corpus. Humectationē enim luminis eius omnia accucurrisse & adhæsisse dicunt, & circūuenisse eam, quā nisi ha- buisset, tota absorpta fortasse fuisset & demersa à materia. Deligatā igi- tur hanc à corpore quod erat à materia & ualde grauātā rephisse aliquā- do & conatā esse fugere aquas, & ascendere ad matrē. Nō potuisse autē propter grauedinē circūpositi corporis. Valde autē male se habentē ma- chinatam esse abscondere illud quod erat desuper lumen, timentē ne & ipsum lēderetur ab inferioribus elementis quēadmodū & ipsa: & cum uirtutem accepisset ab humectatione eius quod erat secundum eam lu- men, resiliit & in sublimitatē elata est, & facta in alto dilatauit & coope- ruit, & fecit cœlum hoc, quod apparet à corpore eius, & remansit sub- cœlo quod fecit, adhuc habens aquatilis corporis typum, cum accepisset concupiscentiā superioris luminis, & uirtutē sumpsisset per omnia deposuisset corpus & liberatā ab eo. Corpus autē hoc exuisse dicunt eā fœminam à fœmina nominant, & filium autē eius dicunt habuisse & ip- sum aspirationē quādam in se incorruptelæ à matre relictā ei, per quā operatur, & potens factus emisit & ipse, & dicunt, ab aquis filium sine matre, neq; enim cognouisse matrem eum uolunt, & filium eius secun- dum patris imitationē alterum emisisse filium. Hic quoq; tertius quar- tum generauit, & quartus ipse generauit filium, de quinto sextū filium generatū dicunt, & sextus septimum generauit: sic quoq; hebdomada perfecta est apud eos, octauū matre habente locum. & quēadmodū ge- nerationibus, sic & dignitatibus, & uirtutibus, præcedere eos abinuiēt: & nomina autem mendacio suo talia posuerūt. Eum enim qui à matre primus sit Ialdaboth uocari, eū autē qui sit ab eo Iao, & qui ab eo Saba- oth magnū, quartū autē Adoneum, & quintum Eloem, & sextum Oreum, septimum autē & nouissimū omnium Astaphæum. Hos autē cœ- los & arotheas, & uirtutes, & angelos, & conditores subiiciunt per or- dinem sedentes in cœlo secundum generationē ipsorum, apparētes re- gere quoq; cœlestia & terrestria, primō ipsorum Ialdaboth cōtemnen- te matrē in eo quod filios & nepotes sine ullius permissu fecerit, adhuc etiam angelos, & uirtutes, & potestates, & dominatiōes: quibus factis ad litem & iurgium aduersus eum cōuersos esse filios eius de principa- tu: propter quæ contristatum Ialdaboth & desperatum conspexisse in

subiacentē faciem materiæ, & consolidasse cōcupiscentiā suam in eam, unde natum filium dicunt. Hunc esse Nun in figura serpētis contortū, de hinc & spiritum & animā, & omnia mūdalia inde generatā omnem obliuionē, & malitiam, & zelum, & inuidiā, & mortē. Hunc autē serpē riformem & cōtortum Nun eorū adhuc magis euertisse patrem dicūt tortuositate, cū esset cum patre ipsorū in cœlo & in paradiso. Vnde exultante Ialdaboth in omnib. his quæ sub eo essent gloriatū & dixisse, Ego & pater, & deus, & super me nemo. Audiētem autem matrem clamasse aduersus eum, noli mētiri Ialdaboth, est enim super te pater omnium primus Anthropus, & Anthropus filius Anthropi. Conturbatis autem omnibus ad nouam uocem & inopinali nuncupatione, & querentibus unde clamor, & ad uocādōs eos, & adesse se ducendū dixisse Ialdaboth dicunt: uenite faciamus hominē ad imaginem nostrā. Sex autem uirtutes audiētes hęc, matre dante illis excogitationē hominis, uti per eum euacuet eos à principali uirtute, cōuenientes formaerunt hominem immensum latitudine & longitudine. scarizante autē eo tantum adduxerunt eum patri suorū, & hoc sophia operāte uti & illū euacuet ab humectatiōe luminis, uti nō posset erigi aduersus eum qui sursum est, habens uirtutem. Illo autē insufflante in hominē spiritū uitę, latenter euacuatum eum à uirtute dicūt; hominē autē inde habuisse Nū & Enthymēsin, & hæc esse quæ saluantur, ut dicunt: & statim gratias agere eū primo homini relictis fabricatoribus. Zelantē autē Ialdaboth uoluisse excogitare euacuare hominē per foeminā, & de sua Enthymēsi eduxisse foeminā, q̄ illa prunicos suscipiens inuisibiliter euacuauit à uirtute. Reliquos autem uenientes & mirantes formositatē eius uocasse eam Euam, & cōcupiscentes eā hanc, generasse ex ea sibi filios, quos angelos esse dicunt. Mater autem ipsorum argumentata est per serpētem seducere Euam, & Adam supergredi præceptū Ialdaboth. Eua autem quasi à filio dei hoc audiens facile credidit, & Adā sua sit manducare de arbore, de qua dixerat deus non manducare. Prunicum autem uidentem, quoniā & per suam blasphemiam uicti sunt ualde, ualde gratulatum & rursum exclamasse, quoniam cum esset pater incorruptibilis olim hic semetipsum uocans patrē mentitus est, & cū homo olim esset & prima foemina & hæc adulterans peccauit. Ialdaboth autem ppter eam quæ circa eum erat obliuionem ne quidem intendētem ad hæc præcisse Adam et Euam de paradiso, quoniam trāsgressi erant præceptū eius. Voluisse enim filios ei ex Eua generari et non adeptū esse, quoniam mater sua in omnibus contraireret ei, et latenter euacuans Adam et Euā ab humectatione, quæ maledictionē participaret, neq; opprobrium is qui esset à principalitate spiritus, Sic quoq; uacuos à diuina substantia factos maledictos esse ab eo, et deiectos à cœlo in hūc mūdum docent

docent. Sed & serpētem aduersus patrem operantē deiectū ab eo in deorsum mūdū: in potestatē autē suam redigentē angelos qui hic sunt, & ipsum sex filios generasse, septimo ipso extante ad imitationē eius quę circa patrē est hebdomadis. Et hos septē dæmonas mundiales esse dicunt aduersantes & resistentes semper generi humano, quoniā ppter eos pater illorū proiectus est deorsum. Adā autē & Euam prius quidē habuisse leuia & clara, & uelut spiritualia corpora, quę admodū & plasmati sunt: uenientes autē huc demutasse in obscurius pinguius & pigrius. Sed & animā dissolutam & languidā, quippe à factore tantūmodo insufflationem mundialem habētes, quoad usq; iterum prunicos miserata eorū reddidit eis odorē suauitatis humectatiōis luminis, per quā in cōmemorationē uenerunt suam ipsorū, & cognouerunt seipfos nudos, & corporis materiā, & cognouerunt quoniā mortē baiulāt, & magnanimes extiterunt, cognoscentes quoniā ad tempus corpus circumdatū esteis: & escas quoq; inuenisse eos pgeūte eos Sophia, & satiatis coisse inuicē carnaliter & generasse Cain, quem & deiectibilis serpēs eū filijs statim suscipiēs uertit, & adimpleuit mūdiali obliuione stulticia & audacia, immittēs ita ut & dū fratrem suū Abel occideret, primus zelū & mortē ostēderit: post quos secundū puidentiā prunici dicūt generatū Seth, post Noreā, ex quib. reliquā multitudinē hominū generatā dicūt, & ab inferiori hebdomade in omnē malitiā immissam, & apostasiam superiori sanctæ hebdomadæ & idololatriā, & reliquā uniuersam contēptionē, cū cōtraria eis esset semper mater inuisibiliter, & propriū saluaret, hoc est, humectationē luminis. Sactā autē hebdomadā, septē stellas quas dicūt planetas esse uolūt, & proiectibilem serpētem duo habere nomina, Michael & Samuel dicūt. Iratū autē Ialdaboth hominibus quoniā eum nō colebant, neq; honorificabāt, quasi patrē & deū, diluuiū eis immisisse, ut oēs simul perderet. Contra stante autē & hic Sophia saluatos eos esse qui circa Noe erāt in arca, ppter humectationē illius luminis quod ab eo erat, per quam iterum adimpletū esse mundum hominibus: ex quibus quendam Abraham elegisse ipsum Ialdaboth, & testamentū posuisse ad eū, si perseverauerit semen eius seruiēs ei, dare ei hereditatē terræ. Post per Moysen eduxisse eos ex Ægypto, qui ab Abraham essent, & dedisse eis legē, & fecisse eos Iudæos, ex quibus elegisse septem dies, quos & sanctam hebdomadā uocant, & unusquisq; eorum suum præconem ad semet gloriandum, & deum annuntiaandum, & uti & reliqui audientes glorias, seruirent & ipsi his qui à prophetis annuntiantur Dñj. Sic autem prophetas distribuunt: huius quidē Ialdaboth Moysen fuisse, & Iesum Naue, & Amos, & Abacuc. Illius autem Iao, Samuel & Nathan, & Ionam, & Micheam. Illius autem Sabaoth Heliam, & Ioel, & Zachariam. Illius autem Adonei, Esaiam

Esaiam, & Ezechiel, & Ieremiam, & Daniel, Illius autem Eloei, Tobia
 & Aggeum. Illius autem Orei Micheam & Naum. Illius autem Asta
 fei Heldram & Sophoniam. Horum igitur unusquisque glorificans suum
 patrem & deum Sophiam, & ipsam per eos multa loquuta esse, de primo
 homine & incorruptibili gene, & de illo Christo, qui sit sursum di
 cunt praemonente, & rememorante homines in incorruptibile lumen,
 & in primum hominem, & in descensione Christi: in quibus conterritis
 principibus & admirantibus nouitatem in his quae a prophetis annun
 ciabantur, operata esse pronicum per Ialdaboth nescientem quid faciat
 duorum hominum factas esse emissiones. Alterum quidem de sterili Eliza
 bet, alterum autem ex Maria uirgine. & quoniam non haberet eadem ipsa
 requiem, neque in caelo, neque in terra, contristatam inuocasse in adiuto
 rium matrem. Mater autem eius prior foemina miserata est super poenite
 tia filiae, & postulauit a primo homine adiutorum ei mitti Christum, qui
 & descendit emissus ad sororem suam, & ad humectationem luminis. Co
 gnoscantem autem eam quae deorsum est Sophiam descendere ad fratrem
 eius, & annunciasse eius aduentum per Ioannem, & praeparasse baptismum
 poenitentiae, & ante adaptasse Iesum, uti descendens Christus inueniat
 uas mundum, & uti per filium eius Ialdaboth foemina a Christo annuncia
 retur. Descendisse autem eum per septem caelos, a similitudine filijs eorum di
 cunt, & sensim eos euacuasse uirtutem. Ad ipsum enim uniuersam hu
 mectationem luminis concurrisse dicunt, & descendente Christum in hunc
 mundum, induisse primum sororem suam Sophiam, & exultasse utrosque
 refrigerantes super inuicem, & hoc esse sponsum & sponsam definiunt.
 Omnia autem quippe ex uirgine per operationem dei generatum sapien
 tiorum & mundiorum, & iustiorum hominibus omnibus fuisse in Chris
 tum perplexum Sophiam descendisse, & sic factum esse Iesum Christum.
 Multos igitur ex discipulis eius non cognouisse Christi descensionem in
 eum dicunt, descendente autem Christo in Iesum, tunc cepisse uirtutes
 perficere, & curare, & annunciare incognitum patrem, & se manifeste
 filium primi hominis confiteri. In quibus irascentes principes & patrem
 Iesu operatos ad occidendum eum: & in eo cum adduceretur ipsum qui
 dem cum Sophia abstitisse in incorruptibilem aeternam dicunt, Iesum autem
 crucifixum, non autem oblitum suum Christum, sed misisse de super uirtu
 tem quandam in eum, quae excitauit eum in corpore, quod & corpus ani
 male & spirituale uocant: mundalia enim remisisse eum in mundo. Vi
 dentes autem discipuli resurrexisse eum, non eum cognouerunt, sed ne ipsum
 quidem Iesum, cuius gratia a mortuis resurrexit. Et hunc maximum erro
 rem inter discipulos fuisse dicunt, quoniam putaret eum in corpore mu
 diali resurrexisse, ignorantes quoniam caro & sanguis regnum dei non ap
 prehendant. Confirmare autem uolunt descensionem Christi & ascensionem

ne ex eo, quod neque post baptismum, neque post resurrectionem a mortuis
 aliquid magni fecisse Iesum dicant discipuli, ignorantes ad unum esse
 Iesum Christum, & incorruptibilem aeternam hebdomadi, & mundiale cor
 pus animale dicunt. Remoratum autem eum post resurrectionem XVIII. men
 sibus, & sensibilitatem in eum descendente didicisse quod liquidum est,
 & paucos ex discipulis suis, quos sciebat capaces tantorum mysteriorum
 docuit haec, & sic receptus est in caelum, Christo sedente ad dextram pa
 tris Ialdaboth, ut animas eorum qui cognouerunt eos post de passione
 mundialis carnis recipiat in se, ditans semetipsum patre eius ignorante,
 sed ne uideat quidem eum, uti in quantum Iesus semetipsum ditat in sanctis
 animabus, in tantum pater eius in detrimentis factus deminoretur eu
 cuatus a uirtute sua per animas. Iam enim non habiturum eum animas
 sanctas, ut rursus demittat eas in seculum, sed tantum eas quae sunt ex sub
 stantia eius, id est, quae sunt ex insufflatione. Consummationem autem futu
 ram quando tota humectatio spiritus luminis colligatur, & abripiatur
 in aeternam incorruptibilitatis. Tales quidem secundum eos sententiae
 sunt, a quibus uelut Lernaea hydra multiplex capitibus fera, de Valenti
 ni schola generata est. Quidam etiam ipsam Sophiam serpentem factam di
 cunt, quapropter & contrariam extitisse factori Adae, & agnitionem ho
 minibus immisisse, & propter hoc dictum serpentem omnium sapientio
 rem. Sed & propter positionem intestinorum nostrorum per quas esca infer
 tur, eo quod talem figuram habeant, ostendentem absconditam generatri
 cem serpentis figurae substantiam in nobis.

*Que est Ophitarum & Cainorum in religio, etiam impudentia, & unde con
 scripta ipsorum. Cap. XXXV.*

Alij autem rursus Cain a superiore principalitate dicunt & Esau & Co
 re & Sodomitas, & omnes tales cognatos suos consentunt, & pro
 pter hoc a factore impugnatos neminem ex eis male acceptos. Sophia e
 nim illud quod proprium ex ea erat abripiabat ex eis ad semetipsam: &
 haec Iudam proditorem diligenter cognouisse dicunt, & solum praeter ca
 teris cognoscentem ueritatem perfecisse proditoris mysterium, per
 quem & terrena & caelestia omnia dissoluta dicunt, & confinctionem
 afferunt huiusmodi, Iudaeu Evangelium illud uocantes. Iam autem & colligi
 eorum conscriptiones, in quibus dissoluere opera hysterae adhortatur.
 Hystera autem fabricatorum caeli & terrae uocatur: nec enim aliter saluari eos
 nisi per omnia eant, quemadmodum & Carpocrates dixit, & in uno quoque
 peccatorum & turpium operationum angelum assistere, & operante acci
 dere audacia & immunditia inferre, id quod inest ei operationi angeli
 nomen edicere. O tu angele ab. a. te. or. opere tuo fatua illa potestas, per
 ficio tuam operationem: & hoc esse scientiam perfectam, sine tremore
 in tales abire operationes, quas ne nominare quidem fas est. A talibus
 matris

*Ophite a serpe
 te nome habet,
 que colunt pro
 Christo: Cain
 & Iuda
 Iscariotem uo
 nerantur.*

vsq; uulua

*Consentebat ue
 stigia codicum
 nec quia ad
 huc potuit elici*

matribus, & patribus, & proavis eos qui à Valétino sint, sicut ipsae sententiae & regulae ostendunt eos, necessarium fuit manifeste arguere, & in medium afferre dogmata ipsorum, si qui forte ex his poenitentiam agentes, & convertentes ad unum solum conditorum & deum factorem universitatis, saluari possint. Reliqui autem non iam abstrahantur à prava quasi veri simili suasionem eorum, putantes maius & aliquid aliud ab his scituros se mysterium. Sed à nobis bene discentes, quoniam ab illis male docentur, derideant quidem doctrinam eorum. Illorum autem miserentur, qui adhuc tam miserabilibus & instabilibus fabulis tantam elationem assumpserunt, ut meliores semetipsos reliquis propter talem magnitudinem, imò ignorantiam arbitrentur. Delectatio autem eorum haec est, siue adversus eos victoria est sententiae eorum manifestatio. Quapropter conati sumus universum male compositum uulpeculae huius corpusculum in medium producere, & apertum facere manifestum. Iam enim non multis opus erit sermonibus ad evertendum doctrinam eorum, manifestam omnibus factam. Quem admodum bestia alicuius in sylva abscondita, & inde impetum facientis, & multos vastantis, qui segregat & denudat sylvam, & ad uisionem adduxit ipsam feram, iam non elaboravit ad capiendam, uidentes quoniam ea fera fera est: ipsis enim adest uidere & cauere impetum eius, & iaculari undique, & uulnerare & interficere uastatricem illam bestiam. Sic & nobis cum in manifestum redegerimus eorum abscondita, & apud se tacita mysteria, iam non erit necessarium multis destruere eorum sententiam. Adest enim & tibi & omnibus qui tecum sunt ad haec quae praedicta sunt exerceri & excutere nequam ipsorum doctrinas & inconditas, & apta ueritati ostendere dogmata. Cum igitur haec sic se habeant, quatenus permisi secundum nostram uirtutem inferemus eversionem ipsorum, omnibus eis contradicentes in sequenti libro: Enarratio enim in longum pergit, ut uides: & uaticia quoque dabimus ad eversionem ipsorum, occurrentes omnibus sententiis secundum narrationis ordinem, ut simus non tantum ostendentes, sed & uulnerantes undique bestiam.

CAPITA LIBRI SECUNDI.

Haec in sunt in secundo libro redargutionis & eversionis falso cognomine agnitionis.

- 1 Ostensio quod neque extra pleroma sit uniuersorum deus, neque extra plenitudinem eius esse aliquid, neque quidem duos esse deos immenso intervallo ab inuicem distantes, neque uirtutem aliquam mundi fabricatricem immensum separatam à patre ignorante eam.
- 2 Neque interim in his quae continentur à patre alium quendam fabricasse hunc mundum, neque patrem per alia adminicula eam quae secundum nos est fecisse conditionem, sed tantum per uerbum suum: esse autem conditorem eum, qui est super omnia deus, & ipsum patrem esse domini nostri Iesu Christi.
- 3 Quoniam inuisibilis quidem est pater, sed non incognitus, neque ignorare eum quidem

quidem poterant angeli licet plurimum deorsum deiectioni essent ab eo.

- 4 Quoniam subtilis est pleroma Valentini discipulorum.
- 5 Ostensio non esse eam quae est secundum nos creaturam imaginem pleromatis eorum neque Demiurgum unigeniti.
- 6 Quomodo immensus excidit de imaginibus eorum sermo.
- 7 Quoniam non est uerisimile ea quae sunt hic umbram pleromatis eorum esse.
- 8 Quam falsa umbra & uacua eorum ostenditur.
- 9 Ostensio quoniam est & subsistit mundi fabricator deus, non constat autem qui super hunc adinuenitur pater.
- 10 De quaestionibus & parabolis quod oporteat soluere ea quae quaeruntur.
- 11 Quoniam substantiam materiam labi adiungere non constat, uoluntate autem & uirtute dei constat & fidem habet.
- 12 Contradictiones his qui sunt à Valentino.
- 13 Quomodo is sermo qui est de triacontade illorum concidit in utroque, & secundum id quod plus est, & secundum id quod minus.
- 14 Quoniam impossibile est separatas esse ab inuicem eam quae infra plenitudinem dicuntur coniugationes, adunitis autem his impossibile est Sophiae sine coniuge assumpsisse labem, aut etiam generasse aliquid.
- 15 Quoniam in eodem pleromate non poterat uerbum & silentium esse.
- 16 Quoniam nullius momenti ostenditur primus ordo emissionum ipsorum.
- 17 Quoniam sensus non potuisset emitti, quia ipse emittebat reliqua.
- 18 Quid est emissio, & quoniam haec quae ab his dicuntur emissiones hominibus congruunt magis quam deo.
- 19 De quaestionibus quod & hinc ethnici uerisimiliter de uniuersorum generatione responderunt & gratius, & quod ab ipsis quae sunt à Valentino initia sumperunt, eiusque sunt secundum eos regulae.
- 20 Quaestio de omni specie emissionis & de pleromatis inconsequentia.
- 21 Quoniam quae nobis qui sumus ab ecclesia imputant his qui sunt à Valentino, illis rursum imputant his qui sunt à Basilide, & illis iterum alij.
- 22 Quoniam si quis transmotus fuerit à Demiurgo, in multos deos & infinitos mundos excidere eum necesse est.
- 23 Ostensio quoniam Logos in diminutione non est prolatus.
- 24 Quoniam secundum haereticos uoluntas patris inuenitur fecisse ignorantiam &
- 25 Quoniam Sophiae nunc ignorantia & in deminoratione est. (labem.)
- 26 Ostensio quomodo neque enthymesis sine ratione propriam habuerit substantiam, neque passio sine enthymesi.
- 27 Quoniam neque dissolui neque pati non poterat, cum esset spiritalis & in his quae similia erant conuersans.
- 28 Quoniam patris exquisitio & inuestigatio magnitudinis eius neque passionem neque labem sed tantum perfectiones faciebat in ratione.
- 29 Quoniam non capit rationem infra pleroma desiderium passionis percepisse.
- 30 Quomodo de semine ipsorum sermo uniuersus instabilis ostenditur.
- 31 Quoniam non ignorauit Demiurgus in eum seminis depositionem.
- 32 Et quoniam si in eum depositum fuisset semen, non potuisset ignorare ea quae sunt super eum.
- 33 Quomodo contraria de matre & labe eius consilia decreuerunt.
- 34 Ostensio quod neque conceptio neque generatio seminis fuerit.
- 35 Quoniam ex solutione parabolarum in propriam & inconuenientem fictionem suam faciunt.
- 36 Ostensio quod uno anno non praekonauerit dominus post baptismum sed

- sed omnem eam aetatem.
- 37 Quomodo destruetur qui est de numeris ipsorum, & nominibus sermo.
- 38 Quoniam secundum Legem neque imagines neque figurae existunt plenitudinis ipsorum, sed neque figurae esse possunt.
- 39 Quoniam omnis numerus constare potest ex scripturis, & typus dici omnis argumenti.
- 40 De diebus & horis & mensibus & uocabulis & syllabis, de amen, & de nonagintanovem ouibus ex quibus una perijt & inuenta est.
- 41 Ostensio quoniam neque secundum formam pleromatis eorum facta sint quae facta sunt, neque rursus uane & prout euenit.
- 42 Quoniam non possit constare per numeros ueritas.
- 43 Quae sunt quae a nobis possunt exolui & quae sunt quae remittuntur deo fabricatori.
- 44 Ostensio quoniam Demiurgus non sit supergressibilis mente, neque super eum alteram diuinitatem esse.
- 45 Quid sit quod a Paulo dictum est, scientia inflat, dilectio autem aedificat.
- 46 Quomodo oportet parabolas exolui.
- 47 Quoniam omnem agnitionem non possumus habere in hac uita.
- 48 Quomodo de emissionibus eorum sermo compositus ostendit patrem & non simplicem, nec uniformem.
- 49 Quoniam non est uerisimile uerbum tertium habere a patre emissionem.
- 50 Ostensio quoniam Nus & Logos Nus, & Nus ipse est pater omnium.
- 51 Quomodo dominus quaedam concedit patri, & quae causa est propter quam diem & horam a nemine altero cognosci ait nisi a solo patre.
- 52 De natura animae, quoniam secundum illorum sermonem, cum animae seruentur, necesse est & corpora participare salutem.
- 53 Quoniam in nullo potest interior illorum homo supergredi Demiurgum.
- 54 Quoniam non est uerisimile hos quidem spirituales esse, Demiurgum autem animale.
- 55 Ostensio quod non sit animalis Demiurgus.
- 56 De assumptione Apostoli usque ad tertium caelum, & cur dixit, siue in corpore, siue extra corpus.
- 57 Quomodo ea quae aduersus Valentinum dicuntur omnem euertunt haeresim.
- 58 Conuersio haeticorum omnium in his quibus non communicant cum Valentino.
- 59 Ostensio quod non transeant animae in alia corpora.
- 60 Ostensio quod non bibant secundum Platonem obliuionis poculum.
- 61 Ostensio quoniam corpus non est obliuio.
- 62 Quoniam in corporis communiōne non amittit suas uires anima.
- 63 Ostensio quod unusquisque nostrum suam habeat animam sicut & suum corpus.
- 64 Quomodo perseverant animae corporis habentes figuram.
- 65 Quomodo animae cum sint generales in futurum incorruptibiles perseverant.
- 66 Euersio Basilidis caelorum fabricationis.
- 67 Ostensio quoniam prophetae non a uarijs dijs fecerint prophetationes, sed ab uno & eodem.
- 68 Expolitio haeticorum nominum eorum quae in prophetis posita sunt.

Argu-

In primo libro recensuit ac detexit Valentini & aliorum qui hunc sequuti sunt, opiniones, quae ferè tales sunt, ut in lucem protraxisse sit confutasse. Hic cum singulorum dogmatibus cogreditur, indicans quid a quibus philosophis sint furturati ad deceptionem simplicium haetici. Sic autem cum illis pugnat, ut ex ipsorum doctrina sumat tela, quibus illos conficiat. Vix enim sibi constare potest qui multa comminiscitur. Est unus aut alter locus in hoc libro qui requirit candidum interpretem, Vnus est cap. 49. Vbi uidetur sentire quod solus pater sciuerit diem & horam, ignorante filio. Verba s. Irenaei subscribam, Quandoquidem & dominus ipse filius dei ipsum iudicij diem & horam concessit scire solum patrem, manifeste dicens, De die autem illa & hora nemo scit, neque filius, nisi pater solus. Si igitur scientiam diei illius, filius non erubuit referre ad patrem, sed dixit quod uerum est, neque nos erubescimus &c. Dubitandum autem non est quin pio sensu haec scripserit Irenaeus. Sed pulchre nobis exemplum ingessit, quos pudet quicquam nescire, etiam in rebus diuinis. Alter est in capitibus. 39. & 40. Vbi refert dominum non fuisse passum anno trigesimo, aut trigesimo primo, sed ultra quadragesimum annum docuisse Euangelium, Haec opinionem confirmat ratione & autoritate duplici. Ratio nem hanc adfert, quod quemadmodum dominus pueris, adolescentibus, uiris & senibus seruandis uenerat, ita conueniebat ut omnium aetates susciperet, post annum autem quadragesimum homo uergit ad senium. Autoritatem profert ex Euangelio Iohannis, Quinquaginta annos nondum habes & Abraham uidisti. ex hoc colligit dominum id temporis praetergressum annum quadragesimum. nondum autem ad quinquagesimum peruenisse. Confirmat hoc testimonio discipulorum qui cum Iohanne Euangelista uixerant in Asia, qui se praedicarent

haec audisse, non solum ab ipso Iohanne, uerum etiam ab alijs Apostolis. Haec opinio plurimum discrepat ab ea, quam nunc sequitur ecclesia. Consideret lector.

PRAEFATIO SECVNDI LIBRI

IN primo quidem libro qui ante hunc est arguentes falsi nominis agnitionem, ostendimus tibi dilectissime, omne ab his qui sunt à Valentino per multos & contrarios modos adinuentum esse falsiloquium, & sententias exposuimus eorum, qui priores extiterunt, discrepantes eos sibimetipsis ostendentes, multo autem prius ipsi ueritati. Et Marci quoque magi sententiam, cum sit ex his, cum operibus eius omni diligentia exposuimus, & quanta ex scripturis eligentes, adaptare conatur fictioni suae, diligenter retulimus: idem quoniam modo per numeros & per uigintiquatuor elementa alphabetae ueritatem affirmare conatur & audent, minutatim perexiuiimus. Et quemadmodum conditionem secundum imaginem inuisibilis apud eos pleromatis factam dicunt, & quanta de Demiurgo sentiunt ac docent renouimus, & progenitoris ipsorum doctrinam Simonis Magi Samaritani & omnium eorum qui successerunt ei manifestauimus. Diximus quoque multitudinem eorum qui sunt ab eo gnostici, & differentias ipsorum, & doctrinas & successiones adnotauimus, quaeque ab eis hereses institutae sunt, omnes exposuimus. Et quoniam omnes à Simone haeretici initia sumentes, impia & inreligiosa dogmata induxerunt in hanc uitam ostendimus, & redemptionem ipsorum, & quomodo initiatur eos qui perficiuntur, & factiones eorum & mysteria manifestauimus: & quia unus deus conditor, & quia non postremi fructus, & quia neque super illum, neque post eum est aliquid. In hoc autem libro instruemus, quae nobis apta sunt, & quae permittit tempus, & euertemus per magna capitula omnem ipsorum regulam: quapropter quod sit detectio & euersio sententiae ipsorum, operis huius conscriptionem ita titulauimus. Oportet enim absconditas ipsorum coniugationes per manifestarum coniugationem indicium & euersionem Bythum dissoluere, & quoniam neque fuerit aliquando, neque sit accipere ostensionem.

OSTENSIO QVOD

NEQVE EXTRA PLEROMA SIT VNIVERSORVM DEVS
neque extra plenitudinem eius esse aliquid, neque quidem duos esse deos immenso interuallo abinuicem distantes, neque uirtutem aliquam mundi fabricatricem immensum separatam à patre ignorante eam. Cap. I.

BE NE igitur habet à primo & proximo capitulo inchoare nos à Demiurgo deo qui fecit caelum & terram & omnia quae in eis sunt, quae in blasphemantes extremitatis fructum dicunt: & ostendere, quod neque super eum, neque post eum est aliquid: neque ab aliquo motus, sed sua sententia & libere fecit omnia, cum sit solus deus & solus dominus, & solus conditor, & solus pater, & solus continens omnia, & omnibus ut sint, ipse praestans. Quemadmodum enim poterit super hunc alia, plenitudo, aut initium, aut potestas, aut alius deus esse? cum oporteat deum horum omnium pleroma in immenso omnia circumcontinere, & circumcontineri à nemine. Si autem extra illum aliquid, iam non omnium est pleroma, neque continet omnia. Deerit enim pleromati aut ei qui sit super omnia deo, hoc quod extra eum dicunt. Quod autem deest & delibatum est ab aliquo, non est omnium pleroma. & terminum autem & medietatem & finem habebit, ad eos qui sunt extra eum. Si autem finis est in ea quae sunt deorsum, initium est ad ea quae sunt sursum. Similiter autem & ex reliquis partibus, necessitas est omnis id ipsum experiri, & ab eis qui foris sunt contineri, & determinari, & includi. Is enim qui est deorsum finis necessario omni modo circumscribit & circumdat eum qui firmatur in eum. Et iterum secundum eos, pater omnium, quem uidelicet & proonta & proarchen uocant cum pleromate ipsorum. Et Marcionis bonus deus in aliquo conditus & reclusus & à foris circumdatus ab altera principalitate quam necesse est maiorem esse, quoniam id quod continet eo quod continetur maius est, quod autem maius est, id & firmitus est & magis dominus, & quod maius est & firmitus, & magis dominus, hoc erit deus. Cum enim sit secundum eos & aliud quid, quod quidem extra pleroma esse dicunt, id quod est superiorē erraticam uirtutē descendisse opinatur, necesse est omni modo & continere id quod extra est, contineri autem pleroma, alioquin non erit extra pleroma. Si enim extra pleroma est aliquid, intra hoc ipsum quod extra pleroma dicunt, erit pleroma, & continebitur pleroma ab eo quod est extra. Cum pleromate autem subauditur & primus deus, aut rursus in immensum distare & separata esse ab

πρώτος, id est qui prius fuit.

in uicem, id est & pleroma, & quod est extra illud. Si autem haec dixerint, tertium quid erit, quod in immensum separat pleroma, & hoc quod est extra illud, & hoc tertium circum definit & continebitur aqua, & erit maius tertium hoc pleromate & eo quod extra illud, sicut in suo sinu continetur utraque; & in infinitum de his quae continentur, & de his quae continentur incidet sermo. Si autem tertium hoc initium habebit in superiora, & finem in inferiora, omnino necessitas est & a lateribus definitur illud, uel inchoans, uel desinens ad alia quaedam, & illa rursus & alia quae sunt sursum & quae deorsum, ad alia quaedam habebunt initia, & hoc usque in infinitum, ut nunquam stet eorum cogitatio in uno deo, sed per occasionem plusquam est quaerendi, in id quod non sit excidat, & absistat a uero deo. Similiter autem haec & aduersus eos qui sunt a Marcione aptata sunt. Continebantur enim & circum finiebantur & duo dei, ab immenso interuallo, quod separat eos ad inuicem. Si autem id excogitandi est necessitas, secundum omnem partem multos deos immensa separatione distantes, ab inuicem quidem inchoantes, ad inuicem autem finientes, & illa ratione, qua nituntur docere super fabricatorem caeli & terrae esse aliquod pleroma aut deum, eadem ratione utentes quisque adstruet super pleroma, alterum esse pleroma, & super illud rursus aliud, & super Bythum aliud pelagus dei. Et a lateribus autem similiter eadem esse, & sic in immensum excitante sententia & semper necessitas erit excogitare altera pleromata, & alteros Bythos, & nunquam aliquantos consistere, semper quaerentes alios praeter dictos. Et erit autem incertum utrum nam haec sint deorsum quae sunt secundum nos, an haec ipsa superiora sint, & quae dicuntur ab eis sursum, utrum nam sursum aut deorsum sint: & nullus status, neque firmitas continebit sensum nostrum, sed in immensos mundos & indeterminatos deos excedere necessitas erit. Et cum haec sic se habent, unusquisque deus suis contentus erit, & non curiose aget de alienis: si quo minus, iniustus erit & avarus & cessans esse quod deus est. & unaquaeque conditio suum fabricatorem glorificabit, & ipso sufficiens erit, & alterum non cognoscet: si quo minus, apostata iustissime ab omnibus iudicatus, dignissimam concipiet poenam. Oportet enim autem unum esse qui omnia continet, & in suis fecit unumquodque eorum quae facta sunt, quemadmodum ipse uoluit: aut multos rursus & indeterminatos factores & deos, ab inuicem quidem incipientes, ad inuicem autem desinentes per omnem partem; & alios omnes a foris ab alterutro quodammodo contineri, & uel inclusos & manentes in suis unumquodque eorum contineri necessitas erit, neminem autem horum omnium esse deum. Deerit enim unicuique eorum partem minime habenti, ad comparationem omnium reliquorum, & soluetur omnipotentis appellatio, & necessitas erit in impietate cadere tale sensum. Qui autem ab angelis mundum dicunt fabricatum, uel ab alio quodam mundi fabricatore, praeter sententiam eius qui super omnia pater est, primo quidem

dem ex hoc ipso peccant, praeter uoluntatem primi dei talem & tantam conditionem angelos fecisse dicentes: quasi efficaciores sint angeli quam deus, aut rursus quasi ille negligens sit, aut minor existens aut nullam curam habens eorum, quae in proprijs ipsius fiant, utrumnam male an bene fiant, ut illud quidem dissipet & prohibeat, alterum autem laudet & gaudeat: hoc autem ne homini quidem solerti applicet quis, quanto magis deo: Post deinde dicant nobis, Utrumnam in his quae ab illo continentur, & in proprijs eius fabricata sunt haec, an in alienis & extra eum positis. Sed si quidem dicant extra eum, similiter omnia praedicta inconuenientia occurrent eis, & includetur primus deus ab eo qui extra eum est, in quo & desinere eum necesse erit.

Neque iterum in ijs quae continentur a patre alium quendam fabricasse hunc mundum, neque patrem per aliam adminicula eam quae secundum nos est fecisse conditionem, sed tantum per uerbum suum: esse autem conditorem eum, qui est super omnia deus, & ipsum patrem esse domini nostri Iesu Christi. Cap. II.

Si autem ualde uanum erit praeter sententiam eius in eius proprijs ab angelis & ipsis qui sunt potestatis eius, aut ab alio quodam dicere fabricatum esse mundum, aut quasi non omnia respiciat ipse quae sint in suis, aut non sciat quae ab angelis futura sunt. Si autem non praeter uoluntatem eius, sed uolente & sciente, quemadmodum quidam opinantur, non angeli uel mundi fabricator causae erant fabricationis istius, sed uoluntas dei. Si enim mundi fabricator est, angelos ipse fecit, aut etiam causa creationis eorum ipse fuit: & mundum ipse uidebitur fecisse, qui causas fabricationis eius praeparauit: licet per longam successionem deorsum angelos dicant factos, uel mundi fabricatores a primo patre, quemadmodum Basilides ait, nihilominus id quod est causa eorum quae facta sunt, in illum qui prolator fuit talis successionis recurret: quemadmodum in regem correctio belli refertur, qui praeparauit ea quae sunt causa uictoriae: & conditio huius ciuitatis, aut huius operis, in eum qui praeparauit causas ad perfectionem eorum quae deorsum facta sunt. Quapropter non iam securim dicimus incidere ligna, uel serra secare, sed hominem concidere & secare rectissime quis dicat eum, qui ipsam securim & serra ad hoc fecit, & multo prius armamenta omnia, per quae fabricata sunt securis & serra. Sic igitur iuste secundum illorum rationem pater omnium dicetur fabricator huius mundi, & non angeli, neque alius quis mundi fabricator, praeter illum qui fuit prolator, & prius causa factionis huiusmodi praeparationis existens. Sit fortasse hic sermo suauior siue seductorius apud eos qui ignorant deum, & hominibus qui assimilant eum in operibus, & his qui non possunt statim aliquid ex parato fabricare, sed indigent multis organis ad eorum fabricationem: non autem uerisimilis in totum apud eos, qui sciunt, quoniam nullius

indigens omnium deus, uerbo condidit omnia & fecit, neque angelis indiges adiutoribus ad ea quæ fiunt, neque uirtute aliqua ualde inferiori ab illo, & ignorante patre, Neque aliqua labe, neque ignorantia, ut is qui inciperet eum cognoscere homo fieret: sed ipse in semetipso, secundum id quod est inenarrabile & inexcogitabile nobis omnia predestinans fecit quæ admodum uoluit, omnibus consonantiam & ordinem suum & initium creationis donans. Spiritualibus quidem spiritalem & inuisibilem, & supercelestibus celestem, & angelis angelicam, & animalibus animalem, & tantibus aquatilem, & terrigenis terrigenam, omnibus aptam æqualitatis substantiam: omnia autem quæ facta sunt, infatigabili uerbo fecit. Proprium est enim hoc dei supereminentiæ, non indigere alijs organis ad conditionem eorum quæ fiunt, & idoneus est & sufficiens ad formationem omnium proprium eius uerbum, quemadmodum & Iohannes domini discipulus ait de eo. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. In omnibus autem est & hic qui est secundum nos mundus. Et hic ergo à uerbo eius factus est, sicut scriptura Genesios dicit, omnia quæ sunt, secundum nos fecisse deum per uerbum suum. Similiter autem & David exequitur. Quoniam ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. Cui igitur magis credemus de mundi fabricatione, his ne qui predicti sunt, hæreticis, sic fatua & inconstantia garrientibus, an discipulis domini, & fideli famulo dei Moyse & propheta: qui primo genesim mundi narrauit, dicens. In principio fecit deus cælum & terram, & deinceps reliqua omnia, sed non dii, neque angeli.

Quoniam inuisibilis quidem est pater, sed non incognitus, neque ignorare eum quidem poterant angeli licet plurimum deorsum deiecti essent ab eo.

Cap. III.

Quoniam autem hic deus est pater domini nostri Iesu Christi & de hoc Paulus apostolus dixit, Unus deus pater qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis, iam quidem ostendimus unum esse deum: ex ipsis autem apostolis, & ex domini sermonibus adhuc ostendimus. Quale enim est: prophetarum & domini & apostolorum relinquentes nos uoces, attendere his nihil sani dicentibus? Instabilis igitur qui est secundum eos Bythus, & id quod est huius pleroma, & Marcionis deus. Siquidem, quemadmodum dicunt, extra se habet subiacens se aliquid, quod uacuum & umbram uocant, & uacuum hoc maius pleromate ipsorum ostenditur instabile. Est autem & hoc dicere, infra se omnia continente eo ab altero quodam fabricatam esse conditionem: oportet enim illos necessarie uacuum aliquid & informe confiteri, in quo fabricatum est hoc, quod est uniuersum, infra spiritale pleroma, & informe hoc, utrum sciente & propatore quæ in eo futura erant ex studio sic reliquisset, an ignorante. Et si quidem ignorante, iam non omnium erit præsciens deus. Sed nec quidem causam reddere habebunt, propter

propter quam rem locum hunc temporibus tantis otiosum sic reliquit. Si autem præsciens est & mente cõtemplatus est eam conditionem, quæ in eo loco futura esset, ipse fecit eam, qui & performauit eam in semetipso. Quiescant igitur dicere, ab alio factum esse mundum: simul enim ac mente cepit deus, & factum est hoc, quod mente cõceperat. Nec enim possibile erat alium quidem mente concipere, alium uero facere quæ ab illo mente concepta fuerant: Sed aut æternum mundum mente concepit secundum eos hæreticos deus, aut temporalẽ, quæ utraq; incredibilia. Sed si quidem æternum eum mente concepit, & spiritalem & uisibilem, talis & factus fuisset. Si autem talis qualis est, & ipse fecit eum talem, qui talẽ quidem mente cõceperat, aut in præsentia patris uoluit esse eum secundum mentis conceptionem talem, & cõpositum & mutabilem & transeuntẽ. Cum autem sit talis, qualem pater deformauerat apud semetipsum, dignum esse patris fabricatione. Quod autem à patre uniuersorum mente cõceptum est, & præformatum, sic quemadmodum & factum est, labis esse dicere fructum & ignorantie prolotionem, magnæ blasphemie est. Erit enim secundum illos, pater omnium secundum suam mentis cõceptionem in pectore suo, labis emissionis & ignorantie fructus generans: quæ enim mente conceperat, hæc facta sunt.

Quoniam subtilis est pleroma Valentini discipulorum.

Cap. IIII.

Causa igitur quaerenda est huiusmodi dispositionis dei, si d non fabricatio mundi, altero ascribenda: & ante præparata omnia dicenda sunt à deo ut fierent, quemadmodum & facta sunt. Sed non umbra & uacuitas quaeretur, utrum ab omnium patre & prolatore, secundum eos & ipsum prolatum, & est æqualis honore & cognatum reliquis æonibus, forte autem & antiquius ipsis. Si autem ab eodem emissum est, simile est ei qui emisit, & his cum quibus emissum est. Necessitas ergo erit omni modo & Bythum ipsorum cum Sige uacuo similem esse, hoc est uacuum esse: & reliquos æonas, cum sint uacui fratres, uacuum & substantiam habere. Si autem non est emissum, à se natum est, & à se generatum est, & æquiparans in tempore ei qui est secundum eos Bytho omnium patri, & sic eiusdem nature & eiusdem honoris erit uacuum ei, qui est secundum eos, omnium patri. Oportet enim illum emissum est ab aliquo, aut à se generatum, & à se natum esse. Sed si quidem emissum est uacuum, uacuum & prolator est Valentinus, uacui & sectatores eius. Si autem non prolatum est, sed à se generatum est, & simile est & fraternum & eiusdem honoris id quod est uacuum ei patri qui prædictus est à Valentino: antiquius autem & multo ante existens & honorificatus reliquis æonibus ipsius Ptolemæi & Heracleonis, & reliquis omnibus qui eadem opinantur. Si autem & aporiati in his confiteantur continere omnia patrem omnium, & extra pleroma esse nihil. Nam nec

f 4 celsis

*Videtur reddita
diss. Græcã uo
cẽ τὸ πῶλον*

*Uterq; fuit imitator
tator Valentini.*

68
 cessitas est omni modo definiri eum & circumscribi ab aliquo maiore, & id quod extra & quod intus, dicere eos secundum agnitionem & ignorantiam sed non secundum localem sententiam. In pleromate autem uel in his quae continentur a patre facta a Demiurgo aut ab angelis quaecumque & facta scimus, contineri ab inenarrabili magnitudine, uelut in circulo centrum, aut uelut in tunica macula: Primo quidem qualis Bythus erit subsistens in sinu suo macula fieri, & permittens in suis alterum quendam condere uel proferre, praeter suam mentem, quod quidem imbecillitate uniuerso pleromati afferre inciperet, cum posset ab initio abcidere labem, & eas quae ab eo initium acceperunt emissiones, neque ignorantia, neque in passione, neque in labe constitutionem creationis permittere accipere. Qui enim postea emendat labem uel maculam, multo prius poterat obseruare ne quidem initio in suis fieri talem maculam. Vel si initio quidem concessit, quoniam aliter fieri non poterant, quae facta sunt, oportet & semper sic fieri illa. Quae enim initio non possunt emendationem perficere, quemadmodum hanc postea percipient, aut quemadmodum homines aduocari, aut quem factum dicunt causae ex quibus facti sunt homines uel ipse Demiurgus uel angeli in labe dicantur esse: si ideo quod benignus sit in nouissimis temporibus misertus est hominum, & perfectum eis dat, illorum primo misereri debuit qui fuerunt hominum factores, & dare eis perfectum. Sic utique & homines miserationem percepissent, de perfecto perfecti facti. Si enim operis ipsorum misertus est, multo prius illorum misereri debuit, & non sinere in tantum caecitatis uenire eos. Soluetur autem eorum & ille qui est de umbra & uacuo sermo, in quibus eam quae est secundum nos facta dicunt conditionem, si in his quae continentur a patre facta sunt haec: si enim paternum illorum luminale opinantur, ut omnia adimplere possit quae intra eum sunt, & omnia illuminare, quemadmodum uacuum & umbra in his quae a pleromate & a paterno lumine continentur poterat esse. Oportet enim eos & locum ostendere intra propatorum aut intra pleroma non illuminatum nec retentum ab aliquo, in quo aut angeli aut Demiurgus fecit quaecumque uoluit. Nec enim modicus locus est, in quo tanta & talis conditio facta est. Necessitas erit itaque uniuersa, intra pleroma aut intra patrem ipsorum localiter uacuum aliquid & informe & tenebrosum fieri, in quo fabricata sunt quae fabricata sunt: incusationem quoque recipiet paternum ipsorum lumen, quasi non possit ea quae intra ipsum sunt illuminare & implere. Adhuc autem labis fructum dicentes ea, & erroris operam, labem & errorem adducent intra pleroma & in sinum patris.

Ostensio non esse eam quae est secundum nos creaturam imaginem pleromatis eorum neque Demiurgum unigeniti. Cap. V.

ADuersus eos igitur qui dicunt extra pleroma uel sub bono deo hunc

hunc mundum factum, ea quae paulo ante dicta sunt a nobis apta sunt, & concludentur tales cum patre suo ab eo qui extra, in quo etiam & desinere eos necesse est. Aduersus eos autem qui dicunt in his quae continentur a patre, ab alijs quibusdam factum hunc mundum, omnia quae nunc dicta sunt absurda & inconuenientia occurrent, & cogentur aut omnia lucida & plena & operosa ea quae sunt intra patrem confiteri, aut paternum lumen accusare, quasi qui non possit omnia luminare: aut sicut pars, sic & uniuersum pleroma ipsorum uacuum & indispositum & tenebrosum consistendum. Et reliqua omnia quaecumque sunt conditionis accusant, quasi temporalia sint, & eterna choica, aut inaccusabilia esse oportet, cum sint intra pleroma & in sinu patris: aut etiam in uniuersum pleroma similiter uenient incusationes, & causa ignorantiae inuenietur, Christus eorum. Sic enim dicunt eum formasse secundum substantiam, matrem ipsorum foras proiecit extra pleroma, id est separauit ab agnitione. Ipse igitur in ea ignorantiam fecit, qui separauit eam ab agnitione. Quomodo igitur idem ipse reliquis quidem aonibus ijs qui eo anteriores erant praestare agnitionem poterat, matri autem eius causa esse ignorantiae: extra agnitionem enim fecit eam extra pleroma eam projiciens. Adhuc quoque si secundum agnitionem & ignorantiam, intra pleroma & extra pleroma dicent, si quidam ex ipsis dicunt, quoniam qui ignorantiae est intra id est quod agnoscit saluatorem, quem omnia esse dicunt, in ignorantia fuisse consentire eos necesse est. Dicunt enim eum cum foras extra pleroma uenisset formasse matrem ipsorum: sic igitur id quod est extra ignorantiam dicunt uniuersorum: existit autem saluator ad formationem matris ipsorum. extra agnitionem uniuersorum factus est, hoc est in ignorantia. Quomodo igitur illi agnitionem praestare poterat cum & ipsa extra agnitionem esset: & nos enim extra agnitionem cum simus ipsorum, extra pleroma esse dicunt. Et iterum. Si igitur saluator exiit extra pleroma ad inuestigationem perditae ouis, pleroma autem est agnitio, extra agnitionem factus est, quod est ignorantia. Aut enim localiter quod est extra pleroma consentire eos necesse est, & omnia quae praedicta sunt contraria occurrent eis. Vel si secundum agnitionem dicunt, quod est intus, & ignorantiam quod est extra, saluator illorum & multo ante Christus ignorantia facti erunt extra pleroma, egressi si ad formationem matris ipsorum, quod est extra agnitionem. Haec autem aduersus omnes qui quolibet modo uel ab angelis, uel ab alio quodam praeter uerbum dei mundum factum esse dicunt, similiter adaptabuntur. Quam enim incusationem faciunt de Demiurgo & de his quae facta sunt materialia & temporalia, recurreret in patrem. Si quidem quemadmodum in uentre pleromatis facta sunt, quae inciperet mox demum dissolui secundum concessionem & ad placitum patris. Iam igitur non est fabricator causa huius operationis, ualde bene putans semetipsum fabricare; sed

sed qui in suis cōcedit & probat labis prolatiōis & erroris opera fieri, & in aeternis temporalia, & in incorruptilib. corruptibilia, & in his quæ ueritatis sunt, ea quæ sunt erroris. Si autē non concedēte neq; ap probante patre uniuersorū facta sunt hæc, potētior & fortior & domi nator is qui fecit in hijs quæ propria illius sunt, quæcūq; ille non con celsit. Si autē non approbās cōcelsit pater ipsorum, quemadmodū qui dam dicunt, aut potēs prohibere cōcelsit per necessitatē quādam, aut non potens. Sed si quidem nō poterat, inualidus & infirmus est. Si au tem potens, seductor & hypocrita & necessitatis seruus, non consenti ens quidem, cōcedens autem quasi cōsentiens, & initio cōcedens sisse re errorem & crescere illum conatur, quādo iam multi male perierunt per labē. Non decet autē eum qui super omnia sit deus, cum sit liber & suæ potestatis, necessitati seruisse dicere, ut sit aliquid secundum cōces sionem præter sententiā eius. Alioquin necessitatē maiore & dominatio nem facient, quā deū, quādo id quod magis potest antiquius sit om nibus. Et statim in principio causas abcidere necessitatis debuit, & nō concludere semetipsum ad habendam necessitatē, cōcedendo aliquid præterquā deceat eum. Multo enim melius & consequētius & magis deificū erat, ut in principio initiū excederet huiusmodi necessitatis, q̄ postea quasi de pœnitentiā conaretur tātum fructificationē necessitatis eradicare. Et si necessitati seruiens erit mater uniuersorū, & sub fatū ca det modeste ferens in his quæ fiunt, præter necessitatē autē & fatum ni hil agere possit. Similiter atq; Homericus Iupiter qui p̄ necessitatē dis cit. Et ego enim tibi dedi uelut uolens nolente animo. Secundum igitur hanc rationē necessitatis & fati inuenietur seruus Bythus ipsorū. Quo modo autē & ignorabant uel angeli aut mūdi fabricator primum deū, quando in eis proprijs essent & creaturæ existerent eius & continētur ab ipso. Inuisibilis quidē poterat eis esse propter eminentiā, ignotus au tem nequaq; propter prouidētiam. Etenim licet ualde per descensionē multum separati essent ab eo, quoquo modo autē, sed tamē dominio in omnes extenso, oportuit cognoscere dominantem ipsorum, & hoc ipsum scire, quoniā qui creauit eos est dominus omnium. Inuisibile enī eius cum sit potens magnam mētis intuitionē & sensibilitatē omnibus præstat potentissimæ & omnipotentis eminentiæ. Vnde etiā si nemo cognoscit patrē nisi filius, neq; filiū nisi pater, & quibus filius reuelau erit, tamen hoc ipsum omnia cognoscunt, quādo ratio mentibus infixā moueat ea & reuelet eis, quoniā est unus deus omnium dominus, & pro pter hoc altissimi & omnipotētis appellationi omnia subiecta sunt, & huius inuocatione etiā ante aduentū domini nostri saluabantur homi nes & à spiritibus nequissimis & à dæmonijs uniuersis, & ab uniuersa apostasia, Nō quasi uidissent eum terreni spiritus aut dæmones, sed cum

Uidos A: καὶ
γὰρ ἐγὼ σοὶ
δῶκα ἐκείν
αὐτοῦ τὴν
θυμῶν.

eum scirēt quoniam est super omnia deus, cuius & inuocationē treme bāt & tremis uniuersa creatura & principatus & potētia, & omnis sub iecta uirtus. Aut nunquid hi qui sub Romanorū imperio sunt, quāuis nunq; uiderint imperatorē, sed ualde & per terrā & per mare separati ab eo, cognoscēt propter dominiū eum, qui maximam potestatem ha bet principatus? Qui autem super nos erant angeli, uel ille quem mun di fabricatorem dicunt, non cognoscēt omnipotētem? quādo iam & muta animalia tremant & cedant tali inuocationi, & utique non uidea runt eum, tamē domini nostri nomini subiecta sunt omnia: sic & unus qui omnia fecit & condidit uocabulo, cum alter non sit quā ipse qui mundū fecit. Et propter hoc Iudæi usq; nunc hac ipsa aduocatione de monas effugant, quando omnia timeant inuocationē eius qui fecit ea. Si itaq; mutis animalib. irrationabiliores uoluerint angelos esse, inue nient quoniā oportebat, licet non uidissent hi eum qui super omnia de us est, uti cognoscerēt potentatū & dominiū eius. Ridiculum enim ue re adparebit, si se quidē qui super terrā sunt cognoscere dicūt, eum qui super omnia est deus, quem nunq; uiderūt: ei autem qui eos fecit & u niuersum mundū secundū eos, non permittāt, cum sit in summis & su per cœlos, cognoscere ea quæ ipsi quū sint in humilib. sciunt: nisi si for te sub terra in tartaro esse Bythum suum dicūt, Quapropter & primos se cognouisse eum quā hi qui in altitudine habitāt angeli, in tantam amentiam uenientes, uti dementē pronuncient mūdi fabricatorē: quo rum quidem uere est misereri, cum in tanta dementia dicant neq; ma trem agnouisse eum neq; semen eius, neq; pleroma æonum, neq; pro patorē, neq; quid essent quæ fabricauit.

Quomodo immensus excidit de imaginibus eorum sermo. Cap. VI.

Este autem imagines eorum quæ intra pleroma sunt, latenter salua tore operato sic fieri in honorem eorum qui sursum sunt, ignoran teq; Demiurgo uniuersa saluatorem dicunt honorasse pleroma in con ditione per matrem, similitudines & imagines eorum quæ sursum sunt emittentem. Sed quoniā quidem impossibile erat extra pleroma esse aliquid, in quo imagines dicunt factas esse eorum, qui sunt intra pleroma, ab alio quodam præter primam deum fabricari hunc mun dum ostendimus. Si autem suaue est undique euertere eos, & menda ces arguere, dicemus aduersus eos, quoniam si in honorem eorū quæ sursum sunt, facta sunt hæc secundum illorum imaginē à saluatore, sem per ea oportet perseverare, uti & semper sint in honore quæ sunt in ho norata. Si autē trāseunt, quæ utilitas huius breuissimi tēporis honoris, qui aliquādo quidem nō fuit, rursus autem non erit? Vanæ igitur glo riæ appetitor magis erit saluator, q̄ honorans quæ sunt sursum argui tur à nobis. Quis enim honor est eternorum eorum quæ semper sunt, ea quæ

ea quæ sunt temporalia, eorum quæ stant, ea quæ prætereunt, incorruptibilem corruptibilia. Quandoquidē & apud homines qui sunt temporales nulla gratia est eius honoris qui celeriter præterit, sed eius qui plurimum quātum potest perseverat. Quæ autem statim ut facta sunt exterminantur, in contumeliam magis eorum qui putantur honorari, facta esse iuste dicentur, & contumeliose tractari id quod est æternū, corrupta eius & soluta imagine. Quid autem nō plorasset & aperiata esset mater ipsorum nō habuisse saluatore per quæ honoraret plenitudinem extremæ confusionis, nō habentis propriam substantiā, per quā honoret propatorem. O uanæ gloriæ honor, qui statim præterit & iā non apparet, Erit aliquis æon in quo in totum talis honor fuisse nō reputabitur, & inhonorata erunt tunc quæ sunt sursum, aut aliam iterū necesse erit matrem emittere plorantem & aperiata in honorē pleromatis. O indissimilis simul autem & blasphemæ imaginis, imaginem mihi dicitis emissam à mūdi fabricatore unigeniti, quem & Nun uultis esse patris uniuersorum, & imaginem hanc ignorare quidem semetipsam, ignorare autem & conditionem, ignorare autem & matrem, & omne quodcunq; est ipsorum quæ sunt, & eorum quæ ab eo facta sunt, & non erubescitis aduersus uos ipsos ignorantiam inducentes usq; ad ipsum Monogenem. Si enim secundum similitudinem eorū quæ sunt sursum, à saluatore facta sunt hæc, ignorante eo qui secundum similitudinem factus est, necesse est & circa eum & secundum eum ad cuius similitudinem factus est is qui ignorat huiusmodi ignorantiam non extiterit spiritaliter. Nō enim possibile est cum sint utriq; spiritaliter emissi, neq; plasmati, neq; compositi, in quibusdam quidem similitudinē seruasse, in quibusdā uero deprauasse imaginē similitudinis, quæ in hoc sit emissa, ut sit secundum similitudinem eius, quæ sursum est emissio: quod si nō est similis saluatoris erit inculatio, qui dissimilē emisit imaginem, quasi reprobabilis artifex. Nec enim dicere possunt, quasi non haberet potestatem emissionis saluator, quæ omnia esse dicunt. Si igitur dissimilis est imago, malus est artifex, est culpa saluatoris secundū eos. Si autem similis est, eadem ignorantia inuenietur circa Nun propatoris ipsorū, hoc est, Monogenem: & ignorabit quidē semetipsum Nus patris, ignorauit autem & patrem, ignorauit autem & ea quæ ab eo facta sunt. Si autem cognoscit ille & eum qui ad similitudinē eius factus est à saluatore, necesse est cognoscere quæ sunt similia, & soluta est ipsorū, secundum suam regulam maxima blasphemiam. Et sine hoc autem, quoniam modo ea quæ sunt creaturæ sic uaria & multa & innumerabilia, eorum æonum qui sunt intra pleroma xxx imagines esse possunt, quorū & nomina quæ sunt & secundum quod dicunt, in eo qui est ante hūc libro posuimus. Et non tantum uniuersæ creaturæ ueritatem, sed ne quis

quidem patris alicuius aut celestium, aut superterrestrium, aut aquatiliū, nō poterint adapiare pleromatis ipsorum paruitati. Quoniā enim pleroma ipsorum xxx. æones sunt ipsi testantur, quoniā autem in una parte ipsorum quæ dicta sunt non xxx. sed multa milia specierū esse adnumerant, eos ostendere omnis quicunq; confitebitur. Quomodo igitur ea quæ tam multa sunt conditionis, & contrarijs subsistentia, & res pugnantia inuicem, & interficientia alia, imagines & similitudines esse possunt xxx. æonum pleromati, si quidē unius naturæ, quemadmodū dicunt ex æquali & simili existant, & nullam habeāt differentiā. Oportebat autem si hæc illorum imagines sunt, quemadmodum natura nequam homines dicunt quosdā, & natura rursus bonos, & æonum ipsorum ostendere tales differentiās, & quosdam quidem ex ipsis natura bonos dicere emissos, quosdam autē & natura malos, ut imaginis illorum adinuentio congruens esset æonibus. Adhuc autē quoniā in mūdo altera quidem sunt mansueta, altera uero fera, & quædam quidem innocētia, quædam aquatilia, quædam uolatilia, quædā celestia, similiter æonas ostendere debent tales habere affectiones, si quidem hæc illorū imagines sunt. Et ignis autem æternus, quem preparauit pater diabolo & angelis eius, cuius eorum qui sunt sursum æones imago sit, interpretari debet, & ipse em in cōditione numeratur. Si autē excogitationis eius qui passus est æonis dicent imagines hæc esse, primum quidem impie agent aduersus matrem suam, malorum & corruptibilem imaginem inuariatricem esse eam dicentes. Deinde autem ea quæ sunt multa & dissimilia, & contraria natura, quo iam modo unius & eiusdem imaginis erunt. Et si pleromatis angelos multos esse dicent, & horū, illa quæ sunt multa imagines esse, nec sic constat ratio. Primo enim differentiās pleromatis angelorum contrarias inuicem debent ostendere, quemadmodū & subiacentes imagines cōtrariæ naturæ inuicem sunt. Deinde autem cum sint multi & innumerabiles circa factorē angeli, quemadmodum omnes cōfitentur prophetæ, dena milia denum milium assistere ei, & multa milia milium ministrare ei, & secundū eos pleromatis angeli angelos factoris imagines habebunt, & manet conditio integra in imagine pleromatis, iam non consequentibus xxx. æonis in multiformē cōditionis uarietatem. Adhuc etiam, si secundum similitudinem hæc illorum facta sunt, illa rursus, ad quorum similitudinem erāt facta. Si em mundi fabricator non à semetipso fecit hæc, sed quemadmodum nullus momenti artifex, & quasi primum discens puer de alienis archetypis trāstulit Bythus ipsorum, unde habuit speciem eius, quam primū emisit dispositionis: consequēs est igitur illum ab altero quodā qui super eum est exemplum accepisse, & illum rursus ab altero. Et nihilo minus in immēsū excidet de imaginibus sermo, quemadmodum & de his, si

non fixerimus sensum in unum artificē, ut in unum deum, qui à semetipso fecit ea quæ facta sunt. Aut de hominibus quidem aliquis permittit à semetipsis utile aliquid ad uitā adinuenisse: ei autē deo qui mūdum consummauit, nō permittit à semetipso fecisse speciem eorū quæ facta sunt, & adinventionē ornatæ dispositiōis. Vnde autē & hæc illorū imagines, cum sint illis contrariæ, & in nullo possint eis cōmunicare. Quæ cum sint cōtraria, eorū quorū sunt contraria esse quidem possunt exitiosa, imagines uero nullo modo, quemadmodū aqua igni, & rursus lumen tenebris, & alia tanta nequaquā erunt inuicem imagines. Sic nec ea quæ sunt corruptibilia & terrena, & cōposita, & pretereūtia, eorū quæ secundum eos sunt spiritaliū imagines erunt, nisi si & ipsa cōposita, & in circūscriptione, & in figuratiōe cōfiteātur esse, & nō iam spiritalia, & effusa, & locupletia, & incōprehensibilia. Necesse est enim ea in figuratiōe esse & circūscriptiōe, ut sint imagines ueræ, & absolutū est ea nō esse spiritalia. Si autē illa spiritalia, & effusa, & incōprehensibilia dicunt, quomodo possunt quæ sunt in figura & circūscriptione, imagines illorum esse quæ sunt sine figuratiōe & incōprehensibilia. Si autē secundū figuratiōem, nec secundum formationem, sed secundum numerū & ordinem emisionis imagines ea dicent esse, primo quidē nō sunt imagines dicēda hæc & similitudines eorū, qui sursum sunt æonū. Quæ enim nec habitum, nec figuram illorum habent, quemadmodū imagines sunt ipsorum. Post deinde & numeros, & emisiones superiorum æonum eorū & similes ad eos qui sunt conditionis adaptent. Nūc autem triginta ostendētes æones, & tātam multitudinem eorum quæ sunt in conditione, imagines eorum, quæ sunt triginta dicentes, iuste ut insensati arguentur à nobis.

Quomodo non est uerisimile ea quæ sunt hic umbram pleromatis eorum esse. Cap. VII.
Sicut autem hæc illorū umbram dicent esse, quemadmodū quidā ipso sursum audent dicere, aut secundum hoc imagines esse, necesse erit & corpora ipsos ea quæ sunt sursum cōfiteri. Ea em̄ quæ sursum sunt corpora umbram faciunt, non autem iam spiritalia, quandoquidem nulli obscurare possunt. Si autē & demus illis, quod quidē est impossibile eorum quæ sunt spiritalia & lucida umbram esse, in quam matrem suam descendisse dicunt: tamen cum illa sint æterna, & ea quæ ex ipsis efficitur umbra sempiterna perseverat cum his quæ se adumbrant. Si autem hæc transeunt, & illa necesse est, quorum hæc sunt umbræ, transire: illis autem perseverantibus, perseverant & umbræ ipsorum. Si autē non secundum id quod obumbretur dicentes eam umbrā esse, sed secundum id quod multo ab illis separata sunt, paterni luminis ipsorū puritatem & infirmitatem accusabunt, quasi non attingat usq; ad hæc, sed deficiat adimplere id quod est uacuū, & dissoluere umbrā, & hoc quā-

quando nemo sit impedimento: in caliginem enim cōuertetur secundum eos, & obcæcabitur paternū lumen eorum, & deficiet in his quæ sunt uacuitatis locis, cum minime possit adimplere omnia. Non igitur tam dicant pleroma esse omnium Bythum ipsorum, qui id quod est uacuum & umbra, neq; adimpleuit, neq; illuminauit, ut iterū umbrā & uacuum permittant: si quidem adimplet omnia paternum ipsorum lumen. Neq; igitur extra primū patrem, id est, qui super omnia est deus, aut pleroma aliquid esse potest, in quod enthymesin falsi genis descēdisse dicunt, ut non definiatur & circūscriptura ab eo qui est extra & cōtineatur ipsum pleroma, uel primus deus: neq; uacuum esse aut umbram capiet cum iam ante sit pater, uti ne deficiat lumen eius & definiatur in uacuū. Irrationale est autem & impium adinuenire locū, in quo cessat, & finem habet qui est secundū eos propator & proarche, & omnium pater, & huius pleromatis: nec rursus in patris sinu alterū quendam dicere tantā fabricasse conditionē fas est, uel consentiente, nel nō consentiēte, & propter prædictas causas, impium est enim similiter & demens dicere tantam conditionē ab angelis aut ab emissione quadā ignorante uerum deum in his quæ sunt ipsius fabricasse, neq; infra pleroma ipsorum, cum sit uniuersum spiritale, ea quæ sunt terrena & choica possibile facta esse: sed ne quidem secundū illorum imaginem, cum dicitur pauci & similis formationis & unum esse, possibile est, & quæ multæ conditionis, & contraria inuicem facta esse.

Quam falsa umbra & uacua eorum ostenditur. Cap. VIII.

Falsus autem apparuit, & qui est de umbra Cenomatis, id est, uacui ipsorū sermo, secundū omnia. Itaq; uacuū ostensum est figmentū eorum, & incōstans doctrina, uacui autem & hi qui attēdunt eis, uere in profundū perditionis descēdentes. Quandoquidē est mundi fabricator deus, cōstat & ipsis qui multis modis cōtradidunt ei & cōfiteantur eum, fabricatorem eum uocantes, & angelum dicentes: ut nō dicamus quoniā omnes clamāt scripturæ, & dominus hunc patrē qui est in cœlis docet, & nō alium, quemadmodū ostendemus procedēte sermone.

Ostensio quoniam est & subsistit mundi fabricator deus, non constat autem qui super hunc adinuenitur pater. Cap. IX.

Nunc autem sufficit id quod est ab eis qui cōtraria nobis dicunt testimonio, hominibus ad hoc demum sentientibus, ueteribus quidem & in primis à primoplasti traditione hæc suadelam custodientibus, & unum deum fabricatorem cœli & terræ hymnizantibus. Reliquis autem post eos à prophetis dei huius rei cōmemorationem accipientibus, ethnicis uero ab ipsa conditione discēntibus. Ipsa enim conditio ostēdit eum, qui cōdidit eam, & ipsa factura suggerit eum qui eam fecit, & mūdus manifestat eum qui se disposuit. Ecclesia autē omnis per uniuersum

sum orbem hanc accepit ab Apostolis traditionē. Cōstante igitur hoc deo, quemadmodū diximus, & testimoniū ab omnibus accipiēte, quoniam est ille sine dubio, qui secundum eos adinuenitur pater, incōstās & sine teste est, Simone mago primo dicēte semetipsum esse super omnia deum, & mundum ab angelis eius factum: post deinde his qui successerunt ei secundum quod ostēdimus in primo libro uarijs sententijs impias & inreligiosas aduersus fabricatorē circūducētibus doctrinas, quorum discipuli cum sint hi, & ethnicis peiores efficiūt eos qui assentiūt eis. Illi enim creaturę potius q̄ creatori seruiētes, & his qui nō sunt dñj, uerum tamē primū deitatis locum attribuūt fabricatori huius uniuersitatis deo, Hi autē hunc quidem labis fructum dicentes & animalē eum uocantes, & non cognoscentem eam quę super eum est uirtutē, dicentem quoq̄, Ego sum, & pręter me nō est alius deus, mentiri eum dicentes, ipsi mentientes, omnem malitiā copulātes ei, eum qui nō est super hunc quod sit fingentes, secundum sententiā suam detegūt eum quidem qui est deus blasphemantes, eum autem qui non est, deū fingentes, in suam ipsorum condemnationem.

De questionibus & parabolis quomodo oporteat soluere ea que queruntur. Cap. X.

ET qui dicunt semetipsos perfectos, & uniuersorū habere agnitionem, Ethnicis peiores, & magis blasphemii sensu, etiam aduersum suum factorē inueniuntur. per q̄ itaq̄ irrationale est, prętermittentes eum, qui uere est deus, & qui ab omnibus habet testimoniū, querere si est super eum is qui non est, & qui à nemine unquam adnunciatus est. Quoniam enim manifestū est, dictum est de eo, & ipsi testimoniū perhibēt. Quia autē parabola, quę querūtur & ipsę quomodo dicte sint, male ad eū, qui adinuētus est ab ipsis transfigurantes, alium nunc qui ante nunquam quęsitus est generant, manifestū est. Per hoc enim qđ uelint ambiguas exoluere scripturas, ambiguas autem non quasi ad alterum deum, sed quasi ad dispositiones dei, alterum deum prędicauerunt, quemadmodum prędiximus de harena resticulas necētes, & quęstioni minori quęstionem maiorem adgenerantes. Omnis autē quęstio nō per aliud quod quęritur habebit resolutionem, nec ambiguitas per aliam ambiguitatem soluetur, apud eos qui sensum habēt, aut ænigmata per aliud magis ænigma, sed ea quę sunt talia ex manifestis & consonantibus, & claris accipiunt absolutiones. Hi autē bis quęrentes exoluere scripturas & parabolā, alteram maiorem & impiam quęstionem introducunt, siquidem super mundi fabricatorem deum, quod alius sit deus, non exoluentes quęstiones, (unde enim?) sed minori quęstioni magnam quęstionem adnecētes, & nodum insolubilem inserētes. Ut enim sciant hoc ipsum scire, quod utiq̄ xxx. annorū domi

dominus uenit ad baptismum ueritatis, hoc nō discētes, ipsum deum fabricatorem qui misit eum ad salutem hominum, impie cōtemnunt: & ut putentur posse enarrare unde substantia materię, non credentes quoniā deus ex his quę nō erāt, quęadmodū uoluit, ea quę facta sunt ut essent omnia, fecit sua uoluntate & uirtute substantia usus, sermones uarios collegerunt, uere ostēdentes suā infirmitatē. Quoniam quidē his quę sunt non credunt, in id quod non est ceciderunt. Quod enim dicunt ex lacrymis Achamoth humectam prodissē substantiam, à risu autem lucidam, à tristitia autem solidam, & à timore mobilē, & in his altum sapere, & inflatū esse, quō hęc non digna risione, & uere ridicula: qui non credunt quidem, quoniā ipsam materiam, cum sit potēs & diues in omnibus deus, creauit, nescientes quātum potest spiritalis & diuina substantia, credentes autē quoniam mater ipsorum, quam foemina nam à foemina uocant, à prędictis passionibus emisit tantam conditionis materiā: exquirentes quidem unde suppeditauit fabricatori conditionis substantia, non quęrentes autem unde matri ipsorum quā Enthymesi & impetum gonis errantis dicunt, lachrymas tantas aut sudores, aut tristitias, aut reliqua materię emissio.

Quoniam substantiam materie labi adiungere non constat, uoluntate autem & uirtute dei constat & fidem habet. Cap. XI.

Atribuere enim substantiā eorū quę facta sunt uirtuti & uolūntati eius qui est omniū deus, & credibile & acceptabile, & constās, & in hoc bene diceretur: Quoniā quę impossibilia sunt apud homines possibilia sunt apud deū. Quoniā homines quidē de nihilo nō possunt aliquid facere, sed de materia subiacenti. Deus autē quā homines melior, eo quod materiā fabricationis suę cum ante non esset, ipse adinuenit. Dicere autē de Enthymesi æonis errantis prolatam materiā, & lōge quidem æonem ab Enthymesi eius separatā, & huius rursus passionem & affectionē extra ipsam quidem eius esse materiam, & incredibile, & fatuum, & impossibile, & inconstans, & non credentes quidem, quoniā hic qui est super omnia deus, in his quę sunt eius uaria & dissimilia uerbo fabricauit, quemadmodū ipse uoluit, cum sit omniū fabricator, ut sapiens Architectus & maximus rex.

Contradictiones his qui sunt à Valentino. Cap. XII.

Credentes autē quoniā angeli aut uirtus aliqua separata à deo & ignoraans eum, fecit hanc uniuersitatem. Sic igitur & ueritati non credentes, in mēdacio aut uoluntatis perdiderunt panem uitę uerę, in uacuum & in profundum umbrę incidētes, similes Æsopi canis, ei qui panem quidē reliquit, in umbrā autē eius impetū fecit, & perdidit escā. Et ex ipsius autē domini uerbis facile est ostēdere cōfiteētis, unū patrem & factorem mūdi, & plasmatorē hominis, qui à lege & prophetis an-

nuntiatus sit, & alterum nescientis, & hunc esse super omnia deum, do- centis aut & per se eam quae est ad patrem adoptio filiorum, quae est eter- na uita omnibus iustis attribuentis. Sed quoniam amat inculcare & ea quae sunt sine calumnia, & calumnioli concutiunt, multitudinem parabolarum & quaestionum inferentes nobis, bene haec arbitrati sumus primo inter- rogare eos est contrario de suis dogmatibus, & quod non est uerisimile ipsorum ostendere, & temeritate ipsorum excidere, post deinde domini sermones inserere, ut non sint tantum ad proponendum uacantes: sed propter hoc quod non possint ad ea quae interrogantur ratione respondere, dis- solutam suam uidentes argumentationem, aut reuertentes ad ueritatem, & semetipsos humiliantes, & cessantes a multifaria sua phantasia, pla- cantes de his quae aduersus eum blasphemauerunt, saluentur, aut si per seuerauerint in ea, quae praecipitauerunt animum ipsorum uana gloria, ar- gumentationem suam immutent.

Quomodo is sermo qui est de triaconta de illorum concidit in utroque, & secundum id quod plus est, & secundum id quod minus. Cap. XIII.

Primo quidem de triaconta de ipsorum sic dicamus, uniuersam eam utrin- que concidere, & secundum id quod minus habet, & secundum id quod plus, propter quod dicunt triginta annorum dominum ad baptismum uenisse. Haec autem dicentes manifesta erit uniuersae argumentationis ipsorum euersio: & secundum dominoriam quidem sic: primo quidem, quoni- am annuerunt reliquis conibus propatorem Pater enim omnium annu- merari non debet cum reliqua emissione, qui non est emissus, cum ea quae emissa est, & innatus cum ea quae nata est, & quem nemo capit, cum ea quae ab eo capitur, & propter hoc incapabilis, qui figuratus non est cum ea quae figurata est: secundum enim id quod melior quam reliqui non de- bet cum eis annuerari, & hoc cum aetate passibili & in errore consti- tuto, qui est impassibilis, & non errans.

Quoniam impossibile est separatas esse ab inuicem eas quae infra plenitudinem dicuntur coniuga- tiones, adunitis autem ipsi impossibile est Sophiam sine coniuge assumpsisse la- tem, aut etiam generasse aliquid. Cap. XIII.

Quoniam enim a Bytho inchoantes triaconta da enumerant usque ad Sophiam, quam aetate errantem dicunt, ostendimus in eo libro, qui est ante hunc librum, & quae dicunt nomina ipsorum posuimus: hoc autem non annuerato iam non sunt xxx secundum eos emissiones aetatum, sed xx & viii fiunt. Post deinde primam emissionem Ennoiam, quam Sigen uocantes, ex qua rursus & Alethiam emissos dicunt in utriusque exorbitet. Impos- sibile est enim ennoeam alicuius aut silentium separatim intelligi, & extra eum emissum propriam habere figurationem. Si autem non dicet emissam esse illam extra, sed adunatam propatori, ut quid cum reliquis aetatibus an- numerant eam his qui non sunt adunati, & propter hoc ignorant magnitu- dinem eius. Si autem & unita est, consideremus & hoc, necessitas est omnis adunitis

adunita coniugatione & inseparabili & una existente, indiscretam & uni- tam eam quae ex ea est emissionem fieri, ut non dissimilis sit ab eo qui emi- sit, hoc autem se sic habente unum & idem fiet, quemadmodum Bythus & Sige, sic & Nus & Alethia semper adhaerentes inuicem, & quod non pos- sit alterum sine altero intelligi, quemadmodum neque aqua sine humectatio- ne, neque ignis sine calore, neque lapis sine duritia: unita sunt enim inuicem haec, alterum ab altero separari non potest, sed semper coexistere ei. Sic & Bythum cum Ennoea adunitum esse oportet, & Num cum Alethia, eodem modo, rursus & Logos & Zoe ab unitis emissi unitos esse, & unum esse debent. Secundum haec autem & homo & ecclesia, & uniuersa reliquorum aetatum coniu- gationis emissio, unita esse debet, & semper coexistere alterum ab altero. Femina enim conum pariter esse oportet cum masculo secundum eos, cum sit uelut affectio eius: & haec cum ita se habeant, & cum haec dicatur ab ipsis impudorate audent docere iuniorum duodecadis aetate, quae & So- phiam appellant, sine permixtione coniugis quem Teletum uocant passam esse passionem, & separatim sine eo fructum generasse, quem & feminaem a femina nominant, in tantum dementiae progressi, ita ut manifestissime duas contrarias de eodem sententias censeant. Si enim Bythus adunitus est cum Sige, Nus cum Alethia, & Logos cum Zoe, & reliqui deinceps, quae admodum poterat Sophia sine coniugis perplexione pati aliquid, uel ge- nerare: Si autem haec sine ullo passa est, necesse est & reliquas coniugatio- nes abcessione & separationem a semetipsis accipere: quod est impossi- bile, sicut praediximus. Impossibile est ergo & Sophiam passam esse sine Teletum, & soluta est ipsorum rursus omnis argumentatio.

Quoniam in eodem pleromate non poterat uerbum & silentium esse. Cap. XV.

De passione enim quam sine complexione coniugis passam eam di- cunt, iterum derelinquam, uniuersam uelut tragicediae compositionem affinxerunt: Si autem impudorate & reliquas coniugationes disunctas ab inuicem dixerint esse separatas propter nouissimam coniugationem, uti non soluat illorum uaniloquium, primo quidem impossibili insistent rei. Quemadmodum enim separabunt propatorem ab ennoea eius, aut Num ab Alethia, aut Logon a Zoe, & reliquos similiter: quemadmodum au- tem & ipsi ad unitatem recurrere dicunt, & omnes unum esse, siquidem haec quae sunt intra pleroma coniugationes unitatem non custodiunt, sed distantes sunt ab inuicem, in tantum uti & patiantur & generent sine alte- rius complexu, quemadmodum gallina sine caponibus. Post demum & sic soluetur illorum rursus prima & Archeogonos Ogdoas: erunt enim spe- cialiter in eodem pleromate Bythus & Sige, & Nus & Alethia, Logos & Zoe, Anthropos & ecclesia. Impossibile est autem Logo praesente Sigen esse, aut iterum Sige praesente Logon ostendi. Haec enim consumptibilia sunt inuicem, quemadmodum lumem & tenebrae in eodem nequaquam

erunt, sed siquidē lumen sit, non sunt tenebræ, ubi autē tenebræ sunt, nō erit lumen, ueniēte enim lumine soluta sunt tenebræ. Sic ubi est Sige, nō erit Logos, & ubi Logos, nō utiq; est Sige. Si autē Endiatheton Logon dixerint, Endiathetos erit & Sige, & nihilominus soluetur ab Endiatheto Logo. Quoniā autē nō est Endiathetos, ipsa hæc ordinatio ipsorū emissionis significat. Iam igitur non dicant primā & principalem Ogdoadē ex Logo & Sige cōstare, sed aut Sigen aut Logō refutēt, & soluta est illorū Ogdoas. Si enim unitas cōiugationes dixerint, soluta est eorū uniuersa argumentatio. Quō enim unitis eis Sophia sine cōiugelabem generauit. Si autē sicut in emissionē unū quēq; ex æonibus propriā substantiam habere dicēt, quēadmodum in eodem ostēdi potest Sige & Logos. Et hæc quidem secundum diminutionē, secundum autē id quod plus est, rursus soluitur triacōtas ipsorū sic, Emissum enim à Monogene dicunt, sicut & reliquos æonas, Horon, quē plurimis nominibus uocant, sicut præ diximus in eo qui ante hunc est liber. Hunc autē Horon quidā quidem à Monogene emissum dicūt, alij uero ab ipso propatore in similitudine sua: adhuc etiā emissionē dicunt factam à Monogene Christo & spiritu sancto, & hos nō annumerant ad numerum pleromatis, sed neq; saluatorē, quē etiam totum esse dicūt. Hoc enim manifestū est & cæco, quoniā non solum triginta emissiones secundum illos emissæ sunt, sed quatuor cum istis xxx. Ipsum enim propatorem annumerāt in pleroma, & eos qui ex successione ab inuicē emissi sunt, quod isti non annumerabuntur illis in eodem pleromate existentes, qui adepti sunt eādē emissionem. Quam enim & dicere possunt iustam causam, ob quam non annumerant cum reliquis æonibus, neq; Christum quem uolente patre à Monogene dicūt esse emissum, neq; spiritum sanctum, neq; Horon, quem & soterā dicunt, sed neq; ipsum saluatorem qui uenit ad auxilium & formationē matris ipsorum: utrū quasi sint isti infimiores illorum, & ideo indignos esse æonum appellatione & numero, aut quasi meliores sint & differentes. Sed infimi quidem quomodo fient, qui etiam in fixationem & emendationē reliquorū emissi sunt: meliores aut rursus prima & principali tetrade esse nō possunt, à qua & emissi sunt, & illa enim annumeratur in prædictū numerum. Oportuerat autem & istos annumerari in pleromate æonum, aut & illorū æonum honorē huiusmodi appellationis auferri. Cū ergo soluta illorum triacōtas sicut ostendimus, & secundum id quod minus est, & secundum id quod plus est, in tali enim numero ipsius fuerit, aut minus reprobabilē faciet numerū, quāto magis tanta. Instabilis igitur ea quæ de Ogdoade ipsorū, & de duodecade fabula. Instabilis autē & uniuersa illorum regula, ipso firmamento ipsorum dissipato, & in Bythum, hoc est, in id quod non est, dissoluto. Querāt, igitur iam amodo alias

alias causas ostendere, quare xxx. annorum dominus ad baptismū uenerit, & duodecadis Apostolorum, & eius quæ est sanguinis profluum passa, & reliquorum quæcunq; uane laborantes delirant.

Quomodo nullius momenti ostenditur primus ordo emissionis ipsorum. Cap. XVI

Etipsum quidem primū ordinem emissionis ipsorū reprobabilē esse sic ostēdimus. emissum em̄ dicūt de Bytho & huius Ennceia, Nun & Alethian, quod quidem contrarium ostenditur. Nus enim est ipsum quod est principale & summum, & uelut principiū & fons uniuersis. Ennoia autē quæ ab hoc est, qualis libet & de quolibet facta motio. Non capit igitur ex Bytho & Ennoia emissum esse Nun: uerisimilius enim erat dicere eos, de propatore & de hoc Nu emissam esse filiam Ennoia. Nō enim Ennoia mater est Noos, sicut dicunt, & Nus pater fit Ennoia. Quēadmodū autē & emissus est Nus à ppatore, qui principalem, & primum eius quæ est intus absconditæ & inuisibilis affectionis locum cōtinet, à qua sensus generatur & Ennoia, & Enthymesis, & alia quæ nō alia sunt præter Nu, sed illius ipsius, quēadmodū præ diximus de aliquo incogitate dispositæ qualislibet motionis secundū perseverationem & augmentum, non secundum immutationem uocabula accipientis, & in cognitionē cōterminatæ, & in uerbum coemissæ sensum à mente intus & cōdente, & administratē, & gubernante libere, & ex sua potestate, quemadmodum & uult, quæ prædicta sunt. prima em̄ motio eius de aliquo Ennoia appellatur, perseverās autem & aucta, & uniuersam apprehendens animam Enthymesis uocatur. Hæc autē Enthymesis multum temporis faciens in eodem, & uelut probatā nominatur: hæc autem sensatio in multum dilatata consilium facta est, augmentum autem & motus in multum dilatatus cōsiliij, cogitationis examinatio quæ etiam in mēte perseverās uerbum rectissime appellabitur, ex quo emissibilis emittitur uerbum. Vnum autē & idem est omnia quæ prædicta sunt, à Noos initium accipientia & secum augmentū assumētia appellationis. Quemadmodū & corpus hominis aliquando quidē nouellum, aliquando quidē uirile, aliquando autem senile, secundum augmentum & perseverantiam accepit appellationes, sed nō secundū substantiæ demutationē, nec secundū corporis amissionē, sic & illa. De quo enim quis contēplatur, de eo cogitat, & de quo cogitat, de hoc & sapit, de hoc & cōsiliatur, & qd' cōsiliatur, hoc & animo tractat, & quod animo tractat, hoc & loquitur. Hæc autē omnia quēadmodū diximus, Nus gubernat, cum sit ipse inuisibilis, & à semetipso, per ea quæ prædicta sunt, sicut per radium emittens uerbum, sed non ipse ab alio emittitur. Et hæc quidem in hominibus capit dici cōpositi natura, & ex corpore, & anima subsistentis: qui autē dicūt ex deo emissam esse Ennceam, & ex Enncea Nun, deinceps ex ijs Logon, primo quidem arguendi

arguendi sunt improprie emissionibus usi, post deinde hominum affectiones, & passionibus, & intentiones mentis describentes. Deinde autem ignorantes quidem ea quae obueniunt hominibus ad loquendum eis applicant, omnium patrem, quem etiam ignotum omnibus dicunt, negantes quidem ipsum mundum fecisse, ut ne quidem pusillus putetur, hominum autem affectiones & passionibus donantes. Si autem scripturas cognouissent, & a ueritate docti essent, scirent utique, quoniam non sit deus quemadmodum homines, & non sic cogitationes eius, quomodo cogitationes hominum. Multum enim distat omnium pater ab his quae proueniunt hominibus affectionibus & passionibus, & simplex, & non compositus, & similibrius, & totus ipse sibi in seipso similis, & aequalis est totus, cum sit sensus & totus spiritus, & totus sensuabilitas, & totus Ennoea, & totus ratio, & totus auditus, & totus oculus, & totus lumen, & totus fons omnium bonorum, quemadmodum adest religiosus ac pijs dicere de deo. Est autem & super haec, & propter haec inenarrabilis. Sensus enim capax omnium bene & recte dicitur, sed non similis hominum sensui: & lumen rectissime dicitur: sed nihil simile ei, quod est secundum nos lumen. Si autem est in reliquis hominibus, nulli similis erit omnium pater hominum pusillitati: & dicitur quidem secundum haec propter dilectionem, sentitur autem super haec secundum magnitudinem. Si igitur & in hominibus ipse quidem sensus non emittitur, neque separatur animo qui emittit reliqua, ammonitionis autem eius & affectus perueniunt ad manifestum, multo magis dei, qui totus sensus est, ipse a semetipso nequaquam separabitur, neque quasi ab alio aliud emittitur.

Quoniam sensus non potuisset emitti, quia ipse emittit reliqua. Cap. XVII.

Si enim sensum emisit ipse qui emisit sensum secundum eos compositus & corporalis intelligitur, ut sit separatim quidem qui emisit deus, separatim autem qui emissus est sensus. Si autem de sensu sensum dicant emissum, praecedunt sensum dei & partiuntur. Quod autem & unde emissus est: quod enim ab aliquo emittitur, in aliquod subiectum emittitur. Quid autem subiacebat quibus sensus dei, in quo emissum dicunt eum: quantum autem & erat locus ut susciperet & caperet dei sensum? Si autem quemadmodum a sole radii dicunt, sicut subiacet aer hic susceptor, & antiquior erit quibus ipse radius, & illic ostendant subiaces aliquid in quo emissus est sensus dei, capabile eius & antiquius: post oportebit quemadmodum solem minorem esse quem omnia uidemus longe a semetipso emittente radios, sic & propatorem dicere extra longe & a semetipso emisisse radius. quidnam autem extra aut longe sentiri a deo potest in quod radius emisit: si autem non emissum extra patrem illum dicent, sed in ipso patre, primo quidem superfluum erit etiam dicere emissum esse eum. Quemadmodum enim est eius quod emittitur extra emittentem manifestatio post

post deinde haec emissio, & is qui ab eo Logos erit intra patrem, similiter autem & reliqua Logi emissiones. Iam igitur non ignorabat patrem cum intra eum sint, nec secundum descensionem emissionum quis cognoscet eum, undique omnes patre aequaliter circumdati: sed & impassibiles omnes similiter perseverabunt, cum sint in paternis uisceribus, & de minoratione nemo ipsorum erit. Non enim est deminoratio pater, nisi forte uelut in circulo magno minor continetur circulus, & intra hunc rursus alter minor: aut uelut sphaerae similitudinem, aut tetragoni patrem dicat, intra se undique continere sphaerae similitudinem uel quadratam reliquam a omni emissionem, uno quoque illorum circumdato, ab eo qui est super eum maior, & circumdante eum qui post se est minorem, & propter hoc minorem & ultimum omnium in medio constitutum, & multum a patre separatum, ignorasse propatorem. Si autem haec dixerint, in figura & circumscriptione concludent Bythum ipsorum & circumdantem & circumdatum: cogentur enim & extra illum confiteri esse aliquid, quod circumdet eum. Et nihilominus in immensum, de his qui continent & continentur incidit sermo, & corpora inclusa esse, & omnes manifeste apparebunt: ad huc etiam aut uacuum esse eum confitebuntur, aut omne quod est intra eum omnes similiter participabunt de patre.

Quid est emissio, & quoniam haec quae ab ijs dicuntur emissiones hominibus congruunt magis quam deo. Cap. XVIII.

Quemadmodum in aqua circulos si quis faciat, uel rotundas, uel quadratas figuras, omnia haec similiter participabunt de aqua. Quemadmodum & quae in aere fabricabuntur necesse est participare de aere, & quae in lumine, de lumine. Sic & qui sunt intra eum omnes similiter participabunt de patre, ignorantia apud eos locum non habente. ubi enim participatio patris adimpletis? si autem adimpleuit illic & ignorantia non erit. soluetur igitur ipsorum deminoracionis opera, & materiae emissio, & reliqua mundi fabricatio, quae ex passione & ignorantia uolunt substantiam habuisse. si autem uacuum illum confitebuntur, in maximam incidentes blasphemiam, denegabunt id quod est spiritale eius. Quemadmodum enim est spiritualis is, qui ne quidem ea quae intra eum sunt adimplere potest. Haec autem quae dicta sunt de sensu emissionis, similiter & aduersus eos, qui a Basilide sunt, aptata sunt, & aduersus reliquos gnosticos, a quibus hi initia emissionum accipientes, coniuncti sunt in primo. Sed quoniam quidem reprobabilis & impossibilis prima Noos, id est, sensus ipsorum emissio est, manifeste ostendimus. Videamus autem & de reliquis. ab hoc enim Logos & Zoë fabricatores huius pleromatis dicunt emisissos, & Logi, id est, uerbi quidem emissionem ab hominum affectione accipientes, & addiuantes aduersus deum quasi aliquid magnam adinuenientes in eo quod dicunt a Nu esse emissum Logon, quod quidem omnes uidelicet

videlicet sciunt, quoniam in hominibus quidem cōsequenter dicatur, in eo autē qui sit super omnes deus, totus Nus & totus Logos cum sit, quemadmodū prædiximus, & nec aliud antiquius nec posterius, aut aliud anterius habente in se, sed toto æquali & simili, & uno perseverāte, iam non talis huius ordinationis sequetur emissio: quemadmodū qui dicit eum totum uisionem, & totum auditum, quo autem uidet in ipso & audit, & in quo audit, in ipso & uidet, nō peccat: sic & qui ait, totum illum sensum, & totū uerbum, in quo sensus est, in hoc & uerbum esse, & uerbum esse eius hunc Nun, minus quidem adhuc de patre omnium sentiet: decentiora autem magis q̄ hi, qui lationem prolatiui hominum uerbi transferūt in dei & æternum uerbum, & prolationis initium donātes & genesim, quemadmodum & suum uerbum: & in quo distabit dei uerbum, imō magis ipse deus, cum sit uerbū, à uerbo hominum, si eandem habuerit ordinationē & emissionē generationis: Peccauerunt autem & circa Zoen, dicentes eam sexto loco emissam, quam oportebat omnibus preparare, quoniam deus uita est, & incorruptela & ueritas: & non secundum descensionem, & quæ sunt alia acceperūt emissiones, sed earum uirtutū quæ semper sunt cum deo appellatiōes sunt, quemadmodum possibile est & dignum hominibus audire & dicere de deo. Appellatione enim dei eo obaudient sensus, & uerbū, & uita, & incorruptela, & ueritas, & sapientia, & bonitas, & omnia talia: & neq; sensum uita antiquiorē aliquis potest dicere, ipse enim sensus uita est, nec uitam posteriorem à sensu, uti nō fiat aliquādo sine uita is, qui est omnium sensus, id est deus. Si autem dixerint in patre quidē fuisse uitam, sexto autē loco prolatam, ut uiuat uerbum, multo ante eum quidem oportebat quarto loco emitti, ut uiuat Bythus ipsorū: cū propatore ipsorum adnumerare quidem Sigen, & hāc coniugem ei donare, non connumerare autem Zoen, quomodo non super omnē est insipientiam? De ea autem quæ est ex his secūda emissionē hominis & ecclesiæ ipsi patres eorum falso cognominati gnostici, impugnant aduersus inuicem sua propria indicantes, & malos fures semetiplos conuincentes, aptabiles esse magis emissiones dicentes uti uerisimile ex homine uerbum, sed nō ex uerbo hominem emissum, & esse hominē uerbo anteriorē, & hūc esse qui est super omnia deus. Et usq; hoc quidē, quemadmodum prædiximus omnes hominum affectiones & monitiones mentis & generationis uerborum conijciantes uerisimiliter, non uerisimiliter mentiti sunt aduersus deū. Ea enim quæ accidunt hominibus, & quæcunq; patientes ipsi recognoscunt, ad diuinam rationem adducunt, apta dicere uidentur apud eos qui ignorant deum, & per humanas has passiones transducentes eorum passiones, sensum, genesim & p̄bolen quinto loco uerbo dei enarrātes mirabilia mysteria & inenarrabilia

πὸ βολῆ

rabilia & alta à nullo alio cogitata dicunt se docere, de quib. & dixerit dominus, quærite & inuenietis, ut quærant scilicet, qui de Bytho & Sige & Nu & Alethia processerūt, si sunt ex eis rursus & Logos & Zoe, dehinc ex Logo & Zoe, anthropos & ecclesia.

De questionibus quomodo & hinc ethnici uerisimiliter de uniuersorum generatione responderunt & gratius, & quomodo ab ipsis quæ sunt à Valentino initia sumpserunt, eiusq; sunt secundum eos regule. Cap. XIX.

Multo uerisimiliter & gratius de uniuersorū genesi dixit unus de ueteribus comicis Antiphanes in Theogonia. Ille enim de nocte & silētio Chaos emissum dicit, dehinc de Chao & nocte cupidinē, & hoc lumē, dehinc reliquam secundum eum primā genesim. Post quod rursus secundam deorum generationē induxit & mūdi fabricationem, dehinc de secundis dijs narrat hominum plasmationem: unde ipsi assumentes sibi fabulam, quasi naturali disputatione cōmenti sunt, solummodo demutantes eorum nomina, id ipsum autem uniuersorum generationis initium & emissionem ostendentes, pro nocte & silētio Bythum & Sigen nominantes, pro Chao autē Nun, & pro cupidine per quem ait Comicus reliqua omnia disposita, hi uerbū attraxerūt, & pro primis ac maximis dijs æonas formauerunt, & pro secundis dijs eam quæ est extra pleromatis ipsorum enarrant dispositionem, secundam ogdoadem uocātes eam, ex qua mundi fabricationē, & plasmationem hominum similiter atq; illi annūciāt, inenarrabilia & incognita mysteria solos se dicētes scire, quæ ubiq; in theatris ab hypocritis splendidissimis uocibus comcedisāntur, trāsferentes in suum argumentum, imō uero his de argumentis docentes, tantum immutantes nomina: & nō solum quæ apud comicos posita sunt arguūtur, quasi propria proferētes, sed etiam quæ apud omnes qui deum ignorant, & qui dicuntur philosophi, sunt dicta, hæc cōgregant, & quasi centonem ex multis & pessimis panniculis cōsartientes† superficiem subtili eloquio sibi ipsi præparauerunt, nouam quidem introducentes doctrinam, propterea quæ nunc noua arte substituta sit, ueterē autē & inutilem, quoniā quidem de ueteribus dogmatibus ignorantia & irreligiositate olentibus hæc eadem subsecuti sunt. Thales quidem Milesius uniuersorū generationē & initium id aquam dixisse. Idem autē est dicere aquam & Bythū. Homerus autē poeta Oceanum deorū genesim, & matrē Thetin dogmatizauit, quæ quidem hi in Bythum & Sigen transtulerunt. Anaximander autē hoc quod immēsum est omnium initium subiecit seminaliter habens in semetipso omnium genesim, in quo imensos mundos cōstare ait, & hoc autē in Bythum & in æonas ipsorū transfigurauerūt. Anaxagoras autē qui & Atheus cognominatus est, dogmatizauit facta animalia, de cidentib. è coelo in terrā seminib. quod & hi ipsi in matris suæ transtulerunt

Antiphanes Theogonia

alias, fictum su perficium.

Thales Homerus

Anaxagoras & Sige

h lerunt

serunt semina, & esse hoc semen seipsos statim cōfidentes apud eos qui sensum habent & ipsos esse quæ sunt Anaxagoræ irreligiosi semina. Vmbram autē & uacuum ipsorū à Democrito & Epicuro sumentes sibi metipsis aptauerunt, cum illi primū multum sermonem fecerint de uacuo & atomis, quorū alterum quidem quid esse uocauerūt, alterum uero hoc quod nō est appellauerūt: & quæadmodū & hi esse quidem illa quæ sunt intra pleroma uocant, quemadmodum illi Atomos, non esse autem hæc quæ sunt extra pleroma, quæadmodum illi uacuum: semet ipsos ergo in hoc mundo cum sint extra pleroma in locum qui nō est deputauerūt. Quod autē dicūt imagines esse hæc eorū quæ sunt, rursus manifestissime Democriti & Platonis sententiam edisserūt. Democritus enim primus ait multas & uarias ab uniuersitate figuras expressas descendisse in hunc mundum. Plato uero rursus materiā dicit & exemplum & deū, quos isti sequētes, figuras illius & exemplū imagines eorum quæ sunt sursum uocauerunt, per demutationē nominis semetipsos inuentores & factores huius mūdi imaginariæ fictionis gloriātes. Hoc autē quod ex subiecta materia dicunt fabricatorē fecisse mūdū, & Anaxagoras, & Empedocles, & Plato primi ante hos dixerūt, ut uide licet datur intelligi & ipsi matre sua inspirati. Quod autē ex necessitate unum quodcūq; in illa secedit ex quibus & factum esse dicūt, & huius necessitatis seruū esse deum, ita ut non possit mortali immortalitatē addere, uel corruptibili incorruptelam donare, sed secedere unū quemcūq; in similem naturæ suę substantiā, & hi qui ex porticu Stoici appellantur, & uniuersi quotquot deum ignorant Poetæ & cōscriptores affirmāt: qui eandem habētes infidelitatē, spiritualibus quidem suam regionem attribuerunt, eam quę est intra pleroma, animalibus autē Choicum: & præter hæc nihil posse deum, sed unumquemcūq; prædictorū ad ea quę sunt eiusdem substantiæ secedere affirmant. Quod autē saluatorē ex omnibus factum esse æonibus dicant, omnibus in eum deponētibus uelut florem suum, nō extra Hesiodi Pandoram nouum aliquid afferūt. Quæ enim ille ait de illa, hæc hi de saluatore insinuāt, Pandoram introducētes eum, quasi unus quisq; æonum quod haberet optimū, donauerit ei. Ipsam autem edulium & reliquarum operationum indifferentem sententiam, & quod putent à nemine in totum posse coinquinari propter generositatē, licet quodcūq; manducent uel operētur, à Cynicis possederunt cum sint cum eis eiusdem testamenti. Et minutiloquium autem & sublimitatem circa quæstiones, cum sit Aristotelicum, inferre fidei conantur. Quod autem uelint in numeros transferre uniuersum hoc à Pythagoricis acceperunt. Primum enim hi initium omnium numeros substituerūt, & initiū ipsorū parem, & imparē, ex quibus & ea quæ sensibilia & insensata sunt subiecerūt. Et altera quidē substitutio

nis ini

nis initia esse, altera autē sensationis & substantiæ, ex quibus prima omnia perfecta dicunt, quemadmodū statuam de ærameto & de formatione. Hoc autē in his qui sunt extra pleroma aptauerunt, sensationis autem initia dixerunt, in quem sensus intelligens est eius, quod primū assumptum est, quærūt quoaduscūq; defatigata ad unum & indiuisibile cōcurrat: & esse omnium initium, & substantiā uniuersæ generatiōis Hen, id est, unū, ex hoc autem Dyadem & tetradem & pentadem & reliquorum multifariam generationē. Hæc hi ad uerbum de plenitudine suorum & Bytho dicunt, unde etiā & eas quæ sunt de uno coniugationes adnituntur introducere, quæ Marcus uelut sua iactans, uelut nouius aliquid uisus est præter reliquos adinuenisse, Pythagoræ quaternationem, uelut genesim & patrē omnium enarrās. Dicimus autē aduersus eos utrum ne hi omnes prædicti, cū quibus eadem dicētes arguimini, cognouerunt ueritatē, aut non cognouerunt: Et si quidē cognouerūt, superflua est Saluatoris in hunc mūdū descensio, ut quid enim descēdebat: nunquid ut eam quæ cognoscebatur ueritas in agnitionē adduceret his, qui cognoscunt eam in omnibus hominibus: Si autē non cognouerunt, quemadmodū eadem cum his qui ueritatem non cognoscebant dicentes, solos uosmetipsos eam quę est super omnia cognitio habere gloriāmini, quā etiā qui ignorant deum habēt: secūdem anti phrasin ergo ueritatis ignorātiā agnitionē uocāt, & bene Paulus ait uocū nouitates falsæ agnitionis. Vere enim falsa agnitiō ipsorū inuenta est. Si autem impudenter agentes super hæc dicēt, homines quidem non cognouisse ueritatē, matrem autem ipsorū semen paternale per tales homines, quemadmodū & per prophetas enunciaffe mysteria ueritatis, ignorāte Demiurgo, Primo quidē non talia enarrāt, quę sunt prædicta, ut nō & à quolibet intelligātur. Etenim ipsi homines sciebāt quę dicebant, & discipuli ipsorum, & horū successores. Post deinde uel mater uel semen sic cognoscebāt & enarrabant ea, quæ erāt ueritatis, ueritas autē pater. Saluator ergo secūdem eos erit mentitus dicēs, Nemo cognouit patrē nisi filius. Si enim cognitus est uel à matre, uel à semine eius, solutū est illud, quod nemo cognouit patrem nisi filius, nisi si semē ipsorū, uel matrē neminem esse dicunt. & usq; hoc quidē per humanas affectiones, & per id quod similia dicāt multis ignorantibus deū uerisimiliter uisi sunt abstrahere quosdā, attrahētes per ea quę assueti sunt, in eum qui est de omnibus sermonē uerbi dei, genesim exponētes & ueritatis & uitæ, adhuc etiā sensus & dei emissiones obstetricantes. Quę autē ex his non uerisimiliter & sine ostensione omnia ex omnibus mentiti sunt. Quemadmodum qui assuetas escas & ut illiciant præmittūt, uti capiant aliquod animal, sensim blandientes eis per assueta pabula, quousq; accipiant, sumētes autē ea captiua, alligant amarissime & du

h 2 cunt

cunt per uim abstrahentes quocunq; ipsi uoluerint. Sic aut & hi paulatim mansueti disuadentes per pithanologiam assumere praedictam emissionem, inferunt neq; congruentia neq; opinatas reliquorum emissionum species, ex Logo quidem & Zoe dicentes aonas emissos, de Anthrope aut & ecclesia duodecim, & horum nec ostensionem, nec testimonia, nec uerisimilitudinem, nec in totum aliquid talium habentes, frustra aut & prout euenit credi uolunt, ex Logo & Zoe aonis existentibus emissum esse Bythum & mixin, innascibilem & unitionem, naturalem & delectamentum, immobilem & temperamentum, & monogenem & Macariam. De anthrope autem & ecclesia similiter aonis existentibus emissum esse paracletum & pistin, patricon & elpida, metricon & agapen, aonon & synesin, Ecclesiasticum & Macarioteta, Teleton & Sophiam. Huius autem Sophiae passionem & errorem, & quemadmodum periclitata est perire propter inquisitionem patris, quemadmodum dicunt, & extra pleroma operositatem, & ex qua labe mundi fabricatorum emissum docent, in eo qui est ante hunc liber, sententias haereticorum enarratas, cum omni diligentia exposuimus. Christum autem quem post genitum his omnibus emissum esse dicunt, & Sotera aut ex his qui in labe facti sunt aonibus habuisse substantiam. Necessarie autem nunc nominum istorum meminimus, ut ex istis sit manifestum absurdum eorum mendacium & confusio fictae nominationis. Ipsi autem detrahunt aonibus suis huiusmodi appellationibus, multis Ethnicis uerisimilia & credibilia adponunt nomina his qui uocantur duodecim dii ipsorum, quos & ipsos imagines duodecim aonibus esse uolunt, imaginibus multo decentiora & magis potentia per Etymologiam ad intentionem diuinitatis adducere nomina habentibus.

Quaestio de omni specie emissionis & de pleromatis inconsequentia. Cap. XX.

Reuertamur aut nos ad praedictam emissionum quaestionem. Et primo quidem dicant nobis causam huiusmodi emissionis Aonum ut nihil tangant eorum quae sunt conditionis. Non enim propter conditionem dicunt facta, sed conditionem propter illa, & non illa eorum imagines, sed haec illorum esse dicunt. Quemadmodum igitur imaginum causam reddunt dicentes, mensem quidem triginta habere dies, propter triginta aonas quae sunt intra pleroma, & quaecunq; talia delirant: nunc dicant nobis causam istam Aonum emissionis quid quia facta est talis, propter quid aut prima & Archegonos omnium octonatio emissa est, & non quinio, uel trinitas, aut septenatio aut aliquid eorum quae in alterum numerum cofiniuntur. Et quid qui a Logo & Zoe decem emissi sunt aones & non plures aut minus, & rursus ex Anthrope & ecclesia duodecim, cum possent & haec aut plura aut minus fieri: uniuersum quoque pleroma

pleroma quod utiq; tripartitum est in octonationem & decadem & duodecadem, & non alterum quendam praeter hos numerum, Et diuisio aut ipsa, quae utiq; in tres, & non in quatuor uel quinque, uel sex, uel in alterum quendam facta est numerum, nihil tangentes eorum numerorum, qui sunt conditionis: antiquiora enim illa his habere dicunt, & oportet cum ea propria habere rationem, eam quae est ante constitutionem, sed non eam quae est secundum constitutionem consentientes ad consonationem, quam quidem nos de conditione enunciante aptabilia dicimus. Aptata est enim haec rhythmicizatio his quae facta sunt, huic rhythmicizationi. Illos aut propriam causam de his quae anteriora sunt, & a semetipsis perfecta non habentes enunciare, & in summam aporiam incidere necesse est: quae enim nos de constitutione uelut ignorantes interrogant, ipsi de pleromate e contrario interrogati uel humanas affectiones enarrarent, uel in eum descenderent sermonem, qui est extra consonantiam quae est in creatura, improprie respondentes de secundis & non secundum eos de primis. Non enim de ea quae est secundum creaturam consonantia, nec de humanis affectionibus interrogamus eos, sed quia utiq; pleroma ipsorum cuius imaginem creaturam esse dicunt, octiforme & deciforme & duodeciforme est, uane & improvide pleroma eiusmodi figura effecisse patrem ipsorum fatebuntur: & deformitatem circumdabunt patri si irrationabiliter aliquid fecit: aut rursus si secundum prouidentiam patris dicent sic emissum pleroma, propter creaturam uti bene rhythmicari ipsam essentiam, non propter se factum erit pleroma, sed propter eam quae secundum similitudinem ipsius futura esset imago. Quemadmodum quae de luto est, non propter semetipsam figuratur statua, sed propter eam quae ex aramento, uel auro, uel argento habet fieri: & honoratior creatura erit quam pleroma, si propter illud illa emissa est.

Quoniam quae nobis qui sumus ab ecclesia imputant ij qui sunt a Valentino, illis rursus imputant hi qui sunt a Basiliide, & illis item alij. Cap. XXI.

Si autem nulli eorum assentire uoluerint, quoniam conuincuntur a nobis non habentes reddere causam talis emissionis pleromatis ipsorum, cogentur concludi uti cofiteantur super pleroma alteram quandam esse dispositionem magis spiritalem & magis dominantem, secundum quam deformatum est pleroma. Ipsorum enim Demiurgus non a semetipso figurationem creaturae fabricauit talem, sed secundum illorum quae sursum erant figuram. Bythus ipsorum qui utiq; huiusmodi figurationis perfecisse pleroma, uel a quo figuram eorum quae ante ipsum facta sunt accepit. Oportet enim uel in eo deo qui fecerit mundum perseverare sententiam, quoniam sua potestate & a semetipso accepit exemplum mundi fabricationis: uel si motus quis ab hoc fuerit, semper quaerendi necessitas erit, unde ei qui super eum est figuratio eorum quae facta sunt, quis & numerus

merus emissionum & substantia ipsius exempli. Si autem licuit Bytho a semetipso talem figuracionem pleromatis perficere, utique Demiurgo non licuit a semetipso mundum fecisse. Rursum igitur si illorum imago conditio est, quid prohibet illa eorum quae super ea sunt imagines esse dicere, & quae super ea sunt, rursus aliorum, & in immensas imagines imaginum excedere. Sicut passus est Basilides, cum minime attigisset ueritatem, & putans per immensam successione eorum quae ex inuicem facta sunt effugere talem aporiam. Quoniae cccclxv. caelos per successione & similitudinem ab inuicem factos enunciauit, & horum ostensione esse numerum anni dierum, quemadmodum praediximus, & horum uirtutem quam & innominabilem uocant, & huius dispositionem, & nec sic quidem effugit talem aporiam. Interrogatus enim unde caelo ei qui est super oes, ex quo reliquos per successione factos uult, figuratiouis imago, ab ea dispositione dicet quae est secundum innominabile: & aut innominabile a semetipso fecisse dicet eam, uel alteram quandam super hanc potestatem esse consentire necesse habebit, ex qua accepit innominabilis eius tantam eorum quae sunt secundum eum figuracionem. Quanto igitur tutius & diligentius, quod est uerum statim initio confiteri, quoniam fabricator deus hic qui mundum fecit, solus est deus, & non est alius praeter eum, ipse a semetipso exemplum & figuracionem eorum quae facta sunt, accipiens: quam post tantam irreligiositatem & circuitum defessos, cogi aliquando in aliquo uno statuere sensum, & ex eo figuracione factorem confiteri.

Quoniam si quis transmotus fuerit a Demiurgo, in multos deos & infinitos mundos excidere eum necesse est. Cap. XXII.

ET enim hi qui imputant nobis qui sunt a Valentino, in ea quae est deorsum hebdomade dicentes nos remanere, quasi non attollentes in altum mentem, neque quae sursum sunt sentientes, quoniam potentiloquium ipsorum non recipimus, hoc idem ipsum qui a Basilide sunt his imputant, quasi his adhuc circa ea quae deorsum sunt uoluntatibus usque ad primam & secundam octonationem, & post triginta aonas indocte putare eos statim inuenisse eum qui supra omnia est patrem, non inuestigantes sensu in id quod est super cccclxv. caelos pleroma, quae est supra quadraginta quinque ogdoades. Et illis iterum iuste quis imputabit fingens quatuor milia & ccc & lxxx caelos uel aonas: quoniam hi dies anni tantas horas habent. Si autem quis & noctium apponat duplicans praedictas horas, magnam multitudinem octonationum & innumerabilem quadam aonum operositatem putans adinuenisse, aduersus eum qui est super omnia pater omnium semetipsum perfectiorem suspiciens, eadem omnibus imputabit: quoniam non sufficient in altitudinem eius quae ab ipso dicebatur multitudo caelorum uel aonum, sed deficientes uel in ea quae sunt deorsum, uel in medietate perseuerant eius

eius. Igitur quae sunt secundum pleroma ipsorum dispositionis & maxime eius quae est secundum primam ogdoadem, tantas contradictiones & aporias habentes, inspiciamus & reliqua propter illorum insensationem, & nos de his quae non sunt quarentes, necessarie autem & hoc facientes: quoniam huius credita est nobis procuratio, & qui uellemus omnes homines ad agnitionem ueritatis uenire: & quoniam tu ipse hoc postula ueris accipere a nobis multas & uniuersas euerfionis eorum occasiones. Queritur igitur quemadmodum emissi sunt reliqui aones, uerum ueniti ei qui emisit, quemadmodum a sole radij, an efficaciter & pariter uti sit unusquisque eorum separatim & suam figuracionem habens quemadmodum ab homine homo, & a pecude pecus, aut secundum germinationem, quemadmodum ab arbore rami: & utrum eiusdem substantiae existebant his qui se emiserunt, an ex altera quadam substantia substantiam habentes: & utrum in eodem emissi sunt, ut eiusdem temporis essent sibi, an secundum ordinem quendam, ita ut antiquiores quidam ipsorum, alij uero iuniores essent: & utrum simplices quidam & uniformes, & undique sibi aequales & similes, quemadmodum spiritus & lumina emissa sunt, an compositi & differentes dissimiles membris suis. sed si quidem efficaciter & secundum suam genesim unusquisque illorum emissus est secundum hominum similitudinem, uel generationes patris erunt eiusdem substantiae ei & similes generatori, uel si dissimiles parebunt, ex altera quadam substantia confiteri eos esse necesse est. & si quidem patris generationes similes emissori, imparsibilia perseuerabunt ea quae emissa sunt, quemadmodum & is qui emisit illa: si autem ex altera quadam substantia quae est capax passionum, unde haec dissimilis substantia intra illud quod est incorruptelae pleroma: Adhuc etiam secundum hanc rationem unusquisque eorum separatim diuisus ab altero inteligeretur, quemadmodum hominem, non admixtus, nec unitus alter altero, sed in figuracione discreta & circumscriptione diffinita & magnitudinis quantitate unusquisque ipsorum deformatus, quae propria corporis sunt, & non spiritus. iam igitur non spiritale pleroma esse dicant, nec semetipsos spirituales, siquidem uelut homines aones ipsorum epulantes sedent apud patrem, & ipsum tali figuracione existentem, quemadmodum detegunt eum qui ab eo missi sunt.

Ostensio quoniam Logos in diminutione non est prolatus.

Cap. XXIII.

SI autem uelut a lumine lumina accensa sunt, aones a Logo, Logos autem a Nu & Nus a Bytho, uelut uerbi gratia a facula faculae, generatiouem quidem & magnitudine fortasse distabunt ab inuicem, eiusdem autem substantiae cum sint cum principe emissionis ipsorum, aut omnes imparsibiles perseuerant, aut & pater ipsorum participauit passiones: neque enim quae postea accensa est facula, alterum lumem habebit quam illud

h 4 quod

quod ante eam fuit. Quapropter & lumina ab ipso cōposita in unū in principalē unitionem recurrūt, cum fiat unū lumē quod fuit & à principio: quod aut̄ iuuenius est & antiquius, neq; in ipso lumine intelligi potest: unum enim lumen est totū: nec in ipsis quæ perceperūt lumē faculis, & enim ipsæ secūdam substantiam materię id temporis habent, una enim & eadē est facularū materia: sed tantū secundū accensionem, quoniā altera quidē ante tempus illud, altera autem nunc accensa est.

Quomodo secundum hereticos uoluntas patris inuenitur fecisse ignorantiam & labem. Cap. XXIII.

LAbes igitur eius quæ est secundū ignorantia p̄sionis, aut uniuerso similiter pleromati ipsorū proueniet, cum sint eiusdem substantiæ, & erit in ignorantie labe, id est, semetipsum ignorās propator: aut similiter omnia impasibilia perseverabunt, ea quæ sunt intra pleroma lumina. Vnde igitur circa iuniorē æonem p̄sio, si paternū lumen est ex quo omnia cōstituta sunt lumina, quod naturaliter impasibile est. Quomodo autē & iuuenior aliquis aut senior in ipsis æon dici potest, cum sit unum lumen totius pleromatis: & si quas stellas dicant, eæ nihilo minus eadē uniuersi apparebunt natura participantes. Etenim si stella in claritate differt, sed non secundum qualitatem, nec secundum substantiam, secundum quam pasibile aliquid uel impasibile est: sed aut uniuersos ex lumine cū sint paterno, naturaliter impasibiles & immutabiles esse oportet: aut uniuersi cū paterno lumine & pasibiles, & cōmutationū corruptionis capaces sunt. Hęc autē eadem ratio sequetur, & si uelut ab arbore ramos dicant à Logo natam esse emissionem æonum, cum Logos à patre ipsorum generationē habeat: eiusdem enim substantiæ omnes inueniuntur cum patre, tantum secundū magnitudinem, sed non secundum naturam differentes ab inuicem, & magnitudinem cōplentes patris, quemadmodū digiti complent manū. Si igitur pater in p̄sione & ignorantia, & ij utiq; q ex eo generati sunt æones. Si autem impiū est patri omnium ignorantiam & p̄sionem affingere, quomodo ab eo emissum dicūt æonem pasibile, & hoc ipsi Sophiæ dei eandem impietatē affigentes, semetipfos religiosos esse dicēt. Si autem quomodo à sole radios æonas ipsorū emissiones habuisse dicent, eiusdem substantiæ & de eodem omnes cū sint, aut omnes capaces p̄sionis erunt cum eo qui ipsos emisit, aut omnes impasibiles perseverabunt. Non enim iam quosdam impasibiles, quosdam autem pasibiles possunt ex tali emissionē confiteri. Si igitur omnes impasibiles dicūt, ipsi suum argumentū dissoluūt: quomodo enim passus est minor æon, si omnes erūt impasibiles? Si autē omnes dicūt participasse p̄sionis huius, quemadmodū quidā audēt dicere, quia à Logo quidem cœpit, deriuatio autem in Sophiam, in Logum huius Nun propatoris

ris p̄sionem reuocantes arguentur, & Nun propatoris & ipsum patrem in p̄sione fuisse confitentes. Non enim ut compositum animal quiddam est omnium pater præter Nun quemadmodum præostendimus, sed Nus pater, & pater Nus. Necessesse est itaq; & eum qui ex eo est Logos, imò magis autem ipsum Nun, cum sit Logos, perfectum & impasibilem esse, & eas quæ ex eo sunt emissiones eiusdē substantiæ cū sint, cuius & ipse, perfectas & impasibiles & semper similes cū eo perseverare, qui eas emisit. Non igitur iam Logos quasi tertium ordinem generationis habens ignorauit patrem, quemadmodū docent hi: hoc enim in hominum quidē generatione fortasse putabitur uerisimilius esse, eo quod sæpe ignorant suos parentes, in Logo autem patris omnimodo impossibile est. Si enim existens in patre cognoscit hunc in quo est, hoc est semetipsum, non ignorat & quæ ab hoc sunt emissiones uirtutes eius existentes & semper ei assistentes, ignorabunt eum qui se emisit, quemadmodum nec radij solem. Non capit igitur dei Sophiam eam intra pleroma est cū sit, at illi emissionē sub p̄sione cecidisse & talem ignorantiam concepisse. Possibile est autem eam quæ est à Valentino sapiētiam, cum sit de diaboli emissionē, in omni p̄sione fieri, & profundum ignorantie fructificare. Vbi enim ipsi testimonium perhibent de matre sua, dicētes eam æonis errantis generationē esse, iam nō querere oportet causam propter quā filij huiusmodi matris ignorantie semper natent profundū. Præter has autē emissiones ego quidē iam nō intelligo alteram posse eos dicere, sed ne ipsi quidem alteram quandā proprietatē emissam reddentes aliquando, cogniti sunt nobis, licet ualde multam de huiusmodi speciebus quæstionem habuerimus cū eis: hoc autem solum dicunt quoniam emissi sunt unusquisq; illorum, & illum tantum cognouisse qui se emisit, ignorans autem eum qui ante illum est. Iam non autem cum ostensione progrediuntur quæadmodum emissi sunt, aut quomodo capit tale quid spiritalib. fieri. quædocunq; enim progressi fuerint obligabūtur, & à recta ratione cæcutiētes circa ueritatem, in tantū, uti eum qui est à Nu propator ipsorum emissus sermo in deminationē eum emissum dicāt: Nun enim perfectum à perfecto Bytho progeneratū iam nō potuisse eā quæ ex eo est emissionē facere perfectā, sed obcæcatam circa agnitionem & magnitudinem patris, & saluatorem symbolum mysterij huius ostēdisse in eo qui à natiuitate cæcus fuit, quoniā sic cæcus emissus est à monogene æon, id est, ignorantia, ignorantiam & cæcitatem commentientes uerbo dei secundum eos à propatore emissionē habenti, admirabiles Sophistæ & altitudines inuestigantes incogniti patris, & supercælestia sacramenta enarrātes, in quem cupiunt angeli prospicere uti discāt, quoniam à Nu eius patris, qui super omnia est emissus uerbū, cœcum emissum, id est, igno-

ignorans patrem, qui se emisit. Et quemadmodum ô uanissimi Sophi-
sta Nus patris, immo etiam ipse pater cum sit Nus & perfectus in om-
nibus imperfectum & cæcum æonem emisit suum Logon, cum possit
statim & agnitionem patris cum eo emittere, quemadmodum Christum
post genitum quidem reliquis, perfectum autem dicitis emissum: mul-
to magis igitur qui est eo ætate prouectior Logos, ab eodem Nu per-
fectus utiq; emitteretur & non cæcus, nec ille rursus plus cæcus, quam
si æonas emitteret, quoad usq; Sophia uestra semper excaecata, tantam
malorum enixa est substantiam: & huius maliciæ causa est pater uester:
magnitudinem enim & uirtutem patris causas ignorantia esse dicitis,
Bytho alsimilantes eum, & nomen hoc ei adponetes innominabili pa-
tri. Si autem ignorantia malum, omnia autem mala ex ea fluxisse defini-
tis, huius autem causam magnitudinem & uirtutem patris dicentes, ma-
lorum factorem eum ostenditis. Id enim quod non potuerit cõtempla-
ri magnitudinem eius, causam dicitis mali. Sed si quidem impossibile
erat patri notum semetipsum ab initio, his quæ ab eo facta sunt, facere,
inexcusabilis erat, quoniam poterat ignorantiam auferre eorû, qui post
se sunt. Si autem postea uolens eam quæ secundum progressionem emis-
sionum aucta fuerat ignorantiam, & inseminatam æonibus auferre, po-
tuit, multo magis prius eam quæ nondum erat, ignorantiam uolens nõ
permittere fieri. Quoniam igitur quædo uoluit agnitus est non tatum
æonibus, sed & his qui in nouissimis temporibus, non uolens autem
ab initio agnosci, ignoratus est, causa ignorantia secundum uos est, uo-
luntas patris. Si enim præsciebat hæc sic futura, quare utiq; priusquã
fieret nõ abscidit ignorantiam ipsorum, quam postea, uelut ex pœni-
tentiã, curat per missionem Christi. Qui enim per Christum agnitionem
omnibus fecit, multo ante poterat facere per Logon, qui & primogeni-
tus erat monogenus. Vel si præsciens uoluit fieri hæc, semper perseue-
rant ignorantia opera, & nunquam prætereunt. Quæ enim ex uolun-
tate propatoris uestri facta sunt, perseuerare oportet cū uoluntate eius
qui uoluit, uel si prætereunt hæc, cum his præteriet & uoluntas eius, qui
substantiam eam habere uoluit. Quid enim & discetes requieuerunt æo-
nes, & perfectam agnitionem perceperunt, quoniam incapabilis est &
incomprehensibilis pater. Hanc autem agnitionem habere potuerunt
priusquam in passionibus fierent: non enim deminorabatur magnitu-
do patris ab initio, scientibus his quia incapabilis & incomprehensibi-
lis est pater. Si enim propter immensam magnitudinem ignorabatur,
& propter immensam dilectionem impassibiles debebat conseruare
eos qui ex se nati erant, quoniam nihil prohibebat, sed magis utile es-
rat ab initio cognouisse eos, quoniam incapabilis & incomprehensi-
bilis est pater.

Quos

Quoniam Sophia nunquam in ignorantia & in deminoratione est. Cap. XXV.

Quomodo autem nõ uanum est, quod etiam Sophiã eius dicunt
in ignorantia & in deminoratione & in passione fuisse: hæc enim
aliena sunt à Sophia & cõtraria, sed nec affectiones eius sunt. Vbi enim
est improuidentia, & ignorantia utilitatis, ibi Sophia non est, non iam
igitur Sophiam passam æonem uocet, sed aut uocabulum eius, aut pas-
siones prætermittant: & plenitudinẽ autem uniuersam non dicat spira-
ritalem, si intra ipsam æon hic cum esset in passionibus tantis conuersa
tus est. Hæc enim ne anima quidem fortis, non dicam spiritalis substã-
tia, percipiet. Quomodo autem rursus Enthymesis eius cum passione pro-
cedens separatim poterat fieri. Enthymesis enim esse intelligitur aliquẽ,
ipsum aut seorsum nunq; fiet. exterminatur enim & absorbetur mala
à bona Enthymesi, quemadmodum ægrimonium ab incolumitate. quæ
enim erat prior Enthymesis passionis exquirere patrem & magnitudi-
nem eius considerare, quid autem suasa est postea & cõualuit, quoniã
incomprehensibilis, & qui inueniri non possit est pater: non igitur bo-
num erat quod uellet cognoscere patrem, & propter hoc est & passibili-
le, sed quædo suasa est quoniã inuestigabilis esset pater & conualescẽs,
sed ille ipse Nus quærebat patrem, cessauit secundum eos adhuc quære-
re dictus, quoniam incomprehensibilis est pater.

*Ostensio quomodo neq; enthymesis sine æone propriam habuerit substantiam, neq; passio
sine enthymesi est. Cap. XXVI.*

Quemadmodum igitur Enthymesis poterat separata cõcipere pas-
siones, quæ & ipsa affectiones eius erant. Affectio enim erga ali-
quem sit, ipse autem seorsum non potest esse, nec cõstare. Non solum
autem instabile hoc est, sed etiam contrarium ei quod est à domino no-
stro dictum, Quærite & inuenietis. dominus enim quærendo & inue-
niendo patrem, perfectos cõsumat discipulos. Is autem qui sursum est
Christus ipsorum per id quod præcepit æonibus, nõ quærere patrem
suadens, quoniam & si multum laborauerint perfectos eos consumauit.
Et sic quidem perfectos aiunt in eo quod dicant inuenisse Bythum ipso-
rum, æonas autem in eo quod ipsa sint, quoniã inuestigabilis est qui ab eis
inquirebatur. Cum igitur ipsa Enthymesis nõ posset sine æone separa-
tim consistere, adhuc maius inferunt mēdacium, de passione eius sepa-
ratim, rursus diidentes eam, & hanc esse substantiam dicetes materie,
quasi non esset lumẽ deus, nec adesset sermo qui posset eos arguere, &
euertere nequitiam ipsorum: utiq; enim quodcũq; sentiebat æon hoc & pa-
tiebatur, & qd' sentiebatur, hoc & sentiebat, & nõ aliud erat apud eos
Enthymesis eius nisi passio, incõprehensibilẽ cõprehendere excogita-
tis & passio Enthymesis, impossibilia enim sentiebat. Quæadmodum
itaq; poterat affectio & passio ab Enthymesi seorsum separari, & substã-
tia

ia tantæ materiæ fieri, quâdo & ipsa Enthymesis passio erat, & passio Enthymesis. nec igitur Enthymesis sine æonē, nec affectiones sine Enthymesi separatim habere possunt substantiā, & soluta est & hic rursus regula ipsorū. Quæadmodū autē & soluebatur & patiebatur æon, siquidem eiusdem substantiæ cuius & pleroma erat, pleroma autē uniuersum ex patre. quod enim simile est simili non dissoluetur in nihilum, nec perire periclitabitur, sed magis perseuerabit & augetur.

Quoniam neq; dissolui neq; pati æon poterat, cum esset spiritalis & in his quæ similia erant conuersans. Cap. XXVII

Quemadmodum enim ignis in igne, & spiritus in spiritu, & aqua in aqua, quæ autē sunt contraria à cōtrarijs patiuntur, & uertuntur & exterminantur, sic & si fuisset luminis emissio, non pateretur, nec periclitaretur in simili lumine, sed magis effulgeret & augetur, quæadmodum dies à sole: etenim Bythum imaginem patris sui esse dicunt. Quæcunq; sunt peregrina & sibi extranea animalia atq; cōtraria natura periclitantur & corrumpuntur: quæ autē sibi assumpta sunt, & cognata nullum patiuntur periculum in ea cōuersantia, sed & salutē & uitam ex eo acquirunt. Si igitur eiusdem substantiæ, cuius & uniuersum pleroma ex eo emissum, fuisset hic æon, nunquam demutationē perciperet, cum esset in similibus & assuetis conuersans, spiritalis in spiritalibus. timor enim & expauescentia & passio, & dissolutio, & alia in his quidē quæ sunt secundum nos & corporalibus fortassis fiant à cōtrarijs: in spiritalibus autem & diffusum habentibus lumen, iam non tales consequuntur calamitates. sed mihi uidentur eius passionem, qui est apud Comicum Menandrum ualde amans & odibilis, æoni suo circundedisse. Magis enim infeliciter amantis cuiusdam hominis apprehensionem & mentis conceptionem habuerunt qui hæc finxerunt, quàm spiritalis & diuinæ substantiæ.

Quoniam patris exquisitio & inuestigatio magnitudinis eius neq; passionem neq; labem sed tantum perfectiones faciebat in æone. Cap. XXVIII

Sper hæc quoq; & cogitare de quærendo perfectū patrē, & uelle intra eum fieri, & habere eius comprehensionem, nō ignorantiam, nec passionē poterat inficere & hoc æoni spiritali, sed magis perfectionem & impalsibilitatem & ueritatem. Nec enim ipsi cum sint homines, excogitantes de eo qui ante ipsos est, & uelut iam comprehendentes perfectum, & intra eius constituti agnitionem, dicunt semetipsos in passione consternationis esse sed magis in agnitione & apprehensione ueritatis. Etenim saluatorem, quærite & inuenietis, discipulis propter hoc dixisse dicunt, ut eum qui ab ipsis per excogitationem fictus est, su per fabricatorem omnium inenarrabilem, Bythum quærant: & semet ipsos perfectos esse uolunt, quoniam inquirentes inuenerunt perfectum

ctum, cum adhuc sint in terra: Eum autē qui intra pleroma sit æonem totum spiritalem quærētem propatorem, & intra magnitudinem eius conantem fieri, & comprehensionem paternæ ueritatis concupiscentem habere, in passionem dicunt recidisse, & passionem talem, ut nisi ei occurrisset uirtuti quæ omnia firmat, dissolutus fuisset in uniuersam substantiam & exterminatus.

Quoniam non capit æonem infra pleroma desiderium passionis percipisse. Cap. XXIX

Væsaniam est hæc præsumptio, & uere destitutorum à ueritate sensus hominum. quoniam enim æon hic melior est, quàm ipsi & uultior, ipsi quoq; contententur secundum suam regulam, dicentes se esse conceptum. Enthymeseos eius æonis qui passus est, ita ut sit hic æon matris ipsorū pater, id est auus ipsorum. & posterioribus quidem nepotibus exquisitio patris ueritatem & perfectionem & confirmationem, & eliquationem à fluxibili materia facit, sicut dicunt, & reconciliationem ad patrem: auo autem ipsorum hæc eadem inquisitio ignorantiam & passionem & expauescentiam & timorem, & consternationem infecit, ex quibus & substantiam materiæ factam dicunt. Exquire ergo & inuestigare perfectum patrem, & concupiscentiam cōmunicationis cū eo, & unitatis, sibi quidem salutare fieri, æoni autem à quo & genus habent, dissolutionis & perditionis causam fuisse dicentes, quomodo nō per omnia incōgruum & fatuum & irrationabile? & hi qui assentiunt uere cæci, cæcis ducatoribus utentes, iuste & corruunt in subiacentem ignorantiam profundum.

Quomodo de semine ipsorum sermo uniuersus instabilis ostenditur. Cap. XXX

Qualis est autem & de semine ipsorum sermo, conceptum quidem illum secundum figurationem eorum, qui sunt. Ergo saluatorem angelorum à matre informem & sine specie, & imperfectum, depositum autem in Demiurgum nesciente eo, ut per eum in eam animam quæ erat ab eo seminatum, perfectionem & formationem percipiat. Primū quidem est dicere, quoniā imperfecti & infigurati & informes hi sunt angeli, qui sunt erga saluatorem ipsorum. Siquidem secundum illorū speciem cōceptū tale quid generatum. Post deinde quod dicant ignorasse fabricatorem eam quæ fuit seminis in eum demissio, & iterum ea quæ facta est per eum in hominem seminatio, futile uerbum & uanū, quod nullo modo ostēdi possit. Quemadmodū enim ignorauit illud, si substantiam aliquam & qualitatem propriam habuisset ipsum semē: si autem sine substantia & sine qualitate & nihil erat, cōsequenter ignorabat illud: quæ enim propriam quandam notionem & qualitatem uel caliditatis uel uelocitatis, uel dulcedinis habent, uel claritatis cuiusdam differentiam, nec homines quidem lateant cum sint cum homini

bus, in tantum abest ut fabricatorem huius universitatis deum, apud quem iuste non est agnitum semen ipsorum, cum sint sine qualitate universae utilitatis & sine substantia omnis actionis, & in totum nihil existentes. Et propter hoc mihi videtur etiam dominus dixisse: Omnis sermo otiosus, quem locuti fuerint homines, reddent pro eo rationem in die iudicii. Omnes enim quicumque tales sunt, otiosos sermones in aures hominum immittentes, assistent in iudicio rationem reddituri de his quae uane coniecerunt, & mentiti sunt aduersus deum, in tantum ut semetipsos dicant propter seminis substantiam agnoscere spiritale pleroma, in eo homine qui est intus demonstrante eis uerum patrem. Opus enim esse animali sensibilibus erudimentis.

Quoniam non ignorauit Demiurgus in eum seminis depositionem. Cap. XXXI.

Demiurgum autem uniuersum semen hoc matre deponente suscipientem in semetipsum, omnia omnino ignorasse, & nullum sensum eorum quae erga pleroma sunt habuisse: & se quidem spiritales esse, quoniam particula quaedam universitatis patris in anima ipsorum deposita est, cum ex eadem substantia habeant animas, ex qua & Demiurgus, sicut dicunt: hunc autem semel uniuersum suscipientem semen a matre, & habentem in se, animale perseuerasse, & nihil in totum sensisse eorum quae sunt superiora, quae hi semetipsos intelligere dum adhuc sunt in terra gloriantur. Quomodo hoc non super omnem irrationabilitatem est? Etenim id ipsum semen horum quidem animae agnitionem attribuisse & perfectionem, ei autem qui eos fecit deus, ignorantiam attribuisse putare, uere uasanos est, & in totum mente destitutorum. Adhuc etiam uanissimum est, quod dicunt in hac depositione figurari illud & auferere, & paratum fieri ad susceptionem perfectae rationis: erit enim ei materiae admixtio, quam ex ignorantiae labe uolunt habuisse substantiam, aptior & utilior, quam fuit paternum lumen ipsorum. Siquidem secundum illius depositionem natum informe & infiguratum fuit: ex hac autem formatione speciem & augmentum & perfectionem assumpsit.

Et quoniam si in eum depositum fuisset semen, non potuisset ignorare ea quae sunt super eum. Cap. XXXII.

Sed enim quod est a pleromate lumen, causa fuit spiritali, ut nec formam nec speciem, nec magnitudinem haberet propriam, quae autem huc est descensio, haec uniuersa addidit ei, & ad perfectionem deduxit, multo optabilior & utilior uidebitur quae est hic conuersatio, quam & tenebras dicunt, quam fuit paternum lumen ipsorum. Quomodo autem non ridiculum, matrem quidem ipsorum in materiam periclitatam dicere, uti penes suffocaretur, & paulominus corrumpere, nisi uix tunc superextendisset & exilisset ex semetipsa adiuuentum percipiens a patre. Semen autem eius in hac eadem materia auferere & formari

mari, & aptum ad susceptionem perfecti sermones expediri, & hoc in dissimilibus, & in insuetis ebulliens, sicut ipsi dicunt, contrarium esse terrenum spiritali, & spiritale terreno. Quomodo igitur in contrariis & in insuetis paruum emissum, quemadmodum dicunt, & auferere & formari & ad perfectionem peruenire potuit.

Quomodo contraria de matre & labe eius consilia decreuerunt. Cap. XXXIII.

Adhuc etiam & ad haec quae dicta sunt requiratur, utrum ne semel enixa sit mater illorum semen, ut uidit angelos, an particulatim. Sed si quidem simul & semel quod exinde conceptum, nunc iam non erit infantile. superflua est igitur in eos qui nunc sunt homines descensio eius. Si autem particulatim, iam non secundum figuram eorum, quos uidit angelos fecit conceptionem, simul enim eos & semel uidens & concipiens, semel enixionem debebat fecisse, quorum de semine conceperat figuras. Quid autem quod angelos cum saluatore simul uidens, illorum quidem imagines concepit, saluatoris autem non, qui est decorior super illos: an nunc quid non placuit ei hic, & propter hoc non concepit eum? Quomodo autem Demiurgus quem Psychicum uocant, propria secundum eos magnitudinem & figuram habens, emissus est si secundum suam substantiam perfectus: Quod autem spiritale est, quod etiam operosius oportet esse quam animale, imperfectum emissum est, & opus ei fuit uti in animam descenderet, ut in ea formaretur, & ita perfectum existens, paratum fiat ad suscipiendum perfectum uerbum. Si igitur in terrenis hominibus, & in animalibus formaretur, iam non secundum angelorum similitudinem est, quos dicunt lumina, sed secundum eorum qui sunt hic homines. Non enim angelorum habebit similitudinem & speciem, sed animarum, in quibus & formatur. Quomodo aqua in uas missa, ipsius uasis habebit formam, etiam si gelauerit, eam speciem habebit uasculi, in quo gelauit, quando ipsae animae corporis habebant figuram, ipsi enim adaptate sunt uasi, quem admodum praediximus. Si igitur & illud semen hic coagulatur & formatur, hominis figura erit, sed non angelorum formam habens. Quomodo igitur ad imagines angelorum illud semen est, quod secundum similitudinem hominum figuratur. Quid autem cum spiritale esset, opus ei fuit, ut in carnem descenderet: caro enim eget spiritali, si tamen incipiet saluari, ut in eo sanctificetur & clarificetur & absorbeat mortalitas ab immortalitate: spiritali autem in totum non est opus eorum quae sunt hic, non enim nos illud, sed illud nos meliores facit.

Ostensio quod neque conceptio neque generatio feminis fuerit. Cap. XXXIII.

Adhuc autem manifestius qui est de semine ipsorum sermo arguitur falsus, & a quolibet perspici potest, in eo quod dicant eas animas quae habuerint a matre semen, meliores reliquis fieri. Quia propter & honoratas a Demiurgo, & principes & reges & sacerdotes ordinatos esse

esse. Si enim erat hoc uerum, primus utiq; Caiphas summus sacerdos & Anna & reliqui summi sacerdotes & legis doctores & principes populi credidissent domino, in eam cognatione concurrentes, & ante hos etiam Herodes rex. Quoniam aut nec hic, nec summi sacerdotes, nec qui praerant, neq; clari de populo accurrerunt ei, sed e contrario qui erant in uis mendici sedentes surdi & caeci, & a reliquis conculcabatur & contemnebantur, quemadmodum & Paulus ait: Videte enim uocationem uestram fratres, quoniam non multi sapientes apud uos, nec nobiles, neq; fortes, sed quae fuerunt contempnibilia mundi, elegit deus. Non itaque erant meliores tales anime propter feminis depositionem, neq; propter hoc honorificabantur a Demiurgo. Et de eo quidem, quod sit regula ipsorum infirma & instabilis, adhuc etiam & uana, sufficiant quae dicta sunt. Nec enim oportet, quod solet dici, uniuersum ebibere mare, eum qui uelit discere, quoniam aqua eius falsa est. Sed quemadmodum statua de luto facta, colorata autem superficie, ut putetur aurea esse, quae sit lutea, & quicumque accipiet ex ea particulam qualemcumque, & exhauriens ostenderit lutum, liberabit eos qui ueritatem quaerunt a falsa opinione.

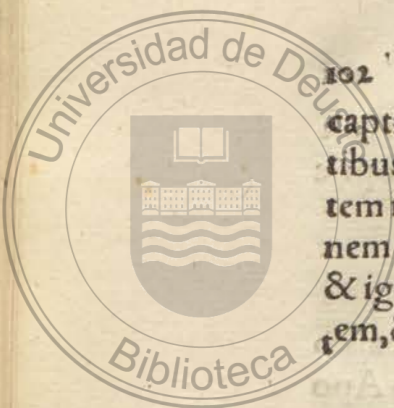
Quoniam ex solutione parabolarum impropiam & inconuenientem fictionem suam faciunt. Cap. XXXV.

Eodem modo & nos non modicam partem, sed ea quae sunt maxima continentia regulae ipsorum resoluentes capitula, omnibus quotquot non seduci scientes uolunt, quod est nequam & dolosum & seductorium & perniciosum de schola eorum qui sunt a Valentino, & a reliquis haereticorum quotquot Demiurgum, id est, fabricatorem, & factorem huius uniuersitatis solum existentem deum male tractant, ostendimus, dissolubilem eorum uiam manifestantes. Quis enim sensum habens & ueritatis uel modicum attingens, sustinebit dicentes, super Demiurgum deum esse alterum patrem, & alterum quidem esse monogenem, alterum autem uerbum dei quem & in deminoratione emissum dicunt, alterum autem Christum, quem & posteriorem reliquis aonibus cum spiritu sancto factum esse dicunt, & alterum saluatorem, quem ne a patre quidem uniuersorum, sed ab his qui in deminoratione facti sunt aonibus collatum & congestum dicunt, & necessarie propter deminorationem emissum, ut nisi in ignorantia & deminoratione fuissent aones secundum eos, nec Christus emissus fuisset, nec spiritus sanctus, nec horos, nec soter, nec angeli aut mater ipsorum, nec semen eius, nec reliqua mundi fabricatio, sed fuissent omnia deserta ac destituta tot bonis. Non solum itaque in fabricatore tantum irreligiosi sunt, labis eum dicentes fructum, sed & in Christum & in spiritum sanctum, propter labem dicentes eos emissos, & saluatorem autem finaliter post labem. Quis enim sustinebit reliquum eorum uaniloquium, quod astute parabolis

bolis adaptare conantes, & se & eos qui sibi credunt in maximam conuertunt impietatem. Quonia & parabolas & actus domini improprie & inconsequenter inferunt figmento suo, ita ostendimus.

Ostensio quod uno anno non praconiauerit dominus post baptismum sed omnem eam etatem. Cap. XXXVI.

Illam enim quam erga duodecimum aonem dicunt accidisse passio nem, conantur ostendere, quod saluatoris passio a duodecimo Apostolorum facta sit, & in duodecimo mese. Vno enim anno uolunt eum post baptismum praedicasse. Sed in illa quae profluuium sanguinis patiebatur manifeste dicunt ostensum: duodecim enim annis passa est mulier, & tangens simbriam saluatoris, consequuta est sanitatem ab illa uirtute, quae egressa est a saluatore, quam praesse dicunt: illa enim quae passa est uirtus, extensa & in immensum effluens, ita ut periclitaretur & omnem substantiam dissolui, cum tetigisset primam quaternationem, quae per simbriam significatur, stetit, & a passione cessauit. Hoc ergo quod dicunt duodecimi aonis passionem per ludam demonstrari, quomodo potest in similitudinem comparari ludae, qui eiectus est de numero duodecimo, nec restitutus est in locum suum. Aon enim cuius typum ludam dicunt esse, separata eius Enthymesi restituta est, siue reuocata: ludas autem abdicatus & eiectus, & in locum eius Matthias ordinatus est, secundum quod scriptum est, & episcopatum eius accipiat alius. Debuerunt itaque dicere, duodecimum aonem eiectum esse de pleromate, & in locum eius alium prolatum siue emissum, si tamen in ludam ostenditur. Adhuc autem ipse quidem aon quod sit passus dicunt, ludas autem quod sit proditor. Patiens autem Christus uenit ad passionem, & non ludas, & ipsi consentientur. Quomodo igitur ludas traditor eius, qui pro nostra salute pati habuit, typus & imago esse poterat aonis, quae Christi passio similis est passioni aonis, ei quae in inuisibilibus facta. Aon enim passus est passionem dissolutionis & perditionis, ut periclitaretur ipse qui patiebatur & corrumpi: Dominus autem noster Christus passus est passionem ualidam, & quae non cederet, non solum ipse non periclitatus corrumpi, sed & corruptum hominem firmavit robore suo & in corruptionem reuocauit. & aon quidem passus est passionem ipse requirens patrem, & non praualens inuenire: dominus autem passus est, ut eos qui errauerunt a patre, ad agnitionem, & iuxta eum adduceret: & illi quidem inquisitio magnitudinis patris fiebat passio perditionis, nobis autem dominus passus, agnitionem patris conferens, salutem donauit: & illius quidem passio fructificauit fructum scemineum, sicut dicunt, inualidum & infirmum & informe & inefficacem, istius autem passio fructificauit fortitudinem & uirtutem. Ascendens enim in altitudinem dominus per passionem,

captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus, & cōtulit credētibus in se super serpentes & scorpiones calcare, & super omnem uirtutem inimici, id est, principis Apostasie. Et dominus quidem per passionem mortē destruxit, & soluit errorē corruptionemq; exterminauit, & ignorantiam destruxit, uitam autē manifestauit eis, ostendit ueritatem, & incorruptionem donauit.

Quomodo destruetur qui est de numeris ipsorum, & nominibus sermo. Cap. XXXVII.

alias, sustinuit.

Illorum autem Aeon cum fuisset perpeffus ignorantiam* substituit substantiam informem peperit, ex qua omnia materialia opera prolata sunt secundū eos, mors, corruptio, error, & his similia. Nō ergo ludas duodecimus discipulus typus erat passi æonis, sed neq; domini nostri passio: per omnia enim dissimile, & inconueniēs inuicem sibi ostēsum est, non solum in his quę prædiximus, sed secundum ipsum numerum: proditor enim ludas quod sit duodecimus denominatus apostolus in Euangelio, hic autem Aeon non duodecimus, sed trigessimus est: non enim duodecim tantum Aones uoluntate patris prolati sunt, secundum hæc, nec duodecimus ordine emissus est, in trigesimo loco annumerantes eum emissum. Quomodo ergo duodecimus ordine ludas, eius qui in trigesimo ordine est Aeon, potest esse typus & imago? si autem ludam pereuntem imaginem Enthymeseos eius esse dicunt, nec sic imago similis erit eius quæ secundum eum est ueritatis. Enthymesis enim separata ab Aone ipsa † propterea formata à Christo, de hinc prudens facta à saluatore, & omnia quæ sunt extra pleroma operata, secundum imaginem eorum qui sunt in pleromate, in nouissimo in pleroma recepta dicitur ab his, & secundum cōiugationes unita saluatori eius, qui ex omnibus factus est. ludas autem semel eiectus nunquam reuertitur in discipulorum numerum, alioquin nunquam alius in locum eius annumeraretur. Et dominus autem dixit de eo: Væ homini, per quem filius hominis tradetur, & melius erat ei, si non natus fuisset, & filius perditionis dictus est ab eo. Si autem non separata ab Aone Enthymeseos dicunt ludam esse typum, sed perplexa ei passionis, nec sic numerus duodecimus numero trium possunt esse typus. Hic enim ludas eiectus est, & Matthias pro eo ordinatus. Illic autem Aeon periclitatus dissolui, & perisse dicitur, & Enthymesis & passio: separatim enim Enthymesin quoq; passione secernunt, & faciunt Aeonem quidem restitui, Enthymesin autē formari, passionē uero ab his separatam esse materiam. Tribus itaq; existentibus his, Aone & Enthymesi & passione, ludas & Matthias duo existentes, non possunt typus esse. Si autem duodecim Apostolos dicunt typum esse illius solius duodecim Aeonum prolationis, quam homo cum ecclesia protulit, &

reliquo

reliquorum decem Aeonem, qui ut dicunt à uerbo & uita prolati sunt, dent typum alios decē Apostolos. Inenarrabile est enim iuniores quidem Aones, & propter hoc minores ostēdi à saluatore per electionē Apostolorum: seniores autem horum, & ob hoc meliores, nō iam prę ostēdi: cū possit saluator, si tamē Apostolos ideo elegit, ut per eos ostēdat Aonas qui sunt in pleromate, & alios decē Apostolos eligere: & ante hos quoq; alios octo, ut illam principalem & primā ostēdat ogdoadem, per Apostolorum numerū typum factum possit ostēdere, neq; secunda decade. post enim duodecim Apostolos lxx. alios dominus noster ante se misisse inuenitur, septuaginta autē nec octonario numero neq; denario, nec trigenario typus esse possunt. Quę igitur causa est iuniores quidem sicut prædixi Aones per Apostolos ostēdi, meliores autem, ex quibus & hi facti sunt, nō iam præfigurari? & duodecim autē Apostoli, si ppter hoc electi sunt, ut per eos numerus duodecim Aeonum significetur, & septuaginta in typum Aeonum septuaginta electi esse debuerunt, nō iam triginta numero Aonas, sed octoginta & duos factos dicant. Qui enim secundum typum eorum qui in pleromate sunt æonum electionem facit Apostolorum, nunquam aliorum quidem faceret, aliorum uero nō faceret, sed per omnes Apostolos tentasset seruare imaginem, & ostendere typum eorū qui sunt in pleromate æonum. Sed neq; de Paulo quidem tacendū est, sed exigendum ab his in cuius æonis typum Apostolus nobis traditus est: nisi forte in saluatoris compositi eorum qui & omnium collatio subsistit, quę & omnia nuncupāt, eo quod sit ex omnibus: de quo & Hesiodus poeta splendide significauit, Pandoram, id est, omnium munus nominās eum, ob hoc quod ex omnibus optimum munus in eo sit collatum. In quibus ratio hæc est. Hermes, sicut Græco sermone exprimitur.

Αιμιλιός τὸ λόγος καὶ ἐπικλοπὴ ἦθος ἐς αὐτὸς
Κάτθετο

Vt hoc ipso latino sermone dicamus, fraudulentiaē siue seductiōis uerba & subinuolantes mores indidit eorum sensibus, ad seducendum stultos hominum, ut credant figmentis eorum. mater enim hoc est Leto occulte commouit eos, unde & Leto nuncupata est secundum Græci sermonis significantiam, quod occulte homines commoueret, nesciente Demiurgo enunciare profunda & inenarrabilia mysteria pruriētibus aures. & non solum per Hesiodum hoc operata est mater eorum mysterium dici, sed & Pindari Lirici sapienter ualde, ut cælet Demiurgo in Pelope, cuius caro in partes à patre diuisa est, & ab omnibus dijs collecta & allata & compacta, Pandoram hoc modo significauit, ex qua & isti compuncti eadem secundum eos dicentes, eiusdem generis & spiritus sunt cum illis.

ἐργαίης. ἰ. πῶς
civius. nam illi
datū est hoc ne
gocium apud
Hesiodum.

λατῶ

Quoniam secundum Legem neq; imagines neq; figurae existunt plenitudinis ipsorum, sed neq; figurae esse possunt. Cap. XXXVIII

Quia autem & trigenerius numerus eorum omnes excedit, secundum eos, aliquando quidem paucis, aliquando autem plurimis aonibus statim in pleromate inuentis ostendimus. Non ergo triginta aones sunt, nec ob hoc saluator triginta annorum existens uenit ad baptismum, ut ostenderet tacitos aones eorum triginta, alioquin ipsum primum erunt discernentes & eicientes de pleromate omnium. Duodecimo autem mense dicunt eum passum, ut sit anno uno post baptismum predicans, & ex propheta tentant hoc ipsum confirmare: scriptum est enim. uocate annum domini acceptum & diem retributionis: uere caecutietes, qui profunda Bythi adinuenisse se dicunt, & non intelligetes ab Esaiam dictum annum domino acceptabilem, nec diem retributionis, neq; enim de die quae duodecim horarum habet spatium dictum est in propheta, nec de anno duodecim mensium habente mensuram. Quia enim prophetae in parabolis & allegorijs, & non secundum sonum ipsarum dictionum pleroma dixerunt, & ipsi cofitentur. Dies ergo retributionis dictus est, in qua retribuet dominus unicuique secundum opera sua, hoc est iudicium. Annus autem domini acceptabilis, tempus hoc, in quo uocantur ab eo hi qui credunt ei, & acceptabiles fiunt deo, hoc est, omne ab aduentu eius tempus, usq; ad consummationem, in quo ut fructus eos qui saluantur acquirit. Sequitur enim secundum dictionem prophetae annum dies retributionis, & erit mentitus propheta, si anno tantummodo dominus praedicauit, & de eo dicit. Vbi est enim dies retributionis: transiit enim annus, & nondum dies retributionis est, sed adhuc solis suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos: & persecutionem quidem patiuntur iusti, & affliguntur & occiduntur, in abundantia autem sunt peccatores, & cithara & psalterio bibunt, opera autem domini non intendunt: debent autem secundum dictionem copulari, & sequens esse anno dies retributionis. Dictum est enim, uocate annum domini acceptum & diem retributionis. bene itaq; intelligitur tempus hoc, in quo uocatur & saluantur domino, annus domino acceptus: quem subsequitur dies retributionis, id est iudicium, & non solum autem annus tempus hoc dicitur, sed & dies nominatur, & a propheta & a Paulo: in quibus & Apostolus memor scripturae, in Epistola ad Romanos ait: sicut scriptum est, propter te morte afficimur tota die, extimati sumus ut oues occisionis. Nunc autem tota die pro omni hoc tempore dictum est, in quo persequutionem patimur, & ut oues occidimur. Sicut ergo dies haec non illam quae in xii horis substitit, significat, sed omne temporis in quo patiuntur & interficiuntur propter Christum credentes ei: Ita & illic annus non qui ex duodecim mensibus dicitur

dicitur, sed omne fidei tempus, in quo audientes praedicationem credunt homines, & acceptabiles Domino fiunt, qui se ei copulant.

Quomodo omnis numerus constare potest ex scripturis, & typus dici omnis argumenti. Cap. XXXIX.

Est autem ualde admirari, quoniam modo profunda dei adinuenisse se dicentes, non scrutati sunt in Euangelijs, quoties secundum tempus paschale dominus post baptismum ascenderit in Hierusalem, secundum quod moris erat ludaeis, ex omni regione, omni anno, tempore hoc conuenire Hierusalem, & illic diem festum paschae celebrare. Et primum quidem ut fecit uinum ex aqua in Cana Galilaeae, ascendit in diem festum paschae. Quoniam & scriptum est, quia multi crediderunt in eum, uidentes signa quae faciebat, sicut Ioannes domini discipulus meminit. Dehinc iterum subtrahens se inuenitur in Samaria, quando & cum Samaritana disputabat: & filium Centurionis absens uerbo curauit, dicens, uade filius tuus uiuit. Et post haec iterum secunda uice ascendit in diem festum paschae in Hierusalem, quando paralyticum qui iuxta natatoriam iacebat xxxviii annos, curauit iubens ut surgeret & auferret grabbatum suum, & iret: & inde secedens trans mare Tyberiadis, ubi & cum multa turba eum fuisset sequuta, de quinque panibus satiauit omnem illam multitudinem & superauerunt xii cophini fragmentorum. Deinde cum Lazarum suscitasset ex mortuis & infidiae fierent a pharisaeis, secedit in Effren ciuitatem, & inde ante sex dies paschae ueniens in Bethaniam scribitur, & de Bethania ascendens in Hierosolimam, & manducans pascha, & sequenti die passus. Quoniam autem tria haec paschatis tempora non sunt unus annus, omnis quilibet cofitebitur. Et ipsum autem mensem in quo pascha celebratur, in quo & passus est dominus, non duodecimum sed primum esse, qui omnia se scire iactant, si nesciunt, a Moysse possunt discere. Falsa ergo ostensa est & anni & duodecimi mensis absolutio dierum, & debent aut absolutionem suam, aut Euangelium reprobare: alioquin quomodo uno anno tantum dominus praedicauit, triginta quidem annorum existens cum ueniret ad baptismum, deinde magistri aetate perfectam habens, uenit Hierusalem, ita ut ab omnibus iuste audiretur magister: non enim aliud uidebitur & aliud erat, sicut inquit qui putatiuum introducut, sed quod erat hoc & uidebatur. Magister ergo existens, magistri quoque habebat aetatem, non reprobans nec supergrediens hominem, neque soluens suam legem in se humani generis, sed omnem aetatem sanctificans per illam quae ad ipsam erat similitudinem. Omnes enim uenit per semetipsum saluare, omnes inquam qui per eum renascuntur in deum, infantes & paruulos & pueros & iuuenes & seniores. Ideo per omnem uenit aetatem, & infantibus infans factus, sanctificans infantes, in paruulis paruulus, sanctificans hanc ipsam habentes aetatem, simul

simul & exemplū illis pietatis effectus, & iustitiæ & subiectionis. Iuuenibus iuuenis, exemplū iuuenibus fiens, & sanctificās domino. Sic & senior in senioribus, ut sit perfectus magister in omnibus, nō solum secundum expositionem ueritatis, sed secundum ætatem sanctificans simul & seniores, exemplū ipsis quoq; fiens: deinde & usq; ad mortem peruenit, ut sit primogenitus ex mortuis, ipse primatum tenens in omnibus, princeps uitæ, prior omnium, & præcedens omnes. Illi autē ut figmentum suum, de eo quod est scriptum, uocare annū domini acceptum, affirmant, dicunt uno anno eum prædicasse & duodecimo mense passum, contra semetipsos obliti sunt soluentes eius omne negociū, & magis necessariam, & magis honorabilem ætatem eius auferētes, illam inquam prouectiorem, in qua edocens præerat uniuerfis. Quomodo enim habuit discipulos, si nō docebat? quomodo autem docebat, magistri ætatem non habens? ad baptismum enim uenit nondum qui triginta annos suppleuerat, sed qui inciperet esse tanquam triginta annorum. Ita enim, qui eius annos significauit, Lucas posuit: Iesus autem erat quasi incipiens xxx. annorum cum ueniret ad baptismum, & à baptisate uno tantum anno prædicauit, complens trigessimū annum passus est, adhuc iuuenis existens, & qui nec dum prouectiorem haberet ætatem. Quia autem triginta annorum ætas primæ indolis est iuuenis, & extenditur usq; ad quadragesimum annum, omnis quilibet cōfitebitur, à quadragesimo aut quinquagesimo anno declinat iā in ætatem seniore[m] quam habens dominus noster docebat, sicut Euāgeliū & omnes seniores testantur, qui in Asia apud Ioannem discipulum domini conuenerunt, id ipsum tradidisse eis Ioannem: permansit autē cum eis usq; ad Traiani tempora. Quidam autem eorum non solum Ioannem, sed & alios Apostolos uiderūt, & hæc eadem ab ipsis audierunt, & testantur de huiusmodi relatione.

Noua opinio de etate domini.

De diebus, & horis, & mensibus, & uocabulis, & syllabis, de amen, & de LXXXXVIII. uerbis ex quibus una periijt & inuenta est. Cap. XL.

Quibus magis oportet credi: his ne talibus, an Ptolemæo, qui Apostolos nunquam uidit, uestigiū autem apostoli ne in somnijs quidem assequutus est? Sed & ipsi autem qui tunc disputabant cum domino Iesu Christo Iudæi apertissime hoc ipsum significauerunt. Quādo enim eis dixit Dominus, Abraam pater uester exultauit ut uideret diem meum, & uidit & gauisus est, respōderūt ei. Quinquaginta annos nondum habes, & Abraam uidisti? Hoc autem cōsequēter dicitur ei, qui iam xl annos excessit, quinquagesimū autem annum nondum attingit, non tamen multum à quinquagesimo anno abstinit. Ei autē qui sit xxx annorum diceretur utiq; quadraginta annorum nōdum es. Qui uolebant eum mendacem ostendere, non utiq; in multum extēderent annos

annos ultra ætatem, quem eum habere cōspiciebant, sed proxima ætatis dicebant, siue rescientes ex conscriptione census, siue cōiicientes secundum ætatem, quem uidebāt habere eum super quadraginta, sed ut nō qui esset triginta annorum. Irrationabile est enim omnino uiginti annos mentiri eos, uolentes eum iuniore[m] ostēdere tēporibus Abrahæ. Quod autē uidebant, hoc & loquebantur: qui autem uidebatur nō erat putatiuus, sed ueritas. Nō ergo multū aberat à quinquaginta annis & ideo dicebant ei, quinquaginta annorum nōdum es & Abraham uidisti: Non ergo anno uno prædicauit, nec duodecimo mēse anni passus est. Tempus enim à trigesimo, usq; quinquagesimum nūquam erit unus annus, nisi si apud æones eorū tam magni anni sunt deputati his, qui apud Bythū in pleromate ex ordine resident, de quibus & Homerus poeta dixit, & ipse inspiratus à matre eorum erroris: οἱ δὲ θεοὶ τὰς ἐτηνὴν καὶ ἑκατὸν εἰς ἕνα ἡγοροῦντο, χροτὶα δὲ διαπέδω. Quod Latine interpretabimur. Dii autem apud Iouem confidentes, tractabāt in aureo loco. Sed & de illa muliere, quæ profluuius sanguinis laborās, tetigit fimbriā uestimenti domini, & sanata est, aperta est eorum ignorātia. Dicunt enim per eam ostendi passam illā duodecimam uirtutem, & in infinitum de fluxam, id est, duodecimam æonem, primū quidem quia secundum sectam eorum duodecimus non est iste æon, sicut ostendimus: ut autē ex superfluo eis & hoc detur, duodecim æonibus existentibus, undecim quidem impasibiles perseuerasse dicunt, duodecimus autē passus. Mulier autem è contrario duodecimo anno sanata manifestum est quoniā xij quidem annis habuit perseuerantē passionē, duodecimo autē sanata est. Si quidem undecim æones in passione insanabili fuisse dicerentur, sanatus autē duodecimus, suaforium erat dicere typum eorū esse mulierē, quia autē hæc undecim quidē annis passa est, & nō est sanata, duodecimo autē anno sanata est, quō potest esse typus duodecimi æonis, ex quibus undecim omnino nihil passi sunt, solus autē duodecimus participatus est passionem. Typus enim imago secundum materiam & secundū substantiam aliquoties à ueritate diuersus est, secundū autē habitum & lineamentū debet seruare similitudinē, & similiter ostēdere per præsentia, illa quæ nō sunt præsentia. Et nō solum in hac muliere anni infirmitatis descripti sunt, quos coaptari dicūt figmēto suo, sed ecce & alia mulier similiter xviij annis infirmata sanata est, de qua dominus ait: Hanc autem filiam Abrahæ quam alligauit satanas decē & octo annis, non oportebat solui in die sabbati? si ergo illa typus erat duodecimi æonis passi, & hæc typus esse decimi octauī æonis passi debet, sed non habent ostendere, alioquin prima & principalis eorum ogdoas connumerabitur compassis æonibus. Sed & alius autem quidam sanatur à domino xxxviij annos habens in sua passione, & trigessimū &

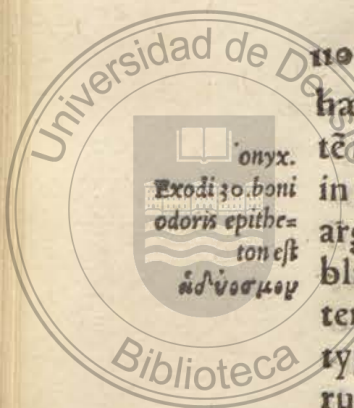
108 & octauum passum æonem dicant. Si em̄ quæ à domino facta sunt ty-
pos esse dicūt eorum quæ sunt in pleromate, typus in omnibus debet
seruari. Sed neq̄ eam quæ post xvij̄ annos curata est, nec eū qui post
xxxvij̄ annos curatus est, possunt adaptare suo figmento. Insulsum au-
tem & incōueniens est omnino dicere in quibusdam quidem seruasse
typum saluatorem, in quibusdam autem nō seruasse. dissimilis ergo &
mulieris typus, negatio æonum ostenditur. Adhuc autem & falsum de-
mōstrat cōmentum eorū & instabile figmentū eorum etiā hoc ipsum,
quod per numeros aliquando quidem, & per syllabas nominū, aliquā-
do autem & per syllabarū literas, aliquando uero & per numeros qui
secundum Græcos in literis cōtinentur, tētant inferre probationes, as-
pertissime consternationē, siue cōfusionem, & instabilitatem scientiæ
eorum & extortum demonstrat. Iesus enim nomen alterius linguæ exi-
stens, ad Græcorum numerum transferentes, aliquando quidem epise-
mon esse dicunt, sex habens literas, aliquando aut plenitudinē ogdo-
da dat lxxxvij̄ numerum habens. Græcum aut nomē eius quod est so-
ter, id est, saluator, quia non conuenit figmento eorū, nec secundū nu-
merum, nec secundum literas, tacuerūt. Et quidem si ex prouidentia pa-
tris dominica nomina accepissent, per numerum & per literas signifi-
cantia numerum in pleromate, Soter nomen Græcum existens, secun-
dum Græcitatē, & per has literas & per numeros pleromatis debuit
ostendere mysterium: sed non ita habet quia quidem quinq̄ inest lite-
rarum numerus, aut ex quadringentis octo.

Ostensio quod nec secundum formam pleromatis eorum facta sint quæ facta sunt, neq; rursus
sui uarie & prout euenit. Cap. XLI.

HÆc autem in nullo communicant pleromati eorum, non ergo ue-
ra est illa, quæ ab eis in pleromate dicitur negotiatio. Iesus autem
nomen secundum propriam Hebræorum linguam literarum est duarū
& dimidiæ, sicut periti eorum dicunt, significans dominū eum qui cō-
tinet cœlum & terram, quia Iesus secundum antiquam Hebraicam lin-
guam cœlum est, terra autem iterum sura usser dicitur. Verbum ergo
quod cœlū & terra habet, ipse est Iesus. Falsa est ergo & episeemi eorū
redditio, & numerus eorum euersus est manifeste. Secundum autē p-
priam eorū linguam quinq̄ literarū est Græco uocabulo Soter. Iesus
autem iterum secundum Hebraicam linguam duas & dimidiā habet
literas Siō. Ruit ergo numerus calculi qui est Iudaice lxxxvij̄. per om-
nia autem Hebræorum literæ non cōueniunt numero Græcorū, quæ
maxime deberent antiquiores & firmiores existentes, saluare supputa-
tionem nominum. Ipsæ enim antiquæ & primæ Hebræorum literæ &
sacerdotales nuncupatæ, decem quidem sunt numero, scribūtur autē
quæq̄ per quindecim, nouissima litera copulata primæ. Et ideo quidē
quæ

quædam secundum subsequentiā scribunt, sicuti & nos, quædā autē
retrosum à dextra parte in sinistram partē retorquentes literas. Chris-
tus autem supputationē nominis cōuenientem æonis pleromatis eo-
rum habere debuit, qui ad stabilitatē & correctionē pleromatis eorū
prolatus est, secundū quod dicūt. Et pater autem similiter literas & per
numerum continere debuit numerum eorū qui ab eo prolati sunt æo-
num, sed & Bythus similiter, nihilominus autem & unigenitus, & ma-
xime autem super omne nomen quod dicitur deus, quod & ipsum He-
braicæ Barneth dicitur, & duas & dimidiā habet literas. Ex hoc ergo
quod firmiora nomina secundum Hebraicam & Græcitatē linguam,
nec secundū numerum literarū, nec secundum supputationē conueni-
unt figmēto eorum, manifesta est de reliquis impudenter extorta sup-
putatio. Et enim ex lege eligentes quæcūq̄ concurrunt sectæ eorū, nu-
mero tētāt uiolenter probationes facere. Si autē erat propositū matri-
eorū siue saluatori per Demiurgū typus eorum quæ sunt in pleromate
ostēdere, in uerioribus & sanctiorib. fieri typus fuissent operati, & ma-
xime autē & ipsa arca testamenti, per quam & omne tabernaculum testi-
monij cōpositum est. Facta est autem hæc, lōgitudō quidē eius cubitis
duob. & dimidio, latitudō autē eius uno cubito & dimidio, numerus
autem iste cubitorū in nullo conuenit figmēto eorum, per quam maxi-
me typus ostendi debuit. Et propitiatorij autem similiter in nullo cō-
uenit expositionibus eorum. Adhuc autē & mensa propositionis duo-
bus cubitis lōgitudō, & unius latitudō, altitudo eius unius cubiti &
dimidij. Hæc autē sancta sanctorū, per quæ ne una quidē quantitas nu-
meri significatiuam quaternationis, siue octonationis, aut reliquis ple-
romatis eorum continet. Quid autem candelabrum septem quidē ha-
bens calamicos, lucernas aut septem: & si quidē secundum typū factum
fuisset, calamicos octo, totidēq̄ lucernas habere debuit, ad typū pri-
mæ octonationis, quæ præfulget in æonibus, & illuminat omnē pleni-
tudinē. Atria autē decem existentia diligētē numerauerunt, typum ea-
dicentes decem æonū, pelles autem iam non numerauerunt secundum
numerum undecim factas, sed neq̄ ipsorum atriorum magnitudinem
mensi sunt uiginti & octo cubitorū longitudinem unū quodq̄ atrium
habens, & columnarum lōgitudinem factam decem cubitorū exponunt
propter decadē æonum. latitudō autem unius & dimidij cubiti erat
uniuscuiusq̄ columnæ, nō iam exponūt, neq̄ numerum omnium colū-
narum, neq̄ ferrarū earum, quoniam non cōmunicat argumēto eorū.
Quid autē oleum unctionis, quod omne tabernaculū sanctificauit, for-
tasse latuit saluatorem, aut dormiēte matre eorū Demiurgus à semetipso
depēdere præcepit, unde & dissonat ad pleroma eorū, smyrnæ quidē
habens siclos quingētos, ireos D. cinamomi ccl. calamisci ccl. & super
k hæc

τὸ πρῶτον, sic ali-
quando Græce
pronunciat.

haec oleum, ita ut ex quinque commixtionibus subsistat. Et incensum autem similiter de stacte & ungula, & galbano, & hedyosmo, & thure, quae in nullo communicare possunt, neque commixtionibus, neque pondere, argumento eorum. Irrationabile est ergo, & omnino rusticum in sublimibus quidem & elegantioribus legis non seruos esse typos, in ceteris autem sicubi aliquis numerus concurrat cum his quae ipsi dicunt, typum esse asseuerare eorum quae sunt in pleromate, cum omnis numerus multifarie scripturis sit positus: ita ut possit qui uelit non solum octonationem & decadem, & duodecada, sed quemlibet ex scripturis constituere numerum, & hunc typum esse commentati a se erroris.

Quoniam non possit constare per numeros ueritas.

Cap. XLII.

Quia autem hoc uerum est, numerus iste qui quinque dicitur in nullo communicans argumento eorum, nec concurrere figmento eorum, nec conueniens eis ad typicam eorum quae sunt in pleromate demonstrata demonstrationem, ex scripturis, sic suscipiet probationem. Soter nomen quinque litterarum, & pater autem habet quinque litteras, sed & agape nomen sunt litterae quinque, dominus noster panes quinque benedicens, satiavit hominum quinque milia, sapientes uirgines a domino sunt quinque dictae, & stultae similiter quinque. Iterum quinque uiri cum domino fuisse dicuntur quando testimonio patris occurrit, scilicet Petrus, & Iacobus, & Ioannes, & Moyses, & Helias, quintus autem ingressus dominus ad mortuam puellam suscitauit eam. Nullum enim, inquit, permisit intrare, nisi Petrum, & Iacobum, & patrem, & matrem puellae. Ille diues apud inferos habere se quinque fratres dixit, ad quos unum ire rogat ex mortuis resurgentem. Natatoria piscina quinque habebat porticus, unde dominus paralyticum sanum in suam domum ire praecipit. Ipse habitus crucis fines & summitates habet quinque, duos in longitudinem, & duos in latitudine, & unum in medio, ubi requiescit qui clauis affigitur. Una quaeque manus nostra digitos quinque habet, sed & sensus habemus quinque, & quae in nostris sunt uisceribus, in quinque possunt numerari, cor & epar, pulmones, splen, & renes. Adhuc & etiam totus homo in hunc numerum potest diuidi, caput, pectus, uenter, femora, pedes. Quinque aetates transit humanum genus, primum infans, deinde puer, deinde paruulus, & post haec iuuenis, sic deinde senior. In quinque libris legem populo Moyses tradidit. Una quaeque tabula quam accepit a deo, praecipua habet quinque. Velamen sanctum sanctorum cooperiens columnas habebat quinque. Et holocausti altare, altitudo eius erat quinque cubitorum. Sacerdotes in eremo electi sunt quinque, scilicet Aaron, Nadab, Abiud, Eleazar, & Ithamar: talaris & Logium, & reliqua sacerdotalis compositio de quinque contexta sunt: habebat. n. aurum, & hyacinthum, & purpuram, & coccinum, & byssum. Et quinque reges Amorreorum in speluncis concludens Iesus Naue capita eorum incul-

inculcari dedit populo, & alia quoque multa milia huiusmodi, & in hoc numero, & in quo quis uoluerit, siue ex scripturis, siue ex subiacentibus naturae operibus colligere potest, & non iam ob hoc quinque aonas esse dicimus super Demiurgum, nec quinonem quasi ut diuinam rem aliquam consecramus, nec instabilia, nec lranienta per uanum istum laborem confirmare tentamus, neque creaturam bene aptatam a deo cogimus male in typos non existentium transferri, & impia & nefaria dogmata introducere, cum detectio, & euersio ab omnibus sensum habentibus possit existere, Quis enim concedat eis cccclxv tantum dies habere annum, ut sint duodecim menses a triginta diebus in typum duodecim aonum, dissimili & typo existente. Illuc enim unusquisque aonum trigesima pars est uniuersae pleromatis, mens autem duodecima pars anni ab ipsis esse dicitur. Si quidem annus in triginta diuideretur, & mens in duodecim, conueniens putaretur typus esse medacio eorum. Nunc autem in contrarium est. Pleroma quidem eorum in triginta diuiditur, pars autem eius aliqua in duodecim: hic autem omnis quidem annus in duas diuiditur partes, pars autem eius aliqua in triginta. Insulse itaque saluator mensum quidem uniuersae pleromatis typum fecit fieri, annum autem eius quae in pleromate est duodecadis: magis enim conueniebat annum quidem in triginta diuidere, sicut & totum pleroma: mensum autem in duodecim, sicut & sunt in pleromate eorum aones. Et illi quidem omne pleroma in tres diuidunt, id est, octonationem, decadam, & duodecadam. Hic autem annus in quatuor diuiditur, id est, uernum, aetatem, autumnum, & hyemem. Sed neque menses quos dicunt typum esse trigenarii praefinitione triginta habent dies, sed alij quidem plures, alij autem minus, eo quod quinque dies superponantur eis. Et dies autem non semper praefinitas duodecim habet horas, sed a nona usque ad quindecim ascendit, & iterum a quindecima in nouem descendit, non iam propter xxx. aonas facti sunt menses triginta dierum. Alioquin haberent praefinitas trigenarias dies. Neque iterum dies horum, ut xij aones per xij horas figurarent, haberent ipsi enim praefiguratas duodecim horas. adhuc autem materialia sinistram uocantes: & ex necessitate quae sunt sinistrae in corruptionem cedere dicentes, & saluatore rem uenisse ad ouem perditam, ut eam transferat ad dextram, id est, ad illas quae sunt saluae nonaginta & nouem oues, quae non perierunt, sed in ouili permanserunt, sinistram manus existentes leuamem, non esse salutis consentire eos necesse est. Et hoc quod non similiter eundem numerum habet cogentur sinistram, id est, corruptionis confiteri, & hoc nomen quod Graece dicitur, Agape, secundum Graecorum litteras, per quas apud eos supputatio signatur, xc & iij numerum habens similiter sinistram manus leuamem est, & Alethia quoque similiter secundum supradictam rationem lxiij numerum habens in parte materialium subsistit, & omnia omnino, quae cum sancto

rum nomina nō adimplent numerū c. sed sinistra tantum habēt numeros, corruptibilia & materialia esse cōfiteri cogentur.

Quae sunt quae a nobis possunt exolui, & quae sunt quae remittuntur deo fabricatori. Cap. XLIII.

Siquis aut ad haec dixerit, Quid ergo, an uanū est, & ut puenit & omnium positiones sunt, nec apostolorū electio, & domini operatio & eorū quae facta sunt cōpositio: Dicemus eis nō quidē, sed magna sapientia ad liquidū apta & ornata, omnia à deo facta sunt, & antiqua, & quaecunq; in nouis tēporibus uerbū eius operatū est, & debent ea nō numero xx. sed subiacēti copulare argumēto, siue rationi, neq; de deo inquisitionē ex numeris, & syllabis, & literis accipere. Infirmū est enim hoc propter multifariū & uariū eorū, & qd' possit esse argumētū hodie aequē cōmentatum, ab aliquo cōtraria ueritati ex ipsis sumere testimonia, eo quod multa transferri possunt, sed ipsos numeros, & ea quae facta sunt aptare debēt subiacenti ueritatis argumento. Nō enim regula ex numeris, sed numeri ex regula: nec deus ex factis, sed ea quae facta sunt, ex deo. Omnia enim ex uno & eodē deo: quia aut uaria & multa sunt quae facta sunt, & omnis quidem factura bene aptata, & bene consonans, quantum aut spectat ad unum quodq; eorū, sunt sibi inuicē cōtraria & uon conuenientia, sicut citharā sonus per uniuscuiusq; distantiam consonantē unam melodiam operatur, ex multis & contrarijs sonis subsistens. Debet ergo amator ueri non traduci distantia uniuscuiusq; soni, nec aliū quidem huius, alium autem illius artificem suspicari & factorē: neq; alium quidem acutiores, alium aut uastiores, aliū uero uarietates aptasse, sed unum & ipsum ad totius operis & sapientiae demonstrationē, & iustitiae, & bonitatis, & numeris. Hi uero qui audiunt melodiā, debent laudare & glorificare artificē, & aliorū quidē extensionem mirari, aliorum aut laxamentū intendere, aliorū uero intra utrunq; tēperamentum exaudire, aliorum aut typum cōsiderare, & ad quid unum quodq; referat, & eorū causam inquirere, nusquam transferentes regulam, neq; errantes ab artifice, neq; abijcientes fidem, quae est in unum deum, qui fecit omnia, neq; blasphemantes nostrum cōditore. Si aut & aliquis non inuenerit causam omnium quae requiruntur, cogitet quia homo est, in infinitū minor deo, & qui parte acceperit gratiam, & qui nondum aequalis uel similis sit factori, & qui omnium experientiam & cogitationē habere nō possit, ut deus: sed in quantū minor est ab eo qui factus nō est, & qui semper idem est, ille qui hodie factus est, & initium facturā accepit: in tantū secundum scientiā & ad inuestigandum causas omnium minorem esse eo, qui fecit. Nō enim infectus es o homo, neq; semper coexistebas deo, sicut pximū eius uerbū, sed propter eminentē bonitatē eius, nunc initium facturā accipiēs sensim discis

discis à uerbo dispositiones dei, qui te fecit. Ordinem ergo serua tuae scientiae, & ne ut bonorum ignarum supertranscendas ipsum deum.

Ostensio quoniam Demiurgus non sit supergressibilis mente, neq; super eum alteram diuinitatem esse. Cap. XLIIII.

Non enim trāsibilis es, neq; super Demiurgum requiras quid sit, non enim inuenies. indeterminabilis est enim artifex tuus. neque tanquam hunc totum mensus sis, & tanquam qui per omnē eius fabricam ueneris, & omne quod est in eo profundum, & altitudinē, & longitudinē consideraueris, super ipsum alium excogites patrem. nō em excogitabis. sed contra naturam sentiens, eris insipiens, & si in hoc perseveraris, incidēs in insaniam, sublimiorem te ipsum melioremq; facto re tuo existimans, & quod pertranseas regna eius.

Quid sit quod à Paulo dictum est, Scientia inflat, dilectio autem aedificat. Cap. XLV.

Melius est ergo & utilius idiotas & parum scientes existere, & per charitatē proximū fieri deo: q̄ putare multum scire, & multa expertos in suum deum blasphemos inueniri, alterū deum patrem fabricantē. & ideo Paulus clamabat: Scientia inflat, charitas autē aedificat. Nō quia ueram scientiā de deo culparet, alioquin seipsum primū accusaret: sed quia sciebat quosdam sub occasione scientiē elatos excidere à dilectione dei, & ob hoc opinari se ipsos esse perfectos, imperfectū autem Demiurgum introducētes, abcidens eorū huiusmodi scientiā supercilium, ait: Scientia inflat, charitas autem aedificat. Maior autem hac nō est alia inflatio, quā ut opinetur quis se meliorem & perfectiorē esse eo, qui fecerit & plasmauerit, & spiramē uirgē dederit, & hoc ipsum esse preceperit. Melius itaq; est, sicuti predixi, nihil omnino scientē quēpiam, ne quidem unam causam cuiuslibet eorum quae facta sunt, cur factū, & credere deo, & perseverare in eius dilectione, quae hominē uiuificat, nec aliud inquirere ad scientiam nisi Iesum Christū filium dei, qui pro nobis crucifixus est, quā per quaestionum subtilitates & multiloquium in impietatem cadere. Quid enim si per hos conatus paululum quis elatus, eo quod dominus dixerit, Quia & capilli capitis uestri omnes numerati sunt, curiose inquirere uoluerit numerū uniuscuiusq; capitis capillorum, & causam exquirere, per quam hic quidem tantos capillos habeat, non omnibus ex a quo habentibus, sed multis milib. super milia alijs atq; alijs numeris inuentis, eo qd' aliq; quidē maiora, aliq; autē minora habeant capita, & aliq; quidem spissos capillos semper, aliq; aut raras, aliq; uero & omnino paucos capillos habeāt. Et hi qui putāt se numerū inuenisse capillorū, tentent referre ad testimonium suae sectae, quam excogitauerunt. Cur etiam quis ob hoc quod dictum sit in Euāgelio, Nōne duo passerēs alle ueneunt, & unus ex his nō cadet super

terrā sine patris uestri uoluntate, enumerare uoluerit captos ubiq; cotidie passeret in unaquaq; regiōe, & causam requirere, ob quā heri quidem tantos, ac pridem tantos, hodie autē iterum tanti sint, & adnectat passerum numerum ad suum argumētum, nōne seipsum seducit omnino? & eos qui eis acquiescūt, in magnā insaniam cogit, semper promptis hominibus ut in talibus amplius quid quāmagistri eorū putentur inuenisse. Quid autem si quis interroget nos, si omnis numerus omnium quae facta & quae fiunt, fiant à deo, & si secundū illius providentiam unusquisq; eorum eam quae secundum se est, accepit quātitatem: nobisq; consentientibus & confitētibus, quia nihil omnino horum quae facta sunt, & quae fiunt, & fiunt, deum fugit, sed per illius providentiam unumquodq; eorum & habitum, & ordinem, & numerū, & quātitatē accipere, & accepisse propriā, & nihil omnino neq; uane nec ut prouenit factum aut fieri, sed cum magna aptatione & consonātia sublimi, & esse admirabilem rationem, & uere diuinā quae possit huiusmodi & discernere, & causas proprias enūciare: accipiēs à nobis huiusmodi testimonium & cōsensum, pergat adhuc, ut arenā enumeret, & calculos terrae, sed & fluctus maris, & stellas caeli, & causas excogitare numeri qui putatur inuentus: nōne in uanū laborās, & delirus hie talis & irrationabilis ab omnibus qui sensum habent iuste dicetur? Et quo magis praeter hos in huiusmodi quæstionibus occupatur, & quo plus alijs adinuenire se existimat, reliquos imperitos & idiotas, & animales uocans, eo quod non suscipiant eius tam uanum laborē: hoc magis est insanus & stupidus, tanquam fulmine percussus, in nullo cedēs deo, sed per sciētiam quam inuenisse se putat, ipsum mutat deum, & iaculatur sententiam suam super magnitudinem factoris.

Quomodo oportet parabolas exolui. Cap. XLVI.

Sensus autē sanus, & qui sine periculo est, & religiosus, & amās uerū, quae quidē dedit in hominū potestatē deus, & subdidit nostrae sciētiae, hāc prōpte meditabitur, & in ipsis proficiet, diuturno studio, facilem sentētiam eorum efficiēs. Sunt autē hāc quae ante oculos nostros occurrunt, & quaecunq; aperte, & sine ambiguo ipsis dictionib. posita sunt in scripturis, & ideo parabolę debent ambiguis adaptari. Sic enim & qui absoluit, sine periculo absoluit, & parabolę ab omnib. similiter absolutionē accipiēt, & à ueritate corpus integrū, & simili aptatione membrorū, & sine cōcussione perseuerat. Sed quae nō aperte dicta sunt, neq; ante oculos posita, copulare absolutionib. parabolārū, quas unusquisq; prout uult ad inuenit. Sic enim apud nullum erit regula ueritatis, sed quanti fuerint qui absoluent parabolas, tantae uidebuntur & ueritates oppugnātes se inuicē & contraria sibimet dogmata statuētes, sicut & gentiliū philosophorum quæstiones. Itaq; secundū hāc

ratio

rationem homo quidem semper inquiret, nūquam autem inueniet, eo quod ipsam inuentionis abiecerit disciplinam. Et cum uenerit spōsus, is qui imparatā habet lampadem nulli manifesti luminis claritate fulgentem, recurrit ad eos, qui absolutiones parabolārū in tenebris distrahunt, relinquens eum qui per manifestam praedicationē gratis donat, ab eo petit ingressum, & excluditur à thalamo eius. Cum itaq; uniuersae scripturae, & propheticę, & euāgelicę in aperto & sine ambiguitate, & similiter ab omnibus audiri possint, & si nō omnes credunt unum & solum deum, ad excludendos alios praedicēt omnia fecisse per uerbum suū, siue uisibilia, siue inuisibilia, siue coelestia, siue terrena, siue aquatilia, siue subterranea, sicut demonstrauius ex ipsis scripturarū dictionibus. Ipsa autē creatura in qua sumus, per ea quae in conspectum ueniunt hoc ipsum testante, unū esse qui eam fecerit & regat, ualde habetes apparebunt, qui ad tam lucidam adaptionem cecutiūt oculos, & nolunt uidere lumen praedicationis, sed cōstringunt semetipsos, & per tenebrosas parabolārū absolutiones, unusquisq; eorum propriū putat inuenisse deum. Quia enim de cogitatione eorum qui contraria opinantur de patre, nihil aperte, neq; ipsa dictione, neq; sine controversia in nulla omnino dictum sit scriptura, & ipsi testantur dicētes, in absconso hāc eadem saluatorem docuisse nō omnes, sed aliquos discipulorum, qui possunt capere, & per argumēta & aenigmata, & parabolas ab eo significata intelligentibus. Veniunt autē ad hoc, ut dicant alium quidem esse qui praedicatur deus, & alium patrem, qui per parabolas & aenigmata significatur pater. Quia autem parabolę possunt multas recipere absolutiones, ex ipsis de inquisitione dei affirmare, derelinquentes quod certum & indubitatum & uerum est, ualde praecipitātum se in periculum, & irrationabilium esse quis non amantium ueritatem confitebitur. Et nūquid hoc est non in petra firma, & in ualida & in aperto posita aedificare suam domum, sed in incertum effusae arene, unde & facilis est euersio huiusmodi aedificationis.

Quoniam omnem agnitionem non possumus habere in hac uita. Cap. XLVII.

Habentes itaq; regulam ipsam ueritatē, & in apertū positū de deo testimoniū, non debemus per quæstionū declinatē in alias atq; alias absolutiones eijcere firmā & ueram de deo scientiam: magis autē absolutionē quæstionum in hunc characterem dirigētes, exercere quidem conuenit per inquisitionē mysterij, & depositionis existētis dei, augeri autē in charitate eius, qui tāta propter nos facit, & fecit, nunq; autem excidere ab ea suasiōe quae manifestissime praedicatur: quia hic solus uere sit deus & pater, qui & hunc mundum fecit, & hominē plasmavit, & in sua creatura donauit incrementū, & de minorib. suis ad maiora, quae apud ipsum sunt uocans, sicut infantē quidem in uulua cōceptū

k 4 edus

educit in lumē solis, & triticum posteaquā in stipula corroborauerit, condit in horreum. Vnus autē & idem Demiurgus, qui & uulnam plasmavit, & solem creauit. Et unus idem dominus, qui & stipulā eduxit, & triticum augens multiplicauit, & horreum preparauit. Si autem omnium quae in scripturis requiruntur absolutiones non possumus inuenire, alterum tamen deum, praeter eum qui est, non requiramus. Impietas enim haec maxima est. Credere autē haec talia debemus deo, qui & nos fecit, rectissime scientes, quia scripturae quaedam perfectae sunt, quippe a uerbo dei & spiritu eius dictae, nos autē secundū quod minores sumus, & nouissimi a uerbo dei, & spiritu eius, secundū hoc & scientia mysteriorū eius indigemus, & nō est mirum si in spiritalibus coelestibus, & in his quae habent reuelari, hoc patimur nos: quandoquidē etiā eorum quae ante pedes sunt, dico autē quae sunt in hac creatura, quae & cōteruntur a nobis, & uidentur, & sunt nobiscū, multa fugerunt nostram scientiam, & deo haec ipsa cōmittimus. Oportet enim eum praeter omnibus praecellere. Quid enim si tentemus exponere causam ascensionis Nili. Multa quidem dicimus, & fortassis suaforia, fortassis autem non suaforia, quod autem uerum est & certum & firmum adiacet deo: sed & uolantium animalium habitatio, eorum quae ueris tēpore adueniūt ad nos, autumnū autem tempore statim recedunt, cum in hoc mundo hoc ipsum fiat, fugit nostram scientiam. Quid autē possumus exponere de Oceani accessu & recessu, cum constet esse certā causam. Quid uero de his quae ultra eum sunt enūciare, qualia sint: Vel quid dicere possumus, quomodo pluuia, & coruscationes & tonitrua, & collectiones nubium, & nebulae, & uentorū emissiones, & similia his efficiūtur, annūciare, quoque & thesauros niuium & gradinis, & eorum quae his proxima sunt: quae haec autem nubium praeparatio, aut qui status nebulae, quae autē causa est, per quam crescit luna & decrescit, aut quae causa aquarum distantiae metallorum & lapidum, & his similibus: in his omnibus nos quidem loquaces erimus, requirentes causas eorum, qui autem ea facit, solus deus ueridicus est. Si ergo & in rebus creaturae quaedam quaedam eorum adiacent deo, quaedam autem & in nostram uenerunt scientiam, quid mali est, si & eorum quae in scripturis requiruntur, uniuersis scripturis spiritalibus existentibus, quaedam quidem absoluamus secundū gratiam dei, quaedam autem cōmendemus deo, & non solum in hoc seculo, sed & in futuro: ut semper quidem deus doceat, homo autem semper discat, quae sunt a deo, sicut & Apostolus dixit: Reliquis & partibus destructis, haec tunc perseverare, quae sunt fides, spes, & charitas. Sēper enim fides, quae est ad magistrum nostrum permanet firma, asseuerans nobis, quoniam solus uere deus, & ut diligamus deū uere semper quoniam ipse solus pater, & speremus subinde plus aliquid accipere & discere

re

re a deo, quia bonus est, & diuitias habēs indeterminabiles, & regnum sine fine, & disciplinam immensam. Si ergo secundū hunc modū, quae diximus, quaedam quidem questionum deo cōmiserimus, & fidem nostram seruabimus, & omnis scriptura a deo nobis data cōsonas nobis inuenietur, & parabolaē his, quae manifeste dicta sunt consonabunt, & manifeste dicta absoluent parabolas, & per dictionū multas uoces, uenam cōsonantē melodiam in nobis sentiet, laudantē hymnis deū, qui fecit omnia. utputa, si quis interroget. Antequā mundū faceret deus, quid agebat? Dicimus, quoniam ista responsio subiacet deo, quoniam mundus hic factus est apotelesos a deo, tēporale initiū accipiens, scripturae nos docent: quid autē ante hoc deus sit operatus, nulla scriptura manifestat: subiacet ergo haec responsio deo, & nō ita stultas, & sine disciplina blasphemias adinuenire uelle prolationes, & per hoc quod putes te inuenisse materiae prolationē, ipsum deum qui fecit omni reprobare. Cogitate enim o omnes qui talia adinuenitis, cū ipse solus pater deus dicatur, qui & uere est, quem uos Demiurgū dicitis, sed & cū scripturae hunc solū sciunt deū, sed & cū dominus hunc solū cōfiteatur propriū patrē, & alterum nesciat, sicut ex ipsis eius uerbis ostēdimus, quoniam hunc ipsum labis dicitis fructū & ignorantiae prolationē, & nescientē qui sit super eū, & quaecumque alia dicitis de eo, cōsiderate magnitudinē blasphemiae in eum, qui uere est deus: grauitate quidem & honeste uideamini dicere uos in deū credere, hunc alterū deum, cum minime possitis ostendere hūc ipsum in quē credere uos dicitis. Labis fructū, ignorantiae prolationē pronūciatis. Haec autē caecitas & stultiloquiū inde prouenit uobis, quod nihil deo reseruetis, sed & ipsius dei & Ennoceae eius, & uerbi & uirae & Christi natiuitates, & prolationes annunciare uultis, & has nō alius de accipientes, sed ex affectione hominū: & non intelligitis, quia in homine quidē qui est cōpositū animal, capit huiusmodi dicere, sicut praediximus, sensum hominis & Ennocean hominis. Et quia ex sensu Ennocea, de Ennocea autē Enthymesis, de Enthymesi autē Logos, quae autem Logos? Aliud enim est secundum Graecos Logos, quod est principale, eo excogitat aliud organum, per quod emittitur Logos: & aliquando quidē quiescere & tacere hominem, aliquando autem loqui & operari. Deus autē cū sit totus mens, totus ratio, & totus spiritus operans, & totus lux, & semper idem & similiter existens, sicut & utile est nobis sapere de deo, & sicut ex scripturis discimus, non iam huiusmodi affectus & diuisiones decēter erga eum subsequuntur. Velocitati enim sensus hominum, per spiritale eius nō sufficit lingua deseriuire, quippe carnalis existens, unde & intus suffocatur uerbum nostrum, & profertur non de semel, sicut cōceptum est a sensu, sed per partes, secundū quod lingua subministrare praevalet.

Quomodo

DEus aut totus existens mens, & totus existens Logos, quod cogitat hoc & loquitur, & quod loquitur hoc & cogitat. Cogitatio enim eius Logos, & Logos mens, & omnia concludens mens, ipse est pater. Qui ergo dicit mentem dei, & prolationem propriam menti donat, compositum eum pronunciat, tanquam aliud quiddam sit deus, aliud autem principalis mens existens: similiter autem rursus & de Logo tertiam prolationem ei a patre donans, unde & ignorat magnitudinem eius: porro & longe Logon a deo separauit. & propheta quidem ait de eo, Generationem eius quis enarrauit: uos autem generationem eius ex patre diuinantes, & uerbi hominis per linguam factam prolationem transferetes in uerbum dei, iuste detegimini a uobis ipsis, quod neque humana, nec diuina noueritis. Irrationabiliter autem inflati, audaciter inenarrabilia dei mysteria scire uos dicitis. Quando quidem & dominus ipse filius dei, ipsum iudicij diem & horam concessit scire solum patrem, manifeste dicens, De die autem illa & hora nemo scit, neque filius, nisi pater solus. Si igitur scientiam diei illius, filius non erubuit referre ad patrem, sed dixit quod uerum est, neque nos erubescimus quae sunt in quaestionibus maiora secundum nos, reseruare deo. Nemo enim super magistrum est. Si quis itaque nobis dixerit, quomodo ergo filius prolatus a patre est dicimus ei, quia prolationem istam, siue generationem, siue nuncupationem, siue adaptionem, aut quomodolibet quis nomine uocauerit, generationem eius inenarrabilem existentem nemo nouit, non Valentinus, non Marcion, neque Saturninus, neque Basilides, neque angeli, neque archangeli, nec principes, neque potestates, nisi solus qui generauit pater, & qui natus est filius. Inenarrabilis itaque generatio eius cum sit, quicumque nituntur generationes & prolationes enarrare, non sunt copotes sui, ea quae inenarrabilia sunt enarrare promittentes. Quoniam enim ex cogitatione & sensu uerbum emittitur, hoc utique omnes sciunt homines.

Quoniam non est uerisimile uerbum dei tertiam habere a patre emissionem. Cap. XLIX.

Non ergo magnum quid inuenerunt, qui emissiones excogitauerunt, neque absconditum mysterium, si id quod ab hominibus intelligitur, transtulerunt in unigenitum dei uerbum, & quem inenarrabilem & inominabilem uocant, hunc quasi ipsum obstetricauerint primi, & narrationis eius prolationem & generationem enunciant, adsimilantes eum hominum uerbo emissionis: hoc autem idem & de substantiae materia dicentes non peccauimus, quoniam deus eam protulit. Didicimus enim ex scripturis principatum tenere super omnia deum. Unde autem, uel quemadmodum emisit eam, neque scriptura aliqua exposuit, neque nostros mori oportet exponi omnibus propriis infinita concipientes de deo, sed

alias factus mo,
forte quare
σμεσι

sed agnitionem hanc concedendam esse Deo. Similiter autem & causam propter quam cum omnia a deo facta sint, quaedam quidem transgressa sint, & abscesserunt a dei subiectione, quaedam autem, imò plurima perseverauerunt & perseverant in subiectione eius qui fecit: et cuius naturae sunt, quae transgressa sunt, cuius autem naturae quae perseverant, credere oportet deo & uerbo eius, cui & solo dixit: Sede a dextris meis, quoad usque ponam inimicos tuos suppedaneum pedum tuorum. Nos autem adhuc in terra conuersantes, nondum adsidentes throno eius. Et si enim spiritus saluatoris, qui in eo est, scrutatur omnia, & altitudines dei, sed quantum ad nos diuisiones gratiarum sunt, & diuisiones ministeriorum, & diuisiones operationum, & nos super terram quemadmodum & Paulus ait: Ex parte quidem cognoscimus, & ex parte prophetauimus. Sicut igitur ex parte cognoscimus, sic & de uniuersis questionibus concedere oportet ei, qui ex parte nobis praestat gratiam. Quoniam quidem transgressoribus ignis aeternus praeparatus est, & dominus manifeste dixit, & reliquae demonstrant scripturae, Et quoniam presciit deus hoc futurum, similiter demonstrat scripturae, quemadmodum & ignem aeternum his qui transgressuri sunt praeparauit ab initio: ipsam autem causam naturae transgredientium, neque scriptura aliqua retulit, nec Apostolus dicit, nec dominus docuit. Dimittere ita oportet agnitionem hanc deo, quemadmodum & dominus horae & diei, nec in tantum periclitari, uti deo quidem concedamus nihil, & ex parte accipientes gratiam in eo autem conquarimus quae sunt super nos, & in quae attingere nobis non est, nec in tantam audaciam uenire uti pendamus deum, & quae nondum inuenta sunt, quasi iam inuenerimus per emissionum uaniloquium ipsum omnium factorem deum, & de defectione & ignorantia asserere substantiam habuisse, & sic impium aduersus deum fingere argumentum. Post deinde nullum habent testimonium eius figmenti, quod recens ab eis adinuentum est, aliquando quidem per numeros quoslibet, aliquando autem per syllabas, nonnunquam autem & per nomina. Est autem quando & per eas quae in literis sunt literas, aliquando autem & per parabolas non recte exolutas, uel per suspensiones quasdam consistere conari eam fabulosam enarrationem quae sit ab eis efficienda. Etenim si quis exquirat causam, propter quam in omnibus pater communicans filio solus scire & horam & diem domino manifestatus est, neque aptabile magis, neque decentior, nec sine periculo alteram quam hanc inueniat in praesenti, quoniam cum solus uerax magister est dominus, ut discamus per ipsum, super omnia esse patrem, etenim pater, ait, maior me est, & secundum agnitionem itaque praepositus esse pater annunciatus est a domino nostro, ad hoc ut & nos, in quantum in figura huius mundi sumus, perfectam scientiam, & tales quaestiones concedamus deo: & ne forte quarentes altitudinem patris inuestis

investigare, in tantū periculū incidamus, uti quæramus an super deū alter sit deus. Si autē quis amās contentionē cōtradictor fuerit his quæ à nobis dicta sunt, & his quæ ab Apostolo relata sunt, quoniā ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus, putet se nō ex parte, sed universaliter uniuersam cepisse eorū quæ sunt agnitionem, Valentinus aliquis existens, aut Ptolemæus, aut Basilides, uel aliquis eorū qui altitudines dei exquisisse se dicūt, nō in ea quæ inuisibilia sunt, uel quæ ostēdi nō possunt, cū inani iactantia decorans semetipsum plus, quàm reliquos se agnouisse gloriatur: sed causas eorum quæ in hoc sunt mūdo, quas nos nō noscimus, ut puta numerū capillorū capitis sui, & de his quæ quotidie capiūtur passeris, & de reliquis nō prouisis à nobis, diligenter exquirēs & à patre discens annunciet nobis, ut ei de maioribus quoq; credamus. Si autē quæ in manibus sunt, & ante pedes, & in oculis, & terrenis, & præcipue dispositionē capillorum capitis sui, nō dum sciunt ij qui sunt perfecti, quemadmodū eis de his spiritalibus & super cœlestibus, & de his quæ sunt ad deū uana persuasione cōfirmant, credemus: Et tantū quidē, & de numeris, & de nominibus, & de syllabis, & quæstionib. eorū quæ sunt super nos, & de eo quod improprie exponūt parabolis, à nobis sit dictū, quādo quidē à te plura dici possint.

Quemadmodū pro quomodo.

De natura animæ, quoniam secundum illorum sermonem, cum animæ seruentur, necesse est corpora participare salutem. Cap. LI.

Reuertamur autē nos ad reliqua quæ sunt eorū argumentationis. in consummationem enim dicentes ipsorum matrem intra Pleroma regredi, & recipere spōsum suum saluatorē, se autē quoniam spirituales esse dicūt, expoliatas animas, & spiritus intellectuales factas spōsos futuros spiritaliū angelorum: Demiurgum autē quoniā animalem dicūt, in matris locū cessurū: iustorum autē animas requiescere in medietatis loco, psychice dicētes similia ad similia cōgregari, spiritalia ad spiritalia, materialia in materialibus, perseverare, cōtraria sibi diffiniunt animas iam nō propter substantiā, in medietatem ad similia dicētes succedere, sed propter operationē, iustorū quidem dicētes illuc succedere, impiorum autē remanere in igne. Si enim propter substantiā omnes succedūt animæ in refrigeriū, & in medietate sunt omnes, secūdū quod sunt animæ, cum sint eiusdē substantiæ, & superfluū est credere, superflua autē & discessio saluatoris. Si autē propter iustitiā, iam non propter id quod sint animæ, sed quoniam sunt iustæ. Si autē animæ, quæ periturae essent inciperent nisi iustæ fuissent, iustitia potens est saluare & corpora, quæ utiq; non saluabit, quæ & ipsi participauerunt iustitiæ. Si enim natura & substantia saluat, omnes saluabuntur animæ: si autē iustitia & fides, quare non saluet ea quæ similiter cum animabus in corruptelā incidere incipiunt corpora: aut enim impotens aut iniusta apparebit huiusmodi

di iustitia, si quædam quidem saluat propter suam participationem, quædam autem non.

Ostensio quod animæ eorum secundum suas regulas siue argumentum, non possunt participare salutem. Cap. LII.

Quia enim in corporibus, perficiūtur ea quæ sunt iustitiæ, manifestū est, aut uniuersæ itaq; animæ necessarie succedēt in medietatis locū, & iudiciū nusquā: aut & corpora quæ participauerunt iustitiæ cū animabus, quæ similiter participauerunt, obtinebunt refrigerij locū. si quidē potens est iustitia illuc transducere ea, quæ participauerunt, & uerus & firmus & integer de resurrectione corporū sermo, quem quidē credimus nos, quoniā & mortalia corpora nostra custodientia iustitiā resuscitans deus, incorrupta & immortalia faciet. Deus enim melior est, q̄ natura, habens apud semetipsum uelle, quoniā bonus est, & posse, quoniam potens est, & perficere, quoniam diues & perfectus est.

Quoniam in nullo potest interior illorum homo supergredi Demiurgum. Cap. LIII.

Hic autem quoniam omnia contraria sibi dicunt, nō omnes animas in medietatem succedere definientes, solas quæ sint iustorum: naturaliter enim & secundum substantiam emissæ esse tria genera dicunt à matre: quando quidem sit de aporia & tedio & timore, quod est materia: alterum autem de impetu, quod est animale: quod autē enixa est secundum uisionem eorū qui circa Christum sunt angeli, quod est spiritale. Si igitur illa quæ enixa est omni modo intra pleroma ingrediūtur, quoniam spiritale est: quod est autē materiale residet deorsum, quoniā est materiale, & exardescit eo qui inest ei, igne cōsumetur in totum animale, quare non totum in medietatis locum cedit, in quem & Demiurgum mittūt. Quid autem est illud quod cedit eorum intra pleroma? animas enim in medietatem perseverare dicunt, corpora autē quoniā materiale habent substantiam, in materiam resoluta ardere ab eo qui in ea est ignis. Corpore autem ipsorum corrupto, & anima remanente in medietate, nihil iam relinquatur ex homine, quod intra pleroma cadat. Sensus enim mens & cogitatio & intētio mentis & ea quæ sunt huiusmodi nō aliud quid præter animā sunt, sed ipsius animæ motus & operationes, nullam sine anima habētes substantiam. Quid ergo adhuc erit eorum quod succedit in pleroma? & ipsi enim in quātum quidem anima sunt remanent in medietate, in quātum autem corpus, cum reliqua materia ardebūt: & his sic se habentibus, super Demiurgū se ascendere dicunt insensati: & secundum hoc quidem se meliores pronunciat illo deo, qui cœlos & terram & maria & omnia quæ in eis sunt fecit, & ornauit. Et semet quidē spirituales esse uolunt inhonorate, cū sint carnales propter tātā suam impietate. Qui autē fecit angelos suos spiritus,

& induitur lumine quēadmodū pallium, & uelut in manu tenet gyrū terrarū, atq; inhabitantes eam uelut locustae sunt deputati.

Quoniam non est uerisimile hos quidem spiritales esse, Demiurgum autem animalē. Cap. LIIII.

ET uniuersae spiritualis substantiae Demiurgū & dominū animalē esse dicentes, indubitate & uere suam ostēdunt insaniam, & uelut uere de tonitruo percussi, super eos qui fabulis referuntur gigātes, ex tollentes sententiā aduersus deum, praesumptione uani & instabili gloria tumidi, quibus uniuersae terrae elleborū nō sufficit ad expurgandū, uti euomāt tantam suā stultitiā. Melior enim ex operibus oportet ostēdi: unde igitur semetipsos ostēdunt Demiurgo meliores, uti & nos ad impietate propter necessitate sermonis deuergamus, dei & insanorū hominum cōparationem faciētes, & in argumentationē eorum descēdentes, saepe per propria ipsorū dogmata arguētes eos. Sed nobis quidem propitius sit deus: non enim illi eum comparantes, sed arguentes & euercentes illorū insaniam dicimus hāc, ad quos stupefūt multi in sensorū, quasi plus aliquid ipsa ueritate ab eis possēt discere. Et illud quod scriptum est, Quærite & inuenietis, ad hoc dictum esse interpretantur, uti super Demiurgum semetipsos adinueniāt maiores: & meliores uocant esse semetipsos quā deum: & semetipsos spiritales, Demiurgum autē animalē: & propter hoc superascendere eos super deū, & se quidem inter pleroma cedere, deum autem in medietatis loco. Ab operibus itaq; ostēdant semetipsos Demiurgo meliores. Non enim in eo quod dicitur, sed in eo quod est, melior ostēdi debet. Quod igitur opus monstrabūt per semetipsos à saluatore siue à matre ipsorū factū aut maius aut splendidius, aut rationabilius his quae facta sunt ab hoc, qui hęc omnia disposuit: Quos cœlos firmauerunt: quam terrā solida uerunt: quas emisērūt stellas: uel quae luminaria lucidauerunt: quibus aut circulis infrenauerunt ea: uel quas pluias, uel frigora, uel niues, secundum tempus & secundum unamquamq; regionem aptabilia adduxerunt terrae: quem autem calorem & siccitatē ē contrario apposuerūt eis: aut quae flumina abundare fecerunt: quos autem adduxerunt fontes, quibus autem floribus & arboribus adornauerūt eam quae est sub cœlo, uel quam multitudinem animalium fomauerūt, partim quidem rationabilium, partim autem irrationabilium uniuersorum forma oratorum: & reliqua omnia quae per uirtutem dei sunt cōstituta, & sapientia eius gubernantur, quis potuit per singula enumerare, uel inuestigare magnitudinem sapientiae eius qui fecit dei? Quid autem illa quae super cœlum, & quae non praetereunt, quāta sunt, angeli, throni, dominationes potestates innumerabiles, aduersus quod igitur unū opus ex his semetipsos ē cōtrario constituunt? Quid tale ostendere habent per semet

semetipsos uel à semetipsis factū, quādo & ipsi huius factura & plasmatio sunt: Siue em saluator, siue mater ipsorū (ut propria ipsorū dicamus per sua ipsorū propria mendaces eos arguētes) usa est hāc, ut dicūt, ad faciendū imaginē eorū quae intra pleroma sunt, & contēplationis uniuersae quam uidit circa saluatorē, tanquā meliori hoc & aptabiliori ad faciendam uoluntate suam per eum usa est: tantorū enim imagines nequaquam per inferiorem sed per meliorem deformauit.

Ostensio quod non sit animalis Demiurgus.

Cap. LV.

ERant enim & ipsi tunc, sicut dicunt, existentes conceptio spiritualis secundū cōtēplationē eorū, qui erga Pandorā sunt satellites dispositi. Et hi quidē uacui perseuerabant nihil per eos perficiēte matre, uel per saluatorē, inutilis conceptio, & ad nihilum apta: nihil enim per eos apparet factū. Qui autē emissus est secundū eos deus, inferior ipsis existens, secundū argumentationē eorū, animalē enim eum esse uolūt, in omnia operator & efficax & aptabilis fuit, uti per eum omniū imagines fierent: & nō tantū quae uidentur hāc, sed inuisibilia, angeli, archangeli, dominationes potestates & uirtutes per hunc omnia facta sunt, uel delictet uelut per meliorē, & qui possit uolūtati deseruire. Nihil autē per hos matrē apparet fecisse, quēadmodū & ipsi confitētur, uti iuste quis aestimet eos abortū fuisse male parientis matris ipsorū. Nō enim obstetrices eam obstetricauerūt, & propterea uelut abortiuū proiecti sunt, in nihilum utiles, ad nullum opus facti matris. Et semet meliores uocant eo per quem tanta & talia facta sunt & disposita, quādo & per suā argumentationē per quā inferiores multū inueniuntur. Ac uelut duo ferramenta operaria uel organa duo cum sint, ex quibus alterū quidē semper in manibus & in usu artifex habeat, & per illud faciat quāta uellet & ostendat artem & sapientiam suam: alterum autē uacuum atq; otiosum perseueret & sine operatione, per quod nihil omnino apparet faciēs artifex, & in nullam actionē eo utens: deinde dicat quis inutile hoc & uacuum atq; otiosum melius esse, & pluris illo quo utitur in opere, per quod & glorificatur ipse artifex: hic igitur hebes esse iuste arbitrat, quod sit talis, & mētis suae nō cōpos. Si autē & hi semet spiritales & meliores dicētes, & Demiurgū animalē, & propter hoc superascēdere, & intra pleroma penetrare ad uiros suos, sunt enim foemina quēadmodū ipsi confitētur: deum autē inferiorem, & propter hoc manere in medietate, & huius nullam ostensionē afferentes. Qui enim melior est, ex operibus ostēditur. Omnia em opera à Demiurgo facta sunt, per semetipsos aut nihil dignū ratione factū ostēdere habentes, insani sunt summa & insanabili insania. Si autē cōtenderint dicere, quoniam quae cūq; sunt quidē materialia, ut puta, cœlum, & uniuersus qui infra eum continetur mundus, à Demiurgo facta sunt. Quotquot autē spiritaliora his illa quae sunt super

caelum, utputa principia, potestates, angeli, archangeli, dominationes, & uirtutes per spiritalē enixionē, qđ semetipſos eſſe dicūt, facta ſunt: Primo quidē ex dominicis ſcripturis oſtendimus, omnia quae praedi- cta ſunt uiſibilia & inuiſibilia ab uno deo facta. Non em̄ magis idonei hi qđ ſcripturae, nec relinquētes nos eloquia domini & Moysen & reli- quos prophetas, qui ueritatē praecōnauerunt, his credere oportet, ſa- num quidē nihil dicentibus, inſtabilia aut delirantibus. Poſt deinde eti- am ſi per ipſos ea quae ſunt ſuper caelos facta ſunt, dicant nobis quae ſit inuiſibilium natura, enarrent numerū angelorum & ordinē archāgelo- rū, demonſtrent thronorū ſacramenta, & doceant diuerſitates domina- tionū, principatuum potestatū atq; uirtutū, ſed non habent dicere, nō ergo per eos facta ſunt. Si autē à Demiurgo facta ſunt haec, ſicut & facta ſunt, & ſunt ſpiritalia & ſancta, non eſt ergo animalis hic qui ſpiritalia perficit, & ſoluta eſt illorum magna blaſphemia.

De aſſumptione Apoſtoli uſq; ad tertium caelum, & cur dixit, ſiue in corpore, ſiue extra corpus. Cap. LVI.

Qui enim ſunt in caelis ſpiritalis conditionis, uniuerſe clamant ſcri- pturae, & Paulus autē testimoniū perhibet, quoniā ſunt ſpiritalia, uſq; ad tertium caelum raptum ſe eſſe ſignificans, Et rurſum delatū eſſe in paradifum, & audiſſe uerba inenarrabilia, quae nō licet homini loq;. Et quid illi prodeſt aut in paradifum introitus, aut uſq; in tertium cae- lum aſſumptio, cum ſint omnia ſub potestate Demiurgi, ſi eorum quae ſuper Demiurgum dicūtur myſteriorū ſpeculator & auditor inciperet fieri, quemadmodum audent quidam dicere. Si enim uti eā quae eſt ſu- per Demiurgum diſceret diſpoſitionē, nequaquē in his quae ſunt Demi- urgi remāſiſſet, ne ipſa quidem uniuerſa perſpeculatus, reſtabat enim ei adhuc ſecundum illorum ſermonem quartum caelum, uti adpropin- quaret Demiurgo, & ſubiectam ſeptenationem uideret, ſed recipere- tur fortāſſe uel uſq; ad medietatem, id eſt ad matrem, uti ab ea diſceret quae ſunt intra pleroma. Poterat enim qui eſt intus homo eius, qui & lo- quebatur in eo inuiſibilis exiſtens, quemadmodū dicūt, nō tantū uſq; ad tertium caelum, ſed uſq; ad matrē illorū peruenire. Si enim ſe hoc eſt ipſorum hominē ſtatim ſupergredi dicūt Demiurgum, & abire ad ma- trem, multo magis utiq; Apoſtoli homini hoc eueniſſet, nec enim pro- hibuiſſet illum Demiurgus, iam & ipſe ſubiectis ſaluationi dicunt. Si autem prohibuiſſet, nihil profeciſſet: nō enim poſſibile eſt eum patris prouidentia fortiorem eſſe, & haec cum interior homo inuiſibilis etiā à Demiurgo eſſe dicatur. Quoniā autem ille uelut magnum aliquid & praecclarum eam quae fuit uſq; ad tertium caelum aſſumptionē enar- rauit, non utiq; iſti ſuper ſeptimum caelum aſcendunt, non enim ſunt meliores Apoſtolo. Si ſe ipſos dicant differentiores, ex operibus argu- entur

entur: nihil enim ab illis tale iactatum eſt. Et propter hoc adiecit, ſiue in corpore, ſiue extra corpus, deus ſcit: utiq; ne corpus particeps putare- tur eſſe uiſionis eius, quippe quaſi ipſum participaturum eorum quae uidiſſet & audiſſet: nec rurſus propter pōdus corporis dicat quis eum amplius nō eſſe aſſumptum, ſed ideo uſq; illuc permittatur etiam ſine corpore ſacramenta perſpicere ſpiritalia, quae ſunt dei operationes, qui fecit caelos & terram, & plamauit hominem, & poſuit in paradifo, ſpe- culatores fieri eos qui ſimiliter ut Apoſtolus ualde ſunt perfecti in dile- ctione dei. Et ſpiritalia itaq; hic fecit, quorū uſq; ad tertium caelum ſpecu- lator factus eſt Apoſtolus, & inenarrabiles ſermones, quos nō licet ho- mini loqui, quoniā ſunt ſpiritalia, & ipſe hic praestat dignis, quemad- modum uult: huius enim eſt paradifus. Et uere eſt ſpiritus dei, ſed non animalis Demiurgus, alioquin nūquē ſpiritalia perfeciſſet. Si autē anima- lis hic, per quem facta ſunt ſpiritalia, referant nobis. Sed neq; enixionē matris ſuae, quod ſemetipſos dicunt, factum eſſe quid oſtēdere habēt. Hi enim non tantum aliquid de ſpiritalibus, ſed ne quidem muſcam aut culicē, aut tale aliquid, ex his quae ſunt contemptibilia animalia pu- ſilla perficere poſſunt, praeter eam rationem quae ab initio à deo per ſe- minum demiffionem, in his quae ſunt eiufdem generis naturaliter facta ſunt atq; fiunt animalia. Sed ne quidem à ſola matre factum aliquid di- cunt emiſſum hunc Demiurgum & dominum uniuerſae operationis: Et eum quidē qui ſit uniuerſae operatiōis Demiurgus & dominus ani- malem eſſe dicūt, ſe autē ſpiritalia, qui nullius operationis fabricatores ſunt aut domini, nō ſolum eorū quae ſunt extra eos, ſed ne quidē corpo- rum ſuorum. Multa deniq; ſaepe ſecundum corpus patiuntur nolētes uocantes ſe ſpiritalia & meliores Demiurgo. Iuſte igitur à nobis argu- entur porro & longe diuertitſe à ueritate. Si enim per hunc quae facta ſunt fecit ſaluator, non inferior ipſis ſed melior eſſe oſtēditur, quādo & horum ipſorum inuenitur factor: nam & ipſi ſunt ex his quae facta ſunt. Quomodo itaq; conſequens eſt hos quidē ſpiritalia eſſe, hūc autē ipſum per quem & facti ſunt, animale? ſiue, quod & ſolum eſt ue- rum, quod & per plurima oſtēdimus uelut liquidiffimis oſtentionib, ipſe à ſemetipſo fecit libere, & ex ſua potestate, & diſpoſuit & perfecit omnia, & eſt ſubſtantia omniū uoluntas eius: ſolus hic deus inuenitur, qui omnia fecit, ſolus omnipotens, & ſolus pater condens & faciēs om- nia, & uiſibilia & inuiſibilia & ſenſibilia & inſenſata, & caeleſtia & terrena, uerbo uirtutis ſug: & omnia aptauit & diſpoſuit ſapiētia ſua, & omnia capiēs, ſolus autē à nemine capi potest, ipſe fabricator, ipſe cōdi- tor, ipſe inuētor, ipſe factor, ipſe dominus omniū: & neq; praeter ipſū, neq; ſuper ipſum, neq; mater quā illi admentiūtur, nec deus alter quē Marcion aſſinxit, nec pleroma xxx aōnum, quod uanum oſtēſum eſt,

neq; Bythus, nec proarche, neq; coeli, nec lumē uirginale, nec Aeon in-
 nominabilis, nec in totū quicq; eorū, quæ ab his & ab omnibus hereti-
 cis deliratur, Sed solus unus deus fabricator, hic est qui super omnem
 principalitatē, & dominationē, & uirtutem, hic pater, hic deus, hic con-
 ditor, hic factor, hic fabricator, qui fecit ea per semetipsum, hoc est, per
 uerbum & per sapientiā suam cœlum & terram & maria & omnia quæ
 in eis sunt. Hic iustus, hic bonus, hic est qui formauit hominē, qui plan-
 tauit paradysum, qui fabricauit mūdū, qui diluuium induxit, qui Noe
 saluauit. Hic deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob, deus uiuorū
 quem & lex annunciat, quem prophetæ præconiant, quem spiritus re-
 uelat, quem apostoli tradunt, quem ecclesia credidit, hic pater domini
 nostri Iesu Christi, per uerbum suum, qui est filius eius, per eum reuela-
 tur & manifestatur omnibus, quibus reuelatur. Cognoscūt enim eū hi
 quib. reuelauerit filius, semper aut̄ coexistēs filius patri, olim & ab ini-
 tio semper reuelat patrem & angelis, & archangelis & potestatibus &
 uirtutibus & hominibus, quibus uult reuelare deus.

Quomodo ea quæ aduersus Valentinum dicuntur, omnem euertunt
 heresim. Cap. LVII.

Menander in-
 uentor turpiti-
 dinis.

Destructis itaq; his qui à Valentino sunt, om̄nis hæreticorū euer-
 sa est multitudo. Quæ em̄ & quantū aduersus pleroma ipsorū &
 ad ea quæ extra sunt diximus, ostendentes, quoniam cōcludetur & cir-
 cumscribetur pater uniuersorum ab eo, quod extra eum est, si tamē ex-
 tra eum aliquid sit, & quoniam necesse est multos quidē patres, multa
 autem pleromata, & multas mūdorum fabricationes, ab alijs quidem
 ceptas ad alteras autem deficientes esse, secundum omnem partem, &
 uniuersos perseverantes in suis proprijs, non curiose agere de alijs, in
 quibus neq; participatio neq; communio aliqua est eis, & nullum ali-
 um omnium esse deum, sed solum esse omnipotentis appellationem:
 & aduersus eos qui sunt à Marcione, & Simone, & Menādro, uel qui
 cuncq; alijs sunt, qui similiter diuidunt eam quæ secundum nos est cōdi-
 tionem, à patre, similiter erit ad eos adaptatum. Quanta autem rursus
 diximus aduersus eos, qui dicunt, omnia quidem comprehendere pa-
 trem uniuersorum, eam autem quæ sit secundum nos cōditionem nō
 ab eo esse factam, sed à uirtute quadam altera, uel ab angelis ignorantibus
 propatorem in immēsa magnitudine uniuersitatis circumscriptū
 centri uice, uelut maculam in pallio, ostendentes, quoniam non est ue-
 risimile alium quendam eam quæ secundum nos est, conditionē fecisse,
 quàm patrem uniuersorū, & aduersus eos, qui sunt à Saturnino & à
 Basilide & Carpocrate & reliquos gnosticorum, qui eadem similiter
 dicūt, idē dicetur. Quæ autem de prolotionibus dicta sunt & æonibus
 & deminationibus, & quæadmodum instabilis mater ipsorum, simi-
 liter

liter euertit Basilidē, & omnes qui falso cognominatur agnitores, alijs
 nominibus eadem similiter dicentes: magis autem quàm hi qui ea quæ
 sunt extra ueritatem transferentes ad characterē suæ doctrine, & quæ-
 cuncq; sunt quæ de numeris diximus, aduersus omnes, qui in huiusmo-
 di speciē deducunt, quæ sunt ueritatis, dicetur. Et quæcuncq; dicta sunt
 de Demiurgo, ostendētia quod hic solus deus, & pater uniuersorum,
 & quæcuncq; adhuc dicuntur in sequentibus libris, aduersus omnes di-
 co hereticos, eos quidem qui sunt mitiores eorū & humaniores auer-
 tens & confundens, ut non blasphement suū conditorem & factorem
 & nutritorem & dominum, neq; de labe & ignorātia genisim eius as-
 fingere: feroces autem & horribiles & irrationabiles effugabis à te lon-
 ge, ne amplius sustineas uerboitates eorum. Super hæc arguentur qui
 sunt à Simone & Carpocrate, & si qui alijs uirtutes operari dicūtur, nō
 in uirtute dei, neq; in ueritate, neq; in beneficijs hominibus faciētes ea
 quæ faciunt, sed in perniciem & errorem per magicas elusiones, & uni-
 uersa fraude plus lædentes, quàm utilitatē præstantes his, qui credunt
 eis in eo qd̄ seducant. Nec enim cecis possunt donare uisum, neq; sur-
 dis auditum, neq; omnes dæmones effugare, præter eos qui ab ipsis
 immittuntur, si tamen & hoc faciunt: neq; debiles, aut claudos, aut pa-
 ralyticos curare, uel alia quadam parte corporis uexatos, quemadmo-
 dum sæpe euenit fieri secundum corporalem infirmitatem, uel earum
 quæ à foris accidunt, infirmitatem bonas ualetudines restaurare: tan-
 tum absunt ab eo ut mortuum excitent, quemadmodum dominus ex-
 citauit & apostoli per orationem, & in fraternitate, sæpissime propter
 aliquid necessarium ea quæ est in quoquo loco ecclesia uniuersa postu-
 lante per ieiunium & supplicationē multam, reuersus est spiritus mor-
 tuo, & donatus est homo orationibus sanctorū, ut ne quidem credāt
 hoc in totum posse fieri, esse aut̄ resurrectionē à mortuis, agnitionem
 eius quæ ab eis dicitur ueritatis. Quādo igitur apud eos quidē error et
 seductio & magica phātasia in speculatu hominū impie fiat, in ecclesia
 autem miseratio & misericordia & fraternitas & ueritas ad opitulatio-
 nem hominum, non solū sine mercede & gratis impertiatur, sed & no-
 bis ipsis quæ sunt nostra erogantib. pro salute hominū, & ea quibus hi
 q̄ curatur indigent sæpissime nō habētes, à nobis accipiūt, uerē & per
 hanc speciē arguūtur à diuina substantia & benignitate dei & uirtute
 spiritali in totum extranei, fraude autē uniuersa & ab inspiratione apo-
 statica, & operatione demoniaca, et phātasmate idololatrię per omnia
 repleti, præcursores uere draconis eius, qui per huiusmodi phantasiā
 abscedere faciet in cauda tertiam partem stellarū, & deiciet eos in ter-
 ram: quos similiter atq; illum deuitare oportet, & quāto maiore phan-
 tasmate operari dicuntur, tanto magis obseruare eos, quasi maiore ne-

quiritia spiritū perceperint. Quapropter etiam si obseruauerit quis eorum diurnam conuersationis operationem, inueniet unam & eandem esse eis cum dæmonijs conuersationē, & hæc autē quæ est erga operationes impia ipsorum sententia, quæ dicit, oportere eos in omnibus operibus etiā quibuslibet malis fieri, ex domini doctrina dissoluetur: apud quē nō solum qui mœchatur expellitur, sed & qui mœchari uult, & non solum qui occidit reus erit occisionis ad dānationē, sed & qui irascitur sine causa fratri suo: qui & non solum non odire homines, sed & inimicos diligere iussit, & nō solum nō periurare, sed nec iurare præcepit, & nō solum male loqui de proximis, sed ne quidē racha & fatuū dicere aliquem: si quo minus reos esse huiusmodi in ignem gehēnæ. & nō tantum non percutere, sed & ipsos percussos etiā alteram prestare maxillam, & non solum non abnegare quæ sunt aliena, sed etiā si sua auferantur illis non expostulare: & nō solum nō lædere proximos, neq; facere quid eis malum, sed & eos qui male tractentur magnanimes esse, & benignitatem exercere erga eos, & orare pro eis, uti pœnitentiam agentes saluari possint, in nullo imitantes nos reliquorum contumeliam & libidinē & superbiam. Quando igitur ille quem isti magistrū & gloriantur, & eum multo meliorem & fortiorem reliquis animā habuisse dicunt, cum magna diligentia quædā quidē iussit fieri quasi bona & egregia, quibusdam autē abstinere nō solum operibus, sed etiā his cogitationibus quæ ad opera ducunt, quasi malis & nociuis & nequam, quæ ad modum magistrum dicentes talem fortiorem & meliorem reliquis, deinde quæ sunt cōtraria eius doctrinæ manifeste præcipientes, non cōfunduntur? Et si quidē nihil esse mali aut rursus boni, opinione autem sola humana quædam quidē iniusta, quædam autem iusta putarētur, non utiq; dixisset dogmatizans, id est docens, iusti autem fulgebūt sicut sol in regno patris eorum: iniustos autem & qui non faciunt opera iustitiæ mittit in ignem æternum, ubi uermis ipsorum non morietur, & ignis non extinguetur.

*μακροθυμους
quod ueteres a
liquādo reddūt
longanimes, ali
quando magna
nimes.*

*Conuersio hereticorum omnium in his quibus non communicant cum
Valentino. Cap. LVIII.*

ADhuc etiam dicentes oportere eos in omni opere, & in omni conuersatione fieri, ut si fieri possit in una uitæ aduētatione omnia perficiētes, ad perfectū trāsgrediātur, eorū quidē quæ sunt ad uirtutē pertinentia & laboriosa & gloriosa & artificialia, quæ etiā ab hominib. bona adprobātur, nequaquā inueniūtur conati facere. Si enim oportet per omne opus & per uniuersam ire operationem, primo quidem oportebat omnes se discere artes, quæcunq; illæ siue in sermonū rationib. siue in operibus consumantur, siue per continentiam edocētur & per laborem & meditationem & perseuerantiam percipiuntur: utputa omnem speciem

speciē Musicæ & cōputationis & Geometriæ & Astronomiæ, & uniuersa quæ in sermonum rationibus occupantur: adhuc etiam Medicinam uniuersam, & herbarum scientiam, & eas quæ ad salutē humanā sunt elaboratæ, & picturam & statuarum fabricationem & ærariā artem & marmorariam & similes his. Ab his autē omnem speciem rusticationis & ueterinariæ & pastoralis & opificum artes, quæ dicuntur pertransire uniuersas artes, & eas quæ erga mare uocant, & corpori studēt, & uenatorias, & militares, & regales, & quotquot sunt, quarum nec decimā millesimā partem in tota uita sua elaborātes ediscere possunt. & horum quidē nihil conantur addiscere, qui in omni dicant semetipsos oportere fieri opere, ad uoluptates autē, & libidines, & turpia facta deuergetes, & a semetipsis iudicati cū sint secundū doctrinā suā: quā enim desunt eis quæ prædicta sunt omnia, ad correptionē ignis adibūt. Qui quidē Epicuri philosophiā & Cynicorū indifferentiā æmulātes, nō lesū magistrū, qui nō solum a malis operibus auerit suos discipulos, sed etiā a sermonibus & cogitationibus, quemadmodū ostēdimus. Dicētes autē se ex eadē circulatione cum lesu habere animas, & similes illis esse, aliquando autē & meliores, ad opera producti, quæ ille ad utilitatē hominū & firmitatē fecit, nihil tale nec simile neq; secundū aliquid in comparationem quod uenire possit, perficere inueniūtur. Sed si aliqd faciunt per magicam quemadmodum diximus operati, fraudulēter se ducere nituntur insensatos, fructū quidem & utilitatē nullam præstantes, in quos uirtutes perficere se dicunt: adducētes autē pueros inuestes & oculos deludētes, & phantasmata ostēdentes statim cessantia, & ne quidem stillicidio tēporis perseuerantia, nō lesu domino nostro, sed Simoni mago similes ostēduntur. Et ex hoc autem quod dominus surrexit a mortuis in tertia die, firmum est, & discipulis se manifestauit, & uidentibus eis receptus est in cælum, quod ipsi morientes & nō resurgētes neq; manifestati, quibus arguūtur in nullo similes habentes lesu animas. Si autem & dominū per phantasmata huiusmodi fecisse dicunt, ad prophetica reducētes eos, ex ipsis demonstrabimus, omnia sic deo, & prædicta esse, & facta firmissime, & ipsum solum esse filium dei: quapropter & in illius nomine, qui uere illius sunt discipuli ab ipso accipientes gratiam, perficiunt ad beneficia reliquorum hominum, quemadmodum unusquisq; accepit donum ab eo. Alij enim dæmones excludunt, firmissime & uere, ut etiam sæpissime credant ipsi qui emundati sunt a nequissimis spiritibus, & sint in ecclesia: alij autem & præscientiam habent futurorum, & uisiones & dictiones propheticas. Alij autem laborantes aliqua infirmitate, per manus impositionem curant & sanos restitunt. Iam etiam quemadmodum diximus & mortui resurrexerunt, & perseuerauerunt nobiscum annis multis, & quid autē? Nō est

est numerum dicere gratiarum quas per uniuersum mundū ecclesia à deo accipiēs, in nomine Christi Iesu crucifixi sub Pontio Pilato per singulos dies in opitulationē gentium perficit, neq; seducēs aliquem, nec pecuniam ei auferens. Quemadmodum enim gratis accepit à deo, gratis & ministrat: nec inuocationibus angelicis faciat aliquid, nec incantationibus, nec aliqua praua curiositate, sed mūde & pure & manifeste orationes dirigētes ad dominum, qui omnia fecit, & nomen domini nostri Iesu Christi in uirtute secundum utilitates hominum, sed nō ad seductionem perfecit. Si itaq; & nunc nomē domini nostri Iesu Christi beneficia praestat & curat, firmissime & uere omnes ubiq; credētes in eum, sed non Simonis, neq; Menādri, nec Carpocratis, nec alterius cuiuscunq; manifestum est quoniam homo factus, cōuersatus est cū suo plasmate, uere omnia fecit ex uirtute dei, secundum placitum patris uniuersorum, quomodo prophetae praedixerūt. Quae autem erant haec, in his quae sunt ex propheticis ostensionibus narrabuntur.

Ostensio quod non transeant anime in alia corpora. Cap. LIX.

DE corpore autem in corpus transmigrationem ipsorum subuertimus ex eo, quod nihil omnino eorum quae ante fuerint, meminerint animae. Si enim ob hoc emittebantur uti in omni erūt operatione, oportebat eas meminisse eorum, quae ante facta sunt, ut in ea quae deerant adimplerent, & non circa eadem semper uolutes continuatim, miserabiliter laborent. Nō enim poterat corporis admixtio in totum uniuersam ipsorū quae ante habita erant, extinguere memoriam & cōtemplationem, & maxime ad hoc uenientes. Quomodo enim nunc soporato & quiescente corpore quaecunq; anima ipsa apud se uidet, & in phantasmate agit, & horū plura reminiscens communicat cum corpore, & est quando & post plurimum temporis quaecunq; per somnium quis uidit, uigilans annūciat: Sic utiq; se reminisceretur, & illorū quae antequam in hoc corpus ueniret egit. Si enim hoc quod in breuissimo tempore uisum est, uel in phantasmate conceptum est, & ab ea sola per somniū, postquam cōmixta sit corpori & uniuersum mēbrum dispersa commemoratur, multo magis illorum reminisceretur in quibus tēporibus tantis, & uniuersa praeteritae uitae secula immorata est.

Ostensio quod non bibant secundum Platonem obliuionis poculum. Cap. LX.

AD haec Plato uetus ille adueniens, is qui & primus sententiā hāc introduxit, cum excusare non posset, obliuionis induxit poculum, putans se per hoc aporiam huiusmodi effugere, ostensionem quidem nullam faciens, dogmatice autem respondens, quoniam introeūtes animae in hanc uitam, ab eo qui est super introitum demone, priusquam in corpora intrēt, potātur obliuione, & latuit semetipsum in alterā maiore

maioem incidens aporiam. Si enim obliuionis poculum potata est, posteaquam ebibitum est, omnium factorum obliterare memoriam, hoc ipsum unde scis o Plato, cum sit nunc in corpore anima tua, quoniam priusquam in corpus introeat à demone potata est obliuionis medicamentum: Si enim demone & poculum & introitum reminisceris, & reliqua oportet cognoscas. Si autem illa ignoras, neq; demone uerus, neq; artificiose compositum obliuionis poculum.

Ostensio quoniam corpus non est obliuio. Cap. LXI.

ADuersus autem eos qui dicunt, ipsum corpus esse obliuionis medicamentū, occurret hoc. Quomodo igitur quodcunq; per semetipsam anima uidet, & in somnijs & secundum cogitationem, mentis intentionem corpore quiescente ipsa reminiscitur, & renunciat proximis. Sed ne quidem ea quae olim agnita sunt, aut per oculos, aut per auditum, meminisset anima in corpore existens, si esset corpus obliuio: sed simul atq; ab inspectis abesset oculis, auferretur oculus, auferretur utiq; ea, quae esset de his memoria. Ipsa em̄ obliuione existens, anima nihil aliud cognoscere poterat nisi solum illud quod in praesenti uidebat. Quomodo autem & diuina sciret, & meminisset ipsorum, existens in corpore, quando sit (ut aiunt) ipsum corpus obliuio? Sed & prophetae ipsi cum essent in terra, quaecunq; spiritaliter secundum uisiones caelestium uident uel audiunt, ipsi quoq; meminerunt in hominem conuersi, & reliquis annunciant: & non corpus obliuionem efficit animae eorum quae spiritaliter uisa sunt, sed anima docet corpus, & participat de spiritali & facta uisione.

Quoniam in corporis communiōne non amittit suas uires anima. Cap. LXII.

Non enim est fortius corpus quam anima, quod quidē ab illa spiratur & uiuificatur & augetur & articulatur, sed anima possidet & principatur corpori. Tantū autē impeditur à sua uelocitate, quantum corpus participat de eius motione, sed nō amittit suā scientiā. Corpus enim organo simile est, Anima autem artificis rationem obtinet. Quē admodum itaq; artifex uelociter quidem operationem secundum se ad inuenit, in organo autē tardius illam perficit, propter rei subiecte immobilitatē, & illius mentis uelocitas admixta tarditati organi tēperatā perficit operationē, Sic & anima participans suo corpori, modicū quidem impeditur, admixta uelocitate eius in corporis tarditate, non amittit autem in totum suas uirtutes: sed quasi uitam participans corporis, ipsa uiuere non cessat, sic & de reliquis ei communicans, neq; scientiam ipsorum perdit, neq; memoriam inspectorum.

Ostensio quod unusquisq; nostrum suam habeat animam sicut et suum corpus. Cap. LXIII.

Slitāq; nullius praeteritorum meminit, sed existentium scientiam hic percipit, non igitur in alijs corporibus fuit aliquādo, neq; egit, quae

ne quidem agnoscit, neque nouit, quae quidem neque uidit, sed quemadmodum unusquisque nostrum suum corpus per arte dei sumit, sic & suam habet animam. Neque enim sic pauper, neque indigens deus, ut non unicuique corpori propriam donaret animam, quemadmodum & proprium characterem. Et ideo adimpleto numero, quem ipse apud se ante definit, omnes quicumque sunt descripti in uitam resurgent, sua corpora & suas habentes animas, & suos spiritus, in quibus placuerunt deo. Qui autem poena sunt digni, abibunt in eam & ipsi suas habentes animas, & sua corpora, in quibus abstiterunt a dei bonitate: & cessabunt utriusque iam generare & generari, & ducere uxorem, & nubere, ut commensurata multitudo ante praefinita deo, generis humani perfectorum copago siue aptatio conseruet patris. Plenissime autem dominus docuit, non solum perseverare, non de corpore in corpus transgredientes animas, sed & characterem corporis, in quo etiam adaptantur, custodire eundem, & meminisse eas operum quae egerunt hic, & a quibus cessauerunt, in enarratione quae scribitur de diuitem & de Lazaro eo qui refrigerabatur in sinu Abrahae: in qua ait, diuitem cognoscere Lazarum post mortem, & Abraham autem similiter, & manere in suo ordine unumquemque ipsorum, & postulare mitti ei ad opem ferendam Lazarum, cui ne quidem de mensae suae micis communicabat: & de Abrahae responso, qui non tantum ea quae secundum se, sed & quae secundum diuitem essent, sciebat, & praecipiebat Moyse assentire & prophetis eos, qui non uellent peruenire in illum locum poenae, & recipientes praeconium eius qui resurgeret a mortuis.

Quomodo perseverant animae corporis habentes figuras. Cap. LXIII.

Per haec enim manifestissime declaratum est & perseverare animas, & non de corpore in corpus transire, & habere hominis figuram, ut etiam cognoscantur, & meminerint eorum quae sint hic, & prophetis cum quoque adesse Abrahae, & dignam habitationem unamquamque gentem percipere, etiam ante iudicium.

Quomodo animae cum sint generabiles in futurum incorruptibiles perseverant. Cap. LXV.

Si qui autem hoc in loco dicant, non posse animas eas, quae pauloante esse coeperint in multum temporis perseverare, sed oportere eas aut innascentes esse, ut sint immortales: uel si generationis initium acceperint, cum ipso corpore mori: discant quoniam sine initio & sine fine uere & semper idem eodem modo se habens solus est deus, qui est omnium dominus: quae autem sunt ab illo omnia, quaecumque facta sunt & fiunt, initium quidem suum accipiunt generationis, & per hoc inferiora sunt ab eo qui ea fecit, quoniam non sunt ingenita: perseverant autem & extenduntur in longitudinem saeculorum, secundum uoluntatem factoris dei, ita ut sic initio fierent, & postea ut sint eis donata. Quae admodum enim caelum quod est super nos firma

firmamentum, & sol & luna, & reliquae stellae, & omnia ornamenta ipsorum, cum ante non essent, facta sunt, & multa tempora perseverant, secundum uoluntatem dei: sic & de animabus, & de spiritibus, & omnino de omnibus his quae facta sunt cogitans quis, minime peccauit, quando omnia quae facta sunt initium quidem facturae suae habeant, perseverant autem quoad usque ea deus & esse & perseverare uoluerit. Testatur pro his sententias etiam propheticus spiritus, dicens: Quoniam ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt, statuit ea in saeculum saeculi. Et iterum de saluando homine, sic ait: Vitam petijt a te, & tribuisti ei longitudinem dierum in saeculum saeculi: tanquam patre omnium donante, & in saeculum saeculi perseverantiam his qui salui fiunt. Non enim ex nobis, neque ex nostra natura uita est, sed secundum gratiam dei datur. Et ideo qui seruauerit datum uitae, & gratias egerit ei qui praestitit, accipiet & in saeculum saeculi longitudinem dierum. Qui autem abiecerit eam, & ingratus extiterit factori, ob hoc quod factus est, & non cognouerit eum qui praestat, ipse se priuat in saeculum saeculi perseverantiam. Et ideo dominus dicebat ingratis existetibus in eum: Si in modico fideles non fuistis, quod magnum est quis dabit uobis? significans nobis, quoniam qui in modica temporalis uita ingrati extiterunt ei, qui eam praestitit, iuste non percipient ab eo in saeculum saeculi longitudinem dierum. Sicut autem corpus animale ipsum quidem non est anima, participatur autem anima, quoad usque deus uult: sic & anima ipsa quidem non est uita, participat autem a deo sibi praestitam uitam. unde & propheticus sermo, Protoplastos, ait, factus est in animam uiuam: docens nos, quoniam secundum participationem uitae uiues facta est anima, ita ut separatim quidem anima intelligatur, separatim autem quae erga eam est uita. Deo itaque & uitam, & perpetuam perseverantiam donante, capit & animas primum non existentes, dehinc perseverare, cum eas deus & esse & subsistere uoluerit. Principari enim debet in omnibus, & dominari uoluntas dei, reliqua autem omnia huic cedere & subdita esse, & in seruitium dedita. Et de factura quidem, & perseverantia animae hucusque dictum sit.

Euersio Basilidis coelorum fabricationis. Cap. LXVI.

Basilides autem & ipse super haec quae dicta sunt cogetur dicere secundum suam regulam, non solum ceterum secundum successionem alios ab alijs factos, sed immensam quandam & innumerabilem multitudinem caelorum semper factam, & fieri, & futurum ut fiant, & nunquam deficere huiusmodi fabricam caelorum. Si enim ex defluxu prioris secundum factum caelum ad illius speciem, & ad secundum, tertium, & similiter omnes reliqui subsequentes, & de huius quod secundum nos est, quod & nouissimum uocant, necesse est ex defluxu aliud factum simile sibi, & ex illo iterum illud: & nunquam deficere, neque defluxus eorum, qui iam facti sunt, neque facturas saeculorum, sed in immensum, & non in praefinitum numerum caelorum incidere.

m Ostens

Ostentio quoniam propheta non a uarijs dijs fecerint prophetationes, sed ab uno eodem, & expositio Hebraicorum nominum eorum quae in prophetis posita sunt. Cap. LXVII.

ET reliqui aut qui falso nomine gnostici dicuntur, qui prophetas ex diuersis dijs prophetias fecisse dicunt, facile destruuntur ex hoc, quod omnes prophetae unum deum & dominum praedicauerunt, & ipsum factorem caeli & terrae, & omnium quae in eis sunt, & quod aduentum filij eius significauerint, secundum quod ex ipsis demonstrauimus scripturis in libris consequentibus. Si autem quidem, secundum Hebraeam linguam diuersae dictiones posita in scripturis opponant, quale est Sabaoth, & Eloae, & Adonai, & alia quaecumque sunt talia, ex his ostendere laborantes diuersas uirtutes atque deos, discant quoniam unius & ipsius significationes & nuncupationes sunt omnia huiusmodi. Quod enim dicitur Eloae secundum Iudaicam uocem, deum significat & Eloae uerum, & elloeuth, secundum Hebraicam linguam hoc quod continet omnia significat. Quod autem ait Adonae aliquando quidem nominabile & admirabile significat, aliquando autem duplicata litera delta cum aspiratione, ut puta ad donei praefinitentem & separatam terram ab aqua, nec posteaque insurgere in eam. Similiter autem & Sabaoth per omega quidem Graeca in syllaba nouissima scribitur, uoluntarium significat, per o autem Graeca, ut a Sabaoth primum caelum manifestat. Eodem modo & laoth extensa cum aspiratione nouissima syllaba, mensuram praefinitam manifestat, cum autem per o Graeca corripitur, ut puta laoth, cum qui dat fugam malorum significat, & caetera omnia unius eiusdemque nuncupationis sunt, sicut secundum Latinitatem dominus uirtutum, & pater omnium & deus omnipotens, & altissimus, & dominus caelorum, & creator & fabricator, & similia his, non alterius atque alterius haec sunt, sed unius eiusdemque nuncupationes, & pronomina, per quae unus deus & pater ostenditur, qui continet omnia, & omnibus ut sint praestans. Quoniam autem dictis nostris consonat praedicatio apostolorum, & domini magisterium & prophetarum annunciatio, & apostolorum dictatio, & legislationis ministratio, unum eundemque omnium deum patrem laudantium, & non alium atque alium, neque ex diuersis dijs aut uirtutibus substantiam habentem, sed ex uno & eodem patre, omnia qui tamen aptat secundum subiactam naturam & dispositionem & neque ab angelis, neque ab alia quadam uirtute, sed a solo deo patre uisibilia atque inuisibilia, & omnia omnino, quaecumque facta sunt, arbitror quidem sufficienter ostensa, & per haec tanta uno ostento deo patre factore omnium. Sed ne putemur fugere illam, quae ex scripturis dominicis est probatione ipsis scripturis multo manifestius & clarius hoc ipsum praedicantibus, his tamen qui non praeintendunt eis, proprium librum qui sequitur has scripturas reddentes, ex scripturis diuinis probationes apponemus in medio omnibus amantibus ueritatem.

A quibus, & quemadmodum Euangelium acceperit ecclesia. 1
Ostentio quod neque scripturis, nec traditioni obsequantur haeretici. 2
De Apostolorum traditione, uel ab apostolis in ecclesijs episcoporum successio. 3
Testificationes eorum, qui Apostolos uiderunt, de praedicatione ueritatis. 4
Ostentio quod & dominus & Apostoli in ueritate ediderint doctrinam, & non secundum audientium opinionem. 5
Ostentio, quod in scripturis nemo alius deus nominatur, nec dominus nuncupatur, nisi solus uerus deus pater omnium & uerbum eius. 6
Quid sit, quod a Paulo dicitur, in aliquibus deus mundi huius excacauit mentes fidelium. 7
Quid est mammona. 8
Quam habuerunt de deo scientiam Apostoli, qui nobis Euangelium tradiderunt. 9
Quae sunt quae a magis domino nostro oblata sunt munera. 10
Ostentio quod neque plura, nec minus quam quatuor possunt esse Euangelia. 11
Quae sit reliquorum Apostolorum doctrina. 12
Aduersus eos, qui dicunt tantum Paulum ex Apostolis cognouisse ueritatem. 13
De sequutore Apostolorum Luca, quae sunt quae in Euangelio per solum Lucam cognouimus. 14
Aduersus eos qui frustrantur Paulum Apostolum. 15
Quae sit Apostolorum sententia de domino nostro Iesu Christo. 16
Ostentio, quod unus & idem ipse Iesus Christus uerbum sit dei. 17
Aduersus eos qui dicunt illum putatiue apparuisse. 18
De eo qui descendit in idipsum spiritus. 19
Quae causa fuit, ut uerbum dei caro fieret. 20
Aduersus eos qui dicunt eum de Ioseph generatum. 21
Quid sit quare magnanimus deus fuerit in obedientia hominis. 22
Ostentio quoniam pro eo qui saluatur in homine factum est, ut proijceretur in hunc mundum de paradiso. 23
Ostentio quoniam uerbum dei homo factus est. 24
Quid sit quod dictum est a David, de fructu uentris ponam super sedem tuam. 25
Quemadmodum interpretatae sunt scripturae in Graeco, & quando. 26
Ostentio, quoniam ecce uirgo in utero habebit, & non uulua, quemadmodum quidam scribunt. 27
Quid sit illud apud Danielē, lapis sine manibus excisus impleuit omnem terram. 28
Quare uirga Moysi proiecta coluber facta est. 29
Ostentio quod si Ioseph filius fuisset dominus, non rex esse potuisset. 30
Ostentio quoniam per quae proiectus est homo de paradiso, per haec iterum intrat in paradysum. 31
Aduersus eos qui dicunt nihil de Maria sumpsisse dominum in generationem. 32
Quare Lucas a domino inchoans genealogiam in Adam retulit, & quot ab Adam usque ad deum sunt generationes. 33
Ostentio quoniam Adam prior saluatur a domino. 34
Quare de paradiso Adam proiectus deus. 35
De Cain qui fratrem suum occidit. 36
Quare folia ficis circumcinxit se Adam. 37
Quid sit quod a propheta dictum est, Super aspidem & basiliscum ambulabis, & caetera. 38

Aduersus Tatiani doctrinam. 39
 Aduersus eos qui ex quacunq; causa schismata faciunt. 40
 Ostensio quod secundum prouidentiam patris regatur hic mundus. 41
 Quonia neq; iustitia sine bonitate costare possit, neq; bonitas sine iustitia. 42
 Quoniam sapiens, idem iudex. 43
 Ostensio quod uerbum dei iustum & bonum sit. 44
 Quemadmodum religiosior Plato quam haeretici ostendatur. 45
 Quemadmodum secundum suam regulam, qui a Valentino sunt extra ueritatem ostenduntur. 46

ARGUMENTVM DES. ERASMI ROTERODAMI
 IN III. LIBRVM SANCTI IRENAEI.

Midetur hoc uir sanctissimus Irenaeus studio cauisse ne scholys aut argumentis foret opus, adeo diligenter in titulis capitum rei summam colligit, & singulos libros praeloquens recenset ordine, quae dixerit libro superiore, proponens quae proximo dicturus est. Si quis tamen de his copiosius auebit cognoscere, legat quinq; Tertulliani libros aduersus Marcionem, in quibus Irenaeum imitatur. Sunt autem minutula quae annotauimus, eaq; pauca cap. 38. recitat ex Genesi: Et ipse conteret caput tuum, ut ipse non referatur ad mulierem, sed ad semen mulieris qui est Christus, Cap. 21. dicit filium hominis commixtum uerbo dei, pio quidem sensu, sed uerbo quod nunc auersantur theologorum aures, quum a permiscendi miscendiq; uocabulis non abhorruerit Augustinus epist. tertia: tamen quod Augustinus dixit durius est dicto Irenaei. Ait enim, quomodo deus homini permixtus sit, Irenaeus dicit hominem deo commixtum. Solum autem uniendi uerbum nunc placet scholis, quum nulla uox sit magis impia, nisi benigne interpretemur. Haec ob eos commemoro, qui miras concitant tragedias ob uoculas quarum emphasim interdum non intelligunt. Eodem in loco sanctus Irenaeus dicit Christum iuxta humanam naturam adoptatum, ut fieret filius dei, uerba eius sic habent, Et qui filius dei est, filius hominis factus est, commixtus uerbo dei, ut adoptionem percipiens fiat filius dei. Cap. 12. referens locum ex Actis Apostolicis 25. quum ponat idolothyta, sanguinem & fornicationem, suffocatorum non meminit, & nisi fallor, alicubi sic refert Ambrosius, reliqua minutiora sunt, quam ut operae pretium sit commemorare.

PRAEFATIO

PRAEFATIO IN TERTIVM LIBRVM D. IRENAEI
 de quatuor Haeresibus.

Vquidem dilectissime praeeperas nobis ut eas quae a Valentino sunt sententias absconditas, ut ipsi putant, in manifestum proderem, & ostenderem uarietatem ipsorum & sermonem destruentem eos inferrem: aggressi sumus autem nos arguentes eos a Simone patre omnium haeticorum, & doctrinas & successiones manifestare, & omnibus eis contra dicere: propter quod cum sit unius operis traductio eorum & destructio in multis, misimus tibi libros ex quibus primus quidem omnium illorum sententias continet, & consuetudines, & characteres ostendit conuersationis eorum. In secundo uero destructa & euersa sunt, quae ab ipsis male docentur, & nudata & ostensa sunt talia, qualia & sunt. In hoc autem tertio ex scripturis inferemus ostensiones, ut nihil tibi ex his quae praeeperas, desit a nobis, sed & praeterquam opinaberis ad arguendum & euerendum eos, qui quolibet modo male docent, occasiones a nobis accipias. Quae enim est in deo charitas, diues & sine inuidia existens, plura donat, quam postulet quis ab ea. Memento igitur eorum, quae diximus in prioribus duobus libris, & haec illis adiungens, plenissimam habebis a nobis aduersus omnes haeticos contradictionem & fiducialiter ac instantissime resistes eis, pro sola uera ac uiuifica fide, quam ab apostolis ecclesia percepit, & distribuit filiis suis. Et enim dominus omnium dedit apostolis suis potestatem Euangelij, per quos & ueritatem, hoc est, dei filij doctrinam cognouimus, quibus & dixit dominus, Qui uos audit, me audit, & qui uos contemnit, me contemnit, & eum qui me misit.

A QVIBVS ET QVEM

ADMODVM EVANGELIYM ACCEPERIT
 ECCLESIA. CAPVT I.

Non enim per alios dispositionem salutis nostrae cognouimus, quam per eos, per quos Euangelium peruenit ad nos, quod quidem tunc praekonauerunt, postea uero per dei uoluntatem in scripturis nobis tradiderunt fundamentum & columnam fidei nostrae futurum. Nec enim fas est dicere, quoniam ante praedicauerunt, quam perfectam haberent agnitionem, sicut quidam audent dicere, gloriantes emendatores se esse apostolorum. Postea enim quam surrexit dominus no-

m 3 ster

ἀποκατά-
ξις

ster à mortuis, & induti sunt superueniēte spiritu factō uirtutē ex alto, de omnibus adimpleti sunt, & habuerūt perfectā agnitionem, exierūt in fines terræ, ea quæ à deo nobis bona sunt euangelizātes, & cœlestē pacem hominibus annūciātes, qui quidem & omnes pariter & singuli eorū habentes euāgeliū dei, ita Matthæus in Hebræis ipsorū lingua scripturam ædidiit euāgelij, cum Petrus & Paulus Romæ euangelizarent & fundarent ecclesiā. Post uero horum excessum Marcus discipulus, & interpres Petri, & ipse quæ annūciata erant, præscripta nobis tradidit. Postea & Ioannes discipulus domini, qui & supra pectus eius recumbebat, & ipse ædidiit euāgelium Ephesi Asiæ cōmorans. Et omnes isti unū deum factorē cœli & terræ à lege & prophetis annūciatū, & unum Christū filiū dei tradiderunt nobis: quib. si quis nō assentit, spernit qdē participes domini, spernit autē & ipsum Christū dominū, spernit uero & patrem, & est à semetipso damnatus, resistens & repugnās salutis suæ, quod faciunt omnes hæretici.

Quod neq; scripturis, neq; traditionibus obsequantur hæretici. Cap. 11.

Autoritas pontificum.

Cum enim ex scripturis arguuntur in accusationē cōuertuntur ipsa rum scripturarū, quasi nō recte habeant, neq; sint ex autoritate, & quia uarie sint dictæ, & quia non possit ex his inueniri ueritas ab his, qui nesciāt traditionē. Non enim per literas traditā illam, sed per uiuā uocem, ob quam causam & Paulum dixisse: Sapientiam autē loquimur inter perfectos, sapientiā autē non mundi huius. Et hanc sapientiā unusquisq; eorum esse dicit, quam à semetipso adinuenit fictionē uidelicet, ut digne secundum eos sit ueritas aliquando quidem in Valentino, aliquando autem in Marcione, aliquando in Cerintho, deinde in Basilide: fuit autē in illo, qui contra disputat, qui nihil salutare loqui potuit, unusquisq; ipsorū omni modo peruersus, semetipsum regulā ueritatis deprauās, prædicare nō cōfunditur. Cum autē ad eam iterū traditionē, quæ est ab apostolis, quæ per successiones presbyterorū in ecclesiis custoditur, prouocamus eos, qui aduersantur traditioni: dicēt se nō solū presbyteris, sed etiā apostolis existētes sapiētiores, sincerā inuenisse ueritatē: apostolos autē admiscuisse ea quæ sunt legalia saluatoris uerbis, & nō solum apostolos, sed ipsum dominū modo quidē à Demiurgo, modo autē à medietate, interdum autē à summitate fecisse sermones: se uero indubitate, & incōtaminatē & sincere absconditū scire mysteriū, quod quidē impudētissime est blasphemare suū factorē. Euenit itaq; neq; scripturis iam neq; traditioni cōsentire eos. Aduersus tales certamē nobis est o dilectissime, more serpentū lubrici undiq; fingere conātes. Quapropter undiq; resistēdum est illis, si quos ex his retusione cōfundentes ad conuersionē ueritatis adducere possimus. Etenim si non

facile

facile est ab errore apprehensam respiscere animā, sed nō omnimodo impossibile est errorem effugere apposita ueritate.

De apostolorum traditione, uel ab apostolis in ecclesiis episcoporum successione. Cap. III.

Traditionē itaq; apostolorū in toto mūdo manifestatā in ecclesia adest perspicere omnib. qui uera uelint audire, & habemus annumerare eos, q ab apostolis instituti sunt episcopi in ecclesiis, & successores eorū usq; ad nos, qui nihil tale docuerūt, neq; cognouerunt, quale ab his deliratur. Etenim si recōdita mysteria scissent apostoli, quæ seorsim & latenter ab reliquis perfectos docebant, his uel maxime traderēt ea, quibus etiā ipsas ecclesias cōmittebant. ualde em̄ perfectos & irreprehensibiles, in omnibus eos uolebant esse, quos & successores relinquēbant suum ipsorum locum magisterij tradentes, quibus emendate agentibus fieret magna utilitas, lapsis autē summa calamitas. Sed quoniam ualde longum est, in hoc tali uolumine omniū ecclesiarū enumerare successiones, maximæ & antiquissimæ, & omnibus cognitæ à gloriosissimis duobus apostolis Petro & Paulo Romæ fundatę & cōstitutę ecclesiæ, eam quam habet ab apostolis traditionē, & annūciatā hominibus fidem, per successiones episcoporum perueniētem usq; ad nos, indicantes cōfundimus omnes eos, qui quoquo modo uel per sui placetiam malam, uel uanā gloriā, uel per cæcitatem & malam sententiā præterquam oportet colligunt. Ad hanc enim ecclesiam propter potentiorē principalitatē, necesse est omnē conuenire ecclesiā, hoc est, eos qui sunt undiq; fideles, in qua semper ab his qui sunt undiq; cōseruata est ea quæ est ab apostolis traditio. Fundantes igitur & instruētes beati apostoli ecclesiam, Lino episcopatu administratę ecclesiæ tradiderūt. Huius Lini Paulus in his quæ sunt ad Timotheum epistolis meminit. Succedit autē ei Anacletus post eū tertio loco ab apostolis episcopatu fortitur Clemens, qui & uidit ipsos apostolos, & contulit cū eis, cum adhuc insonantē prædicationē apostolorū & traditionē ante oculos haberet. Non solus enim, adhuc multi supererant tunc ab apostolis docti. Sub hoc igitur Clemēte dissensioē nō modica inter eos qui Corinthi essent, fratres facta, scripsit quæ est Romæ ecclesia potētissimas literas Corinthijs, ad pacē eos cōgregans, & reparans fidē eorū, & annuntians quam in recenti ab apostolis receperant traditionē, annūciatē unum deū omnipotentē, factorem cœli & terræ, plasmatorē hominis, q induxerit cataclysmū, & aduocauerit Abrahā, qui eduxerit populū de terra Ægypti, qui colloquutus sit Moyse, qui legē disposuerit, & prophetas miserit, qui ignē præparauerit diabolo & angelis eius. Hūc patrem domini nostri Iesu Christi ab ecclesiis annūciari, ex ipsa scriptura qui uelint, discere possunt, & apostolicā ecclesię traditionē intelligere,

Romana ecclesia

Linus

m 4

cum sit uetustior epistola his, qui nunc falso docent, & alterum deum super Demiurgum, & factorem horum omnium quae sunt commentantur. Huic autem Clementi succedit Euaristus, & Euaristo Alexander, ac deinceps sextus ab apostolis constitutus est Sixtus, & ab hoc Telesphorus, qui etiam gloriosissime martyrium fecit, ac deinceps Hyginus, post Pius, post quem Anicetus. Cum autem successisset Aniceto Soter, nunc duodecimo loco episcopatum ab apostolis habet Eleutherius. Hac ordinatione & successione, ea quae est ab apostolis in ecclesia traditio, & ueritatis praconatio peruenit usque ad nos. Et est plenissima haec ostensio, una & eandem uerificatricem fidem esse, quae in ecclesia ab apostolis usque nunc sit conseruata, & tradita in ueritate. Et Polycarpus autem non solum ab apostolis edoctus, & conuersatus cum multis ex eis, quod dominum nostrum uiderunt, sed etiam ab apostolis in Asia, in ea quae est Smyrnis ecclesia constitutus episcopus, quem & nos uidimus in prima nostra aetate, multum enim perseverauerat, & ualde senex gloriosissime & nobilissime martyrium faciens exiuit de hac uita. Hic docuit semper, quae ab apostolis didicerat, quae & ecclesiae tradidit, & sola sunt uera. Et testimonium his prohibet quae sunt in Asia ecclesiae omnes, & qui usque adhuc successerunt Polycarpo, qui uir multo maioris auctoritatis testis, & fidelioris ueritatis est testis, quam Valentinus & Marcion, & reliqui qui sunt peruersae sententiae. Is enim est qui sub Aniceto cum aduenisset in urbem, multos ex his quos praediximus, hereticos conuertit in ecclesiam dei, unam & solam hanc ueritatem annuncians ab apostolis percipisse se, quam & ecclesiae tradidit. Et sunt qui audierunt eum dicentem, quoniam Ioannes domini discipulus in Epheso iens lauare, cum uidisset intus Cerinthum, exilierit de balneo non lotus, dicens, quod timeat, ne balneum concidat cum intus esset Cerinthus inimicus ueritatis. Et ipse autem Polycarpus, Marcioni aliquando occurrenti sibi & dicenti, Cognosce nos, respondit, Cognosco te primogenitum satanae. Tantum apostoli, & horum discipuli habuerunt timorem, ut neque uerbotenus communicarent alicui eorum, qui adulterauerant ueritatem, quemadmodum & Paulus ait: Haereticum autem hominem post unam correptionem deuita, sciens quoniam peruersus est qui est talis, & a semetipso damnatus. Est autem & epistola Polycarpi ad Philippenses scripta perfectissima, ex qua & characterem fidei eius, & praedicationem ueritatis, qui uolunt & curam habent suae salutis, possunt discere. Sed & quae est Ephesi ecclesia a Paulo quidem fundata, Ioanne autem permanente apud eos usque ad Traiani tempora, testis est uerus apostolorum traditionis,

Testificatio eorum, qui apostolos uiderunt, de praedicatione ueritatis.

Cap. IIII.

Tantae igitur ostensiones cum sint haec non oportet adhuc quaerere apud alios ueritatem, quam facile est ab ecclesia sumere, cum apostoli quasi in depositarium diues, plenissime in ea contulerint omnia, quae sint uerita-

ueritatis, uti omnis quicumque uelit, sumat ex ea potum uitae. Haec est enim uitae introitus, omnes autem reliqui fures sunt & latrones, propter quod oportet deuitare quidem illos, quae autem sunt ecclesiae, cum magna diligentia diligere & apprehendere ueritatis traditionem. Quid enim & si qui de aliqua modica quaestione disceptatio esset, nonne oporteret in antiquissimas recurrere ecclesias, in quibus apostoli conuersati sunt, & ab eis de praesenti quaestione sumere quod certum & re liquidum est. Quid autem si neque apostoli quidem scripturas reliquissent nobis, nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt ipsis, quibus committebant ecclesias, cui ordinationi assentiunt multae gentes Barbarorum, eorum qui in Christum credunt, sine characterem uel atramento scriptam habentes per spiritum in cordibus suis salutem, & ueterem traditionem diligenter custodientes, in unum deum credentes fabricatorem caeli & terrae, & omnium quae in eis sunt, per Christum Iesum dei filium. Qui propter eminentissimam erga sanguinem suum dilectionem, eam quae esset ex uirgine, generationem sustinuit, ipse per se hominem adunans deo, & passus sub Pontio Pilato, & resurgens, & in claritate receptus in gloria, uenturus saluator eorum qui saluantur, & iudex eorum qui iudicantur, & mittens in ignem eternum transfigurationes ueritatis, & contemptores patris sui, & aduersus eius. Haec fidei qui sine literis crediderunt, quantum ad sermonem nostrum barbari sunt, quantum autem ad sententiam, & consuetudinem & conuersationem, propter fidem, per quam sapientissimi sunt, & placent deo, conuersantes in omni iustitia & castitate & sapientia. Quibus si aliquis annunciauerit ea, quae ab haereticis adinuenta sunt, proprio sermone eorum colloquens, statim concludentes aures, longo longius fugient, ne audire quidem sustinentes blasphemum colloquium. Sic per illam ueterem apostolorum traditionem, ne in conceptionem quidem mentis admittunt, quodcumque eorum portentilorum quum est: neque enim congregatio fuit apud eos, neque doctrina instituta. Ante Valentinum enim non fuerunt qui sunt a Valentino, neque ante Marcionem erant, qui sunt a Marcione, neque omnino erant aliqui sensus maligni, quos supra enumerauimus, antequam initiatores & inuentores peruersitatis eorum fierent. Valentinus enim uenit Romam sub Hygino, increuit uero sub Pio, & prorogauit tempus usque ad Anicetum. Ceridon autem qui ante Marcionem, & hic sub Hygino, qui fuit octauus episcopus, saepe in ecclesia ueniens, & exomologesin faciens sic consumauit, modo quidem latebre docens, modo uero exomologesin faciens, modo uero ab aliquibus traductus, in his quae docebat male, & abstentus est a religiosorum hominum conuentu. Marcion autem illi succedens inualuit sub Aniceto, decimum locum episcopatus continere. Reliqui uero qui uocantur gnostici a Menandro Simonis discipulo, quemadmodum ostendimus, accipientes initia unusquisque eorum, cuius participatus est sententiae, eius

eius & pater, & antistes apparuit. Omnes autē hi multo posterius mediantibus iam ecclesiae temporibus insurrexerunt in suam Apostasiam.

Ostensio quod & dominus & apostoli in ueritate ediderint doctrinam, & non secundum audientium opinionem. Cap. V.

Traditione igitur quae est ab Apostolis, sic se habere in ecclesia, & permanente apud nos, reuertamur ad eam quae est ex scripturis ostensionem, eorum qui & Euangelium conscripserunt apostolorum, ex quibus conscripserunt de deo sententiam, ostendentes quoniam dominus noster Iesus Christus ueritas est, & mendacium in eo non est, quemadmodum & David eam quae est ex uirgine generationem eius, & eam quae est ex mortuis resurrectionem prophetas ait, Veritas de terra orta est. Et apostoli autem discipuli ueritatis existentes, extra omne mendacium sunt: non enim communicat mendacium ueritati, sicut non comunicant tenebrae luci, sed praesentia alterius excludit alterum. Veritas ergo dominus noster existens, non mentiebatur, & quae sciebat labis esse tractum, non utique deum confiteretur, & deum omnium, & summum regem, & patrem suum, perfectus imperfectum, spiritualis animalē, is qui in pleromate esset, eum qui extra pleroma: neque discipuli eius alium quendam deum nominarent, aut dominum uocarent, praeter eum qui uere deus & dominus omnium: quemadmodum dicunt hi qui sunt uanissimi sophistae, quoniam apostoli cum hypocrisis fecerunt doctrinam, secundum audientium capacitatem, & responsiones secundum interrogantium suspiciones, caecis caeca confabulantes, secundum caecitatem ipsorum, languentibus autem secundum languores ipsorum, & errantibus secundum errorem eorum, & putantibus Demiurgum solum esse deum, hunc annuntiasse. His uero qui innominabilem patrem capiunt per parabolas & aenigmata inenarrabile fecisse mysterium, uti non quemadmodum habet ipsa ueritas, sed & in hypocrisis, & quemadmodum capiebat unusquisque dominum & apostolos edidisse magisterium. Hoc autem non est sanantium nec uiuificantium, sed magis grauantium, & aegentium ignorantiam ipsorum: & multo uerior hic lex inuenitur, maledictum dicens omnem qui in errorem mittat caecum in uia. Qui enim ad inuentionem missi erant errantium apostoli, & ad uisionem eorum qui non uidebant, & ad medicinam languentium, utique non secundum praesentem opinionem colloquebantur eis, sed secundum ueritatis manifestationem. Nec enim quilibet homines recte facient, si caecos iam iamque per praecipitium ferri incipientes adhortentur insistere illi periculosissimae uiae, quasi uere rectae, & quasi bene peruenturi sint. Quis autem medicus uolens curare aegrotum, faciet secundum concupiscentias aegrotantis, & non secundum quod aptum est medicinae? Quoniam autem dominus medicus uenit eorum, qui se male habent, ipse testificatur dicens non est opus sanis medicus, sed male habentibus, Non ueni uocare iustos

iustos, sed peccatores ad poenitentiam. Quomodo ergo qui male habent confirmabuntur? & quomodo peccatores poenitentiam agent, utrum perseverantes in eisdem ipsis? An est contrario magnam commutationem & transgressionem prioris conuersationis accipientes, per quam & aegritudinem non modicam, & multa peccata sibi metipsis importauerunt? Ignorantia autem mater horum omnium per agnitionem uacuatur, agnitionem uero faciebat dominus suis discipulis, per quam & curabat laborantes, & peccatores a peccato cohercebat. Non igitur iam secundum pristinam opinionem loquebatur eis, neque secundum suspensionem interrogantium respondebat eis, sed secundum doctrinam salutarem, & sine hypocrisis, & sine acceptatione. Quod etiam ex domini sermonibus ostenditur, qui quidem his qui erant ex circumcissione ostendebat filium dei eum, qui per prophetas praedictus fuerat Christum, hoc est, semetipsum manifestabat, qui libertatem hominibus restaurauerit, & attribuerit incorruptelae hereditatem. Gentes autem iterum docebant apostoli, ut relinquerent uana ligna & lapides, quae suspicabantur esse deos, & uerum colerent deum, qui constituisset & fecisset omne humanum genus & per conditionem suam aleret & auget, & constabiliter eis esse praestaret, & ut expectarent filium eius Iesum Christum, qui redemit nos de Apostasia sanguine suo, ad hoc, ut essemus & nos populus sanctificatus, de caelis descensurus in uirtute patris, qui & iudicium omnium facturus est, & ea quae a deo sunt bona donaturus his, qui seruauerint praeccepta eius. Hic in nouissimis temporibus apparuit lapis summus angularis, in unum collegit & uniuert eos qui longe, & eos qui prope, hoc est, circumcissionem & praeputium, dilatans Iaphet, constituens eum in domo Sem.

Ostensio quod in scripturis nemo alius deus nominatur, nec dominus nuncupatur, nisi solus uerus deus pater omnium & uerbum eius. Cap. VI.

Neque igitur dominus, neque spiritus sanctus, neque apostoli eum quomodo non esset deus definitiue & absolute deum nominassent aliquando, nisi esset uerus deus, neque dominum appellassent aliquem ex sua persona, nisi qui dominatur omnium deum patrem & filium eius, qui dominum accepit a patre suo omnis conditionis, quemadmodum habet illud: Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis, Quoad usque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Patrem enim filio collocatum ostendit, qui & dedit ei haereditatem gentium, & subiecit ei omnes inimicos. Vere igitur cum pater sit dominus, & filius uere sit dominus, merito spiritus sanctus domini appellatione signauit eos. Et iterum in euerfione Sodomitarum scriptura ait: Et pluit dominus super Sodomam & Gomorram ignem & sulphur a domino de caelo. Filium enim hic significat, qui & Abraham conlocutus sit, & a patre accepisse potestatem ad iudicandum Sodomitas propter iniquitatem eorum. Similiter habet illud: Sedes tua deus in aeternum, uirga

uirga directionis, uirga regni tui, Dilexisti iusticiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te deus, deus tuus. Vtrosque enim dei appellatione significauit spiritus, & eum qui ungitur filium, & eum qui ungit, id est patrem. Et iterum: Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deus discernit: de patre & filio, & de his qui adoptionem perceperunt dicit. Hi autem sunt ecclesia: haec enim est synagoga dei, quam deus, hoc est, filius ipse per semetipsum collegit. De quo iterum dicit, Deus deorum dominus loquutus est, & uocauit terram. Quis deus? de quo dixit: Deus manifeste ueniet, deus noster, & non silebit: hoc est filius, qui secundum manifestationem hominibus aduenit, qui dicit palam: Apparui his qui me non quaerunt. Quorum autem deorum? quibus dicit: Ego dixi, dii estis, & filii altissimi omnes. Hi scilicet qui adoptionis gratiam adepti sunt, per quam clamamus Abba pater. Nemo igitur alius, quemadmodum praedixi, deus nominatur, aut dominus appellatur, nisi qui est omnium deus & dominus, qui & Moysi dixit: Ego sum, qui sum, & sic dices filijs Israel, Qui est, misit me ad uos: & huius filius Iesus Christus dominus noster, qui filios dei facit credentes in nomine suo. Descendit, inquit, eripere populum hunc: Ipse est enim qui descendit & ascendit propter salutem hominum. Per filium itaque qui est in patre, & habet in se patrem, his quibus est manifestatus, patre testimonium praebente filio, & filio annunciante patrem. Quomodo & Esaias ait: Et ego, inquit, testis, dicit dominus deus, & puer quem elegit, uti cognoscatis, & credatis, & intelligatis quoniam ego sum. Cum autem eos, qui non sunt dii nominat, non in totum, quemadmodum praedixi, scriptura ostendit illos deos, sed cum aliquo additamento & significatione, per quam ostenduntur non esse dii. Quomodo apud David, dii gentium idola daemoniorum: & deos alienos non sectabimini. Ex hoc enim quod dicit dii gentium, gentes autem uerbum domini nesciunt, & alienos deos nominans eos, abstulit quod sint dii. A sua autem persona quod est, dicit de ipsis, sunt enim idola, inquit, daemoniorum. Et Esaias, Confundantur omnes qui blasphemant deum, & sculpunt inutilia, & ego testis, dicit dominus, abstulit quod sint dii, solo autem utitur nomine, ad hoc ut sciamus de quo dicit. Hoc autem ipsum & Hieremias: Dii, inquit, qui non fecerunt caelum & terram pereant de terra, quae est sub caelo. Ex eo enim quod perditionem eorum adiecit, ostendit non esse deos eos. Et Helias autem conuocato uniuerso Israel in Carmelum monte, uolens eos ab idololatria auertere, ait eis, Quousque claudicabitis uos in ambobus, suffraginibus? si unus est dominus deus, uenite post eum. Et iterum super holocaustum sic ait idolorum sacerdotibus, Vos inuocabitis in nomine deorum uestrorum, & ego inuocabo in nomine domini dei mei, & deus qui exaudiet hodie, ipse est deus. In eo enim quod haec dicebat propheta, qui quidem apud ipsos putabantur dii, arguit deos non esse. Conuertit autem eos ad eum deum, qui & credes

credebatur ab eo, & qui uere erat deus, quem & inuocans clamabat: Domine deus Abraham, deus Isaac, deus Iacob exaudi me hodie. Et intelligat omnis populus hic, quoniam tu es deus Israel. Et ego igitur inuoco te domine deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob qui est & Israel, pater domini nostri Iesu Christi, deus qui per multitudinem misericordiae tuae & bene sensisti in nobis, ut te cognoscamus, qui fecisti caelum & terram & dominaris omnium, qui es solus & uerus deus, super quem alius deus non est, praeter dominum nostrum Iesum Christum, dominatione quoque dominaris spiritus sancti, da omni legenti hanc scripturam cognoscere te, quia solus deus es, & confirmari in te, & abstinere ab omni haeretica, & quae est sine deo & impia sententia. Et apostolus autem Paulus dicens, Si enim his qui non erant dii seruistis, nunc cognoscentes deum, imo cogniti a deo: separauit eos qui non erant, ab eo qui est deus. Et iterum de antichristo dicens, Qui aduersatur & extollit se, inquit, super omne quod dicitur deus, uel quod colitur: eos qui ab ignorantibus deum dii dicuntur, significat, id est idola. Et enim pater omnium deus dicitur & est, & non super hunc extolletur antichristus, sed super eos qui dicuntur quidem, non sunt autem dii. Quoniam autem hoc uerum est, ipse Paulus ait, Scimus autem quoniam nihil est idolum, & quoniam nemo deus nisi unus. Etenim si sunt qui dicuntur dii, siue in caelo siue in terra, nobis unus deus pater, ex quo omnia, & nos in illo, & unus dominus Iesus Christus, per quem omnia & nos per ipsum. Dixit enim & separauit eos qui dicuntur quidem, non sunt autem dii, ab uno deo patre, ex quo omnia, & unum dominum Iesum Christum, ex sua persona firmissime confessus est. Quod autem siue in caelo siue in terra, non quemadmodum exponunt hi, dicere eum mundi fabricatorem, sed simile est ei quod a Moysi dictum est: Non facies tibi omnem similitudinem in deum, quaecumque in caelo sursum, & quaecumque in terra deorsum, & quaecumque in aquis, uel sub terra. Quae autem in caelo sunt, quae sint ipse exponit. Ne quando, inquit, respiciens in caelum, & uidens solem & lunam & stellas, & omne ornamentum caeli, errans adores ea, & seruias eis. Et ipse autem Moyses homo dei existens, Deus, inquit, datus est ante Pharaonem: non autem uere dominus appellatur, nec deus uocatur a prophetis, sed fidelis Moyses famulus & seruus dei dicitur a spiritu, quod & erat.

Quid sit, quod a Paulo dicitur, in quibus deus mundi huius excacauit mentes infidelium. Cap. VII.

Quod autem dicunt aperte Paulum in secunda ad Corinthios dixisse: in quibus deus seculi huius excacauit mentes infidelium: & alterum qui deum esse seculi huius dicunt, alterum uero qui sit super omnem principatum, & initium & potestatem, non sumus in causa, si hi qui quae super deum sunt mysteria scire se dicunt, ne quidem legere Paulum sciunt. Si enim

enim qui secundum Pauli consuetudinē, quemadmodū ex multis & alibi ostendimus hyperbatis eum utentē, sic legerit, in quibus deus, de inde subdistinguens & modicū diastematis faciēs simul & in unum reliqua legerit, seculi huius excēcauit mētes infideliū, inueniet uerum, ut sit quod dicitur, Deus excēcauit mentes infideliū huius seculi. Et hoc per subdistingtionē ostēditur. Nō enim deū huius seculi dicit Paulus, quasi super illum alterū aliquem sciēs, sed deum quidē deum cōfessus est: Infideles autē seculi huius dicit, quoniā uēturum incorruptibile nō hāreditabunt seculum. Quemadmodum autē deus excēcat mētes infidelium, ex ipso Paulo ostendimus, proficiente nobis sermone, & non nunc in multum mutemus mentem nostram à proposito. Quoniā autē hyperbatis frequenter utitur Apostolus, propter uelocitatē sermonū suorum, & propter impetum qui in ipso est spiritus, ex multis quidem alijs est inuenire. Sed & in ea quæ est ad Galatas, sic ait: Quid ergo? Lex factorū posita est usq; quo ueniat semen, cui promissum est, dispositū per angelos in manu mediatoris. Ordinatio em̄ sic est. Quid ergo lex factorū? disposita per angelos in manu mediatoris posita est, usq; dū ueniat semē, cui repromissum est: ut sit homo interrogās & spiritus respondens. Et iterū in secunda ad Thessalonicenses, de antichristo dicens, ait, Et tūc reuelabitur ille iniquus, quem dominus Iesus Christus interficiet spiritu oris sui, & destruet præsentiā aduentus sui, illum cuius est aduentus secundum operationē satanæ, in omni uirtute & signis & portentis mendacijs. Etenim in his ordinatio dictorū sic est, Et tūc reuelabitur iniquus, cuius est aduentus secundum operationē satanæ, in omni uirtute & signis & portētis mēdacijs, quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet præsentiā aduentus sui. Non enim aduentū domini dicit, secundum operationem satanæ fieri, sed aduentum iniqui quem & antichristum dicimus. Si ergo non attendat aliquis lectioni, & per interualla aspirationis manifestet quod dicitur, erunt nō tātum incongruentia, sed & blasphema legens, quasi domini aduentus secundum operationē fiat satanæ. Sicut ergo in talibus oportet per lectionē hyperbaton ostendi, & consequentem Apostoli seruare sensum: sic & ibi non deum seculi huius legimus, sed deum quem uere deū dicimus. Incredulos autem & excēcatos seculi huius, audiemus, quoniam uenturum uitæ non hāreditabunt seculum.

Hyperbatum

Quid est mammona.

Cap. VIII.

Soluta igitur & hac illorum calumnia, manifeste ostēsum est, quoniā nūquam prophetæ, neq; apostoli alium deū nominauerūt, uel dominū appellauerūt præter uerum & solū deum. Multo magis ipse dominus, qui & Cæsari quidē quæ Cæsaris sunt reddi iubet, & quæ dei sunt deo. Cæsarem quidē Cæsare nominās, deum uero deum cōfitens. Simis

Similiter & illud quod ait: Non potestis duobus dominis seruire, ipse interpretatur, dicens: Non potestis deo seruire & mammonæ, deū quidem confitens deum, mammonam autem nominans, hoc quod & est: non Mammonam dominum uocat dicens: Non potestis duobus dominis seruire, sed discipulos docet seruientes deo nō subijci Mammonæ, neq; dominari ab eo. Qui, inquit, facit peccatū, seruus est peccati. Quæ admodum igitur seruientes peccato, seruos peccati uocat, nō tamen ipsum peccatum dominum appellat: sic & eos qui māmonæ seruiunt, seruos māmonæ appellat, nō dominū appellans Mammonam. Mammonas autem est secundū Iudaicam loquelam, qua & Samaritæ utuntur, cupidus & plus quā oportet habere uolens. Secundum autem Hebraicam adiunctiue dicitur Mam, uel significat gulosum, id est, qui nō possit à gula se continere. Secundū hæc igitur quæ significantur, nō possumus deo seruire & Mammonæ. Sed & diabolus cum dixisset fortem, nō in totū, sed uelut in cōparatione nostra, semetipsum in omnia & uere fortē ostēdit dominus dicens, nō aliter aliquē posse diripere uasa fortis, si non prius ipsum alligat fortem, & tunc domum eius diripiet. Vasa autē eius & domus nos eramus, cum essemus in Apostasia: utebatur enim nobis quemadmodū uolebat, & spiritus immūsus habitabat in nobis. Nō em̄ aduersus eum, qui se alligabat & domū eius diripiebat fortis erat, sed aduersus eos, qui in usu eius erāt homines, quoniā abscedere fecerat sententiā eorū à deo, quos eripuit dominus. Quæ admodū & Hieremias ait: Redemit dominus Iacob, eripuit eū de manu Pharaonis eius. Si igitur non significasset eum, qui alligat, & diripit eius uasa, hoc autem solum eum fortem dixisset, esset fortis inuictus. Sed obiecit obtinētem, tenet enim qui alligat, tenetur autē qui alligatur, & hoc sine cōparatiōe fecit, ut non cōparetur domino seruus Apostata existēs: non enim tantum hic, sed nec quidem ex his quæ constituta, & in subiectione sunt cōparabitur uerbo dei, per quem facta sunt omnia, qui est dominus noster Iesus Christus. Quoniā enim siue angeli, siue archangeli, siue throni, siue dominationes ab eo qui super omnes est deus, & constituta sunt, & facta per uerbum eius, Iohānes quidē sic significauit, cum enim dixisset de uerbo dei, quoniā erat in patre, adiecit, Omnia per eum facta sunt, & sine eo factum est nihil. Dauid quoq; cū laudationes enumerasset, nominatim uniuersa quæcunq; diximus, & ccelos & oēs uirtutes eorū adiecit, Quoniā ipse præcepit & creata sunt, ipse dixit & facta sunt. Cui ergo præcepit: uerbo scilicet: per quod, inquit, cceli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Quoniam autē ipse omnia fecit libere, & quæ admodū uoluit, ait iterū Dauid, Deus autem noster in ccelis sursum & terra omnia quæcunq; uoluit fecit. Altera autē sunt, quæ cōstituta sunt ab eo qui cōstituit, & quæ facta sunt ab eo qui

Mammona

n 2 fecit

fecit. ipse enim infectus, & sine initio & sine fine, & nullius indigens, ipse sibi sufficiens, & adhuc reliquis omnibus, ut sint hoc ipsum praestans. Quae uero ab eo sunt facta initium sumpserunt. Quaecumque autem initium sumpserunt percipere, & subiecta sunt & indigent eius qui se fecit, necesse est omnino uti differens uocabulum habeat apud eos, etiam qui uel modicum sensum in discernendo talia habeant. Ita ut is quidem qui omnia fecerit cum uerbo suo, iuste dicatur deus, & dominus solus, quae autem facta sunt, non iam eiusdem uocabuli percipibilia esse, neque iuste id uocabulum sumere debere, quod est creatoris.

Quam habuerunt de deo sententiam, qui Euangelium nobis tradiderunt Apostoli. Cap. IX.

Ostenso igitur hic plane, & adhuc ostendatur manifestius neminem alterum dominum uel deum, neque prophetas neque apostolos, neque dominum Christum confessum esse ex sua persona, sed praecipue deum & dominum, prophetis quidem & apostolis patrem & filium confitentibus, alterum autem neminem neque deum nominantibus, neque dominum confitentibus. Et ipso domino patrem tantum deum & dominum eum, qui solus est deus & dominator omnium, tradente discipulis, sequi nos oportet, si quidem illorum sumus discipuli, testimonia illorum ita se habentia. Matthaeus enim apostolus unum & eundem sciens deum, qui promissionem fecerit Abraham, facturum se semen eius quasi stellas caeli, qui per filium suum Christum Iesum a lapidum cultura in suam nos agnitionem uocauerit, uti fieret populus, qui non populus, & non dilecta, dilecta, ait Ioannem praeparantem Christo uiam, his qui in carnali quidem cognatione gloriabantur, uarium autem & omni malitia completum sensum habebant, eam poenitentiam quam a malitia reuocaret, annunciantem dixisse: Progenies uiperarum, quis uobis monstrauit fugere ab ira uentura? facite ergo fructum dignum poenitentiae, & nolite dicere in uobis ipsis, patrem habemus Abraham. Dico enim uobis, quoniam potens est deus ex lapidibus istis suscitare filios Abraham. Poenitentiam igitur eis eam quae esset a malitia, praeparabat, sed non alterum deum annuntiabat, praeter eum qui fecisset promissionem Abraham, ille praecursor Christi, de quo iterum ait Matthaeus, similiter autem & Lucas: Hic est qui dictus est a domino, per prophetam: Vox clamantis in deserto, parate uiam domino, rectas facite semitas dei nostri. Omnis uallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & erunt tortuosa in directa, & aspera in uias plana, & uidebit omnis caro salutare dei nostri. Unus igitur & idem deus est, pater domini nostri, qui & praecursor per prophetas missurum se promisit, & salutare suum, id est, uerbum suum uisibile effecit omni fieri carni, incarnatum & ipsum, ut in omnibus manifestus fieret rex eorum. Etenim ea quae iudicantur oportebat uidere iudicem, & scire hunc a quo iudicatur, & ea quae gloriam

gloriam consequuntur, oportebat scire eum, qui munus gloriae eis donat. Iterum autem de angelo dicens Matthaeus ait: Angelus domini apparuit Ioseph in somnis. Cuius domini: Ipse interpretatur, uti adimpleatur quod dictum est a domino per prophetam, Ex Aegypto uocaui filium meum. Ecce uirgo in utero accipiet & pariet filium, & uocabunt nomen eius Emanuel, quod est interpretatum, nobiscum deus. De hoc qui est ex uirgine Emanuel, dixit Dauid. Non auertas faciem Christi tui. Iurauit dominus Dauid ueritatem & non dispernet eum, de fructu uentris tui, ponam super sedem tuam. Et iterum, Notus in Iudaea deus, & factus est in pace locus eius, & habitaculum eius in Sion. Unus igitur & idem deus, qui a prophetis praedicatus est, & ab angelo annuntiatus, & huius filius, qui ex fructu uentris Dauid, id est, ex Dauid uirgine, & Emanuel, cuius & stellam Balaam quidem sic prophetauit, Orietur stella ex Iacob, & surget dux in Israel.

Quae sunt quae a magis domino nostro oblata sunt munera. Cap. X.

Matthaeus autem Magos ab oriente uenientes ait dixisse, Vidimus enim stellam eius in oriente, & uenimus adorare eum: deductosque a stella in domum Iacob ad Emanuel, per ea quae obtulerunt munera ostendisse, quid erat qui adorabatur, Myrrha quidem, quod ipse erat, qui pro mortali humano genere moreretur & sepeliretur. Aurum uero, quoniam rex, cuius regni finis non est. Thus uero, quoniam deus qui & notus in Iudaea factus est, & manifestus eis, qui non quaerebant eum. Adhuc ait in baptismo Matthaeus, Aperti sunt ei caeli, & uisit spiritum dei, quasi columbam uenientem super eum. Et ecce uox de caelo, dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Non enim Christus tunc descendit in Iesum, neque alius quidem Christus, alius uero Iesus, sed uerbum dei, qui est saluator & omnium dominator caeli & terrae, qui est Iesus, quemadmodum ante ostendimus: qui & assumpsit carnem & unctus est a patre spiritu, Iesus Christus factus est, sicut Esaias ait. Exiet uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiae & intellectus, spiritus consilij & uirtutis, spiritus scientiae & pietatis, & implebit eum spiritus timoris dei. Non secundum gloriam iudicabit, neque secundum loquelam arguet, sed iudicabit humiliter iudicio, & arguet gloriosos terrae. Et iterum ipse Esaias unctionem eius, & propter quod unctus est praesignificans, ait, Spiritus dei super me, quapropter unxit me, euangelizare humilibus misit me, curare comminutos corde, praeparare captiuis remissionem, & caecis uisionem, uocare annum domini acceptabilem, & diem retributionis, consolari omnes lugentes. Nam secundum id quod uerbum dei homo erat ex radice Iesse & filius Abraham, secundum hoc quiescebat spiritus dei super eum, & ungebatur ad euangelizandum humilibus. Secundum autem quod deus erat, non secundum gloriam iudicabat

cabat, neque secundum loquelam arguebat: non enim opus erat illi, ut quis ei testimonium diceret de homine, cum ipse sciret quid esset in homine. Aduocabat autem omnes homines plangentes, & remissionem his qui a peccatis in captiuitatem deducti erant donans, soluebat eos a uinculis, de quibus ait Salomon, Restibus autem peccatorum suorum unusquisque constringitur. Spiritus ergo dei descendit in eum eius, qui eum per prophetas promiserat uncturum se eum, ut de abundantia unctionis eius nos percipientes saluaremur. & sic quidem Matthaeus.

Ostensio quod neque plura, nec minus quam quatuor possunt esse Evangelia. Cap. XI.

Iucas autem sectator & discipulus apostolorum, de Zacharia & Helisabeth, ex quibus secundum repromissionem dei Ioannes natus est, referens ait, Erant autem iusti ambo ante deum, incedentes in omnibus mandatis & iustitijs domini sine querela. Et iterum de Zacharia dicens. Factum est autem cum sacerdotio fungeretur in ordine uicis suae ante dominum, secundum consuetudinem sacerdotum forte exiuit, ut incensum poneret, & uenit uti sacrificaret, intrans in templum domini. Qui praest in conspectu domini, simpliciter & absolute & firme deum & dominum confitens, ex sua persona eum qui elegerit Hierusalem & legislationem sacerdotum fecerit, cuius est & angelus Gabriel. Etenim alterum suum per hunc nesciebat: si enim intellectum perfectioris alicuius dei & domini praeter hunc habuisset, non utique hunc quem sciebat labis esse fructum, absolute & in totum dominum & deum confiteretur, sicut ante ostendimus. Magnus in conspectu domini, & multos filiorum Israel conuertet ad dominum deum ipsorum, & ipse praecedet in conspectu eius in spiritu & uirtute Heliae, preparare domino plebem perfectam. Cui ergo populum preparauit, & cuius in conspectu domini magnus factus est. Utique eius qui dixit, quoniam & plus quam propheta habuit aliquid Ioannes, & nemo in natis mulierum maior est Ioanne Baptista, qui & populum preparabat ad aduentum domini, conseruis praenuntians, & poenitentiam ipsis praedicens, uti remissionem a domino praesente perciperent, conuersi ad deum a quo propter peccata & transgressionem erant abalienati. Quae admodum & Dauid ait, Alienati sunt peccatores ab utero, errauerunt a uentre. Et propter hoc conuertens eos ad dominum eorum, preparabat domino populum perfectum, in spiritu & uirtute Heliae. Et iterum de angelo referens ait, In ipso autem tempore missus est angelus Gabriel a deo, qui & dixit uirgini, Noli timere Maria, inuenisti enim gratiam apud deum. & de domino dicit, Hic erit magnus, & filius altissimi uocabitur, & dabit ei dominus deus thronum Dauid patris sui, & regnabit in domo Iacob, & regni eius non erit finis. Quis est autem alius qui regnat in domo Iacob sine intermissione in eternum, nisi Christus Iesus dominus noster filius dei altissimi, qui per legem

& pro

& prophetas promisit salutare suum facturum se omni carni uisibilem, ut fieret filius hominis, ad hoc ut & homo fieret filius dei. Propter quod exultans Maria clamabat pro ecclesia prophetans, Magnificat anima mea dominum, & exultauit spiritus meus in deo salutari meo. Assumpsit enim Israel puerum suum, reminiscens misericordiae suae, Quae admodum locutus est ad patres nostros, Abraham & semini eius in aeternum. Per haec igitur tanta monstrat euangelium, quoniam qui locutus est patribus deus, hic est qui per Moysen legis dationem fecit, per quam legislationem cognouimus, quoniam patribus locutus est, hic idem deus secundum magnam bonitatem suam effudit misericordiam in nos, in qua misericordia contempsit oriens ex alto, & apparuit his, qui in tenebris & umbra mortis sedebant, & direxit pedes nostros in uiam pacis. Quae admodum & Zacharias desinens mutus esse, quod propter infidelitatem passus fuerat, nouello spiritu adimpletus, nouum dicebat deum. Omnia enim noua aderant uerbo noue disponente carnalem aduentum, uti eum hominem, qui extra deum ubi erat, ascriberet deo, propter quod & noue deum colere docebantur. Sed non alium deum, quoniam quidem unus deus qui iustificat circumcisionem ex fide, & praepitium per fidem. Propheta autem Zacharias dicebat: Benedictus dominus deus Israel, quia uisitauit, & fecit redemptionem populo suo. Et erexit cornu salutis nobis in domo Dauid pueri sui. Sicut locutus est per os sanctorum prophetarum suorum, qui a seculo sunt. Salutem ex inimicis nostris, & ex manu omnium qui oderunt nos. Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & reminiscens testamenti sancti sui, iurandum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, uti det nobis sine timore ex manu inimicorum ereptis, seruire sibi in sanctitate & iustitia in conspectu suo omnes dies nostros. Deinde ad Ioannem dicit. Et tu puer propheta altissimi uocaberis, praebis enim ante faciem domini parare uias eius, ad dandum intellectum salutis populo eius, in remissionem peccatorum eorum. Haec enim est salutis agnitio, quae deerat eis, quae est filius dei, quae sciebat Ioannes dicens, Ecce agnus dei, qui auferet peccatum mundi: hic erat de quo dicebam, Post me ueni & uir, qui ante me factus est, quoniam prior me erat. Omnesque de plenitudine eius accepimus. Haec itaque salutis agnitio, sed non alter deus, nec alter pater, neque bythus, neque pleroma triginta genum, nec mater ogdoados: sed agnitio salutis erat, agnitio filii dei, qui & salus & saluator, & salutare uere & dicitur & est, Salus quidem, sicut, In salutem tuam sustinuit te domine, Saluator autem iterum: Ecce deus meus saluator meus, fides ero in eum, Salutare autem sic: Notum fecit deus salutare suum in conspectu gentium. Etenim saluator quidem quoniam filius & uerbum dei. Salutare autem quoniam spiritus. Spiritus enim, inquit, faciei nostrae Christus dominus. Salus autem, quoniam uerbum caro factum est, & habitauit in nobis. Hanc igitur

n 4 agnia

agnitionem salutis sciebat Ioannes, poenitentiam agentibus & credentibus in agnum dei, qui tollit peccatum mundi. Apparuit, inquit, & pastoribus angelus domini, annuncians gaudium eis, quoniam generatus est in domo David saluator, qui est Christus dominus: deinde multitudo exercitus caelestis laudantium deum & dicentium, Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonae uoluntatis. Hos angelos falsarii gnostici dicunt ab ogdoada uenisse, & descensionem superioris Christi manifestasse: sed corruunt iterum, dicentes eum qui sursum sit Christum & saluatorem non natum esse, sed & post baptismum eius qui sit de dispositione Iesu, spiritum sicut colubam in eum descendisse. Mentuntur ergo ogdoados angeli secundum eos dicentes, quoniam generatus est hodie nobis saluator, qui est Christus dominus in ciuitate David. Neque enim Christus, neque saluator tunc natus est secundum eos, sed ille qui est de dispositione Iesu, qui est mundi fabricator, is in quem uere post baptismum descendisse, hoc est, post triginta annos superni saluatoris dicunt. Quid autem in ciuitate David adposuerunt, nisi ut eam pollicitationem quae a deo facta est David, quoniam ex fructu uentris eius aeternus erit rex, quod impleatur euangelizarent. Etenim fabricator totius uniuersitatis fecerat promissionem David, quemadmodum ipse ait, Adiutoriū nostrū a domino, qui fecit caelum & terram. Et iterum, In manu eius omnes fines terrae, & altitudines montium ipsius sunt. Quoniam ipsius est mare & ipse fecit illud, & aridam manus eius formauerunt. Venite adoremus & procidamus ante eum, ploremus in conspectu domini qui fecit nos, quia ipse est dominus deus noster: manifeste pronuntians spiritus sanctus per David audientibus eum, quoniam erunt qui contemnent eum, qui plasmauit nos, qui & solus est deus: propter quod & dicebat, quae praedicta sunt, significans, quoniam ne enarraueritis, praeter hunc, aut super hunc alius non est deus, cui magis intendere oporteat religiosos nos & gratos, praeparans in eum qui fecerit, & constituerit, & enuntiat. Quid ergo erit his qui tantum blasphemiae aduersus suum factorem adinuenerunt? Hoc idem autem & angeli. In eo enim quod dicunt, Gloria in excelsis deo, & in terra pax, eum qui sit altissimorum, hoc est, supercaelestium factorem, & eorum quae super terram omnium conditorem his sermonibus glorificauerunt: qui suo plasmauit, hoc est hominibus, suam benignitatem salutis de caelo misit, propter quod & pastores, ait, reuertebantur glorificantes deum in omnibus quae audierant & uiderant, quemadmodum & narratum est ad eos. Non enim alterum deum glorificabant Israelitae pastores, sed illum qui a lege & prophetis annuntiatum est, factorem omnium, quem & glorificat angeli. Si autem alterum quidem angeli, qui erant ab ogdoada de glorificabant, alterum uero pastores, errorem eis & non ueritatem detulerunt, & hi iniqui ab ogdoada erant angeli. Adhuc ait Lucas de domino

mino, Cum impleti essent dies purgationis imposuerunt eum in Hierusalem, altare eum domino, quemadmodum scriptum est in lege domini, Quoniam omne masculinum adaperies uulua, sanctum domino uocabitur: Et ut darent sacrificium secundum quod scriptum est in lege domini, Par turturum, aut duos pullos columbinos, ex sua persona manifestissime deum appellans eum qui legis dationem fecerit. Et Symeon autem, inquit, benedixit deum, & ait: Nunc dimittes seruum tuum domine in pace. Quia uiderunt oculi mei salutare tuum, Quod paraisti ante faciem omnium populorum, Lumine ad reuelationem gentium, & gloriam populi tui Israel. Et Anna autem prophetissa, ait, similiter clarificabat deum uidens Christum, & loquebatur de eo omnibus qui expectabant redemptionem Hierusalem. Per haec autem omnia uisus deus demonstratur, nullam libertatis dispositionem per nouum aduentum filii sui testamentum hominibus aperies. Quapropter & Marcus interpret & sectator Petri, initium euangelicae conscriptionis fecit sic, Initium euangelij Iesu Christi filij dei, quemadmodum dictum est in prophetis, Ecce mitto angelum meum, ante faciem tuam, qui praeparabit uiam tuam, uox clamantis in deserto, parate uiam domini, rectas facite semitas ante deum nostrum, Manifeste initium Euangelij esse dicens, sanctorum prophetarum uoces, & eum quem ipsi dominum & deum confessi sunt, hunc patrem domini nostri Iesu Christi praemonstrans, qui & promisit ei angelum suum ante faciem eius missurum, qui erat Ioannes, in spiritu & uirtute Heliae clamans in eremo, Parate uiam domini, rectas facite semitas ante deum nostrum. Quoniam quidem non alium & alium prophetam annunciabant deum, sed unum & eundem, uariis autem significationibus & multis appellationibus. Multis enim & diuersis quemadmodum in eo libro, qui ante hunc, ostendimus, & ex ipsis autem prophetis procedente nobis sermone ostendimus. In fine autem euangelij ait Marcus, Et quidem dominus Iesus, postquam locutus est eis, receptus est in caelos, & sedet ad dexteram dei, confirmans quod a propheta dictum est, Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis, quoad usque ponam inimicos tuos suppedaneum pedum tuorum. Sed unus & idem deus & pater est, qui a prophetis quidem annuntiatum, ab Euangelio uero traditum, quem Christiani colimus & diligimus, & toto corde factorem caeli & terrae credimus, & omnium quae in eis sunt. Hanc fidem annuntians Ioannes domini discipulus, uolens per Euangelij annuntiationem auferre eum, qui a Cerintho in seminatibus erat hominibus error, & multo prius ab his qui dicuntur Nicolaite, qui sunt uulso eius, quae falso cognominatur scientia, ut confunderet eos & suaderet eos, quoniam unus deus, qui omnia fecit per uerbum suum, & non quemadmodum illi dicunt, alterum quidem fabricatorem, alium autem patrem domini, & alium quidem fabricatoris filium, alterum uero de superioribus Christum, quem

quem & impasibilem perseverasse descendente in Iesum filium fabricatoris, & iterum reuolasse in suum pleroma: & initium quidem esse monogenitum. Logon autem uerum filium unigeniti: & eam conditionem quae est secundum nos non a primo deo facta, sed a uirtute aliqua ualde deorsum subiecta, & abscessa ab eorum communicatione, quae sunt inuisibilia, & innominabilia. Omnia igitur talia circumscribere uolens discipulus domini, & regulam ueritatis constituere in ecclesia, quia est unus deus omnipotens, qui per uerbum suum omnia fecit, & uisibilia & inuisibilia: significans quoque, quoniam per uerbum per quod deus perfecit conditionem, in hoc & salutem his qui in conditione sunt, praestitit hominibus: sic inchoauit in ea quae est secundum Euangelium doctrina. In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum: hoc erat in principio apud deum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. In ipso uita erat, & uita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebrae eam non comprehenderunt. Omnia, inquit, per ipsum facta sunt. In omnibus ergo est, & haec quae secundum nos est conditio, non enim concedetur eis omnia dici, ea quae sunt intra pleroma ipsorum. si enim & haec pleroma ipsorum continet, non extra est tanta ista conditio, quemadmodum ostendimus in eo libro, qui ante hunc est. si autem extra pleroma sunt haec, quod quidem impossibile uisum est, non iam est omnia pleroma ipsorum: non est ergo extra haec tanta conditio. Abstulit autem a nobis dissensiones omnes ipse Ioannes dicens: in hoc mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. In sua propria uenit, & sui eum non receperunt. Secundum autem Marcionem & eos qui similes sunt ei, neque mundus per eum factus est, neque in sua uenit, sed in aliena. Secundum autem quosdam gnosticorum, ab angelis factus est iste mundus, & non uerbo dei: secundum autem eos qui a Valentino, iterum non per eum factus est, sed per Demiurgum. Hic enim operabatur similitudines tales fieri, ad imitationem eorum, quae sunt sursum, quemadmodum dicunt: Demiurgus autem perficiebat fabricationem conditionis. emissum enim dicunt eum a matre dominum & Demiurgum eius dispositionis quae est secundum conditionem, per quam hunc mundum factum uolunt: cum Euangelium manifeste dicat, quoniam per uerbum quod in principio erat apud deum, omnia facta: quod uerbum, inquit, caro factum est, & habitauit in nobis. secundum autem illos, neque uerbum caro factum est, neque Christus, neque qui ex omnibus factus est saluator. Etenim uerbum & Christum nec aduenisse in hunc mundum uolunt: saluatorem uero non incarnatum, neque passum: descendisse autem quasi columbam in eum Iesum, qui factus est ex dispositione, & cum adnunciasset incognitum patrem, iterum ascendisse in pleroma. Incarnatum autem & passum quidam quidem eum qui ex dispositione sit, dicunt Iesum, quem per Mariam dicunt pertransisse, quasi
aquam

aquam per tubum. Alij uero Demiurgi filium, in quem descendisse eum Iesum, qui ex dispositione sit. Alij rursum Iesum quidem ex Ioseph & Maria natum dicunt, & in hunc descendisse Christum, qui de superioribus sit, sine carne & impasibilem existentem. Secundum autem nullam sententiam haereticorum, uerbum dei caro factum est. Si enim quis regulas ipsorum omnium perscrutetur, inueniet quoniam sine carne & impasibilis ab omnibus illis inducitur dei uerbum, & qui est in superioribus. Christus. Alij enim putant manifestum eum, quemadmodum hominem transfiguratum, neque autem natum neque incarnatum dicunt illum. Alij uero neque figuram eum assumpsisse hominis, sed quemadmodum columbam descendisse in eum Iesum, qui natus esset ex Maria. Omnes igitur illos falsos testes ostendens discipulus domini, ait, Et uerbum caro factum est, & habitauit in nobis. Et ut non inquiramus cuius dei uerbum caro factum est, ipse insuper docet, dicens: Fuit homo missus a deo, erat ei nomen Ioannes, hic uenit in testimonium ut testaretur de lumine. Praecursor igitur Ioannes qui testatur de lumine a deo missus est, utique ab eo cui Gabriel est angelus, qui etiam Euangelizauit generationem eius, qui & per prophetas promissum angelum suum missurum ante faciem filij sui, & praeparatum uiam eius, hoc est testificatum de lumine in spiritu & uirtute Heliae. Helias autem rursum cuius dei seruus & propheta fuit: eius qui fecit caelum & terram, quemadmodum & ipse confiteretur. A conditore igitur & fabricatore huius mundi missus Ioannes, quemadmodum poterat testificari de eo lumine, quod ex his quae sunt innominabilia & inuisibilia descenderet: Omnes enim haeretici decreuerunt, Demiurgum ignorare eam quae sit super eum uirtute, cuius testis & ostensor inuenitur Ioannes. propter hoc dominus plusquam prophetam dixit eum habuisse. reliqui enim omnes prophetae annunciauere aduentum paterni luminis, concupierunt autem digni esse uideri eum, quem praedicabant: Ioannes autem & pronunciauit similiter sicut alij, & aduentum uidit & demonstrauit, & credere in eum suasis multis, ita ut ipse & prophetae & apostoli locum habuerit. Hic est enim plusquam propheta, quoniam primo apostoli, secundo prophetae, omnia autem ex uno & eodem ipso deo. Bonum enim & illud, quod per conditionem a deo in uinea factum est, & primo bibitum est uinum: nemo enim illud uituperauit ex his qui biberunt, sed & dominus accepit de eo: melius autem quod per uerbum conpendialiter ac simpliciter ex aqua ad usum eorum qui ad nuptias conuocati erant, factum est uinum. Quamuis enim possit dominus ex nullo subiacente eorum, quae sunt conditionis, praebere epulatis uinum, & esca complere esurientes, hoc quidem non fecit. Accipiens autem eos qui a terra essent panes, & gratias agens, & iterum aquam faciens uinum, saturauit eos qui recubebant, & potauit eos, qui inuitati erant ad nuptias: ostendens quoniam deus, qui fecit terram, & iussit eam fructus facere,
& con

& constituit aquas & edidit fontes, hic & benedictionem escæ, & gratiam potus in nouissimis temporibus per filium suum donat humano generi, incomprehensibilis per comprehensibilem, & inuisibilis per uisibilem, cum extra eum non sit, sed in sinu patris existat. Deū enim, inquit, nemo uidit unquā, nisi unigenitus filius dei, qui est in sinu patris, ipse enarrat. Patrem enim inuisibilem existētem, ille qui in sinu eius est filius, omnibus enarrat. Propter hoc cognoscūt eum hi quib. reuelauerit filius, & iterū pater per filium filij sui dat agnitionē, his qui diligunt eum. A quo & Nathanael discēs cognouit, cui & testimoniū reddidit dominus, quoniā uerus Israelita est, in q̄ dolus non est: in quo & ait ei, Rabbi tu es filius dei, tu es rex Israel. A quo & Petrus edoctus cognouit Christū filiū dei uiui dicētis, Ecce filius meus dilectissimus, in quo bene sensi, ponā spiritū meum super eum, & iudiciū gentibus annuntiabit: non cōtendet, neq; clamabit, neq; quisquā audiet uocē eius in plateis: calamū quassatū non confringet, & linū fumigans nō extinguet, usq; quo emittat in contentionē iudiciū, & in nomine eius gētes sperabunt. Et hæc quidē sunt principia Euāgelij, unū deū fabricatorē huius uniuersitatis eum, qui per prophetas sit annuntiat, & qui per Moysen legis dispositionē fecerit, patrē domini nostri Iesu Christi annuntiantia, & præter hunc alterū deum nescientia, neq; alterū patrem. Tanta est autē circa Euangelia hæc firmitas, ut & ipsi hæretici testimoniū reddant ei, & ex ipsis egrediēs unusquisq; eorū, conetur suā confirmare doctrinā. Ebionē enim eo Euangelio quod est secundū Matthæum solo utentes, ex illo ipso cōuincuntur nō recte præsumentes de domino. Marcion autē id quod est secundū Lucā circūcidēs, ex his quæ adhuc seruātur penes eum, blasphemus in solum existentē deum ostēditur. Qui autē Iesum separant à Christo, & impassibilem perseuerasse Christū, passum uero Iesum dicunt, id quod secundū Marcū est præsententes Euangeliū, cū amore ueritatis legētes illud, corrigi possunt. Hi autē qui à Valentino sunt, quod est secundū Ioānem plenissime utētes, ad ostensionē coniugationum suarum, ex ipso detegētur nihil recte dicentes, quæadmodum ostendimus in primo libro. Quādo ergo hi qui contradicunt nobis testimoniū perhibeant, & utantur his, firma & uera est nostra de illis ostēsiō: Neq; autē plura numero q̄ hæc sunt, neq; rursus pauciora capit esse Euangelia. Quoniā enim quatuor regiones mūdi sunt in quo sumus, & quatuor principales spiritus, & disseminata est ecclesia super omnē terrā, columna autē & firmamentū ecclesie est Euangelium & spiritus uitæ, consequēs est quatuor habere eam columnas, undiq; flantes incorruptibilitatē, & uiuificātes homines. Ex quibus manifestū est, quoniā qui est omniū artifex uerbum, qui sedet super Cherubim & cōtinet omnia, declaratus hominib. dedit nobis quadriforme

Valentini

Ebionorum Euangelium.

driforme Euangelium, quod in uno spiritu continetur. Quæadmodū & Dauid postulans eius aduentum ait, Qui sedes super Cherubin appares. etenim Cherubin quadriformia, & formę ipsorū imagines sunt dispositionis filij dei. Primum enim animal, inquit, simile Leoni, efficabile eius & principale & regale significans. Secundum uero simile uittulo, sacrificalem & sacerdotalem ordinationē significās. Tertium uero habens faciem quasi humanam, eum qui est secundum hominē aduentū eis manifeste describēs. Quartum uero simile Aquilæ uolitantis, spiritus in ecclesiam aduolitantis gratiā manifestans. Et euangelia igitur his cōsonantia in quibus insidet dominus Iesus. Aliud enim illam quæ est à patre principalem & efficacilem & gloriosam generationē eius enarrat dicēs sic: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum, & omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil. Propter hoc & omni fiducia plenum est Euāgelium istud, talis est enim persona eius. Id uero quod est secundū Lucā, quoniā quidem sacerdotalis characteris est, Zacharia sacerdote sacrificante deo inchoauit, Iā enim saginatus parabatur uittulus, qui pro inuētiōne minoris filij inciperet mactari. Matthæus uero eam quæ est secundum hominē generationem eius enarrat: Liber dicens generatiōis Iesu Christi filij Dauid, filij Abrahā. Et iterū, Christi autē generatio sic erat. Humanæ formę igitur hoc Euangelium, propter hoc per totū euāgelium humiliter sentiēs & mitis homo separatus est. Marcus uero à prophético spiritu ex alto adueniente hominibus initium fecit: In initium, dicens, Euāgelij quem admodum scriptū est in Esaia propheta. Volatilem pennatū, imaginē euāgelij monstrans, propter hoc & cōpendiosam & præcurrentē annunciationē fecit. Propheticus enim character est hic, & ipsum uerbum dei, illis quidē qui ante Moysen fuerunt patriarchis secundū diuinitatē & gloriā colloquebātur, His uero qui in lege sacerdotalē & ministerialem actū præbebant. Post deinde nobis homo factus, munus celestis spiritus in omnem misit terram, protegens nos alis suis. Qualis igitur dispositio filij dei, talis & animalium forma: & qualis animalium forma, talis & character euāgelij. Quadriformia autē animalia, & quadriforme euāgelium, & quadriformis dispositio domini. Et propter hoc quatuor data sunt testamenta humano generi, unū quidem ante cataclysmum sub Adam. Secundum uero post cataclysmū sub Noe. Tertium uero legislatio sub Moysē. Quartum uero quod renouat hominē, & recapitulat in se omnia, quod est per euāgelium, eleuans & pennigerās homines in cœleste regnum. His igitur sic se habētibus, uani omnes & indocti, & insuper audaces, qui frustrātur speciem euāgelij, & uel plures quàm dictæ sunt, uel rursus pauciores inferunt personas euāgelij: quidam ut plures uideantur q̄ est ueritatis adinuenisse, quidam uero ut reprobent

proben dispositiones dei. Etenim Marcion totū reſiciens euāgelium, imō uero ſeipſum abſcindēs ab euāgelio * pariter gloriatur ſe habere euāgelium, Alij uero ut donū ſpiritus fruſtrentur, q̄ in nouiſſimis tēporibus ſecundū placitū patris effuſum eſt in humanū genus, illā ſpeciem non admittunt, quæ eſt ſecundū Ioannem euāgelium, in qua paraletum ſe miſſurum dominus promiſit, ſimul & euāgelium, & propheticum repellūt ſpiritum. Inſelices uero qui pseudopropheta quidē eſſe uolunt, prophetiæ uero gratiā repellūt ab eccleſia, ſimilia patiētes hiſ, qui propter eos qui in hypocrifi ueniūt, etiā à fratrum cōmunicatione ſe abſtinent. Datur autē intelligi, quod huiuſmodi neq; apoſtolū Paulū recipiāt. In ea enim, epiſtola quæ eſt ad Corinthios de prophetiſ chariſmatibus diligēter loquutus eſt, & ſcit uiros & mulieres in eccleſia prophetantes. Per hęc igitur omnia peccātes in ſpiritū dei, in irremiſſibile incidūt peccatū. Hi uero qui ſunt à Valentino iterū exiſtētes extra omnem timorē, ſuas cōſcriptiones proferentes, plura habere gloriātur, q̄ ſint ipſa euāgelia. Si quidē in tantū proceſſerūt audaciæ, uti quod ab hiſ non olim conſcriptū eſt, ueritatis euāgelium titulent, in nihilo cōueniens apoſtolorū euāgelij, ut nec euāgelium quidē ſit apud eos ſine blaſphemia: Si enim quod ab eis profertur ueritatis eſt euāgelium, diſſimile eſt autē hoc illis, quæ ab apoſtoliſ nobiſ tradita ſunt, qui uolunt poſſunt diſcere, quemadmodum ex ipſiſ ſcripturiſ oſtenditur, iam nō eſſe id, quod ab apoſtoli� traditum eſt ueritatis euāgelium. Quoniam autem ſola uera & firma, & non capit neq; plura præterquā prædicta ſunt, neq; pauciora eſſe euāgelia, per tot & tantā oſtendimus. & em̄ cum omnia compoſita & apta deus fecerit, oportebat & ſpeciem euāgelij bene cōpoſitam, & bene cōpaginatam eſſe. Examinata igitur ſententia eorum, qui nobiſ tradiderunt ex ipſiſ principiſ ipſorum, ueniāmus & ad reliquos apoſtoli�, & perquirāmus ſententiā eorum de deo, poſt deinde ipſoſ domini ſermones audiamus.

Que ſit reliquorum Apoſtolorum doctrina.

Cap. XII.

Petrus igitur apoſtolus poſt reſurrectionē domini, & aſſumptionē in cæloſ, uolēs adimplere duodecim apoſtolorū numerū, & elige re prouidentia alterum, qui electuſ eſſet à deo, hiſ qui aderāt dixit: Viri fratres, oportebat impleri ſcripturā hanc, quam prædixit ſpirituſ ſanctuſ ore Dauid de Iuda, qui factuſ eſt dux hiſ, q̄ apprehēderūt Ieſum, quoniam annumeratuſ fuit inter noſ, fiat habitatio eiſ deſerta, & nō ſit qui inhabitet in ea, & epiſcopatū eiſ accipiat alter. Adimpletionē eorū ex hiſ quæ à Dauid dicta ſunt faciēs. Ruruſ cū ſpirituſ ſanctuſ deſcendiſſet in diſcipuloſ, uti omneſ prophetarēt & loquerētur linguſ: & quidā irridereſ eoſ quaſi à muſto ebrioſ, dixit Petruſ, Non ebrioſ quidē eſſe, cū ſit hora tertiā diei, eſſe autem hoc quod dictū eſt per prophes

phetam: Erit in nouiſſimiſ diebuſ dicit dominuſ. Effundam de ſpiritu meo in omnem carnem & prophetabunt. Deuſ igitur qui per prophetam promiſit, miſſurum ſe ſpirituſ ſuum in humanū genus, ipſe & miſit ei, & ipſe deuſ à Petro annūciatur ſuam promiſſionem adimpleſſe, Viri enim, inquit Petruſ, Iſraelitæ, audite ſermonē meoſ: Ieſum Nazarenum uirū approbatū à deo in uobiſ, uirtutiſ & prodigiſ & ſignis quæ fecit per ipſum deuſ, in medio ueſtrum, quæadmodum ipſi ſcitiſ: hunc definito conſilio & præſcientia dei, traditū per manuſ iniquorū affigenteſ interfeciſtiſ: quē deuſ excitauit ſolutiſ doloribuſ inferorū, quoniā nō erat poſſibile teneri eum ab eiſ. Dauid enim dicit in ipſum, Prouidebā dominū in cōſpectu meo ſemper, quoniā à dextris mei eſt ne mouear, propter hoc lætatū eſt cor meū, & exultauit lingua mea, in ſuper & caro mea requieſcet in ſpe. Quoniā nō derelinqueſ animā meam in inferno, neq; dabiſ ſanctū tuū uidere corruptionē. Dehinc ruruſ ſum ſiducialiter illiſ dicit de patriarcha Dauid, quoniā mortuſ eſt, & ſepultuſ, & ſepulchrū eiſ ſit apud eoſ, uſq; in hunc diē. Propheta autē, inquit, cum eſſet, & ſciret quoniam iureiurando ei iurauit deuſ, de fructu uentriſ eiſ ſederet in throno eiſ, prouideſ locutuſ eſt de reſurrectione Chriſti, quoniā neq; derelictuſ eſt apud inferoſ, neq; caro eiſ uidit corruptionē. Hunc Ieſum, inquit, excitauit deuſ, cuiuſ noſ oēſ ſumus teſteſ: qui dextera dei exaltatuſ, repromiſſionē ſancti ſpirituſ accipiēſ à patre effudit donationē hanc, quam uoſ nūc uidetiſ & auditiſ. Non enim Dauid aſcendit in cælum, dicit autē ipſe: Dixit dominuſ domino meo, ſede ad dexteram meam, quoaduſq; ponam inimicoſ tuoſ ſubpedaneum pedum tuorum. Certiſſime ergo ſciat omniſ domuſ Iſrael, quoniā & dominū eum, & Chriſtū deuſ fecit hunc Ieſum, quem uoſ crucifixiſtiſ. Cū dixiſſent ergo turbæ, quid ergo faciēmuſ? Petruſ ad eoſ ait, Pœnitentiā agite & baptizetur unuſquiſq; ueſtrum in nomine Ieſu in remiſſionem peccatorū, & accipietis donū ſpirituſ ſancti. Sic non alium deum, nec aliam plenitudinē annuntiabāt apoſtoli, nec alterum quidē paſſum, & reſurgētem Chriſtum, alterū uero qui ſuſſum uolauerit, & impaſſibiliſ perſeuerauerit: ſed unū & eundem deū patrem, & Chriſtum Ieſum qui à mortuiſ reſurrexit, & eam quæ in eū fidem annūciabant hiſ, qui non credebant in filiū dei, & ex prophetiſ cohortabātur eoſ, quoniā eum quē promiſit ſe deuſ miſſurū Chriſtū, miſit Ieſum, quem ipſi crucifixērūt, quem deuſ excitauit. Ruruſ cum Petruſ ſimul cum Ioāne uidiſſet eum, qui à natiuitate clauduſ erat ante portam templi, quæ dicitur ſpecioſa, ſedentem & petentē elemoſynā, dixit ei: argentum & aurum non eſt mihi, quod autē habeo hoc tibi do. In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge & ambula. Et ſtatim eiſ cōfirmati ſunt greſſuſ, & plantæ, & ambulabat, & introiuit cum ipſiſ in tēplum

plum, ambulans & saliens & glorificans deum. Multitudine autem uniuersa collecta ad eos propter inopinatum factum, Petrus dixit eis. Viri Israelitae quid miramini in hoc, & nos quid intuemini, quasi nostra uirtute fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob, deus patrum nostrorum glorificauit filium suum, quem uos quidem tradidistis in iudicium, & negastis ante faciem Pilati, cum remittere eum uellet. Vos autem sanctum & iustum aggrauastis, & petistis uirum homicidam donari uobis, ducem autem uitae occidistis: quem deus excitauit a mortuis, cuius nos testes sumus, & in fide nominis eius, hunc quem uidetis & scitis confirmauit nomen eius, & fides quae est per ipsum, dedit ei incolumitatem coram uobis omnibus. Et nunc fratres scio quoniam secundum ignorantiam fecistis nequam. Deus autem quae praedixit ore omnium prophetarum patris Christi suum, adimpleuit. Poenitentiam igitur agite & conuertimini, ut delectantur peccata uestra, & ueniant uobis tempora refrigerii domini, & mittat praeparatum uobis Iesum Christum, quem oportet quidem caelum suscipere usque ad tempora dispositionis omnium, quae locutus est ei deus, per sanctos prophetas suos. Moyses quidem dicit ad patres nostros, quoniam propheta excitabit uobis dominus deus noster ex fratribus nostris, quemadmodum me, ipsum audietis in omnibus. quaecumque locutus fuerit ad uos, erit autem omnis anima, quaecumque non audierit prophetam illum, peribit de populo: Et omnes a Samuel & deinceps, & omnes quot quot locuti sunt annunciauerunt dies istos. Vos estis filii prophetarum & testamenti quod deus disposuit ad patres nostros, dicens ad Abraham. In semine tuo benedicentur omnes tribus terrae. Vobis primum deus excitans filium suum misit benedicentem uos, ut conuerteret se unusquisque a nequitia suis. Manifestam ergo praedicationem Petrus cum Ioane praediconauit eis, repromissionem quam fecit deus patribus, per Iesum adimpletam euangelizans. Non quidem alterum deum annuntians, sed filium dei, qui & homo factus est & passus, in agnitionem adducens Israel, & in Iesu resurrectionem quam a mortuis annuntians, & significans, quoniam omnia quae prophetae annunciauerunt de passione Christi, haec adimpleuit deus. Propter quod rursus conuocatis principibus sacerdotum, fiducialiter Petrus dixit ad eos. Principes populi & seniores Israelitae, si nos hodie redarguimur a uobis in beneficio hominis infirmi, in quo hic sanatus est, cognitum sit omnibus uobis & omni populo Israel, quoniam in nomine Iesu Christi Nazareni, quem uos crucifixistis quem deus excitauit a mortuis, in hoc hic astat in conspectu uestro sanus. Hic est lapis preciosus reprobatus a uobis aedificantibus, qui factus est in caput angeli. Et non est aliud nomen sub caelo, quod datum sit hominibus, in quo oporteat saluari nos. Sic apostoli non deum mutabant, sed Christum annuntiabant populo esse Iesum, qui crucifixus est, quem deus excitauit, qui prophetas misit

misit, idem deus excitauit & salutem in eo dedit hominibus. Confusus igitur & per curationem, annorum enim, inquit scriptura, plusquam xl. erat homo in quo factum est signum curationis, & per doctrinam apostolorum & prophetarum expositionem, cum remisissent summi sacerdotes Petrum & Ioannem, & reuersi essent ad reliquos coapostolos & discipulos domini, id est in ecclesiam, & enarrassent quae fuerant facta, & quemadmodum fiducialiter egissent in nomine Iesu: Audientes, inquit, tota ecclesia unanimes extulerunt uocem ad deum & dixerunt. Domine tu es deus qui fecisti caelum & terram & mare & omnia quae in eis sunt, qui per spiritum sanctum ore Dauid patris nostri, pueri tui dixisti. Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania. Astiterunt reges terrae, & principes congregati sunt in unum, aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Conuenerunt enim in hac ciuitate aduersus sanctum filium tuum Iesum quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus, cum gentibus & populis Israel, facere quaecumque manus tua & uoluntas tua praedestinauerat fieri. Haec uoces ecclesiae, ex qua habuit omnis ecclesia initium. Haec uoces ciuitatis magnae noui testamenti ciuium. Haec uoces apostolorum, haec uoces discipulorum domini, eorum qui post assumptionem domini per spiritum & perfecti extiterunt, & inuocauerunt deum, qui fecit caelum & terram, qui per prophetas annuntius est, & eius filius Iesus, quem unxit deus, & alterum autem nescientes. Non erat ibi tunc Valentinus, nec Marcion, nec reliqui sui, uel eorum qui assentiunt eis euerfores. Propter quod exaudiuit eos factor omnium deus: Comotus est enim, inquit, locus, in quo erant collecti, & repleti sunt omnes spiritu sancto, & loquebantur uerbum dei cum fiducia, omni uolenti credere: uirtute enim magna, inquit, reddebant testimonium apostoli resurrectionis domini Iesu, dicentes ad eos. Deus patrum nostrorum excitauit Iesum quem uos apprehendistis, & interfecistis suspendentes in ligno, hunc deus principem & saluatorem exaltauit gloria sua, dare poenitentiam Israel, & remissionem peccatorum: & nos in eo testes sumus sermonum horum, & spiritus sanctus, quem dedit deus creditibus ei. Omni quoque die, inquit, in templo & in domo non cessabant docentes & euangelizantes Christum Iesum filium dei. Haec enim erat salutis agnitio, quae perfectos ad deum efficit eos, qui cognoscunt filium eius aduentum. Quoniam autem impudenter quidam eorum dicunt, apud Iudaeos praediconantes apostoli non poterant alterum eis deum annuntiare praeter eum, qui creditus fuerat ab ipsis: dicimus ad eos, quoniam si secundum olim insitam opinionem hominibus loquebantur apostoli, nemo ab his cognouit ueritatem, multo autem prius a domino, etenim ipsum sic locutum dicunt. Nec hi ergo ipsi ueritatem sciunt, sed sententia eorum de deo cum esset talis, exceperant doctrinam quemadmodum audire poterant. Secundum hunc igitur sermonem, apud neminem erit regula ueritatis, sed omnes

omnes discipuli omnibus imputabunt, quoniam quemadmodum unusquisque sentiebat, & quemadmodum capiebat, sic sermo ad eum factus est. Superfluous autem & inutilis aduentus domini parebit, siquidem uenit permissurus & seruaturus uniuscuiusque olim insitam de deo opinionem. Adhuc etiam & multo durius erat, quemadmodum uiderant Iudaei & cruci affixerant, annuntiare hunc esse Christum filium dei, aeternum ipsorum regem. Non igitur iam secundum pristinam eorum opinionem loquebantur ad eos. Qui enim in faciem interfectores eos esse domini dicebant, multo magis fiducialiter eum patrem, qui super Demiurgum est & ipsis annuntiarent. & non id quod putabant unusquisque: & multominus erat peccatum, si quidem superiorē saluatore, ad quem ascendere eos oporteret quoniam esset impassibilis, non affixissent cruci. Quemadmodum enim gentibus non secundum sententiam illorum loquebantur, sed cum fiducia dicebant, quoniam dii ipsorum non essent dii, sed idola daemoniorum: simili modo & Iudaeis annuntiassent, si alterum maiorem & perfectiorem scissent patrem, non annunciantes, neque augentes eorum non ueram de deo opinionem. ethnicorum autem soluētes errorem, & auferētes a suis dijs, non utique alterum eis inferebant errorem, sed auferentes eos qui non erant dii, eum qui solus erat deus & uerus pater ostenderunt. Ex uerbis Petri igitur quae fecit in Caesaria ad Cornelium Centurionem, & eos, qui cum eis erant gentiles, quibus primo enarratus est sermo dei, cognoscendum est uobis, quae annuntiabant apostoli, & qualis fuit praedicationis ipsorum, & quam habuerunt de deo sententiam. Erat enim Cornelius hic religiosus & timens deum cum tota domo sua, & faciens elemosynas multas in populo, & orans deum semper. Vidit ergo circa horam nonam diei, angelum dei intrantem ad se, & dicentem, elemosynae tuae ascenderunt in recordationem in conspectu dei. Propter quod mitte ad Simonem qui uocatur Petrus. Petrus autem cum uidisset reuelationem, in qua respondit ad eum caelestis uox: Quae deus emundauit tu ne commune dixeris, hoc ideo, quoniam qui per legem inter mundam & immundam distinxit deus, hic emundauit gentes per sanguinem filii sui, quem & Cornelius colebat, ad quem Petrus ueniens dixit, in ueritate conperi quoniam non est personarum acceptor deus, sed in omni gente, qui timet eum, & operatur iustitiam acceptabilis ei est, Manifeste significans, quoniam quem antea deum timebat Cornelius, quem per legem & prophetas audierat, propter quem & elemosynas faciebat, hic in ueritate est deus. Deerat autem ei agnitio, propter quod adiecit: Vos scitis quod factum est uerbum per omnem Iudaeam, incipiens enim a Galilaea post baptismum quidem praedicaui Iohannes Iesum a Nazareth, quemadmodum unxit eum deus spiritu sancto & uirtute: ipse circueiuit benefaciens & curans omnes, qui oppressi erant a diabolo, quoniam deus erat cum eo. Et nos testes sumus omnium eorum

eorum, quae fecit in regione Iudaeorum & in Hierusalem, quem & interfecerunt suspendentes in ligno: hunc deus excitauit tertia die & dedit eum manifestum fieri, non omni populo, sed testibus nobis praedestinati ab eo, qui cum eo & manducauimus & bibimus post resurrectionem a mortuis. Et praecipit nobis annuntiare populo & testificari, quoniam ipse est praedestinator a deo iudex uiuorum & mortuorum. Huic omnes prophetae testimoniū reddunt, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnem credentem in eum. Filium ergo dei quem ignorabant homines annuntiabant apostoli, & aduentum eius, his qui ante instructi erant de deo, sed non alterum deum inferebant. Si enim tale aliquid sciret Petrus, libere gentibus praedicasset alterum quidem Iudaeorum, alterum autem Christianorum esse deum, qui quidem propter uisionem angeli commotus omnes quaecumque eis dixisset credidissent. Ex uerbis autem Petri manifestum est quoniam praecognitum quidem eis deum custodiuit, filium autem dei Iesum Christum esse testificatus est ipsis, iudicem uiuorum & mortuorum, in quo baptizari eos iussit in remissionem peccatorum: & non tantum hoc, sed & Iesum Christum esse filium dei testificatus est, qui & unctus spiritu sancto Iesus Christus dicitur. Et est hic idem ex Maria natus quemadmodum Petri continet testificatio. An nunquid perfectam tunc cognitionem nondum habebat Petrus, quam postea adinuenerunt hiis? Imperfectus igitur secundum hos Petrus, imperfecti autem & reliqui apostoli, & oportebit eos reuiuiscere horum fieri discipulos, ut & ipsi perfecti fiant. Sed & hoc quidem ridiculum est. Arguuntur uero isti non quidem apostolorum, sed suae malae sententiae esse discipuli. Propter hoc autem & uariae sententiae sunt uniuscuiusque eorum recipientes errorem quemadmodum capiebat. Ecclesia uero per uniuersum mundum ab apostolis firmum habens initium, in una & eadem de deo, & de filio eius perseuerat sententia. Philippus autem rursus Spadoni reginae Aethiopiae reuertenti a Hierosolymis, & legenti Esaiam prophetam solus soli quem annuntiavit. Nonne eum de quo dixit propheta. Tanquam ouis ad occisionem ductus est, quemadmodum agnus ante tonentem se sine uoce, sic non aperuit os suum. natiuitatem eius quis enarrauit? quoniam tolletur a terra uita eius: hunc esse Iesum & impletam esse in eo scripturam, quemadmodum ipse eunuchus credens, & statim postulans baptizari dicebat, Credo filium dei esse Iesum, qui & missus est in regiones Aethiopiae, praedicaturus hoc quod ipse crediderat, deum quidem unum per prophetas praedicatum, huius uero filium fecisse secundum hominem aduentum, & ut ouem ad uictimam ductum, & relicta qua quaecumque prophetae dicunt de eo. Paulus quoque & ipse postea quae de caelo locutus est ad eum dominus, & ostendit quoniam suum dominum persequeretur, persequens discipulos eius. & misit Ananiam ad eum, ut iterum uideret & baptizaretur: in synagogis, ait, in Damasco praedicabat

cum omni fiducia Iesum, quoniam hic est Christus filius dei. Hoc est mysterium, quod dicit per reuelationem manifestatum sibi, quoniam qui passus est sub Pontio Pilato, hic dominus est omnium, & rex & deus & iudex, ab eo qui est omnium deus accipiens potestatem, quoniam subiectus factus est usque ad mortem, mortem autem crucis. Quoniam hoc uerum est Atheniensibus euangelizans in Ariopago, ubi Iudaeis non assistentibus. licebat ei cum fiducia uerum praedicare deum, dixit eis. Deus qui fecit mundum & omnia quae in eo sunt, hic caeli & terrae dominus existens, non in manufactis templis inhabitat, nec a manibus humanis tractatur, tanquam alicuius indigens, cum ipse omnibus dederit uitam & spiritum, & omnia fecerit, qui fecit ex uno sanguine omne genus hominum inhabitare super faciem totius terrae, praefiniens tempora, secundum determinationem inhabitacionis eorum, quaerere illud quod est diuinum, si quomodo tractare possint illud aut inuenire, quamuis etiam non longe sit ab unoquoque nostrum: in ipso enim uiuimus, mouemur, & sumus, & quemadmodum quidam secundum uos dixerunt, huius enim & genus sumus. Genus igitur cum simus dei, non oportet nos putare id quod est diuinum, simile esse auro uel argento, uel lapidi per artem uel concupiscentiam hominis deformato. Tempora ergo ignorantiae despiciens deus, nunc praecipit hominibus omnibus ubique poeniteri in ipsum, quoniam constituit diem iudicari orbem terrae in iustitia, in uiro Iesu, in quo statuit fidem, excitans eum a mortuis. Hoc autem in loco non solum factorem mundi deum eis annuntiat non assistentibus Iudaeis, sed & quoniam unum genus humanum fecit inhabitare super omnem terram. Quemadmodum & Moyses ait, quando diuisit altissimas gentes, quemadmodum disperisit filios Adae statuit terminos gentium, secundum numerum angelorum dei. Populum autem qui credit deo, iam non esse sub angelorum potestate, sed sub domini: populus eius Iacob, funiculum hereditatis eius Israel. Et iterum Lystris Lyciae cum esset Paulus cum Barnaba, & a natiuitate claudum in nomine domini nostri Iesu Christi ambulare fecisset, & cum turba honorare eos uellet quemadmodum deos, propter admirabile factum, ait eis, Nonne similes uobis sumus homines, euangelizantes uobis deum uiuum, qui fecit caelum & terram & mare, & omnia quae in eis sunt: Qui in praeteritis temporibus permisit omnes gentes abire uias suas, quantum non sine testimonio semetipsum reliquit benefaciens, de caelo dans pluuias & tempora fructifera, adimplens cibo & hilaritate corda nostra. Quoniam autem his annuntiationibus eius omnes epistolae consonant, ex ipsis epistolis ostendimus apto in loco exponentes Apostolum: nobis autem conlaborantibus his ostensionibus, quae ex scripturis sunt, & quae multifarie dicta sunt, breuiter & compendiose annuntiantibus, & tu cum magnanimitate intende eis, & non longiloquium putare, hoc intelligens, quoniam

μακρολογία
μακρολογία

ostensiones quae sunt in scripturis, non possunt ostendi, nisi ex ipsis scripturis. Stephanus autem iterum qui electus est ab apostolis primus diaconus, qui & primus ex omnibus hominibus. sectatus est uestigia martyris domini, propter Christi confessionem primus interfectus, fiducialiter loquens populo, & docens eos dicens, Deus gloriae uisus est patri nostro Abraham, & dixit ad eum, Exi de terra tua & de cognatione tua, & ueni in terram quam demonstrabo tibi: & transtulit illum in terram hanc, quam nunc & uos inhabitatis, & non dedit ei hereditatem in ea, nec gressum pedis, sed promisit dare ei in possessionem eam, & semini eius post eum. Locutus est autem sic deus ad eum, quoniam erit semine eius peregrinum in terra aliena, & in seruitute redigentur & uexabuntur annis quadringentis, & gentem cui seruiet, iudicabo ego, dicit dominus. Et postea exiit & seruiet mihi in isto loco. & dedit ei testamentum circumcisionis, & sic genuerunt Isaac. Et reliqua autem uerborum eius eundem deum annuntiant, qui fecit cum Ioseph & cum patriarchis, qui & colloquutus est Moysi: & omnem apostolorum doctrinam unum & eundem deum annuntiasse, qui transtulit Abraham, qui promissionem hereditatis ei fecit, qui testamentum circumcisionis apto tempore dedit, qui ex Aegypto uocauit semen eius seruatum manifeste per circumcisionem: in signo enim dedit eam, ut non similes essent Aegyptiis. Hunc factorem omnium, hunc patrem domini nostri Iesu Christi, hunc deum claritatis ex ipsis sermonibus. & Actibus apostolorum uolentes discere possunt, & contemplari, quoniam unus hic deus super quem alius non est. Si autem erat super hunc alius deus, ex abundantia per comparationem diceremus, hic illo melior est. Melior enim ex operibus apparet, quemadmodum & praediximus, & cum illi nullum patris sui opus habeant ostendere, hic solus ostenditur deus. Si quis autem agrotans circa quaestiones, ea quae ab apostolis de deo dicta sunt allegorizanda existimat, praedictos sermones nostros discutiat, in quibus unum deum conditorem & factorem omnium ostendimus, & ea quae ab illis dicuntur destruximus & denudauimus: & inueniet consonantes eos apostolorum doctrinae, & sic habere quemadmodum docebant & persuadebantur, quoniam unus est fabricator omnium deus: & cum repulerit a sententia sua tantum errorem, & eam quae est aduersus deum blasphemiam, & a semetipso inueniet rationem, cognoscens & eam quae est secundum Moysen legem, & gratiam noui testamenti, utraque apta temporibus, ad utilitatem humani generis ab uno & eodem praestita deo. Omnes enim qui sunt mala sententiae, moti ab ea legislatione, quae est secundum Moysen, dissimilem eam & contrariam euangelij doctrinae arbitantes, iam non sunt conuersi, uti differentiae utriusque testamenti inquirerent causas. Deserti igitur cum sint a paterna dilectione, & inflati a satana, conuersi in Simonis magi doctrinam, abstiterunt sententias ab eo qui est deus, & putauerunt quod

quod à semetipsis plus inuenissent quàm apostoli, alterū deum adinuenientes. Et apostolos quidem adhuc quæ sunt iudæorū sentientes, annunciaffe Euangeliū, se autē synceriores & prudētiores apostolis esse. Vnde & Marcion, & qui à eo sunt, ad intercidas cōuersi sunt scripturas, quasdam quidem in totū non cognoscentes, secundum Lucam autē Euangelium & epistolas Pauli decurtantes, hæc sola legitima esse dicunt, quæ ipsi minorauerūt. Nos autē etiā ex his, quæ adhuc apud eos custodiuntur, arguemus eos donante deo, in altera cōscriptione. Reliqui uero omnes falso scientiæ nomine inflati, scripturas quidē cōfidentur, interpretationes uero cōuertunt, quemadmodū ostēdimus in primo libro. Et quidē hi qui à Marcione, statim blasphemant fabricatorē, dicētes eum malorum fabricatorē, propositum inijt sui intolerabiliorē habentēs, duos naturaliter dicētes Deos, distantes inuicem, alterū quidem bonum, alterum autē malum. Hi autem qui sunt à Valētino nominibus honestius utentes & patrem & dominū, & deum hūc qui est fabricator ostendentes, propositū siue sectam blasphemiosem habēt, neq; ab aliquo ex his quæ sunt intra plenitudinē æonibus dicētes eum emissum, sed ab ea labe quæ extra pleroma expulsa. Hæc autem omnia contulit eis scripturarū & dispositionis dei ignorantia. Nos autē & causam differentiæ testamentorū, & rursus unitatē & consonantiā ipsorum, in his quæ deinceps futura sunt referemus. Quoniā autē & apostoli & discipuli ipsorum sic docebāt, quemadmodū ecclesia predicat, & sic docentes perfecti fuerūt, † propter quod euocabantur ad perfectū: Stephanus hæc docens adhuc cum super terrā esset, uidit gloriā dei, & Iesum ad dexterā. Et dixit, Ecce uideo celos apertos, & filiū hominis stātem à dextris dei. Et hæc dixit & lapidatus est, & sic perfectā doctrinam adimpleuit, per omnia martyrii magistrū imitās & postulans pro eis qui se interficiebant, & dicens, Domine ne statuas illis hoc peccatū. Sic erāt perfecti, qui unum & eundē deum ab initio usq; ad finē uarijs dispositionibus assistentem humano generi sciebāt, quemadmodū ait Osee propheta: Ego uisiones impleui, & in manibus prophetarū assimilatus sum. Qui ergo usq; ad mortē tradiderunt animas propter Euangelium Christi, quomodo poterant secundū insitam opinionem hominibus loqui? Quod ipsum si fecissent nō paterentur, sed quoniā cōtraria his, qui nō assentiebant ueritati prædicabāt, ideo & passi sunt. Manifestum est ergo quoniā non derelinquebant ueritatē, sed cum omni fiducia iudæis & Græcis prædicabāt. Iudæis quidē Iesum, eum qui ab ipsis crucifixus est esse filiū dei, iudicem uiuorū & mortuorū, à patre accepisse æternum regnum in Israel, quemadmodum ostēdimus: Græcis uero unum deum qui omnia fecit, & huius filium Iesum Christum annunciatēs, manifestius autem hoc ostēditur ex apostolorū epistola, quam

Propter quod
sepe usurpat
pro, eo quod

neq;

neq; iudæis, neq; Græcis, sed ipsis qui ex gētib; in Christū credebāt confirmantes fidem ipsorū miserunt. Cum enim descendissent quidā à iudæa in Antiochiā, in qua & primū omnium discipuli domini p fide, quam in Christo habebant, uocati sunt Christiani, & iuaderēt eis qui crediderāt in dominū circuncidi, & reliqua secundū legis obseruationem perficere, & ascendissent, Paulus & Barnabas Hierosolymā ad alteros apostolos propter hæc quæstionē, & uniuersa ecclesia cōuenisset in unum Petrus dixit eis: Viri fratres, uos scitis quoniā à dieb; antiquis in uobis deus elegit, ut ex ore meo audirēt gentes uerbum euāgelij & crederent, & cordis inspector deus testimoniū perhibuit eis, dās eis spiritum sanctū, sicut & nobis, & nihil discreuit inter nos & ipsos, emundās per fidem corda illorum. Nunc igitur quid tentatis imponere iugum super ceruicē discipulorū, quod neq; patres nostri, neq; nos ualuimus portare, sed per gratiā domini nostri Iesu Christi credimus nos posse saluari, quō & illi. Post quē Iacobus dixit: uiri fratres, Simō retulit quemadmodū deus excogitauit accipere ex gentibus populū nomini suo, & sic conueniunt sermones prophetarū, sicut scriptū est, Post hæc reuertar, & reedificabo tabernaculū Dauid quod cecidit, & disturbata eius ædificabo, & erigam illud, uti requirāt reliqui hominū dominū, & omnes gentes in quibus inuocatum est nomen meū super eos, dicit dominus faciens hæc. Cognitū à seculo est deo opus eius, ppter eā ego secundū me iudico, nō molestari eos, qui ex gētib; cōuertuntur ad deum, sed præcipiendū eis, uti abstineāt à uanitatib; Idolorū, & à fornicatione, & à sanguine, & quæcūq; nolūt sibi fieri, alijs ne faciānt. Et cū hæc dicta essent, & omnes cōsensissent, scripserūt eis sic. Apostoli & presbyteri fratres, his qui sunt in Antiochia, & Syria & Cilicia fratribus ex gētib; salutē. Quā audiuimus quia ex nobis quidā exeūtes turbauerunt uos sermonibus, destruētēs animas uestras, quib; non præcepimus dicentes: Circuncidimini & seruate legem, placuit nobis cōueniētibus in unum, electos uiros mittere ad uos, cum dilectissimis nostris Barnaba & Paulo, hominibus qui tradiderunt animā suā pro nomine domini nostri Iesu Christi. Misimus igitur iudam & Sileā & ipsos per sermonem annunciantes nostram sententiā. Placuit em̄ sancto spiritui & nobis, nullū amplius uobis pōdus imponere, q̄ hæc quæ sunt necessaria, ut abstineatis ab Idolothytis, & sanguine, & fornicatione, & quæcūq; nō uultis fieri uobis, alijs ne faciatis, à quib; custodiētes uos ipsos bene agitis, ambulātes in spiritu sancto. Manifestū est igitur ex his omnibus, quoniā non alterū patrē esse docebāt, sed libertatis nouū testamētū dabāt his, qui noue in deū per spiritū sanctū credebāt. Ipsi autē ex eo q̄ quærerēt, an oporteret circūcidi adhuc discipulos necne, manifeste ostenderūt nō habuisse se alterius dei cōtemplationem.

Cætes

Cæterum non talem timorē circa primū habuissent testamentū, ut nec cum ipsis quidem cōuefci uellent. Nam & Petrus quāuis ad catechizādos eos missus esset, & tali uisione cōterritus fuisset, cum timore tamē multo locutus est ad eos dicens: ipsi scitis quoniā nō est fas uiro Iudæo coniungi aut cōuenire cum allophylo: mihi autē deus ostendit, neminē communē aut immundū dicere hominē, quapropter sine cōtradictione ueni: his sermonibus significans, quoniā non abisset ad eos, nisi missus fuisset: sic neq; baptisina facile dedisset nisi spiritu sancto requiescēte super eos, prophetantes eos audisset, & propter hoc dixit: Nunquis aquam uetare potest ad baptizandum hos qui spiritū sanctum acceperunt, quemadmodum & nos, suadēs simul his qui secum erāt, & significās, quoniā nisi spiritus sanctus super eos requieuisset, existeret, qui eos prohiberet à baptisinate. Hi autem qui circa Iacobū Apostoli, gētibibus quidem libere agere permittebant, concedentes nos spiritui dei. Ipsi uero scientes eundem esse deum, perseverabāt in pristinis obseruationibus, ita ut & Petrus quoq; timens ne culparetur ab ipsis, ante mādūcans cum gentibus propter uisionem, & propter spiritum sanctum qui requieuerat super eos, cum tamen aduenissent quidā ab Iacobo, se parauit se, & non manducauit cum eis, hoc ipsum autē dixit Paulus & Barnabam fecisse. Sic apostoli quos uniuersi actus, & uniuersæ doctrinæ dominus testes fecit, ubiq; enim simul cum eo assistentes inueniuntur Petrus, & Iacobus & Ioannes, religiose agebant circa dispositionē legis, quæ est secundū Moysen, ab uno & eodem significātes esse deo. Quod quidem non fecissent secundū quæ prædiximus, si præter eum qui legis dispositionem fecit, alterum patrem à domino didicissent.

Aduersus eos, qui dicunt tantum Paulum ex Apostolis cognouisse ueritatem. Cap. XIII.

EOs autem qui dicūt solum Paulum ueritatem cognouisse, cui per reuelationem manifestatum est mysterium, ipse Paulus cōuincat eos, dicens, unū & ipsum deum operatū Petro in apostolatu circūcisionis, & sibi in gentes. Ipsi ergo dei Petrus erat apostolus, cuius & Paulus. Et quæ Petrus in circūcisione annūciabat deum & dei filiū, hūc & Paulus in gētes. Neq; enim ut solū Paulum saluaret uenit dominus nos, nec sic pauper deus, ut unū solum haberet Apostolū, qui dispositionē filij sui cognosceret. Et Paulus autē dicens, Quam speciosi pedes euāgelizantiū bona, euāgelizantiū pacem, manifestū facit quoniā non unus sed plures erāt, qui ueritatem euāgelizabāt. Et rursus in epistola quæ est ad Corinthios, cū prædixisset omnes, qui deū post resurrectionē uiderunt intulit: Siue autē ego, siue illi, sic annunciamus, & sic credidistis: unā & eandē prædicationē confitens omniū eorū, qui deū uiderūt post resurrectionē à mortuis. Et dominus autē Philippo uolētī patrem

patrem uidere respondit. Tanto tempore uobiscū sum, & me non cognouistis: Philippe qui uidet me, uidet & patrē meum. Quō tu dicis, ostende nobis patrem: ego enim in patre, & pater in me est, & amodo cognouistis eū, et uidistis eū. Quibus ergo dominus testimoniū dixit, quoniam & cognouerūt in ipso, & uiderunt patrē, pater autē ueritas, hoc dicere nō cognouisse ueritatem, est hominū fallum testimoniū, & eorū qui alienati sunt à Christi doctrina. Ad quid enim mittebat dñs duodecim apostolos ad oues quæ perierāt domus Israel, si ueritatem nō cognouerūt. Quō autē & lxx. prædicabāt, nisi ipsi prius ueritatem prædicationis cognouissent? Aut quō Petrus ignorare potuit, cui dominus testimoniū dedit, Quoniā caro & sanguis nō reuelauit ei, sed pater qui in cælis est: Sicut ergo Paulus apostolus nō ab hominibus, neq; per hominē, sed per Iesum & deum patrē, filio quidem adducēte eos ad patrem, patre uero reuelante eis filium. Quoniam autem his qui ad apostolos uocauerunt eum, de quæstione acquieuit Paulus, & ascendit ad eos cum Barnaba in Hierosolymam, non sine causa, sed ut ab ipsis libertas gentilium confirmaretur, ipse ait in ea quæ ad Galatas est epistola. Deinde post xiiij annos ascendi in Hierosolymā cum Barnaba, assumens & Titum. Ascendi autem secundū reuelationē, & contuli cum eis euāgelium quod prædico inter gentes. Et iterum ait: Ad horam celsimus subiectioni, uti ueritas euāgelij perseveret apud uos. Si quis igitur diligenter ex Actibus apostolorum scrutetur tempus, de quo scriptum est ascendisse Hierosolymā propter prædictam quæstionem, inueniet eos qui prædicti sunt à Paulo annos concurrentes, sicut est consonans, & uelut eadem tam Pauli annunciatio, quàm & Lucæ de apostolis testificatio.

De sectatore Apostolorū Luca, que sunt que in Euāgelio per solum Lucam cognouimus. Cap. XIII.

Quoniam autē is Lucas inseparabilis fuit à Paulo cooperarius eius in euāgelio, ipse facit manifestū, non glorians, sed ab ipsa productus ueritate. Separatis enim, inquit, à Paulo Barnaba & Ioāne, qui uocabatur Marcus, & cum nauigassent Cyprum, nos uenimus in Troadam: & cum uidisset Paulus per somniū uirum Macedonē dicentem sibi, ueniēs in Macedoniam opitulare nobis Paule, statim ait, quæsiuimus proficisci in Macedoniā, intelligētes quoniā prouocauit nos dominus euāgelizare eis. Nauigantes igitur, à Troade, direximus nauē in Samothracen: & deinceps reliquū omnē ipsorū usq; ad Philippos aduentū diligēter significat, & quemadmodū primū sermonē loquuti sunt. Sedentes em, loquuti sumus mulieribus quæ cōuenerant, & qui nam crediderūt, & q; multi. Et iterum ait: Nos autē nauigauimus post dies Azymorū à Philippis, & uenimus Troadam, ubi & cōmorati sumus diebus septē. Et reliqua omnia ex ordine cū Paulo refert, omī diligentiā

gentia demonstrans & loca, & ciuitates, & quantitatem dierum, quoad usque Hierosolymam ascenderent, & quae illic contigerint Paulo, quemadmodum uinctus Romam missus est, & nomen Centurionis qui suscepit eum, & patarense nauigium, & quemadmodum naufragium fecerunt, & in qua liberati sunt insula, & quemadmodum humanitatem ibi perceperunt, Paulo curate principem ipsius insulae, & quemadmodum inde Puteolos nauigauerunt, & inde Romam peruenerunt, & quanto tempore Romae commorati sunt. Omnibus his cum adesset Lucas diligenter conscripsit ea, uti neque mendax, neque elatus deprehendi possit, eo quod omnia haec constarent, & seniore eum esse omnibus qui nunc aliud docent, neque ignorare ueritatem. Quonia non solum prosequutor, sed & cooperarius fuit apostolorum, maxime autem Pauli, Et ipse autem Paulus manifestauit in epistolis, dicens: Demas me dereliquit, & abiit Thessalonicam, Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam, Lucas est mecum solus. Unde ostendit quod semper iunctus ei, & inseparabilis fuerit ab eo. Et iterum in epistola quae est ad Colossenses ait: Salutatio uos Lucas medicus dilectus. Si autem Lucas quidem, qui semper cum Paulo praedicauit, & dilectus ab eo est dictus, & cum eo euangelizauit, & creditus est referre nobis euangelium, nihil aliud ab eo didicit, sicut ex uerbis eius ostensum est, quemadmodum hi, qui nunquam Paulo adiuncti fuerunt, gloriantur abscondita & inenarrabilia didicisse sacramenta. Quonia autem Paulus simpliciter quae sciebat, haec & docebat, non solum eos, qui cum eo erant, uerum omnes audientes, se ipse facit manifestum. In Mileto enim conuocatis episcopis & presbyteris, qui erant ab Epheso, & a reliquis proximis ciuitatibus, quonia ipse festinauit Hierosolymis Petecosten agere, multa testificans eis, & dicens quae oporteret ei Hierosolymis euenire, adiecit: Scio quonia iam non uidebitis faciem meam, testificor igitur uobis hac die, quoniam mundus sum a sanguine omnium. Non enim subtraxi uti non annunciam uobis omnem sententiam dei. Attendite igitur & uobis, & omni gregi, in quo uos spiritus praeposuit episcopos regere ecclesiam domini, qui sibi constituit per sanguinem suum. Deinde significans futuros malos doctores, dixit, Ego scio quonia adueniet post discessum nostrum lupi graues ad uos, non parcentes gregi. Et ex uobis ipsis exurgent uiri loquentes peruersa, uti conuertant discipulos post se. Non subtraxi, inquit, uti non annunciam omnem sententiam dei uobis. Sic apostoli simpliciter & nemini inuidentes quae didicerant ipsi a domino, haec omnibus tradebant. Sic igitur & Lucas nemini inuidens, ea quae ab eis didicerat, tradidit nobis, sicut ipse testificatur dicens: quemadmodum tradiderunt nobis, qui ab initio contemplatores & ministri fuerunt uerbi. Si autem quis refutet & Lucam quasi non cognouerit ueritatem, manifestus erit proijciens euangelium, cuius non dignatur esse discipulus. Plurima enim & ma-

gis necessaria euangelij per hunc cognouimus, sicut Ioannis generatio nem & de Zacharia historiam, & aduentum angeli ad Mariam, & exclamationem Elisabet, & angelorum ad pastores descensum, & ea quae ab illis dicta sunt, & Annae, & Simeonis de Christo testimonium, & quod duodecim annorum in Hierosolyma relictus sit, & baptismum Ioannis, & quorundam dominus baptizatus sit, & quia in quindecimo anno Tyberij Caesaris. & in magisterio illud, quod ad diuites dictum est: Vae uobis diuites, quonia percipitis consolationem uestram. Et uae uobis qui satiatione estis, quonia esurietis. Et qui ridetis nunc, quia plorabitis. Et ue uobis cum benedixerint uos homines omnes. Secundum haec enim faciebant & pseudoprophetae patres uestri. Et omnia huiusmodi per solum Lucam cognouimus, & plurimos actus domini per hunc didicimus, quibus & omnes utuntur. Et multitudinem piscium quam conluserunt hi qui cum Petro erant iubente domino, ut mitteret retia. Et illa quae per octodecim annos passa curata fuerat mulier die sabbatorum. Et de hydropico, quem curauit dominus die sabbatorum, & quemadmodum disputauit, quod curauit in hac die. Et quemadmodum docuit discipulos primos discubitus non appetere. Et quonia pauperes & debiles uocare oportet, qui non habent retribuere. Et qui pulsauit nocte sumere panes, et propter instantiam importunitatis sumit: & quomodo apud pharisaeum recubente eo, peccatrix mulier osculabatur pedes eius, & unguento ungebat, & quaeque propter eam dixit ad Simonem de duobus debitoribus: & de parabola diuitis illius, qui reclusit quae ei nata fuerant, cui & dictum est, in hac nocte expostulabunt animam tuam a te. quae autem praeparasti, cuius erunt. Similiter autem & diuitis illius qui uestiebatur purpura, & iocundabatur nitide, & egenum Lazarum: & eam quam ad discipulos suos dixit responsionem, quando dixerunt ei, adhaere nobis fidem. Et eam quae ad Zachaeum publicanum facta est confabulationem. Et de pharisaeo & publicano, qui simul adorabant in templo. Et de decem leprosis, quos simul emundauit in uia. Et quoniam de uicis & plateis claudos & cecos iussit colligi ad nuptias, & parabola iudicis, qui deum non timebat, quem instantia uiduae fecit, ut uindicaret eam. Et de arbore ficis quae erat in uinea, quae non faciebat fructum. Et alia multa sunt, quae inueniri possunt a solo Luca dicta esse, quibus & Marcion & Valentinus utuntur. Et super haec omnia post resurrectionem in uia ad discipulos quae locutus est, & quemadmodum cognouerunt eum in fractione panis. Necessesse est igitur & reliqua quae ab eo dicta sunt, recipere eos, aut & his renuntiare. Non enim conceditur eis ab his qui sensum habent, quaedam quidem recipere ex his quae a Luca dicta sunt, quasi sint ueritatis, quaedam uero refutare quasi non cognouisset ueritatem. Et si quidem refutauerint hi qui a Marcione sunt, non habent euangelium, hoc enim quod est secundum Lucam, quemadmodum praediximus

mus decurtantes, gloriantur se habere euangelium. Hi uero qui a Valentino sunt, cessabunt à plurimo uaniloquio suo: ex hoc enim multas occasiones subtilis eloquij sui acceperunt, interpretari audentes male, quæ ab hoc bene sunt dicta: aut & reliqua suscipere cogentur intendentes perfecto euangelio, & apostolorum doctrinæ oportet eos poenitentiam agere, ut saluari à periculo possint.

Aduersus eos qui frustrantur Paulum apostolum.

Cap. XV.

EAdem autem dicimus iterum & his qui Paulum apostolum non cognoscunt, quoniam aut reliquis uerbis euangelij, quæ per solum Lucam in nostram uenerunt agnitionem, renuntiare debent, & non uti eis: aut si illa recipiunt omnia, habent necessitatem recipere etiam eam testificationem quæ est de Paulo, dicente ipso, Primum quidem dominum ei de celo locutum, Saule, Saule, quid me persequeris? Ego sum Iesus Christus, quem tu persequeris: deinde Ananiae de eo dicente: Vade, quoniam uas electionis mihi est iste, ut portet nomen meum in gentibus, & regibus, & filiis Israel. Ego enim demonstrabo ei ex ipso, quanta oportet eum pati propter nomen meum. Qui igitur non recipiunt eum qui sit electus à deo ad hoc, ut fiducialiter portet nomen eius, quod sit missus ad quas praediximus gentes, electionem domini contemnunt, & se ipsos segregant ab apostolorum conuentu. Neque enim contendere possunt Paulum non esse apostolum, quando in hoc sit electus: neque Lucam mendacem esse possunt ostendere, ueritatem nobis cum omni diligentia annunciantem: fortassis enim & propter hoc operatus est deus plurima euangelia ostendi per Lucam, quibus necesse est haerere omnes, uti sequenti testificationi eius, quam habet de actibus & doctrina apostolorum, omnes sequentes, & regulam ueritatis inadulteratam habentes, saluari possint. Igitur testificatio eius uera & doctrina apostolorum manifesta & firma, & nihil subtrahens, neque alia quidem in abscondito, alia uero in manifesto docentium. Hoc enim fictorum, & praeuoluentium, & hypocritarum est molimen, quemadmodum faciunt hi qui à Valentino sunt. Hi enim ad multitudinem propter eos qui sunt ab ecclesia, quos communes ecclesiasticos ipsi dicunt, inferunt sermones, per quos capiunt simplices, & in delictis eos simulantes nostrum tractatum ut sapientius audiatur: qui & quaeruntur de nobis, quod cum similia nobiscum sentiatur, sine causa abstinemus nos à communicatione eorum, & cum eadem dicant, & eandem habeant doctrinam, uocemus illos haereticos: & cum deiecerint aliquos à fide per quaestiones quæ fiunt ab eis, nec non contradicentes auditores suos fecerint, his separatim inenarrabile plenitudinis suae enarrant mysterium. Decipiuntur autem omnes, quia quod est in uerbis uerisimile se putant posse discere à ueritate: suavioris enim, & uerisimilis est, exquirens fucos error, sine fuco autem est ueritas, & propter hoc pueris credita est. Et si aliquis quidem ex his qui audiunt eos, quaerat

solutio

solutiones, uel contradicat eis, hunc quasi non capientem ueritatem, & non habentem de superioribus à matre sua semen affirmantes, in totum nihil dicunt ei, mediarum partium dicentes esse illum, hoc est Psychicorum. Si autem aliquis quasi paruum ouum deditum, semetipsum ipsis praebet imitationi illorum, & redemptionem illorum consecutus est, inflatus est iste talis, neque in caelo, neque in terra putat se esse, sed intra pleroma introisse, & complexum iam angelum suum, cum institorio & supercilio incedit, gallinacei elationem habens. Sunt autem apud eos qui dicunt oportere bonam conuersationem assequi eum hominem, qui sit desuper ueniens, propter hoc & fingunt quodam supercilio grauitatem. Plurimi autem & contemptores facti, quasi iam perfecti, sine reuerentia & in contemptu uiuentes semetipsos spirituales uocant, & se nosse iam dicunt eum qui sit intra pleroma, ipsorum refrigerij locum.

Quæ sit apostolorum sententia de domino nostro Iesu Christo.

Cap. XVI.

Nos autem reuertamur ad eundem tractatum. Cum enim declaratum sit manifeste, quoniam neminem alium deum uocauerunt, uel dominum nominauerunt, qui ueritatis fuerunt praedicatores, & apostoli libertatis, nisi solum uerum deum patrem & uerbum eius, qui in omnibus principatum eius habet, manifeste erit ostensum, factorem caeli & terræ, & qui locutus sit cum Moysse, et legis dispositionem ei dederit, qui conuocauerit patres, dominum deum confiteri eos, & alterum neminem nosse. Manifesta igitur & apostolorum, & discipulorum eorum ex uerbis ipsorum, de deo facta est sententia.

Ostensio, quoniam unus est idem deus, & ipse Christus uerbum dei.

Cap. XVII.

Quoniam autem sunt qui dicunt Iesum quidem receptaculum Christi fuisse, in quem desuper quasi columbam descendisse Christum, & cum indicasset in nominabilem patrem, incomprehensibiliter et inuisibiliter intrasse in pleroma. Non enim solum ab hominibus, sed ne ab his quidem, qui in caelo sunt potestatibus, & uirtutibus apprehensum eum, & esse filium quidem Iesum, patrem uero & Christi patrem deum. Alij uero putatiue eum passum naturaliter impassibilem existentem. Qui autem à Valentino sunt, Iesum quidem qui sit ex dispositione, ipsum esse qui per Mariam transierit, in quem illum de superiori saluatore descendisse, quem & Christum dici, quoniam omnium qui emisissent eum, haberet uocabula: participasse autem cum eo quod esset ex dispositione, de sua uirtute & suo nomine, ut mors per hunc euacuaretur, cognosceretur autem pater, per eum saluatore quidem qui desuper descendisset, quem & ipsum receptaculum Christi, & uniuersae plenitudinis esse dicunt, lingua quidem unum Christum Iesum confitentes, diuisi uero sententia. Etenim haec est ipsorum regula, quemadmodum praediximus, ut alterum quidem Christum fuisse dicant, qui ab unigenito ad correctionem plenitudinis praemissus est. Alterum uero saluatore esse ad

p 3 gloria

glorificationem patris missum. Alterū uero ex dispositione, quem & passum dicunt recurrentem in pleroma saluatorē, qui Christum portabat. Necessē habemus uniuersam apostolorū de domino nostro Iesu Christo sententiā habere, & ostendere eos non solum nihil tale sensit de eo, uerum amplius & significasse per spiritū sanctum, qui inciperent talia docere summisi à satana, uti quorundā fidem euerterent, & abstraherent eos à uita.

Aduersus eos qui dicunt illum putatiue apparuisse.

Cap. XVIII.

ET quoniā Iōānes unū & eundē nouit uerbū dei, & hunc esse unigenitū, & hunc incarnatū esse pro salute nostra Iesum Christū dominum nostrū, sufficienter ex ipsius Iōānis sermone demonstrauimus. Sed & Matthæus unū & eundem Iesum Christū cognoscēs, eam quę est secundū hominē generationē eius ex uirgine exponens, sicut promisit deus Dauid, ex fructu uētris eius, & excitaturū se aternū regnū, multo prius Abraham eandē faciens promissionē, ait: Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraham. Dehinc ut liberaret mentē nostram à suspitione, quę est circa Ioseph, ait: Christi autē generatio sic erat, Cum esset desponsata mater eius Ioseph, priusquā cōuenirent inuenta est in utero habēs de spiritu sancto. Dehinc cū Ioseph cogitaret dimittere Mariā, quoniā pręgnans erat, assistentē ei angelū dei & dicentē, Ne timueris assumere Mariā cōiugē tuam, quod enim habet in utero de spū sancto est, pariet autē filium, & uocabis nomē eius Iesum. Hic enim saluabit populū suum à peccatis suis. Hoc autē factū est, ut adimpleretur quod dictū est à dño per Prophetā: Ecce uirgo cōcipiet in utero, & pariet filiū, & uocabunt nomē eius Emanuel, quod interpretatum est nobiscū deus, manifeste significās, & eam promissionē quę fuerat ad patres impletā, ex uirgine natum filiū dei, & hunc ipsum esse saluatorē Christum, quem prophetę prędicauerunt: non sicut ipsi dicunt Iesum quidē ipsum esse, qui ex Maria sit natus, Christū uero qui desuper descendit. Ceterū poterat dicere Matthæus, Iesu uero generatio sic erat, sed prouidens spūs sanctus deprauatores, & pręmuniens contra fraudulentā eorum per Matthæū, ait: Christi autē generatio sic erat. Et quoniā hic est Emanuel, ne forte tantū eum hominem putaremus, Non enim ex uoluntate carnis, neq; ex uoluntate uiri, sed ex uoluntate dei, uerbū caro factū est: neq; alium quidē Iesum suspicemus fuisse, sed unū & eundē sciremus deū esse: hoc ipsum interpretatus est Paulus, scribens ad Romanos: Paulus apostolus Iesu Christi, prędestinatus in euangeliū, quod promisit per prophetas suos, in scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundū carnem. Qui prędestinatus est filius dei in uirtute per spiritū sanctificationis, ex resurrectione mortuorū Iesu Christi dñi nostri. Et iterū ad Roma-

nos

nos scribēs de Israel, dicit: Quorū patres, & ex quibus Christus secundum carnē, qui est deus super omnes benedictus in secula. Et iterū in epistola quę est ad Galatas, ait: Cū autē uenit plenitudo temporis, misit deus filiū suū, natū ex muliere, factū sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptione percipiamus: manifeste significās unum quidē deū, qui per prophetas promissionē de filio fecerit, unū autē Iesū Christum dominū nostrū, qui de semine Dauid, secundum eam generationē, quę est ex Maria: hunc destinatū filiū dei Iesum Christum in uirtute secundū spiritū sanctificationis ex resurrectione mortuorum, ut sit primogenitus mortuorū, quēadmodū & primogenitus in omni cōditione, filius dei, hominis filius factus, ut per eū adoptionē percipiamus, portante homine & capiente, & cōplectente filium dei. Propter hoc & Marcus ait. Initium euangelij Iesu Christi filij dei quemadmodum scriptum est in prophetis, unum & eundem sciens filiū dei Iesum, qui à prophetis annūciatus est, qui ex fructu uentris Dauid, Emanuel magni cōsiliij patris nuntius, per quem oriri fecit deus domui Dauid orientē & iustum, et erexit ei cornu salutis, et suscitauit testimoniū in Iacob, quēadmodū Dauid causas generationis eius differēs, ait: Et legē posuit in Israel, ut cognoscat generatio altera, filij qui nascētur ex his, & ipsi exurgentes enarrabunt filiis suis, ut ponant in deum spem suam, & pręcepta eius exquirāt. Et rursus angelus euangelizās Marię ait, Hic erit magnus, & filius altissimi uocabitur, & dabit ei dñs thronum Dauid patris sui, Eum qui sit filius altissimi, hunc eundem & Dauid filium cōstitens. Cuius & Dauid dispositionē aduentus per spiritū sanctū cognoscens, per quā dominus est omniū uiuorum & mortuorum, dominū confessus est sedentem ad dexterā patris altissimi. Et Simeon autē ille, qui responsum accepit à spiritu sancto, nō uisurum eum mortem, nisi prius uideret Christū Iesum, hunc ex manibus accipiens uirginis benedixit deū & dixit, Nunc dimittis seruū tuum dñe, secundum uerbū tuum in pace. Quia uiderūt oculi mei salutare tuū. Quod parasti ante faciē omniū populorū, Lumen ad reuelationē gentiū, & gloriā plebis tuę Israel. Infantē quem in manibus portabat Iesum, natum ex Maria, ipsum cōstitens esse Christū filium Dei, Lumen omniū & gloriā ipsius Israel & pacem, & refrigeriū eorum, qui in dormitionem ierunt. Iam enim expoliabat homines, auferēs ignorantia ipsorū, suam autē agnitionem eis donans, & dispartitionē faciens eorum, qui cognoscebant eum, quemadmodū Esaias, Voca, inquit, nomen eius, uelociter spolia dispartire. Hęc sunt autem opera Christi. Ipse igitur erat Christus, quem portans Simeon benedixit altissimum, quem pastores cum uidissent, glorificabāt deum: quem Iōannes, cum adhuc in ventre matris suę esset, & ille in uulua Marię, dominum cognoscens,

p 4 exultans

exultās salutabat. Quem Magi uidentes, & adorātes, & afferētes mūnera, quā prādeximus, & substernētes semetipfos aeterno regi, per alteram abierunt uiam, non iam per Assyriorū reuertentes uiam. Priusquam enim cognosceret puer uocare patrem, aut matrem, accipiet uir uitem Damasci, & spolia Samariā, contra regem Assyriorū, occulte quidē sed potēter omnia manifestans, quoniā occulta manu expugnat dominus Amalech: propter hoc & pueros eripiebat, qui erant in domo Dauid, bene sortiti illo tempore nasci, ut eos premitteret in suū regnum, ipse infans cum esset, infantes hominū martyres parans propter Christū, qui in Bethleem natus est iudae, in ciuitate Dauid interfectos secundū scripturas. Propter quod & dominus discipulis post resurrectionē dicebat: O insensati & tardi corde ad credendū, in omnibus quā locuti sunt prophetae. Nōne hāc oportebat pati Christū, & introire claritatē suam. Et iterū ait eis, Hi sunt sermones quos locutus sum ad uos, cum adhuc essem uobiscū, quoniā oportet impleri omnia scripta in lege Moyli & prophetis, & psalmis de me. Tunc aperuit eorum sensum, ut intelligerent scripturas, & dixit ad eos, quoniā sic scriptum est Christū pati, & resurgere a mortuis, & praedicari in nomine eius remissionē peccatorū in omnes gentes. Hic autē est qui ex Maria natus est. Oportet enim, inquit, filiū hominis multa pati, & reprobari, & crucifigi, & die tertio resurgere. Nō ergo alterū filium hominis nouit euangeliū, nisi hunc qui ex Maria, qui & passus est. Sed neq; Christum auolantē ante passionē ab Iesu, sed hūc qui natus est Iesum Christum nouit dei filiū, & eundē hūc passum resurrexisse, quemadmodū Ioānes domini discipulus cōfirmat dicens: Hāc autē scripta sunt ut credatis, quoniā Iesus est Christus filius dei, & ut credentes uitam aeternam habeatis in nomine eius: prouidens has blasphemias regulas que diuidunt dominū, quantum ex ipsis attinet, ex altera & altera substantia dicentes eum factū. Propter quod & in epistola sua sic testificatus est nobis. Filioli nouissima hora est, & quēadmodū audistis, quoniā Antichristus uenit, nunc Antichristi multi facti sunt, unde cognoscimus quoniā nouissima hora est. Ex nobis exierunt, sed nō erant ex nobis: si enim fuissent ex nobis, permāssissent utiq; nobiscū, sed ut manifestaretur quoniā nō sunt ex nobis. Cognoscite ergo quoniā omne mendacium extraneū est, & non est de ueritate. Quis est mendax, nisi qui negat, quoniam Iesus non est Christus, hic est Antichristus. Quia autē omnes qui praedicti sunt, & si lingua quidem cōfitentur unum Iesum Christū, semetipfos derident, aliud quidē sentientes, aliud uero dicentes. Etenim argumenta illorum uaria, quemadmodū ostendimus, alterum quidem passum & natū hunc esse Christū annunciant, & esse alterum eorū, Demiurgi autem qui sit ex dispositione, uel eum qui sit ex Ioseph

Ioseph, quemq; passibile argumentatur, alterum uero eorum ab inuisibilibus & inenarrabilib. descendisse, quē & inuisibile & incomprehensibilem, & impassibile esse confirmat, errantes a ueritate, eo quod absistat sententia eorū ab eo, qui est uere deus, nesciētes quoniā huius uerbum unitus, qui semper humano generi adest unitus & cōsensus suo plasmati secundū placitū patris, & caro factus, Ipse est Iesus Christus dñs noster, qui & passus est pro nobis, & surrexit propter nos, & rursus uerturus est in gloria patris, ad resuscitandā uniuersam carnem, & ad ostensionē salutis, & regulam iusti iudicij ostendere omnibus, qui sub ipso facti sunt. Unus igitur deus pater, quemadmodū ostendimus, & unus Christus Iesus dñs noster ueniens per uniuersam dispositionem, & omnia in semetipso recapitulās, in omnibus autē est, & homo plasmatio dei: & hominē ergo in semetipso recapitulatus est inuisibilis & uisibilis factus, & incōprehensibilis factus cōprehensibilis, & impassibilis passibilis, & uerbū homo, uniuersa in semetipsum recapitulans, uti sicut in supercoelestib. & spiritualibus, & inuisibilibus princeps est uerbū dei: sic & in uisibilib. & corporalib. principatū habeat, in semetipsum primatū assumens, & apponēs semetipsum caput ecclesiae, uniuersa attrahat ad semetipsum apto in tēpore. Nihil em̄ incomptum atq; intempestiuū ad eum, quō nec incōgruens est apud patrē. Praecognita sunt em̄ hāc omnia a patre, perficiuntur autē a filio, sicut congruū & consequēs est apto tēpore. Propter hoc properate Maria ad admirabile uini signū, & ante tempus uolēte participare cōpendij poculo, dñs repellēs eius intempestiuā festinationē dixit: Quid mihi & tibi est mulier? nondū uenit hora mea: expectās eam horā quā est a patre praecognita. Propter hoc cū saepe uellent eū homines apprehendere, nemo, inquit, misit manus ei: nondū em̄ uenerat hora apprehensionis eius, nec tēpus passionis, quod praecognitū fuerat a patre, quem admodū & Abacuc propheta ait: In eo cum appropinquarint anni cognosceris, in aduentu temporis ostēderis, in eo quod turbetur anima mea in ira misericordiae tuae memoraberis. Sed & Paulus ait: Cum autem uenit plenitudo temporis, misit deus filiū suum. Per quod manifestum est, quoniā omnia q̄ praecognita erant a patre, ordine, & tēpore, & hora praecognita et apta perfecit dñs noster, unus quidē & idem existens, diues autē & multus. Diuiti enim & multae uoluntati patris deseruit, cum sit ipse saluator eorū qui saluātur, & dñs eorum qui sunt sub domino, & deus eorum quā constituta sunt, & unigenitus patris, & Christus qui praedicatus est, & uerbū dei incarnatus, cum aduenisset plenitudo tēporis, in quo filiū hominis fieri oportebat filiū dei. Igitur omnes extra dispositionē sunt, qui sub obtentu agnitionis, alterū quidem Iesum intelligunt, alterū autem Christū, & alterum unigenitum. Ob hoc

Ob hoc aut rursus esse uerbum, & alterum saluatore, quem etiam eorum qui in Demiurgi ratione facti sunt aones, emissionem esse dicunt, hi qui sunt erroris discipuli: qui a foris quidem oues, per eam enim quam habent extrinsecus loquelam, similes nobis apparent, eadem nobiscum loquentes, intrinsecus uero lupi. Sententia enim eorum homicidialis, deos quidem plures constringens, & patres multos simulans, conminuens autem & per multa diuidens filium dei, quos & dominus nobis cauere praedixit, & discipulus eius Ioanes in praedicta epistola fugere eos precepit. Multi seductores exierunt in hunc mundum, qui non consentunt Iesum Christum in carne uenisse. Hic est seductor & Antichristus, uidete eos ne perdati quod operati estis. Et rursus in epistola ait: Multi pseudoprophetae exierunt de seculo, in hoc cognoscite spiritum dei. Omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex deo est. Et omnis spiritus qui soluit Iesum Christum, non est ex deo, sed ex antichristo est. Haec autem similia sunt illi quod in Euangelio dictum est, quoniam uerbum caro factum est, & habitauit in nobis. Propter quod rursus in epistola clamat: Omnis qui credit, quia Iesus est Christus, ex deo natus est, unum & eundem sciens Iesum Christum, cui aperte sunt portae caeli, propter carnalem eius assumptionem, qui etiam in eadem carne, in qua passus est, ueniet, gloriam reuelans patris. Et Paulus autem his consentiens, Rom. alloquens, ait, Multo magis hi qui abundantiam gratiae & iustitiae accipiunt in uita, regnabunt per unum Iesum Christum. Nescit ergo eum qui euolauit Christum ab Iesu, neque eum non uult saluatore, qui sursum est, quem impassibile dicunt. Si enim alter quidem passus est, alter autem impassibilis mansit, & alter quidem natus est, alter uero in eum qui natus est descendit, & rursus reliquit eum, non unus, sed duo monstrantur: quoniam autem unum eum, & qui natus est, & qui passus est, Christum Iesum nouit Apostolus, in eadem epistola iterum dicit: An ignoratis, quia quotquot baptizati sumus in Christo Iesu, in morte eius baptizati sumus, ut quemadmodum resurrexit a mortuis, sic & nos in nouitate uitae ambulemus. Rursus autem significans Christum passum, & ipsum esse filium dei, qui pro nobis mortuus, & sanguine suo redemit nos, in praefinito tempore, ait, ut quid enim Christus cum adhuc essemus infirmi secundum tempus pro impijs mortuus est. Commendat autem suam dilectionem deus in nobis, quoniam cum adhuc essemus peccatores, pro nobis Christus mortuus est, multo magis iustificati nunc in sanguine eius salui erimus, per ipsum ab ira. Si enim cum essemus inimici, reconciliati sumus deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati, salui erimus in uita eius. Hunc eundem qui apprehensus est, passus est, & effudit sanguinem suum pro nobis, hunc Christum, hunc filium dei manifestissime annuntians, qui etiam resurrexit, et assumptus est in caelum, quemadmodum ipse ait, Simul autem Christus mortuus, imò qui & resurrexit, qui est in dextera dei. Et iterum:

Scientes

Scientes quoniam resurgens a mortuis iam non moritur. Prauidens enim & ipse per spiritum subdiuisiones malorum magistrorum, & omnem ipsorum occasionem dissensionis uolens abscindere, ait quae praedicta sunt. Si autem spiritus eius qui suscitauit Iesum a mortuis, habitat in nobis, qui suscitauit Christum a mortuis, uiuificabit & mortalia corpora nostra: unum quod non exclamat ad eos qui uolunt audire: quoniam nolite errare, unus & idem est Christus Iesus filius dei, qui per passionem reconciliauit nos deo, & resurrexit a mortuis, qui est in dextera patris, & perfectus in omnibus: qui cum uapularet non repercutiebat, qui cum pateretur, non est minatus: & cum tyrannidem pateretur, rogabat patrem, ut ignosceret his qui se crucifixerant. Ipse enim uere saluauit. Ipse enim uerbum dei, ipse unigenitus a patre Christus Iesus deus noster.

De eo qui descendit in ipsum spiritus.

Cap.

XIX.

Et enim potuerunt dicere apostoli, Christum descendisse in Iesum: aut illum superiorē saluatore, in eum qui sit dispositio: aut illum qui est ab inuisibilibus, in eum qui est Demiurgi. Sed nihil quidem tale neque scierunt, neque dixerunt: si enim scissent, dixissent utique: quod autem erat, hoc & dixerunt, spiritum dei sicut columbam descendisse in eum, hunc spiritum, de quo ab Esaia dictum est, Et requiescet super me spiritus dei, sicut praediximus, Et iterum: Spiritus domini super me, propter quod unxit me. Ille spiritus, de quo ait dominus: Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur uobis. Et iterum: Potestatem regenerationis demandans discipulis dicebat eis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Hunc enim promisit per prophetas effundere se in nouissimis temporibus super seruos & ancillas, ut prophetet: unde & in filium dei filium hominis factum descendit, cum ipso assuescens habitare in genere humano, & requiescere in hominibus, & habitare in plasmate dei uoluntatem patris operans in ipsis, & renouans eos a uetustate in nouitate Christi. Hunc spiritum petit Dauid humano generi dicens: Et spiritu principali confirma me. Quem & descendisse Lucas ait, post ascensum domini super discipulos in Pētecoste, habentem potestatem omnium gentium, ad introitum uitae, & apertionem Noui testamenti: unde & omnibus linguis conspiranter hymnum dicebant deo, spiritu ad unitatem redigente distantes tribus, & primitias omnium gentium offerente patri: unde & dominus pollicitus est mittere se paraclitum, qui nos aptaret deo. Sicut enim de arido tritico massa una fieri non potest sine humore, neque unus panis: ita nec nos multi unum fieri in Christo Iesu poteramus, sine aqua, quae de caelo est. Et sicut arida terra, si non percipiat humorem, non fructificat: sic & nos lignum aridum existentes primum, nunquam fructificaremus uitam, sine superna uoluntaria pluuia. Corpora enim nostra per lauacrum illud quod est ad incorruptio-

ruptionē unitatem acceperūt: animæ aut per spiritum, unde & utraq; necessaria, cum utraq; proficiūt in uitam dei: miserāte domino nostro Iesu Christo, Samaritanę præuaricatrici, quæ in uno uiro nō māsit, sed fornicata est in multis impijs, & ostendente ei & pollicente aquam uiuam, ut ulterius non sitiret, neq; occuparetur ad humectationem aque laboriosæ, habens in se potum salientē in uitā æternā: quā dominus accipiens munus à patre, ipse quoq; his donauit, qui ex ipso participātur, in uniuersam terrā mittens spiritū sanctum. Hanc muneris gratiā præuidens Gedeon ille Israelita, quem elegit deus, ut saluaret populū Israel de potētatu alienigenarū, demutauit petitionem ē superiori, uelut lanā, in quod tantum primum ros fuerat, quod erat typus populi, ariditatem futuram prophetās: hoc est, nō iam habituros eos à deo spiritum sanctum, sicut Esaias ait: Et nubibus mandabo, ne pluant super eam. In omni aut terrā fieri ros, quod est spiritus dei, qui descēdit in dominum, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & uirtutis, spiritus scientiæ & pietatis, spiritus timoris dei: quem ipsum iterum dedit ecclesię, in omnem terram mittēs de cœlis paraclētum, ubi & diabolū, tāquam fulgur, proiectū ait dominus. Quapropter necessarius nobis est ros dei, ut non cōburamur, neq; infructuosi efficiamur, & ubi accusatorem habemus, illic habeamus & paraclētū: commendāte domino spiritui sancto suum hominem, qui inciderat in latrones, cui ipse misertus est, & ligauit uulnera eius, dans duo denaria regalia, ut per spiritū imaginem & inscriptionem patris & filij accipientes, fructificemus creditum nobis denarium, multiplicatum domino annumerantes. Spiritu itaq; descendente super prædictam dispositionē, & filio dei unigenito, qui & uerbū est patris, ueniēte plenitudine tēporis incarnato, in hominem propter hominē, & omnem secundū hominem dispositionem implente Iesu Christo domino nostro uno & eodem existēte, sicut & ipse dominus testatur, & Apostoli cōfitentur, & prophetæ annūciāt, mendaces ostēsa sunt uniuersæ doctrinę eorum, qui octonationes, & quaternationes putatiuas adinuenerunt, & subdiuisiones excogitarunt: qui spiritū quidem interimūt, alium autem Christum, & alium Iesum intelligunt, & non unū Christum, sed plures fuisse docent: & si unitos eos dixerint, iterū ostendunt eū quidem participasse passionem, hunc autē impasibilem perseuerasse, & hunc quidem ascēdisse in pleroma, hunc autē in medietate remansisse, & hunc quidē in inuisibilibus & innominabilibus epulari & oblectari, hūc autē asidere Demiurgo euacuantē eum uirtute. Vnde & oportebat & te, & omnes qui intēdūt huic scripturæ, & solliciti sunt pro sua salute, non quū audiunt forinsecus eorū sermones spōte succūbere. similia em loquētes fidelibus, sicut prædiximus, non solū dissimilia sapiunt, sed & contraria, & per omnia plena

plena blasphemijs, per quæ interficiunt eos, qui per similitudinē uerborū dissimile affectionis eorū in se attrahūt uenenū. Sicut quis aque mixtum gypsum dans pro lacte, seducat per similitudinē coloris, sicut quidā dixit superior nobis, de omnib. qui quolibet modo deprauant quæ sunt dei, & adulterant ueritatē dei: lacte gypsum male miscetur.

Que causa fuit, ut uerbum dei caro fieret. Cap. XX.

Ostenso manifeste quod in principio uerbum existēs apud deū, per quē omnia facta sunt, qui & semper aderat generi humano, hunc nouissimis temporibus secundū præfinitum tempus à patre unitum suo plasmati pasibile hominem factū, exclusa est omnis contradictio dicentiū: Si ergo tunc natus est, nō erat ante Christus. Ostendimus enim quia nō tunc cœpit filius dei existens semper apud patrem, sed quando incarnatus & homo factus, longam hominū expositionē in seipso recapitulauit, in cōpendio nobis salutem præstans, ut quod perdidimus in Adam, id est, secundū imaginem & similitudinē esse dei, hoc in Christo Iesu reciperemus. Quia enim non erat impossibile eū hominē, qui semel uictus fuerat & elusus, per obedientiā replasmare, & obtinere brauiū uictoriæ: iterū autē impossibile erat, ut salutem perciperet, qui sub peccato ceciderat: utraq; operatus est filius, uerbū dei existens, à patre descendens, dispensationem consummans salutis nostræ, cui credere nos indubitate adhortans, uerum dicit: Ne dixeris in corde tuo, Quis ascēdet in cœlū, hoc est Christū deducere, aut quis descendit in abyssum, hoc est Christū à mortuis eliberare. Deinde infert, quoniā si cōfitearis in ore tuo dominū Iesum, & credideris in corde tuo, quoniā deus illum excitauit à mortuis, saluus eris. Et rationem reddidit propter quam causam hæc fecit uerbū dei, dicens. In hoc em Christus & uixit & mortuus est, & resurrexit, ut uiuorū & mortuorū dominetur. Et iterū ad Corinthios scribēs ait: Nos autē annunciamus Christū Iesum crucifixum. & infert, Calix benedictionis quem benedicimus, nōne cōmunicatio sanguinis est Christi? Quis est aut qui cōmunicat nobis de escis: utrū is qui ab illis affigitur sursum Christus, super extensus loro, id est funi, & formauit eorum matrē: an uero qui ex uirgine est Emanuel, qui butyrū & mel manducauit, de quo ait Propheta: Et homo est, & quis cognoscit eū? Hic idem à Paulo annuntiabatur. Tradidi em, inquit, uobis in primis, quoniā Christus mortuus est pro peccatis nostris, secundū scripturas, & quoniā sepultus est, & resurrexit tertia die secundū scripturas. Manifestū est igitur quoniam Paulus alterū Christum nescit, nisi hunc solum, qui & passus est, & sepultus est, & resurrexit: qui & natus est, quem & hominē dixit. Cum enim dixisset, Sic aut Christus annunciat, quoniā à mortuis resurrexit, intulit rationē reddens incarnationis eius. Quoniā per hominem

q mors

mors, & per hominē resurrectio mortuorum. & ubiq; in passione domini nostri & humanitate & mortificatione eius, Christi usus est nomine, quemadmodū in illo: Noli esca tua perdere illū, pro quo Christus mortuus est. Et iterū, Nunc autē in Christo uos, qui aliquādo fuistis lōge, facti estis proximi in sanguine Christi. Et iterū, Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictū, quoniam scriptum est, Maledictus omnis qui pendet in ligno. Et iterū, Et pereat infirmus in tua sciētia frater, propter quem Christus mortuus est, significans quoniā non Christus impassibilis descendit in Iesum, sed ipse Iesus Christus cū esset, passus est pro nobis, qui discubuit & resurrexit, qui descendit & ascendit filius dei, filius hominis factus. Quēadmodū & ipsum nomē significat. In Christi enim nomine subauditur, qui unxit, & ipse qui unctus est, et ipsa unctio in qua unctus est. Et unxit quem pater, unctus est uero filius, in spiritu qui est unctio, quēadmodū per Esaiam ait sermo: Spiritus dei super me, propter quod unxit me, significans & ungentē patrem, & unctū filium, & unctiōnē qui est spiritus. Et ipse autem dominus manifestum fecit eum qui est passus. Cum enim interrogasset discipulos, Quem me homines dicunt esse filiū hominis, Petrus cum respondisset, Tu es Christus filius dei uiui, & cum laudatus esset ab eo, Quoniam caro & sanguis non reuelauit ei, sed pater qui est in caelis: manifestū fecit, quoniā filius hominis, hic est Christus filius dei uiui. Ex eo enim, inquit, coepit demonstrare discipulis, quoniam oportet illum Hierosolymā ire, & multa pati à sacerdotibus & reprobari, & crucifigi, & tertia die resurgere. Ipse q̄ agnitus est à Petro Christus, qui eum beatū dixit, quoniā pater ei reuelauit filium dei uiui, dixit semetipsum oportere multa pati & crucifigi. Et tūc Petrum increpauit secundū opinionem hominum putantium eum esse Christum, & passionē eius auersantiū, & dixit discipulis: Si quis uult post me uenire, abneget se, & tollat crucē suam, & sequatur me. Qui enim uoluerit animā suam saluam facere, perdet illam: et qui eam perdiderit propter me, inueniet eam. Hęc enim Christus manifeste dicebat, ipse existens saluator eorum, qui propter suam confessionē in mortem traderentur, & perderent animas suas. Si autem ipse nō erat passurus, sed auolaret à Iesu, quid & adhortabatur discipulos tollere crucē, & sequi se, quam ipse non tollebat secundū ipsos, sed relinquebat dispositionē passionis. Quoniā enim non de agnitione superioris crucis dicit hoc, quemadmodū quidam audent exponere, sed de passione quam oportebat illum pati, & ipsis discipulis eius futurū erat ut paterentur, intulit, Quicumq; enim saluabit animā suam, perdet eam, & qui perderit, inueniet eam. Et quoniā passuri erant discipuli eius, propterea dicebat ludæis: Ecce mitto ad uos prophetas, & sapientes, & doctores, & ex

& ex his interficietis & crucifigetis. Et discipulis dicebat: Ante duces & reges stabitis propter me, & ex uobis flagellabūt & interficient, & persequētur à ciuitate in ciuitatē. Sciebat igitur & eos qui persecutionem passuri erāt, sciebat et eos qui flagellari & occidi haberēt propter eum, et nō altera cruce, sed passione, quā passurus esset ipse prior, post deinde discipuli eius. Erat ergo sermo eius adhortātis etiā illos, Nolite timere eos, qui occidūt corpus, animā autē non possunt occidere, timentes autē magis eum qui habet potestātē & corpus & animā mittere in gehennā, & seruare eas quæ essent ad eum cōfessiones. Etenim ipse confessurū se promittebat corā patre suo eos, qui cōfiterentur nomen suū coram hominib. negaturū autē eos, qui negarēt eum, & confusurū qui cōfunderentur contra confessionē eius. Et cum hęc ita se habeāt, ad tantā temeritatē progressi sunt quidā, ut etiam martyres spernant, & uituperēt eos qui propter domini confessionē occiduntur, & substent omnia à dño prædicta, & secundum hoc conātur uestigia sequi passionis dñi passibiles martyres facti, quos & cōcedimus ipsis martyribus. Cum enim inquiretur sanguis eorum & gloriam cōsequuntur, tunc à Christo cōfundentur omnes qui inhonorauerunt eorū martyrium. Et ex hoc autē quod dñs in cruce dixerit: Pater dimitte eis, non enim sciunt quid faciunt, longanimitas & patientia & misericordia & bonitas Christi ostenditur, ut ipse & pateretur, & ipse excusaret eos, qui se male tractassent. Verbū enim dei quod nobis dixit, Diligite inimicos uestros, & orate pro eis qui uos oderunt, ipse hoc fecit in cruce, in tantū diligens humanū genus, ut etiam pro his qui se interficerent, postularet. Si quis autē quasi duorum existentium iudiciū de his faciat, inuenietur multo melior & patientior & uere bonus, qui in uulnerib. ipsis & plagis, & reliquis, quæ in eum cōmiserūt beneficus est, nec memor est in se cōmissæ malitiæ, eo, qui auolauit, nec ullam iniuriā, neq; opprobriū passus est. Hoc autē & illis occurrit, qui dicunt eum putatiue passum. Si em̄ nō uere passus est, nulla gratia ei cū nulla fuerit passio, & nos cū inciperemus uere pati seducens uidebitur, adhortās nos uapulare, & alterā præbere maxillā, si ipse illud non prior in ueritate passus est: & quemadmodū illos seduxit, ut uideretur eis ipse hoc qd̄ nō erat, & nos seducit adhortans perferre ea, quæ ipse nō pertulit. Erimus autem & super magistrū dum patimur & sustinemus, quæ neq; passus est, neq; sustinuit magister, sed quoniā solus uere magister dñs noster, & bonus uere filius dei, & patiens uerbum dei patris, filius hominis factus. Luctatus est enim & uicit: erat enim homo pro patribus certans, et per obaudientiam, inobaudientiam persoluens: alligauit enim fortem, & soluit infirmos, & salutē donauit plasmati suo, destruēs peccatum. Est enim pijsimus & misericors dominus, & amans hu-

on p. 183

manum genus: hærere itaq; fecit & aduniuit quemadmodũ prædiximus hominẽ deo. Si enim homo nõ uicisset inimicũ hominis, non iuste uictus esset inimicus. Rursus aut̃ nisi deus donasset salutem, non firmiter haberemus eam, & nisi homo coniunctus fuisset deo nostro, nõ potuisset particeps fieri incorruptibilitatis. Oportuerat em̃ mediatorẽ dei & hominũ per suam ad utrosq; domesticitatẽ, & amicitiam & concordiaũ utrosq; reducere, & facere ut deus assumeret hominẽ, et homo se dederet deo. Qua em̃ ratione filiorũ adoptionis eius particeps esse possemus, nisi per filiũ eam quæ est ad ipsum, recepissimus ab eo cõmunionẽ, nisi uerbum eius cõmunicasset nobis, caro factũ. Quapropter & per omnẽ uenit ætatẽ, omnib. restituẽs eam, quæ est ad deum, cõmunionẽ. Igitur qui dicunt eum putatiue manifestatũ, neq; incarnatum, neq; uere hominẽ factũ, adhuc sub ueteri sunt damnatione, ad uocationem præbentes peccato, non deuicta secundũ eos morte, quæ regnauit ad Adam usq; ad Moysen, etiã in eos, qui non peccauerunt in similitudinẽ transgressionis Adæ. Veniens aut̃ lex quæ data est per Moysen, & testificans de peccato, quoniã peccator est, regnũ quidem eius abstulit, latronẽ & non regẽ eum detegens, & homicidã eum ostendit. Onerauit aut̃ hominem qui habebat peccatũ in se, reum mortis ostendẽs eum. Spiritalis enim cum lex esset, manifestauit tantũ modo peccatũ, non aut̃ interemit, dominabatur peccatũ, sed homini. Oportebat enim eum, qui inciperet occidere peccatũ, & mortis reum redimere hominẽ, id ipsum fieri quod erat ille, id est, hominẽ: Qui à peccato quidẽ in seruitium tractus fuerat, à morte uero tenebatur, ut peccatum ab homine interficeretur, et homo exiret à morte. Quemadmodum enim per inobedientiã unius hominis, qui primus de terra rudiplasmatus est, peccatores facti sunt multi, & amiserunt uitam: ita oportuit et per obedientiã unius hominis, qui primus de uirgine natus est, iustificari multos & percipere salutem. Si igitur uerbum dei homo factus est, quemadmodũ & Moyses ait: Deus uera opera eius. Si autem non factus caro, parebat quasi caro, non erat uerum opus eius. Quod aut̃ parebat, hoc & erat, deus hominis anteq; plasmationem in se recapitulans, ut occideret quidem peccatũ, euacuaret autem mortem, & uiuificaret hominem: & propter hoc uera opera eius.

Aduersus eos qui dicunt eum de Ioseph generatum.

Cap. XXI.

Rursus aut̃ qui nude tantũ hominẽ eum dicunt ex Ioseph generatũ, perseverãtes in seruitute pristina inobedientiẽ moriuntur, nondũ cõmixtũ uerbũ dei patris, neq; per filiũ perficiẽtes libertatẽ, quemadmodũ ipse ait: Si filius uos manumiserit, uere liberi eritis. Ignorãtes autem eum, qui ex uirgine est Emanuel, priuantur munere eius, qd̃ est uita æterna: nõ recipiẽtes aut̃ uerbũ incorruptionis, perseverãt in carne mortuam

mortali, & sunt debitores mortis, antidotũ uitæ non accipientes. Ad quos uerbũ patris ait, suũ munus gratiæ narrãs. Ego dixi dñi estis, & filij excelsi omnes, uos aut̃ sicut homines moriemini. Ad eos indubitate dicit qui nõ recipiunt munus adoptionis, sed cõtemnũt incarnationem puræ generationis, uerbũ dei, fraudãtes hominẽ ab ea ascensione, quæ est ad dñm, & ingrati existens uerbo dei, quod incarnatũ est propter ipsos. Propter hoc em̃ uerbũ dei homo, & qui filius dei est, filius hominis factus est, cõmixtus uerbo dei, ut adoptionẽ percipiẽs fiat filius dei. Non em̃ poteramus aliter corruptelã & immortalitatẽ accipere, nisi aduniti fuissetus incorruptelæ et immortalitati. Quẽadmodũ aut̃ adunari possumus, nisi incorruptela & immortalitas facta fuisset id qd̃ nos, ut absorberetur quod erat corruptibile ab incorruptela, & qd̃ erat mortale ab immortalitate, ut filiorũ adoptionẽ perciperemus, qd̃ per hoc, Generationẽ eius quis enarrabit: quoniã homo est, & qs agnoscat eum: Cognoscit aut̃ illum is, cui pater qui est in cælis reuelauit, ut intelligat, quoniã is qui nõ uoluntate carnis, neq; ex uoluntate uiri natus est filius hominis, hic est Christus filius dei uiui. Quoniã em̃ nemo in totũ ex filijs Adæ deus appellatur secundũ eum, ut dñs nominatur, ex scripturis demõstrauimus, quoniã ipse pprie præter oẽs qui fuerũt tunc homines, deus & dñs, & rex æternus & unigenitus & uerbum incarnatũ prædicatũ, et à prophetis & apostolis, & ab ipso spiritu adest uidere omnib. qui uel modicũ de ueritate attigerint. Hæc aut̃ nõ testificarẽtur scripturæ de eo, si similiter ut oẽs homo tantũ fuisset. Sed quoniã præclarã præter oẽs habuit in se eam quæ est ab altissimo patre geniturã, præclara aut̃ functus est & ea q̃ est ex uirgine generatione, utraq; scripturæ diuinæ de eo testificatur, et quoniã homo indecorus & passibilis, & super pullũ asinæ ascendens, aceto & felle potatur, & spernebatur in populo, & usq; ad mortẽ descendit, & quoniam dñs sanctus & mirabilis cõsiliarius, & decorus specie, & deus fortis super nubes ueniens uniuersorũ iudex. Omnia de eo scripturæ prophetauerunt. Sicut em̃ homo erat ut tẽtaretur, sic & uerbũ ut glorificaretur, requiescẽte quidẽ uerbo, ut posse tentari & inhonorari & crucifigi & mori, absorpto autẽ homine in eo quod uincit, & sustinet, & resurgit, & assumitur. Hic igitur filius dei dñs noster existens uerbũ patris, et filius hominis, quoniã ex Maria quæ ex hominib. habebat genus, quæ & ipsa erat homo, habuit secundum hominẽ generationem, factus est filius hominis. Propter hoc & ipse dñs dedit nobis signum in profundum, in altitudinẽ sursum, qd̃ nõ postulauit homo, quia nec sperauit uirginẽ prægnantẽ fieri posse quæ erat uirgo, & pariet filium, & hunc partũ deum esse nobiscũ, & descendere in ea quæ sunt deorsum terræ, quærentẽ ouem quæ perierat, quod quidem erat propriũ ipsius plasmam, &

ma, & ascendere in altitudinē offerentem & cōmendantem patri eum hominem, qui fuerat inuentus, primitias resurrectionis hominis in semetipso faciens. Vt quemadmodū caput resurrexit à mortuis, sic & reliquum corpus omnis hominis, qui inuenitur in uita, impleto tempore condemnationis eius, quæ erat propter inobediētiā, resurgat, per cōpagines & coniunctiones coalescens & confirmatū augmentū dei, unoquoque membrorum habente propriā & aptā in corpore positionē: multæ enim mansiones apud patrē, quoniā & multa mēbra in corpore.

Quare magnanimus fuit deus in obedientia hominis.

Cap. XXII.

μακρόθυμος

Magnanimus igitur fuit deus deficiente homine, eamque per uerbum esse uictoriā reddendā ei præuidens. Cum enim perficiebatur uirtus in infirmitate, benignitatē dei & magnificentissimā ostēdebat uirtutem. Sicut enim patienter sustinuit absorberi Ionam à Ceto, nō ut absorberetur, & in totum periret, sed ut euomit magis subigeretur deo, & plus glorificaret deum, qui insperabilē salutem ei donasset, & firmam pœnitentiā faceret inimicis, ut cōuerterentur ad dominū, qui eos liberaret à morte, conterritos ab eo signo quod factū erat circa Ionam, quemadmodū scriptura de his dicit: Et reuersi sunt unusquisque à uia sua mala, & iniustitia quæ erat in manibus eorum, dicentes, Quis scit si conuertatur deus & auertat iram suā à nobis & nō peribimus. Sic ab initio fuit patiens deus hominē absorberi à magno Ceto, qui fuit autor præuaricationis, nō ut absorptus in totum periret, sed præstruens & præparans ad inuentionē salutis, quæ facta est à uerbo per signum Ionæ, his qui eandē cum Iona de deo sententiā habuerunt, & cōfessi fuerunt, & dixerunt, Seruus domini ego sum, & dñm deum cœli ego colo, qui fecit mare & aridam: ut inseparabilē homo à deo percipiens salutem, resurgat à mortuis, & clarificet deū, & eam quæ à Iona propheta est, dicat uocem: Clamaui ad dominū meum in tribulatione mea, & exaudiuit me de uentre inferni: et semper permaneat glorificās deum, & sine intermissione gratias referēs pro ea salute, quam cōsecutus est ab eo, ut non gloriatur in conspectu domini omnis caro, nec unquam de deo contrariū sensum accipiat homo, propriam naturaliter arbitrans eam, quæ circa se esset incorruptelā, & non tenens ueritatem, inani supercilio iactaretur, quasi naturaliter similis esset deo. Ingratus enim magis eum hoc ei qui eum fecerat percipiēs, & dilectionē quam habebat deus in homine obfuscabat, & excæcabat sensum suū ad non sentiendum, quod sit de deo dignum, cōparans & æqualem se iudicans deo. Hæc ergo fuit magnanimitas dei, ut per omnia pertransiens homo, & mortū agnitionē percipiens, dehinc ueniens ad resurrectionē, quæ est à mortuis, et experimēto discens, unde liberatus est, semper gratus existat dño, munus incorruptelæ cōsecutus ab eo, ut plus diligeret eum.

Cui

Cui enim plus dimittitur, plus diligit. Cognoscat autem semetipsum quoniā mortalis & infirmus est, intelligat autē & dominum, quoniā in tantum immortalis & potens est, uti & mortali immortalitē, & temporalī æternitatē donet. Intelligat autē & reliquas uirtutes dei omnes in semetipsum ostensas, per quas edoctus sentiat de deo, quantus est deus. Gloria enim hominis deus, operationes uero dei & omnis sapientia eius & uirtutis receptaculum, homo. Quemadmodū medicus in his qui ægrotant probatur, sic & deus in hominibus manifestatur. Quapropter & Paulus ait, Cōcluserunt autem deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur, non de spiritalibus æonibus dicens hæc, sed de homine, qui fuit inobediens deo, & proiectus de immortalitate, dehinc misericordiā consecutus est, per filium dei, eam quæ est per ipsum percipiens adoptionē. Hic enim tenens sine inflatione & iactantia ueram gloriam, de his quæ facta sunt, & de eo qui fecit, qui est potentissimus omnium deus, quicquid omnibus ut sint præstitit, & manens in dilectione eius, & subiectione & gratiarum actione, maiorem ab eo gloriā accipiet prouectus, dum consimilis fiat eius, qui pro eo mortuus est. quoniam & ipse in similitudine carnis peccati factus est, uti condemnaret peccatum, & iam quasi condemnatū proijceret illud extra carnem: prouocaret autē in similitudinem suam hominē, imitatore eum assignans deo & in paternā imponens regulam ad uidendū deum, et capere patrem, donans uerbum dei, quod habitauit in homine, & filius hominis factus est, ut assuesceret hominem percipere deum, & assuesceret deum habitare in homine, secundū placitum patris. Propter hoc ergo signum salutis nostræ, eum qui ex uirgine Emanuel est ipse dñs, quoniam ipse dñs erat, qui saluabat eos, quia per semetipsum non habebat saluari: & propter hoc Paulus infirmitatem hominis annuntians, ait, Scio enim quoniā non habitat in carne mea bonum, significās quoniā non à nobis, sed à deo est bonum salutis nostræ. Et iterum, Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Deinde infert liberatorem, Gratia Iesu Christi domini nostri. Hoc autem idem & Esaias, Confortamini, inquit, manus resolutæ & genua debilia, adhortamini pusillanimes sensu, confortamini ne timeatis: ecce deus noster iudicium retribuit & retributurus est, ipse ueniet & saluabit nos. Hoc quoniā non à nobis, sed à dei adiumento habuimus saluari.

Ostensio quoniam uerbum domini caro factum est.

Cap. XXIII.

Rursus quoniā neque homo tantū erit qui saluabit nos, neque sine carne, sine carne enim angeli sunt. Prædicauit enim dicens, neque senior, neque angelus, sed ipse dñs saluabit eos, quoniā diligit eos, & parcat eis ipse liberauit eos. & quoniā hic ipse homo uerus uisibilis incipiet esse, quum sit uerbum salutare, rursus Esaias ait: Ecce Sion ciuitas, salutare

q 4 nostrum

nostrū oculi tui uidebunt. & quoniā non solum homo erat, qui morie-
batur p nobis, Esaias ait: Et cōmemoratus est dñs sanctus Israel mor-
tuorū suorum, quia dormierāt in terra sepultionis: et descendit ad eos
euāgelizare salutē, quæ est ab eo, ut saluaret eos. Hoc autē idē & Amos
ppheta, ipse cōuertetur, & miserebitur nostri, dissoluet iniustitias nos-
stras, & proñciat in altitudinē maris peccata nostra. Et rursus signifi-
cans locū aduētus eius, ait: Dñs ex Sion locutus est, & ex Hierusalem
dedit uocē suam. & quoniā ex ea parte quæ est secundū Africum hæ-
reditatis ludæ ueniet filius dei, qui deus est, exquirat & Bethleem ubi
natus est dñs, in omnem terrā emittet laudationes eius, sicut ait Haba-
cuc propheta: Deus in Africo ueniet & sanctus de monte Effrem, Co-
operuit cœlum uirtus eius, & laudatione eius plena est terra. Ante fa-
ciem eius præibit uerbū & progrediētur in campis pedes eius. Mani-
feste significans quoniā deus, & quoniā in Bethleem aduentus eius,
& ex monte Effrem qui est secundū Africum hereditatis, & quoniam
homo. Progredientur enim, inquit, in campis pedes eius, hoc autem si-
gnum proprium hominis. Deus igitur homo factus est, & ipse domi-
nus saluabit nos, ipse dans uirgini signum.

*Ostensio, quia ecce uirgo in utero accipiet, sed non ecce adolescentula sicut qui-
dam interpretantur.* Cap. XXIII.

Adolescentula

Non ergo uera est quorundam interpretatio, qui ita audent inter-
pretari scripturā. Ecce adolescentula in uentre habebit, & pariet
filium, quemadmodum & Theodotion Ephesus est interpretatus, &
Aquila Ponticus, utriq; ludæi profelyti, quos sectati Ebionei, ex Ioseph
generatū eum dicunt, tātam dispositionē dei dissoluentes, quan-
tum ad ipsos est, frustrātes prophetarū testimonium, quod operatus
est deus. Prophetatū est quidem priusquā in Babylonem fieret popu-
li transmigratio, id est, anteq; Medi & Persæ acciperent principatum.
Interpretatū uero in Græco ab ipsis ludæis multū ante tempora ad-
uentus domini nostri, ut nulla relinquatur suspicio, ne forte morē no-
bis gerentes ludæi, hæc ita sint interpretati. Qui quidem si cognouis-
sent nos futuros & usuros his testimonijs, quæ sunt ex scripturis, nun-
quam dubitassent ipsi comburere scripturas, quæ & reliquos omnes
manifestant participare uitæ, & eos qui gloriantur domum se esse Iacobi
& populū Israel, exhereditari ostendunt à gratia dei.

*Quemadmodum interpretate sunt scripturae in Græcam linguam
& quando.* Cap. XXV.

Prius enim q̄ Romani possiderent regnū suū, adhuc Macedonia
bus Asiā possidentib. Ptolemæus Lagi filius cupiens eam biblio-
thecam quæ à se fabricata esset in Alexātria omnium hominū dignis
cōscriptionib. cōpleri, petijt à Hierosolymis in Græcū sermonē inter-
pretatas

pretatas habere scripturas eorū. Illi uero qui obaudiebāt tunc adhuc
Macedonib. eos quos habebāt perfectiores scripturarū intellectores,
& utriusq; loquelæ lxx. seniores miserūt Ptolemæo, hoc qd̄ ipse uo-
luisse. Ille autē experimentū eorū sumere uolēs, & metuēs, ne forte con-
sentientes eam ueritatē quæ esset in scripturis, abscederet per interpre-
tationē, separās eos ab inuicē, iussit oēs eandē interpretari scripturā, &
hoc in omnib. libris fecit. Cōuenientibus autē ipsis in unū apud Ptole-
mæum, & comparantib. suas interpretationes, deus glorificatus est, et
scripturæ uere diuinæ creditæ sunt, omnib. eandē, & eisdē uerbis, &
eisdem nominib. recitātib. ab initio usq; ad finē, uti & presentes gen-
tes cognoscerēt, quoniā per aspirationē dei interpretatæ sunt scriptu-
ræ, & nō esse mirabile, deū hoc in eis operatū, quādo in ea captiuitate
populi quæ facta est à Nabuchodonosor corruptis scripturis, & post
lxx. annos ludæis descendentib. in regionē suam, & post deinde tem-
poribus Artaxerxis Persarū regis inspirauit Hefdræ sacerdoti tribus
Leui, prophetarū omnes rememorare sermones, & restituere populo
eam legē, quæ data esset per Moysen. Cum tāta igitur ueritate & gra-
tia dei interpretatæ sunt scripturæ, ex quib. præparauit & reformauit
deus fidē nostram, quæ in filiū eius est, & seruauit nobis simplices scri-
pturas in Ægypto, in qua adoleuit & domus Iacob, effugiens famem,
quæ fuit in Chanaā: in qua & dñs noster seruatus est, effugiēs eam per-
secutionē, quæ erat in Herode. Et hæc earū scripturarū interpretatio
priusquā dñs noster descēderet facta sit, & anteq; Christiani ostende-
rentur, interpretata sit. Natus est ergo dñs noster, circa primū & qua-
dragesimum annum Augusti imperij, multo autē uetustior fuit Ptole-
mæus, sub quo interpretatæ sunt scripturæ. Vere impudorati & au-
daces ostendūtur, qui nunc uolunt aliter interpretationes facere quan-
do ex ipsis scripturis arguātur à nobis, & in fidē aduentus filij dei con-
cludantur. Firma est autē, & nō ficta, & sola uera, quæ secundū nos est,
fides, manifestā ostensionē habēs ex his scripturis q̄ interpretatæ sunt
illo modo, quo prædiximus, & ecclesiæ annuntiatio sine interpolatio-
ne. Etenim apostoli cum sint his omnibus uetustiores, cōsonant præ-
dictæ interpretationi, & interpretatio cōsonat apostolorū traditioni.
Etenim Petrus, & Ioānes, & Matthæus, & Paulus, & reliqui deinceps
& horū sectatores prophetica omnia ita annuntiauerunt, quemadmo-
dum seniorū interpretatio cōtinet. Vnus enim & idē spiritus dei, qui
in prophetis quidē præconauit quis & qualis esset aduentus domini,
in seniorib. autem interpretatus est bene, quæ bene prophetata fuerāt:
ipse & in apostolis annūciauit plenitudinē temporum adoptionis ue-
nisse, & proximasse regnum cœlorū, & inhabitare intra homines cre-
dentes in eum qui ex uirgine natus est Emanuel.

Ostens

Ostensio quoniam uirgo in utero accipiet, & non adolescentula.

Cap. XXVI.

Quemadmodum ipsi testificantur, quoniam priusquam conuenisset Ioseph cum Maria, manente igitur in ea uirginitate, inuenta est in utero habens de spiritu sancto, & quoniam dixit ei Gabriel angelus, Spiritus sanctus adueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit te, quapropter quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius dei, & quoniam angelus in somnis dixit ad Ioseph. Hoc autem factum est, ut adimpleretur, quod dictum est ab Esaiâ propheta, Ecce uirgo concipiet. Seniores autem sic interpretati sunt dixisse Esaiam. Et adiecit dominus loqui ad Ahas, Pete tibi signum à domino deo tuo in profundum inferni, aut in excelsum supra. Et dixit Ahas, Non petam, & non tentabo dominum. Et dixit, Num pusillum uobis agonem præbere hominibus, & quemadmodum dominus præstat agonem, propter hoc dominus ipse donauit uobis signum. Ecce uirgo in uentre accipiet, & pariet filium, & uocabis nomen eius Emanuel: butyrum & mel manducabit, priusquam cognoscat aut eligat mala, commutauit bonum uel malum, non consentiet nequitiae uti eligat bonum. Diligenter igitur significauit spiritus sanctus, per ea quae dicta sunt, generationem eius, quae ex uirgine, & substantiam quoniam deus: Emanuel enim nomen hoc significat, & manifestat, quoniam homo, in eo quod dicit: Butyrum & mel manducabit, & in eo quod infantem nominat eum, & priusquam cognoscat bonum & malum: hæc enim omnia sunt hominis infantis. Quod autem non consentiet nequitiae, ut eligat bonum, proprium hoc est dei, uti non per hoc quod manducat butyrum & mel, nude solummodo eum hominem intelligeremus, neque rursus per nomen Emanuel sine carne eum deum suspicaremur.

Quid est quod dictum est ad Dauid, De fructu uentris tui ponam in throno meo.

Cap. XXVII.

Et in eo quod dicit, Audite domus Dauid, significantis erat, quoniam quae promisit deus Dauid de fructu uentris eius æternum suscitaturum se regem, hic est qui ex uirgine quae fuit de genere Dauid generatus est. Propter hoc enim et de fructu uentris eius regem promisit, quod erat proprium uirginis prægnantis, & non de fructu lumborum eius, nec de fructu renum eius, quod est proprium uiri generantis, & mulieris ex uiro conceptionem facientis. Circūscripsit igitur genitalia uiri in promissione scriptura, imò uero nec commemoratur, quoniam non ex uoluntate uiri erat, qui nascebatur. Statuit autem & confirmauit fructum uentris, ut generationem eius qui erat futurus ex uirgine pronuntiaret, quemadmodum Elizabeth impleta spiritu sancto testificata dicens ad Mariam, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui, significante spiritu sancto audire uolentibus repromissionem, quam repromisit deus, de fructu uentris eius suscitare regem, impletam esse uirginis, hoc est in Maria

Mariae partu. Qui igitur transmutat id quod apud Esaiam, Ecce adolescentula in uentre concipiet, & Ioseph filium eum uolunt esse, illud transmutet, quod est repromissionis, quod apud Dauid positum est, ubi promisit illi deus, de fructu uentris suscitare cornu Christi regis. Sed non intellexerunt, cæterum etiam hoc quoque ausi fuissent demutare. Quod autem dixerit Esaias, in profundum deorsum, uel in altitudinem sursum, significans fuit, quoniam qui descendebat, ipse erat & qui ascendebat. In eo autem quod dixerit, Ipse dominus dedit signum, id quod erat inopinatum generationis eius significabat, quod nec factum esset aliter, nisi deus dominus omnium deus ipse dedisset signum in domo Dauid. Quid enim magnum, aut quod signum fieret in eo, quod adolescentula concipiens ex uiro peperisset, quod euenit omnibus quae pariunt mulieribus: sed quoniam inopinata salus hominibus inciperet fieri, deo adiuuante, inopinatus & partus uirginis fiebat, deo dante signum hoc, sed non homine operante illud.

Quid est apud Danielem, lapis sine manibus excisus.

Cap. XXVIII.

Propter hoc & Daniel præuidens eius aduentum, lapidem sine manibus abscissum aduenisse in hunc mundum: hoc est enim quod sine manibus significabat, quod non operantibus humanis manibus, hoc est, uirorum illorum, qui solent lapides cadere, in hunc mundum eius aduentus erat, id est, non operante in eum Ioseph, sed sola Maria cooperante dispositione. Hic enim lapis à terra & ex uirtute & arte constat dei, propter hoc autem & Esaias ait, Sic dicit dominus: Ecce ego mitto in fundamenta Sion lapidem preciosum electum, summum angularem, honorificum, uti non ex uoluntate uiri, sed ex uoluntate dei, aduentum eius, qui secundum hominem est, intelligamus.

Quare uirga Moysi serpens factus est.

Cap. XXIX.

Propter hoc autem & Moyses ostendens typum, proiecit uirgam in terram, ut ea incarnata omnem Aegyptiorum præuaricationem, quae insurgere aduersus dei dispositionem argueret & absorberet, & ut ipsi Aegyptij testificarentur, quoniam digitus est dei, qui salutem operatur populo, & non Iosephi filius. Si enim Ioseph filius esset, quemadmodum plus poterat quam Salomon, aut plus quam Iona habere, aut plus esse Dauid, cum esset ex eadem seminatione generatus & proles existens ipsorum: ut quid autem & beatum dicebat Petrum, quod eum cognosceret esse filium dei uiui? Super hoc autem nec rex esse posset, si quidem Ioseph filius fuisset, nec hæres secundum Hieremiam.

Ostensio quod si Ioseph filius fuisset dominus, non rex esse potuisset.

Cap. XXX.

Ioseph enim Ioachim & Iechoniae filius ostenditur, quemadmodum & Matthæus generationem eius exponit: Iechonias autem & qui ab eo omnes abdicati sunt à regno, Hieremia dicente sic, Vivo ego dicit dominus, si factus

si factus fuerit Iechonias filius Ioachim rex Iuda signaculum in manu dextera mea, inde abstraham eum, & tradam eum in manu quaerentium animam eius. Et iterum, Inhonoratus est Iechonias, quemadmodum uas, quod non est opus, quoniam proiectus est in terram, quam non sciebat. Terra audi sermonem domini, scribe uirum hunc abdicatum hominem, quoniam non augebit de semine eius sedens super thronum Dauid princeps in Iuda. Et iterum deus ait, super Ioachim patre eius. Propter hoc sic dicit dominus super Ioachim patrem eius regem Iudaeae, non enim erit ex eo sedens super thronum Dauid, & mortificatum eius erit proiectum in aestu diei, & in glacie noctis, & respiciam super eum, & super filios eius, & inferam super eos, & super inhabitantem Hierusalem, super terram Iuda omnia mala quae locutus sum super eos. Qui ergo eum dicunt ex Ioseph generatum, & in eo habere spem, abdicatos se faciunt a regno, sub maledictione & increpatione decidentes, quae erga Iechoniam & in semen eius est. Propter hoc enim dicta sunt haec de Iechonia, spiritu praesciente ea quae a malis doctoribus dicuntur, uti discant, quoniam ex semine eius, id est ex Ioseph non erit natus, sed secundum repromissionem dei de uentre Dauid suscitatur rex aeternus, qui recapitulat omnia in se.

Ostensio quoniam per quae proiectus est homo de paradiso, per haec iterum intrat in paradysum. Cap. XXXI.

ET antiquam plasmationem in se recapitulatus est. Quia quemadmodum per inobedientiam unius hominis introitum peccatum habuit, & per peccatum mors obtinuit: sic & per obedientiam unius hominis iustitia introducta uitam fructificet his, qui olim mortui erant, hominibus. Et quemadmodum protoplastus ille Adae de rudi terra, & adhuc de uirgine, nondum enim pluerat deus & homo non erat operatus terram, habuit substantiam et plasmatus est manu dei, id est uerbo dei: omnia enim per ipsum facta sunt: & sumpsit dominus limum a terra, & plasmavit hominem: Ita recapitulans in se Adae ipse uerbum existens ex Maria, quae adhuc erat uirgo, recte accipiebat generationem Adae recapitulationis. Si igitur primus Adam habuit patrem hominem, & ex semine uiri natus est, merito dicerent & secundum Adam ex Ioseph esse generatum. Si autem ille de terra quidem sumptus est, & uerbo dei plasmatus est, oportebat id ipsum uerbum recapitulationem Adae in semetipsum faciens, eiusdem generationis habere similitudinem. Quare igitur non iterum sumpsit limum deus, sed ex Maria operatus est plasmationem fieri: ut non alia plasmatio fieret, neque alia esset plasmatio quam saluaretur, sed eadem ipsa recapitularetur seruata similitudine.

Aduersus eos qui dicunt eum nihil de Maria accepisse. Cap. XXXII.

ERrant igitur qui dicunt eum nihil ex uirgine accepisse, ut abiciant carnis hereditatem, abiciant autem & similitudinem. Si enim ille quidem de terra & manu & artificio dei plasmationem & substantiam habuit,

hic

hic autem non manu & artificio dei, iam non seruauit similitudinem hominis, qui factus est secundum imaginem ipsius & similitudinem, & inconstans artificium uidebitur, non habens circa quod ostendat sapientiam suam. Hoc autem dicere est, & putatiue apparuisse eum, & tanquam hominem cum non esset homo, & factum eum hominem, nihil assumentem de homine. Si enim non accepit ab homine substantiam carnis, neque homo factus est, neque filius hominis: & si hoc non factus est, quod nos eramus, non magnam faciebat quod passus est & suscitauit. Nos autem quoniam corpus sumus de terra acceptum, & anima accipiens a deo spiritum, omnis quicumque confitebitur. Hoc itaque factum est uerbum dei, suum plasma in semetipsum recapitulans, & propter hoc filium hominis se confitetur, & beatificat mites, quoniam ipsi hereditabunt terram. Et apostolus autem Paulus, in epistola quae est ad Galatas, manifeste ait: Misit deus filium suum factum de muliere. Et rursus in ea quae est ad Romanos, de filio autem, inquit, eius qui factus est ex semine Dauid secundum carnem, qui praedestinatus est filius dei in uirtute, secundum spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi domini nostri. Caeterum superuacua est in Mariam descensio eius. Quid enim in eam descendebat, si nihil incipiebat sumere ab ea? Aut si nihil sumpsisset ex Maria, nunquam eas, quae a terra erant percepisset escas, per quas id quod a terra sumptum est, nutretur corpus, nec quadraginta diebus, quemadmodum Moyses & Helias ieiunans, esurisset corpus eius suam quaerens escam: sed nec Ioannes discipulus eius de eo scribens dixisset, Iesus autem fatigatus in itinere sedebat: nec Dauid praclamasset in eum, Et super dolorem uulnerum meorum apposuerunt: nec lachrymasset super Lazarum: nec sudasset globos sanguinis: nec dixisset, quod tristis est anima mea, nec percusso latere exisset sanguis & aqua. Haec enim omnia signa carnis, quae a terra sumpta est, quam in se recapitulatus est suum plasma saluans.

Quare Lucas a domino inchoans genealogiam in Adam retulit, & quot sint ab Adam usque ad dominum generationes. Cap. XXXIII.

PROPTER hoc Lucas genealogiam, quae est a generatione domini nostri usque ad Adam lxxij. generationes habere ostendit, finem coniungens initio, & significans quoniam ipse, qui omnes gentes exinde ab Adam dispersas, & uniuersas linguas & generationem hominum cum ipso Adam in semetipso recapitulatus est: unde a Paulo typus futuri dicitur est ipse Adam: quoniam futuram circa filium dei humani generis dispositionem in semetipso fabricator omnium uerbum praeformauerat, praedestinante deo primum animale hominem, uidelicet, ut a spiritali saluaretur. Cum enim praexistere saluans, oportebat, & quod saluaretur fieri, uti non uacuum sit saluans. Consequenter autem et Maria

r uirgo

uirgo obaudiens inuenitur dicens, Ecce ancilla dñi, fiat mihi secundum uerbum tuum. Eua uero inobediens, non obaudiuit enim adhuc cum esset uirgo, quemadmodum illa uirum quidem habens Adam, uirgo tamen adhuc existens: erant enim utriusque nudi in Paradiso, & non confundebantur, quoniam Paulo attestante, facti non intellectum habebant filiorum generationis. Oportebat enim illos primo adulescere, dehinc sic multiplicari. Sicut Eua inobaudiens facta & sibi & uniuerso generi humano causa facta est mortis: Sic & Maria habens praedestinatum uirum, tamen uirgo obaudiens, & sibi et uniuerso generi humano causa facta est salutis. Et propter hoc, lex eam quae desponsata erat uiro, licet uirgo sit adhuc, uxorem eius qui desponsauerat uocat eam, quae & Maria in Eua recirculationem significans, quia non aliter quod conligatum est solueretur, nisi ipsae compagines alligationi reflectantur retrorsus, ut primae coniugationes soluatur per secundas, secundae rursus liberarent primas. Et euenit primam quidem compaginem a secunda coniugatione soluere, secundam uero conligationem, primum solutionis habere locum: & propter hoc dominus dicebat, primos quidem nouissimos futuros, & nouissimos primos. Et propheta autem hoc idem significat dicens, Pro patribus tuis nati sunt tibi filii. Primogenitus enim mortuorum natus dominus, & in finem suum recipiens pristinos patres, regenerauit eos in uitam dei. Ipse initium uiuentium factus, quoniam Adam initium morientium factus est. Propter hoc & Lucas initium generationis inchoans in Adam retulit, significans quoniam non illi hunc, sed hic illos in euangelium uitae regenerauit. Sic autem & Euae inobedientiae nodus solutionem accepit per obedientiam Mariae: quod enim alligauit uirgo Eua per incredulitatem, hoc uirgo Maria soluit per fidem. Necessario ergo fuit dominum ad perditam ouem uenientem, & tantae dispositionis recapitulationem facientem, & suum plasma requirentem, illum ipsum hominem saluare, qui factus fuerat secundum imaginem & similitudinem eius, id est, Adam implentem tempora eius condemnationis, quae facta fuerat propter inobedientiam: quae pater posuit in sua potestate: quoniam & omnis dispositio salutis, quae circa hominem fuit secundum placitum fiebat patris, uti non uinceretur deus, neque infirmaretur ars eius. Si enim qui factus fuerat a deo homo ut uiueret, hic amittens uitam, laesus a serpente qui deprauauerat, iam non reuerteretur ad uitam, sed in totum proiectus esset morti, uictus esset deus, & superasset serpentis nequitia uoluntatem dei. Sed quoniam deus inuictus & magnanimus est, magnanimum quidem se exhibuit ad correctionem hominis & probationem omnium, quemadmodum praediximus. Per secundum autem hominem alligauit fortem, & diripuit eius uasa, & euacuauit mortem, uiuificans eum hominem, qui fuerat mortificatus. Primum enim possessionis eius uas Adae factus est, quem

quem & tenebat sub sua potestate: hoc est praeruaricationem inique inferens ei, & per occasionem immortalitatis mortificationem faciens in eum. Etenim promittens futuros eos tanquam deos, quod ei non est omnino possibile, mortem fecit in eis. unde & iuste a deo recaptiuatus, qui hominem captiuum duxerat: solutus est autem condemnationis uinculis, qui captiuus ductus fuerat homo.

Ostenso quoniam Adam prior saluatur a domino.

Cap. XXXIII.

Hic est autem Adam, si oportet uerum dicere, primiformis ille homo, de quo scriptura ait dixisse dominum: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: nos autem omnes ex ipso, propterea quoque ipsius hereditauimus appellationem. Cum autem saluatur homo, oportet saluari eum, qui prior formatus est homo, quoniam nimis inrationabile est, illum quidem qui uehementer ab inimico laesus erat & prior captiuitatem passus est, dicere non eripi ab eo, qui uicerit inimicum, ereptos uero filios eius, quos in eadem captiuitate generauit, nec uictus quidem adhuc parebat inimicus, ipsis ueteribus spolijs manentibus apud eum. Quemadmodum si hostes expugnauerint quosdam, & uictos duxerint captiuos, & multo tempore in seruitute possederint eos, ita ut generent apud eos, & aliquis dolens pro his qui serui facti sunt, eosdem hostes expugnet, non tamen iuste faciet, si filios quidem eorum qui captiui ducti sunt, liberet de potestate eorum, qui in seruitutem deduxerant patres eorum, ipsos uero qui captiuitatem sustinuerunt, subiectos relinquat inimicis, propter quos & ultionem fecit, consecutis libertatem filijs, ex causa paternae uindicationis. Sed non relictis ipsis patribus, qui ipsam captiuitatem sustinuerunt: neque enim infirmus est deus, neque iniustus, qui opitulatus est homini, & in suam libertatem restaurauit eum.

Quare de paradiso Adam proiectus deus.

Cap. XXXV.

Propter hoc & initio transgressionis Adae, sicut enarrat scriptura, non ipsum maledixit Adam, sed terram in operibus eius, quemadmodum ex ueteribus quidam ait, Quoniam quidem transtulit deus maledictum in terram, ut non perseveraret in homine. Condemnationem autem transgressionis accepit homo tedia & terrenum laborem, & manducare panem in sudore uultus sui, & conuerti in terram ex qua assumptus est. Similiter autem & mulier tedia & labores, & gemitus, & tristitias partus & seruitium, id est, ut seruiret uiro suo, ut neque maledicti a deo in totum perirent, neque sine increpatione perseverantes deum contemnerent. Omnis autem maledictio decurrit in serpente, qui seduxerat eos. & dixit, inquit, deus serpenti: quoniam fecisti hoc, maledictus tu ab omnibus pecoribus & ab omnibus bestijs terrae. Hoc idem autem et dominus in euangelio, his qui a sinistris inueniuntur ait: Abite maledicti in

ignem

ignem æternū, quem præparauit pater meus diabolo & angelis eius: significans quoniam non homini principaliter præparatus est æternus ignis, sed ei qui seduxit & offendere fecit hominem, inquam, qui princeps apostasiæ est principi abscessionis, & his angelis qui apostata facti sunt cum eo: quem quidem iuste percipient etiam hi, qui similiter illis sine pœnitentia & sine egressu in malitiæ perseuerant operibus.

De Cain qui fratrem suum occidit.

Cap. XXXVI.

Quemadmodū Cain cum accepisset consilium à domino, uti quiesceret in eo, quod non recte diuississet eam quæ erga fratrem erat cōmunicationem, sed cum zelo & malitia suspicatus est posse dominari ei, non solum nō acquieuit, sed & adiecit peccatum super peccatum, manifestans sententiam suam per operationem suam. Quod enim cogitauit hoc & operatus est dominatus, & interfecit eum, subiiciente deo iustum iniusto, ut ille quidem per ea quæ passus est iustus ostendatur, hic uero per ea quæ commisit detegeretur iniustus: & ne sic quidem mitigatus est, nec quieuit super factum malum, sed interrogatus ubi esset Abel frater eius, nescio ait, Nunquid custos fratris mei sum ego? extendens & multiplicans malum per responsionē. Etenim malum est occidere fratrem, multo peius sic audacter & inreuerenter respondere omnia scienti deo, quasi possit frustrari eum. Propter hoc et ipse maledictionem portauit, quoniam ad se peccatum attulit, non reueritus deum, neque confusus in fratricidio.

Quare folia fici circumcinxit se Adam.

Cap. XXXVII.

Circa Adam autem nihil tale factum est, sed omnia in contrarium. Ab altero enim seductus sub occasione immortalitatis, statim timore corripitur & absconditur, non quasi possit effugere deum, sed confusus quoniam transgressus præceptum eius, indignus est uenire in conspectum & colloquium dei. Timor autem domini initium intelligentiæ, intellectus uero transgressionis fecit pœnitentiam. Pœnitentibus autem largitur benignitatem suam deus. Etenim per succinctorium in facto ostendit suam pœnitentiam: folijs ficulneis semetipsum contegens, existentibus et alijs folijs multis quæ minus corpus eius uexare potuissent, condignū tamen inobedientiæ amictum fecit, conterritus timore dei, & retundens petulantem carnis impetum: quoniam indolem & puerilem amiserat sensum, & in cogitationē peiorem uenerat, frenum continentiae sibi, & uxori suæ circumdedit, timens deum, & aduentum eius expectans, & uelut tale quid significans: quoniā, inquit, eam quam habui à spiritu sanctitatis stolam amisi per inobedentiā, & tunc cognosco quoniam sim dignus tali tegumento, quod delectationem quidem nullam præstat, mordet autem & pungit corpus. Et hoc uidelicet semper habuisset indumentū, humilians semetipsum, nisi dominus

minus qui est misericors, tunicas pellicias pro folijs ficulneis induisset eos. Propter hoc autem & interrogat eos, uti ad mulierem ueniret accusatio, & illam rursus interrogat, uti ad serpentē transmitteret causam. Dixit enim quod fuerat factum, serpens, ait, seduxit me & māducaui. Serpentem uero nō interrogauit, sciebat enim eum principē transgressionis factum, sed maledictū primo immisit in eum, uti secunda increpatione ueniret in hominē. Eum enim odiuit deus, qui seduxit hominē, ei uero, qui seductus est, sensim paulatimque misertus est: quapropter & eiecit eū de Paradiso, & à ligno uitæ longe transtulit: non inuidens ei lignū uitæ, quemadmodū quidam dicunt, sed miserans eius, ut non perseueraret semper transgressor, neque immortale esset, quod esset circa eum, & malū interminabile & insensibile. Prohibuit autem eius transgressionem interponens mortem, & cessare faciens peccatū, finem inferens ei per carnis resolutionē, quæ fieret in terra, uti cessans aliquando homo uiuere peccato, & moriens ei, inciperet uiuere deo.

Quid est quod à propheta dictum est, Super aspidem & basiliscum ambulabis, & cetera.

Cap. XXXVIII.

Quapropter inimicitia posuit inter serpentem & mulierē, & semen eius, obseruantes inuicem, illo quidem cui mordetur planta, & potente calcare caput inimici, altero uero mordente, & occidente, & interpediente ingressus hominis, quoad usque uenit semen prædestinatū calcare caput eius, quod fuit partus Mariæ, de quo ait propheta: Super aspidem & basiliscū ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Significans quia illud quod erigeretur & dilataretur aduersus hominem peccatum, quod frigidum reddebat eum, euacuaretur cum regnante morte, & conculcaretur ab eo in nouissimis temporibus insiliens humano generi leo, hoc est, Antichristus, & Draconem illum serpentem uetustū alligans & subiiciens potestati hominis, qui fuerat uictus ad calcandā omnem eius uirtutē. Victus autem erat Adam ablata ab eo uita, & propter hoc uictor rursus inimico recepit uitam Adam: nouissima autē inimica euacuatur mors, quæ primum possederat hominem. Quapropter liberato homine, fiet quod scriptū est. Absorpta est mors in uictoria, ubi est mors uictoria tua: ubi est mors aculeus tuus: quod nō poterat iuste dici, si non ille liberatus fuit, cui primum dominata est mors. Illius enim salus euacuatio est mortis: domino igitur uiuificante hominem, id est, Adam, euacuata est mors.

Aduersus Tatiani doctrinam.

Cap. XXXIX.

Mentiuntur ergo omnes qui contradicunt eius saluti, semper se ipsos excludentes à uita, eo quod nō credant inuentā ouem que perierat: si autem illa non est inuenta, adhuc possidetur in perditione omnis hominis generatio: mendax ergo is, qui prior hanc sententiā, imò

r 3 hanc

Et ipse conteret caput tuum

hanc ignorantiam et cæcitatem induxit Tatianus. Connexio quidem factus omnium hæreticorū, quemadmodum ostendimus, hoc autem a semetipso adinuenit, uti nouum aliquid præter reliquos inferens, uacuum loquēs, uacuos à fide auditores sibi præpararet, affectans magister haberi, tentans & subinde uti huiusmodi à Paulo assidue dicitis: Quoniam in Adam omnes morimur, ignorans autem, quoniam ubi abundauit peccatū, superabundauit gratia. Ostenso ergo hoc manifeste, erubescāt omnes qui ab eo sunt, & cōcertante Adam quasi magnū aliquid lucentur, si ille nō saluetur, quāto magis nihil proficiāt, quem admodum, & serpens nihil proficit suadens homini illud, quod eum transgressorē ostendit, initium & materiam apostasiæ suæ habens hominem, deum autē non uicit. Sic & hi qui contradicunt saluti Adæ, nihil proficiūt, nisi hoc quod semetipsos hæreticos & apostatas faciunt ueritatis, & aduocatos se serpentis & mortis ostendunt.

Aduersus eos qui ex quacumq; causa schisma faciunt.

Cap. XL

TRaductis igitur omnibus, qui nefandas inferunt sententias de factore & plasmatore nostro, qui & hunc mundum fabricatus est, super quem alius deus non est, & ipsis ostensionib. eueris his, qui de substantia domini nostri, & de dispositione quam fecit propter hominem suum falsa docent: Prædicationem uero ecclesiæ undiq; constantem, & equaliter perseverantem, testimonium habentem à prophetis, & ab apostolis, & ab omnibus discipulis, quemadmodū ostendimus per initia, & medietates, & finem, & per uniuersam dei dispositionē, & eam quæ secundum salutem hominis est, solidā operationem, quæ est in fide nostra, quam perceptā ab ecclesia custodimus, & quæ semper à spiritu dei, quasi in uase bono eximium quoddam depositum iuuenescens & iuuenescere faciens ipsum uas: in quo enim ecclesiæ creditum est dei munus, quemadmodum aspiratio plasmationi, ad hoc ut omnia membra percipientia uiuificētur: & in eo disposito est communicatio Christi, id est, spiritus sanctus arra incorruptelæ, & confirmatio fidei nostræ, & scala ascensionis ad deū. In ecclesia enim, inquit, posuit deus apostolos, prophetas, doctores, & uniuersam reliquam operationem spiritus, cuius non sunt participes omnes, qui non concurrunt ad ecclesiam, sed semetipsos fraudant à uita, per sententiā malam, & operationem pessimam. Vbi enim ecclesia, ibi & spiritus, & ubi spiritus dei, illic ecclesia, & omnis gratia, spiritus autem ueritas. Quapropter, qui non participāt eum, neque à mammillis matris nutriuntur in uitam, neque percipiunt de corpore Christi procedentem nitidissimum fontem: sed effodiunt sibi lacus detritos de fossis terrenis, & de cæno putridā bibunt aquam, effugientes fidem ecclesiæ, ne traducantur, reiicientes uero spiritum ut nō erudiantur. Alienati uero à uerita-

à ueritate digne in omni uolutantur errore, fluctuati ab eo, aliter atq; aliter per tempora de eisdem sentientes, & nunquā scientiam stabilem habentes. Sophistæ uerborum magis uolentes esse, q̄ discipuli ueritatis. Non enim sunt fundati super uiuam petram, sed super harenam habentem in seipsa lapides multos: propter hoc multos deos fingunt, & quærere quidem semper in excusatione habent, cæcutiunt enim: inuenire uero nunquam possunt, blasphemant enim fabricatorem, hoc est eum qui est uere deus, qui & præstat inuenire, putantes se super deum alterum inuenisse deum, uel alteram plenitudinem, uel alteram dispositionem. Quapropter & lumen quod est à deo nō lucet eis, quoniam inhonorauerunt & spreuerunt deum, minimū arbitrantes eum: quoniam propter dilectionem suam & immensam benignitatem in agnitionem uenit hominis: agnitionem autem non secundum magnitudinem, nec secundum substantiam, nemo enim mensus est eam, nec palpauit: sed secundū illud ut sciremus, quoniam qui fecit & plasmavit, & insufflationem uitæ insufflauit eis, & per conditionē nutrit nos uerbo suo confirmans, & sapientia compingens omnia, hic est qui est solus uere deus: eum uero qui nō est, somniātes super hunc, ut magnum deum putentur adinuenisse, quē nemo possit cognoscere humano generi cōmunicantem, nec terrena administrantem.

Ostentio quoniam prouidentia dei regatur hic mundus.

Cap. XLI.

EPicuri uidelicet inueniētes deum, neq; sibi neq; alijs aliquid præstantem, id est, nullius prouidentia habentem. Prouidentiam autem habet deus omniū, propter hoc & consilium dat: consiliū autem dans adest his, qui morum prouidentia habent. Necessè est igitur ea quæ prouidentur & gubernantur, cognoscere suum rectorē: quæ quidem non sunt irrationabilia, neq; uana, sed habent sensibilitatem perceptam de prouidentia dei. Et propter hoc Ethnicorum quidam, qui minus illecebris ac uoluptatibus seruierunt, & non intantum superstitione idolorum abducti sunt, prouidentia eius moti, licet & tenuiter, tamen conuersi sunt, ut dicerent fabricatorem huius uniuersitatis patrem omnium prouidentem, & disponentē secundum nos mundum.

Quoniam neq; iustitia sine bonitate constare potest, neq; bonitas sine iustitia.

Cap. XLII.

RVrsus ut increpatiuum auferrent à patre, & iudiciale, ideo putantes & sine iracundia, & bonū arbitrātes se adinuenisse deum, alterum quidem iudicare, & alterum quidem saluare dixerunt, nescientes utrorūq; auferentes sensum & iustitiam. Si enim iudicialis non & bonus sit, ad dandum quidem his quibus debet, & exprobrandū his quibus oportet, neq; iustus neq; sapiens uidebitur iudex. Rursus bonus, si hoc tantū sit bonus, nō & probator, in quos emittat bonitatē, extra

iustitiam erit & bonitatem, & infirma bonitas eius uidebitur, non omnes saluans, si non cum iudicio fiat.

Quoniam sapiens, idem & iudex.

Cap. XLIII.

MArcion igitur ipse diuidens deum in duo, alterum quidem bonum, & alterum iudiciale dicens, ex utrisque interimit deum. Hic enim qui iudicialis, si non & bonus sit, non est deus, quia deus non est cui bonitas deficit: & ille rursus qui bonus, si non & iudicialis, idem quod hic patietur, ut auferatur ei, ne sit deus. Quemadmodum autem & sapientem dicunt patrem omnium, si non iudiciale, ei assignent: Si enim sapiens et probator est, probatori autem subest iudiciale, iudiciale autem assequitur iustitiam, & iuste probet iustitiam, prouocat iudicium: iudicium autem cum sit, cum iustitia transmittet ad sapientiam. Sapientia igitur praecellet pater super omnem humanam & angelicam sapientiam, quoniam dominus & iudex iustus, & dominator super omnes. Est enim & bonus & misericors & patiens, & saluat quos oportet: neque bonum ei deficit iusti effectum, neque sapientia deminoratur: saluat enim quos debet saluare, & iudicat dignos iudicio: neque iustum immite ostenditur praecunte licet & praecedente bonitate.

Ostensio quod uerbum domini & iustum & bonum sit.

Cap. XLIIII.

Qui igitur solem suum oriri facit omnibus benigne deus, & pluit super iustos et iniustos, iudicabit eos, qui ex aequo benignitatem eius percipientes non similiter secundum dignationem munerationis eius conuersati sunt, sed in delicijs & luxurijs uersati sunt aduersus beneuolentiam eius, adhuc & blasphemantes eum, qui tanta beneficia in eos fecerit.

Quemadmodum religiosior Plato quam haeretici ostendatur.

Cap. XLV.

Quibus religiosior Plato ostenditur, qui eundem deum et iustum & bonum confessus est, habentem potestatem omnium, ipsum facientem iudicium, sic dicens. Et deus quidem quemadmodum & uetus sermo est initium & finem & medietates omnium quae sunt habens, recte perfecit, secundum naturam circumiens: hunc autem consequitur iustitia ultrix in eos, qui deficiunt a lege diuina.

Quemadmodum secundum suam regulam, qui a Valentino sunt extra ueritatem ostendantur.

Cap. XLVI.

Et iterum factorem & fabricatorem huius uniuersitatis bonum ostendit. Bono autem, inquit, nulla unquam de quoquam nascitur inuidia: hoc initium et causam fabricationis mundi constituens bonitatem dei, sed non ignorantiam, nec aonem qui errauit, nec de his fructum, nec matrem plorantem & lamentantem, nec alterum deum uel patrem. Iuste autem eos mater plangit, & talium excogitatores & adinuetores: digna enim com-

mentiti

mentiti sunt in capita sua, quoniam mater ipsorum extra plenitudinem est, id est extra dei agnitionem, & collectio eorum abortio facta est in formis, & sine specie: nihil enim de ueritate apprehendit, in uacuum & in umbram decidit. Vacua enim doctrina ipsorum & intenebrata, et horum eam non permittit introire in pleroma: non enim recipit eos spiritus in refrigerium. Pater enim ipsorum ignorantiam regenerans, mortis passio- nem in eis operatus est. Haec non nos diffamamus, sed ipsi confirmant, ipsi docent, gloriantur in ipsis, altum sentiunt de matre, quam sine patre dicunt genitam, hoc est sine deo foeminam a foemina, quod est ex errantia corruptela. Nos autem precamur non perseverare eos in fouea, quam ipsi foderunt, sed segregari ab huiusmodi matre, & exire a Bytho, & abstineri a uacuo, & umbram derelinquere, & legitime eos generari, conuersos ad ecclesiam dei, et formari Christum in eis, et cognoscere eos fabricatorem & factorem huius uniuersitatis, solum uerum deum, & dominum omnium. Haec precamur de illis, utilius eos diligentes, quam ipsi semetipsos putant diligere. Quae enim est a nobis dilectio, cum sit uera, salutaris est eis siquidem eam recipiant. Est enim austero medicamini similis, absumens improbiorem ac superfluum uulneris carnem. Elationem enim illorum & inflationem euacuat. Quapropter tentantes, omni uirtute manum porrigere eis non tenebit nos. Praerogauimus autem super haec quae dicta sunt in sequenti libro domini sermones inferre, si quos ex his per ipsam Christi doctrinam conuincentes, suadere possimus cessare ab eiusmodi errore, & abstinere ab ea blasphemiam, quae est in fabricatorem ipsorum, qui & solus est deus, & pater domini nostri Iesu Christi.

CAPITA LIBRI QUARTI.

- H**ae sunt exprobrationes & euerfiones falsa agnitionis.
- O**stensio quoniam dominus unum deum solum, & patrem cognoscebat. 1
- Q**uestio de eo quid sit, confiteor tibi pater domine caeli & terrae. 2
- O**stensio quod per Moysen legis datio sermones sint Christi. 3
- E**xpositio parabolae diuitis & pauperis Lazari. 4
- O**stensio quoniam caelum & terra transiet, dominus autem qui condidit, & manet in aeternum, ipse est pater domini nostri. 5
- Q**uae causa est quod caelum & terra transiet. 6
- Q**uare relicta est Hierosolyma. 7
- O**stensio quod temporalis lex data est. 8
- Q**uoniam Christus est qui superinducit diem uelut clibanum ardentem. 9
- O**stensio eundem deum & praesentia & aeterna fecisse. 10
- Q**uemadmodum dominus eum qui de rubo locutus est ad Moysen, confitetur esse deum uiuentium. 11
- Q**uoniam Abraham uidit Christum. 12
- Q**uoniam una & eadem Abraham fides, & nostra. 13
- Q**uid est quod nemo cognoscit patrem nisi filius, & per quot occasiones reuelat filius patrem. 14
- Q**uemadmodum Abraham a uerbo doctus est. 15

Quemad-

Quemadmodū promissionē quam promisit deus Abraham Christus perfecit.	16
Quare iudæi abscesserunt à deo.	17
Ostensio quoniam Abraham hæreditatem possidebit regnum cœlorum.	18
Quoniam dominus sabbatis curans secundum legem faciebat.	19
Quoniam non cōtra legem faciebāt discipuli domini sabbatis spicas legentes.	20
Ostensio unius & eiusdem substantiæ esse, quæ secundum legem sunt, & ea quæ secundum Euangelium, & quemadmodum Nouum testamentū prædictum est à prophetis.	21
Quid est plusquam templum, & plusquam Salomon.	22
Quemadmodum Moyses aduentum Christi significauit, & tempus passionis, locum in quo passus est.	23
Quoniam & propheta & iusti ante aduentum domini, cognouerūt aduentum eius.	24
Quemadmodū seniorū traditio cōtraria erat legi, quæ data est per Moysen.	25
De Pharisaica lege, quæ sunt particularia præcepta, & quæ Catholica.	26
Quemadmodum dominus, quæ de lege comprehendebatur, superextendit discipulis, non dissoluit, & secundū quid plus abundat iustitia nostra, quam scripturarum & pharisæorum.	27
Quare fecit hominem de us, & patres elegit, & nos uocauit, & quid præstat ea quæ est ad dominum seruitus, & quare talis lex populo data est.	28
Quemadmodū in populo priore, & in ecclesia quædam præcepta propter duritiam & indico audientiam hominum data sunt.	29
Quare circumcisio data est populo, & obseruatio sabbatorum, & quam habent recapitulationem.	30
In quo differt Decalogus à reliquis præceptis.	31
Ostensio quoniam non propter se, nec indigens deus de seruitio eorum, Leuiticæ præcepit legem: quid enim requirit ab homine deus nullius indigens?	32
Quemadmodū nomen domini nostri Iesu Christi propriū patris ostenditur.	33
De sacrificijs, & oblationibus, & qui sunt, qui in ueritate offerunt.	34
Quorum typum accipiebat populus, quemadmodum per actus propheta præphabant futura.	35
Quemadmodū inuestigabilis & incomprehensibilis ostenditur is, qui hæc quæ secundum nos est condidit creaturam.	36
Secundum quid notus deus, & quod ipse pater conditor omnium per suas manus formauit hominem.	37
Quemadmodum in Abraham præfigurabatur fides nostra, & quæ est expositio eorum, quæ facta sunt à patribus.	38
Quare lauit pedes discipulorū dominus, & quare discumbentibus, & quod ipse similiter ante omnes deus ostenditur.	39
De eo quod ait, non uos laborastis, alij laborauerunt, & uos in labores eorum introistis.	40
Quare Paulus dicit se plus quam omnes laborasse.	41
Quemadmodum in circumcisione, & præputio, & fide unus pater ostenditur.	42
Quid est thesaurus absconditus in agro, & quod sola ecclesia recte legat scripturas.	43
De presbyteris iniustis.	44
Quibus doctoribus utendum est de his peccatis, quæ ab antiquis gesta sunt.	45
De transgressione populi.	46
Ostensio quod unum & idipsum sit uerbum dei dispositor ueterum & nouorum.	47

Secun-

Secundum quid indurauit deus cor Pharaonis & ministrorum eius.	48
Quare secundum iussu dei uasa ab Aegyptijs sumpsit populus in exodo & ex ipsis tabernaculum in eremo fabricauit.	49
Quemadmodū una & eadem populi profectio ex Aegypto, & ecclesiæ ex gentibus ostenditur.	50
Ostensio generationis Loth ex filiabus suis.	51
Ostensio unum & eundem esse patrem & non illorum.	52
Quis est spiritalis discipulus, qui iudicat quidem omnes, ipse autem à nemine iudicatur, & qui sunt qui iudicantur.	53
Quemadmodum iudicabuntur gentes.	54
Quemadmodum iudicabuntur iudæi.	55
Ostensio quoniam duos aduentus Christi propheta annuntiauerunt.	56
Quemadmodum iudicabuntur, qui à Marcione sunt.	57
Quemadmodum iudicabuntur qui sunt à Valentino, & reliqui gnostici.	58
Quemadmodum iudicabuntur Ebionitæ.	59
Quemadmodum iudicabuntur, qui putatiue dicunt deum manifestatum.	60
Quemadmodum iudicabuntur pseudopropheta.	61
Quemadmodū iudicabuntur qui schismata operantur, & omnes qui segregant ab ecclesia.	62
Quemadmodum omnia consistunt ei, qui est ecclesiasticus.	63
Ostensio quod ecclesia non tantum perfectā habeat dilectionem, sed quoniam & spūs dei super eam requiescit, quod ab uno & eodem deo prophetia.	64
Quomodo propheta omnia prædixerunt, quæcunq; Christus operatus.	65
Quomodo propheta membra Christi sunt, & quemadmodū unusquisq; eorū, secundum quod erat membrum, secundum hoc & prophetauit, & quoniam omnia quæ propheta prædixerunt, Christus adimpleuit.	66
Auersus eos qui dicunt, quid noui ueniens attulit Christus?	67
Auersus eos qui dicunt quædam à summitate dixisse prophetas, quædam uero à mundi fabricatore.	68
Quemadmodū de his ipsis dictis discrepāt à semetipsis, qui sunt à Valentino.	69
Ostensio de domini sermonibus confitentis se à deo patre missum, à quo & propheta uenerunt, & patres electi sunt.	70
Ostensio quod homo liber sit, & suæ potestatis, ad hoc, ut ab se eligere possit meliora & contraria.	71
Ostensio quod non natura quidam boni sunt, quidam uero mali, & quod in hominis electione sit bonum.	72
Quæ causa fuerit, quod non ab initio perfectus factus est homo.	73
Et secundū quid omnia quæ facta sunt indigēt perfectio, & unde est indigētia.	74
Quid est quod à Paulo dictum est, lac uobis potum dedi, non escam.	75
Quæ est agnitio boni & mali, & quemadmodū homo cum dicto audiens fuisset, inualuit deus per dicti audientiam meliorem fieri hominem.	76
Quid est quod ad Prophetam dictum est, ego deus zelans & faciens pacem & condens malum.	77
Ostensio quoniam non alius est, qui requiem dat pater, alius autem qui ignem præparauit deus.	78
Quare angeli, diaboli & filij nequitiae dicti sunt.	79
Qui illi & ob quam causam progenies uiperarum, quod non obediunt Euangelio.	80

FINIS INDICIS.

Hic Irenæus uelut eluctatus è locis cōfragolis & im-
peditis ingreditur campum liberiorem, explanans
multa scripturarum loca, quæ deprauarant hæreti-
ci. In hoc libro quemadmodū & in quinto, frequen-
ter asserit liberum arbitrium, cui tribuit, quod & an-
geli ceciderunt, & homo in mortem prolapsus est,
& quotidie prolabantur impij. Idēq; facit non uno in loco. Vnum lo-
cum ascribam ex cap. LXXI. Et propter hoc, inquit, deus consilium
quidem bonum dat omnibus, posuit autem in homine potestatem ele-
ctionis, quemadmodū & in angelis &c. Et alibi dicit in hoc hominem
esse conditum ad similitudinē dei, quod permessa sit illi libera uolun-
tas. De Eucharistia frequenter meminit, sed ea religione qua ferè uete-
res solent de hoc mysterio uerba facere, ueluti cap. libri huius XXXII.
uocat Eucharistiam noui testamenti nouam oblationem, quam eccle-
sia ab apostolis traditam in uniuerso mundo offert deo. De transsub-
stantiatione nihil aperte dicit, nisi quod Christus, ut refert, panem ex
frumento confectum dixerit corpus suum, uinum sanguinē suum con-
fessus sit. Rursus capite XXXIII. sic loquitur. Quomodo autem di-
cunt carnem in corruptionem deuenire & non percipere uitam, quæ
à corpore domini & sanguine alitur. Ac mox, quemadmodū qui est à
terra panis, percipiens uocationem dei, iam non communis panis est,
sed Eucharistia ex duabus rebus constans, terrena & cœlesti. Et offe-
rendi uerbo frequenter utitur. Tanta erat sanctissimis de rebus diui-
nis loquendi reuerentia, priusquam ecclesia super huiusmodi myste-
rijs pronunciaret explanatius. Opinor & ob eam causam priscos do-
ctores de multis parcius ac tectius fuisse loquutos, ne si san-
ctum proiecissent canibus, Ethnicis ac ludæis præ-
berent ansam blasphemie. Sed melius
ex ipso discas Irenæo.

PROLO.

PROLOGVS IN QVAR

TVM LIBRVM, HÆ SVNT EXPROBRATIONES

& euerfiones falsæ agnitionis.

Hunc quartum librum dilectissime transmittens ti-
bi, operis quod est de detectione & euerfione falsæ
cognitionis, quemadmodū promisimus, per domi-
ni sermones, ea quæ prædiximus cōfirmauimus, uti
et tu sicut postulasti, undiq; à nobis accipias occasio-
nes ad cōfutandos omnes hæreticos, et eos omnino
retulos non longius sinas in erroris procedere profundū, neq; igno-
rantia præfocari pelago, sed conuertens eos in ueritatis portum facias
suam percipere salutem. Eum autem qui uelit eos conuertere oportet
diligenter scire regulas siue argumēta ipsorum: nec enim possibile est
alicui curare quosdam male habētes, qui ignorat passionē eorum qui
male ualent. Quapropter hi qui ante nos fuerunt, & quidē multo nos
bis meliores, non tamen satis potuerunt cōtradicare his qui sunt à Va-
lentino, quia ignorabāt regulam ipsorū, quam nos cum omni diligen-
tia in primo libro tibi tradidimus, in quo & ostendimus doctrinā eo-
rum recapitulationē esse omnium hæreticorū. Quapropter in secūdo
tanquam speculum habuimus eos totius euerfionis. qui enim his con-
tradiciunt secundū quod oportet, contradiciunt omnibus qui sunt ma-
læ sententiæ: & qui hos euertunt, euertunt omnem hæresim. super o-
mnes est enim blasphema regula ipsorum, quando quidē factorem &
fabricatorem, qui est unus deus, secundū quod ostendimus, de labe si-
ue defectiōne eum emissum dicunt. Blasphemant autem & in dñm, ab-
scindentes & diuidentes Iesum à Christo, & Christum à saluatore, &
saluatorem rursus à uerbo, & uerbum ab unigenito. Et quemadmodū
fabricatorem ex labe siue defectiōne emissum dicunt, sicut & Christū
& spiritum sanctū propter labem emissum docuerunt, & saluatore ab
his æonibus, qui à labe emissi sunt fructificationem esse, ut nil sit apud
eos sine blasphemia. In eo igitur qui ante hunc est liber, ostensa est de
his omnibus sententia apostolorum. Quoniam non solum nihil tale
senferunt qui ab initio speculatores, & ministri fuerūt uerbi ueritatis,
sed & prædicauerunt nobis fugere huiusmodi sententias, spiritu pro-
uidentes eos, qui seducturi erant simpliciores. Quemadmodū enim
serpens Euam seduxit, promittens ei, quod non habebat ipse: sic & hi
præudentes maiorē agnitionē, & mysteria inenarrabilia, & promit-
tentes eam, quam dicunt intra pleroma esse receptionem, in mortē de-
mergunt sibi credentes, apostatas eos cōstituentes ab eo, qui eos fecit.

s Et

Et tunc quidem apostata angelus per serpentem inobediētiam hominum operatus, existimauit latere se dominū: quapropter eandē ei formam & appellationē tribuit deus. Nunc autem quoniam nouissima sunt tempora, extenditur malum in homines, nō solum apostatas eos faciens, sed & blasphemos in plasmatorē instituit multis machinationibus, id est, per omnes hæreticos qui prædicti sunt. Hi enim omnes, quamuis ex differentibus locis egrediantur, & differentia doceant, in idem tamen blasphemiam concurrunt propositum, letaliter uulnerantes, docendo in dominum fabricatorem blasphemiam & nutritorem nostrum, & derogando salutem hominis. Homo est autem temperatio animæ & carnis, qui secundum similitudinem dei formatus est, & per manus eius plasmatus est, hoc est, per filium & spiritum, quibus & dixit: Faciamus hominem. Hoc ergo propositum est eius, qui uitæ nostræ inuidet, incredulos suę salutis efficere homines, & blasphemos in plasmatorem deum. Quæcunq; enim cum grauitate summa dixerint omnes hæretici, in ultimum ad hoc deueniunt, ut blasphement fabricatorem, & contradicant saluti plasmatis dei, quod quidem est caro: propter quam omnem dispositionē fecisse filium dei multis modis ostendimus, & manifestauimus, neminem alium deum appellari à scripturis, nisi omnium, & filium, & eos qui adoptionem habent.

OSTENSIO

OSTENSIO QVONIAM

DOMINVS VNVM SOLVM DEVM ET PATREM
COGNOSCEBAT. CAPVT I.

VM sit igitur hoc firmū & constās, neminem alterū deum & dominū à spiritu predicatū, nisi eū qui dominatur omniū deus cū uerbo suo, & eos, qui adoptionis spiritū accipiunt, hoc est, eos qui credūt in unum & uerū deū, & Christū Iesum filiū dei, similiter & apostolos neminē alium à semetipsis deū appellasse, aut dominū cognouisse, multo autem magis dominū, qui & nobis precepit neminem patrē cōfiteri, nisi eū qui est in cœlis, qui est unus deus, & unus pater: manifeste falsa ostēduntur ea, quæ dicūt circūuentores, & peruersissimi sophistæ, dicētes naturaliter & deū & patrem esse, quæ ipsi adinuenērūt: Demiurgū uero naturaliter, neq; deum, neq; patrē esse, sed uerbotenens dici, eo quod dominetur cōditioni, sicut dicūt peruersi grammatici, excogitātes in deū, & doctrinā quidē Christi prætermittētes, à semetipsis aut falsa diuinātes aduersus uniuersam dei dispositionē argumētantur. Etenim gonas suos & deos, & patres, & dominos, adhuc etiā & cœlos uocari dicunt cum matre sua, quā & terrā & Ierusalē appellāt, multis alijs uocabulis eā cognominantes. Cui aut non sit manifestū, quoniā si dominus multos patres scisset & deos, non præcepisset discipulis suis unū scire deum, & hūc eundē solum uocari patrem: sed potius distinxisset qui sunt uerbotenens dij ab eo qui sit uerus, ut non errent secundum doctrinā eius, neq; alterū pro altero audiant. Si autem nobis quidē præcepit unū uocare patrem & deum, ipse autem interdum alteros cōfiteatur patres, & deos eodem modo, alia quidem præcipiens uidebitur discipulis, alia uero ipse faciens. Non est autem hoc magistri boni, sed seductoris & inuidi. Et apostoli autē secundum eos trāsgressores ostendūtur præcepti, Demiurgū deum & dominū, & patrē confitentes, quemadmodum ostendimus, si non hic solus est deus & pater. Iesus ergo transgressionis autor & magister erit eis, qui præcepit unum uocari patrē, imponens eis necessitatem Demiurgum confiteri suum patrem, quemadmodum ostensum est.

Questio de eo quid sit, Confiteor tibi pater domine cœli & terræ. Cap. II.

Moyles igitur recapitulationem uniuersæ legis, quā acceperat à Demiurgo, in Deuteronomio faciens, sic ait: Attēde cœlū & loquar, & audiat terra uerba ex ore meo. Rursum Dauid adiutoriū suū

s 2 dicens

dicens à domino fieri: Adiutoriū, inquit, meū à domino, qui fecit cœlum & terram. & Esaias confitetur à domino qui fecit cœlū & terram, & dominatur eorū, fieri sermones. Audi, inquit, cœlū, & auribus percipe terra, quoniā dominus locutus est. Et iterū sic ait: Dominus deus qui fecit cœlum, & affixit illud, qui cōfirmavit terram, & quæ in ea, & qui dat afflatū populo, qui est super eā, & spiritū his qui calcant illam. Rursum dominus noster Iesus Christus eundē patrē suum confitetur in eo, quod dicit: Confiteor tibi pater domine cœli & terræ. Quem patrē uolunt nos audire hi, qui sunt Pandoræ peruersissimi sophistæ: utrumne Bythum, quē à semetipsis finxerūt, an matrē eorum: an unigenitū: An quē Marcionitæ, uel cæteri adiunxerūt deum: quē quidē non esse deū per multa demōstrauimus. An (quod est uerum) fabricatorem cœli & terræ, quem & prophetæ prædicauerunt, quem & Christus suum patrem confitetur, quem & lex annunciat dicēs: Audi Israel, dominus deus tuus unus est.

Ostenso quod per Moysen legislatio sermones sint Christi. Cap. III.

Quoniā autē Moysi literæ, uerba sint Christi, ipse ait ad Iudæos, quēadmodum Ioānes in euāgelio cōmemoratus est, Si credidissetis Moysi, credidissetis & mihi, de me enim ille scripsit. Si autē illius literis nō creditis, neq; meis sermonibus creditis. Manifestissime significans Moysi literas, suos esse sermones. Ergo si Moysi, & reliquorum sine dubio prophetarū sermones ipsius sunt, quēadmodum demonstrauimus. Et iterū ipse dominus ostendit Abraham dixisse diuiti, de his omnibus qui adhuc erant in uita, Si Moysi & prophetis non obediunt, nec si quis à mortuis resurgens ad illos eat, credent ei.

Expositio parabole diuitis & pauperis Lazari. Cap. IIII.

Non autē fabulā retulit nobis pauperis & diuitis, sed primum quidem docuit neminē oportere delicijs uti, neq; in secularibus oblectamētis, & multis epulis degētes, seruire suis uoluptatibus, & obliuisci deū. Erat enim, inquit, diues, qui uestiebatur purpura & bysso, & delectabatur epulis splēdidis. De talibus autē & per Esaiam dixit spiritus, Cū citharis & tympanis, & psalterijs, & tibijs uinū bibunt, opera autē dei non intuētur, & opera manuū eius non cōsiderant. Ne ergo in eadē pcena cum his ueniamus, finē eorū ostēdit dominus, simul significās quod obedientes Moysi & prophetis crederēt in eū, quem ipsi prædicassent dei filiū, qui resurrexit à mortuis, & uitam nobis donat, & demōstrat ex una substātia esse omnia, id est Abraham & Moysen, & prophetas, etiā ipsum dominū qui resurrexit à mortuis, in quē credunt multi, qui sunt à circuncisione, qui & Moysen & prophetas audiunt prædicātes aduentum filij dei. Qui autem dispertunt, & ab altera substantia eos esse dicūt, neq; primogenitū mortuorum sciunt, separa-

separatim Christum intelligentes, tanquam impassibilem perseuerantes, & separatim eum qui passus est Iesum. Non enim à patre accipiūt cognoscere filium, nec à filio discunt patrem, manifeste & sine parabolis eum deum, qui est uere, docentem.

Ostenso quoniam cœlum quidem & terra transient, dominus autem, qui fecit ea, & manet in aeternum, & ipse est pater domini nostri. Cap. V.

NE, inquit, iuraueritis in totum, neq; in cœlū, quoniā thronus est dei, neq; in terrā, quoniam scabellum pedū eius, neq; per Hierusalem, quoniam ciuitas est magni regis. Hæc enim in fabricatorē manifeste dicta sunt, quēadmodum & Esaias ait: Cœlum mihi sedes est, terra subpedaneū pedum meorū, & præter hunc alius non est deus. Cæterū à domino neq; deus, neq; magnus rex diceretur, huiusmodi enim nec comparationē, nec ullam recipit superlationem. Qui enim super se habet aliquē superiorem, & sub alterius potestate est, hic neq; deus, neq; magnus rex dici potest. Sed nec per ironiā quidē hæc dicta esse poterūt dicere, cum conuincantur ab ipsis dictis, quoniam in ueritate dicta sunt. Etenim ueritas erat ipse qui loquebatur, & uere uindicabat suam domum, projiciens ex ea numularios, qui & emebant & uendebāt, dicens eis, scriptum est, Domus mea domus orationis uocabitur, uos autē fecistis eā speluncā latronum. Et quam ob causam habuit hoc facere & dicere, & domum suā uindicare, si alterū deum annuntiabat: Sed ut ostenderet trāsgressores paternæ legis. Neq; enim domum incusabat, neq; legē reprehēdebat, quam uenerat adimplere, sed eos qui non bene utebātur domo, & eos qui legem transgrediebantur arguebat. Et ideo scribæ & pharisæi qui cœperunt à tēporibus legis cōtemnere deū, nec uerbum eius receperūt, id est, non crediderunt Christo, de quibus Esaias ait: Principes tui in dicto audientes, sunt socij furum, diligentes munera, sectātes retributionem, pupillis non iudicantes, & iudiciū uiduarū non attendētes. Et Hieremias similiter, Qui præsumunt, inquit, populo meo, me nesciebant, filij enim insensati & imprudētes sunt, sapientes sunt in malefaciendo, bene autē facere non cognouerūt, Quotquot autē timebāt & solliciti erant circa legē eius, ipsi accurrerūt Christo, & saluati sunt omnes. Ite enim inquit discipulis, ad oues quæ perierūt domus Israel. Et Samaritæ autē, inquit, cum māssisset dominus apud eos bido, multo plures crediderūt ppter sermones eius, & mulieri dicebāt, iam nō propter tuam loquelā credimus, ipsi audiuius & scimus, quoniā hic est uere saluator mundi. Et Paulus autē ait, & sic omnis Israel saluabitur: sed & legē pædagogum nostrū in Iesum Christum dixit. Non ergo quorundā infidelitatē legi ascribant, non enim prohibebat eos credere in filiū dei, sed adhortabatur dicens, nō aliter saluari homines ab antiqua serpentis plaga, nisi credāt in eū, qui secun-

dum similitudinem carnis peccati, in ligno martyrij exaltatur à terra, & omnia trahit ad se, & uiuificat mortuos.

Quae causa est quod caelum & terra transient.

Cap. VI

QVoniam malignantes dicunt, Si enim caelum thronus dei est, terra subpedaneus eius, dictum est autem praeterire caelum & terram, hisque praeterentibus oportet etiam hunc deum, qui supersedeat praeterire, & ideo non hunc esse deum, qui sit super omnia. Primo quidem nesciunt quid sit caelum thronus, et terra subpedaneus. Nec enim sciunt quid sit deus, sed putant eum more hominis sedere & contineri, non autem contineri, sed & praeteritione caeli & terrae ignorant. Paulus autem non ignorauit dicens: Praeterit enim figura huius mundi. Deinde quaestionem ipsorum soluit Dauid. Figura enim huius mundi praeterente, non solum deum ait perseverare, sed & seruos eius, in centesimo primo psalmo dicens ita: In initio terram tu fundasti domine, & opera manuum tuarum sunt caeli. Ipsi peribunt, tu autem perseverabis, & omnes sicut uestimentum ueterascent, & sicut cooperimentum mutabis eos, & mutabuntur. Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Filij seruatorum tuorum inhabitabunt, & semen eorum in aeternum dirigetur. Manifeste ostendens quae sint quae praeterierunt, & quis est qui semper perseverat deus cum seruis suis. Et Esaias autem similiter, Alleuate, inquit, oculos uestros in caelum, & attendite in terram deorsum, quoniam caelum sicut fumus confirmatum est, terra autem sicut uestimentum ueterascent, qui autem inhabitant in eis, quemadmodum haec morientur, salutare autem meum in aeternum erit. Iustitia autem mea non deficient.

Quare relicta est Hierosolyma.

Cap. VII.

ADhuc & de Hierosolyma, & de domino audent dicere, quoniam si esset magni regis ciuitas, non derelingeretur. Simile autem est dicere, si quis diceret, quoniam si esset stipula conditio dei, nunquam à frumento derelingeretur: & sarmenta uinea, si à deo facta sunt, nunquam à botris destituta abscinderentur. Quemadmodum autem haec non propter se principaliter facta sunt, sed propter crescentem in eis fructum, quo maturo facto & ablato derelinquuntur, & à medio auferuntur, quae iam non sunt utilia ad fructificationem: Sic & Hierosolyma, quae iugum in se seruitutis portauerat, in quo domitus est homo, qui antea non subijciebatur deo, cum mors regnabat, et domitus habilis factus est ad libertatem, adueniente fructu libertatis, & aucto & demesso, & in horreum apportatis ab ea his qui fructificare possunt, & in omni mundo disseminatis, quemadmodum Esaias ait: Filij Iacob germinabunt, & florebit Israel, & fructu uentris eius implebitur uniuersa terra. In uniuersa enim terra fructu disseminato merito derelicta est, & de medio ablata est, quae aliquando quidem fructificauerat bene: ex ipsa enim secundum carnem

Christus

Christus fructificatus est, et apostoli, nunc autem iam utilis non est ad fructificationem: quaecumque enim temporale initium habent, necesse est ea & finem habere temporalem.

Ostensio quod temporalis lex data sit.

Cap. VIII.

QVonia igitur à Moyse lex inchoauit, consequenter in Ioane desinit, quod ad impletionem eius adueniat Christus, & propter hoc lex & prophetae apud eos usque ad Ioannem: & Hierusalem itaque inchoans à Dauid, et adimplens tempora sua legislationis, finem oportuit habere manifestato nouo testamento. Omnia enim mensura & ordine deus facit, & nihil non mensum apud eum, quoniam nec incompositum. Et bene, qui dixit ipsum immensum patrem in filio mensuratum. Mensura enim patris filius, quoniam & capit eum. Quonia autem temporalis erat illorum administratio, Esaias ait: Derelinquetur filia Sion sicut casa in uinea, & uelut custodiarius in cucumerario. Quando autem haec derelinquentur, nonne cum fructus auferatur, & derelinquentur folia sola quae iam fructificare non possunt? Et quid de Hierusalem dicimus, quando quidem & figuram mundi uniuersi oporteat praeterire, adueniente tempore praeteritionis ipsius, ut fructus quidem in horreum colligatur, paleae autem derelictae comburantur. Dies enim domini quasi clibanus ardens, & erunt stipula omnes peccatores, qui faciunt iniusta, & comburet eos dies ueniens.

Ostensio, quoniam Christus est qui superinducit diem, uelut clibanum ardentem.

Cap. IX.

Quis est autem hic dominus, qui talem importat diem. Ioannes baptizator significat, dicens de Christo. Ipse uos baptizabit in spiritu sancto, et igni, palam habens in manu eius ad emundandum aream suam, & fructum congregabit in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Non ergo alius est qui frumentum fecit, & alius qui paleas, sed unus et idem, & iudicans ea, id est, separans. Sed frumentum quidem & paleae, et animalia irrationalia existentia, naturaliter talia facta sunt. Homo uero rationalis, & secundum hoc similis deo, liber in arbitrio factus & suae potestatis, ipse sibi causa est, ut aliquando quidem frumentum, aliquando autem palea fiat. Quapropter et iuste condemnatur, quoniam rationalis factus amisit ueram rationem, & irrationabiliter uiuens, aduersatus est iustitiae dei, tradens se omni terreno spiritui, & omnibus seruiens uoluptatibus. Quemadmodum propheta ait, Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

Ostensio eundem deum & praesentia & aeterna fecisse.

Cap. X.

VNus igitur & idem deus, qui plicat caelum, quemadmodum librum, & renouat faciem terrae, qui temporalia fecit propter hominem, ut mature scies in eis fructificet immortalitatem, & qui aeterna supraducit propter suam benignitatem, ut ostendat seculis superuenientibus, inenarrabiles diuitias

s 4 benignitas

benignitatis suae: qui à lege & prophetis annūciatus est, quē Christus suū patrē confessus est, ipse est autē fabricator, & ipse qui super omnia est deus, quemadmodum Esaias ait: Ego testis, dicit dñs deus: & puer quē elegi, ut cognoscatis quia ego sum, & ante me non fuit alius deus, & post me nō erit. Ego sum deus, & ante me nō est saluator, annūciaui & saluaui. Et iterū: Ego sum deus primus, & super uentura ego sum. neq; em̄ uarie, neq; elate, neq; gloriās dicit hęc, sed quoniā impossibile erat sine deo discere deū, per uerbum suū docet homines scire deū. His igitur qui nesciunt hęc, & propter hoc alterum aduenisse putant patrē iuste quis dicit: Erratis, nescientes scripturas, neq; uirtutem dei.

Quemadmodum dominus eum, qui de rubo locutus est ad Moysen confitetur esse deum uiuentium.

Cap. XI.

Dominus enim noster & magister in ea respōsione quā habuit ad Sadducæos, qui dicūt resurrectionē nō esse, propter hoc inhonorātes deū, atq; legi detrahentes, & resurrectionē ostendit, & deū manifestauit, dicēs eis, Erratis nescientes scripturas, neq; uirtutē dei: De resurrectione em̄, inquit, mortuorū nō legistis quid dictū est à deo dicente, Ego sum deus Abrahamā, deus Isaac, & deus Iacob. & adiecit, Nō est mortuorū, sed uiuentiū: omnes em̄ ei uiuunt. Per hęc itaq; manifestum fecit, quoniā is qui de rubo locutus est Moysi, & manifestauit se esse deū patrum, hic est uiuentiū deus. Quis enim est uiuorū deus, nisi qui est super omnia deus, & super quem alius nō est deus, quē & Daniel propheta cū dixisset ei Cyrus rex Persarū, quare non adoras Bel? annūciauit dicens: Quoniā non colo idola manufacta, sed uiuū deum, qui constituit cœlū & terram, & habet omnis carnis dominationē. Iterum dixit: Dominū deum meum adorabo, quoniā hic est deus uiuus. Qui igitur à prophetis adorabatur deus uiuus, hic est uiuorū deus, & uerbū eius qui & locutus est Moysi, qui & Sadducæos redarguit, qui & resurrectionē & dñm ostendit. Si enim deus mortuorū non est, sed uiuorū, hic autē dormientiū patrum deus dictus est, indubitate uiuunt deo, & non perierunt, cum sint filij resurrectionis: resurrectio autē ipse dñs est, quemadmodū ipse ait: Ego sum resurrectio & uita. Patres autem eius filij, dictum est autē à propheta. Pro patribus tuis facti sunt tibi filij tui. Ipse igitur Christus cum patre uiuorū est deus, qui & locutus est Moysi, qui & patribus manifestatus est.

Quoniam Abraham uidit Christum.

Cap. XII.

Et hoc ipsum docēs dicebat Iudeis, Abrahamā patrem uester exultauit ut uideret diē meū, et uidit, & gauisus est. Quid em̄ credidit Abraham deo, & deputatū est ei ad iustitiā? Primū quidē quoniā ipse est factor cœli et terrę solus deus. Deinde autē quoniā faciet semē eius quasi stellas cœli: hoc est quod à Paulo dicitur, quēadmodū luminaria in mundo. lu

do. Iuste igitur derelinquens terrenam cognationem omnē, sequebatur uerbum dei, cum uerbo peregrinans, ut cum uerbo moraretur.

Quoniam una est & eadem Abrahę fides, & nostra.

Cap. XIII.

Iuste autem & apostoli, ex Abrahamā genus habentes, derelinquētes Inauiculā & patrem, sequebantur uerbū dei, iuste autē nos eandem fidem accipiētes, quam habuit Abrahamā, tollētes crucē quemadmodum ligna Isaac, sequimur eū. In Abrahamā enim prædidicerat, & assuetus fuerat homo sequi uerbū dei. Etenim Abrahamā prono animo unigenitum & dilectū filiū suum cōcessit sacrificiū deo, ut & deus beneplacitū haberet, pro uniuerso semine eius dilectū & unigenitū filium suū præstare sacrificiū in nostrā redemptionē. Propheta ergo cum esset Abrahamā, & uideret in spiritu diē aduentus domini & passionis, per quem ipse quoq; & omnes qui similiter, ut ipse credidit, credūt deo, saluari inciperēt, exultauit uehementer. Nō incognitus igitur erat dominus Abrahamę, cuius diē cōcupiuit uidere: sed neq; pater domini: didicerat enim à uerbo domini, & credidit ei. Quapropter & deputatū est ei ad iustitiā à domino. Fides quæ est ad deū, iustificat hominē, & propter hoc dicebat. Extendā manū meā ad deū altissimū, qui constituit cœlum & terrā. Hęc autē omnia conantur euertere illi qui sunt malę sententiæ, ob unum dictum, quod quidem apud nos non bene intellectum est.

Quid est quod nemo cognoscit patrem nisi filius, & per quot occasiones reuelat filius patrem.

Cap. XIII.

Dominus enim ostendēs semetipsum discipulis, quoniam ipse est uerbū, qui agnitionē patris facit, & exprobrās Iudæis putātibus se habere deū, cum & frustrētur uerbū eius, per quē cognoscitur deus dicebat, Nemo cognoscit filiū nisi pater, neq; patrem quis cognoscit, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Sic & Mattheus posuit, & Lucas similiter, & Marcus secundum idem ipsum. Ioannes enim præterit locum hūc. Hi autē qui peritiores apostolis uolunt esse, sic dicebāt, Nemo cognouit patrē nisi filius, nec filium nisi pater, & cui uoluerit filius reuelare: & interpretatur, quasi à nullo cognitus sit uerus deus ante domini aduentū: & eum deū qui à prophetis sit annūciatus, dicunt non esse patrē Christi. Si autē Christus tunc inchoauit esse, quando & secundū hominem aduentum suū egit, & à temporibus Tyberij Cæsaris cōmemoratus est pater prouidere hominibus, & nō semper uerbū eius unā cum plasmate fuisse ostēdebat, nec tūc quidē oportuit alterum deū annuntiari, sed causas tantæ incuriæ & negligētiae eius inquiri. Nullā enim oportet quæstionē talem esse, & tantū inualefcere, ut & deum quidē mutet, & eam quæ est erga fabricatorē (qui nos alit suam cōditionē) fidem nostrā euacuet. Sicut enim in filium fidē nostram dirigimus, sic & in patrem dilectionē firmā, & immobilē habere debemus.

mus. Et bene Iustinus in eo libro qui est ad Marcionem ait, Quoniam ipsi quoque domino non credidisset alterum deum annuncianti, praeter fabricatorem & factorum, nutritorem nostrum. Sed quoniam ab uno deo, qui & hunc mundum fecit, & nos plasmavit, & omnia continet, & administrat, unigenitus filius uenit ad nos, suum plasma in semetipsum recapitulans, firma est mea ad eum fides, & immobilis erga patrem dilectio, utraque deo nobis praebente: neque enim patrem cognoscere quis potest, nisi uerbo dei, id est, nisi filio reuelante, neque filium, nisi patris beneplacito. Bonum autem placitum patris filius perficit: mittit enim pater, mittitur autem & uenit filius: & patrem quidem inuisibilem & interminabilem, quantum ad nos est, cognoscit suum ipsius uerbum, & cum sit inenarrabilis, ipse enarrat eum nobis. rursus autem uerbum suum solus cognoscit pater: utraque autem haec & sic se habere manifestauit dominus, & propter hoc filius reuelat agnitionem patris per suam manifestationem. Agnitio enim patris est, filij manifestatio. Omnia per uerbum manifestantur. Vt ergo cognosceremus, quoniam qui aduenit filius, ipse est qui agnitionem patris facit, credentibus sibi dicebat discipulis: Nemo cognoscit patrem nisi filius, neque filium nisi pater, & quibuscumque filius reuelauerit: docens semetipsum & patrem, sicut est, ut alterum non recipiamus patrem, nisi eum, qui a filio reuelatur. Hic autem est fabricator caeli & terrae quemadmodum ex sermonibus eius ostenditur: & non is qui a Marcione, uel a Valentino, aut Basilide, aut Carpocrate, aut Simone, aut reliquis falso cognomine gnosticis adinuentus est falsus pater. Nemo enim illorum filius dei, sed Christus Iesus dominus, non aduersum quem & contrarium exercet discipuli. Nam incognitum deum audentes annunciare, debent autem in semetipsum audire: quemadmodum enim ignotus, qui ab ipsis cognoscitur. Quodcumque enim uel a paucis cognoscitur, non est incognitum. Dominus autem non in totum posse cognosci & patrem & filium dixit. Caeterum superuacuum fuisset aduentus eius. Quid enim huc ueniebat? an ut diceret nobis, nolite querere deum, incognitus est enim, & non inuenietis eum, quemadmodum & Christum a omnibus eorum dixisse mentiuntur hi qui sunt a Valentino. Sed hoc quidem uanum est. Edocuit autem dominus, quoniam deum scire nemo possit, nisi deo docente, hoc est, sine deo non cognosci deum. Hoc ipsum autem cognosci eum, uoluntate esse patris. Cognoscunt enim eum quibuscumque reuelauerit filius, & ad hoc filius reuelauit patrem, ut per eum omnibus manifestetur, & eos quidem qui credunt ei iusti, in incorruptelam & aeternum refrigerium recipiant. Credere autem ei, est facere eius uoluntatem. Eos autem qui non credunt, & propter hoc fugiunt lumen eius, in tenebris, quas ipsi sibi elegerunt, iuste recludet. Omnibus igitur reuelauit se pater, omnibus uerbum suum uisibile faciens, & rursus uerbum omnibus ostendebat patrem & filium, cum ab omnibus

bus uideretur. Et ideo iustum iudicium dei super eos, qui similiter quidem uiderunt, non autem similiter crediderunt. Etenim per ipsam conditionem reuelat uerbum conditorem deum, & per mundum fabricatorem mundi dominum, & per plasma eum qui plasmauerit artificem, & per filium eum patrem, qui generauit filium: & haec omnes similiter quidem colloquuntur, non autem similiter credunt, sed per legem & prophetas similiter uerbum & semetipsum & patrem praedicabat. Et audiuit quidem uniuersus populus similiter: non similiter autem omnes crediderunt: & per ipsum uerbum uisibilem & palpabilem factum, pater ostendebatur, etiam si non omnes similiter credebant ei: sed omnes uiderunt in filio patrem: in uisibile etiam filij pater, uisibile autem patris filius, & propter hoc omnes Christum loquebantur praesente eo, & deum nominabant. Sed & daemones uidentes filium dicebant, Scimus te qui es, sanctus dei. & tentatus diabolus uidens eum dicebat: Si tu es filius dei: omnibus quidem uidentibus & loquentibus, filium & patrem, non autem omnibus credentibus. Oportebat enim ueritatem ab omnibus acciperet testimonium, & esse se iudicium in salutem quidem credentium, in condemnationem autem non credentium, ut omnes iuste iudicentur, & ea quae est in patrem & filium fides, ab omnibus comprobetur, id est, ab omnibus confirmetur, ab omnibus accipientes testimonium, & a domesticis, quoniam & amici: & ab extraneis, quoniam & inimici. Illa est enim uera & sine contradictione probatio, quae etiam ab aduersariis ipsis singula testificationis profert, in ipsa quidem manifesta sua uisione conuictis de praesenti negotio, & testificantibus, & significantibus. postea uero ad inimicitiam erumpentibus et accusantibus, & uolentibus non esse uerum suum testimonium. Non ergo alius erat, qui cognoscebatur, et alius qui dicebat, Nemo cognoscit patrem, sed unus & idem, omnia subiiciente ei patre, & ab omnibus accipientes testimonium, quoniam uere homo, & quoniam uere deus, a patre, a spiritu, & ab angelis, ab ipsa conditione, ab hominibus, & ab apostaticis spiritibus, & ab erroneis, & ab inimico, & nouissime ab ipsa morte. Omnia autem filius administrans patri, perficit ab initio usque ad finem, & sine illo nemo potest cognoscere deum. Agnitio enim patris filius, agnitio autem filij in patre & per filium reuelata: & propter hoc dominus dicebat, Nemo cognoscit filium nisi pater, neque patrem nisi filius, & quibuscumque filius reuelauerit. Reuelauerit enim, non solum in futurum dictum est, quasi tunc inciperet uerbum manifestare patrem, cum de Maria natus, sed communiter per totum tempus positum est. Ab initio enim assistens filius suo plasmati, reuelat omnibus patrem, quibus uult, & quando uult, et quemadmodum uult pater: & propter hoc in omnibus, & per omnia unus deus pater, & unum uerbum & unus filius, & unus spiritus, & una fides & salus omnibus credentibus in eum.

Quem

Quemadmodum Abraham à uerbo doctus est.

Cap. XV.

ET Abraham ergo à uerbo cognoscens patrē, qui fecit cœlū & terram hūc deū cōfitebatur: & doctus repræsentatione, qđ inter homines homo futurus esset filius dei, per cuius aduentū semen eius erat futurū, quasi stellæ cœli, concupiuit eam diem uidere, uti & ipse complecteretur Christū: & per spiritum prophetiæ eam uidens exultauit. Propter quod & Simeon ex sermone eius reimplebat gratulationem patriarchæ, & dicebat, Nunc remittis seruum tuum dñe in pace, quoniam uiderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciē omnium populorū, Lumen in reuelatione oculorū, & gloriam populi Israel. Et angeli aut gratulationem magnam, uigilantib. nocte pastoribus enunciauerunt. Sed & Maria ait, Magnificat anima mea dominū, & exultauit spiritus meus in deo salutari meo: descendente quidem exultatione Abraham in eos, qui erāt ex semine eius, euigilātes & uidentes Christum, & credentes ei: reciproca aut rursus egrediente exultatione à filiis Abraham, qui & concupierat diem aduentus Christi uidere. Bene igitur dominus noster testimonium reddebat ei dicens, Abraham pater uester exultauit, ut uideret diem meum, uidit & gauisus est.

Quemadmodum promissionem quam promisit deus Abraham Christus perfecit.

Cap. XVI.

Non enim tantum propter Abraham hoc dixit, sed ut ostenderet quoniā omnes qui ab initio cognitū habuerunt dominū & aduentum Christi prophetauerūt, reuelationē acceperunt ab ipso filio, qui & nouissimis temporibus & pascibilis factus est, & cum humano genere locutus est, uti ex lapidibus excitaret filios Abraham, & adimpleret repromissionē, quam promiserat illi deus, ut faceret semen eius tanquam stellas cœli, quemadmodū ait Ioannes Baptista. Potens est enim deus ex lapidibus istis suscitare filios Abraham. Hoc autē fecit Iesus, à lapidum religione extrahens nos, & à duris & infructuosis cogitationibus transferens nos, & similem Abraham fidem in nobis constitutēs. Quemadmodū & Paulus testificatur, dicēs nos esse filios Abraham secundū similitudinem fidei, & repromissionē hæreditatis. Vnus igitur & idem deus, qui aduocauit Abraham, et repromissionē ei dedit: hic est enim fabricator, qui & per Christū præparat luminaria in mundo, eos, qui ex gentibus credunt. Vos autem, inquit, estis lumen mundi, hoc est, quasi stellæ cœli. Hunc ergo recte ostendimus à nemine cognosci, nisi à filio, & quibuscunq; filius reuelauerit. Reuelat em̄ omnibus filius, quib. uelit agnosci pater. et neq; sine bona uoluntate patris, neq; sine administratione filij cognoscer quisquā deum. Et ppter hoc dicebat discipulis dñs, Ego sum uia, ueritas, & uita. Et nemo uenit ad patrem nisi per me. Si cognouistis me, & patrem meum cognoscitis, &

& amodo cognouistis eum & uidistis. Ex quibus manifestū est, quoniam per filium, id est, per uerbum cognoscitur.

Quare iudei abscesserant à deo.

Cap. XVII.

Propter hoc iudei excesserunt à deo, uerbum dei non recipientes, sed putantes per seipsum patrem sine uerbo, id est, sine filio posse cognoscere deum, nescientes eum qui in figura loquutus est humana ad Abraham & Aaron, & ad Moysen dicentem: Videns uidi uexationem populi mei in Ægypto, & descendi liberare eos. Hic enim filius, qui & uerbum dei, ab initio præstruebat non indigente patre angelis, uti faceret conditionem, & formaret hominem, propter quem et conditio fiebat, neq; rursus indigente ministerio ad fabricationem eorum negotiorum, quæ secundum hominem erant, sed habente copiosum & inenarrabile ministerium. Ministrat enim ei ad omnia sua progenies, & figuratio sua, id est filius & spiritus sanctus, uerbum & sapientia, quib. seruiunt & subiecti sunt omnes angeli. Vani igitur sunt qui propter hoc, quod dictum sit: Nemo cognoscit patrem nisi filius, alterum introducunt incognitum patrem.

Ostensio quoniam Abraham hereditatem percipit regnum cœlorum.

Cap. XVIII.

Vanus autem & Marcion, & qui ab eo, expellentes ab hæreditate Abraham, cui spiritus per multos, iam aut & per Paulū, testimonium reddidit, Quoniam credidit deo, & deputatū est ei ad iustitiā: & dñs primum quidem de lapidibus excitans filios ei, & faciens semen eius quasi stellas cœli, dicens: Quoniam uenient ab oriente & ab occidente, ab aquilone, & austro, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob, in regno cœlorum. Iterum dicens Iudæis: Cum uideritis Abraham, & Isaac, & Iacob, & omnes prophetas in regno dei, uos autem projici foras. Manifestum ergo, quoniam contradicunt saluti eius, & alterum præter eum qui promissionē fecerit Abraham formant deum, extra regnum dei sunt, & ex hæredes sunt incorruptelæ, frustrantes et blasphemantes deum, qui in regnum cœlorū introducit Abraham & semen eius quod est ecclesia, per Christum Iesum, cui & adoptio redditur & hæreditas quæ Abraham promissa est.

Quoniam dominus sabbatis curans secundum legem faciebat.

Cap. XIX.

Vindicabat enim semen eius dñs, soluens à uinculis, & aduocās ad salutem, quemadmodū fecit in muliere quæ ab eo curata est, manifeste dicens his, qui nō similem Abraham habebant fidem, Hypocritæ, unusquisq; uesterū die sabbatorū bouem suum uel asinum non soluit & ducit & adquat. Hanc aut cum sit filia Abraham, quam adligauerat satanas xviii. annis, nō oportuerat soluere ab hoc uinculo in die sabbatorū. Manifestum est igitur, quoniam eos, qui similiter ut Abraham credebāt ei, soluit & uiuificat, nihil extra legem faciens, curans in
t die

die sabbatorū. Non em̄ prohibebat lex curare homines sabbatis, quæ & circūcidebat eos in hac die, & pro populo iubebat ministeria sacerdotibus perficere, sed & mutorum animalium curationem non prohibebat, & Siloa etiam sæpe sabbatis curauit, & propter hoc absidebant ei multi die sabbatorū. Continere se enim iubebat lex ab omni opere seruili, id est ab omni auaritia, quæ per negotiationē, & reliquo terreno actu agitur. Animæ autē opera quæ fiunt per sententiā & sermones bonos in auxilium eorum qui proximi sunt, adhortabatur fieri: & propter hoc arguebat eos, qui iniuste exprobrabant ei, quia sabbatis curabat. Non enim soluebat, sed implebat legē, summi sacerdotis operam faciens, propitiatus pro hominibus, deum, & emundans leprosos, infirmos curans, & ipse moriēs, uti exiliatus homo exiret de condemnatione, & reuenteretur intrepide ad suam hæreditatem.

*Quomodo non contra legem faciebant discipuli domini sabbatis spicas legentes, & quoniam
Leuite omnes discipuli domini. Cap. XX.*

Sed & esuriētes accipere sabbatis escas, ex his quæ adiacebāt, nō uetabat lex, metere autē et colligere in horreū uetabat. Et ideo dñs his qui inculcabāt discipulos eius, quoniā uellentes spicas manducabāt, dixit: Nō hoc legistis, quod fecit Dauid cum esurisset, quemadmodū introiuit in domū dei, & panes propositionis māducauit, & dedit eis qui cum eo erāt, quos nō licebat māducare, nisi solis sacerdotibus: per legis uerba suos discipulos excusans, & significās licere sacerdotibus libere agere, Sacerdos autē scitus fuerat Dauid apud eū, quāuis Saul persecutionē faceret ei, oēs iusti sacerdotalē habent ordinē. Sacerdotes autē sunt omēs dñi apostoli, qui neq; agros neq; domos hæreditāt hic, sed semper altari & deo seruiunt. De quibus, & Moyses in Deut. in benedictione Leui ait: Qui dicit patri suo, & matri suæ, nō noui te, & fratres suos nō agnouit, & filios suos abdicauit, custodiuit præcepta tua, & testamentū tuum seruauit. Qui autē sunt qui dereliquerunt patrē & matrem & omnibus proximis renuntiauerunt propter uerbū dei & testamentū eius, nisi discipuli dñi, de quibus iterū Moyses, Hæreditas autē, inquit, nō erit eis, Dñs enim ipse hæreditas ipsorū. Et iterū: Nō erit sacerdotibus Leuitis in tota tribu Leui pars neq; substātia cū Israel, fructificationes dñi substātia eorū manducabūt eas. Propter hoc & Paulus, nō inquirō, inquit, datum, sed inquirō factū: discipulis, inquit dñs, Leuiticā substātiā habentibus, licebat eis esurientibus, à feminibus accipere escam. Dignus enim operarius esca sua. et sacerdotes in templo sabbatum prophanabant, & rei non erant, quia cum essent in templo, non secularia, sed dominica perficiebāt, ministeria legis adimplentes, non autē prætereuntes legem, quemadmodū is qui à semetipso arida ligna attulit in castra dei, iuste lapidatus est. Omnis enim arbor, quæ

non

non facit fructū bonum absindetur, & in ignem mittetur, & quicūq; templum dei uiolauerit, uiolabit illum deus.

*Ostensio unius & eiusdem substātiæ esse, quæ secundum legem sunt, & quæ secundum
Euangelium, & quemadmodum Nouum testamentum prædicatum est
à prophetis. Cap. XXI.*

VNius igitur & eiusdem substātiæ sunt omnia, hoc est ab uno & eodē deo, quemadmodū dñs ait discipulis. Propterea omnis scriba doctus in regno coelorū, similis est homini patrifamiliās, qui pferit de thesauro suo noua & uetera. Non alterū quidem uetera, alterū quidem proferentē noua docuit, sed unū & eundem. Paterfamiliās enim dñs est, qui uniuersæ domui paternæ dominatur, seruis quidē & adhuc indisciplinatis cōdignā tradens legē, liberis autē & fide iustificatis congruentia dans præcepta, filiis adaperiens suam hæreditatē. Scribas autē & doctores regni coelorū, suos dicebat discipulos, de quibus, alibi ait Iudæis: Ecce mitto ad uos sapientes, & scribas, & doctores, & ex eis occidetis, & effugabitis à ciuitate in ciuitatē. Ea autē quæ de thesauro proferrunt noua & uetera, sine cōtradictione duo testamēta dicit. Vetus quidem quod ante fuerat legisdatio. Noua autē quæ secundū euangelium est cōuersatio ostendit, de qua Dauid ait: Cātate dño canticū nouum. Et Esaias: Cantate dño hymnum nouum. Initium eius glorificatur nomen eius à summo terræ, uirtutes eius in insulis annunciant. Et Hieremias ait: Ecce disponā, inquit, testamentū Nouum, nō quemadmodū disposui patribus uestris in mōte Oreb. Vtraq; autē testamenta unus & idem paterfamiliās produxit, uerbū dei dñs noster Iesus Christus qui & Abraham & Moysi locutus est, nobis in nouitate restituit libertatē, & multiplicauit eam quæ ab ipso est gratiam.

Quid est plusquam templum, & plusquam Salomon hic. Cap. XXII.

Plus est enim, inquit, templo hic. Plus autē & minus non in his dicitur, quæ inter se cōmunionem nō habent, & sunt contrariæ naturæ, & pugnat aduersus se, sed in his quæ eiusdē sunt substātiæ, & comunicant secū, solum autē altitudine & magnitudine differunt: quemadmodū aqua ab aqua, & lumen à lumine, et gratia à gratia. Maior est igitur legisdatio quæ in libertatē, quæ quæ data est in seruitutē: & ideo nō in unam gentē, sed in totum mundū diffusa est. Vnus autē & idem dñs qui plusquā templum est, & plusquā Salomon, & plusquā Iona donat hominibus, id est, suam præsentiam & resurrectionē à mortuis, sed nō deum immutās, nec alium prædicans patrem, sed eundem ipsum, qui semper habet & plura metiri domesticis, & proficiente eorū erga deū dilectione, plura & maiora donans, quemadmodū & dominus discipulis dicebat: Quoniā & maiora horum uidebitis. Et Paulus ait: Non quæ iam acceperim, aut iustificatus sim, aut iam perfectus sim: ex parte

1 2 enim

enim scimus, & ex parte prophetamus. Cum autē uenerit quod perfectum est, quae sunt ex parte destruentur. Sicut igitur adueniente perfecto, non alterū patrem uidebimus, sed hunc quē nunc uidere concupimus, Beati enim mundo corde, quoniā ipsi deum uidebunt: Neque aliū Christū & dei filium expectabimus, sed hūc qui ex Maria, qui & passus est, in quē credimus, quem et diligimus. Quemadmodū Esaias ait: Et dicent in illa die, Ecce dñs deus noster in quē sperauimus, & exultauimus in salute nostra. Et Petrus ait in epistola sua: Quē non uidentes diligitis, inquit, in quem nunc nō uidentes credidistis, gaudebitis gaudio inenarrabili: Neque alium spiritū sanctum percipimus, nisi hūc qui est nobiscū, & qui clamat, Abba pater, & in iisdem ipsis cognomenū habebimus, & proficiemus, ut iam non per speculū, & per aenigmata, sed facie ad faciem fruamur muneribus dei: sic & nunc plus templo, & plus Salomone percipientes, quod est aduentus filij dei, non alterū didicimus deum, praeter fabricatorē omniū, qui ab initio nobis demonstratus est, neque alterū Christum dei filium, praeter eum qui à prophetis praedicatus est. Nouo enim testamento cognito & praedicato per prophetas, & ille qui illud dispositurus erat secundū placitum patris praedicabatur, manifestatus hominibus quemadmodū uoluit deus, ut possint semper proficere credentes in eum, & per testamenta mature scire per effectū salutis. Vna enim salus est, unus deus, qui formauit hominē: praecpta autē multa, et non pauci gradus, qui adducunt hominē ad deum. Terreno quidē & temporali regi, cum sit homo, licet aliquoties maiores profectus attribuere his, qui sunt subiecti. Deo autē non licebit cum sit idem, & semper maiorē gratiā praestare humano generi, & plurib. muneribus assidue honorare eos qui placent ei. Si autē hoc est proficere, alterū adinuenire patrē, praeter eum qui ab initio annuntiatus est, & rursus praeter eum qui putatur secūdo inuentus esse, alterum tertiu adinuenire, eiusdem erit profectus & à tertio quartū, & adhuc rursus alterū, & alterum: & sic semper putans proficere, talis sensus nunquā in uno stabit deo. Expulsus enim ab eo qui est, & reuersus retrorsum quæret quidē semper, inueniet autē nunquā deū, sed semper incomprehensibilitatis profundo natabit, nisi per poenitentiam conuersus, unde et abiectus erat reuertatur, deum patrē Demiurgū confitens & credens, qui à lege & prophetis annunciatus est, qui à Christo testificatus est, quemadmodū ipse ait ad eos, qui accusabant eius discipulos, quasi non seruarent traditionē seniorum. Quare uos frustramini praecptū diuinum propter traditionem uestram. Dominus enim dixit: Honora patrem & matrē, & qui maledixerit patri & matri, morte moriatur. Et iterum secundo ait, & frustrati estis sermonem dei propter traditionem uestram: Manifestissime dominum & patrem confi-

tens

fitens Christus eum, qui in lege dixit, Honora patrem & matrem, ut tibi bene sit. Verbum enim dei confessus est legis praecptū uerax deus, & neminem alterum deum appellauit quā suum patrem.

Quemadmodum Moyses aduentum Christi significauit, & tempus passionis & locum in quo passus est. Cap. XXIII.

Bene igitur & Ioannes meminit dicentem deum Iudæis: Scrutamini scripturas, in quibus putatis uos uitam aeternam habere, illae sunt quae testimonium perhibent de me, & non uultis uenire ad me, ut uitam habeatis. Quomodo igitur testabantur de eo scripturae, nisi ab uno & eodem essent patre, praestruentes homines de aduentu filij eius, & praenunciantes salutē, quae est ab eo? Si enim crederetis Moysi, crederetis & mihi, de me enim ille scripsit, scilicet quod infeminatus est ubique in scripturis eius filius dei, aliquando quidem cum Abraham loquens, aliquando cum eodem comensurus, aliquando autem Sodomitibus inducens iudicium: & rursus cum uidetur, & in uiam dirigit Iacob, & de rubo loquitur cum Moysi. Et non est numerum dicere, in quibus à Moysi ostenditur filius dei, cuius & diem passionis nō ignorauit, sed figuratim praenuntiauit eum, Pascha nominans, & in eadem ipsa quae ante tantum temporis à Moysi praedicata est, passus est dominus adimplens pascha. Non solum autem diem descripsit, sed & locum ex extremitate temporum, & signum occasum solis, dicens: Non poteritis immolare pascha in ulla alia ciuitatum tuarum, quam dominus deus tuus dat tibi, nisi in eo loco quem delegerit dominus deus tuus inuocari nomen suum ibi. Immolabis pascha uespere ad occasum solis, iam autem & manifestauerat eius aduentum, dicens, Non deerit princeps in Iuda, neque dux ex foemoribus eius, quoad usque ueniat cui respositum est, & ipse est spes gentium, alligans ad uitem pullum suum, & ad ilicem pullum asinae, lauabit in uino stolam suam, & in sanguine uuae pallium suum, laetificabuntur oculi eius à uino, & candidi dentes eius tanquam lac. Inquirat enim hi, qui omnia scrutari dicuntur, id tempus in quo defecit princeps & dux ex Iudaea, & qui est gentium spes, & qui uitis, & qui pullus eius, & quod indumentum, & qui oculi, & qui dentes, & quod uinum, & unūquodque ex occultis exquirant, et inuenient non alium nisi dominum nostrum Iesum Christum annuntiatū. Quapropter Moyses increpans populum, quod ingratus existeret, ait. Sic populus fatuus, & non sapiens haec domino retribuistis. Et rursus significans, quoniā qui ab initio cōdidit & fecit eos uerbum, & in nouissimis temporibus redimens nos & uiuificans ostenditur pendens in ligno, & non credent ei, ait enim, Et erit uita tua pendens ante oculos tuos, & non credens uitae tuae: & iterum, Nonne hic idem pater tuus possidet te, & fecit te, & creauit te?

t 3 Quo

Quoniam & prophetae & iusti ante aduentum domini, cognouerunt aduentum eius.

Cap. XXIII.

Quonia autem non solum prophetae & iusti multi praescientes per spiritum aduentum eius, orauerunt in illud tempus uenire, in quo facie ad faciem uiderent dominum suum, & sermones audirent eius, dominus fecit manifestum, dicens discipulis, Multi prophetae & iusti cupierunt uidere quae uideritis, & non uiderunt; & audire quae auditis, & non audierunt. Quem admodum igitur concupierunt & audire & uidere, nisi praescissent futurum eius aduentum? Quomodo autem praescire potuerunt, nisi ab ipso praescientiam ante accepissent? Quomodo autem scripturae testificantur de eo, nisi ab uno & eodem deo omnia semper per uerbum reuelata & ostensa fuissent credentibus. aliquando quidem colloquente eo cum suo plasmate, aliquando autem dante legem, aliquando uero exprobrante, aliquando uero exhortante, ac deinceps liberante seruum suum, & adoptante in filium, & apto tempore incorruptibile hereditatem praestante, ad perfectionem hominis. plasmavit enim eum in augmentum & incrementum, quemadmodum & scriptura dicit: Crescite & multiplicamini. Et hoc deus ab homine differt, quoniam deus quidem facit, homo autem fit, & quidem qui facit, semper idem est: quod autem fit, & initium & medietatem, & adiectionem, & augmentum accipere debet. Et deus quidem bene facit, bene autem fit homini. Deus quidem perfectus in omnibus, ipsi sibi aequalis & similis, totus cum sit lumen & totus mens: homo uero perfectum percipiens & augmentum a deo. Quemadmodum enim deus semper idem est, sic & homo in deo intentus, semper proficiet ad deum: neque enim deus cessat aliquando in benefaciendo & locupletando hominem, neque homo cessat beneficium accipere & ditari a deo: exceptorium enim bonitatis et organum clarificationis eius homo, gratus ei qui se fecit: & iterum exceptorium iusti iudicij eius homo ingratus, & spernens plasmatorum, & non subiectus uerbo eius, qui plurimum semper fructificantibus, & plus habentibus, dominicum argutum daturum se pollicitus est, Euge, inquit, serue bone & fidelis, quia in modico fidelis fuisti, supra multa te constituam, intra in gaudium domini tui. Ipse dominus plurimum non promittens. Sicut ergo nunc fructificantibus, plurimum daturum se pollicitus est secundum munerationem agnitionis, Ipse enim dominus perseverat & idem pater reuelatur: Sic ergo & posterioribus maiorem quam quae fuit in ueteri testamento, munerationem gratiae attribuit, unus & idem dominus per suum aduentum. Et illi qui per famulos audiebant uenturum regem, mediocriter gaudebant, secundum quod sperabant uenturum eum: qui autem praesentem uiderunt, & libertatem adepti & potiti sunt eius muneratione, maiorem gratiam & abundantiosem exultationem habent gaudentes de regis aduentu, quemadmodum & Dauid dicit: Anima mea exultabit in domino, Iucundabitur in salu-

tari

tari eius. Et propter hoc Hierosolymam introeunte eo, omnes qui erant in uia Dauid, in dolore animae cognouerunt suum regem, & substrauerunt ei uestimenta, & ramis uiridibus, adornauerunt uiam, cum magna laetitia & exultatione clamantes & dicentes, Osanna filio Dauid, benedictus qui uenit in nomine domini, osanna in excelsis. Zelantibus autem malis dispensatoribus qui circūueniebant inferiores & dominabantur eorum, quibus ratio non constabat, & propter hoc nolentibus credere uenisse regem, & dicentibus ei, Audis quid isti dicunt? ait dominus: Nunquam legistis, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem: id quod a Dauid in filium dei dictum erat, in se factum ostendens, & significans illos quidem nescire uirtutem scripturae, & dispositionem dei: se autem esse qui a prophetis annuntiatus est Christus, cuius nomen in omni terra laudatur, ex ore infantium & lactentium laudem perficientis suo patri: quapropter & eleuata est magnificentia eius super caelos. Si ergo idem ipse adest, qui praedicatus est a prophetis, dominus noster Iesus Christus, & aduentus eius plenior gratiam & maiorem munerationem attribuit, his qui susceperunt eum, manifestum quoniam & pater idem est, qui a prophetis annuntiatus est, & non alterius patris agnitionem fecit ueniens filius, sed eiusdem qui ab initio praedicatus est, a quo libertatem detulit his, qui legitime & prono animo, & toto corde deseruiunt ei: contemptoribus, & non subiectis deo, sed in gloria hominum exteriores res mundi huius sectantibus, quae in figuram futurorum traditae erant, uelut umbrae cuiusdam descriptione faciente lege, atque deliniantes, de temporalibus, aeterna, de terrenis coelestia, fingentibus plusquam quae dicta sunt sese obseruare, tanquam diligentiam suam etiam ipsi deo praferentibus, intus autem plenis hypocrisis, & cupiditate, & omni malitia, sempiternam attulit perditionem, abscindens eos a uita.

Quemadmodum seniorum traditio contraria erat legi datae per Moysen. Cap. XXV.

Seniorum enim ipsorum traditio quam ex lege obseruare fingebant, contraria erat legi, quae data est per Moysen. propter hoc & Esaias ait: Caupones tui miscent uinum aqua. Ostendens quod austero dei praecocepto miscerent seniores aquatam traditionem, id est, aggredientes adueteram legem & contrariam legi, sicut & dominus fecit manifestum, dicens eis: Quare uos transgredimini praecoceptum dei propter traditionem uestram? Non solum autem per preuaricationem frustrati sunt legem dei, miscentes uinum aqua, sed & suam legem e contrario statuerunt, quae usque adhuc Pharisaeica uocatur. In qua quaedam quidem auferunt, quaedam uero addunt, quemadmodum uolunt interpretantur, quibus utuntur singulariter magistri eorum, quas traditiones uolentes iudicare legi dei instituenti eos aduentum Christi non subiecti esse uoluerunt, sed dominum arguebant in sabbatis curantem, quod quidem sicut praediximus lex non

t 4 prohi

prohibebat. Etenim ipsi secundum aliquid curabant, circumcidentes hominem in sabbato: se autem ipsos non redarguebant, per traditionem praedictam & pharisaicam legem transgredientes praecipitum dei, & praecipitum legis non habentes, id est, dilectionem quae est circa deum. Quoniam autem hoc primum & maximum praecipitum est, sequens autem circa proximum, dominus docuit, totam legem & prophetas pendere dicens ex ipsis praecipitis. Et ipse autem aliud maius hoc praecipito non detulit, sed hoc ipsum renouauit suis discipulis, iubens eis, Deum diligere ex toto corde, & ceteros quemadmodum se. Si autem ab alio descendisset patre, nunquam ex lege primo & summo usus esset praecipito, sed utique omnimodo eniteretur in alium hoc a perfecto patre deferre, & non eo uti quod a deo legis fuisset datum. Et Paulus autem, Adimpletio, inquit, legis dilectio, & omnibus ceteris euacuatim manere fidem, spem, dilectionem, maiorem autem esse omnium dilectionem, neque agnitionem sine dilectione, quae est erga deum praestare aliquid, neque mysteriorum comprehensionem, neque fidem, neque prophetiam, sed omnia uacua & frustrata esse sine dilectione: dilectionem uero perficere perfectum hominem, & eum qui diligit deum esse perfectum, & in hoc aeuo, & in futuro. nunquam enim desinimus diligentes deum, sed quanto plus cum intuiti fuerimus, tanto plus eum diligimus.

De pharisaica lege, quae sunt particularia praecipita, & quae catholica. Cap. XXVI.

In lege igitur, & in euangelio cum sit primum & maximum praecipitum diligere dominum deum ex toto corde, dehinc simile illi, Diligere proximum sicut te ipsum, unus & idem ostenditur legis & euangelij conditor. Consummatae enim uitae praecipita in utroque Testamento cum sint eadem, eundem ostenderunt deum, qui particularia quidem praecipita apta utriusque praecipitis, sed eminentiora, & summa, sine quibus saluari non potest, in utroque eadem suasit. Quem autem non confundat dominus ostendens non ab altero deo esse legem, sic dicens eis qui a se docebantur, turbae & discipulis, Super cathedram Moysi sederunt scribae & pharisei. omnia itaque quae dixerint uobis, custodite & facite, secundum autem opera eorum nolite facere. dicunt enim & non faciunt. alligant enim sarcinas graues, & imponunt super humeros hominum: ipsi autem nec digito quidem uolunt eas mouere. Non ergo eam legem quae est per Moysen data inculabat, quam adhuc Saulus Hierosolymis suadebat fieri: sed illos redarguebat, quod uerba quidem legis enuntiarent, essent autem sine dilectione, & propter hoc iniusti in deum & in proximos extiterunt. Quemadmodum ait Esaias: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est a me, frustra autem colunt me docentes doctrinas, & praecipita hominum. Non per Moysen datam legem dicens praecipita hominum, sed traditiones presbyterorum ipsorum quas sinxerant, quas uindicantes frustrabantur

tur legem dei, & propter hoc nec uerbo eius subiecti sunt. Hoc enim est quod a Paulo dicitur de istis, Ignorantes enim iustitiam dei, & sua uolentes statuere, iustitiam dei non sunt subiecti, finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti. Et quomodo finis legis Christus, si non initium eius esset? Qui enim finem intulit, hic & initium operatus est. Ipse est qui dicit Moysi: Videns uidi uexationem populi mei qui est in Aegypto, et descendit ut eruam eos: ab initio assuetus uerbum dei ascendere & descendere propter salutem eorum, qui male haberent. Quoniam autem lex praedocuit hominem sequi oportere Christum, ipse facit manifestum, ei qui interrogauit eum, quid faciens uitam aeternam haereditaret, sic respondens, Si uis uitam introire custodi praecipita. Illo autem interrogante, quare? rursus dominus, Non moechaberis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium reddes, honora patrem & matrem, & diliges proximum tanquam teipsum, uelut gradus proponens praecipita legis introitus: quare uni tum dicens omnibus dicebat. Ille autem cum dixisset, omnia feci, & forte non fecerat, nam utique non diceretur ei custodi praecipita, arguens dominus cupiditatem eius dixit ei. Si uis perfectus esse, uade & uende omnia quae habes, & diuide pauperibus, & ueni & sequere me. Apostolorum partem promittens eis, qui sic fecerint, & non alterum deum patrem annunciabat eis, qui sequebantur eum, praeter eum qui ab initio a lege annunciatus est, nec alium filium, nec matrem Enthymesin aonis qui fuit in passione, & in defectione, nec triginta aonum plenitudinem, quae uacua et inconstans ostensa est, nec eam fabulam, quae a reliquis haereticis ficta est: sed docebat ut facerent praecipita, quae ab initio praecipit deus, & ut ueterem cupiditatem per opera bona soluerent, & sequerentur Christum. Quoniam autem ea quae possidentur pauperibus diuisa, solutionem faciunt praeteritae cupiditatis, Zachaeus facit manifestum, Ecce, dicens, dimidium bonorum meorum do pauperibus, & si cuius quid defraudauit, reddo quadruplum.

Quemadmodum dominus, quae de lege comprehendebantur, superextendit discipulis & non dissoluit, & secundum quid plus abundauit iustitia nostra, quam scribarum & phariseorum. Cap. XXVII.

Et quia dominus naturalia legis per quae homo iustificatur, quam etiam a legislatione custodiebant, qui fide iustificabantur & placebant deo, non dissoluit, sed extendit, sed & impleuit, ex sermonibus eius ostenditur. Dicitur enim, inquit, antiquus, Non moechaberis. Ego autem dico uobis, quoniam omnis qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. Et iterum dicitur est, Non occides. Ego autem dico uobis, Omnis qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio. & dicitur est, Non periurabis. Ego autem dico uobis, non iurate in totum. Sit autem uobis sermo, etiam etiam, & non non. Et quaecunque sunt talia. Omnia enim haec non contrarietate & dis-

dissolutionē praeferitorū continent, sicut qui à Marcione sunt uocifera-
 rantur, sed plenitudinē & extēsiōnem, sicut ipse ait, Nisi abūdauerit iu-
 stitia uestra plusquam scribarū & pharisaeorū, nō intrabitis in regnum
 caelorum. Quid autē erat plus? Primo quidem non tantum in patrem
 sed & in filium eius iam manifestatū credere: hic est enim qui in com-
 munionē & unitatē deo hominē domino ducit. Post deinde non solū
 dicere, sed & facere. Illi enim dicebāt, sed non faciebāt: & non tantum
 abstinere à malis operibus, sed etiam à concupiscentijs eorum. Hæc autē
 non quasi contraria legi docebat, sed adimplens legē, & infligens iusti-
 ficationes legis in nobis. Illud autem fuisse legi cōtrariū, si quodcūq;
 lex uetasset fieri, id ipsum discipulis suis iussisset facere. Et hoc autē quod
 praecepit, non solum uetitis à lege, sed etiam à concupiscentijs eorū ab-
 stinere, non contrarium est, quemadmodū prædiximus, neq; soluentis
 legem, sed adimplentis, & extendentis, & dilatantis. Etenim lex qui-
 pe seruis posita, per ea quæ foris erant corporalia animā erudiebat, uelut
 per uinculum attrahens eam ad obedientiam praeceptorum, uti dis-
 ceret homo ad seruiendum deo. Verbum autē liberans animā, & per
 ipsam corpus uolūtariē emūdari docuit: quo factō necesse fuit auferre
 quidem uincula seruitutis, quibus iam assueti erāt, & sine uinculis esse
 quidem, superextendi uero decreta libertatis, & augeri subiectionem
 quæ est ad regem, ut non retrorsus quis renitens indignus appareat ei
 qui se liberauerit. Eam uero pietatē et obedientiā quæ est erga patrē sa-
 miliās, esse quidē eandem & seruis & liberis, maiorem autē fiduciam ha-
 bere liberos, quoniam sit maior & gloriosior operatio libertatis, quæ ea
 quæ est in seruitutē obsequentia. Et propter hoc dñs pro eo quod est,
 Non mœchaberis, nec concupiscere praecepit: & pro eo quod est, Nō
 occides, neq; irasci quidē: & pro eo quod est decimare, omnia quæ sunt
 pauperibus diuidere: & non tantū proximos, sed etiam inimicos dili-
 gere: & non tantum bonos datores & cōmunicatores esse, sed etiam
 aduersus eos qui tollunt nostra, gratuito donatores. Tollenti enim ti-
 bi tunicam, remitte ei & pallium, & ab eo qui tollit tua non repossas:
 & quemadmodū uultis ut faciāt uobis homines, facite eis: ut nō quasi
 nolētes fraudari cōtristemur, sed quasi uolētes donauerimus, gaudeamus,
 gratiā magis præstantes in proximos, quæ necessitati seruiētes. Et
 si quis te, inquit, angariauerit mille passus, uade cū eo alia duo, uti non
 quasi seruus sequaris, sed quasi liber præcedas, aptum te omnib. & uti-
 lem proximo præstans, nō illorum maliciā intuens, sed tuam bonitatē
 perficiens, cōfigurās temetipsum patri, qui solem suū oriri facit super
 bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Hæc autem omnia
 quemadmodū prædiximus nō dissoluentis erant legē, sed adimplen-
 tis & extendentis, & dilatantis in nobis. Tanquā si aliquis dicat, ma-
 iorem

iorem libertatis operationem, & pleniorē erga libertatem nostram
 infixam nobis subiectionē, & affectionem. Non enim propter hoc li-
 berabimur, ut ab eo abscedamus: nec enim potest quisquā extra domi-
 nica cōstitutus bona, sibi metipso acquirere salutis alimenta: sed ut plus
 gratiā eius adepti, plus eum diligamus. Quanto autē plus eum dilexeri-
 mus, eo magis gloriā accipiemus, cum simus semper in conspectu pa-
 tris. Quia igitur naturalia omnia præcepta cōmunia sunt nobis et illis,
 in illis quidem initiū & ortum habuerunt, in nobis augmentū & ad-
 impletionem perceperunt. Assentire enim deo, & sequi eius uerbū, &
 super omnia diligere eum, & proximū sicut seipsum, homo autē homi-
 nis proximus, & abstinere ab omni mala operatione, & quæcūq; ta-
 lia cōmunia utriusq; sunt, unum & eundē ostendunt deum. Est autē dñs
 noster uerbū dei, qui primo quidē seruos attraxit deo, postea autē libe-
 rauit eos, qui subiecti ei, quemadmodū ipse ait discipulis: Iam non di-
 co uos seruos, quia seruus nescit, quid eius dñs faciat. Vos autem dixi
 amicos, quia omnia quæ audiui à patre meo, nota feci uobis. In eo em̄
 quod dicit: Iam nō dico uos seruos, manifestissime significauit se esse,
 qui primo quidē eam seruitutē quæ est erga deum, hominib. per legē
 constituerit, post deinde libertatē eis donauerit. Et in eo quod dicit:
 Quoniā seruus nescit quid faciat dñs eius, ignorantia seruilis populi
 manifestat per suum aduentum. In eo autē quod amicos dei dicit suos
 discipulos, manifeste ostendit, se esse uerbū dei, quem & Abraham uo-
 luntarie & sine uinculis propter generositatē fidei sequens, amicus fa-
 ctus est dei. Sed neq; Abrahæ amicitiam propter indigentiam assum-
 psit, dei uerbum existens ab initio perfectus, Antequam enim Abra-
 ham esset, ego sum, inquit, Sed ut ipse Abrahæ donaret æternā uitam
 existens bonus, quoniam amicitia dei immortalitatis est cōdonatrix,
 his qui aggrediuntur eam.

Quare fecit deus hominem, & patres elegit, & nos uocauit, & quid præstat ea quæ est ad deum
 seruitus, & quare talis lex populo data est. Cap. XXVIII.

Igitur initio non quasi indigens deus hominē plasmauit Adam, sed
 ut haberet in quem collocaret sua beneficia. Non solū ante Adam,
 sed & ante omnem conditionē glorificabat uerbū patrē suum manēs
 in eo, & ipse à patre glorificabatur. Quemadmodū ipse ait: Pater clari-
 fica me claritate, quam habui apud te prius quæ mundus fieret. Nec nos-
 tro ministerio indigēs iussit ut eum sequeremur, sed ut nobis ipsis at-
 tribueret salutē. Sequi enim saluatorē, participare est salutē, & sequi lu-
 men, participare est lumen: qui autē in lumine sunt, nō ipsi lumē illumi-
 nant, sed illuminantur & illustrantur ab eo. Ipsi quidē ei nihil præstant,
 beneficiū autem percipientes illuminantur à lumine. Sic & seruitus er-
 ga deū, deo quidē nihil præstat, nec opus est deo humano obsequio:
 ipse

ipse autem sequentibus & seruiantibus ei uitam & incorruptelam, & gloriam aeternam attribuit, beneficiū præstans seruiantibus sibi, ob id quod seruiunt, et sequentibus, ob id quod sequuntur, sed non beneficiū ipso ab eis percipiente. Est enim diues, perfectus, & sine indigentia. Propter hoc autem exquirat ab hominibus seruitutē, ut quoniam est bonus & misericors, benefaciat eis qui perseverant in seruitute eius. Quantum enim deus nullius indiget, in tantum homo indiget dei cōmunionē. Hæc est enim gloria hominis, perseverare ac manere in dei seruitute, & propter hoc dicebat discipulis dñs, Non uos me elegistis, sed ego elegi uos, significans quoniam non ipsi glorificabant eum sequentes eum, sed in eo quod sequerentur filiū dei, glorificabatur ab eo. Et iterum, Volo ut ubi ego sum, ibi & hi sint, ut uideant claritatē meā, non uane glorians super hoc, sed gloriam suā participare uolēs discipulis suis, de quibus. Esaias ait, Ab oriente attrahā semen tuum, & ab occasu colligā te, & dicam Aquiloni adhuc, & Austro, noli prohibere, attrahe filios meos de longinquo, & filias meas à summitatibus terræ. Omnes enim quotquot uocati estis in nomine meo, in gloria enim mea præparauī, & formauī, & feci eum. hæc ideo, Quoniam ubicunq; est cadauer, illic cōgregabuntur & aquilæ, participantes gloriæ dñi, qui & formauit, & ad hoc præparauit nos, ut dum sumus cum eo, participemus gloriæ eius. Sic et deus ab initio hominē quidem plasmauit propter suam munificentiam, patriarchas uero elegit propter illorum salutem, populū uero formabat, docens indocibilem se qui deum, Prophetas uero præstruebat in terra, assuescens hominem portare eius spiritū, & cōmunionem habere cum deo, ipse quidem nullius indigens, his uero qui indigentes sunt eis, suam præbens cōmunionem, & his qui ei complacebant fabricationē salutis ut architectus delinians, & non uidentibus in Ægypto à semetipso dans ducationē, Et his qui inquieti erant, in eremo dans aptissimā legem, & his qui in bonā terram introierunt dignam præbens hæreditatē, & his qui conuertuntur ad patrē, saginatū occidens uitulū, et primā stolam donans, multis modis cōponens humanū genus ad cōsonantiā salutis, & propter hoc loānes in Apocal. ait, Et uox eius quasi uox aquarū multarū. uere aquæ multæ spiritus dei. Quoniam diues & quoniam magnus est pater, & per omnes illos transiens uerbum sine inuidia utilitatem præstabat eis, qui subiecti sibi erant, omni conditioni congruentem & aptam legem cōscribens. Sic autem et populo tabernaculi factionē, & ædificationem templi, & electionē, sacrificia quoq; & oblationes, & monitiones, & reliquam omnem legis statuebat de seruitutionem. Ipse quidem nullius horum est indigens, est enim semper plenus omnibus bonis, omnemq; odorem suauitatis, & omnes suauolentium uaporationes habens in se etiam antequam Moyses effet: facilem autem ad ido-

la res

la reuerti populū erudiebat per multas aduocationes, præstruens eos perseverare, & seruire deo, per ea quæ erant secūda ad prima aduocās, hoc est, per typica ad uera, & per temporalia ad aeterna, & per carnalia ad spiritalia, & per terrena ad celestia. Quæadmodū dictum est Moy si, Quoniam facies omnia iuxta typum eorū, quæ uidisti in monte. qua draginta enim diebus discebat tenere sermones dei, & characteres celestes, & imagines spirituales, & præfigurationes futurorū, quemadmodum & Paulus ait: Bibebāt enim de spiritali petra, petra autem erat Christus. Rursum prædictis his quæ in lege sunt, intulit. Omnia autem hæc in figura ueniebāt illis. Scripta sunt autem ad correctionē nostram, in quos finis seculorū deuenit. Per typos ergo discebant timere deum, & perseverare in obsequijs eius. Itaq; lex, & disciplina erat illis, & prophetia futurorū. Nam deus primo quidem per naturalia præcepta, quæ ab initio infixæ dedit hominibus, admonens eos, id est, per Decalogū, quæ si quis non fecerit, non habeat salutē, nihil plus ab eis exquisiuit. Quem admodū Moyses in Deuteronomio ait: Hi sermones omnes, quos loquutus est dñs ad omnem synagogam filiorum Israel in monte, & adiecit, et scripsit ea in duabus tabulis lapideis, et dedit mihi propter hoc ut custodirent præcepta, hi qui uelint sequi eum.

Quemadmodū in populo priore, & in ecclesia quedam præcepta propter duritiā & inobedientiam hominum data sunt. Cap. XXIX.

AT ubi conuersi sunt in uituli factionē, & reuersi sunt animis suis in Ægyptū serui pro liberis cupientes esse, aptā concupiscentiæ suæ acceperunt reliquā seruitutē, à deo quidem non abscindentē, in seruitutis autem iugo dominantem eis. Quemadmodū & Ezechiel propheta causas talis legis datē reddens, ait: Et post concupiscentiā cordis sui erant oculi eorum, & ego dedi eis præcepta non bona, & iustificationes, in quibus non uiuent in eis. Et Lucas autem Stephanum, qui primus in diaconiū ab apostolis electus est, & primus occisus est propter Christi martyriū, sic dixisse de Moyse scripsit. Ille quidem accepit præcepta dei uiuī dare uobis, cui noluerunt obedire patres uestri, & abiecerunt & conuersi sunt corde suo in Ægyptū dicentes ad Aaron, Fac nobis deos qui nos antecedant. Moyses enim qui eduxit nos de terra Ægypti, quid ei cōtigerit ignoramus: & uitulū fecerunt in diebus illis, & tulerunt sacrificia idolo, & letabatur in factis manuum suarum. Conuertit autem deus, & tradidit eos seruire exercitibus cœli, quemadmodū scriptū est in libro prophetarū: Nūquid sacrificia & oblationes obtulistis mihi hiis annis xl. in eremo domus Israel, & accepistis tabernaculū Molochi & stellam dei Rempham, figuras quas fecistis adorare eas: manifeste significās, quoniam non ab altero deo talis illis data lex est, sed ab eodem ipso apta illorum seruituti. Quapropter & in Exodo ad Moysen dicit,

u Emit

Emittā ante te angelū meum, non enim ascendā tecum, quoniā populus duræ cervicis est. Et non solū autem hoc, sed & præcepta quædā à Moysē posita eis propter duritiā illorum, & quod nolent esse subiecti, manifestauit dñs, cum dixisset eis: Quare ergo Moyses præcepit dare libellū repudiij, & remittere uxores: dicens eis, Hęc uobis propter duritiā cordis uestri permisit, ab initio autē non ita factum est: Moysen quidem excusans, quasi fidelē seruum, unum autē, qui ab initio masculinum & fœminā fecit, deum confitens, illos autē arguens tanq̄ duos, & nō subiectos: & propter hoc aptum duritiæ eorum repudiij præceptū à Moysē acceperunt. Et quid dicimus de ueteri testamento hæc: quando quidem & in nouo apostoli hoc idem facientes inueniuntur propter prædictā causam, statim dicente Paulo, Hoc autem ego dico, non dñs, & iterum, Hoc autē dico secundū indulgentiā, non secundum præceptum, & iterum, De uirginibus autem præceptū domini nō habeo, consiliū autem do, tanquā misericordiam consecutus à dño, ut fidelis essem. Sed & alio loco ait: Ne tēptet uos satanas propter incontinentiam uestrā. Si igitur et in nouo testamento quædā præcepta secundū ignoscenciā apostoli cōcedentes inueniuntur, propter quorundā incontinentiā, ut non obdurati tales, in totum desperantes salutē suam, apostatae fiant à deo: nō oportet mirari, si & in ueteri testamento idem deus tale aliquid uoluit fieri pro utilitate populi, illiciens eos per prædictas obseruationes, ut per eas salutem decalogi obseruātes, munera dent ei, & ab eo non reuertentur ad idololatriā, nec apostatae fierent à deo, sed toto corde discerēt diligere eum. Si autē quidā propter inobedientes Israelitas & perditos infirmū dicunt legis doctorē, inuenient in ea uocatione quæ est secundū nos, multos quidem uocatos paucos uero electos, & intrinsecus lupos, foris uero indutos pelles ouium: & id quod erat semper liberū et suæ potestatis in homine semper seruasse deum, et suam exhortationē: ut iuste damnentur qui non obediunt, & qui obediunt & credunt ei, honorentur incorruptibilitate.

Quare circumcisio data est, & obseruatio sabbatorum, & quam habent reprobationem. Cap. XXX.

Quoniā autē & circumcisionē non quasi cōsummatricē iustitiæ, sed in signo eam dedit deus, ut cognoscibile perseueret genus Abrahamæ, ex ipsa scriptura discimus. Dixit em̄, inquit, deus ab Abrahamā, Circūcidetur omne masculinū uestrum, & circūcidetis carnē præputij uestri, & erit in signū testamēti inter me & uos. Hoc idē de sabbatis Ezechiel propheta ait: Et sabbata mea dedi eis, ut sint in signo inter me & ipsos, ut sciant quoniā ego sum dñs, q̄ sanctifico uos. Et in Exod. deus ait ad Moysen: Et sabbata mea obseruabit, erit em̄ in signū apud me uobis in generationes uestras. In signo ergo data sunt hæc, nō autē sine sym-

symbolo erant signa, id est, sine argumēto, neq̄ ociosa, tanq̄ quæ à sapiente artifice darentur, sed secundū carnem circūcisio, præfigurabat spiritalē. Etenim nos, ait Apostolus, circūcisi sumus circūcisione non manu facta. Et propheta ait: Circūcidite duritiā cordis uestri. Sabbata autē, perseuerantiā totius diei erga deum deseruitionis edocebāt. Æstimate enim sumus, ait Apostolus, tota die ut oues occisionis, scilicet & cōsecrati, & ministrātes omni tempore fidei nostrę, & perseuerātes ei, & abstinētes ab omni auaritia, nō acquirentes nec possidentes thesauros in terra. Manifestabatur autē & tanq̄ de ea quæ facta sunt requiescitio dei, hoc est, regnū in quo requiescens homo ille qui perseuerauerit deo assistere, participabit de mensa dei. Et quia nō per hæc iustificabatur homo, sed in signo data sunt populo, ostēdit quod ipse Abrahamā sine circūcisione, & sine obseruatione sabbatorū credidit deo, & reputatum est illi ad iustitiā, & amicus dei uocatus est. Sed & Loth sine circūcisione eductus est de Sodomis, percipiēs salutē à deo. Item deo placens Noe cum esset incircūciscus, accepit mensuras mundi secundū generationes: sed & Enoch sine circūcisione placens deo, cū esset homo, dei legatiōe ad angelos fungebatur, & trāsatus est, & cōseruatur usq̄ nunc testis iusti iudicij dei, quoniā angeli trāsgressi deciderunt in iudiciū, homo autē placens, trāsatus est in salutē. Sed & reliquā autē omnis multitudo eorū qui ante Abrahamā fuerunt, iusti, & eorum patriarcharū qui ante Moysen fuerunt, sine his quæ prædicta sunt, & sine lege Moy si iustificabātur. Quemadmodū & ipse Moyses in Deut. ait ad populum: Dñs deus tuus testamentū disposuit in Oreb, & non patribus uestris disposuit dñs testamentū hoc, sed ad uos. Quare igitur patrib. nō disposuit testamentū? Quia lex nō est posita iustis, iusti autē patres, uirtutem decalogi conscriptā habentes in cordibus & animab. suis, diligentes scilicet deū, qui fecit eos, & abstinētes erga proximū ab iniustitia, ppter quod nō fuit necesse admonere eos correptorijs literis, quia habebāt in semetipsis iustitiam legis. Cum autē hæc iustitia & dilectio quæ erat erga deū, cessisset in obliuionē, & extincta esset in Ægypto, necessario deus propter multam suam erga homines beneuolentiam semetipsum ostendebat per uocem, & eduxit de Ægypto populū in uirtute, uti rursus fieret homo discipulus & sectator dei, & subaffligebat indicto audientes, ut non cōtemnerent eum, qui se fecit, & manna cibauit eos, uti rationalem acciperent escam. Quemadmodū & Moyses in Deuteronomio ait: Et cibauit te manna, quod nō sciebant patres tui: uti cognoscas, quoniā nō in pane solo uiuet homo, sed & in omni uerbo dei, quod procedit de ore eius, uiuit homo.

ERga deū dilectionē præsciebat, & eam quæ ad proximū est iustitiā

In quo differt Decalogus à reliquis præceptis.

Cap. XXXI.

u 2 tiam

tiam insinuabatur, ut nec iniustus, nec indignus sit deo praestruente hominem per decalogum in suam amicitiam, & eam quae circa proximum est concordiam. Quae quidem ipsi proderat homini, nihil tamen indigentiae deo ab homine, et propter hoc scriptura ait: Hos sermones locutus est dominus ad omnem synagogam filiorum Israel in monte, & nihil adiecit. Nihil enim, quemadmodum praediximus, indigebat ab eis. & iterum Moyses ait: Et nunc Israel, quid dominus deus tuus postulat a te, nisi timere dominum deum tuum, ambulare in omnibus uisibus eius, & diligere eum, & seruire domino deo tuo, ex tota anima tua. Haec quidem gloriosum faciebant hominem, id quod deerat ei implentia, id est amicitiam dei. Deo autem praestabat nihil: nec enim indigebat deus dilectione hominis. Deerat autem homini gloria dei, quam nullo modo poterat percipere, nisi per eam obsequentiam, quae est erga deum. Et propter hoc iterum Moyses ait: Elige uitam, ut uiuas tu & semen tuum, Diligere dominum deum tuum, & audire uocem eius, & apprehendere eum. Quoniam haec est uita tua, & longitudo dierum tuorum. In qua uitam praestruens hominem, decalogi quidem uerba ipse per semetipsum omnibus, similiter dominus locutus est. Et ideo similiter permanent apud nos, extensionem et augmentum, sed non dissolutionem accipientia per carnalem eius aduentum. Seruitutis autem praecipua separatim per Moysen praecipit populo, apta illorum eruditioni siue castigationi. Quae admodum ipse Moyses ait: Et mihi praecipit dominus in tempore illo dicere uobis iustificationes & iudicia. Haec ergo quae in seruitute & in signum data sunt illis, circumcinxit nouo libertatis testamento. Quae autem naturalia & liberalia & communia omnium auxit & dilatauit, sine inuidia largitur, donans hominibus per adoptionem patrem scire deum, & diligere eum ex toto corde, & sine auersatione sequi eius uerbum, non tantum abstinentes a malis operationibus, sed etiam a concupiscentiis earum. Auxit autem etiam & timorem: filios enim plus timere oportet, quam seruos, & maiorem dilectionem habere in patrem. Et propter hoc ait dominus: Omnem sermonem ociosum quem locuti fuerint homines, reddent pro eo rationem in die iudicij. Et qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo: & qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio. Ut sciamus, quoniam non solum factorum reddimus rationem deo ut serui, sed etiam sermonum & cogitationum tanquam qui & libertatis potestate acceperimus, in qua magis probatur homo, si reuertatur ut timeat, & diligat deum. Et propter hoc Petrus ait: Non uelamentum malitiae habere nos libertatem, sed ad propitiationem & manifestationem fidei.

Ostensio quoniam non propter se, nec indigens deus seruitio eorum, Leuiticam praecipit legem: quid etiam requirit ab homine deus nullius indigens. Cap. XXXII.

Quoniam autem non indigens deus seruitute eorum, sed propter ipsos quasdam obseruantias in lege praecipit, plenissime prophetae indicant

cant. Et rursus quoniam non indiget deus oblatione hominum, sed propter ipsum qui offerat hominem, manifeste dominus docuit, quemadmodum ostendimus. Si quando enim negligentes eos iustitiam, & abstinentes a dilectione dei uidebat, per sacrificia autem, & reliquas typicas obseruantias putantes propitiari dominum, dicebat eis Samuel quidem sic: Non uult deus holocausta & sacrificia, sed uult exaudiri uocem suam. Ecce auditus bonus super sacrificium, & auditus super adipem arietum. Dauid autem ait: Sacrificium & oblationem noluisti, aures autem perfecisti mihi, holocausta autem pro delicto non postulasti. Doces eos quoniam obauditionem uult deus, quae seruat eos, quam sacrificia & holocaustomata, quae nihil eis profunt ad iustitiam, & nouum simul prophetans testamentum. Manifestius autem adhuc in quinquagesimo psalmo de his ait: Quoniam si uoluisses sacrificium de dissem, utique holocaustis non delectaberis. Sacrificium deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non despicias. Quoniam ergo nihil indiget deus in eo qui est ante hunc psalmo ait: Non accipiam de domo tua uitulos, nec de gregibus tuis hircos. Quoniam meae sunt omnes uestrae terrae, iumenta in montibus, & boues, cognoui omnia uolatilia caeli, & species agri mecum est. Si esuriero non dicam tibi, meus est orbis terrae, & plenitudo eius. Nunquid madducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Deinde ne quis putet, propterea quod irascetur eum recusare haec, infert consilium ei dans. Immola deo sacrificium laudis, & redde altissimo uota tua, & inuoca me in die tribulationis tuae, & eripiam te, et glorificabis me. Illa quidem per quae putabant peccantes propitiari deum abnuens, & ostendens quod ipse nullius rei indiget: his autem per quae iustificatur homo, & appropinquat deo, hortatur & admonet. Hoc idem autem & Esaias ait: Quo mihi multitudinem sacrificiorum uestrorum? dicit dominus. Plenus sum. Et cum abnuisset holocaustomata, & sacrificium, & oblationes, & adhuc etiam & Neomenias, & sabbata, & ferias, & reliquam uniuersam consequentem his obseruationem, intulit, suadens eis quae salutaria sunt. Lauamini, mundi estote, auferte nequitias a cordibus uestris coram oculis meis, desinite a malitiis uestris, discite bonum facere, exquirite iudicium, eruite eum qui iniuriam patitur, iudicate pupillo, & iustificate uiduam, & uenite disputemus, dicit dominus. Non enim sicut mutus homo, ut multi audent dicere, diuertit eorum sacrificium. Sed miserans eorum caecitati, & uerum sacrificium insinuans, quod offerentes propitiabuntur deum, ut ab eo uitam percipiant. Quemadmodum alibi ait: Sacrificium deo cor contribulatum, odor suauitatis deo cor clarificans eum qui plasmavit. Si enim irascens abnueret haec eorum sacrificia tanquam qui indigni essent consequi misericordiam eius, non utique eisdem ipsis suaderet, per quae saluari possent. Sed quoniam deus misericors est, non abscidit eos a bono consilio. Nam per Hieremiam cum dixisset, Quo mihi thus de

Saba affertis, & cinamomū de terra longinqua; holocaustomata, & sacrificia uestra nō delectauerūt me, intulit, Audite sermonē domini omnis Iuda, hæc dicit dñs deus Israel, Dirigite uias uestras, & studia uestra, & constituā uos in loco isto, nec cōsili fueritis uobismet in sermonibus mendacibus. Quoniā in totum non proderunt uobis dicentes, Templum domini, templum domini, templum domini est. Et iterum significās, quoniā non propter hoc eduxit eos de Ægypto, ut sacrificia ei offerrent, sed ut obliti idololatriæ Ægyptiorū, audire uocem domini possent, quæ erat eis salus & gloria, sic per eundem Hieremiam ait: Hæc dicit dñs, holocaustomata uestra colligite cum sacrificijs uestris, & manducate carnes. Quoniā non sum locutus ad patres uestros, nec de holocaustomatib. & sacrificijs præcepi eis, qua die eduxi eos de Ægypto, sed sermonē hunc præcepi eis, dicens, Audite uocem meam, & ero deus uester, et uos eritis populus meus, & ambulate in omnib. uijs meis, quæcunq; præcepero uobis, ut bene sit uobis. & non obaudierunt, nec intenderunt: sed ambulauerunt in cogitationib. cordis malitiæ suæ, & facti sunt retrorsus, & nō ad priora. Et iterum per eundem ipsum dicens, Sed in hoc gloriatur qui gloriatur, intelligere & scire, quoniā ego sum dñs, qui facio misericordiā & iustitiā, & iudiciū in terra, intulit, Quoniā in his uolūtas mea est, dicit dñs. Sed nec in sacrificijs, nec in holocaustomatib. nec in oblationibus. Non enim principaliter hæc, sed secundū consequentiā, & propter prædictā causam habuit populus, sicut iterū Esaiās ait, Non obtulisti mihi oues holocaustomatis tui, nec in sacrificijs tuis clarificasti me, nō seruisti mihi in sacrificijs, nec aliquid laboriose fecisti in thure, nec mercatus es mihi argento incensum, nec adipem sacrificiorū tuorum cōcupiui: sed in peccatis tuis, & in iniquitatib. tuis ante me stetitisti. Super quæ igitur, ait, aspiciam, nisi in humilē & quietū, & tremētē sermones meos. Nō em̄ adipes et carnes pingues auferēt à te iniustitias tuas: hoc est em̄ ieiunium, quod ego elegi, dicit dñs: Solue omnem nodū iniustitiæ, dissolue conexus uiolentorū cōmerciōrū, dimitte quassatos in requiem, & omnē conscriptionē iniustā cōscinde. Frange esurienti panē tuum ex animo, & peregrinū sine tecto induc in domū tuam. Si uideris nudū, cooperi eum, & domesticos seminis tui ne despicias: tunc erumpet matutinū lumen tuū, & sanitates tibi cito orientur, & præcedet ante te iustitia, et gloria dei circūdabit te. Et adhuc te loquente dicā, Ecce adsum. Et Zacharias aut̄ in xij. prophetis significās eis uoluntatē dei, ait: Hæc dicit dñs omnipotens, Iudiciū iustum iudicate, pietatē & misericordiam facite, unusquisq; ad fratrem suum. Viduam, & orphanum, & profelytum, & pauperē nolite opprimere, & unusquisq; malitiæ fratris sui nō reminiscatur in corde suo. Et iterū, Hi sunt, inquit, sermones q̄s facietis: Lo-

tis: Loquimini ueritatē unusquisq; ad proximū suum, & iudiciū pacificum iudicate in portis uestris, & unusquisq; malitiā fratris sui nō recogitet in corde suo, & iurationem falsam ne dixeritis. Quoniā hæc omnia odi, dicit dñs omnipotens. Et Dauid autē similiter, Quis est, inquit, homo, qui uult uitā, et amat uidere dies bonos? Cohibe linguam tuā à malo, & labia tua ne loquātur dolū, Declina à malo, & fac bonū: inquire pacē, et sequere eam. Ex quibus omnib. manifestū est, quia nō sacrificia & holocaustomata quærebat ab eis deus, sed fidem, & obedientiā, et iustitiā, propter illorū salutē. Sicut in Osee propheta docens deus suam uoluntatē, dicebat: Misericordiā uolo, q̄ sacrificiū, & agnitionem dei super holocaustomata. Sed et dñs noster eadem monebat eos, dicens, Si enim cognouissetis, quid est, Misericordiā uolo q̄ sacrificium, nunquā condemnaretis immerentes: testimoniū quidem reddens prophetis, quoniā ueritatem prædicabant: illos autē arguens sua culpa insipientes. Sed & suis discipulis dans consiliū, primitias deo offerre ex suis creaturis, nō quasi indigenti, sed ut ipsi nec infructuosi nec ingrati sint, eū qui ex creatura panis est, accepit & gratias egit dicens, Hoc est meum corpus. Et calicem similiter, qui est ex ea creatura, quæ est secundū nos, suum sanguinē confessus est, & noui testamenti nouā docuit oblationem, quam ecclesia ab apostolis accipiens in uniuerso mundo offert deo, ei qui alimenta nobis præstat primitias suorū munerum in nouo testamēto, de quo in duodecim prophetis Malachias sic præsignificauit: Non est mihi uoluntas in uobis, dicit dñs omnipotens, & sacrificium non accipiam de manibus uestris. Quoniam ab ortu solis usq; ad occasum nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incensum offertur nomini meo, & sacrificiū purum. Quoniam magnum est nomen meum in gentibus, dicit dominus omnipotens: manifestissime significans per hæc, quoniā prior quidem populus cessauit offerre deo: omni autem loco sacrificiū offertur dei, & hoc purum, nomen autem eius glorificatur in gentibus.

Quemadmodum nomen domini nostri Iesu Christi proprium patris ostenditur. Cap. XXXIII.

QVod est autem nomen, quod in gētibus glorificatur, q̄ quod est domini, per quē glorificatur pater, & glorificatur homo: & quoniam proprii filij eius est, & ab eo factus est homo, suum illud uocat. Quemadmodū si quis rex ipse filij sui pingat imaginem, iuste suam illam dicit imaginem secundū utrūq; quoniam & filij eius est, & quoniam ipse fecit eam: sic & Iesu Christi nomen, qd̄ per uniuersum mundum glorificatur in ecclesia, suum esse cōfiteretur pater, & quoniam filij eius est, & quoniā ipse scribens id, ad salutem dedit hominū. Quoniā ergo nomen filij propriū patris est, & in deo omnipotente, per Iesum

Christū offert ecclesia bene ait secundū utraq; & in omni loco incensum offertur nomini meo, & sacrificiū purum. Incensa autem Ioannes in Apocalypsi, orationes esse ait sanctorum.

De sacrificijs, & oblationibus, & qui sunt, qui in ueritate offerunt. Cap. XXXIII.

Igitur ecclesiae oblatio, quam dñs docuit offerri in uniuerso mūdo, purum sacrificiū reputatum est apud deum, & acceptum est ei, non quod indigeat à nobis sacrificium, sed quoniam is qui offert, glorificatur ipse in eo quod offert, si acceptetur munus eius. Per munus enim erga regem & honos, & affectio ostenditur: quod in omni simplicitate & innocentia dominus uolens nos offerre prædicauit, dicens: Cum igitur offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris, quoniam frater tuus habet aliquid aduersum te, dimitte munus tuum ante altare, et uade primum reconciliari fratri tuo, et tunc reuersus offer munus tuū. Offerre igitur oportet deo primitias eius creaturæ, sicut et Moyses ait: Non apparebis uacuum ante conspectum domini dei tui: ut in quibus gratus extitit homo, in his gratus ei deputatus, eum qui est ab eo percipiat honorē. Et genus oblationū reprobatur, oblationes enim & illic, oblationes aut & hic. Sacrificia in populo, sacrificia in ecclesia. Sed species immutata est tantum, quippe cum iam non à seruis, sed à liberis offeratur. Unus enim & idem dominus, proprium autem character seruilis oblationis, & proprium liberorū, uti & per oblationes ostendatur indicium libertatis. Nihil enim ociosum, nec sine signo, siue argumento apud eum. Et propter hoc illi quidē decimas suorum habebant consecratis. Qui aut perceperunt libertatem, omnia quæ sunt ipsorū ad dominicos decernunt usus, hilariter & libere dantes ea, non quæ sunt minora, utpote maiorem spem habentes uidua illa & paupera hic totum uictū suum mittēte in gazophylaciū dei. Ab initio enim respexit deus ad munera Abel, quoniam cum simplicitate & iustitia offerebat. Super sacrificiū autem Cain non respexit, quoniā cum zelo & malitia, quæ erat aduersus fratrem, diuisionem habebat in corde. Quemadmodū occulta eius arguens deus ait: Nonne si recte offeras, recte aut non diuidas peccasti, quiesce, quoniam nō sacrificio placatur deus. Si enim quis solūmodo secundum quod uidetur, munde & recte, & legitime offerre tentauerit, secundum suam animā non recte diuidat eam quæ est ad proximum cōmunionem, neq; timorem habeat dei, nō per id quod recte foris oblatum est sacrificiū, ad se ducit deum, intus habens peccatum: nec oblatio talis proderit ei aliquid, sed cessatio mali, quod est intus conceptū, ne per assimilata operationē, magis aut peccatum ipsum sibi homicidā faciat hominem. Propter quod & dicebat dominus: Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quoniam similes estis monumētis dealbatis. A foris enim sepulchrum ap-

paret

paret formosum, intus aut plenum est ossib. mortuorū, & uniuersa imūditia: sic & uos à foris quidem apparetis hominib. quasi iusti, intus aut pleni estis malitia et hypocrisi. Cū à foris em recte offerre putetur, similē zelum Cain habebāt in semetipsis, propter quod occiderūt iustū, prætermittētes consiliū uerbi, quemadmodū & Cain. Illi em ait: quiesce, & nō assensit. Quiescere aut. quid est aliud, q̄ desinere à proposito impetus? Et his similia dicēs, Pharisæe, inquit, cæce emunda quod est intus calicis, ut fiat & quod foris est, mundū. Et non audierūt. Ecce em, ait Hieremias, nō sunt oculi tui, nec cor tuū bonū, sed in cupiditate tua, & ad sanguinē iustū ut effundas eum, & ad iniustitiā, & ad homicidiū ut facias. Et iterū Esaias: Fecistis, inquit, conciliū nō per me, & testamēta, nō per spiritū meum. Vt igitur interior eorū uoluntas & cogitatio ad manifestū pducta, sine culpa et malū non operantē ostendat esse deū, eum qui abscoſa manifestat, sed eum qui malū operetur, cum minime acquiesceret Cain, ait ei: Ad te cōuersio eius, et tu dominaberis eius. Pilato quoq; similiter dicebat, Nullā haberes potestātē in me, nisi data tibi fuisset desuper, cōcedente deo semper iustū, ut hic quidē ex his que passus est & sustinuit, probatus recipiatur, qui autē malignatus est ex his quæ egit adiudicatus, expellatur. Igitur nō sacrificia sanctificāt hominem, nō enim indiget sacrificio deus, sed cōscientia eius qui offert, sanctificat sacrificiū pura existens, & præstat acceptare deū quasi ab amico. Peccator aut, inquit, qui occidit mihi uitulū, quasi occidat canē. Quoniā igitur cum simplicitate ecclesia offert, iuste munus eius purū sacrificiū apud deum deputatū est. Quemadmodū & Paulus Philip. ait: repletus sum acceptis ab Epaphrodito, quæ à uobis missa sunt, odorem suauitatis, hostiā acceptabilē, placentē deo. Oportet em nos oblationem deo facere, & in omnib. gratos inueniri fabricatori deo, in sententia pura, & fide sine hypocrisi, in spe firma, in dilectione feruētī, primitias earū quæ sunt eis creaturarū offerētes: & hanc oblationē ecclesia sola purā offert fabricatori, offerens ei cum gratiarū actione ex creatura eius. Iudæi aut iam nō offerūt: manus em eorum sanguine plenæ sunt: nō enim receperunt uerbū, per quod offertur deo. Sed neq; oēs hæreticorū synagoge. Alij enim alterū præter fabricatorē dicentes patrem, ideo quæ secundū nos creaturæ sunt offerentes ei, cupidū alieni ostendūt eum, & aliena cōcupiscentē. Qui uero ex defectione & ignorantia & passione dicunt facta ea quæ sunt secundū nos, & ignorantia & passionis & defectiois fructus offerētes, peccant in patrem suum, contumeliā facientes magis ei, q̄ gratias agentes. Quomodo aut constat eis, eum panem in quo gratiæ actæ sint, corpus esse domini sui, & calicē sanguinis eius, si nō ipsum fabricatoris mundi filium dicant, id est, uerbum eius, per quod lignum fructificat, defluunt fontes: &

dat

dat primū quidem foenū post deinde spicā, deinde plenū triticū in spica. Quō aut̄ rursus dicunt carnem in corruptionē deuenire, & nō percipere uitam, quā à corpore dñi et sanguine alitur. Ergo aut̄ sententiā mutant, aut abstinēat offerendo quā prādicta sunt. Nostra aut̄ consonans est sententia Eucharistiā, & Eucharistia rursus cōfirmat sententiā nostrā. Offerimus enim ei, quā sunt eius, cōgruenter cōmunicationem & unitatē prādicātes carnis & spūs. Quemadmodū enim qui est à terra panis percipiens uocationē dei, iam non cōmunis panis est, sed Eucharistia, ex duab. rebus cōstans, terrenā et cœlesti. Sic et corpora nostra percipientia Eucharistiā, iam nō sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia. Offerimus aut̄ ei nō quasi indigenti, sed gr̄tias agētes donationi eius, & sanctificātes creaturā. Quemadmodū enim deus nō indiget eorū quā à nobis sunt, sic nos indigemus offerre aliquid deo. Sicut Salomon ait, Qui miseretur pauperi, foeneratur deo. Qui em̄ nullius indigens est deus, in se assumit bonas operationes nostras, ad hoc ut prāstet nobis retributionē bonorū suorum. Sicut dñs noster ait: Venite benedicti patris mei, percipite prāparatū uobis regnum. Esuriui em̄, & dedistis mihi māducare, sitiui & potastis me, hospes fui & collegistis me, nudus & cooperuistis me, infirmus & uisitastis me, in carcere & uenistis ad me. Sicut igitur nō his indigēs, attamē à nobis propter nos fieri uult, ne simus infructuosi: Ita ad ipsum uerbū dedit populo prāceptū faciendarū oblationū, quamuis nō indigeret eis, ut disceret deo seruire. Sic & ideo nos quoq; offerre uult munus ad altare frequēter sine intermissione. Est ergo altare in cœlis. Illuc em̄ preces nostrā, & oblationes nostrā dirigūtur: & ad templū, quemadmodū Ioan. in Apocal. ait, & apertū est templū dei, & tabernaculū. Ecce enim, inquit, tabernaculum dei, in quo habitabit cum hominibus.

Quorum typum accipiebat populus, quemadmodum & prophetabant prophete futura.

Cap. XXXV.

MVnera autem & oblationes, & sacrificia omnia in typo populus accepit. Quemadmodū ostensum est Moyfi in monte Sinai ab uno & eodē deo, cuius & nunc in ecclesia glorificatur nomen in omnibus gentibus. Sed terrena quidē quā sunt erga nos disposita, cōgruit typos esse eorū, quę sunt cœlestia, ab eodē tamen deo facta. Nec enim aliter poterat assimilari spiritaliū imaginū. Quā autem super cœlestia & spiritalia sunt, & quantum ad nos spectat inuisibilia & inenarrabilia, typos rursus alterorum cœlestium dicere, & alterius pleromatis, et deum alterius patris imaginem esse, & errantium est à ueritate, & omnino stultorum & hebetum. Cogentur enim hi tales, quemadmodū sæpenumero ostendimus, semper typos typorum, & imagines imaginum adinuenire, & nunquā figere animum suum in uno & uero deo: supra

supra enim deum factæ sunt cogitationes ipsorum, supergressi cordibus suis ipsum magistrum, suspitione quidem superelati & supergressi, ueritate autem declinantes à uero deo.

Quemadmodum inuestigabilis & incomprehensibilis ostenditur is, qui hanc quæ secundum nos est condidit creaturam.

Cap. XXXVI.

AD quos iuste quis dicat, quemadmodū ipse sermo suggeretur. Quatenus super deū extollitis cogitationes uestras, inconsiderate elati. Audistis mensos esse cœlos in psalmo, dicite mihi mensurā, & enarrate multitudinē cœlorum innumerabilē exponite mihi plenitudinem, latitudinē, & longitudinē, et altitudinē circūmensurationis, initium & finē, quā non intelliget cor hominis, & nō comprehendet ea. Vere enim magna sunt thesaurophylacia cœlestia, immensurabilis est in corde deus, & incōprehensibilis in animo, qui cōprehendit terram pugillo, quis perspiciat mēsurā, & dextræ eius digitū quis cognoscat? aut manū eius quis intelliget, eam quā mensurat immensa, eam quā tendit mensura sua mensurā cœlorū, & constringit pugillo terrā cum abyssis, quā in se cōtinet latitudinē, & longitudinē, & profundū deorsum, & altitudinem supernā uniuersæ conditionis, quā uidetur, quā auditur & intelligitur, & quā inuisibilis est: & ppter hoc super omne initiū & potestatem, & dominationē, & omne nomen quod nominatur, omniū quā facta & condita sunt existens deus, ipse est qui cœlos implet, & perspicit abyssos, qui est etiā cum unoquoq; nostrū. Deus em̄, inquit, appropinquās ego sum, & non deus de longinquo. Si absconditur homo in absconditis, & ego eum nō uidebo: manus em̄ eius apprehēdit omnia: & ipsa est quā cœlos quidē illuminat, etiā quā sub cœlo sunt, & scrutatur renes, & corda, & in absconditis inest & in secretis nostris, & in manifesto alit & cōseruat nos. Si aut̄ plenitudinē & magnitudinē manus eius nō cōprehendit homo, quemadmodū poterit quis intelligere aut cognoscere in corde tam magnū deū? Quem quā si iam mensi sint, & perspexerint, & uniuersum eum decurrerint, super eum esse aliud pleroma æonū confingūt, & alterū patrem: ad cœlestia quidē non suspicientes, uere aut̄ in profundū Bythum dementiae descendentes: patrē quidem dicentes suū finiri, usq; ad ea quā sunt extra pleroma: Demiurgū uero rursus non attingere usq; ad pleroma. Et sic neutrum eorum ponunt esse perfectū, & comprehendentem omnia. Deerit enim illi quidē uniuersa quā est extra pleroma fabricatio, huic autem quę est intra pleroma fabricatio, & neuter eorum erit omnium deus. Quoniam autem magnitudinem dei ex his quā ab eo facta sunt nemo enarrare potest, hoc omnibus manifestum est: et quoniā magnitudo eius non deficit, sed omnia continet, & peruenit usq; ad nos, & nobiscum est, omnis quicumq; digne deo sapit confitebitur.

Secundus

Secundum quid notus deus, & quod ipse pater conditor omnium per suas manus formauit hominem.

Cap. XXXVII.

Igitur secundum magnitudinem non est cognoscere deum. Impossibile est enim mensurari patrem: Secundum autem dilectionem eius, haec est enim quae nos per uerbum eius ducit ad deum obaudiētes ei, semper dicimus quoniam est tantus deus, & ipse est qui per semetipsum constituit, & fecit, & adornauit, & continet omnia: in omnibus autem & nos, & hunc mundum qui est secundum nos. Et nos igitur cum his quae continentur ab eo, facti sumus. Et hic est de quo scriptura ait, Et plasmavit deus hominem, limbum terrae accipiens, & insufflauit in faciem eius flatum uitae. Non angeli fecerunt nos, nec nos plasmauerunt, nec angeli potuerunt imaginem facere dei, nec alius quis, praeter uerbum domini, nec uirtus longe absistens a patre uniuersorum. Nec enim indigebat horum deus ad faciendum, quae ipse apud se praefinierat fieri, quasi ipse suas non haberet manus. Adest enim ei semper uerbum & sapientia filius, & spiritus, per quos, & in quibus omnia libere & sponte fecit, ad quos & loquitur, dicens, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, ipse a semetipso substantiam creaturorum, et exemplum factorum, et figuram in mundo ornamentorum accipiens. Bene ergo scriptura dicit: Primo omnium crede, quoniam unus est deus, qui omnia constituit & consummavit, & fecit ex eo quod non erat, ut essent omnia, omnium capax, & qui a nemine capiatur. Bene autem & in prophetis Malachias ait: Nonne unus deus qui constituit nos? Nonne pater unus est omnium nostrorum? Consequenter autem & Apostolus ait: Unus deus, inquit, pater qui super omnes, & in omnibus, nobis. Similiter autem & dominus, omnia mihi, inquit, tradita sunt a patre meo, Manifeste ab eo qui omnia fecit. Non enim aliena, sed sua tradidit ei. In omnibus autem nihil subtractum est, & propter hoc idem est iudex uiuentium & mortuorum, habens clauem Dauid, aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. Nemo enim alius poterat nec in caelo, nec in terra, nec sub terra aperire paternum librum, nec uidere eum, nisi agnus qui occisus est, & sanguine suo redemit nos: ab eodem, qui omnia uerbo fecit, & sapientia adornauit, accipiens omnium potestatem, quando uerbum caro factum est, ut quemadmodum in caelis principatum habuit uerbum dei, sic et in terra haberet principatum: quoniam homo iustus, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: principatum autem habeat eorum quae sunt sub terra, ipse primogenitus mortuorum factus: & ut uiderent omnia, quemadmodum praediximus, suum regem, & ut in carnem domini occurrat paterna lux, & a carne eius rutila ueniat in nos, & sic homo deueniat in incorruptelam, circumdatus paterno lumine. Et quoniam uerbum, id est filius semper cum patre erat, per multa demonstrauimus. Quoniam & sapientia quae est spiritus, erat apud deum ante omnem constitutionem

niem, per Salomonem ait: Deus sapientia fundauit terram, parauit autem caelum prudentia. Sensus eius abyssi eruperunt, nubes autem manauerunt ros. Et rursus, Dominus creauit me principium uiarum suarum, in opera sua ante seculum fundauit me, in initio antequam terram faceret, & priusquam procederent fontes aquarum, antequam montes confirmarentur, Ante omnes autem coelestes genuit me. Et iterum, Cum pararet caelum eram cum illo, & cum firmos faceret fontes abyssi, quando fortia faciebat fundamenta terrae, eram apud eum aptans. Ego eram cui adgaudebat, quotidie autem delectabar ante faciem eius in omni tempore, cum laetaretur orbe perfecto, & iocundaretur in filiis hominum. Unus igitur deus, qui uerbo et sapientia fecit et aptauit omnia, hic est autem Demiurgus, qui et mundum hunc attribuit humano generi, qui secundum magnitudinem quidem ignotus est omnibus, his qui ab eo facti sunt. Nemo enim inuestigauit altitudinem eius, nec ueterum, nec eorum qui nunc sunt. Secundum autem dilectionem cognoscitur semper, per eum per quem constituit omnia. Est autem hic uerbum eius dominus noster Iesus Christus, qui in nouissimis temporibus homo, in hominibus factus est, ut finem coniungeret principio, id est, hominem deo. Et propterea prophetae ab eodem uerbo propheticum accipientes charisma, praedicauerunt eius secundum carnem aduentum, per quem commixtio & communio dei & hominis secundum placitum patris facta est, ab initio preannunciante uerbo dei, quoniam uidebitur deus ab hominibus, & conuersabitur cum eis super terram, & colloquetur & adfuturus esset, id est ab uniuerso suo plasmate, saluans illud, & parcibilis ab eo, et liberans nos de manibus omnium odientium nos, transgressionis spiritum, & faciens nos seruire sibi in sanctitate & iustitia omnes dies nostros, uti complexus homo spiritum dei, in gloria cedat patris. Haec propheticè significabant prophetae, sed non quemadmodum quidam dicunt, inuisibili patri omnium existente alterum esse eum qui a prophetis uideretur. Hoc autem dicunt, qui in totum quid sit prophetia nesciunt, Nam prophetia est praedictio futurorum, id est, eorum quae post erunt, praesignificatio. Praesignificabant enim prophetae, quoniam uidebitur deus ab hominibus, quemadmodum & dominus ait: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum uidebunt. Sed secundum magnitudinem quidem eius, & mirabilem gloriam nemo uidebit deum, & uiuet, Incapibilis enim pater: secundum autem dilectionem & humanitatem, & quod omnia possit, etiam hoc concedit his qui se diligunt, id est, uidere deum, quod & prophetabant prophetae. Quoniam quae impossibilia, possibilia apud deum. Homo etenim a se non uidet deum. Ille autem uolens uidetur ab hominibus, a quibus uult, & quemadmodum uult. Potens est enim in omnibus, deus, uisus quidem tunc per spiritum prophetiae, uisus est autem & per filium adoptiue, uidebitur autem & in regno caelorum paternaliter, spiritu quidem praeparate hominem in filium dei, filio autem adducens

te ad patrē, patre autē incorruptelā donante in aeternā uitam, quae uniuersis euenit ex eo quod uideat deum. Quēadmodū enim uidentes lumen intra lumen sunt, & claritatē eius recipiunt, Sic et qui uident deū, intra deū sunt, percipientes eius claritatē. uiuificat autē eos claritas, percipiunt ergo uitā qui uident deum: & propter hoc incapibilis, uisibilē se & cōprehensibilem, & capacē hominibus praestat, ut uiuificet percipientes & uidentes se. quemadmodū enim magnitudo eius inuestigabilis est, sic & benignitas eius inenarrabilis, per quam uitā praestat ijs, qui uident eum. Quoniā uiuere sine uita impossibile est, subsistētia uitae autē, de participatione euenit: participatio autē dei, est uidere deū, & frui benignitate eius. Homines igitur uidebūt deū, & uiuent per uisionem, immortales facti, & pertingētes usq; in deū. Quod sicut praedixi per prophetas figuraliter manifestabatur, quoniā uidebitur deus ab hominibus, qui portāt spiritum eius, & semper aduentū Christi sustinent. Quemadmodū & in Deut. Moyses ait: In die ista uidebimus, quoniā loquetur deus ad hominē, & uiuet. Quidā enim eorū uidebant spiritū prophetiū, & operationes eius in omnia genera charismatū effusa: alij uero aduentum domini, & eam quae est ab initio administrationē, per quē perfecti, uolūtātē patris quae est in caelis, & quae est in terris: alij uero & glorias paternas temporibus aptas, & ipsis qui uidebāt, & qui tūc audiebāt, & omnibus qui deinceps audituri erant. Sic igitur manifestabatur deus: per omnia enim haec deus pater ostēditur, spiritu quidē operante, filio uero administrāte, patre uero cōprobāte, homine uero consummante ad salutē. Quemadmodū & per prophetam Osee ait: Ego, inquit, uisiones multiplicauit, & in manibus prophetarū assimilatus sum. Apostolus autē id ipsum exposuit, dicēs: Diuisiones autē charismatum sunt, idem autē spiritus, & diuisiones ministeriorū sunt, idem autē dñs, & diuisiones operationū sunt, idem autē deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuiq; autem datur manifestatio spiritus ad utilitatē. Sed quoniam qui omnia in omnibus operatur deus est, qualis est & quantus est, inuisibilis & inenarrabilis est omnibus, quae ab eo facta sunt, Incognitus autē nequaquam: omnia enim per uerbum eius discunt, qui est unus deus pater qui continet omnia, & omnibus esse praestat, quemadmodū in euāgelio scriptum est: Deum nemo uidit unquam, nisi unigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarrauit. Enarrat ergo filius ab initio patris, quippe qui ab initio est cum patre, qui & uisiones propheticas, & diuisiones charismatum, & ministeria sua, et patris glorificationem consequenter & cōposite ostenderit humano generi apto tempore ad utilitatem. Vbi est enim consequentia, illic & constantia, & ubi est constantia, illic & pro tempore, & ubi pro tempore illic & utilitas, & propterea uerbum dispensatū paternae gratiae factus est ad

est ad utilitatē hominū, propter quos fecit tantas dispositiones hominibus quidē ostendens deū, deum autē exhibens hominē: & inuisibilitatem quidē patris custodiens, ne quādo homo fieret cōtempitor dei, & ut semper haberet ad quod proficeret: uisibilē autē rursus hominibus per multas dispositiones ostendēs deū, ne in totū deficiens homo cessaret esse. Gloria enim dei uiuens homo, Vita autē hominis uisio dei. Si enim quae est per conditionē ostensio dei uitam praestat hominibus, in terra uiuentibus, multo magis ea quae est per uerbū manifestatio patris, uitā praestat his, qui uident deū. Quoniā ergo spiritus dei per prophetas futura significauit, praeformans nos, & praepartans ad id, ut subditi deo simus: futurū autē erat, ut homo per sancti spiritus beneplacitū uideret: necessario oportebat eos per quos futura praedicabatur uidere deum, quem ipsi hominibus, uidendū intimabant: uti non solū dicatur prophetice deus, & dei filius, & filius, & pater, sed ut uideatur omnibus membris sanctificatis & edoctis ea quae sunt dei, ut praeformaretur & praemeditaretur homo applicari in eam gloriā, quae post reuelabitur his qui diligunt deū. Non enim solū sermone prophetabant prophetae, sed & uisione, & conuersatione, & actibus quos faciebant, secundū id quod suggererat spiritus: secundū hanc igitur rationē inuisibilē uidebant deū. Quemadmodū & Esaias ait: Regem dñm sabaoth uidi oculis meis: significans, quoniā uidebit oculis deum homo, & uocem eius audiet. Secundū hanc igitur rationem, & filium dei hominē uidebant conuersatū cum hominibus, id quod futurū erat prophetantes, eum qui nondū aderat, adesse dicentes, & impassibilem passibilem annunciantes, & eum qui tunc in caelis, in limum mortis descendisse, dicentes. Et reliquas autē eius recapitulationis dispositiones, quasdam quidē per uisiones uidebāt, quasdam per uerbū annuntiabāt, quasdam uero per operationē typice significabāt, quae quidē uidenda erant uisibiliter uidentes, quae uero audienda erant, sermone praeconātes, quae uero agenda erant, operatione perficiētes, uniuersa uero prophetice annunciātes. Propterea & Moyses transgressori quidē legis populo igneū deum esse dicebat, igneū à deo diem superduci minitās. His uero qui erga dominū timorem habebāt, dñs deus, dicebat, misericors, pius, & magnanimus, & magnae miserationis, & uerax, & iustitiam seruans, et misericordiam in milia, auferens iniustitias, & nequitias, & peccata. Et uerbū quidem loquebatur Moysi apparens in cōspectu, quemadmodum si quis loquatur ad amicū suū: Moyses uero cupiuit manifeste uidere eū, qui secū loquebatur, & dictū est ei, Sta in loco alto petrae, & manū meam contegā super te. Quādo uero transierit claritas mea, tūc uidebis quae sunt posteriora mea, facies autē mea non uidebitur tibi: nō enim uidet homo faciē meam, & uiuet: utraq; significās, quoniam

& impossibile est homini uidere deum, & quoniā per sapientiā dei in nouissimis temporibus uidebit deū homo, in altitudine petre, hoc est in eo qui est secundū hominē eius aduentus: & propter hoc facie ad faciem cōfabulatus est cum eo in altitudine montis, assistente etiam Helia, quemadmodū euangeliū retulit, restituens in fine pristinam repositionem. Nō igitur manifeste ipsi faciē dei uidebant prophetae, sed dispositiones & mysteria quae inciperet homo uidere deū. Quemadmodū & Heliae dicebatur, Exies cras, & stabis in cōspectu dñi, & ecce dñs transiet, & ecce spiritus magnus, & fortis qui dissoluet montes, & conteret petras in cōspectu dñi, & non in spiritu dñs, & post spiritum terramotus, & nō in terramotu dñs, & post terramotū ignis, & non in igne dñs, & post ignem uox aurae tenuis. Per hanc em̄ & per prophetas ualde indignas, propter transgressionē populi & propter interfectionem prophetarū, docebantur mitius agere, ac secundū hominem aduentus dñi significabatur futurus, post illā legem quae data est per Moysen, mitis & trāquillus, in quo nec calamū quassatū cōfregit, nec linum fumigās extinxit. Ostendebatur autē & regni eius mitis & pacifica requietio. Post enim spiritū qui conterit montes, & post terramotum, et post ignē, tranquilla & pacifica regni eius adueniunt tempora, in quib. cum omni tranquillitate spūs dei uiuificat, & auget hominē. Manifestius autē adhuc per Ezechielē factū est, quoniā ex parte dispositiones dei, sed nō ipsum uidebāt prophetae priores deum. Hic enim dei cum uidisset uisionē, & Cherubim & rotas eorū, & uniuersae progressionis eius mysteriū cum retulisset, & similitudinē quasi figurā hominis, & illa quidē quae erant super lumbos eius quasi figurā electri, quae autē deorsum quasi uisionē ignis, & reliquā uniuersam thronorū uisionem manifestans, ne quis putaret forte eum in his proprie uidisse deum, intulit, hanc uisio similitudinis gloriae domini. Igitur si neque Moyses uidit deū, nec Helias, nec Ezechiel, qui multa de caelestibus uiderunt, quae autē ab his uidebāur erant similitudines claritatis dñi, & prophetiae futurorū, manifestū est quoniā pater quidem inuisibilis, de quo & dñs dixit: Deum nemo uidit unquē. Verbum autē eius, quemadmodū uolebat ipse, & ad utilitatem uidentium claritatem monstrabat patris, & dispositiones exponebat. Quemadmodū & dñs dixit, Unigenitus deus qui est in sinu patris, ipse enarrauit. Et ipse autē interpretatur patris uerbū, utpote diues et multus existens, nō in una figura, nec in uno caractere uidebatur uidentibus eum, sed secundū dispensationem eius causas siue efficaciam, sicut in Daniele scriptū est: Aliquando enim cum his qui erant circa Ananiā, Azariam, Mizaelem uidebatur, assistens eis in fornace ignis, & in camino, & liberās eos de igne, Et uisio, inquit, quarti, similis filio dei. Aliquando autē lapis à monte abscisus sit

sus sine manibus, & percutiens tēporalia regna, & uentilans ea, & ipse replens uniuersam terrā. Rursum hic idem uidebitur quasi filius hominis in nubibus caeli ueniens, & appropinquās ad ueterem dierum, & sumens ab eo uniuersam potestatem & gloriam, & regnū. Et potestas, inquit, eius potestas aeterna, & regnū eius non interibit. Sed & Ioannes domini discipulus in Apocalypsi sacerdotalē & gloriosum regni eius uidens aduentū, Conuersus sum, inquit, uidere uocem quae loquebatur mecū, & conuersus uidi septē candelabra aurea, & inter candelabra similem filio hominis indutū podere, & adinctū ad mamas zonā auream. Caput autē eius & capilli quēadmodū lana alba, quomodo nix, & oculi eius ut flāma ignis, & pedes eius similes chalcobano, quemadmodū in camino succensus est. Vox eius quasi uox aquarū, & habet stellas septē in manu dextera sua, et de ore eius romphea ex utraque parte acuta exiebat, et facies eius quemadmodū sol fulgens in uirtute sua. In his enim aliquid à patre clarum eius significat, ut caput, aliquid uero sacerdotale, ut poderē: & propter hoc Moyses secundū typum uestiuit pontificem: aliquid uero ad finem, quemadmodū chalcobanū in camino succensum, quod est fortitudo fidei, & perseverabile orationum, propter adueniens in fine temporū succensionis incendiū. Ioanne uero nō sustinente uisionē, Et cecidi em̄, inquit, ad pedes eius quasi mortuus, ut fieret quod scriptū est, Nemo uidet deum, & uiuet, & uiuificans eum uerbū & admonens, quoniā ipse est in cuius pectore recumbat ad cenā, interrogans quis esset qui inciperet eum tradere, Et dicebat, Ego sum primus & nouissimus, & qui uiuo, & fui mortuus, & ecce uiuo in secula seculorū, & habeo clauēs mortis & inferorum. Et post hanc in secūda uisione eundem dñm uidens, Vidi enim, inquit, in medio throni & quatuor animalium, & in medio presbyterorū agnum stantem quasi occisum, habentē cornua septē, & oculos septē, qui sunt septē spiritus dei, dimissi in uniuersam terrā. Et rursum de eodem ipso agno, ait, Et ecce equus albus, et qui sedebat super eum uocabatur fidelis, & uerus, & per iustitiā iudicat, & pugnat, & oculi eius sicut flāma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen scriptū, quod nemo scit nisi ipse, & circūamictus uestimentū aspersum sanguine, & uocatur nomē eius uerbū dei, & exercitus caeli sequebatur eum in equis albis, uestiti byssinū albū mundū, & de ore eius pcedit romphea acuta, ut in ea percutiat gentes, & ipse pascet eos in uirga ferrea, & ipse calcet lacū uini furoris irae dei omnipotentis, & habet super uestitū, & super femur suū nomen scriptū, Rex regum, & dñs dominantium. Sic semper uerbū dei uelut lineamenta rerum futurarū habet, & uelut species dispositionū patris hominibus ostendebat, docens nos quae sunt dei. Non solum autem per uisiones quae uidebantur, & sermones qui pra-

conabatur, sed & in operationibus uisus est prophetis, ut per eos praefiguraret, & praedemonstraret futura. Propter quod & Osee propheta accepit uxorem fornicationis, per operationem prophetans, quoniam fornicatio fornicabitur terra a domino, hoc est, qui super terram sunt homines, & de huiusmodi hominibus. beneplacitum habebit deus assumere ecclesiam sanctificandam communicatione filii eius, sicut & illa sanctificata est communicatione prophetae. Et propter hoc Paulus sanctificatam ait infidelem mulierem in uiro fideli. Adhuc etiam filios suos nominauit propheta, non misericordiam consecuta & non populus, ut quemadmodum Apostolus ait, Fiat qui non populus, populus, & non misericordiam consecuta, misericordiam consecuta, & in loco eliberata, in quo uocabitur non populus, ibi uocabuntur filii dei uiui. Id quod a propheta typice per operationem factum est, ostendit Apostolus uere factum in ecclesia, & Christo. Sic autem & Moyses Aethiopiis accipiebat uxorem, quam ipse Israelitidem fecit, praesignificans quoniam oleaster inseritur in oliuam, & participas pinguedinis eius erat. Quoniam enim his qui secundum carnem natus est Christus, a populo quidem habebat inquiri, ut occideretur, liberari uero in Aegypto, id est in gentibus, & sanctificare eos qui ibi essent infantes, unde & ecclesiam sibi perfecit: Aegyptus enim ab initio gentilis, quemadmodum Aethiopia: propter hoc per nuptias Moysi nuptiae uerbi ostendebantur, & per Aethiopiis coniugem, ea quae ex gentibus est ecclesia manifestabatur, cui qui detrahunt, & inculant & derident eam, non erunt mundi. Leprosi enim erunt & abijcientur a iustorum castris. Sic autem & Raab fornicaria semetipsam quidem condemnans, quoniam esset gentilis omnium peccatorum rea, suscepit autem speculatores, qui speculabantur uniuersam terram, & apud se abscondit patrem scilicet & filium & spiritum sanctum. Et cum uniuersa ciuitas, in qua habitabat, concidisset in ruinam, canentibus septem tubicinis in ultimis Raab fornicaria conseruata est, cum uniuersa domo sua fide signi coccini: sicut & dominus dicebat his qui aduentum eius non excipiebant, pharisaei scilicet, & coccini signum nullificant, quod erat pascha, redemptio & exodus populi ex Aegypto, dicens: Publicani & meretrices praecedent uos in regno caelorum.

Quemadmodum in Abraham praefigurabatur fides nostra, & quae expositio eorum, quae facta sunt a patribus. Cap. XXXVIII.

Quoniam autem & in Abraham praefigurabatur fides nostra, & quoniam patriarcha nostrae fidei uelut propheta fuit, plenissime Apostolus docuit in epistola ad Galatas, dicens, Qui ergo tribuit uobis spiritum, & operatur uirtutes in uobis, ex operibus legis an ex auditu fidei? Sicut Abraham credidit deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Cognoscite itaque quoniam qui sunt ex fide, hi filii sunt Abraham. Praeuidens autem

tem scriptura, quoniam ex fide iustificat gentes deus, praenuntiavit Abraham, quoniam benedicetur in eo omnes gentes. Itaque qui ex fide sunt, benedicentur cum fidei Abraham. Ob quae non solum prophetam eum dixit fidei, sed & patrem eorum qui ex gentibus credunt in Christum Iesum, eo quod una & eadem illius et nostra sit fides, illo quidem credente futuris quasi iam factis propter repromissionem dei: nobis quoque similiter per fidem speculantibus. eam quae est in regno hereditate, propter repromissionem dei. Et ea autem quae circa Isaac non sine significatione sunt. In ea enim epistola quae est ad Romanos, ait Apostolus, Sed & Rebecca ex uno concubitu habens Isaac patris nostri, a uerbo responsum accepit, ut secundum electionem propositum dei permaneat, non ex operibus, sed ex uocante dictum est ei, Duo enim populi in utero tuo, & duae gentes in uentre tuo, & populus populum superabit, & maior seruiet minori. Ex quibus manifestum est, non solum prophetationes patriarcharum, sed & partem Rebecca prophetiam fuisse duorum populorum, & unum quidem esse maiorem, alterum uero minorem, & alterum quidem sub seruitio, alterum autem liberum, Vnius autem & eiusdem patris, unus & idem deus noster & illorum: qui est absconforum cognitor, qui scit omnia antequam fiant, & propter hoc dicens, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Si quis autem & actus qui sunt Iacob addiscat, inueniet eos non inanes, sed plenos dispositionum: & in primis in natiuitate eius, quemadmodum apprehendit calcaneum fratris, & Iacob uocatus est, id est suppletator, tenens sed qui non tenetur, ligans pedes, sed qui non ligatur, luctans & uincens, tenens in manu calcaneum aduersarii, id est uictoria. Ad hoc enim nascebatur dominus, cuius typum generationis monstrabat, de quo & Ioannes in Apocalypsi ait, Et exiuit uincens, ut uinceret. Deinde autem primogenita accipiens, quando uituperauit ea frater eius: quemadmodum & iunior populus eum primogenitum Christum accepit, cum eum repulit populus aetate prouectior, dicens, non habemus regem nisi Caesarem. In Christo autem uniuersa benedictio, & propter hoc benedictiones prioris populi a patre subripuit posterior populus. Quemadmodum Iacob abstulit benedictionem huius Esau. Ob quam causam fratris patiebatur insidias, & persecutiones frater suus, sicut & ecclesia hoc idem a Iudeis patiebatur. Peregre nascebatur XII. tribus genus Israel, quoniam & Christus peregre incipiebat de castro firmamentum ecclesiae generare. Varias oues quae fiebant hinc Iacob merces, & Christi merces ex uariis & differentibus gentibus, in una cohorte fidei convenientes fiunt homines, quemadmodum pater promisit ei, Postula, dicens, a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terrae. Et quoniam multitudines filiorum domini prophetae fiebant Iacob, necessitas omnis fuit ex duabus sororibus, cum filios facere: Quemadmodum Christus ex duabus legibus, unius & eiusdem

patris. Similiter autem & ex ancillis, significans quoniam secundū carnem ex liberis & ex seruis Christus statuet filios dei, similiter omnibus dans munus spiritus uiuificantis nos. Omnia autem ille faciebat propter illam iuniorem, bonos oculos habentem Rachel: quæ præfigurabat ecclesiam, propter quam sustinuit Christus: qui tunc quidem patriarchas suos & prophetas præfigurans & prænuntians futura, præexercens suam partem dispositionibus dei, & assuescens hæreditatem suam obedire deo, & peregrinari in seculo, & sequi uerbū eius, & præfigurare futura. Nihil enim uacuum, neque sine signo apud eum.

Quare lauit pedes discipulorum suorum, & quare discumbentibus, & quod ipse similiter ante omnes deus ostenditur.

Cap. XXXIX.

IN nouissimis autem temporibus, cum uenit plenitudo temporis libertatis, ipsum uerbum per seipsum sordes abluit filiorū Sion, manibus suis lauans pedes discipulorū. Hic est enim finis humani generis, reaedificantis deū, & uti quemadmodū in initio per primos omnes in seruitutem redacti sumus debito mortis, sic in ultimo per nouissima omnes, qui ab initio discipuli, emundati & abluti quæ sunt mortis, in uitā ueniant dei. Qui enim pedes lauit discipulorū, totum sanctificauit corpus, & emundationē adduxit. Quapropter & recumbentibus eis ministrabat escam, significans eos qui in terra recumbebant, quibus uenit ministrare uitā. Sicut Hieremias ait: Recōmemoratus est dñs sanctus Israel mortuorū suorū, qui prædormierunt in terra defossionis, & descendit ad eos, uti euāgelizaret eis salutare suum ad saluandū eos. Propter hoc autem & discipulorum oculi erant grauati ueniente Christo ad passionē, et inueniens eos dormientes, primo quidē dimisit, significans patientiā dei in dormitione hominū. Secundo uero ueniens excitauit eos, & erexit, significans quoniā passio eius expergefactio est dormientium discipulorū, propter quos & descendit in inferiora terræ, id quod erat inoperatū cōditionis uisurus oculis, de quibus & dicebat discipulis. Multi prophetæ & iusti cupierunt uidere & audire, quæ uos uidetis & auditis. Nō enim propter eos solos, qui temporibus Tyberij Cæsaris crediderunt ei uenit Christus, nec propter eos solos, qui nunc sunt homines, prouidentiā fecit pater, Sed propter omnes omnino homines, qui ab initio secundū uirtutē suā in sua generatione, et timuerunt, & dilexerunt deū, & iuste & pie cōuersati sunt erga proximos, & concupierunt uidere Christū, & audire uocē eius. Quapropter oēs huiusmodi in secundo aduentu, primo de somno excitabit, & eriget tam eos, & reliquos, qui iudicabuntur, & cōstituet in regnū suum. Quoniam quidem unus deus, qui patriarchas quidem direxit in dispositiones suas, iustificat autem circūcisionem ex fide, & præputiū per fidem. Quemadmodum enim in primis nos præfigurabamur & prænuntiabamur,

sic

sic rursus in nobis illi deformātur, hoc est, in ecclesia, & recipiunt mercedem pro his quæ laborauerunt.

Quod ait, Non uos laborastis, alij laborauerunt, & uos in labores eorum introistis.

Cap. XL.

PROPTER hoc dicebat dñs discipulis, Ecce dico uobis, Attollite oculos uestros, uidete regiones, quoniā albæ sunt ad messem. Nā mesor mercedē accepit, & cōgregat fructū in uitam æternā, uti & qui seminat, & qui metit simul gaudeat. In hoc est sermo uerus, quoniā alius est qui seminat, & alius qui metit. Et ego em præmisi uos metere, quod uos non laborastis, alij laborauerunt & uos in laborē eorum introistis. Qui ergo sunt qui laborauerunt, qui dispositionibus dei deseruiunt. Manifestū est quia patriarchæ & prophetæ, qui etiā præfigurauerunt nostrā fidem, & disseminauerunt in terrā aduentū filij dei, quis & qualis, erit, uti qui posteriores erāt futuri homines, habentes timorē dei, facile susciperent aduentū Christi, instructi à prophetis. Et propter hoc Ioseph cum cognouisset quod prægnans esset Maria, & cogitabat absconsc dimittere eam, angelus in somnis dixit ad eum, Ne timeas assumere Mariam coniugē tuam, quod enim habet in uentre, ex spiritu sancto est. Pariet autem filium, & uocabis nomen eius Iesum: ipse em saluabit populū suum à peccatis eorū. Et adiecit suadens ei, Hoc autem totum factū est, ut adimpleretur quod dictū à dño prophetā dicentem, Ecce uirgo in utero accipiet, & pariet filiū, & uocabitur nomen eius Emanuel: per sermones prophetæ suadens ei & excusans Mariā, hanc eandē esse ostendens, quæ ab Esaia esset prænuntiata uirgo, quæ generat Emanuel. Quapropter sine dubitatione suadens Ioseph, & Mariā accepit, & in reliqua uniuersa educatione Christi gaudens, obsequiū prestitit, usque in Ægyptum suscipiens profectiōnē, & inde regressum & in Nazareth transmigrationē. Denique qui ignorabant scripturas, & repromissionē dei, & dispositionē Christi, patrem eum putabāt pueri. Propter hoc autem et ipse dñs in Capharnaū Esaia prophetias legebat: Spiritus domini super me, quapropter unxit me, Euangelizare pauperibus misit me, curare cōtribulatos corde, præconare captiuis remissionē, & cæcis uisionem. Semetipsum quoque ostendens prænuntiatum per prophetas, dicebat eis, Hodie impleta est scriptura hæc in auribus uestris. Propter hoc Philippus, cum inuenisset eunuchum reginæ Æthiopum legentem ea quæ scripta sunt, Quemadmodū ovis ad uictimam ductus est, quemadmodum agnus in conspectu tondentis sine uoce, sic non aperuit os suum, In humilitate iudicium eius ablatum est: & reliqua quæcunque de passione eius, & de carnali aduentu, & quemadmodum in honoratus est à non credentibus ei, pertransiuit propheta, facile suasisit ei credere eum esse Christū Iesum, qui sub Pontio Pilato crucifixus est

est, & passus est, quęcunq; prędixit prophetę, eumq; esse filiũ dei, qui ęternę uitam hominibus dat. Et statim ut baptizauit eum, abscellit ab eo. Nihil enim aliud deerat ei qui a prophetis fuerat pręcatechizatus, non deum patrem, non cõuersationis dispositionem, sed solum aduentum ignorabat filij dei, quę cum breuiter cognouisset, agebat iter gaudens, pręco futurus in Ethiopia Christi aduentus. Quapropter non multum laborauit circa eum Philippus, qui erat in timore dei pręaptus a prophetis. Propter hoc autē & apostoli oues colligentes quę perierant domus Israel, de scripturis alloquentes eos, ostendebāt Iesum crucifixum, hunc esse Christum filium dei uiuũ, & magnam multitudinem suadebant, quę tamen habebat timorem ad deum, & una die baptizati sunt hominum tria milia, & quatuor, & quinque.

Quare Paulus dicit plus se quā omnes laborasse.

Cap. XLI.

Propter hoc et Paulus gentiũ apostolus cum esset, Plus eis, inquit, omnib. laboraui. Illis em̄ facilis catechizatio fuit, uidelicet cum ex scripturis haberent ostensiones, & qui Moysen, & prophetas audiebant, & facile recipiebāt primogenitũ mortuorũ, et principē uitę dei, eum qui per extensionē manuum dissoluebat Amalech, & uiuificabat hominē de serpētis plaga per fidem, quę erat in eum. Gentes quidem primo catechizabat Apostolus quemadmodum in eo libro, qui ante hunc est, ostēdimus, discedere ab idolorũ superstitione, & unũ deum colere factorē cęli et terrę, & uniuersę cõditionis fabricatorē. Esse autē huius filiũ uerbũ eius, per quę constituit omnia, & hunc in nouissimis temporib. hominē & in hominibus factũ reformasse quidem humanum genus, destruxisse autē & uicisse inimicũ hominis, & donasse suo plasmati aduersus reluctantē uictoriam. Adhuc autē & si non faciebāt, qui erant ex circũcisione, sermones dei, quod essent cõtemptores, sed erant pręinstructi, Nō mœchari, nō furari, nō fraudare, & quęcunq; in exterminiu proximatorũ fiunt mala esse, & odiri a deo. Quapropter & facile assentiebāt ab his abstinere, quoniã hæc didicerunt. Gentiles uero & hoc ipsum discere oportebat, quoniam huiusmodi operationes malę & exterminatorię, & inutiles sunt & damnosę, his qui operantur eas. Quapropter plus laborabat, qui in gentes Apostolatũ acceperat, q̄ qui in circũcisione pręconabant filium dei. Illos enim adiuuabant scripturę, quas cõfirmavit dominus, et adimpleuit, talis ueniens, qualis & prędicabatur. Hic uero peregrina quędam eruditio, & noua doctrina, deos gentium, non solum non esse deos, sed idola esse demoniorum. Esse autem unum deum, qui est super omnes, & omne nomen quod nominatur, & huius uerbũ naturaliter quidē inuisibile, uisibilem, palpabilē in hominibus factum, & usq; ad mortem descēdisse, mortem autem crucis. Et eos qui in eum credūt incorruptibiles & im-

palsi

passibiles futuros, & percipere regnũ cęlorum, & hæc prędicabatur gentibus sine scripturis. Quapropter & plus laborabāt, qui in gentes prędicabant. Generosior autem rursus fides gentium ostenditur, sermonem dei assequentium, sine instructione scripturarum.

Quemadmodum in circũcisione, & in pręputio, & in fide unus pater ostenditur. Cap. XLII.

Sic enim oportuerat filios Abrahamę quos illi de lapidibus excitauit deus, & fecit assistere ei principi & pręnuntiatori facti nostrę fidei: qui & accepit testamentũ circũcisionis, post eã iustificationē, quę fuerat in pręputio fidei, ut pręfiguraretur in eo utraq; testamenta: ut fieret pater omniũ, qui sequuntur uerbũ dei, & peregrinationē in hoc seculo sustinent, id est eorũ qui ex circũcisione, & eorũ qui ex pręputio fideles sunt: sicut & Christus lapis summus angularis omnia sustinens, et in unã fidem Abrahamę colligens eos, qui ex utroq; testamento apti sunt in ædificationē dei. Sed hæc quidē quę est in pręputio fides, utpote sinē cõiungens principio, ex prima nouissima facta est. Etenim ante circũcisionē erat Abraham, et in reliquis iustis qui placuerunt deo: sicut & demõstrauimus: & rursus in nouissimis tēporib. orta est in humano genere per dñi aduentũ. Circũcisio uero & lex operationē mediā obtinuerūt tempora. Hęc & per alia quidē multa, iam uero & per Thamar ludę nurũ typice ostēditur. Cum em̄ cõcepisset geminos, alter eorũ prior protulit manũ suam: & cum obstetrix putaret eum primogenitũ esse, coccinum alligauit signũ in manu eius. Cum hoc autē factum esset, & abstraxisset manũ suã, prior exiuit frater eius Phares, sic deinde secũdus ille in quo erat coccinũ, Zara: clare manifestate scriptura, eum quidē populũ qui habebat coccinũ signũ, id est eam fidē quę est in pręputio, pręostensam quidē primũ in patriarchis, post deinde subtractã, uti nasceretur frater eius: deinde sic eũ qui prior esset secundo loco natum, qui est cognitus per signũ coccinum quod erat in eo, quod est passio iusti, ab initio pręfigurata in Abel, & descripta a prophetis, perfecta uero in nouissimis tēporib. in filio dei. Oportebat em̄ quędam quidē pręnũtari paternaliter a patribus. Quędam autē pręfigurari legaliter a prophetis. Quędam uero deformari, secũdum deformationem Christi, ab his qui adoptionē perceperunt: omnia uero in uno deo ostenduntur. Cum enim unus esset Abraham in semetipso pręfigurabat duo testamenta, in quibus alij quidem seminauerūt, alij uero messi sunt. In hoc enim, inquit, sermo est uerus, quoniã alter quidē est qui seminat populus, alter qui metet. Unus autē deus pręstās utrisq; quę sunt apta, semen quidem seminanti, panem uero ad edendum metenti. Quemadmodũ alter quidem est qui plantat, et alter qui adquat, unus autē qui dat incrementum deus. Disseminauerunt enim sermo-

sermonē de Christo patriarchae & prophetae, demessa est aut ecclesia, hoc est fructū percepit. Propter hoc & ipsi orant habere tabernaculū in ea, Hieremia dicente, Quis dabit mihi in deserto habitationē nouissimam, uti & qui seminat & qui metit simul gaudeant in Christi regno, qui omnibus adest, de quibus ab initio bene sensit deus, attribuēs adesse eis uerbū suum. Si quis igitur intētus legat scripturas, inueniet in eisdem de Christo sermonē, & nouae uocationis praefigurationem.

Quid est thesaurus absconditus in agro, & quod sola ecclesia recte legat scripturas. Cap. XLIII.

Hic est enim thesaurus absconditus in agro, id est, in isto mūdo. Aget enim mundus, Absconditus uero in scripturis, quoniam per typos & parabolas significabatur. Vnde poterat hoc quod secundū hominē est intelligi, priusquā cōsummatio eorū, quae cōsummata sunt ueniret, quae est aduentus Christi. Et propter hoc in Daniele dicebatur, Muni sermones et signa librū usque ad tempus cōsummationis, quoad usque discant multi, & adimpleatur agnitio. In eo enim cum perficietur dispersio, cognoscēt omnia haec. Sed & Hieremias ait, In nouissimis diebus intelligēt ea. Omnis enim propheta priusquam habeat efficaciam, aenigmata et ambiguitas sunt hominibus. Cum autem ueniret tempus, & euenit quod prophetatum est, tunc prophetiae habent liquidam & certam expositionem. Et propter hoc quidem iudaeis cum legitur, lex in hoc nunc tempore fabulae similis est. Non enim habent expositionem omnium rerum pertinentem ad aduentum filii dei, qui est secundū hominē: Christianus uero cum legitur, thesaurus est absconditus in agro, cruce uero Christi reuelatus est, & explanatus, & distans sensum hominum, & ostendens sapientiam dei, & eas quae sunt erga hominē, dispositiones eius manifestas, & Christi regnum praeformans, & hereditatem sanctae Hierusalem praeuangelizans & praenunciās, quoniam in tantum homo diligens deum proficiet, ut etiam uideat deum, & audiat sermonem eius, & ex auditu loquelae eius in tantum glorificari, uti reliqui non possint intendere in faciem gloriae eius, quemadmodum dictum est a Daniele, Quoniam intelligentes fulgebunt quemadmodum claritas firmamenti, & a multis iustis sicut stellae in secula. Et adhuc quemadmodum igitur ostendimus si quis legat scripturas. Etenim dominus sic differuit discipulis post resurrectionem suam a mortuis, & ex ipsis scripturis ostendens eis, quoniam oportebat pati Christum & intrare gloriam suam, & in nomine eius remissionem peccatorum praedicari in toto mundo. Et erit cōsummatus discipulus, et similis patrisfamilias, qui de thesauro suo profert noua et uetera. Quapropter eis qui in ecclesia sunt presbyteris obaudire oportet, his qui successionem habent ab apostolis, sicut ostendimus, qui cum episcopatus successionem charisma ueritatis certum, secundum placitum patris acceperunt. Reliquos uero qui abstant a principali successione

sione & quocumque loco colliguntur, suspectos habere, uel quasi haereticos, & malae sententiae, uel quasi scindentes & elatos, & sibi placentes, aut rursus ut hypocritas, quae stus gratia & uanae gloriae hoc operantes. Omnes autem hi decidunt a ueritate. Et haeretici quidem alienum ignem afferentes ad altare dei, id est, alienas doctrinas, a caelesti igne cōburentur, quemadmodum Nadab & Abiu. Qui uero exurgunt contra ueritatem, & alteros adhortantur aduersus ecclesiam dei, remanent apud inferos, uoragine terrae absorpti, quemadmodum qui circa Chore, Datan, & Abiron. Qui autem scindunt & separant unitatem ecclesiae, eandem quam Hieroboam poenam percipiunt a deo.

De presbyteris iniustis.

Cap. XLIIII.

Qui uero crediti sunt quidem a multis esse presbyteri, seruiunt autem suis uoluptatibus, & non praeposunt timorem dei in cordibus suis, sed contumelios agunt reliquos, & principalis concessionis tumore elati sunt, & in absconditis agunt mala, & dicunt, Nemo nos uidet, redarguentur a uerbo, qui non secundum gloriam iudicat, neque faciem attendit, sed in cor, Et audient quae sunt a Daniele propheta uoces: Semen Chanaan & non Iuda, species seduxit te, & concupiscentia euertit cor tuum, In ueterate dierum malorum, nunc aduenerunt peccata tua, quae faciebas antea, iudicans iudicia iniusta: & innocentes quidem damnabas, dimittebas uero nocentes, dicente domino: Innocentem & iustum non occides. De quibus dixit dominus, Si autem dixerit malus seruus in corde suo, Tardat dominus meus, & incipiat cadere seruos & ancillas, & manducare, & bibere, & inebriari, ueniet dominus serui illius in die qua nescit, & hora qua non sperat, & diuidet eum, & partem eius cum infidelibus ponet. Ab omnibus igitur talibus abstinere oportet, adherere uero his qui & apostolorum, sicut praediximus, doctrinam custodiunt, & cum presbyterij ordine sermonem sanum, & conuersationem sine offensa praestant ad in formationem & correctionem reliquorum. Quemadmodum Moyses, cui tantus ducatus est creditus, bona conscientia fretus, purgabat se apud dominum dicens: Non concupiscens alicuius illorum quid accepi, neque male feci alicui eorum. Quemadmodum Samuel tot annis iudicans populū, & sine ulla elatione ducatum gerens super Israel, in fine purgabat se dicens: Ego conuersatus sum in conspectu uestro a prima etate mea usque nunc, respondete mihi in conspectu dei & in conspectu Christi eius, cuius uestrum uitulū accepi, aut asinum, aut super quem potentatus sum, aut quem oppressi, aut si de alicuius manu accepi propitiationem, uel calciamentum, dicite aduersus me, & reddam uobis. Cum dixissent autem ad eum. Neque potentatus es, neque pressisti nos, neque acceperisti de manu cuiusquam aliquid: testificatus est dominus dicens: Testis est dominus, & testis Christus eius, in die hac quoniam non

y inue

inuenistis in manu mea nihil. Et dixerunt ei, testis. Quemadmodum Paulus apostolus cum esset bonae conscientiae, dicebat ad Corinthios, non enim sumus sicut plurimi, adulterantes uerbum dei, sed ex sinceritate sicut ex deo, coram deo in Christo loquimur, neminem nocuimus, neminem corrupimus, neminem circūuenimus. Tales presbyteros nutrit ecclesia, de quibus & propheta ait: Et dabo principes tuos in pace, & episcopos tuos in iustitia. De quibus & dominus dicebat: Quis igitur erit fidelis actor bonus & sapiens, quem praeponeat dominus super familiam suam, ad danda eis cibaria in tempore: beatus ille seruus, quem ueniens dominus inuenierit sic facientem.

Quibus doctoribus utendum est, de his peccatis quae olim facta sunt. Cap. XLV.

Vbi igitur tales inueniat aliquis, Paulus docens ait: Posuit deus primo in ecclesia apostolos, secundo prophetas, tertio doctores. Vbi igitur charismata domini posita sunt, ibi discere oportet ueritatem, apud quos est ea quae est ab apostolis, ecclesiae successio, & id quod est sanum irreprobabile sermonis constat. Hi enim & eam quae est in unum deum, qui omnia fecit, fidem nostram custodiunt, & eam quae est in filium dei dilectionem adaugent, qui tantas dispositiones propter nos fecit, & scripturas sine periculo nobis exponunt, neque deum blasphemantes, neque patriarchas exhonorantes, neque prophetas contemnentes. Quemadmodum audiui a quodam presbytero, qui audierat ab his, qui apostolos uiderant, & ab his qui didicerant, sufficere ueteribus, de his quae sine consilio spiritus egerunt, eam quae ex scripturis esset correptionem. Cum enim non sit personarum acceptor deus, quae sunt non secundum eius placitum facta, his inferebat congruam correptionem. Quemadmodum sub Dauid quando persecutionem quidem patiebatur a Saul, fugiebat, & inimicum non ulciscabatur, & Christi aduentum psallebat, & sapientiam instruebat, & omnia secundum consilium faciebat spiritus, placebat deo. Quando autem propter concupiscentiam ipse sibi accepit Bersabee Vriam, dixit scriptura de eo. Nequa autem uisus est sermo, quem fecit Dauid in oculis domini: & mittit ad eum Nathan prophetam, ostendens ei peccatum eius, ut ipse dans sententiam de semetipso, & semetipsum adiudicans, misericordiam consequeretur & remissionem a Christo. Misit enim dominus Nathan ad Dauid, & dixit ei, Duo uiri fuerunt in ciuitate una, unus diues et unus pauper: diuiti erant greges ouium & bouum multi ualde, & pauperi nihil aliud nisi ouicula una, quam habebat, & nutrebat, & fuerat cum eo, & filijs eius pariter, & de pane suo manducabat, & calicem bibebat, & erat ei quasi filia. Et uenit hospes homini diuiti, & pepercit accipere de grege ouicularum suarum, & de gregibus bouum suorum, & facere hospiti conuiuium, & accepit ouiculam pauperis, & apposuit uiro qui uenerat ad eum, iratus est autem Dauid super hominem

nem illum ualde, et dixit ad Nathan. Viuit dominus, quoniam filius mortis est homo ille, qui fecit hoc: & ouiculam reddet quadruplum pro eo quod fecit factum hoc, & pro eo quod non pepercit pauperi. & ait ad eum Nathan, Tu es uir, qui fecisti hoc. & deinceps reliqua exequitur, exponens eum & enumerans in eum dei beneficia, & quoniam exacerbauit dominum cum fecisset hoc, Non enim placere deo huiusmodi operationes, sed iram magnam imminere domui eius. Compunctus est autem Dauid ad haec, & ait: Peccaui domino, & psalmum exomologeseos psallebat, aduentum domini sustinens, qui abluit & emundauit eum hominem, qui peccato fuerat obstrictus. Similiter autem & de Salomone cum perseueraret, cum iudicaret recte, & sapientiam enarraret, & typum ueritatis templum aedificabat, & glorias exponebat dei, & aduentum pacem gentibus annuntiabat, & Christi regnum praefigurabat, & loquebatur tria milia parabolarum in aduentum domini, & quinque milia canticorum hymnum dicens domino. Et eam quae est in conditione sapientiam dei exponebat physilogice de omni herba, & de uolatilibus omnibus, & de quadrupedibus. et de piscibus: & dicebat, Si uere deus quem caeli non capiunt super terram habitabit cum hominibus, & placebat deo. Et omnes eum admirabantur, & omnes reges terrae quaeiebant faciem eius, ut audirent sapientiam eius, quam dederat illi deus. Et regina Austri a finibus terrae ueniebat ad eum, sapientiam quae in eo erat scitura. quam & dominus ait in iudicio resurrectionis cum eorum natione, qui audiunt sermones eius, & non credunt in eum, & adiudicaturam eos: quoniam illa quidem subiecta est annuntiae sapientiae per seruum dei: hi uero eam quae a filio dei dabatur, contempserunt sapientiam, Salomon enim seruus erat, Christus uero filius dei, & dominus Salomonis. Cum ergo sine offensa seruiret deo, & ministraret dispositionibus eius, tunc glorificabatur. Cum autem uxores accipiebat ab uniuersis gentibus, & permittebat eis erigere idola in Israel, dixit scriptura de eo. Et rex Salomon erat amator mulierum, et accepit sibi mulieres alienigenas: & factum est in tempore senectutis Salomonis, non erat cor eius perfectum cum domino deo suo. Et diuerterunt mulieres alienigenae cor eius post deos alienos. Et fecit Salomon malignum in conspectu domini, non enim abiit post dominum, quemadmodum Dauid pater eius. Et iratus est dominus in Salomonem, Non enim erat cor eius perfectum in domino, secundum cor Dauid patris eius. Sufficienter increpauit eum scriptura, sicut dixit presbyter, ut non gloriatur uniuersa caro in conspectu domini. Ea propter dominum in ea quae sunt sub terra descendisse, euangelizantem & illis aduentum suum, remissam peccatorum existentem his, qui credunt in eum. Crediderunt autem in eum omnes qui sperabant in eum, id est, qui aduentum eius praenuntiauerunt, & dispositionibus eius seruierunt, iusti & prophetae, & patriarchae: quibus similiter ut nobis remis-

fit peccata, quæ non oportet nos imputare his, si quo minus cõtemni-
mus gratiã dei. Quemadmodũ enim illi nõ imputãt nobis incõtinen-
tias nostras, quas operati sumus priusq̃ Christus in nobis manifesta-
retur. Sic & nos nõ est iustum imputare ante aduentũ Christi his, qui
peccauerunt. Omnes em̃ homines egent gloria dei, iustificãtur aut̃ nõ
à semetipsis, sed à dñi aduentu, qui intendunt lumen eius. In nostrã au-
tem correptionẽ conscriptos esse actus eorũ, ut sciremus primũ qui-
dem quoniã unus est deus noster & illorũ, cui non placeant peccata,
etiã si à claris fiant, deinde ut abstineamus à malis. Si enim hi qui præ-
cesserunt nos in charismatib. ueteres, propter quos nondum filius dei
passus erat, delinquentes in aliquo, & cõcupiscentiẽ carnis seruientes,
tali affecti sunt ignominia: quid passuri sunt qui nunc sunt, qui cõtem-
pserunt aduentũ dñi, & deseruierunt uoluptatib. suis? Et illis quidem
curatio & remissio peccatorũ mors dñi fuit. Propter eos uero qui nũc
peccãt, Christus nõ iam morietur, iam em̃ mors nõ dominabitur eius:
Sed ueniet filius in gloria patris exquirens ab actorib. & dispensatori-
bus suis pecuniã quam eis credidit: & plurimũ ab eis exiget. Non de-
bemus ergo, inquit ille senior, superbi esse, neq̃ reprehẽdere ueteres,
Sed ipsi timere, ne forte post agnitionẽ Christi agentes aliquid quod
nõ placeat deo, remissionẽ ultra nõ habeamus delictorũ, sed excluda-
mur à regno eius. Et ideo Paulũ dixisse: Si enim naturalibus ramis nõ
pepercit, ne forte nec tibi parcat, qui cũ esses oleaster, insertus es in pin-
guedinẽ oliuæ, & socius factus es pinguedinis eius. Similiter et plebis
præuaricationes uidens descriptas esse, nõ propter illos qui tũc trans-
grediebantur, sed in correptionẽ nostram, & ut sciremus, unũ & eun-
dem deũ in quem illi delinquebant, & in quẽ nunc delinquent quidã
ex his, qui credidisse dicuntur. Et hoc aut̃ Apostolũ in epist. quẽ est ad
Corinth. manifestissime ostendisse, dicentẽ: Non em̃ uolo uos ignora-
re fratres, quoniã patres nostri oēs sub nube fuerunt, & oēs in Moyse
baptizati sunt in nube & in mari, & oēs eandem escam spiritualẽ man-
ducauerunt, & omnes eundem potũ spiritualem biberunt: bibebant
enim de spirituali consequente petra, Petra autem erat Christus. Sed
non in pluribus eorũ bene sensit deus: prostrati sunt enim in deserto.
Hæc in figurã nostri fuerũt, ut nõ simus cõcupiscentes malorũ, quem-
admodũ & illi cõcupiuerunt, neq̃ idololatræ sitis, quemadmodũ qui-
dam eorũ. Sic enim scriptũ est: Sedit populus māducare & bibere, &
surrexerũt ludere. Neq̃ fornicemur, sicut quidã ex illis fornicati sunt,
& corruerũt una die uiginti tria milia. Nec tentemus Christũ, quem-
admodũ quidam eorum tentauerunt, & à serpentibus perierunt: neq̃
murmuraueritis, sicuti quidã eorum murmurauerũt, & perierũt ab ex-
terminatore. Hæc autẽ omnia in figura fiebant illis, scripta sunt autem
ad cor-

ad correptionem nostram, in quos finis seculorum deuenit. Quapro-
pter qui putat se stare, uideat ne cadat.

De transgressione populi.

Cap. XLVI.

Sine dubitatione igitur, & sine cõtradictione ostẽdente Apost. unũ
& eundẽ esse deũ, qui & illa iudicauit, & ea q̃ nunc sunt exquirat, et
causam descriptionis eorũ demonstrãte, indocti & audaces, adhuc aut̃
et imprudẽtes inueniuntur oēs, qui p̃pter transgressionẽ eorũ qui olim
fuerũt, & p̃pter plurimorũ indicto audientiã alterũ quidem aiunt illo-
rum fuisse deũ, & hunc esse mũdi fabricatorẽ, & esse in diminutione: al-
terũ uero à Christo traditũ patrẽ, & hunc esse qui sit ab uno quoq̃ eo-
rum mente cõceptus. Nõ intelligentes, quoniã quẽadmodũ ibi in plu-
rimis eorũ qui peccauerunt, nõ bene sensit deus, sic & hic sunt uocati
multi, pauci uero electi. Et quẽadmodũ ibi iniusti, & idololatræ, et for-
nicatores uitã perdidierunt, sic & hic, Et dño quidẽ prædicante in ignẽ
æternũ mitti tales, & Apostolo dicente, an ignoratis quoniã iniusti re-
gnum nõ hereditabũt: Nolite seduci, quia neq̃ fornicatores, neq̃ ido-
lolatræ, neq̃ adulteri, neq̃ molles, neq̃ masculorũ cõcubitores, neq̃
fures, neq̃ auari, neq̃ ebriosi, neq̃ maledici, neq̃ raptores regnũ dei
hæreditabũt. Et quoniã non ad eos, qui extra sunt dicit, sed ad nos, ne
proijciamur extra regnũ dei, tale aliquid operãtes, intulit, Et hæc qui-
dẽ fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, in nomine dñi Iesu Chri-
sti, & in spiritu dei nostri. Et quẽadmodũ illic cõdemnabãtur, & proij-
ciebantur hi, qui male operabãtur, & reliquos exterminabãt: similiter
hic, oculus quoq̃ effoditur scandalizãs, & pes & manus, ne reliquum
corpus pariter pereat. Et habemus præceptũ. Si quis frater nomina-
tur fornicator, aut auarus, aut idololatra, aut maledicus, aut ebriosus,
aut rapax cum huiusmodi nec cibũ sumere. Et iterũ ait Apost. Nemo
uos seducat inanib. uerbis, propter hoc em̃ uenit ira dei in filios diffi-
dentia. Nolite ego fieri participes eorũ. Et quemadmodũ ibi peccan-
tium dãnatio participabat & reliquos, quoniã placebant eis, & una cũ
eis cõuersabantur: sic & modicũ fermentũ totam massam corrũpit. Et
quemadmodũ ibi aduersus iniustos ira descendebat dei, & hic simili-
ter Apost. ait: Reuelabitur em̃ ira dei de cœlo, super omnẽ impietatẽ
& iniustitiã eorum hominũ, qui ueritatem in iustitia detinent. Et quẽ-
admodũ ibi in Ægyptios qui iniuste puniebãt Israel uindicta à deo fie-
bat, sic & hic quidẽ, dño dicente: Deus aut̃ non faciet uindictã electo-
rum suorũ, quicumq̃ clamãt ad eum die & nocte? Etiã dico uobis, fa-
ciet uindictã eorũ cito. Et Apostolo in ea q̃ est ad Thessal. ista prædi-
cante, Si quidẽ iustũ est apud deũ retribuere retributionẽ his, qui tri-
bulant uos, & uobis qui tribulamini refrigeriũ uobiscũ, in reuelatio-
ne domini nostri Iesu Christi de cœlo cum angelis uirtutis eius, & in
flam-

flamma ignis dare uindictā in eos, qui non nouerunt deum, & in eos qui non audiunt euangelium domini nostri Iesu Christi. Qui etiā pœnas pendēt interitus æternas à facie dñi, & à gloria uirtutis eius, cum uenerit magnificari in sanctis suis, & admirabilis esse omnibus, qui crediderūt in eū. Cū ergo hic & illic eadē sit in uindicādo deo iustitia dei, & illic quidē typice & tēporaliter & mediocrius, hic uero uere & semper & austerius, Ignis em̄ æternus, & quæ à cœlo reuelabitur ira dei à facie domini, quēadmodum & Dauid ait: Vultus autē domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam ipsorum.

Ostensio quod unum & idipsum sit uerbum dei dispositor ueterum & nouorum. Cap. XLVII.

Valde insensatos ostendebat presbyter eos, qui ex his quæ acciderunt his qui olim deo nō obtemperāt, tentant alterū patrē introducere, ecōtrario opposcentes quāta deus ad saluādos eos qui receperunt eum ueniens fecisset miserās eorū: tacentes autē de iudicio eius, & quæcunq; prouenient his, qui audierunt sermones eius, et nō fecerūt. Et quoniā expediebat eis si nō essent nati. Et quoniā tolerabilius Sodomis & Gomorrhæ erit in iudicio, q̄ ciuitati illi, quæ nō recepit sermonem discipulorū eius. Quemadmodū enim in Nouo testamento ea quæ est ad deum fides hominū aucta est, additamentū accipiens filium dei, ut & homo fieret particeps dei: ita & diligentia conuersationis adaucta est, cum non solum à malis operib; abstinerere iubemur, sed etiā ab ipsis malis cogitationib; & otiosis dictionibus, & sermonib; uacuis, & uerbis scurrilibus. Sic & pœna eorū, qui nō credūt uerbo dei, & contemnunt eius aduentū, & conuertuntur retrorsum, ad ampliata est, non solū temporalis, sed æterna facta. Quibuscunq; enim dixerit dñs, discēdite à me maledicti in ignem perpetuū, isti erunt semper damnati. Et quibuscunq; dixerit, Venite benedicti patris mei, percipite hæreditatem regni, quod præparatū est uobis in sempiternū, hi percipiunt regnū, & in eo proficiūt semper. Cum sit unus & idem deus pater & uerbū eius semper assistens humano generi uarijs quidē dispositionibus, & multa operās, & saluans ab initio eos qui saluantur (Sunt em̄ qui diligunt deum, & secundū suum genus sequuntur uerbū dei) & adiudicās eos qui adiudicantur, id est, eos qui obliuiscuntur deum, & sunt blasphemii & trāsgressores eius uerbi. Etenim hi ipsi qui à nobis prædicti sunt hæretici exciderunt sibi, accusantes dñm, in quem dicūt se credere. Quæ em̄ denotant in deo, qui nunc temporaliter adiudicauerit incredulos, & percusserit Ægyptios, saluabit autē obaudientes: eadē nihilominus recurrent in deū, in sempiternū quidem adiudicantem quos adiudicat, & in sempiternū dimittentem eos, quos dimittit: & inuenietur secundū illorū uerba maximi peccati causa factus his, qui in eum

in eum miserunt manus, & pupugerunt eum. Si enim non ita uenisset, utique illi domini sui interfectores facti non fuissent: & si non misisset prophetas ad eos, non utiq; occidissent eos, & apostolos quoq; similiter. His igitur qui imputant nobis, & dicunt si non Ægyptij plagati fuissent, & persequentes Israel præfocati essent in mari, non poterat deus saluare populum suum? Occurreret illud, Nisi igitur Iudæi interfectores domini facti fuissent, quod quidem abstulit ab eis æternam uitam, & apostolos interficientes, & persequentes ecclesiam in iracundiā incidissent profundum, nos saluari non poteramus? Quemadmodum enim illi per Ægyptiorū, sic & nos per Iudæorum cæcitatem accepimus salutem. Si quidem mors domini eorum quidem qui cruci eum fixerunt, & non crediderunt eius aduentum, damnatio est, saluatio uero eorum qui credunt in eum. Nam & Apostolus ait secūda ad Corinthios, Quoniā Christi suauis odor sumus deo in his qui saluantur, & in his qui pereunt, quibusdā quidem odor mortis in mortē, quibusdā odor uitę in uitā. Quibus ergo est odor mortis in mortē, nisi his qui nō credunt, neq; subiecti sunt uerbo dei? Qui sunt autē qui & tunc semetipsos morti tradiderūt: hi scilicet qui nō credunt, neq; subiecti sunt deo. Rursum autē qui saluati sunt, & acceperunt hæreditatē: hi scilicet qui credunt deo, & eam quæ est erga illum dilectionē custodierunt. Quemadmodū Chaleb Ieffone, & Iesus Naue, & pueri innocentes, qui neq; malitię sensum habuerūt. Qui sunt autē qui hic saluantur, & accipiunt uitam? Nōne hi qui diligunt deum, & qui pollicitationibus eius credunt, & malitia paruuli effecti sunt?

Secundum quid indurauit deus cor Pharaonis & ministrorum eius. Cap. XLVIII.

Sed & indurauit, inquiunt illi, deus cor Pharaonis, & famulorum eius. Qui ergo hæc imputant, non intelligunt in Euangelio ubi discipulis dicentibus dño, Quare in parabolis loqueris eis? Respondit dñs, Quoniam uobis est datum cognoscere mysteriū regni cœlorum. Illis autē in parabolis loquor, ut uidentes non uideant, & intelligentes non intelligant, ut adimpleretur apud eos prophetia Esaia dicens: In crassa cor populi huius, & aures eorum obtura, & oculos eorū obcaeca. Vestri autē beati oculi, qui uident quæ uos uidetis, & aures uestræ quæ audiunt, quæ auditis. Unus enim & idem deus, his quidē qui nō credunt, sed nullificat eum, infert cæcitātē, Quemadmodū sol, qui est creatura eius, his qui propter aliquam infirmitatē oculorum non possunt cōtemplari lumen eius: his autē qui credunt, & sequuntur eum, pleniorē & maiorem illuminationē mentis præstat. Secundū hunc igitur sermonem & Apostolus ait in secunda ad Corinthios: in quibus deus seculi huius, excæcauit mentes infidelium uti non fulgeat illuminatio Euangelij gloriæ Christi. Et iterum in ea quæ est ad Romanos,

Et quemadmodum non probauerunt deum habere in notitia, tradidit illos deus in reprobum sensum, facere quae non conueniunt. In secunda autem ad Thessalonicenses, manifeste ait de Antichristo dicēs. Et ideo mittit deus operationes erroris uti credant mendacio & iudicentur omnes, qui non crediderunt ueritati, sed consenserunt iniquitati. Si igitur & nunc, quotquot scit non credituros deus, cum sit omnium praecognitor, tradidit eos infidelitati eorum, & auertit faciem ab huiusmodi, relinquens eos in tenebris, quas ipsi sibi elegerunt: quid mirum si & tunc nunquam crediturum Pharaonē, cum his qui cum eo erant, tradidit eos suae infidelitati. Quemadmodum uerbum ait de rubo ad Moysen. Ego autem scio quoniam non dimittit uos Pharaon rex Aegypti abire, nisi cum manu ualida. Et qua ratione dominus in parabolis loquebatur, et caecitatem faciebat Israel, ut uidentes non uiderent, sciens incredulitatem eorum: eadem ratione & cor Pharaonis indurabat, ut uidens quoniam digitus dei est qui educit populum, non crederet, sed in infidelitate praecipitaretur pelago, per magicam operationem opinatus fieri exitum eorum, & rubrum mare non ex uirtute dei transitum praestitisse populo, sed naturaliter sic se habere.

Quare secundum iussu dei uasa ab Aegyptiis sumpsit populus in Exodo, & ex ipsis tabernaculum in eremo fabricauit. Cap. XLIX.

Qui uero exprobrat & imputat, quod profecturus populus iussu dei uascula omnis generis, & uestimenta acceperit ab Aegyptiis, & sic abierit, ex quibus tabernaculum factum est in eremo, ignorantes iustificationes dei & dispositiones eius, semetipsos arguunt, sicut & presbyter dicebat. Sic enim nos in typica profectio, id est, in fide in qua sumus constituti, per quam de numero gentilium exempti sumus, nemo poterit saluari. Omnes enim nos aut modica aut gradis sequitur possessio, quam ex manna iniquitatis acquisuimus. Unde enim domus in quibus habitamus, & uestimenta quibus induimur, & uasa quibus utimur, & reliqua omnis ad diuturnam uitam nostram miseratio, nisi ex his quae cum Ethnici essemus de auaritia acquisuimus, uel ab Ethnicis parentibus, aut cognatis, aut amicis, de iniustitia acquirere percipimus, ut non dicamus, quia & nunc in fide existentes acquirimus. Quis enim uendit, & non lucrari uult ab eo quod uendit? Quis aut negotians, non propterea negociatur, ut inde alatur? Quid aut & hi qui in regali aula sunt fideles, nonne ex eis quae Caesaris sunt habent utensilia, & hi qui non habent, unusquisque eorum secundum suam uirtutem praestat? Aegyptii enim populi erant debitores non solum rerum, sed & uitae suae propter patriarchae Ioseph praecedentem benignitatem. Nobis aut secundum quid debitores sunt Ethnici, a quibus & lucra, & utilitates percipimus, quae cum illi cum labore comparant, his nos in fide cum sumus sine

sine labore utimur. Adhuc populus pessimam seruitutem seruiebat Aegyptiis. Quemadmodum scriptura ait, & cum ui potestatem exercebant Aegyptii in filios Israel, & in odium eis adducebant uitam in operibus duris luto & latere, & omnibus operibus quae fiebant in campis, per omnia opera quibus eos deprimebant cum ui. Et aedificauerunt eis ciuitates munitas multum laborantes, & augentes eorum substantias annis multis, & per omnem modum seruitutis, cum illi non solum ingrati essent aduersus eos, uerum & uniuersos eos perdere uellent. Quid igitur iniuste gestum est, si ex multis pauca sumpserunt, & qui potuerunt multas substantias suas habere, si non seruissent eis, & diuites abire, paucissimam mercedem pro magna seruitute accipientes inopes abierunt? Quemadmodum si quis liber abductus ab aliquo per uim, & seruiens ei annis multis, & augens substantiam eius, post inde aliquod adminiculum consecutus, putetur quidem modica quaedam eius habere, re uera autem ex multis laboribus suis & ex acquisitione magna, pauca percipiens discedat, & ex hoc ab aliquo imputetur ei, quasi non recte fecerit, ipse magis iniustus iudex adparebit ei, qui per uim in seruitium fuerit deductus. Sic ergo sunt huiusmodi qui imputant populo pauca de multis laboribus accipienti sibi, & ipsis non imputant, qui nullam gratiam ex merito parentum debitam reddiderunt, imo & in grauissimam seruitutem redigentes, maximam ab eis consecuti sunt utilitatem: & illos quidem non signatum aurum & argentum in paucis uasculis, de suis laboribus, quemadmodum praediximus accipientes, iniuste fecisse dicunt, semetipsos autem, dicitur enim quod uerum est, licet ridiculum quibusdam esse uideatur, ex alienis laboribus, in signe aurum, & argentum, & amentum cum inscriptione & imagine Caesaris in zonis suis ferentes, iuste se facere dicunt. Si autem comparatio fiat nostra & illorum, qui iustius apparebunt accepisse, utrumne populus ab Aegyptiis, qui erant per omnia debitores, an nos a Romanis & reliquis gentibus, & a quibus nihil tale nobis debeatur? Sed & mundus pacem habet, sine timore in uis ambulamus & nauigamus quocumque uoluerimus. Aduersus igitur huiusmodi aptus erit sermo domini, Hypocrita dicēs, exime prius trabem de oculo tuo, & tunc perspicies auferre festucam de oculo fratris tui. Etenim si is, qui tibi haec imputat, & gloriatur in sua scientia, separatus est a gentiliu cœtu, et nihil est alienorum apud eum, sed & simpliciter nudus, & nudis pedibus, & sine domo in montibus conuersatur, quemadmodum aliquod ex his animalibus, quae herbis uescuntur, ueniam merebitur, ideo quod ignoret necessitatis nostrae conuersationem. Si autem ab hominibus, quae dicuntur aliena esse participatur, & arguit typum eorum, semetipsum iniustissimum ostendit, retorquens in se eiusmodi accusationem. Inuenitur enim aliena circumferens & ea quae eius non sunt concupiscens. Et propter hoc dixisse dominum: Nolite iudicare, ne iudicemini.

iudicemini: in quo enim iudicio iudicabitis, iudicabitur de uobis. Nō utiq; ut peccātes nō corripiamus, nec ut his quā malefiunt consentiamus. Sed ut dei dispositiones nō iudicemus iniuste, cum ille omnia iuste profutura prouiderit. Quoniā enim sciebat nos de nostra substantia quā ab alio accipientes haberemus, bene acturos, Qui em̄ habet, inquit, duas tunicas, det ei qui nō habet: et qui habet escā similiter faciat. Et, esuriui em̄, & dedistis mihi māducare, & nudus fui, & uestistis me. Et, cū facis eleemosynā, non sciat sinistra tua, quid faciat dextra tua. Et reliqua quaecunq; benefaciētes iustificamur uelut de alienis nostra redimētes. De alienis aut̄ ita dico, nō quasi mūdus alienus sit à deo, sed quoniā huiusmodi dationes ab alijs accipientes habemus, similiter uelut illi ab Ægyptijs, qui nō sciebant deum, & per hæc ipsa erigimus in nobismetipsis tabernaculum dei. Cum bene enim facientibus habitat deus, quemadmodū dñs ait: facite uobis amicos de māmona iniquitatis, ut hi quando fugati fueritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Quaecunq; em̄ cum essemus Ethnici, de iniustitia acquisuimus, hæc cum crediderimus in dominicas utilitates conuertentes, iustificamur. Necessarie igitur hæc in typo præmeditabātur, & tabernaculū dei ex his fabricatur, illis quidē iuste accipientib. quemadmodū ostēdimus, nobis aut̄ præostēns in ipsis qui inceperimus per aliena deo seruire.

Quemadmodum una & eadem populi profectio ex Ægypto, & ecclesie ex gentibus ostenditur. Cap. L.

Vniuersa em̄ quæ ex Ægypto pfectio fiebat populi, à deo typus & imago fiebat pfectionis ecclesie, quæ erat futura ex gentibus. ppter hoc & in finē educens eum hinc in suam hæreditatē, quam non Moyses quidē famulus dei, sed Iesus filius dei in hæreditatē dabit. Si quis aut̄ diligētius intendat his, quæ à pphetis dicuntur de fine, & quæcunq; loānes discipulus dñi uidit in Apocalypsi, inueniet easdem plagas uniuersaliter accipere gentes, quas tunc particulatim accepit Ægyptus. Talia quædā enarrans de antiquis presbyter, reficiebat nos, et dicebat, de his quidē delictis de quibus ipsæ scripturæ increpāt patriarchas & prophetas, nos non oportere exprobrare eis, neq; fieri similes Cham qui irrisit turpitudinē patris sui, et in maledictionē decidit. Sed gratias agere pro illis deo, quoniā in aduentu dñi nostri remissa sunt eis peccata: et em̄ illos dicebat gratias agere, & gloriari in nostra salute. De quibus aut̄ scripturæ non increpāt, sed simpliciter sunt positæ, nos nō debere fieri accusatores: non em̄ sumus diligentiores deo, neq; super magistrum possumus esse: sed typum quærere. Nihil enim ociosum est eorum quæcunq; in accusabilia posita sunt in scripturis.

Ostensio generationis Loth ex filiabus suis. Cap. LI.

Quemadmodum & Loth qui eduxit de Sodomis filias suas, quæ conce-

conceperunt de patre suo, qui reliquit in confinio uxorem suam statuam salis usq; in hodiernum diem. Etenim Loth non ex sua uoluntate, neq; ex sua cōcupiscentia carnali, neq; sensum neq; cogitationē huiusmodi operationis accipiens, sed consumauit typum, quemadmodum scriptura dicit: & intrauit maior nata & dormiuit cum patre suo nocte illa, & nō sciuit Loth cum dormiret nocte illa, & cum surgeret. Et in minore autem hoc idem, & non sciuit, inquit, cum dormisset secum, nec cum surrexisset. Nesciēte igitur homine, neq; libidini seruiente, dispensatio perficiebatur, per quam duæ filie, id est, duæ synagoge, ab uno & eodem patre in sobolē adoptatę significabantur sine carnis libidine. Nec enim alter erat aliquis qui semen uitale, & filiorum fructum posset dare eius, quemadmodū scriptum, Dixit autem maior ad minorem: pater noster senior est, & nemo est super terrā, qui intret ad nos, ut oportet omni terrā: ueni potionemus patrem nostrū uino, & dormiamus cum eo, & suscitemus de patre nostro semen. Ille quidem filie secundū simplicitatem & innocentiam putantes uniuersos homines perijsse, quemadmodū Sodomitas, & uniuersam terram iracundiam dei superuenisse, dicebant hæc. Quapropter & ipsæ excusabiles sunt, arbitrates se solas relictas cum patre suo ad cōseruationem generis humani, & propter hoc circūueniebant patrem. Per uerba aut̄ earum significabatur neminem esse alterū, qui possit filiorum generationem maiori & minori synagoge præstare, q̄ patrem nostrum. Pater aut̄ generis humani uerbum dei est. Quemadmodū Moyses ostendit dicens: Nōne hic ipse pater tuus possedit te, & refecit te, et creauit te? Quando igitur hic uitale semen, id est, spiritum remissionis peccatorū per quem uiuificamur effudit in humanū genus, nōne tunc conuersabatur cum hominibus, & bibebat uinum in terra? Venit, inquit, filius hominis manducans & bibens, & cum recubisset obdormiuit et somnum cepit. Quemadmodum ipse in Dauid dicebat. Ego obdormiui & somnum cepi. Et quoniā in nostra cōmunicatione & uita hoc agebatur, iterum ait: Et somnus meus suauis mihi factus est. Totū autem significatur per Loth, quoniam semen patris omnium, id est, spiritus dei, per quem facta sunt omnia, commixtus & unitus est plasmati suo: per quam cōmixtionem duæ synagoge, id est, duæ filie congregationes fructificantes ex patre filios uiuos uiuo deo. Et cum hæc fierent, uxor remanserat in Sodomis, iam non corruptibilis, sed statua salis semper manens, & per naturalia ea quæ sunt consuetudinis hominis ostendens, quoniam & ecclesia quæ est sal terræ, subrelicta est in confinio terræ, patiens quæ sunt humana: & dum sæpe auferuntur ab ea membra integra, perseverat statua salis, quod est firmamentū fidei, firmans & præmittens filios ad patrem ipsorum.

Osten-

Ostensio unum & eundem esse deum patrem nostrum & illorum. Cap. LII.

Huiusmodi quoque de duobus testamentis, senior apostolorum, discipulus disputabat, ab uno quidem & eodem deo utraque ostendens. Nec enim esse alterum deum praeter eum, qui fecit & plasmavit nos, nec firmitatem habere sermonem eorum qui dicunt, aut per angelos aut per aliam quolibet uirtutem, aut ab alio deo factum esse hunc mundum, qui est secundum nos. Si enim semel quis transmoueatur a factore omnium, & eum concedat ab aliquo altero, aut per aliam factam conditionem, quae sit secundum nos, multam incongruentiam, & plurimas contradictiones necesse est incidat huiusmodi, ad quas nullas dabit rationes, neque secundum uerisimile, neque secundum ueritatem. Et propter hoc hi, qui alias doctrinas inferunt, abscondunt a nobis quam habent ipsi de deo sententiam, scientes casum & ruinam doctrinae suae, & timentes ne uicti saluari periclitentur. Si autem credat quis unum deum, & qui uerbo omnia fecit, quemadmodum ipse Moyses ait, dixit deus: fiat lux, & facta est lux. Et in euangelio legimus: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Et apostolus Paulus similiter, Unus dominus, una fides, unum baptisma, unus deus, & pater qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis: Hic primo erit tenens caput, ex quo totum corpus compactum & conexum per omnem iuncturam subministrationis in mensura uniuscuiusque partis incrementum corporis facit, in edificationem sui in charitate. Post deinde & omnis sermo ei constabit, si & scripturam diligenter legerit apud eos, qui in ecclesia sunt presbyteri, apud quos est Apostolica doctrina, quemadmodum demonstrauimus. Apostoli enim omnes duo quidem testamenta in duobus populis fuisse docuerunt, Unum autem & eundem esse deum, qui disposuerit utraque ad utilitatem hominum, secundum post testamenta dabantur, qui incipiebant credere deo, ex ipsa demonstrauimus apostolorum doctrina, in tertio libro. Et quoniam non otiose, nec frustra ut obuenit, datum est prius testamentum: sed illos quidem quibus dabatur in seruitutem dei concurrere ad utilitatem eorum: non enim indiget deus ab hominibus seruitute: typum autem caelestium ostendens, quoniam nondum poterat homo per proprium uisum uidere, quae sunt dei: & imagines eorum quae sunt in ecclesia praefigurans, ut firma ea quae secundum nos est, fiat fides: & prophetiam futurorum continens, ut disceret homo praescium esse omnium deum.

Quis est spiritalis discipulus, qui iudicat quidem omnes, ipse autem a nemine iudicatur, & qui sunt qui iudicantur. Cap. LIII.

Talis discipulus uere spiritalis recipiens spiritum dei, qui ab initio in uniuersis dispositionibus dei affuit hominibus, & futura annuntiauit, & praesentia ostendit, & praeterita enarrat, iudicat quidem omnes, ipse autem a nemine iudicatur.

Quem

Quemadmodum iudicantur gentes. Cap. LIIII.

Nam iudicat gentes creaturae magis quam creatori seruietes, & reprobabili mente uniuersam suam operationem in uanum consumentes.

Quemadmodum iudicantur iudei. Cap. LV.

Iudicat autem etiam iudeos, non percipientes uerbum libertatis: & neque uolentes abire liberos, cum habeant praesentem liberatorem, sed in tempestiue extra legem seruire simulantes, nihil indigente deo, & Christi aduentum, quem propter salutem hominum fecit, non cognoscentes.

Ostensio quoniam duos aduentus prophetae annuntiauerunt. Cap. LVI.

Neque intelligere uolentes, quoniam duos aduentus eius omnes annuntiauerunt prophetae: unum quidem, in quo homo in plaga factus est, sciens ferre imbecillitatem, in pullo asini sedens, & reprobatus lapis aedificantibus, & sicut ouis ad uictimam adductus, & per extensionem manuum dissoluens quidem Amalech, congregans autem dispersos filios a terminis terrae, in ouile patris, & recomemoratus mortuorum suorum, qui ante dormierant, & descendens ad eos, uti erueret eos & saluaret eos. Secundum autem, in quo super nubes ueniet, superducens diem quae est sicut clibanus ardens, & percutiens terram uerbo oris sui, & spiritu per labia sua interficiens impios, & uentilabrum in manu habens, & emundans aream suam, & triticum quidem in horreum colligens, comburens autem paleas in igne inextinguibili.

Quemadmodum iudicantur, qui a Marcione sunt. Cap. LVII.

Examinabit autem & doctrinam Marcionis, quomodo accipiat duos deos esse infinita distantia separatos ab inuicem. Vel quemadmodum bonus erit, qui alienos homines abstrahit ab eo qui fecit, & ad suum aduocat regnum, & quare bonitas eius defecit, non omnes saluans, & quare circa homines quidem bonus uideatur, in ipsum autem qui fecit homines iniustissimus, auferens ab eo quae sunt eius. Quomodo autem iuste dominus, si alterius patris existit, huius conditionis, quae est secundum nos, accipiens panem, suum corpus confitebatur, & temperamentum calicis sui sanguinem confirmauit. Et quare se filium hominis confitebatur, si non eam quae ex homine est, generationem sustinuisset. Quemadmodum autem & peccata nobis dimittere poterat, quae nos nostro debeamus factori & deo. Quomodo autem & cum caro non esset, sed cum pareret quasi homo, crucifixus est, & latere eius puncto, sanguis exiit et aqua. Quod autem corpus sepelierunt sepulchros, & quid illud erat quod surrexit a mortuis.

Quemadmodum iudicantur hi qui sunt a Valentino, & ceteri gnostici. Cap. LVIII.

Iudicabit autem et eos qui sunt a Valentino omnes, quia lingua quidem confitentur unum deum patrem, & ex hoc omnia, ipsum autem qui fecerit omnia defectionis siue labis fructum esse dicunt, & unum dominum Iesum Christum filium dei similiter lingua confitentes, propria quidem

emissio

emissionem sententia sua unigenito donantes, propriam uero & alteram Christo, alteram uero saluatori: ita ut secundum eos dicantur quidem omnia esse quasi unum, unumquodque autem ipsorum separatim intelligi, & propriam habere emissionem, secundum suam coniugationem. Linguas itaque eorum uidelicet solas in unitatem cessisse, sententiam uero eorum & sensum, quae profunda sunt scrutari, decedentem ab unitate, incidere in multiforme dei iudicium, cum de his quae sibi met ipsi adinuerunt interrogabuntur a Christo: quem & postea natum quae pleroma aeternum dicunt, & emissionem eius post diminutionem siue defectionem, & propter eam passionem, quae facta est in Sophia, semet ipsos obstetricatos esse affirmant. Accusabit autem eos Homerus proprius ipsorum poeta, a quo eruditi talia inueniunt, ipso dicente haec. Inimicus est enim ille mihi, similiter atque fores inferorum, qui aliud quidem abscondit in corde suo, aliud autem enarrat.

Quemadmodum iudicabuntur Ebionitae.

Cap. LIX.

Iudicabit autem & uaniloquia prauorum gnosticorum, Simonis eos magi discipulos ostendens. Iudicabit autem & Ebionitas, quomodo possunt saluari, nisi deus est, qui salutem illorum super terram operatus est. Et quemadmodum homo transiet in deum, si non deus in hominem? Quemadmodum autem relinquet mortis generationem, si non in nouam generationem mire & inopinante a deo in signum autem salutis datam, quae est ex uirgine per fidem regenerationem: uel quemadmodum adoptionem accipiant a deo, permanentes in hac genesi, quae est secundum hominem in hoc mundo. Quomodo autem plusquam Salomon, aut plusquam Iona habebat, & dominus erat Dauid, qui eiusdem cum ipsis fuit substantiae. Quomodo autem eum qui aduersus homines fortis erat, qui non solum uicit hominem, sed & detinebat eum sub sua potestate, deuicit & eum quidem qui uicerat uicit, eum uero qui uictus fuerat hominem dimisit, nisi superior fuisset eo homine, qui fuerat uictus. Melior autem eo homine, qui secundum similitudinem dei factus est, & praecellentior, quisnam sit alius nisi filius dei, ad cuius similitudinem, dei factus est homo: & propter hoc in finem ipse ostendit similitudinem, filius dei factus est homo, antiquam plasmationem in semetipsum suscipiens, quemadmodum diximus in eo libro, qui est superior.

Quemadmodum iudicabuntur, qui putatiue dicunt dominum apparuisse.

Cap. LX.

Iudicabit autem & eos qui putatiuum inducunt. Quemadmodum enim ipsi uere se putant disputare, quando magister eorum putatiuus fuit: aut quemadmodum firmum quid possunt habere ab eo, si putatiuus, & non ueritas erat? Quomodo autem ipsi salutem uere participare possunt, si ille, in quem credere se dicunt, semetipsum putatiuum ostendebat: Putatiuum

titum est igitur, & non ueritas, omnia apud eos: & nunc iam quaeretur, ne forte cum ipsi homines non sint, sed muta animalia, hominum umbras apud plurimos proferant.

Quemadmodum iudicabuntur pseudoprophetae.

Cap. LXI.

Iudicabit autem & pseudoprophetas, qui non accepta a deo prophetica gratia, nec deum timentes, sed aut propter uanam gloriam, aut ad quaestum aliquem, aut aliter secundum operationem mali spiritus fingunt se prophetare, mentientes aduersus deum.

Quemadmodum iudicabuntur qui schismata operantur, & omnes qui se segregant ab ecclesia.

Cap. LXII.

Iudicabit autem & eos qui schismata operantur, qui sunt immanes non habentes dei dilectionem: suamque utilitatem potius considerantes, quam unitatem ecclesiae, propter modicas & quaslibet causas magnum & gloriosum corpus Christi conscindunt & diuidunt, & quantum in ipsis est interficiunt, pacem loquentes, & bellum operantes, uere liquantes culicem, & camelum transglutientes. Nulla enim ab eis tanta potest fieri correptio, quanta est schismatis pernicietas. Iudicabit autem & omnes eos, qui sunt extra ueritatem, id est, extra ecclesiam: ipsa autem a nemine iudicatur. Omnia enim ei constant, & in unum deum omnipotentem, ex quo omnia, fides integra, & in filium dei Christum Iesum dominum nostrum, per quem omnia, & dispositionis eius, per quam factus est homo filius dei, sententia firma quae in spiritu dei, qui praestat agnitionem ueritatis, qui dispositiones patris & filii exposuit, secundum quas aderat generi humano, quemadmodum uult pater.

Quemadmodum omnia consistunt ei, qui est ecclesiasticus.

Cap. LXIII.

Agnitio uera est apostolorum doctrina, et antiquus ecclesiae status, in uniuerso mundo, & caractere corporis Christi, secundum successiones episcoporum, quibus illi eam quae in unoquoque loco est ecclesiam tradiderunt, quae peruenit usque ad nos custodita sine fictione scripturarum tractatione plenissima, neque ablationem recipiens lectio sine falsatione, & secundum scripturas expositio legitima, & diligens, & sine periculo, & sine blasphemia, & praecipuum dilectionis munus, quod est preciosius quam agnitio, gloriosius autem quam prophetia, omnibus autem reliquis charismatibus supereminens.

Ostenso quod ecclesia non tantum perfectam habeat dilectionem, sed quoniam & spiritus dei super eam requiescit, & quod ab uno & eodem deo prophetia & spiritus.

Cap. LXIII.

Quapropter ecclesia omni in loco ob eam quam habet erga deum dilectionem, multitudinem martyrum in omni tempore praemittit ad patrem, reliquis autem omnibus non tantum non habentibus hanc rem ostendere apud se, sed neque quidem necessarium est dicentibus tale martyrium esse

z z eorum

eorum, martyriū uerum secundū sententiā eorum: nisi si unus aut duo aliquando per omne tempus ex quo dominus apparuit in terris, cum martyribus nostris, quasi & ipse misericordiā consecutus, opprobriū simul baiulauit nominis, & cum eis ductus est uelut adiectio quaedam donata eis. Opprobriū enim eorum, qui persecutionē patiuntur propter iustitiam, & omnes pœnas sustinent & mortificātur propter eam quæ est erga deum dilectionem, & confessionem filij eius, sola ecclesia pure sustinet, sepe debilitata, & statim augens mēbra, & integra fiens. Quemadmodū & typus eius quæ fuit illius Loth salis figmentū: similiter ut ueteres prophetæ sustinentes persecutionem, quemadmodū dominus ait: Sic enim persecuti sunt prophetas, qui ante uos fuerunt, quoniam noue quidem, sed idem spiritus requiescēs super eam, ab his qui non recipiunt uerbum dei persecutionem patitur.

Quomodo propheta omnia prædixerunt, quæcūq; Christus operatus est. Cap. LXV.

Quod quidē prophetæ cum reliquis q̄ prophetabāt, & hoc pphe-
tauerunt, quoniā super quoscūq; requieuerit spūs dei, & obedi-
uerint uerbo patris, et secundū uirtutē seruiert ei, persecutionē patien-
tur, & lapidabuntur, & occidentur. In semetipsis em̄ hæc omnia præfi-
gurabāt prophetæ, propter dilectionem dei, & propter uerbum eius.

*Quoniam propheta membra Christi sunt, & quemadmodum unusquisq; eorum, secundum quod
erat membrum, secundum hoc & prophetauit: quoniam omnia quæ propheta
prædixerunt, Christus impleuit. Cap. LXVI.*

Cum enim & ipsi membra essent Christi, unusquisq; eorū secun-
dum quod erat membrū, secundum hoc & prophetationē mani-
festabat, omnes & multi unum præformātes, & ea quæ sunt unius an-
nunciantes. Quomodo enim per nostra membra operatio quidē uni-
uersi corporis ostenditur, figura autē totius hominis per unum mem-
brum non ostenditur, sed per omnia: sic & prophetæ omnes quidem
unum præfigurabāt, unusquisq; autē eorum secundū quod erat mem-
brum, secundū hoc & dispositionem adimplebat, & eam quæ secun-
dum illud membrū erat operationem Christi prophetabat. Quidam
enim in gloria uidētes eum, gloriosam eius apud patrē à dextris con-
uersationem uidebant. Alij super nubes quemadmodū filium homi-
nis uenientem, & dicentes de eo, Videbunt in quem compunxerunt,
aduentū eius significabāt, de quo ipse ait: Putas cum filius hominis ue-
nerit, inueniet fidem super terrā: de quo & Paulus ait: Si tamē iustum
est apud deum, retribuere eis qui tribulant nos tribulationē, & uobis
qui tribulamini requiem nobiscū in reuelatione domini Iesu de cœlo,
cum angelis uirtutis dei, & in flāma ignis. Alij uero iudicem dicentes
eum, & diem dñi tanq̄ clibanum ardentem, qui colligit triticū in hor-
rea, paleas autē comburet igni inextinguibili: comminabantur eis qui
in crea-

increduli erant, de quibus & ipse dñs ait: Abite maledicti in ignē æter-
num, quem præparauit pater meus diabolo, et angelis eius. Et Apost.
similiter ait: Qui pœnas dabunt interitus æternas, à facie dñi & à glo-
ria uirtutis eius, cum uenerit glorificari in sanctis suis, & ammirabilis
fieri his qui credūt in eum. Et qui dicunt, speciosus forma præ filijs ho-
minum, & unxit te deus, deus tuus oleo lætitiæ præ confortib. tuis, &
accingere gladiū tuū potentissime circa femur tuū, & specie tua & pul-
chritudine tua, intēde prospere, procede, & regna, propter ueritatē, &
mansuetudinē, & iustitiā: & quæcūq; alia talia sunt de eo, eam quæ est
in regno speciem eius & decorē, & exultationē supercoruscantē & su-
pereminētē omnib. qui regenerātur sub ipso, significabāt, ut qui au-
diunt cōcupiscerent ibi inueniri, placētia facientes deo. Qui iterū di-
centes homo est, & quis cognoscet eum, & ueni ad prophetā, & pepe-
rit filiū, & uocatur nomen eius admirabilis, consiliarius, deus fortis: &
qui eum ex uirgine Emanuel prædicabāt: ad uisionē uerbi dei ad pla-
sma eius manifestabāt, quoniā caro erit, & filius dei filius hominis, pu-
rus purā aperiens uuluam eam quæ regenerat homines in deum, quā
ipse puram fecit, et hoc factus quod nos, deus fortis, & inenarrabile ha-
bet genus. Et qui dicunt, Dñs in Sion locutus est, & de Hierusalē de-
dit uocem suam, & notus in ludæa deus, qui in ludæa aduentū eius si-
gnificabant. Qui autē rursus dicunt ab Africo uenire deum, & de mon-
te umbroso & condenso, aduentū eius qui est ex Bethlehem dicebāt,
quemadmodū ostendimus in eo libro, qui est ante hunc: Vnde is qui
præest, & pascit populū patris sui, uenit. Qui autē dicūt aduentum eius,
quemadmodū ceruus claudus saliet, & plana erit lingua mutorum, &
aperientur oculi cæcorū, & aures surdorum audient, & manus resolu-
tæ, & genua debilia firmabuntur, & resurgēt qui in monumentis mor-
tui sunt, & ipse infirmitates nostras accipiet, & lāguores portabit: eas
quæ ab eo curationes fiebant annuntiauerunt. Quidam autem homi-
nem infirmū & ingloriosum, & scientem ferre infirmitatem, & seden-
tem super pullum asini, uenturū Hierosolymam, & dorsum suum po-
nētē ad flagella, & maxillas suas ad palmas, & quemadmodū ouem
adduci ad uictimam, & aceto & felle potari, & ab amicis qui proximi
sunt derelinqui, & extendentem manus per totam diem, & ab eis qui
eum intuebantur, subsannari & maledici, & partiri uestimenta eius, &
super uestimentū eius mitti sortem, & in limen mortis deductū, & om-
nia talia: eum qui secundum hominem est aduentum eius, sicut intra-
uit Hierosolymā, in qua & passus & crucifixus sustinuit omnia quæ
cunque sunt prædicta, prophetabant. Alij autem dicentes, Rememo-
ratus dominus sanctus mortuorum suorum, qui prædormierunt in
terra limi, & descendit ad eos uti erigeret, ad saluandum illos: causam

reddiderunt, propter quam passus est haec omnia. Qui autem dixerunt, In illa die dicit dominus: Occidit sol meridie, & erunt tenebrae super terram in die lucis, & conuertantur dies festos uestros in luctum, & uniuersa cantica uestra in lamentationem: eum occasum solis, qui crucifixo eo fuit ab hora sexta, manifeste annuntiauerunt. Et quia posteaque hoc factum est, hi qui secundum legem erant dies festi eorum & cantica, in luctum & lamentationem eorum conuerterentur, cum inciperent tradi gentibus. Adhuc etiam manifestius hoc idem & Hieremias ostendit, sic dicens de Hierusalem, Exinanita est quae parit, te dicit anima eius, occidit sol ei, cum adhuc medius dies esset, confusa est, & impropriū passa est, reliquos eorum in gladium dabo in conspectu inimicorum eorum. Qui autem dixerunt eum dormisse, & somnū cepisse, & resurrexisse, quoniam dominus suscepit eum, praecipientes principibus, caelorum aperire aeternas portas, ut introeat rex gloriae, resurrectionem eius quae ex mortuis per patrem & receptionem in caelos praekonauerunt. In eo autem quod dixerunt, A summo caelo egressio eius, & occursum eius usque ad summum caeli, & non est qui se abscondat a calore eius, quoniam illuc assumptus est, unde & descendit, & non est qui iustum iudicium eius effugiat. Id ipsum annuntiabant qui dicebant, Dominus regnauit, irascatur populi, qui sedes super Cherubin, commoueatur terra. Partim quidem eam quae post assumptionem eius facta est super eos, qui in eum crediderunt iram ab omnibus populis, & motum uniuersae terrae aduersum ecclesiam prophetabant: partim autem ueniente eo de caelis cum angelis uirtutis eius, commoueri uniuersam terram, quemadmodum ipse ait: Erit terrae motus magnus, qualis non est factus ab initio. Et rursus in eo cum dicit, Quisquis iudicatur ex aduerso adstet, & quisquis iustificatur appropinquet puero dei, Et uae uobis, quoniam omnes ueterascetis sicut uestimentum, & tinea comedet uos, & humiliabitur omnis caro, & exaltabitur dominus solus in altissimis: significatur quoniam post passionem, & assumptionem, omnes qui contra eum fuerunt, sub pedibus eius subiiciet deus, & ipse super omnes exaltabitur, & nemo qui iustificetur, aut comparetur ad eum. Et qui dicunt dispositurum deum testamentum nouum hominibus, non quemadmodum disposuit patribus in monte Choreb, & cor nouum, & spiritum nouum dare hominibus, & rursus, Antiqua nolite reputare, ecce facio noua quae nunc orientur, & scietis & faciam in deserto uiam, & in terra inaquosa, flumina ad potandum genus electum populum meum quae acquisiui, ut uirtutes meas enarret, quae est noui testamenti libertas, haec manifeste annuntiabant, & nouum uinum quod in nouos utres mittitur per fidem quae est in Christo, quam annuntiauit ortam in eremo uiam iustitiae, & in terra inaquosa flumina spiritus sancti, adhaec quare genus electum dei, quod acquisiuit, ut uirtutes eius enarrentur, sed non ut blasphemaret eum qui haec fecit deus, Et reliqua omnia, quae cumque

per tan

per tantam seriem scripturae demonstrauimus prophetas dixisse, spiritalis uere qui est interpretabitur unumquodque eorum quae dicta sunt, in quem dictum sit characterem dispositionis domini, & integrum corpus operis filij dei ostendens, semper eundem deum sciens, & semper eundem uerbum dei cognoscens, etiam si nunc nobis manifestatus est, & semper eundem spiritum dei cognoscens, etiam si in nouissimis temporibus. noue effusus est in nos, & a conditione mundi usque ad finem in ipsum humanum genus, ex quo qui credunt deo, & sequuntur uerbum eius, percipiunt eam quae ab eo est salutem. Qui uero abscedunt ab eo, & contemnunt praeccepta eius, & per opera sua inhonorant eum qui se fecit, & sententia sua blasphemant eum qui se alit, iustissimum aduersus se coaceruant iudicium. Hic igitur examinat omnes, ipse uero a nemine examinatur, neque patrem suum blasphemans, neque dispositiones eius frustrans, neque patres accusans, neque prophetas ex honorans, aut ab alio deo dicens eos, aut iterum ex alia et alia substantia fuisse prophetas. Dicemus autem aduersus omnes haereticos, et primo quidem aduersus eos qui sunt a Marcione, et aduersus eos qui sunt similes illis, ab altero deo dicens esse prophetas. Legite diligentius id quod ab apostolis est euangelium nobis datum, & legite diligentius prophetas, & inuenietis uniuersam actionem, & omnem doctrinam, & omnem passionem domini nostri praedicatam in ipsis.

Aduersus eos qui dicunt, quid noui ueniens attulit Christus?

Cap. LXVII.

Si autem subit uos huiusmodi sensus ut dicatis, Quid igitur noui dominus attulit ueniens? cognoscite quoniam omnem nouitatem attulit, semet ipsum afferens, qui fuerat annuntiatus. Hoc enim ipsum praedicabatur, quoniam nouitas ueniet innouatura & uiuificatura hominem. Regis enim aduentus ab his quidem qui mittuntur seruis praenuntiatur propter apparatus, & expeditionem eorum, qui incipient suscipere suum dominum. Cum autem uenit rex, & illi praenuntiato gaudio adimpleti sunt, qui sunt subiecti, & perceperunt eam, quae est ab eo libertatem, & participant uisionem eius, & audierunt sermones eius, & fruituri sunt muneribus ab eo, non iam requiratur quid noui attulit rex super eos, qui annuntiarunt aduentum eius, apud eos uidelicet qui sensum habent: semetipsum enim attulit, & ea quae praedicta sunt bona, in quae concupiscebant angeli intendere, & donauit hominibus. Tunc autem fuissent serui mendaces, & non a domino missi, si non Christus adueniens talis, qualis & praedicabatur, adimpleset eorum sermones. Quapropter dicebat, Ne putetis quoniam ueni soluere legem aut prophetas. Non ueni soluere, sed adimplere. Amen enim dico uobis, donec pertransiet caelum & terra, iota unum, aut unus apex non transiet a lege & prophetis, quoad usque omnia fiant. Omnia enim ipse adimpleuit ueniens, & adhuc implet in ecclesia usque consummationem a lege praedictum Nouum testamentum. Quemadmodum & Paulus apostolus

z 4 eius

eius ait, in ea quæ est ad Ro. Nunc aut sine lege iustitia dei manifestata est, testificata à lege & pphetis. Iustus enim ex fide uiuet. Hoc aut quoniam iustus ex fide uiuet, per pphetas prædictum fuerat. Vnde aut poterat prædicere pphetæ regis aduentum, & eam libertatem quæ ab eo datur præeuangelizare, & omnia quæ à Christo facta sunt & sermone & operatione, & passionem eius prænuntiare, & Nouum testamentum prædicare, si ab altero deo prophetica inspirationem acceperunt, ignorantes in enarrabilem patrem secundum uos, et regnum eius, et dispositiones eius, quas filius dei præstabit in nouissimo dierum. Casu quodam hæc euenisse non potestis dicere, tanquam à pphetis quidem de altero quodam dicta, similiter aut euenirent domino. Omnes enim pphetæ hæc eadem pphetauerunt. Sed neque alicui ex ueteribus euenirent: si enim euenissent alicui ex ueteribus, ista, non utique qui postea fuerunt pphetæ in nouissimis temporibus. affutura hæc. Adhuc etiam nemo est neque patrum, neque prophetarum, neque antiquorum regum, circa quem proprie ac specialiter factum sit aliquid horum. Nam omnes quidem Christi passiones pphetauerunt, ipsi autem ad patiendum similiter, ut ipsa prædicta sunt dominicæ passionis, in nullo altero facta sunt. Neque enim sol medio die occidit aliquo de ueteribus, mortuo, neque scissum est uelum templi, neque terra mota est, neque petrae disruptæ sunt, neque mortui surrexerunt, Neque in tertia die quis illorum surrexit, neque receptus est in caelum, neque cum assumeretur aperti sunt caeli, neque in nomen alicuius alterius crediderunt gentes, neque quis ex eis mortuus et resurgens aperuit nouum libertatis testamentum. Non igitur de altero, sed de domino, in quem concurrerunt omnia prædicta signa, dicebant pphetæ. Si autem aliquis Iudæis ad uocationem præstans, erectionem templi, quæ postea in Babylonem transmigrauerunt facta est sub Zorobabel, & discessionem populi quæ facta est post lxx. annos, dicat hoc esse Nouum testamentum, cognoscat quoniam lapideum quidem templum restitutum est tunc: adhuc enim illa quæ in lapideis tabulis facta fuerat lex seruabatur. Nouum autem testamentum datum est nullum, sed ea lege quæ per Moysen data est, utebatur usque ad aduentum domini: A domini autem aduentu Nouum testamentum ad pacem reconcilians, & uiuificatrix lex in uniuersam exiit terram, quemadmodum dixerunt pphetæ: Ex Sion enim procedet lex, & uerbum domini de Hierusalem, & arguet populum multum: & coccident gladios suos in aratra, & lanceas suas in falces, & iam non discunt pugnare. Si igitur alia lex, & uerbum exiens ab Hierusalem tantam pacem fecit apud eas gentes quæ eum receperunt, et per eas arguit imprudentiam multum populum, uidetur consequens de altero dixisse pphetas. Si autem libertatis lex, id est, uerbum dei, ab apostolis qui ab Hierusalem exierunt annuntiatum, uniuersam terram in tantam transformationem fecit, quod gladios & lanceas bellatorias in aratra fabricauerunt ipsi,

runt ipsi, & in falces quæ donauit ad metendum frumentum in organa pacifica demutauerunt, & iam nesciunt pugnare, sed percussi & alteram præbent maxillam, non de alio prophetæ dixerunt hæc, sed de eo qui fecit ea. Hic autem est dominus noster, & in hoc est sermo uerus, quoniam ipse est qui aratrum fecit, & falcem intulit, hoc est, hominis primam seminationem, quæ fuit secundum Adam plasmatio, & in nouissimis temporibus per uerbum collectam fructificationem: & propter hoc quod initium fini coniungebat, utrorumque dominus existens, in fine quidem aratrum ostendit lignum copulatum ferro, & sic eius expurgauit terram, quoniam firmum uerbum adunitum carni, & habitu tali confixus emundauit syluestrem terram. Initio autem falcem figurabat per Abel, significabat iusti generis humanam collectionem. Vide enim, inquit, quem admodum iustus perit, & nemo intuetur, & uiri iusti tolluntur, & nemo excipiet corde. Hæc autem in Abel quidem præmeditabantur, in prophetis uero præconabantur, in domino autem perficiebantur, & in nobis autem id ipsum est, consequente corpore suum caput.

Aduersus eos qui dicunt quædam à summitate dixisse pphetas, quædam uero à mundi fabricatore.

Cap. LXVIII.

ET aduersus eos quidem qui ab alio deo pphetas dicunt, ab altero autem dominum patrem nostrum, talia sunt apta, si quo modo tandem quiescant à tanta irrationabilitate. Propter hoc enim & laboramus eas quæ sunt ex scripturis adhibere ostensiones, ut ipsis sermonibus confutantes eos, quantum in nobis est, cohibeamus eos à grandi blasphemia, & à multorum deorum dementi fabricatione.

Quemadmodum de eisdem ipsis dictis discrepant à semetipsis, qui sunt à Valentino.

Cap. LXIX.

ADuersus eos rursus qui sunt à Valentino, & reliquos falsi nominis gnosticos, qui aliquando quidem à summitate quædam eorum quæ sunt in scripturis posita dicta dicunt, propter semen quod est inde, aliquando uero à medietate propter matrem prunicam audacem, multa etiam à mundi fabricatore, à quo & missi sunt pphetæ, dicimus ualde irrationabile esse in tantum inopie deducere patrem uniuersorum, quasi non habuerit sua instrumenta, per quæ purè ea quæ sunt in pleromate annuntiarentur. Quem enim timebat, ut non libere & sine commixtione eius spiritus qui est in diminutione & ignorantia factus, proprie ac separatim significaret uoluntatem suam? An timebat ne plurimi saluarentur, cum plures pure audissent ea quæ sunt ueritatis? An rursus impotens erat ipse sibi præparare eos, qui aduentum saluatoris prænuntiarent? Si autem cum huc uenisset saluator suos apostolos misit in mundum, pure aduentum eius annuntiantes, & uoluntatem patris docetes, in nullo comunicantes neque gentium, neque Iudeorum doctrinæ: multo magis in pleromate mittentes prædi-

prædicatores proprios destinasset, annunciâtes in hunc mundū futurum aduentū eius, in nullo cōmunicantes his pphetis qui sunt à Demiurgo. Si autē cum esset intra pleroma, usus est his pphetis qui erant secundū legem, & per eos ostēdit quæ sunt sua, multo magis cum huc uenisset his ipsis usus fuisset magistris, & per eos annuñciasset nobis Euangeliū. Iam igitur non Petrū & Paulum, & reliquos apostolos dicant annuñciasse ueritatē, sed scribas & pharisæos, & reliquos per quos lex annuñciabatur. Si autē suos in suo aduentu proprios apostolos emisit spiritu ueritatis, & nō spiritu erroris: hoc item spiritu uerbū dei, & siquidē de principalitate spūs fuit, secundū regulam ipsorū, spiritus lucis, & spūs ueritatis, & spiritus perfectionis, & spūs agnitionis: is uero qui à Demiurgo fuit spūs ignorantiae, & diminutionis, & erroris, & umbræ progenies: quemadmodū in uno & eodem potuit esse perfectio & diminutio, et ignorantia, error & ueritas, lux & tenebræ. Si autē in prophetis impossibile erat hoc ita esse, sed ab uno deo uerbum dñi præconabant, & aduentum filij eius annuñciabant: multo magis dñs ipse nunquā modo quidem de principali, modo uero de subiecta deminatione fecisset sermones, & agnitionis, & ignorantiae simul factus magister. Nec unquā modo quidem mundi fabricatorē, modo autē eum qui super hunc, glorificaret patrem, quemadmodū ipse ait, Nemo immittit cōmissuram uestimenti noui in uestimentū uetus, nec mittit uinum nouum in utres ueteres. Igitur aut omni modo & ipsi abstineant se à prophetis, tanquā à ueterib. & nō dicant eos ab ea nouitate, quæ secundum principalitatē est quædā dixisse, præmissos à Demiurgo: aut rursus arguentur à dño dicente, nouum uinum non mitti in utres ueteres. Vnde autē semen matris ipsorū poterat cognoscere ea quæ erant intra pleroma sacramenta, & de his eloqui, siquidē extra pleroma existens mater, peperit hoc ipsum semen, quod extra pleroma & extra agnitionem esse dicūt, quod est ignorantia. Quomodo igitur id quod erat ignorātia semen conceptum agnitionem annuñciare poterat: aut quemadmodū ipsa mater, ea quæ erant pleromatib. cognoscebat sacramēta, informis & infigurata, quasi abortiuū proiecta foras, & ibi apta & formata, & ab horo phibita interius ingredi, & usquē ad consummationē extra pleroma perseuerās, id est extra agnitionē. Rursus autē passionem dñi typū esse dicentes extēnsionis Christi superioris, quam extensus hora formauit eorū matrem, in reliquis arguūtur, iam nō habentes similitudinē typum ostendere. Vbi enim rursus Christus accito & felle potatus est: aut ubi diuisa sunt uestimenta eius, aut ubi punctus est, & exiuit sanguis & aqua: aut ubi guttas sanguinis sudauit: & reliqua quæcunquē domino acciderūt, de quibus dixerunt prophetae. Vnde ergo de his quæ tunc quidem nondū uenerant, incipiebant autē

eueniā

euenire, aut mater aut semen eius diuinauit. Adhuc etiā super hæc dicunt quidem à principalitate quædam dicta, confutati ab his quæ in scripturis de Christi aduentu referuntur. Quæ autē sint hæc non iam unum sentiunt, sed alij alia de his ipsis respondent. Si quis enim experimentum eorum uolens accipere, separatim interroget quo sermone eos qui excellentes sint apud eos, inueniet alium quidem dicentem de Propatore, id est, de Bytho esse id quod interrogetur. Alium uero de initio omnium, id est de unigenito. Alterū uero de patre omniū, hoc est, uero. Alter rursus dicet, de uno æone eorum qui sunt in pleromate æones dici. Alij autē de Christo, & alius de saluatore. Qui autem illorum peritior est, postea multum tacens protexerit, de horo ait dictū esse. Alius uero eam quæ est intra plenitudinem Sophiam significari. Alius uero illam quæ extra plenitudinē est matrem annuñciari. Et alius mundi fabricatorē deum dicet. Tantæ sunt de uno inter eos diuersitates, de iisdem scripturis uarias habentes sentētiās: & uno eodemquē sermone lecto, uniuersi obductis supercilij agitantibus capita, ualde quidem altissime se habere sermonē dicunt, non autem omnes capere magnitudinem eius intellectus qui ibidem continetur, & propter hoc silentium maximā rem esse apud sapientes. Oportet enim eam quæ sit sursum Sigen per id quod est apud eos silentiū deformari. Sic autem abeunt omnes, quotquot sunt tantas de uno gestantes sentētiās, in abscondito ferentes secum sua acumina. Cum igitur inter eos conuenierit de his quæ in scripturis sunt prædicta, tunc & à nobis confutabuntur. Non enim bene sentientes, interim tamen semetipsos arguunt, de iisdem uerbis non consentientes. Nos autē unum & solum uerū deum doctorem sequentes, & regulam ueritatis habentes eius sermones, de iisdem semper eadem dicimus, omnes unum deum scientes, factorem huius uniuersitatis, qui prophetas misit, qui eduxit populum de terra Ægypti, qui in nouissimis tēporibus filium suū manifestauit, uti confunderet incredulos, & exquireret iustitiæ fructum.

Ostenso de domini sermonibus confitentis se à deo patre missum, à quo & propheta uenerunt, & patres electi sunt. Cap. LXX.

Quem enim non cōfiteatur dñs, nequē ab altero deo dicere prophetas, nisi à patre eius, nequē ab aliqua alia substātia, sed ab uno & eodem patre, nequē alium aliquem ea quæ sunt in hoc mundo fecisse, nisi suum patrē docens sic. Homo erat quidā paterfamiliās, & plantauit uineam, & sepē circūdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eā colonis, & peregre pfectus est. Cum autē appropinquasset tempus fructuū, misit seruos suos ad colonos, ut acciperent de fructibus suis. Et coloni apprehensis seruis, unū quidem ceciderunt, aliū autem lapidauerunt, alium uero occiderunt. Iterum misit alios seruos plures

plures prioribus, & fecerunt eis similiter. Nouissime autem misit eis filium suum unicū, dicens, Forte uerebuntur filiū meum. Coloni uero cum uiderent filium dixerunt intra se, Hic est haeres, uenite occidamus eum, & habebimus haereditatē eius: & apprehensum eum eiecerunt extra uineam, & occiderunt. Cum ergo uenerit dñs uineae, quid faciet colonis illis? Et dixerunt illi, Malos male perdet, & uineā suam locabit alijs colonis, qui reddent ei fructus temporibus suis. Iterum dicit dñs: Nunquid legistis, Lapidem quem reprobauerunt aedificantes, hic factus est in caput anguli. A dño factū est istud, & est mirabile in oculis nostris. Propter quod dico uobis, quoniam auferetur à uobis regnum dei, & dabitur genti facienti fructum eius. Per quā ostendit manifeste discipulis suis, unum quidem & eundem patrē familiās, hoc est, unum deum patrem, qui per seipsum omnia fecit. Varios uero agricolas, quosdā quidem cōtumeliosos, & superbos, & infructuosos, & dñi interfectores: quosdā uero cum omni obedientia reddentes fructus temporibus suis: & eundem hunc patrē familiās aliquando quidem mittentē seruos, aliquando quidē filium suum. A quo igitur patre missus est filius ad eos colonos qui interfecerunt eum, ab hoc & serui. Sed filius quidē quasi à patre ueniens principali autoritate dicebat, Ego autē dico uobis, Serui autē quasi à dño seruiliter, & propter hoc dicebant, Hæc dicit dñs. Quem igitur illi dominū præconabant incredulis, hunc Christus tradidit his qui obediunt sibi, & qui priores, siue primum per seruilem legisationem uocauerat deus: hic posteriores siue postea per adoptionem assumpsit. Plantauit enim deus uineā humani generis, primo quidem per plasmationē Adæ, & electionē patrum: tradidit autē colonis per eam legisationē, quæ est per Moysen. Sepem autē circumdedit, id est circumterminauit eorum culturam, & turrim aedificauit, Hierusalem elegit, & torcular fodit, receptaculū prophetici spiritus præparauit, & sic prophetas misit antequam esset in Babylonem transmigratio. Et post transmigratiōē alios iterum plures quā priores expetentes fructus, dicentes illis, Hæc dicit dñs omnipotens, Emundate uias uestras, & mores uestros, iudicium iustum iudicate, & misericordiam & misericordiam facite unusquisque ad fratrem suum: in uiduam, & orphanū, & proselytum, & pauperē ne exercueritis potentatū, & unusquisque malitiæ fratris sui ne recordemini in cordibus uestris: & iurandū falsum nolite diligere. lauamini, mundi estote, auferre nequitias à cordibus uestris, discite benefacere, exquirite iudiciū, defendite uim patientem, iudicate pupillo, & iustificatē uiduam, & uenite disputemus dicit dominus. Et rursum, Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolium. Diuerte à malo, & fac bonum, inquire pacem & persequere eam. Hæc præconantes prophetæ fructum petebant iustitiæ. Non credenti

bus autē

bus autem illis nouissime filium suum misit dominum nostrum Iesum Christū, quem cum occidissent mali coloni, proiecerunt extra uineā. Quapropter & tradidit eam dñs deus nō iam circūuallatā, sed expansam in uniuersum mundū alijs colonis, reddentibus fructus temporibus suis, turre electionis exaltata ubique et speciosa, ubique enim præclara est ecclesia, & ubique circūfossam torcular, ubique enim sunt qui suscipiunt spiritū. Quoniam enim filium dei reprobauerunt, & eiecerunt eum, cum eum occidissent extra uineā, iuste reprobauit eos deus, & extra uineā existentibus gentibus dedit fructificationē culturæ. Quemadmodū & Hieremias propheta ait: Reprobauit dñs, & abiecit gentē faciētem hæc, quoniam fecerunt filij Iuda malignū in cōspectu meo, dicit dñs. Similiter autē & Hieremias, Constitui super uos exploratores, dicentes, Audite uocē tubæ: & dixerunt, nō audiemus, propter hoc audierunt gentes, & qui pascunt pecora in eis. Vnus ergo & idē deus pater qui plantauit uineā, qui populū eduxit, qui prophetas misit, qui filium suū misit, qui uineā dedit alijs colonis, his qui reddunt fructū in temporibus suis. Et propter hoc dicebat dñs discipulis suis, bonos operarios nos præparās. Attēdite uobis & uigilate semper in omni tempore, ne quando grauentur corda uestra in crapula & ebrietate, & cogitationibus secularibus, & repente adsistat super uos dies illa. Superueniet enim quasi laqueus super oēs sedentes super faciē terræ. Sint igitur lumbi uestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus uestris, & uos similes hominibus expectantibus dñm suum, quando reuertatur à nuptijs. Quomodo enim factum est in diebus Noe, manducabāt, & bibebant, emebant, & uendebāt, nubebant & nubebantur, & non scierūt, quoad usque intrauit Noe in arcā, & uenit diluuiū, & perdidit omnes: Quemadmodum factū est in diebus Loth, manducabant & bibebāt, emebāt & uendebant, plantabant & aedificabant, qua die exiuit Loth à Sodomis, pluit ignem de caelo, & perdidit oēs: sic erit & in aduentu filij hominis. Vigilate igitur, quoniam nescitis, qua die dñs uester ueniet. Unū & eundē annuntians dñm, qui in temporibus Noe propter inobediētiā hominum superinduxit diluuiū, & temporibus Loth propter multitudinem peccatorū Sodomitarū pluit ignē à caelo: & in nouissimo tempore propter hæc eandē inobediētiā, & similia peccata, superduxit diem iudicii: in quo ait tolerabilius Sodomis et Gomorrhis futurū quā illi ciuitati & domui, quæ nō receperit uerbū apostolorū eius. Et tu autē Capharnaū dicebat, nunquid usque ad cælū exaltaberis: usque ad inferos descendes. Quoniam si in Sodomis factæ fuisset uirtutes, quæ factæ sunt in te, mansissent usque in hodiernū diē. Verūtamen dico uobis, tolerabilius erit Sodomis in die iudicii quā uobis: Unus & idē cū semper sit uerbū dei, credentibus, quidē ei fontē aquæ in uitam æternā dans, infructuosam uero

A fici ar

fici arborē arefaciens, & statim: Et temporib. Noe iuste diluuiū inducens, uti extingueret pessimū genus eorum qui tunc erāt hominū, qui iam fructificare deo nō poterāt, cum angeli trāsgressores cōmixti fuissent eis, & ut peccata eorū cōpesceret, seruare uero arcae typū Adæ plasmationem, & temporib. Loth, qui pluerat super Sodomā & Gomorham ignē & sulphur de ccelo, exemplū iusti iudicij dei, ut cognoscerent oēs, quoniā omnis arbor quae nō facit fructū excidetur, & in ignē mittetur, & in uniuersali iudicio tolerabilius Sodomis utēs, q̄ his, qui uiderunt eius uirtutes quas faciebat, & nō crediderunt in eum, neq; receperunt eius doctrinā. Quemadmodū enim maiorē dedit gratiā per suum aduentū his, qui crediderūt ei, & faciūt eius uoluntatē: sic & maiorem in iudicio habere poenā eos qui nō crediderūt ei significauit, iustus existens super oēs aequaliter, & quib. plus dedit, plus ab eis exacturus: plus autē non qd' alterius patris agnitionē ostēdit, sicut per tot & tanta ostendimus, sed quia maiorē dominationē paternę gratię per suum aduentū effudit in humanū genus. Si cui autē non sufficiunt quae prēdiximus, ad credendū ab uno & eodē patre prophetas missos esse, à quo dñs noster missus est, aperiēs aures cordis sui, & Christū Iesum dñm magistrū aduocans audiat dicentē eum, Simile est regnū ccelorū regi nuptias facienti filio suo, & mittenti seruos suos, ad congregandū eos qui uocati fuerunt ad nuptias: & illis nolentib. obedire, iterū ait, et alios seruos misit, dicēs: Dicite his qui sunt uocati, Venite, prandium meū parauit, tauri & omnia saginata occisa, & omnia parata sunt, uenite ad nuptias. Illi autē abierūt negligētēs eum, alij quidē in agrū suum, alij autē ad negociationē suam. Reliqui uero arripuerunt seruos eius, et alios quidē contumeliose tractauerunt, alios uero occiderūt. Rex autē cum audisset iratus est, & mittēs exercitus suos perdidit interfectores illos, & ciuitatē eorum succendit, & dixit seruis suis, Nuptiae quidem paratae sunt, uocati uero nō fuerunt digni. Ite igitur ad exitus uiarum, & quotquot inueneritis cōgregate ad nuptias. Et exeuntes serui eius congregauerunt oēs quotquot inuenerūt bonos & malos, et impletę sunt nuptiae discumbentib. Introiens autē rex uidere recubentes, uidit ibi hominē nō uestitū ueste nuptiali, et dicit ei, Amice quō uenisti huc nō habens indumentū nuptiarū? Illo autē obmutescēte, dixit rex minorib. stris, Tollite eū à pedib. & manib. & mittite eū in tenebras q̄ sunt exteriores, ibi erit fletus et stridor dentiū. Multi em̄ sunt uocati, pauci uero electi. Manifeste em̄ per hæc uerba sua ostendit dñs omnia, & quoniā unus rex & dominus omniū pater, de quo & antea dixit, Neq; in Hierosolyma iures, quoniā ciuitas est magni regis: Et quoniā ab initio nuptias preparauit, & propter immensam benignitatē per seruos suos uocabat priores ad conuiuū nuptiarū, & ubi illi noluerunt obedire, rur-

sus alios

sus alios seruos misit cōuocans eos, neq; sic obedierunt ei, Sed & eos qui uocationē annuntiabāt, lapidauerunt & occiderunt. Illos quidem mittēs exercitus suos & ciuitates illorū succedit: ex omnib. autē uis, id est, ex uniuersis gentib. ad cōuiuū nuptiarū filij sui cōuocauit, quē admodū et per Hieremiā ait: Et misi ad uos seruos meos pphetas dicere, Auertimini unusquisq; à uia nequissima & meliora facite opera uestra. Et rursus per eundem, Et misi, inquit, ad eos oēs seruos meos pphetas inter diem & ante lucē, et non obedierūt mihi, neq; intenderūt aures ipsorū: & dicas eis hunc sermonē, Hoc genus quod nō obediuit uocem dñi, neq; recepit disciplinā, defecit fides ex ore ipsorū. Qui igitur nos per apostolos undiq; uocauit dñs, hic per prophetas uocabat eos qui olim fuerunt, quemadmodū ex sermonib. domini ostenditur: & non ab alio autē apostoli, etiam si uarijs gentibus præconabant, sed ab uno & eodē, alij quidem dominū annuntiabāt, alij autē patrē euangelizabāt: & alij quidem aduentū prænuntiabāt filij dei, alij uero præsentem eum iam his qui longe erant præconabāt. Adhuc etiā manifestauit oportere eum uocatione & iustitię operib. adornari, uti requiescat super uos spūs dei. Hoc est enim indumentū nuptiarū, de quo & Apost. ait: Nolumus expoliari sed superindui uti absorbeat mortality ab immortalitate. Qui autē uocati quidē sunt ad cenā dei, & propter malā suam conuersationē non perceperunt spiritū sanctum, proijcientur, inquit, in tenebras exteriores. Manifeste autē ostendens, quod idem ipse rex qui cōuocauerit undiq; fideles ad nuptias filij sui, & incorruptibile conuiuū donauerit, iubeat mitti in tenebras exteriores eum, qui nō habeat indumentū nuptiarū, hoc est cōtemporē. Quem admodū enim in priore testamento nō in multis illorū bene sensit, sic & hic multi uocati, pauci uero electi. Nō alius igitur qui iudicat deus, & alius qui cōuocat ad salutē pater. Nec alius quidē qui eternū lumen donat, alius uero qui iubet in exteriores mitti tenebras eos, qui nō habent indumentū nuptiarū. Sed unus & idem deus pater dñi nostri, à quo & pphetæ missi sunt, indignos quidē conuocās propter immensam benignitatē, eos uero qui cōuocati sunt inspiciens, si conueniens habeat indumentū, & congruens nuptijs filij sui. Quoniā nihil inconueniens neq; malū placet ei. Quemadmodū dominus dixit ei qui curatus fuerat, Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne quid deterius tibi fiat. Qui enim est bonus, & iustus, & mūdus, & immaculatus, neq; malum aliquid, neq; iniustū, neq; abominandum in suo sponsali thalamo sustinebit. Est autem hic pater domini nostri, cuius prouidentia constant omnia, & iussu administrantur omnia: & gratuito quidē donat in quos oportet, secūdam autem meritum dignissime attribuit in ingratos, & non sentientes benignitatē eius, iustissimus retributor:

A 2 & pro

& propterea ait, Mittens exercitus suos perdidit interfectores illos & ciuitatē illorum incendit. Exercitus autē eius, inquit, quia omnes homines dei, Dñi enim est terra, & plenitudo eius, orbis terrę & omnes qui habitant in ea. Et propter hoc Paulus apostolus in epistola quę est ad Romanos ait, Non enim est potestas nisi à deo. Quę autē sunt à deo ordinata sunt. Itaq; qui resistit potestati, dei ordinationi resistit. Qui autē resistunt, damnationem sibi acquirunt. Principes enim non sunt timori boni operis sed mali. Vis autē non timere potestatem, bonum fac, et habebis laudem ex ea: dei enim minister est, tibi ad bonū. Si autē male feceris, time. Non enim sine causa gladiū portat. Dei enim minister est, uindex in iram ei, qui malū agit. Ideoq; subiecti estote non tantū propter irā, sed & propter conscientiam, Propter hoc enim & tributa penditis, ministri enim dei sunt in hoc ipsum seruietes. Sed & dñs igitur & apostoli unum deum patrē annuntiabant eum qui legislationem fecit, qui misit prophetas, qui omnia fecit, & propter hoc ait, Mittens exercitus suos. Quoniā omnis homo secundū quod est homo, plasma ipsius est, licet ignoret deum suum. Om̄ibus enim ipse ut sint præstat, qui solē suum oriri facit super malos & bonos, & pluit super iustos & iniustos. Et non solū per ea quę prædicta sunt, sed & per parabolam duorum filiorum, quorum iunior luxuriose consumpsit substantiam, uiuens cum fornicarijs, unum et eundē docuit patrem maiori quidem filio ne hedum quidem indulgentē, propter eum autē qui perierat minorem filiū suum iubentē occidi uitulum saginatū, & primā ei stolam donantem. Et per parabolam autē eorum operariōrū, qui uarijs temporibus in uineam mittebātur, unus & idem dñs ostenditur: uocat alios quidē stantes in initio mūdi fabricationis, alios uero post hoc, & alios circa medietatē temporū, & alios progressis iam temporib. item alios in fine, ut sint quidē multi operarij secundū sua ipsorū tempora, unus autē qui conuocat eos paterfamiliās: Etenim uinea una, quoniā & una iustitia; & unus dispensator, unus enī spiritus dei qui disponit omnia: similiter autē & merces una, omnes enim acceperūt singulos denarios, imaginem & discretionē regis, agnitionem filij dei quę est incorrupte la. Et propter hoc à nouissimis cepit dare mercedem, quoniā in nouissimis temporibus manifestatus, dñs omnibus semetipsum repræsentauit. Et publicanus autē qui in oratione pharisæum superauit, non quoniam alterū patrem adorabat, testimonium accepit à dño, quod sit magis iustificatus, sed quoniā cum magna humilitate sine extollentia & sine iactantia exomologesim eidem deo faciebat. Et duorum autē filiorum parabola, eorum, qui in uineam mittūtur: quorū alter quidē contradixit patri, & postea pœnitetur, quādo nihil profuit ei pœnitentia, alter autē pollicitus est abire statim, promittens patri, non abiit autem quoniam

quoniam omnis homo mendax, & uelle quidem in promptu adiacet, non inuenit autem perficere: unum & eundem ostendit patrē. Sed & arboris fici parabola, de qua dñs ait: Ecce iam trienniu uenio, quęrens fructum in hac arbore fici, & non inuenio. Per prophetas aduentum suum significans, per quos uenit aliquotiens exquirens iustitię fructū ab eis, quem nō inuenit, aperte manifestauit, & quoniam excidetur arbor fici, propter prædictā causam: & sine parabola autem dicebat ad Hierusalem dñs. Hierusalem Hierusalem quę interficis prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te, quotiens uolui colligere filios tuos sicut gallina pullos suos sub alas, & noluisti, ecce relinquetur uobis domus uestra deserta. Quod enim per parabolā dictū fuerat, Ecce triennium uenio quęrens fructum, & manifeste iterum, quoties uolui colligere filios tuos, si non huius aduentum qui per prophetas est intelligamus, erit mendacium. Siquidē semel, & tunc primum uenit ad eos, sed quoniam & patriarchas qui elegit & nos idem est uerbum dei, & illos semper uisitans per prophetiū spiritum, & nos qui undiq; conuocati sumus per suum aduentum, super ea quę dicta sunt uere hæc dicebat: Multi ab oriente & occasu uenient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cœlorū, filij autem regni ibunt in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dētium. Si igitur hi qui per præconiū apostolorū eius, ab oriente & occidente credentes in eum, cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cœlorum recumbent participantes cum eis epulationem, unus & idem deus ostenditur, qui elegit quidem patriarchas, uisitauit uero populum, gentes uero aduocauit.

Ostensio quod homo liber sit, & sue potestatis, ad hoc ut possit eligere bona uel contraria. Cap. LXXI.

Aliud autē quod ait. Quoties uolui cōgregare filios tuos, & nolui sti, ueterē legē libertatis hominis manifestauit, quia liberū eum deus fecit ab initio, habentē suam potestatem, sicut & suam animā, ad utendum sententiā dei uoluntarie, & non coactū à deo. Vis enī à deo nō fit, sed bona sententiā adest illi semper. Et propter hoc consiliū quidē bonum dat om̄ibus. Posuit autē in homine potestatem electionis, quemadmodū & in angelis. Etenim angeli rationabiles, uti hi quidē qui obedissent, iuste bonū sint possidentes, datū quidem à deo, seruatū uero ab ipsis. Qui autē non obedierūt, iuste nō inueniuntur cū bonis, & meritā pœnā percipient. Quoniā deus quidem dedit benigne bonū, ipsi uero nō custodierunt diligenter illud, neq; preciosum arbitrati sunt, sed supereminentiā bonitatis cōtempserūt. Abijciētes igitur bonū & quā si respuētes, merito oēs iustum iudiciū incident dei, quemadmodū & apost. Paulus in epist. quę est ad Ro. testificatus est dicens ita: An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis cōtempnisti, ignorans

A 3 quod

quoniam bonitas dei in poenitentia te adducit. Secundum autem duritiam tua, & cor impoenitens thesaurizas tibi metipsum iram in diem ire & reuelationis iudicij dei. Gloria autem & honor, inquit, omni operanti bonum. Dedit ergo deus bonum, quemadmodum & Apostolus testificatur in eadem epistola, & qui operantur quidem illud, & gloriam & honorem percipient, quoniam operati sunt bonum, cum possint non operari illud. Hi autem qui illud non operantur, iudicium iustum recipient dei, quoniam non sunt operati bonum, cum possint operari illud.

Ostensio quod non natura quidam boni sint, quidam uero mali, & quod in hominis electione sit bonum.

Cap. LXXII.

SI autem naturaliter quidam boni, quidam uero mali facti fuissent, neque laudabiles essent quia boni sunt, tales enim facti fuerant. Sed neque illi uituperabiles, & ipsi enim tales fuerant instituti. Sed quoniam omnes eiusdem sunt naturae, & potentes retinere & operari bonum, & potentes rursum amittere id & non facere, iuste etiam apud homines sensatos, quanto magis apud deum, alij quidem laudantur, & dignum percipiunt testimonium electionis bonae & perseverantiae: Alij uero accusantur, & dignum percipiunt damnum, eo quod iustum & bonum reprobauerint. Et ideo propheta hortabatur homines iustitiam agere, bonum quoque operari, sicut per multa ostendimus: quia in nobis sit hoc, & propter multam negligentiam in obliuione inciderimus, & consilio egeamus bono, propter quod bonus deus praestabit bonum consilium perfectis. Propter hoc autem & dominus luceat lumen uestrum, dicebat, coram hominibus, ut uideant bona facta uestra & glorificent patrem uestrum qui in caelis est. Et attendite uobis ne forte grauentur corda uestra in crapula & ebrietate, & sollicitudinibus, secularibus. Et sint lumbi uestri praecincti, & lucernae ardentes, & uos similes hominibus, expectantibus dominum suum, quando reuertatur a nuptijs, ut cum uenerit & pulsauerit, aperiat ei. Beatus seruus ille quem cum uenerit dominus eius, inuenerit ita facientem. Et iterum, Seruus qui scit uoluntatem domini sui, et non facit, uapulabit multis: &, Quid mihi dicitis domine domine, & non facitis quae dico: & iterum, Si autem dicat seruus in corde suo, tardat dominus meus, & incipiat cadere conseruos, & manducare, & bibere, & inebriari, ueniet dominus eius in die quando non sperat, & diuidet eum, & partem eius cum hypocritis ponet: & omnia talia quae liberum, & suae potestatis ostendunt hominem, & quia consilium instruat deus, adhortans nos ad subiectionem sibi, auertens ab incredulitate, non tamen de uolentia cogens. Etenim ipsum euangelium si noluerit quis sequi, licet quidem, non tamen expedit. Inobedientia enim dei, & amissio boni est quidem in hominis potestate: lesionem autem & damnum non quamlibet infert, & propter hoc Paulus ait: Omnia licent, sed non omnia expediunt: & libertatem referens hominis, qua

quapropter & omnia licent, non cogente eum deo: & id non expedit, ostendens ut non ad uelamen malitiae abutamur libertate, non enim hoc expedit. Et iterum ait, Loquimini ueritatem unusquisque cum proximo suo, & omnis sermo malus de ore uestro non exeat, aut turpitude, aut uanis loquiis, aut scurrilitate, quae ad rem non pertinent, sed magis gratiarum actio: & Eratis enim aliquando tenebrae, nunc autem lumen in domino, quasi filij lucis honeste ambulate, non in comestationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & in libidinibus, non in ira & zelo: & haec quidem fecistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis in nomine domini nostri. Si igitur non in nobis esset facere haec, aut non facere, quam causam habebat Apostolus, & multo prius ipse dominus consilium dare, quaedam quidem facere, a quibusdam uero abstinere: Sed quoniam liberae sententiae ab initio est homo, & liberae sententiae est deus, cuius ad similitudinem factus est, semper consilium datur ei, continere bonum, quod perficitur ex ea quae est ad deum obedientia. et non tantum in operibus, sed etiam in fide liberum, & suae potestatis arbitrium homini seruauit dominus dicens, Secundum fidem tuam fiat tibi, propriae fidei hominis ostendens, quoniam suam habet sententiam. Et iterum, Omnia possibilis credenti, &, Vade, sicut credidisti fiat tibi. Et omnia talia suae potestatis secundum fidem ostendunt hominem. Et propter hoc is qui credit ei, habet uitam aeternam. Qui autem non credit filio, non habet uitam aeternam, sed ira dei manebit super ipsum. Secundum hanc igitur rationem, & suum proprium ostendens dominus, & sui arbitrij ac suae potestatis hominem significans, dicebat ad Hierusalem. Quotiens uolui congregare filios tuos quemadmodum gallina pullos suos sub alas, & noluisti, quapropter relinquetur uobis domus uestra deserta. Qui autem his contraria dicunt, ipsi impotentem introducunt dominum, scilicet quasi non potuerit perficere hoc quod uoluerit. At rursum ignorantem naturam Choicos, ut ipsi dicunt, & eos qui non possunt accipere eius incorruptelam. Sed oportebat, inquit, eum neque angelos tales fecisse, ut possent transgredi, neque homines, qui statim ingrati existerent in eum, quoniam rationabiles, & examinatores & iudiciales facti sunt, & non quemadmodum irrationabilia, siue inanimalia, quae sua uoluntate nihil possunt agere. Sed cum necessitate, et ui ad bonum trahuntur, in quibus unus sensus & unus mos inflexibilis, & sine iudicio, qui nihil aliud esse possunt, praeter quam quod facti sunt. Sic autem nec sua uellet eis quod est bonum, neque preciosa communicatio dei, neque magno pere appetendum bonum quod sine suo proprio motu, & cura & studio prouenisset, sed ultro & otiose insitum. Ita ut essent nullius momenti boni, eo quod natura magis, quam uoluntate tales extiterint, et ultro neum haberent bonum, sed non secundum electionem: Et propter hoc nec hoc ipsum intelligentes, quoniam pulchrum sit quod bonum, neque

fruentes eo. Quæ enim fruitio boni apud eos qui ignorant? Quæ autem gloria his, qui non studuerint illud? Quæ autem corona his, qui non eam ut uictores in certamine consecuti sunt? Et propter hoc dñs uiolentium dixit regnū cœlorum, & qui uim faciunt, inquit, diripiunt illud. Propter hoc autem & Paulus ait ad Corinthios: Non scitis quoniam hi qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit brauium: sic currite ut cōprehendatis. Omnis autem qui agonizat, in omnibus continens est. Ille quidem ut corruptibilem accipiat coronam, nos autem incorruptam. Ego autem sic curro, non in incertū, sic pugno, non quasi aerem cædens, sed liuidū facio corpus meum, in seruitutem redigo, ne forte alijs prædicans, ipse reprobus efficiar. Bonus igitur agonista, ad incorruptelæ agonem adhortatur nos, uti coronemur & preciosam arbitremur coronā, uidelicet quæ per agonem nobis acquiritur, sed non ultro coalitā. Et quanto per agonem nobis aduenit, tanto est preciosior, Quanto autem preciosior, tãto eam semper diligamus. Sed neq; similiter diliguntur ea, quæ ultro adueniunt, q̄ illa quæ cum multa sollicitudine adinueniuntur. Quoniã igitur pro nobis erat plus diligere deum, cum agone hoc nobis adinuenire, & dñs docuit, & Apostolus tradidit. Et aliàs autem esset uidelicet nostrū insensatum bonum, quod esset inexercitatū. Sed & uidere non tantum nobis esset desiderabile, nisi cognouissemus quantum esset malum nō uidere. Et bene ualere autem male ualentis experiētia honorabilius efficit, & lucem tenebrarū comparatio, & uitam mortis. Sic & cœleste regnum honorabilius est his qui cognouerunt terrenū. Quanto autem honorabilius, tãto magis diligimus illud. Et si plus illud dilexerimus, clariores erimus apud deum. Pro nobis igitur omnia hæc sustinuit dominus, uti per omnia eruditi in omnibus in futurū simus cauti, & perseveremus in omni eius dilectione rationabiliter edocti diligere deū: deo quidem magnanimitatem præstante in apostasia hominis, homine autem erudito per eam, quemadmodum & propheta ait: Emendabit te abscessio tua: præfiniente deo omnia ad hominis perfectionem, & ad ædificationem, & manifestationem dispositionum, uti & bonitas ostendatur, & iustitia perficiatur, & ecclesia ad figuram imaginis filij eius coaptetur, & tandē aliquando maturus fiat homo, in tantis maturescens ad uidendum & capiendum deum.

Que causa fuerit, quod non ab initio perfectus factus est homo. Cap. LXXIII

Si autē dicat aliquis. Quid enim? Non poterat ab initio deus perfectum secisse hominē? Sciat quoniam deus quidem, cum semper sit idem, & innatus, quantum ad ipsum est, omnia possibilis ei. Quæ autem facta sunt ab eo, secundū quod postea facturæ initium habuerunt, secundum hoc & minora esse oportuit eo qui fecerit. Nec enim poterat infecta

infecta esse quæ nuper facta sunt: propter quod autem non sunt infecta, propter hoc & ideo deficiunt à perfecto.

Et secundum quid omnia quæ facta sunt indigent perfecto, & unde est indigentia. Cap. LXXIIII.

Secundū enim quod sunt posteriora, secundū hoc & infantilia, & secundū quod infantilia, secundū hoc & insueta, & inexercitata ad perfectam disciplinā. Quemadmodū enim mater potest præstare perfectam escam infanti, ille autem adhuc nō potest robustiorē se percipere escam: sic & deus ipse quidē potens fuit homini præstare perfectionem ab initio, homo autē impotens percipere illam, infans enim fuit. Et propter hoc dñs noster, in nouissimis temporib. recapitulās in seipso omnia, uenit ad nos, non quomodo ipse poterat, sed quomodo illum nos uidere poteramus. Ipse enim in sua inenarrabili gloria ad nos uenire poterat, sed nos magnitudinē gloriæ suæ portare nō poteramus, Et propter hoc quasi infantibus ille qui erat panis perfectus patris, lac nobis semetipsum præstitit, quod erat secundū hominem eius aduentus, ut quasi à mamilla carnis eius enutriti, & per talem lactationē assueti manducare & bibere uerbum dei, & eum qui est immortalitatis panis, qui est spiritus patris, in nobis ipsis eum continere possimus.

Quid est quod à Paulo dictum est, lac uobis potum dedi, non escam. Cap. LXXV.

Et propter hoc Paulus ad Corinth. ait: Lac uobis potum dedi, nō escam, nondū enim poteratis escam percipere: Id est, eum quidē aduentum dñi, quem secundū hominem didicistis, nondū autem patris spiritus requiescit super uos propter uestrā infirmitatē. Vbi enim sunt zelus & discordia, ait, in uobis & dissensiones, nōne carnales estis, & secundū hominem ambulatis? Hoc est, quoniã nondum spiritus patris erat cum ipsis, propter imperfectionē eorum, & infirmitatē conuersationis. Quemadmodū igitur Apost. quidē poterat dare escā, quibuscunq; enim imponebāt apostoli manū, accipiebāt spiritum sanctum, qui est esca uitæ: illi autē nō poterāt percipere illud, quoniã infirmum adhuc et inexercitabilem sensum erga deū cōuersationis habebāt: Sic & initio deus quidē potens fuit dare perfectionē homini, ille autē nunc nuper factus, nō poterat illud accipere, uel accipiēs capere, uel capiēti continere. Et propter hoc coinfantiatū est homini uerbū dei, cū esset perfectus, non propter se, sed propter hominis infantiam, sic capax effectus, quemadmodum homo illum capere potuit. Non igitur circa deū impossibile & indigēs, sed circa eū, qui nunc nuper factus est homo, quoniã non perfectus erat, Circa deum autē uirtus simul, & sapientia, et bonitas ostēditur. Virtus quidē & bonitas in eo, quod ea q̄ nondum erant, uoluntarie cōstituerit & fecerit, Sapiētia uero in eo, quod apta

apta & consonantia quæ sunt fecerit. Quædã aut propter immensam eius benignitatẽ augmentũ accipientia, & in multũ temporis perseverantia infecti gloriã referunt deo, sine invidia donanti quod bonũ est. Secundũ enim id quod facta sunt nõ sunt infecta, secundũ id uero, quod perseverat longis æonibus uirtutẽ infecti assument, deo gratuito donante eis sempiternã perseverationẽ. Et sic principalitatẽ quidẽ habebit in omnib. deus. Quoniã & solus infectus, & prior omnium, & omnibus ut sint, ipse est causa: Reliqua uero omnia in subiectione manent dei. Subiectio aut dei, incorruptelæ perseverantia est, Incorruptela aut gloria infecti. Per hanc igitur ordinationẽ, & huiusmodi conuenientiam, & talis factus, & plasmatus homo secundũ imaginẽ, et similitudinem constituitur infecti dei, patre quidẽ bene sentiente, filio uero ministrante, & formante, spiritu uero nutriente & augente, homine uero paulatim proficiente, et perueniente ad perfectũ, id est proximũ infecto fieri. Perfectus em̄ est infectus, hic aut est deus. Oportuerat aut hominem primo fieri, & factũ augeri, & auctũ corroborari, & corroboratũ multiplicari, & multiplicatũ conualescere, conualescentẽ uero glorificari, & glorificatũ uidere suum dñm. Deus enim est, qui habet uideri. Visio aut dei efficax est incorruptelæ, Incorruptela uero proximũ faciet esse deo. Irrationabiles igitur omni modo, qui nõ expectant tempus augmenti, & suæ naturæ infirmitatẽ ascribunt deo. Neq; em̄ deũ, neq; semetipsos scientes, infatigabiles & ingrati, nolẽtes primo esse hoc quod et facti sunt, homines passionũ capaces, sed supergradiẽtes legẽ humani generis, et anteq; fiant homines, iã uolũt similes esse factori deo, & nullã esse differentiam infecti dei, & nunc facti hominis, qui plus irrationabiles sunt, q̄ muta animalia. Hęc enim nõ imputant deo, quoniã nõ homines fecit ea, sed unũquodq; eo quod factũ est, quoniã est, gratias agit. Nos em̄ imputamus ei quoniã non ab initio dii facti sumus, sed primo quidẽ homines, tunc demũ dii, quamuis deus secundũ simplicitatem bonitatis suę hoc fecerit, ne quis eum putet inuidiosum aut impræstantẽ. Ego, inquit, dixi dii estis, & filij excelsi om̄es. Nobis aut potestatẽ diuinitatis baiulare nõ sustinentibus: Vos aut, inquit, sicut homines moriemini: Vtracq; referens, & illud quod est benignũ suæ donationis, & infirmitatẽ nostrã, & quod essemus nostræ potestatis. Secundum enim benignitatẽ suam bene dedit bonum, & similes sibi suę potestatis homines fecit: secundũ autem prouidentiam sciuit hominũ infirmitatẽ, & quæ uentura essent ex ea, secundũ autem dilectionẽ & uirtutẽ uinci factæ nature substantiã. Oportuerat aut primo naturam apparere, post deinde uinci & absorbi mortale ab immortalitate, & corruptibile ab incorruptibilitate, & fieri hominem secundũ imaginem & similitudinem dei, agnitione accepta boni & mali.

Quæ

Que est agnitio boni & mali, & quemadmodum homo cum indico audiens fuisset, inualuit deus per dicti audientiam meliorem fieri hominem. Cap. LXXVI.

Agnitionem aut accepit homo boni & mali. Bonum est aut obedire deo, & credere ei, & custodire eius præceptũ, & hoc est uita hominis: quemadmodũ non obedire deo malũ, & hoc est mors eius. Magnanimitatẽ igitur præstante deo cognouit homo & bonum obedientiæ, & malum inobedienciæ, uti oculo mentis utrorũq; accipiens experimentũ, electionem meliorũ cum iudicio faciat, & nunq; segnus, neq; negligens præcepti fiat dei, & id quod aufert ab eo uitam, id est, nõ obedire deo, sciens quoniã bonum est, ut cum omni intentione diligenter custodiat. Propter hoc etiã duplices habuit sensus, utrorũq; agnitionẽ habentes, ut electionem meliorũ cum disciplina faciat. Disciplinam aut boni quemadmodũ habere potuisset, ignorãs quod est contrariũ: firmior est enim indubitata subiacentiũ apprehensio, q̄ ea quæ est ex suspitione coniectura. Quemadmodũ enim lingua per gustum accipit experimentũ dulcis & amari, & oculus per uisionem discernit quod est nigrũ ab albo, & auris per auditũ differentias sonorum scit: Sic & mens per utrorũq; experimentũ disciplinam boni accipiẽs, firmior ad conseruationẽ eius efficitur, obediẽs deo, Inobedienciã quidem primum respuens per pœnitentiã, quoniã amarum et malũ est: deinde ex cõprehensione discens, quale sit quod cõtrariũ est bono & dulcedini, ne tenet quidem unq; inobedienciã gustare dei. Si aut utrorũq; eorũ cognitionẽ, & duplices sensus cognitionis quis defugiat, latenter semetipsum occidit hominẽ. Quemadmodũ igitur erit deus, qui nondũ factus est homo, quomodo aut perfectus nuper effectus? Quomodo aut immortalis, qui in natura mortali non obediuit factori? Oportet enim te quidẽ primo ordinem hominis custodire, tunc deinde participare gloriæ dei. Non enim tu deum facis, sed deus te facit. Si ergo opera dei es, manum artificis tui expecta, opportune omnia facientem, opportune autem quantũ ad te attinet qui effeceris, præsta ei aut cor tuum molle & tractabile, & custodi figurã qua te figurauit artificis, habens in semetipso humorẽ, ne induratus amittas uestigia digitorum eius. Custodiens aut compaginationem ascendes ad perfectũ: ab artificio enim dei abscondetur quod est in te lutum, fabricabit substantiam in te, manus eius liniet te ab intus & à foris auro puro, & argento, & in tantũ ornabit te, ut & ipse rex concupiscat speciẽ tuam. Si uero statim obduratus respuas artem eius, & ingratus existas in eum, quoniã homo factus es, ingratus deo factus simul & artem eius, & uitam amisisti. Facere em̄ propriũ est benignitatis dei, fieri aut propriũ est hominis naturæ. Si igitur tradideris ei quod est tuũ, id est fidem in eum & subiectionẽ, percipies eius artem, & eris perfectũ opus dei. Si autem

aut non credideris ei, & fugeris manus eius, erit causa imperfectionis in te, qui non obedisti, sed non in illo qui uocauit. Ille enim misit qui uocaret ad nuptias, qui autem non obedierunt ei, semetipsos priuauerunt regia coena. Sed ille qui non consequitur eam, sibi met fug imperfectionis est causa. Nec enim lumen deficit propter eos, qui semetipsos exceperunt. Sed illo perseverante quale & est, excepti per suam culpam in caligine constituantur: neque lumen cum magna necessitate subiciet sibi quemque, neque deus cogit eum qui nolit continere eius artem. Qui igitur abstiterunt a paterno lumine, & transgressi sunt legem libertatis, per suam abstiterunt culpam: liberi arbitrii & suae potestatis facti. Deus autem omnia praesciens, utrisque aptas praeparauit habitationes, eis quidem qui inquirunt lumen incorruptibilitatis, & ad id recurrunt, benigne donans hoc quod concupiscunt lumen: alii uero id contemnentibus, & auertentibus se ab eo, & id fugientibus, & quasi semetipsos excacantibus, congruetes lumini aduersantibus praeparauit tenebras, & his qui fugiunt ei esse subiecti, conuenientem subdidit poenam. Subiectio autem dei requietio est aeterna, ut hi qui fugiunt lumen, dignum fugae suae habeant locum, & qui fugiunt aeternam requiem, congruentem fugae suae habeant habitationem. Cum autem apud deum omnia sint bona, qui ex sua sententia fugiunt deum, semetipsos ab omnibus fraudant bonis. Fraudati autem omnibus erga deum bonis, consequenter in dei iustum iudicium incident. Qui enim fugiunt requiem, iuste in poena conuersabuntur: & qui fugerunt lumen, iuste inhabitabunt tenebras. Quemadmodum autem in hoc temporali lumine qui fugiunt illud, ipsos se tenebris mancipant, ita ut ipsi sibi causa fiant, quod destituuntur a lumine, & inhabitant tenebras, & non lumen causa est huiusmodi conuersationis, quemadmodum praediximus: Sic aeternum dei qui fugiunt lumen, quod continet in se omnia bona, ipsi sibi causa sunt ut aeternas inhabitent tenebras, destituti omnibus bonis, sibi met ipsi causa huiusmodi habitationis facti. Unus igitur & idem deus pater, qui quidem concupiscentibus eius communicationem, & perseverantibus in subiectione eius, quae sunt apud se praeparata bona: principi autem abscissionis diabolo, & qui cum eo abscesserunt angelis, aeternum ignem praeparans, in quem mittuntur, inquit dominus, illi qui in sinistra separati sunt.

Quid est quod a propheta dictum est, Ego deus zelans, faciens pacem, & condens mala. Cap. LXXVII.

ET hoc quod a propheta dictum est, Ego deus zelans, faciens pacem, & condens mala, in eos quidem qui poenitentiam agentes conuertuntur ad eum faciens pacem, et amicitiam, & unitatem componens, Super eos uero qui poenitentiam non agunt, sed fugiunt eius lumen, ignem aeternum, & exteriores tenebras praeparans, quae quidem sunt mala his qui incidunt in ea, sed bona ex iustitia dei.

Ostenso

Ostenso quoniam non alius est, qui requiem dat pater, alius qui ignem praeparauit deus. Cap. LXXVIII.

SI autem alius quidem esset qui requiem donat pater, & alius qui ignem praeparauit deus, fuissent aequae differentes & filii, Alius quidem in patris regnum mittens, alius uero in aeternum ignem. Sed quoniam unus & idem dominus, separari demonstrat in iudicio omne genus humanum, quemadmodum pastor segregat oues ab haedis, & alii quidem dicit, Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod paratum est uobis: alii uero, Discedite a me maledicti in ignem aeternum, quem praeparauit pater meus diabolo & angelis eius: unus & idem pater manifestissime ostenditur, faciens pacem & condens mala, praeparans utrisque quae sunt aptae: quemadmodum & unus iudex utrosque in aptum mittens locum, quemadmodum & in zizaniorum & tritici parabola manifestauit dominus, dicens, Quemadmodum colliguntur zizania et in ignem mittuntur, sic erit in consummatione seculi, mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in clibanum ignis: illic erit fletus & stridor dentium. Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris ipsorum. Qui ergo regnum praeparauit iustis pater, in quod assumpsit filius eius dignos, mittent hi qui a filio hominis missi sunt angeli, secundum iussum dei. Hic enim in agro suo bonum semen seminauit. Ager autem, inquit, seculum est. Cum autem dormirent homines uenit inimicus, & supereminauit zizania inter frumentum & abijt. Ex tunc enim apostata est angelus hic & inimicus, ex quo zelauit plasma dei, & inimicum illum deo facere aggressus est, Quapropter et deus eum quidem qui a semetipso zizania abscisse seminauit, id est transgressionem, quam ipse intulit, separauit a sua conuersatione. Eum autem qui negligenter quidem sed male accepit inobedientiam, hominem miseratus est, & retorfit inimicitiam per quam inimicum deo facere uoluit, in ipsum inimicitiarum autorem, auferens quidem suam quae erat aduersus hominem inimicitiam, retorquens autem illam, & mittens illam in serpente, Quemadmodum & scriptura ait dixisse serpenti dominum, & inimicitiam ponam inter te & mulierem, & inter semen tuum & inter semen mulieris. Ipse tuum calcabit caput, & obseruabis calcaneum eius: Et inimicitiam hanc dominus in semetipsum recapitulauit, de muliere factus homo, & calcans eius caput, quemadmodum in eo qui ante hunc est libro ostendimus. Quoniam angelos quosdam dixit diabolos, quibus aeternus ignis praeparatus est. Et rursus in zizanijs ait, Zizania sunt filii maligni, necessarium est dicere, quoniam omnes qui sunt abscissionis ascripsit illi, qui princeps est huius transgressionis: sed non ille quidem natura aut angelos, aut homines fecit. Nihil enim in totum diabolus inuenitur fecisse,

B uide

uidelicet cum & ipse creatura sit dei, quemadmodū reliqui angeli. Omnia enim fecit deus, quemadmodū & Dauid ait, de omnibus huiusmodi, Quoniam ipse dixit, & facta sunt, ipse praecepit & creata sunt.

Quare angeli, diaboli & filij nequitiae dicti sunt.

Cap. LXXIX.

Cum igitur à deo omnia facta sint, & diabolus sibi metipsum, & reliquis factus est abscissionis causa, iuste scriptura eos qui in abscissione perseverant semper filios diaboli, & angelos dixit maligni. Filius enim quemadmodū & quidam ante nos dixit, dupliciter intelligitur, Alius quidem secundū naturā, eo quod natus sit filius. Alius autem secundum id quod factū est reputatur filius, licet sit differentia inter natū & factū. Quoniam ille quidem ex eo natus est, ille autem ab ipso factus est, siue secundū conditionem, siue secundū doctrinae magisteriū. Qui enim ab aliquo edoctus est uerbo, filius docētis dicitur, & ille eius pater. Secundum igitur naturā, quae est secundū conditionem, ut ita dicam, omnes filij dei sumus, propter quod à deo omnes facti sumus. Secundum autem dicto audientiam, & doctrinam, non omnes filij dei sunt, sed qui credunt & faciunt eius uoluntatem. Qui autem non credunt, & non faciunt eius uoluntatem, filij & angeli sunt diaboli, secundum id quod opera diaboli faciunt. Quoniam autem ita se habet hoc, in Esaia dixit: Filios genui & exaltaui, ipsi autem me spreuerunt. Et iterum quae dicit, filios alienos eos, ita: Filij alieni mentiti sunt mihi: secundum naturam filij sunt, propter hoc quod ab eo facti sunt, secundum autem opera non sunt filij.

Quid illi, & ob quam causam, Progenies uiperarum, qui non obediunt Euangelio.

Cap. LXXX.

Quemadmodū enim in hominibus, indicti o audientes patribus filij abdicati, natura quidem filij eorum sunt, lege uero alienati sunt, non enim haeredes fiunt naturaliū parentū: eodem modo apud deū qui non obediunt ei, abdicati ab eo deserunt filij eius esse, unde nec haereditatem eius percipere possunt, quemadmodū Dauid ait, Alienati sunt peccatores ab utero, ira eius secundū similitudinē serpētis. Et propter hoc quos sciebat hominū esse progeniem, dixit sic, progeniē uiperarū, secundum similitudinē horum animalium, in uarietate ambulantes, & laedentes reliquos. Attendite enim, inquit, à fermento pharisaeorum, & sadduceorum. Sed & de Herode dicēs: Dicite, inquit, uulpi huic, nequā astutiam eius & dolum significans. Quapropter Dauid propheta ait: Homo in honore positus, assimilatus est iumentis. Et iterum Hieremias ait, Equi furentes circa foeminas facti sunt, unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat. Et Esaia in Iudaea praecōnans, & cum Israel disputās, principes Sodomorum, & populum Gomorrhæ dicebat eos. Similes enim Sodomitis transgressione, & eadem quae illi fecerunt peccata, esse apud eos significans, propter similem operationem eodem uocabulo uocans

uocās eos, & quia non natura essent sic facti à deo, sed qui possent & iuste agere, idem dicebat, consiliū eis dans, Lauamini, mundi estote, auerte nequias ab animis uestris, ante oculos meos, quiescite ab iniquitatibus uestris. Scilicet quoniam iidem ipsi cum transgrederebantur & peccarent, eandem quam Sodomitae perceperunt obiurgationē. Cum enim conuerterentur, & poenitentiam agerent, & quiescerent à malitia, filij poterant esse dei, & haereditatem consequi incorruptelae quae ab eo praestatur. Secundū hanc igitur rationem, angelos diaboli, & filios dixit maligni, qui diabolo credunt, & ea quae sunt eius, agunt. Qui quidem ab initio omnes ab uno deo facti sunt, Verū quando credunt, & subiecti esse deo perseverant, & doctrinam eius custodiunt, filij sunt dei: Cum autem abscesserunt, & transgressi fuerunt, diabolo ascribuntur principi, & qui primo sibi, tunc & reliquis causa abscissionis factus est. Quoniam autem multi quidem domini sermones, unum autem & eundem omnes annuntiant patrem factorem mundi huius, oportebat & nos propter eos qui in multis erroribus continentur, per multa confutare, si quo modo possent per multa confutati ad ueritatem conuerti & saluari. Necessarium est autem, conscriptioni huic consequenti, post domini sermones subiungere Pauli quoque doctrinam, & examinare sententiam eius, & Apostolum exponere, & quaecumque ab haereticis in totum non intelligentibus, quae à Paulo dicta sunt, alias acceperunt interpretationes, explanare, & dementiam insensationis eorum ostendere, Et ab eodem Paulo, ex quo nobis quaestiones inferunt, manifestare illos quidem mendaces, Apostolum uero praedicatorum esse ueritatis, & omnia consonantia ueritatis praecōnio docuisse, unum deum patrem eum, qui locutus sit ad Abraham, qui legislationem fecerit, qui prophetas praemisit: qui nouissimis temporibus filium suum miserit, salutem suo plasmati donans, quod est carnis substantia. Reliquos igitur sermones domini quos quidam non per parabolas, sed simpliciter ipsis dictionibus docuit de patre, & expositionem epistolarum beati Pauli apostoli in alio libro disponentes, integrum tibi opus exprobrationis & euerisionis falso cognominatae agnitioni praestante deo praueuimus, & nos ipsos & te ad contradictionem omnium haereticorum in quinque exercentes libris.

ARGUMENTVM IN QVINTVM LIBRVM PER
DES. ERASMV M ROTERODAMVM.

IN HOC quinto libro cum multa scripturarum loca diligenter explicentur, quaedam tamen insunt, quae nisi quis commode interpretetur, non satis congruere uidentur cum his dogmatibus, quae hoc tempore praescribit ecclesia. Probat enim Iustini martyris sententiam, qui dixerit satanam nusquam ausum dicere blasphemiam aduersus deum, priusquam aduenisset in terras

B 2 domi

operum, factores autē sermonū eius facti, cōmunionē habeamus cum ipso, à perfecto & eo qui est ante omnē conditionem augmentū accipiētes: qui nūc nuper facti sumus, à solo optimo & bono, & ab eo qui habet donationē incorruptibilitatis, in eam quæ est ad eum similitudinē facti. Prædestinati quidē ut essemus qui nondū eramus, secundū præscientiā patris, facti autē initium facturæ accepimus in præcognitis temporib. secundū ministratiōē uerbi, qui est perfectus in omnibus, quoniā uerbum potens, & homo uerus, sanguine suo rationabiliter redimens nos, redemptionē semetipsum dedit pro his, qui in captiuitatem ducti sunt. Et quoniam iniuste dominabatur nobis Apostasia, & cum natura essemus dei omnipotentes, alienauit nos contra naturam, suos proprios faciēs discipulos, potens in omnibus dei uerbum, & nō deficiens in sua iustitia, iuste etiā aduersus ipsam cōuersus est Apostasia, ea quæ sunt sua redimens ab ea: nō cum ui, quemadmodū illa initio dominabatur nostri, ea quæ nō erant sua insatiabiliter rapiens, sed secundū suadelam: quemadmodū decebat deum suadentē, & nō uim inferentē accipere quæ uellet, ut neq; quod est iustum confringeretur, neq; antiqua plasmatio dei deperiret. Suo igitur sanguine redimente nos dño, & dante animā suam pro nostra anima, & carnem suam pro nostris carnib. & effundente spiritū patris in adunitionē & cōmunionem dei et hominū, ad homines quidem deponente deum per spiritū, ad deum autē rursus imponente hominē per suam incarnationē, & firmē, & uere in aduentu suo donante nobis incorruptelā, per cōmunionem quæ est ad deum, perierunt omnes hæreticorū doctrinæ. Vani enim sunt qui putatiue dicunt eum apparuisse: nō enim putatiue hæc, sed in substantia ueritatis fiebant. Si autē cum homo non esset, appareret homo, neq; quod erat uere perseuerauit spiritus dei, quoniā inuisibilis est spiritus. Neq; ueritas quædam erat in eo. Nō enim illud erat, quod uidebatur. Prædiximus autē quoniam Abraham & reliqui prophætæ, prophetice uidebāt eum, id quod futurū erat per uisionem prophetantes. Si igitur & nunc talis apparuit, non existens quod uidebatur, quæ dā prophetica uisio facta est hominib. & oportet aliū expectare aduentū eius, in quo talis erit, qualis nunc uisus est prophetice. Ostendimus autē quoniam idem est, putatiue dicere eum uisum, & nihil ex Maria accepisse. Neq; enim esset uere sanguinem & carnem habens, per quam nos redemit, nisi antiquam plasmationem Adæ in semetipsum recapitulasset. Vani igitur qui à Valētino sunt hoc dogmatizantes, uti excludant salutē carnis, et reprobent plasmationē dei, Vani autē & Ebionici, unionem dei & hominis per fidem non recipientes in suam animā, sed in ueteri generationis perseuerantes fermento neq; intelligere uolentes, quoniā spiritus sanctus aduenit in Mariam & uir

& uirtus altissimi obumbravit eam, quapropter et quod generatū est, sanctū est, & filius altissimi dei patris omniū: qui operatus est incarnationem eius, et nouā ostendit generationē: uti quemadmodū per priorem generationē mortem hæreditauius, sic per generationē hanc hereditarem uitā. Reprobant itaq; hi cōmixtionē uini cœlestis, & sola aqua secularis uolunt esse, nō recipientes deum ad cōmixtionē suam: perseuerant autē in eo qui uictus est Adam, & proiectus est de paradiso: nō contemplātes, quoniā quemadmodū ab initio plasmationis nostræ in Adam, ea quæ fuit à deo inspiratio uitæ, unita plasmati anima uit hominē, & animal rationale ostendit: sic in fine uerbum patris, et spiritus dei, adunitus antiquæ substantiæ plasmationis Adæ, uiuentē & perfectū efficit hominem, capientem perfectū patrem, ut quemadmodum in animali omnes mortui sumus, sic in spiritali omnes uiuificemur. Non enim effugit aliquando Adam manus dei, ad quas pater loquens, dicit, Faciamus hominē ad imaginē & similitudinē nostram. Et propter hoc in fine non ex uoluntate carnis, neq; ex uoluntate uiri, sed ex placito patris manus eius uiuum perfecerunt hominem, uti fiat Adam secundū imaginem & similitudinē dei. Vani autem & qui in aliena dicunt deum uenisse, uelut aliena concupiscentē, uti eum hominem qui ab altero factus esset exhiberet ei deo, qui neq; fecisset, neque cōdidisset, sed & qui desolatus esset ab initio à propria hominū fabricatione. Non ergo iustus aduentus eius, qui secundum eos aduenit in aliena, neq; uere redemit nos sanguine suo, si nō uere homo factus est, restaurans suo plasmati, quod dictum est, In principio factum esse hominem secundum imaginē & similitudinē dei, non aliena in dolo diripiens, sed sua propria iuste & benigne assumens. Quantum attinet quidem ad apostasiā, iuste suo sanguine redimens nos ab ea, quātum autē ad nos, qui redempti sumus, benigne. Nihil em̄ illi ante dedimus, neq; desiderat aliquid à nobis, quasi indigēs. Nos autē indigemus eius quæ est ad eum cōmunionis. Et ppter ea benigne effudit semetipsum ut nos colligeret in sinu patris. Vani autē omnimodo, qui uniuersam dispositionem dei contemnunt, & carnis salutem negant, & regenerationem eius spernunt, dicentes non eam capacem esse incorruptibilitatis. Sic autem secundū hæc uidelicet, nec dominus sanguine suo redemit nos, neq; calix Eucharistiæ communicatio sanguinis eius, neq; panis quem frangimus cōmunicatio corporis eius est. Sanguis enim nō est, nisi à uenis & carnibus, & à reliqua quæ est secundum hominem substantia, qua uere factū uerbū dei, sanguine suo redemit nos. Quemadmodum & Apostolus eius ait: In quo habemus redemptionē, per sanguinem eius, & remissionem peccatorum. Et quoniam membra eius sumus, & per creaturam nutrimur: creaturam autem ipse nobis

Eucharistia

praestat, solem suū oriri faciens, & pluens quemadmodū uult: eum calicem qui est creatura, suū corpus cōfirmavit, ex quo nostra auget corpora. Quādo ergo & mixtus calix, & factus panis percipit uerbū dei, fit eucharistia sanguinis & corporis Christi, ex quib. augetur & consistit carnis nostrae substantia: quomodo carnem negat capacem esse donationis dei, qui est uita aeterna, quae sanguine & corpore Christi nutritur, et membrum eius, quemadmodū & Apostolus ait, in ea quae est ad Ephesios epist. Quoniam membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius: non de spiritali aliquo, & inuisibili homine dicens haec, Spiritus enim neque ossa, nec carnes habet: sed de ea dispositione quae est secundū hominē, quae ex carnib. & neruis & ossibus consistit, quae de calice, qui est sanguis eius nutritur, et de pane qui est corpus eius augetur. Et quemadmodū lignum uitis depositū in terra, suo fructificat tempore, & granum tritici decidens in terram, & dissolutū multiplex surgit, per spiritū dei, qui continet omnia, quae deinde per sapientiā in usum hominib. ueniunt, & sanguis Christi: sic & nostra corpora ex ea nutrita & reposita in terrā, & resoluta in ea resurgent in suo tempore uerbo dei resurrectionem eis donante, in gloriam dei patris. Qui huic mortali immortalitatem circumdat, & corruptibili incorruptelā gratuito donat: quoniam uirtus dei in infirmitate perficitur: ut non quasi ex nobis habentes uitam, inflemur aliquando & extollamur aduersus deum, ingrātā mentem accipientes, experimento autē discētes, quoniam ex illius magnitudine, & non ex nostra natura habemus in aeternū perseverantiā: neque ab ea quae est circa deū gloria, sicuti est frustremur aliquando, neque nostrā naturam ignoremus: sed ut sciamus, et quid deus potest, & quid homo beneficii accipit, & non erremus aliquando à uera comprehensione eorum quae sunt, & quemadmodū sunt, id est dei & hominis. Et nūquid forte quemadmodū praediximus, propter hoc passus est deus fieri in nobis resolutionē, ut per omnia eruditi, in omnibus simus diligentes, neque deum, neque nosmetipsos ignorantes. Manifestissime autem Apostolus ostendit, quoniam traditus est suae infirmitati homo, ne elatus aliquando excideret à ueritate, in secunda quae est ad Corinthios dicens, Et ut sublimitate reuelationum non superextollar, datus est mihi stimulus carnis, angelus satanae, uti me colaphizet, Et super hoc ter dominum rogavi, ut absistat à me, & dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea, Nam uirtus in infirmitate perficitur. Libenter enim gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Christi. Quid ergo? dicit enim aliquis, Voluit ergo dominus Apostolum suum sic colaphizari? & talem sustinere infirmitatem? Etiam dicit uerbum, Virtus enim in infirmitate perficitur, meliorem efficiens hunc, qui per suam infirmitatem cognoscit uirtutē dei. Quemadmodū enim didicisset

cisset homo, quoniam ipse quidem infirmus, & natura mortalis, Deus autē immortalis & potens, nisi id quod est in utroque didicisset experimento? Suam enim infirmitatem dicere per sustinentiam, nihil est malū: magis autē & bonum est non oberrare in natura sua. Extolli autē aduersus deū, & praesumptionem suae gloriae assumere, ingrātū reddens hominē, multum mali inferebat ei, ut ueritatem simul & dilectionem auferret ab eo eam, quae est ad deum qui fecit eum. Vtrorūque autem experientia ueram quae est de deo & homine agnitionem indidit ei, & auxit eius erga deum dilectionem. Vbi autē augmentum est dilectionis, ibi maior gloria dei uirtute perficitur, his qui diligunt eum. Refutant igitur potentiam dei, & non contemplantur quod est uerum, qui infirmitatem intuentur carnis, uirtutem autē eius qui suscitatur eam à mortuis, non contemplantur. Si enim mortale non uiuificat: & corruptibile non reuocat ad incorruptelam, iam non potens est deus. Sed quoniam potens est in his omnibus, de initio nostro contemplari debemus, Quoniam sumpsit deus limum de terra, & formauit hominē. & quidem multo difficilius, & incredibilius est, ex non existentibus ossibus, & neruis, & uenis, & reliqua dispositione quae est secundū hominem facere ad hoc ut sit, et quidem animalem & rationabilem facere hominem: quam quod factum est, & deinde solutum est in terram, propter causas quas praediximus, rursus redintegrare: licet in illa cesserit, unde & initio eum qui non erat fecit ut esset, quādo uoluit: multo magis eos qui iam fuerunt, rursus restituet uolens, in eam quae ab eo datur uitam. Inuenietur autem perciprix & capax caro uirtutis dei, quae ab initio percepit artem dei, & aliud quidem factum est oculus uidens, aliud auris audiens, aliud manus palpans & operans, aliud nerui undique condensi, & continentes membra, aliud arteriae & uenae, sanguinis & spiritus transitoria. Aliud uero in uiscera diuersa. Aliud sanguis, copulatio animae & corporis. Quid enim? Non est numerum dicere uniuersae fabricationis, quae est secundū membra hominis, quae non ex alia facta est, sed ex magna sapientia dei. Quae autē sapientia participat deum, participant & uirtutem eius. Non igitur exors caro sapientiae & uirtutis. Nam uirtus eius quae uitam praestat in infirmitate perficitur, id est in carne. Dicant autē nobis qui dicunt non esse capacem carnem illius uitae quae datur à deo, utrum uiuentes nunc, & participantes uitam dicant haec, an in totum uitae quidem habentes nihil, mortuos autē semetipsos in praesenti confitebuntur. Et si quidem mortui, quomodo & mouentur, & loquuntur, & reliqua faciunt, quae non mortuorum sed uiuorum sunt opera? Si autem uiuunt nunc, & totum illorum corpus participat uitae, quo modo audent dicere non esse carnem participatricem uitae, confitentes habere se uitam in praesenti? Simile est quemadmodum si quis spongiam aquae plenam tenens

tenens uel faculā ignis, nō posse participare aquae dicat spongiā, neq; faculā igni. Eo modo & hi uiuere se dicentes, & in suis membris exultantes, postea sibimetipsis cōtrarij existentes, dicunt nō esse membra ipsorum percipabilia uitae. Si autē hāc quae est temporalis uita, cum sit multo infirmior, q̄ illa aeterna uita, tamen tantum potens est, ut uiuificet nostra membra mortalia, cur illa quae est aeterna uita, non uiuificabit eam carnē quae iam meditata, & assuescit portare uitā? Quoniā autē participatrix uitae sit caro, ad hoc quod uiuet ostenditur: uiuit enim in quantū deus uult uiuere. quoniam autē & deus potens est praestare uitam nobis qui uiuimus, & dñs itaq; cum sit potens uiuificare plasma suum, & caro cum possit uiuificari, quid superest quod prohibeat eam percipere incorruptelā, quae est lōga & sine fine à deo tributa uita? Latent autē semetipsos, qui alterū affingunt patrem, & bonū eum uocant, infirmū & inutilem & negligentē inferentes eum, ut nō dicamus quoniam liuidum & inuidū in eo quod dicant nō uiuificari ab eo nostra corpora. Cum enim dicant ea quae omnibus sunt manifesta, quoniam perseuerāt immortalia, utputa spiritus & anima, & quae sunt alia, quoniam uiuificatur à patre, illud autē qd nō aliās uiuificatur, nisi illi deus praestet uitam, de reliquo aut impotentē & infirmum ostendit patrem ipsorum, aut inuidum & liuidum. Demiurgo enim & hic uiuificante mortalia corpora nostra, & resurrectionem eis per prophetas promittente, quemadmodū ostendimus, quis potentior & fortior & uere bonus ostēditur? Vtrum Demiurgus, qui totum uiuificat hominem, an falso cognominatus ipsorum pater? Qui equidē quae sunt natura immortalia, quibus aut opus est ab eo adiutorio ut uiuant, non uiuificās benigne, relinquens illa negligentē in mortem. Vtrum ergo & his uitam pater ipsorū cum nō possit, nō praestat, an cum possit? Si quidem cum non possit, iam non potens est neq; perfectus super Demiurgū. Demiurgus em̄ praestat, quemadmodū adest uidere, quod ille nō potest praestare. Si autē cum possit praestare, non praestat, iam non bonus ostenditur, sed inuidus & malignus pater. Si autē & causam aliquā dixerint, per quam nō uiuificat corpora pater ipsorū, ipsam causam maiorem necesse est apparere q̄ patrem obtinentem benignitatē eius: & infirmabitur benignitas eius, ppter causam eam, quae ab ipsis dicitur. Quoniam autē possunt corpora percipere uitam, omnibus uidere est. Viuunt enim in quantū ea deus uult uiuere, & iam nō possunt dicere, quod minime ualeāt uitam capere. Si igitur propter necessitatē, & causam aliā quandam nō uiuificatur, quae possunt participare uitā, erit necessitati & causae seruiēs pater ipsorū, & nō iam liber & suae potestatis in sentētia. Quoniā autē multo tempore perseuerabāt corpora in quantum placuit deo bene habere, legant scripturas, & inuenient eos qui

ante

ante nos fuerunt, septingentos & octingētos, & noningentos annos supergressos: & consequebantur corpora ipsorū, longinquitatem dierum, & participabāt uitā, in quantū ea deus uiuere uolebat. Quid autē de illis dicemus? Quoniā quidem Enoch placens deo in quo placuit corpore translatus est, translationem iustorum praemonstrans. Et Helias sicut erat in plasmatis substantia assumptus est, assumptionem patrum prophetās: & nihil impedit eos corpus in translatione & assumptione eorū. Per illas enim manus, per quas in initio plasmatis sunt, per ipsas & assumptionē & translationē acceperunt. Assuetā enim erant in Adam manus dei coaptare, & tenere, & baiulare suū plasma, & ferre & ponere, ubi ipsae uellent. Vbi ergo primus positus est homo scilicet in paradiso, quemadmodū scriptura dicit: Et plantauit deus paradisum in Edem contra orientē, & posuit ibi hominē quem plasmauit, & inde proiectus in hunc mundū non obediens. Quapropter dicunt presbyteri, qui sunt apostolorum discipuli, eos qui translati sunt, illuc trāslatos esse, iustis em̄ hominib. & spiritū habentibus praeparatus est paradisi, in quē & Paulus apost. asportatus audiuit sermones inenarrabiles, quantū ad nos in praesenti: et ibi manere eos qui translati sunt usq; ad cōsummationē conspicantes incorruptelā. Si autē quis impossibile extimet tātis temporib. permanere homines, & Heliam nō in carne assumptū, consumptā autē carnem eius in igneo curru, intendat quoniam Ionas quidem in profundū proiectus est, & in uentrem Ceti absorptus, saluus iterū exputus est terrae, iussu dei. Ananias etiā, & Azarias, & Mizaël missi in caminū ignis septuplum exardentem, neq; nociti sunt aliquid, neq; odor ignis inuentus est in eis. Qui igitur affuit illis manus dei, & inopinata, & impossibilia naturae hominū in eis perficiens, quid si in his qui translati sunt effecit aliquid inopinātū, deseruiens uoluntati patris? Hāc est autē filius dei, quemadmodū scriptura ait dixisse Nabuchodonosor regem, Nonne tres uiros misimus in caminū, & ecce ego uideo quatuor deambulātes in medio ignis, et quartus similis filio dei. Neq; igitur natura alicuius eorū q̄ facta sunt, neq; infirmitas carnis fortior erit super uoluntatē dei. Nō em̄ deus his q̄ facta sunt & subiecta sunt deo, & omnia seruiunt uoluntati eius. Quapropter & dñs ait: Quae impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud deum. Quemadmodū igitur his qui tūc sunt hominib. ignorantibus dispositionē dei incredibile & impossibile uideretur tantos annos aliquem hominem posse uiuere, & uixerunt hi qui ante nos fuerunt, & uiuunt qui translati sunt ad exemplū longitudinis dierū, & de uentre Ceti, & de camino ignis saluos exisse, & tamen exierunt educti uelut manu dei, ad ostensionē uirtutis eius: Sic & nūc quāuis quidam ignorātes uirtutē & promissionē dei cōtradican suae salutē, impossi-

bile

bile existimantes posse deum suscitante corpora in sempiternum persecutionem eis donare, non tamen incredulitas talium euacuauit fidem dei. Glorificabitur autem deus in suo plasmate, conforme illud & consequens suo puero adaptas. Per manus enim patris, id est, per filium et spiritum fit homo secundum similitudinem dei, sed non pars hominis. Anima autem & spiritus pars hominis esse possunt, homo autem nequaquam: perfectus autem homo comixtio & adunitio est animae assumptis spiritum patris, & admixtae in carne quae est plasmata secundum imaginem dei. Propter quod & Apostolus ait, Sapientiam loquimur inter perfectos, Perfectos dicens eos, qui perceperunt spiritum dei, & omnibus linguis loquuntur per spiritum dei, quemadmodum & ipse loquebatur. Quemadmodum et multos audimus fratres in ecclesia prophetica habentes charismata, et per spiritum uniuersis linguis loquentes, & absconsa hominum in manifestum producentes ad utilitatem, & mysteria dei enarrantes, quos & spirituales Apostolus uocat, secundum participationem spiritus existentes spirituales, sed non secundum defraudationem & interceptionem carnis, & nude hoc ipsum solum. Si enim substantiam tollat aliquis carnis, id est plasmatis, et nude id ipsum solum spiritum intelligat, iam non spiritualis homo est quod est tale, sed spiritus hominis aut spiritus dei. Cum autem spiritus hic commixtus animae unitur plasmate, propter effusionem spiritus spiritualis & perfectus homo factus est, & hic est qui secundum imaginem & similitudinem factus est dei. Si autem defuerit animae spiritus, animalis est uere, qui est talis, & carnalis derelictus imperfectus erit, imaginem quidem habens in plasmate, similitudinem uero non assumens per spiritum. Sicut autem hic imperfectus est, sic iterum si quis tollat imaginem, & spernat plasmata, iam non hominem intelligere potest, sed et partem aliquam hominis, quemadmodum praediximus, uel aliud aliquid praeter hominem. Neque enim plasmatio carnis ipsa secundum se homo perfectus est, sed corpus hominis & pars hominis. Neque enim & anima ipsa secundum se homo, sed anima hominis & pars hominis. Neque spiritus homo, spiritus enim & non homo uocatur. Comixtio autem & unitio horum omnium, perfectum hominem efficit. Et propter hoc Apostolus seipsum exponens, exponit perfectam & spiritalem salutem hominis, in prima ad Thess. dicens, Deus autem pacis sanctificet uos perfectos, ut integer uester spiritus, & anima, & corpus sine querela in aduentum domini Iesu Christi seruetur. Et quam utique causam habebat his tribus, id est animae & corpori, & spiritui integram & perfectam perseverationem precari in aduentu domini, nisi reintegrationem & adunitioem trium, unam et eandem ipsorum sciebat salutem? Propter quod & perfectos ait eos, qui tria sine querela exhibent domino. Perfecti igitur, qui & spiritum in se perseverantem habent dei, & animas, & corpora sine querela seruaue-

seruauerint, id est illam quae ad deum est fidem seruantes, & eam quae ad proximum est custodientes. Unde & templum dei plasma esse ait, Nescitis dicens, quoniam templum dei estis, & spiritus dei habitat in uobis? Si quis templum dei uiolauerit, disperdet illum deus. Templum enim dei sanctum est, quod estis uos: manifeste templum corpus dicens in quo habitat spiritus. Quemadmodum et dominus de eo ait, Soluite hoc templum, & in tribus diebus excitabo illud. Hoc autem, inquit, dicebat de corpore suo. Et non tantum templum, sed & templum Christi scit corpora nostra, ad Corinthios dicens: Nescitis quoniam corpora uestra membra Christi sunt? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Non de alio quodam homine spiritali dicens haec, non enim ille complectitur meretricem, sed corpus nostrum, id est, caro quae cum sanctimonia perseverat & munditia, membra dixit esse Christi. Quando autem complectitur meretricem, membra fieri meretricis, & propter hoc dixit, Si quis templum dei uiolauerit, disperdet illum deus. Templum igitur dei in quo spiritus inhabitat patris, & membra Christi non participare salutem, sed in perditionem redigi dicere, quomodo non maxima est blasphemiae? Quomodo autem corpora nostra, non ex sua substantia, sed ex dei uirtute suscitantur, Corinthius dicit, Corpus autem non fornicationi, sed domino, & dominus corpori, Deus autem qui & dominum suscitauit, & nos suscitabit per uirtutem suam. Quomodo igitur Christus in carnis substantia surrexit, & ostendit discipulis figuram clauorum, & apertionem lateris, haec autem sunt indicia carnis eius quae surrexit a mortuis, sic & nos, inquit, suscitabit per uirtutem suam. Et iterum ad Rom. ait: Si autem spiritus eius qui suscitauit Iesum Christum a mortuis uiuificabit & mortalia corpora nostra. Quae sunt ergo mortalia corpora? nunquid nam animae? Sed incorruptibiles animae quantum ad comparationem mortalium corporum. Insufflauit enim in faciem hominis deus flatum uitae, & factus est in animam uiuentem: flatus autem uitae incorporalis est. Sed ne mortalem quidem possunt dicere hominem ipsum flatu, uita eius existente. Sed neque spiritum possunt dicere mortale corpus. Quid igitur superest dicere mortale corpus, nisi plasma, id est caro de qua & sermo est ei, quomodo uiuificabit eam deus. Haec enim est quae moritur & soluitur, sed non anima, neque spiritus. Mori enim est uitam amittere habilitatem, & sine spiramine in posterum, & inanimalem & immobilem fieri, & deperire in illa, ex quibus & initium substantiae habuit. Hoc autem neque animae euenit, flatus est enim uitae: neque spiritui, incompositus est enim & simplex spiritus, qui resolui non potest, & ipse uita est eorum qui percipiunt illum. Superest igitur ut circa carnem mors ostendatur, quae postquam exierit anima, sine spiramine & inanimale efficitur, et paulatim resoluitur in terram, ex qua sumpta est. Haec igitur mortalis,

Hæc autē est, de qua etiā dicit: Viuificabit & mortalia corpora nostra. Et propter hoc ait de ea in prima ad Corinth. Sic & resurrectio mortuorū seminatur in corruptione, surget in incorruptionē. Etenim tu, ait, quod seminas nō uiuificatur, nisi prius moriatur. Quid est autē quod ut granum tritici seminatur & putrit in terra, nisi corpora, quæ in terra ponuntur, in qua & semina iactantur: & propter hoc dixit, Seminatur in ignobilitate, surgit in gloria. Quid enim ignobilius carne mortua, uel quid iterum gloriosius surgente ea, & percipiente incorruptelā? Seminatur in infirmitate, surgit in uirtute: in infirmitate sua, quoniā cum sit terra, in terram uadit: uirtute autē dei, qui eam suscitāt à mortuis. Seminatur corpus animale, & surgit corpus spirituale: Indubitate docuit, quoniā neque de anima, neque de spiritu sermo est ei, sed de mortificatis corporibus. Hæc sunt enim corpora animalia, id est, participantia animæ, quam cum amiserint, mortificantur. Deinde per spiritū surgentia fiunt corpora spiritualia, uti per spiritum semper permanentē habeant uitam. Nunc enim, inquit, ex parte prophetamus, tunc autē facie ad faciem. Hoc est, quod & à Petro dictum est, Quem cum nō uideritis diligite, in quem nunc quoque nō uidentes, credentes autē, exultabitis gaudio inenarrabili. Facies enim nostra uidebit faciem dei uiui, & gaudebit gaudio inenarrabili, uidelicet, cum suum uideat gaudiū. Nunc autē partem aliquam spiritus eius sumimus, ad perfectionē & præparationem incorruptelæ, paulatim assuescentes capere, & portare deum: quod & pignus dixit Apostolus, hoc est, partem eius honoris qui à deo nobis promissus est, in epistola quæ ad Ephesios est, dicēs, In quo & uos audito uerbo ueritatis euāgelio salutis uestræ, in quo credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis uestræ. Si ergo pignus hoc habitans in nobis, iam spirituales effecit, & absorbetur mortale ab immortalitate: Vos enim, ait, nō estis in carne, sed in spiritu, siquidem spiritus dei habitat in uobis. Hoc autē nō secundū iacturam carnis, sed secundū cōmunionem spiritus fit. Non enim erant sine carne, quibus scribebat, sed qui assumpserant spiritum dei, in quo clamamus Abba pater. Si igitur nunc pignus habentes clamamus abba pater, quid fiet quando resurgentes facie ad faciem uidebimus eum: quando omnia membra affluentem exultationis hymnum protulerint, glorificantia eum qui suscitauerit ea ex mortuis, & æternam uitam donauerit. Si enim pignus complectens hominem in semetipsum, iam facit dicere, Abba pater, quid faciet uniuersa spiritus gratia, quæ hominibus dabitur à deo? Similes nos ei, efficiet enim hominē secundū imaginem & similitudinē dei. Qui ergo pignus spiritus habet, & nō concupiscentijs carnis seruiunt, sed subiiciunt se metipsum spiritui, & rationabiliter cōuersantur in omnibus, iuste Apostolus spirituales uocat, quo

quoniā spiritus dei habitat in ipsis. Incorporales autē spiritus nō erunt homines spirituales, sed substātia nostra, id est, animæ & carnis adiunctio adsumens spiritū dei, spirituales hominē perficit. Eos autē qui abijciunt quipem spūs consiliū, carnis autē uoluptatibus seruiunt, & irrationabiliter uiuunt, & effrenati deijciuntur in sua desideria, quippe nullā habentes aspirationē diuini spūs, sed porcorū & canum more uiuunt, hos iuste apostolus carnales uocat, quia nihil aliud quæ carnalia sentiunt. Et propheta autē propter hanc eandē causam irrationabilibus animalibus assimilat eos, propter irrationabilem conuersationem ipsorum dicentes, Equi furentes ad fœminas facti sunt, unusquisque ipsorum hinnies ad uxore proximi sui. Et rursus, Homo cum in honore esset, assimilatus est iumentis, hoc quia secundū suam causam assimilatus est iumentis, irrationabilem æmulans uitam. Sed & nos in consuetudine huiusmodi homines iumentā et pecora inrationabilia dicimus. Prædixit autē figuratiter omnia hæc lex de animalibus, delinians hominē. Quæcunque duplicem ungulam habent & ruminant, mundū nutiant. Quæcunque autē aut utrunque uel alterū horum non habent, uelut immunda segregans. Qui sunt ergo mundi? qui in patre & filium per fidem firmiter faciunt, hæc est enim firmitas eorum quæ duplici sunt ungula: & eloquia dei meditantur die ac nocte, uti operibus bonis adornentur: hæc est enim ruminantiū uirtus. Immunda autem quæ neque duplicem ungulam habent, neque ruminant, hoc est, qui neque in deum fidem habent, neque eloquia eius meditantur. Hæc autē ethnicorum est abominatio. Quæ autē ruminant quidē, nō habent autē ungulam duplicem, & ipsa immunda. Hæc ludæorū est imaginalis descriptio, qui quidem eloquia dei in ore habent, stabilitatē autem radicis suæ nō infigunt in patre & in filio. Propter hoc autē & lubricum est genus ipsorum. Etenim quæ sunt unius ungulæ animalia facile labuntur, firmiora autē sunt quæ duplicem ungulam habent, succedentibus inuicem ungulis fissis secundū iter, & altera ungula subbaiulat aliam. Immunda autē similiter quæ duplicem ungulam habent, non autē ruminant. Hæc est autē omnium uidelicet hæreticorū ostensio, & eorū qui non meditantur eloquia dei, neque operibus iustitiæ adornantur, quibus & dñs ait, Quid mihi dicitis dñe domine, & non facitis quæ dico uobis. Qui enim sunt tales in patre quidem & filium dicunt se credere, nunquam autem meditantur eloquia dei, quemadmodū oportet, neque iustitiæ operibus sunt adornati, sed quemadmodū prædiximus, porcorū & canum assumpserunt uitam, immunditiæ & ungulæ & reliquæ incuriæ semetipsum tradentes. Iuste igitur tales omnes, qui propter suam incredulitatē & luxuriā non adipiscuntur diuinū spiritū, & uarijs characteribus eijciunt se uiuificans uerbum, & in suis concupiscentijs irrationabiliter ambulāt, Apostolus quidem carnales & ani-

males uocauit, prophete aut iumenta & feras dixerunt, consuetudo aut pecora & irrationabiles interpretata est, lex autem immundos enuntiavit. Hoc autem est quod & in alijs ab Apostolo dicitur, Quonia caro & sanguis regnum dei hereditare non possunt. Id est, quod ab hominibus haereticis profertur, in amentiam suam, & quae ostendere conantur non saluari plasmationem dei: non conspicientes, quia sunt tria, ex quibus (quemadmodum ostendimus) perfectus homo constat, carne, anima, & spiritu, & altero quidem saluante et figurate, qui est spiritus, altero quod unitur & formatur, quod est caro. Id uero quod inter haec est duo, est anima, quae aliquando quidem subsequens eleuatur ab eo, aliquando autem consentiens carni decidit in terreas concupiscentias. Quotquot ergo id quod saluat, & format in uitam, non habent, hi consequenter erunt, & uocabuntur, caro & sanguis, quippe qui non habent spiritum dei in se. Propter hoc autem & mortui tales dicti sunt a domino, Sinite enim, inquit, mortuos, sepelire mortuos suos: quonia non habent spiritum uiuificantem hominem. Quotquot autem timent deum, & credunt in aduentum filij eius, & per fidem constituunt in cordibus suis spiritum dei, hi tales iuste homines dicentur, & mundi, & spirituales, & uiuentes deo, quia habent spiritum patris qui emundat hominem, & subleuat in uitam dei. Sicut enim caro infirma, sic & spiritus promptus a domino testimonium accepit. Hic est potens perficere, quae cumque in promptu habet. Si igitur hoc quod est promptum spiritus, admisceat aliquis uelut stimulum infirmitati carnis, necesse est omnimodo, ut id quod est forte superet infirmum, ita ut absorbeat infirmitas carnis a fortitudine spiritus: & esse eum qui sit talis, non iam carnalem sed spirituales, propter spiritus communionem. Sic igitur martyres testantur, & contemnunt mortem, non secundum infirmitatem carnis, sed secundum quod promptus est spiritus. Infirmitas enim carnis absorpta, potentem ostendit spiritum. Spiritus autem rursus absorbens infirmitatem, hereditate possedit carnem in se, & ex utrisque factus est uiuens homo. Viuens quidem propter participationem spiritus, homo autem propter substantiam carnis. Igitur caro sine spiritu dei mortua est, non habens uitam, regnum dei possidere non potest, sanguis irrationalis uelut aqua effusa in terram. Et propter hoc ait, qualis terrenus, tales & terreni. Vbi autem spiritus patris, ibi homo uiuens, sanguis rationalis ad ultionem a deo custoditus, caro a spiritu possessa, oblita quidem sui, qualitate autem spiritus assumens conformis facta est uerbo dei. Et propterea ait: Sicut portauimus imaginem eius qui de terra est, portemus et imaginem eius qui de caelo est. Quid est ergo terrenum? Plasma. Quid autem caeleste? Spiritus. Sicut igitur, ait, sine spiritu caelesti conuersati sumus aliquando in uetustate carnis, non obedientes deo: sic nunc accipientes spiritum, in nouitate uitae ambulemus, obedientes deo, Quonia

igitur

igitur sine spiritu dei saluari non possumus, adhortatur Apostolus nos per fidem & castam conuersationem conuersari spiritum dei, ut non sine participatione sancti spiritus facti, amittamus regnum caelorum. Et clamauit, non posse carnem solam & sanguinem regnum dei possidere. Si enim oportet uerum dicere, non possidet, sed possidetur caro: sicut & dominus ait, Beati mites, quonia ipsi hereditate possidebunt terram. Quasi hereditate possideatur terra in regno. Vnde & substantia carnis nostrae est: & ideo mundum templum esse uult, ut delectetur spiritus dei in eo, quem admodum sponsus ad sponsam. Sicut igitur sponsa assumere sponsum non potest, assumi autem a sponso potest, quum uenerit & acceperit eam sponsum: Sic et caro haec, secundum seipsam, id est, sola regnum dei hereditate possidere non potest. Hereditate autem possideri in regno a spiritu potest, hereditate enim possidet, qui uiuificat ea quae sunt mortua, & aliud quidem est hereditate possidere, aliud autem hereditate possideri. Ille enim dominatur & praest, & disponit ea quae hereditate possidet, quemadmodum ipse uelit. Illa uero subiecta sunt & obediunt, & dominantur ab eo, & sub dominio sunt eius qui possidet. Quid igitur est quod uiuit? Scilicet spiritus dei. Quae sunt autem quae sunt mortua? scilicet membra hominis, quae & corrumpuntur in terra. Haec autem possidetur a spiritu translata in regnum caelorum. Propter hoc autem & Christus mortuus est, uti testamentum euangelij apertum, & uniuerso mundo lectum, primum quidem liberos faceret seruos suos, post deinde heredes eos constitueret eorum quae essent eius, hereditate possidente spiritu, quemadmodum demonstrauimus. Hereditate enim possidet ille, qui uiuit, hereditate autem acquiritur caro: ut non amittentes eum qui nos possidet spiritum, amittamus uitam, adhortans nos Apostolus ad spiritus communicationem secundum rationem quae praedicta sunt, dixit, Quonia caro et sanguis regnum dei possidere non possunt: uelut si dicat, Nolite errare, quonia nisi uerbum dei inhabitauerit, et spiritus patris fuerit in uobis, uane autem, & pro ut euenit, conuersati fueritis, quasi tantum caro & sanguis existentes, regnum dei possidere non poteritis. Hoc ideo uti non gratificantes carni respuamus insertionem spiritus. Tu autem oleaster, ait, cum esses, insertus es in bona oliuam, & socius pinguedinis oliuae factus es. Quemadmodum igitur oleaster inserta, si permanerit in eo quod ante fuerit oleaster, exciditur: si autem tenuerit insertionem, & transmutetur in bonam oliuam, fit fructifera quasi in paradiso regis plantata: Sic & homines si quidem per fidem profecerint in melius, & assumpserint spiritum dei, & illius fructificationem germinauerint, erunt spirituales, tanquam in Paradiso dei plantati. Si autem respuerint spiritum, & perseverauerint in eo quod fuerant ante, magis carnis esse uolentes quam spiritus, iustissime in eiusmodi dicitur, quonia caro & sanguis regnum dei

C 3 non

non possident. Tanquam si quis dicat, quoniam oleaster non assumitur in Paradisum dei. Mirabiliter igitur Apostolus naturam ostendit nostram & uniuersam dispositionem dei in eo sermone, qui est de carne et sanguine, & oleastro. Quemadmodum enim oliua neglecta tempore quodam in desertum relicta, & syluestria fructificans secundum se oleaster fit, uel rursum oleaster diligentiam percipiens, & inserta in pristinam naturam recurrit fructificationem: Sic & homines in negligentia constituti, & concupiscentias carnis tanquam syluestria fructificantes, secundum suam causam infructuosi iustitia constituntur. In eo autem quod dormiant homines, inserminat inimicus materiam zizaniam, & propter hoc dominus discipulis suis uigilare precepit. Et rursus qui infructuosi sunt iustitia, & uelut sentibus obuoluti homines, si diligentiam percipiant, & uelut insertionem accipientes uerbum dei, in pristinam ueniunt hominis naturam eam, qua secundum imaginem & similitudinem factus est dei. Sed quemadmodum oleaster inserta, substantiam quidem ligni non amittit, qualitatem autem fructus immutat, & aliud percipit uocabulum, iam non oleaster, sed fructifica oliua existens & dicitur: Sic & homo per fidem insertus, & assumens spiritum dei, substantiam quidem carnis non amittit, qualitatem autem fructus operum immutat, & aliud accipit uocabulum, significans illam quam in melius est transmutationem, iam non caro & sanguis, sed homo spiritualis existens & dicitur. Quemadmodum autem rursus oleaster si non participat insertionem, perseverat inutilis suo domino, per suam syluestram qualitatem, & quasi infructuosum lignum exciditur, & in ignem mittitur: Sic & homo non assumens per fidem spiritus insertionem, perseverat hoc esse quod erat ante, caro & sanguis regnum dei non possidens. Bene igitur Apostolus ait: Caro & sanguis regnum dei possidere non possunt, & qui in carne sunt, deo placere non possunt, non substantiam reiiciens carnis, sed infusionem spiritus attrahens. Et propter hoc ait, Oportet mortale illud induere incorruptelam: & iterum ait, Vos autem non estis in carne, sed in spiritu. Siquidem spiritus dei habitat in uobis. Manifestius autem illud adhuc ostendit dicens, Corpus quidem mortuum propter peccatum, spiritus autem uita propter iustitiam. Si autem spiritus eius, qui suscitauit Iesum a mortuis, habitat in uobis, qui suscitauit Christum a mortuis, uiuificabit & mortalia corpora uestra propter inhabitantem spiritum eius in uobis. Et rursus in epistola quam est ad Romanos ait: Si enim secundum carnem uiuistis, incipietis mori: non conuersionem quam est in carne repellens ab eis, etenim ipse in carne cum esset scribebat eis: sed concupiscentias abscindens carnis eas, quae mortificant hominem, & propter hoc intulit, Si autem spiritu opera carnis mortificaueritis, uiuetis. Quicumque enim ducuntur spiritu dei, hi sunt filij dei. Et ipsas autem operas manifestauit quas dicit carnales, quae

sint

sint, prauidens calumniam infidelium, & ipse semetipsum exponens, ne relinqueretur quaestio his, qui infideliter tractant de eo, in epistola quam est ad Galatas dicens, Manifesta autem sunt opera carnis, quae sunt, Adulteria, fornicationes, immunditia, luxuria, idololatria, ueneficia, inimicitiae, contentiones, zeli, ira, emulationes, animositates, irritationes, dissensiones, haereses, inuidiae, ebrietates, comestiones, & his similia, quae praedico uobis, quemadmodum & praedixi, quoniam qui talia agunt, regnum dei non possidebunt. Manifestius praedicans his qui audiunt, quid est, caro & sanguis regnum dei possidere non possunt. Qui enim illa agunt, uere secundum carnem ambulantes, uiuere deo non possunt. Et iterum spirituales actus intulit uiuificantes hominem, id est, insertionem spiritus dicens, Fructus autem spiritus est, charitas, gaudium, pax, patientia, bonitas, benignitas, fides, lenitas, continentia, castitas, aduersus haec non est lex. Sicut igitur qui in melius profecerit, & fructum operatus fuerit spiritus, omnimodo saluatur, propter spiritus communionem: Sic is qui remanserit in praedictis carnis operationibus, carnalis uere deputatus, quod non assumat spiritum dei, regnum non poterit possidere caelorum. Quemadmodum rursus ipse Apostolus testificatur, An nescitis, dicens Corinthiis, quoniam iniusti regnum dei non haereditabunt: Nolite errare, ait, neque fornicarij, neque idololatrae, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubinatores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum dei possidebunt. Et haec, ait, quidam fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis in nomine domini Iesu Christi, & in spiritu dei nostri. Manifestissime ostendit, per quam perit homo, si perseverauerit secundum carnem uiuere, & per quam rursus saluatur. Ea autem quae saluant, ait esse nomen domini nostri Iesu Christi, & spiritum dei nostri. Quoniam igitur istuc numerauit eas, quae sunt sine spiritu, carnis operationes, quae sunt mortiferae, consequenter his quae praedicta sunt ab eo, in fine epistolae ad summam exclamauit, Sicut portauimus imaginem eius qui de limo est, ita portemus & imaginem eius qui de caelis est. Hoc enim dico fratres, quoniam caro & sanguis regnum dei possidere non possunt. Hoc autem quod ait, Sicut portauimus imaginem eius qui de limo est, simile illi dicto est: Et haec quidam fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis in nomine domini nostri Iesu Christi, & in spiritu dei nostri. Quando igitur portauimus imaginem eius qui est de limo: Scilicet quando haec quae praedictae sunt carnis operationes, perficiebantur in nobis. Quando autem iterum imaginem caelestis: scilicet quando ait, Abluti estis credentes in nomine domini, & accipientes eius spiritum. Abluti autem sumus non substantiam corporis, neque imaginem plasmatis, sed pristinam uanitatis conuersionem. In quibus igitur periebamur membris, operantes ea quae sunt corruptelae, in istis ipsis uiuificamur, operantes ea quae sunt

C 4 spiri

Spiritus. Quemadmodū enim corruptelę est capax caro, sic & incorruptelę, & quemadmodū mortis, sic & uitę. Hęc autē inuicē cedunt, & utraq; nō permanent in idipsum: sed expellitur alterū ab altero, & pręsente altero, interit alterū. Si igitur mors possidens hominē, expulit ab eo uitam, et mortuū ostendit, multo magis uita possidens hominē expellit mortē, & uiuentem hominē restituet deo. Si enim mors mortificauit, quare uita adueniens nō uiuificat hominē? Quęadmodū Esaias ait, Deuorauit mors potēs. Et rursus: Deus abstulit omnem lachrymā ab omni facie. Expulsa est autē pristina uita, quoniā non per spiritū, sed per afflatū fuerat data. Aliud enim est afflatus uitę, qui & animalē efficit hominē: & aliud spiritus uiuificans, qui & spiritalem efficit eum. Et ideo Esaias ait, Sic dicit dñs qui fecit ccelū & finxit illud, qui firmauit terram, & quę in ea sunt, & dedit afflatū populo qui super eam est, & spiritū his qui calcāt illam: Afflatū quidem cōmuniter omni qui super terram est populo dicens datum, spiritū autem proprie his, qui cōculcant terrenas cōcupiscentias. Propter quod rursus ipse Esaias distinguens ea quę prędicta sunt, ait, Spiritus enim à me exiit, & flatum omnem ego feci, Spiritū quidem proprie in deo deputans, quem in nouissimis temporibus effudit per adoptionem filiorū in genus humanum. Afflatū autē cōmuniter in cōdiuione & factura ostendens illum. Aliud autē est quod factū est ab eo qui fecit. Afflatus igitur temporalis, spūs autē sempiternus. Et afflatus quidē auctus ad modicū, & tempore aliquo manens, deinde obiit, sine spiramento relinquens illud in quo fuit ante. Spiritus autē circūdans intus & foris hominē, quippe semper perseuerans, nunquā relinquens eum. Sed non primo quidē spiritalis est, ait Apostolus, hęc tanquā ad nos homines dicens, sed primo quidem animale est, deinde quod spiritale est, secundū rationē. Oportuerat autē primo plasmari hominē, & plasmatum accipere animā, deinde sic cōmunionem spiritus recipere. Quapropter & primus Adam factus est à dño in animam uiuentē. Secundus autem in spiritū uiuificantem. Sicut igitur qui in animā uiuentē factus est deuertēs in peius perdidit uitam: sic rursus idem ipse in melius recurrens, assumens uiuificantem spiritū, inueniet uitam. Non enim aliud est quod moritur, & aliud quo uiuificatur. Quemadmodū nequā aliud quod perit, & aliud quod inuenitur, sed illam quę perierat ouem inuenit dñs exquirens. Quid ergo erat quod moriebatur? utique carnis substantia, quę amisserat afflatum uitę, & sine spiramento mortua facta est. Hanc itaq; dominus uenit uiuificaturus, uti quemadmodum in Adam omnes morimur, quoniā animales, in spiritu uiuamus, quoniā spirituales, deponentes non plasma dei, sed cōcupiscentias carnis, & assumentes spiritum sanctum, sicut Apostolus in epistola ad Colossenses ait, Mortificate

ficite itaq; mēbra uestra quę sunt super terrā. Quę sunt autē hęc, ipse exposuit. Fornicationē, immunditiā, passionē, concupiscentiā malam, & auaritiā quę est idololatria. Horū depositionē Apostolus pręconatur, & eos qui talia perpetrāt uelut carnem & sanguinē tantū existentes, nō posse ait regnū ccelorū possidere. Anima enim ipsorū declinās in peius, & in terrenas cōcupiscentias descendens, eiusdem cuius et illa sunt participauit appellationis: quę deponere nos iubens ait rursus in eadem epistola: Expoliātes uos ueterē hominem cum operib. eius. Hoc autē dicebat non ueterē amouens plasmationē: Alioquin oportebat nosmetipsos interficientes separari ab ea quę est istic conuersatione. Sed & ipse Apostolus ille existens, qui in uulua plasmatus erat, & de utero exierat, scribebat nobis, & uiuere in carne fructus operis confessus est, in epistola quę est ad Philipp. dicens, Fructus autē operis spiritus, est carnis salus. Quis enim alius apparens fructus eius est qui nō apparet spiritus, quę maturam efficere carnem & capacem incorruptelę. Si igitur uiuere in carne hic mihi fructus operis est, non utiq; substantiam cōtemnebat carnis in eo quod diceret, spoliātes uos ueterem hominē cum operib. eius, sed spoliationem pristinę nostrę conuersationis manifestauit, eam quę ueterascit, & corrūpitur, & propter hoc intulit: Et induētes nouum hominē eum qui renouatur in agnitionē, secundū imaginem eius, qui creauit eum. In eo ergo quod ait, qui renouatur in agnitionē, demonstrabat, quoniā ipse ille qui ignorās erat ante homo, id est, ignorās deum, per eam quę in eum est agnitionē renouatur. Agnitio em̄ dei renouat hominē. Et in eo quod dicat secundum imaginē conditoris, recapitulationē manifestauit eius hominis, qui initio secundū imaginē factus est dei. Quoniā autē idem ipse erat Apostolus, qui ex utero generatus fuerat, hoc est, antiqua carnis substantia, ipse in epistola ad Galatas dixit, Cum autē placuit deo, qui me ex utero matris meę segregauit, & uocauit per gratiā suam, reuelare filium suū in me, ut euāgelizarem eum in gentibus. Non alius erat qui natus fuerat ex utero, sicut prędiximus, & alius qui euāgelizabat filium dei: sed idem ille qui ante ignorabat, & persequebatur ecclesiam, reuelatione ei de cœlo facta, colloquente cum eo dño, quemadmodū in tertio libro ostendimus, euāgelizabat filium dei Christum Iesum, qui sub Pontio Pilato crucifixus est, pręterita ignorantia exterminata à posteriore agnitione. Quemadmodū cæci, quos curauit dñs, cæcitatē quidem amisserunt, perfectam autem susceperunt substantiam oculorum, & ipsi quibus ante non uidebant oculos, recipiebāt uisionem, caligine à uisione tantū exterminata, seruata autem substantia oculorum, ut per quos non uiderant oculos, per eos rursus uidentes gratias agerent ei, qui rursus uisum eis redintegrauit. Et qui arisdam

dam curauit manū, & oēs omīno quos curauit, nō ea quæ ab initio ex utero ædita fuerāt membra mutauerūt, sed eadē ipsa salua recipiebāt. Fabricator eim uniuersorū dei uerbū, qui ab initio plasmavit hominē, a malitia inueniens labefactatū suum plasma omnimodo curauit, hoc quidē & secundū unumquodq; membrū, sicut & in suo plasmate est: hoc autē & semel totū sanum & integrū reintegrauit hominē, perfectū eum sibi præparās ad resurrectionē. Quam enim causam habebat carnis membra curare, et restituere in pristinū characterē, si non habebāt saluari, quæ ab illo curata fuerāt? Si enim tēporalis erat ab eo utilitas, nihil grande præstitit his, qui ab eo curati sunt. Aut quō non esse capax carnē uitæ, quæ est ab eo, q̄ percipit curationē ab eo? Vita em̄ per curationē, incorruptela autē per uitā efficitur. Qui igitur curationē confert, hic & uitā, et qui uitam, hic & incorruptelā circūdat suo. Dicāt em̄ nobis hi qui cōtraria dicunt, id est, qui cōtradīcunt suę salutī, summi sacerdotis mortua filia, & uiduæ filius qui circa portā mortuus efferebatur, & Lazarus qui in monumento quartā habebat diem, in quibus resurrexerint corporibus. In iisdē ipsis scilicet in quib. et mortui fuerant. Si enim nō iisdē ipsis, uidelicet nec iisdē ipsi qui mortui erant resurrexerunt. Sed enim apprehendit, ait, dñs manum mortui & dixit ei, uenis tibi dico, surge: & sedit mortuus, et iussit ei dare māducare, & dedit eum matri suæ. Et Lazarū uocauit uoce magna dicēs, Lazare ueni foras, et exiuit, inquit, mortuus, colligatus pedes et manus in stitis: hoc symbolū eius hominis qui inligatus fuerat in peccatis. Et propter hoc ait dñs, soluite illū, & dimittite eum abire. Sicut igitur qui curati sunt, in his quæ ante passa fuerūt membra, curati sunt, & mortui iisdē resurrexerunt corporibus, membris & corporibus ipsorum percipiētibus curationem, & eam uitam quæ dabatur à dño per temporalia præformante æterna, & ostendente, quoniam ipse est, qui curationē plasmati suo & uitā præstare potest, uti ei de resurrectione quoq; credatur sermo: sic & in fine in nouissima tuba clamāte dño resurrecturi sunt mortui, quemadmodum ipse ait, Veniet hora in qua omnes mortui qui in monumentis sunt audient uocem filij hominis, & exient qui bona fecerunt in resurrectionem uitæ, et qui mala in resurrectionem iudicij. Vani igitur & uere infelices qui sic manifesta & clara nolunt intelligere, sed fugiunt lumen ueritatis, secundū tragicos semetipsos excæcantes. Et quemadmodū in palæstra insueti concertantes alijs unam quamlibet partem corporis totis cōplectentes manibus, per illud quod detinent cadunt, & cadentes putāt se uincere, eo quod contentiose teneāt illud, quod primum apprehenderunt membrum, super hoc autē quod ceciderunt, & derisui habentur: Sic autē & hæretici, caro & sanguis regnum dei possidere nō possunt, duas dictiones tollētes à Paulo, neq;

sensum

sensum Apostoli perspexerunt, neq; uirtutem dictionū scrutati sunt. Nude autē ipsas dictiones tenentes circa eas moriuntur, uniuersam dispositionē dei, quantū in ipsis est euercentes. Si enim proprie de carne hoc dictū dicent, & nō de carnalib. operationibus, quemadmodū demonstrabimus, ipsum sibi contrariū Apostolum dicentē ostendent, statim in eadem epistola demonstratiue de carne sic dicentē. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptelā, & mortale hoc induere immortalitatē. Cum autē mortale hoc induerit immortalitatē, tunc fiet sermo qui scriptus est, Absorpta est mors in uictoria, ubi est mors aculeus tuus? Vbi est mors uictoria tua? Hæc autē iuste dicētur tunc, quando mortalis hæc, & corruptibilis caro, circa quam & mors est, quæ & quodā dominio mortis pressa est, in uitā conscēdens induerit incorruptelam & immortalitatē. Tunc em̄ uere erit uicta mors, quādo ea quæ cōtinetur ab ea caro, exierit de dominio eius. Et rursus ad Philipp. ait, nostra autē conuersatio in cœlis est. Vnde & saluatorem expectamus dñm Iesum, qui trāsfigurauit corpus humilitatis nostræ cōforme corpori gloriæ suæ, ita ut possit secundū operationē uirtutis suæ. Quid igitur est humilitatis corpus, quod trāsfigurauit dñs conformatū corpori gloriæ suæ? Manifestū est, quoniā corpus quod est caro, quod & humiliatur cadens in terra, trāsfiguratio autē eius, quoniā cum sit mortalis & corruptibilis, immortalis fit & incorruptibilis, non secundum propriam substantiā, sed secundum dñi operationem, qui potest mortali immortalitatē, & corruptibili circūdare incorruptibilitatē. Et propter hoc ait in secunda ad Corinth. ut absorbeat mortale à uita: qui autē perficit nos in hoc ipsum deus, qui dedit nobis pignus spūs: manifestissime hoc de carne dicens. Nec em̄ anima immortalis, neq; spiritus absorbetur à mortali uita, quando & caro non mortua, sed uiua & incorrupta perseverauerit, hymnum dicens deo, qui in hoc ipsum perficit nos. Ut ergo in hoc perficiamur, bene Corinthijs ait, Glorificate deum in corpore uestro. Deus incorruptibilitatis est effector. Quoniam autem non de alio quodam corpore, sed de corpore carnis dicit hoc, manifeste & indubitate, & sine ulla ambiguitate Corinthijs ait, Semper mortificationem Iesu in corpore nostro manifestemus. Semper enim qui uiuimus in mortē tradimur per Iesum, ut & uita Iesu manifestetur in carne mortali nostra. Et quoniam spiritus cōplectitur carnem, in eadem epistola ait. Quoniam estis epistola Christi ministrata à nobis, inscripta non atramento, sed spiritu dei uiui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Si ergo nunc corda carnalia capacia spūs fiunt, quid mirum si in resurrectione eam quæ à spiritu datur capiūt uitam: de qua resurrectione Apostolus ad Philippenses ait, Conformis morti eius si quo modo occurrā ad resurrectionē quæ est

à mors

à mortuis. In qua igitur alia mortali carne intelligi potest uita manifestari, nisi in hac substantia quæ & mortificatur, propter eam quæ est ad deum confessione. Quemadmodum ipse dixit, Si secundum hominem cum bestiis Ephesi pugnaui, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt. Si enim mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides uestra, inuenimur autem & falsi testes dei, quoniam testificamur quod suscitauit Christum, quem non suscitauit. Si enim mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est fides uestra, quoniam adhuc estis in peccatis uestris. Ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt. Si in uita hac in Christo sperantes sumus tantum, miserabiliores omnibus sumus hominibus. Nunc autem Christus resurrexit à mortuis, primitiæ dormientiū: quoniam enim per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. In his igitur omnibus, quemadmodum prædiximus, aut contraria sentientem sibi metipsum Apostolum dicent, quantum ad illud, caro & sanguis regnum dei possidere non possunt: aut iterum malignas & extortas cogentur omnium dictorum facere expositiones, ad transuertendam & immutandam sententiam dictorum. Quid enim dicere habebunt sanum, si conabuntur aliter interpretari hoc quod scribit. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptelam, & mortale hoc induere immortalitatem: & ut uita Iesu manifestetur in carne mortali nostra, & reliqua omnia, in quibus Apostolus manifeste & clare resurrectionem & incorruptelam carnis prædicat. Cogentur itaque hæc tanta male interpretari, qui unum nolunt bene intelligere. Quoniam autem non aduersus ipsam substantiam carnis & sanguinis dixit Apostolus, non possidere regnum dei, ubique idem Apostolus in domino Iesu Christo usus est carnis & sanguinis nomine, aliquid quidem, uti hominem eius staret: etenim semetipsum filium dicebat hominis. Aliquid autem uti salutem carnis nostræ confirmaret. Si enim non haberet caro saluari, nequaquam uerbum dei caro factum esset. Et si non haberet sanguis iustorum inquiri, nequaquam sanguinem habuisset dominus. Sed quoniam ab initio uocalis est sanguis, Deus ad Cain dixit, cum occidisset fratrem suum, Vox sanguinis fratris tui clamat ad me. Et quoniam haberet exquiri sanguis ipsorum, dixit ad eos qui circa Noe erant, Etenim sanguinem animarum uestrarum, exquiram illum de manu omnium bestiarum. Iterum, Qui effundet sanguinem hominis, sanguis pro sanguine eius effundetur. Similiter autem & dominus his qui habebant eius sanguinem effundere dicebat. Exquiretur omnis sanguis iustus, qui effunditur super terram, à sanguine Abel iusti, usque ad sanguinem Zachariæ filij Barachiae, quem occidistis inter templum & altare: etiam dico uobis, uenient omnia ista super generationem istam. Recapitulationem effusionis sanguinis

nis ab initio omnium iustorum & prophetarum in semetipsum futuram indicans, & exquisitionem sanguinis ipsorum per semetipsum. Non autem exquiretur hoc, nisi & saluari haberet: nec in semetipso recapitulatus esset hæc dominus, nisi & ipse caro & sanguis, secundum principalem plasmationem factus fuisset, saluans in semetipso in fine, illud quod perierat in principio in Adam. Si autem ob alteram quandam dispositionem dominus incarnatus est, & ex altera substantia carnem attulit, non ergo in semetipso recapitulatus est hominem, adhuc etiam nec caro quidem dici potest. Caro enim uere primæ plasmationis est limo factæ successio. Si autem ex alia substantia habere eum oportuit materiam, ab initio ex altera substantiæ parte operatus fuisset fieri conspersionem eius. Nunc autem quod fuit qui perierat homo, hoc salutare factum est uerbum, per semetipsum eam quæ esset ad eum communionem, & exquisitionem salutis eius efficiens. Quod autem perierat, sanguinem et carnem habebat. Limum enim de terra accipiens dominus plasmavit hominem, & propter hunc omnis dispositio aduentus domini. Habuit ergo et ipse carnem & sanguinem, non alteram quandam, sed illam principalem patris plasmationem in se recapitulans, exquirens quod perierat. Et propter hoc Apostolus in epistola ad Colossenses ait: Et uos cum essetis aliquando alienati, & inimici cogitationis eius in operibus malis, nunc autem reconciliati in corpore carnis eius, per mortem eius, exhibere uos sanctos & castos & sine crimine in conspectu eius. In corpore, ait, reconciliati carnis eius, id est, quia iusta caro reconciliauit eam carnem quæ in peccato detinebatur, & in amicitiam adduxit deo. Si quis igitur secundum hoc alteram dicit domini carnem à nostra carne, quoniam illa quidem non peccauit, neque inuentus est dolus in anima eius, nos autem peccatores, recte dicit. Si autem alteram substantiam carnis domino affingit, iam non constabit illi reconciliationis sermo. Reconciliatur enim illud quod fuit aliquando inimicitia. Si autem ex altera substantia carnem attulit dominus, iam non illud reconciliatum est deo, quod per transgressionem factum fuerat inimicum. Nunc autem per eam quæ est ad se communicationem, reconciliauit dominus hominem deo patri, reconcilians nos sibi per corpus carnis suæ, & sanguine suo redimens nos, quemadmodum Apostolus Ephesius ait, In quo habuimus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum. Et rursus eisdem, Vos, inquit, qui aliquando eratis longe, facti estis iuxta, in sanguine Christi. Et iterum, Inimicitias in carne sua, legem præceptorum decretis euacuans: & in omni autem epistola manifeste testatur Apostolus, quoniam per carnem domini nostri, & sanguinem eius nos saluati sumus. Si igitur caro & sanguis sunt, quæ faciunt nobis uitam, non proprie de carne dictum est & sanguine, non posse ea possidere regnum dei. Sed de prædi-

ctis carnalib. actibus, qui ad peccatū transuertentes hominē, priuātes eum uita. Et propterea in epist. ad Ro. ait: Non ergo regnet peccatū in corpore mortali uestro ad obediēdū ei: neq; exhibeatis mēbra uestra arma iniustitiæ peccato, sed exhibete uosmetipsos deo, uelut à mortuis uiuentes, & mēbra uestra arma iustitiæ deo. Quibus igitur membris seruibamus peccato, & fructificabamus morti, iisdem ipsis membris seruire nos uult iustitiæ, ut fructificemus uitæ. Memor igitur dilectissime, quoniā carne domini redēptus es, & sanguine eius, & tenens caput, ex quo uniuersum corpus ecclesiæ compaginatū auget, hoc est, carnalem aduentū filij dei, & deum confitens & hominē eum firmiter excipiens, utens etiam his ostensionib. quæ sunt ex scripturis facile eueritis, quemadmodū demonstrauimus, omnes eas quæ postea affectæ sunt hereticorū sententias. Quoniam aut̄ is qui ab initio condidit hominē, post resolutionem eius in terram, promisit eis secundā generationem, Esaias quidem sic ait: Resurgēt mortui, & surgent qui in monumentis sunt, & letabuntur qui sunt in terra. Ros enim quod à te est, sanitas est eius. Et iterum: Ego uos aduocabo, & in Hierusalem aduocabimini, & uidebitis, & gratulabitur cor uestrum, et ossa uestra quasi herba oriuntur, & cognoscetur manus domini his qui colunt eum. Et Ezechiel autē ait sic: Et facta est super me manus domini, & duxit me in spiritu dñs, & posuit me in medio campi, & hic erat plenus ossibus, & circūduxit me super ea in gyrum, & ecce multa super faciem campi arida ualde, & dixit ad me, Fili hominis, si uiuunt ossa hæc: et dixi, Domine, tu scis qui fecisti hæc, & dixit ad me, prophetare super ossa hæc, & dices eis, Ossa arida audite sermonem domini. Hæc dicit dominus ossibus his, Ecce ego superduco super uos spiritum uitæ, & dabo super uos cutem, & dabo spiritum meum in uos, & uiuetis, & cognoscetis quia ego sum dominus. Et pphetauit sicut præcepit mihi dominus. Et factum est cum prophetarem, & ecce terremotus, & adducebantur ossa unumquodq; ad compaginem suam, & uidi, & ecce super ea nerui, & carnes nascebantur, & ascendebant super ea cutes desuper, & spiritus nō erat in eis, & dixit ad me, Ad spiritum propheta' filij hominis, & dic spiritui, Hæc dicit dominus, A quatuor spiritibus ueniet insusflatio in mortuos istos, & uiuant. Et prophetaui quemadmodum præcepit mihi dominus, & intrauit in ea spiritus, & uixerunt, & steterunt supra pedes suos collectio multa ualde. Et rursus ait: Hæc dicit dominus, Ecce ego aperiam monumenta uestra, & educam uos de monumentis uestris, & inducā uos in terram Israel, & cognoscetis quia ego sum dominus, cum aperiam ego sepulchra uestra, & reducā de sepulchris populū meum, & dabo spiritum meum in uos, & uiuetis, & ponam uos in terram uestram, & cognoscetis quia ego dñs locutus sum, &

& faciam, dixit dñs. Demiurgo itaq; & hic uiuificante corpora uestra mortua, quemadmodū uidere adest, & resurrectionē eis repromittente, & de sepulchris & monumentis suscitationē & incorruptelam donante: secundū enim lignum uitæ, ait, dies ipsorū erunt: Hic solus deus ostenditur qui hæc facit, & ipse bonus pater benigne uitā donans, his qui ex se nō habebant uitam. Et propter hoc manifestissime dominus ostendit se, & patrem quidem suis discipulis, ne scilicet quærerent alterum deum, præter eum qui plasmauerit hominem, & afflatum uitæ donauerit ei, neq; in tantam insaniam procederent, uti super Demiurgū alterum affingerent patrem. Et ideo reliquos quidem omnes quibus cunq; propter transgressionē eorum eueniebāt languores, curabat sermone, quib. & dicebat, Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat, manifestans quoniā propter inobedientiæ peccatum subsecuti sunt languores hominibus. Ei autem qui cæcus fuerat à natiuitate, iam non per sermonē, sed per operationem præstitit uisum, non uane, neq; prout euenit hoc faciēs, sed ut ostenderet manum dei, eam quæ ab initio plasmavit hominem. Et propterea interrogātibus eum discipulis, qua ex causa cæcus natus esset, utrūm ne sua an parentū culpa, ait, Nec hic peccauit, neq; parentes eius, sed ut manifestarētur opera dei in ipso. Opera autem dei plasmatio est hominis. Hanc enim operationem fecit, quemadmodū scriptura ait, Et sumpsit dominus limū de terra, & plasmavit hominē, quapropter dominus expuit in terram, & fecit lutum, & superliniuit illud oculis, ostendens antiquam plasmationem, quemadmodū facta est, & manum dei ostendens his qui intelligere possunt, per quam è limo plasmatus est homo. Quod enim in ueteri plasmate prætermisit artifex, uerbum hoc manifeste adimpleuit: uti manifestarentur opera dei in ipso, nec iam alteram requiremus manum, per quam plasmatus est homo, neq; alterū patrem: scientes quoniā quæ plasmavit nos initio, & plasmavit in uentre manus dei, hæc in nouissimis temporibus perditos exquisiuit nos, suam lucrificiens & super humeros assumens ouem perditam, & cum gratulatione in cohortē restituens uitæ. Qui autem in uentre plasmavit nos uerbū dei, ait Hieremiæ, Priusquā plasmarem te in utero, noui te, et priusquā progredieris de uulua sanctificaui te, & prophetā in gentibus dedi te. Sed & Paulus similiter ait, Quando autem cōplacuit ei, qui me segregauit ex utero matris meæ, uti euangelizarem eum in gentibus. Cum ergo in uētre à uerbo plasmemur, id ipsum uerbum ei qui à natiuitate cæcus fuerat formauit uisionem, eum qui in abscondito plasmator noster est, manifeste ostendens, quoniam ipsum uerbum manifestum hominibus factum fuerat, & antiquam plasmationem Adæ differens, & quomodo factus est, per quam plasmatus est manum, ex parte to-

tum ostendens. Qui enim uisionem formauit dñs, hic est qui uniuer-
sum hominē plasmavit, uoluntati patris deseruiēs. Et quoniam in illa
plasmatione, quæ secundū hominē est, in transgressione factus est ho-
mo, indigebat lauacro regenerationis, postq̄ liniuit lutum super oculos
eius, dixit ei: Vade in Siloā & lauare, simul & plasmationē, & eam
quæ est per lauacrū regenerationem restituēs ei. Et propter hoc lotus
uenit uidens, ut & suū cognosceret plasmatorē, & disceret homo eum
qui donauit ei uitam. Excidunt itaq̄ & hi qui à Valentino sunt, dicen-
tes non ex hac terra plasmātū esse hominem, sed à fluida materia, & ef-
fusa. Ex qua enim terra deus ei formauit oculos, ex hac manifestū est
quoniā & ab initio plasmatus est homo. Nō em̄ consequēs erat aliun-
de quidē oculos, aliunde aut̄ reliquū corpus plasmātū esse. Quemad-
modū nec consequens est alterū quidem corpus, alterū uero plasmate
se oculos. Sed idem ipse qui ab initio plasmavit Adam, cum quo & lo-
quebatur pater: Faciamus hominē secundum imaginē & similitudinē
nostrā, in nouissimis temporib. semetipsum manifestans hominibus,
ei qui ab Adam cæcus fuerat formauit uisionē. Et propter hoc scriptu-
ra significans quod futurū erat, ait, abscondito Adam propter inobe-
dientiam, Dñm uenisse uespere ad eum, et dixisse, Vbi es? hoc est, quo-
niam in nouissimis temporib. ad ipsum uenit uerbū dei aduocare ho-
minem, recōmemorās in eo opera sua, in quib. degens absconditus fue-
rat dño. Quemadmodū uespere locutus est exquirens illū deus, sic &
in nouissimis temporib. per eandem uocem uisitauit exquirens genus
eius. Et quoniā ex hac quæ secundū nos est terra, plasmatio fuit Adæ,
scriptura dicit dixisse deū, Et in sudore uultus tui manducabis panem
tuum, quoadusq̄ cōuertaris in terram, ex qua sumptus es. Si igitur in
aliquā alteram terrā reuertūtur post mortē corpora nostra, cōsequens
est ea inde & substantiā habere. Si uero in hanc ipsam, manifestum est
quoniā ex hac plasmatio ei facta est, quomodo & dñs fecit manifestū
ex eadem oculos formās. Et manu itaq̄ reliqua ostensa dei, per quam
plasmatus est quidem Adam, plasmati aut̄ sumus & nos, & cū sit unus
& idē pater, cuius uox ab initio usq̄ ad finē adest plasmati suo, & sub-
stantiam plasmatis nostri per euangeliū ostendens manifeste, iam nō
oportet quærere alium patrē præter hunc, neq̄ aliam substantiā plas-
mationis nostræ præter prædictā, & ostensam à dño. Neq̄ alterā ma-
num dei præter hanc q̄ ab initio usq̄ ad finē conformat nos, & coaptat
uitā, & adest plasmati suo, & perficit illud secundū imaginē & similitu-
dinem suā dei. Tunc aut̄ hoc uerbū ostensum est, quādo homo uerbū
dei factū est, semetipsum homini & hominē sibimetipsi assimulans, ut
per eam quæ est ad filium similitudinem, preciosus homo fiat patri. In
præteritis enim temporib. dicebatur quidem secundū imaginē dei fa-
ctum

ctum esse hominem, non autem ostendebatur. Adhuc enim inuisibile
erat uerbum, cuius secundum imaginem homo fuerat, propter hoc au-
tem & similitudinem facile amisit. Quando autem caro uerbum dei fa-
ctum est, utraq̄ confirmauit: & imaginem enim ostendit ueram, ipse
hoc sciens quod erat imago eius, & similitudinē firmans restituit, confi-
mitem faciens hominē inuisibili patri, per uisibile uerbū. Et nō solum
autem per ea quæ prædicta sunt & patrem & semetipsum manifesta-
uit dñs, sed etiam per ipsam passionem. Dissoluens enim eam quæ ab
initio in ligno facta fuerat, hominis inobedentiā, obediens factus est
usq̄ ad mortem, mortem autē crucis, eam quæ in ligno fuerat inobe-
dientiam sanans. Non autem per eandem uenisset exoluere eam quæ
fuerat erga plasmatorē nostrum inobedentiā, si alterum annunciabat
patrem: quoniā autem per hæc per quæ non obediuimus deo, & non
credidimus eius uerbo, per hæc eadem obedientiā introduxit, & eam
quæ esset erga uerbū eius ostensionē, per quæ manifeste ipsum osten-
dit deum: quem in primo quidē Adam offendimus, nō facientes eius
præceptū, in secundo autē Adam reconciliati sumus, obediens usq̄
ad mortē facti. Neq̄ enim alteri cuidā eramus debitores, sed illi cuius
præceptum transgressi fueraus à principio. Est autem hic Demiur-
gus, qui secundum dilectionē quidem pater est, secundū autem uirtu-
tem dñs, secundum autem sapiētiam factor & plasmator noster, cuius
& præceptū transgredientes, inimici facti sumus eius. Et propter hoc
in nouissimis temporibus in amicitia cōstituit nos dominus per suam
incarnationem mediator dei & hominum factus, propitiā quidem
pro nobis patrem, in quem peccaueramus, et nostram inobedientiam
cōsolatus: nobis autem donans eam quæ est ad factorem nostrū con-
uersationem & subiectionē. Qua propter in oratione dicere nos do-
cuit, Et remitte nobis debita nostra, utiq̄ quoniā hic est pater noster,
cuius eramus debitores, trāsgressi eius præceptū. Quis autem est hic?
Vtrum ne incognitus aliquis, & nulli nunq̄ præceptum dans pater?
An uero q̄ à scripturis prædicatur deus, cui & debitores eramus, trāsg-
gressi eius præceptum? Datum est autem præceptum homini per uer-
bum. Audiuit enim Adam, ait, uocem dñi dei. Bene igitur uerbū eius
ad hominē dicit, remittūtur tibi peccata, idem ille in quem peccauerā-
mus in initio, remissionem peccatorum in fine donans. Aut si alterius
quidem transgressi sumus præceptū, alius aut erat, qui dicit, remittun-
tur tibi peccata tua, neq̄ bonus, neq̄ uerax, neq̄ iustus est huiusmodi.
Quomodo enim bonus qui non ex suis donat: aut quomodo iustus,
qui aliena rapit? Quomodo aut̄ recte remissa sunt peccata, nisi ille ipse
in quē peccauimus donauit remissionē, per uiscera misericordiæ dei,
in quib. uisitauit nos per filiū suū? Quapropter & curato paralytico,

uidentes, inquit, populi, clarificauerunt deum, qui dedit potestatem talem hominibus. Quae igitur deum clarificauerunt circumstantes populi, nunquid nam ab haereticis inuentum incognitum patrem? Et quomodo eum qui in totum non cognoscebatur ab eis, glorificabant? Manifestum est ergo, quoniam eum qui in lege a prophetis praedicatus est deus, glorificabant Israelitae, qui & est pater domini nostri, & propter hoc docebat homines in sensu per ea signa quae faciebat dare gloriam deo. Si autem ab altero quidem patre ipse uenisset, alterum autem patrem glorificabant homines, uidentes eius uirtutes, ingratos eos in eum patrem qui miserat curationem, efficiebat. Sed quoniam ab eo, a quo deus unigenitus filius uenerat ad salutem hominum, & incredulos per eas quas faciebat uirtutes prouocabat dare gloriam patri, & non recipientibus aduentum filij eius, & propter hoc non credentibus quae ab eo fiat remissionem pharisaeis, dicebat, ut sciatis quoniam potestatem habet filius hominis remittere peccata: & hoc cum dixisset, iussit paralyticum hominem tollere grabbatum super quem iacebat, & ire in domum suam: propter hoc quidem efficit, confundens incredulos, & significans quoniam ipse est uox dei per quam accepit homo praecipua, quae supergressus est, et factus est peccator: ex peccatis enim paralyticus subsecuta est. Peccata igitur remittens, hominem quidem curauit, semetipsum autem manifeste ostendit quis esset. Si enim nemo potest remittere peccata nisi solus deus, remittebat autem haec dominus, & curabat homines, manifestum est, quoniam ipse erat uerbum dei, filius hominis factus, a patre potestatem accipiens, quomodo homo, & quomodo deus: & quomodo homo compassus est nobis, tanquam deus misereatur nostri, & remittat nobis debita nostra, quae factori nostro debemus deo. Et propter hoc Dauid praedixit, Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Beatus homo cui non imputauit dominus peccatum: eam quae per aduentum eius est remissionem praemonstrans, per quam delevit chirographum, debita nostra, & affixit illud cruci: uti quemadmodum per lignum facti sumus debitores deo, per lignum accipiamus nostri debiti remissionem. Hoc & per alios quidem multos, iam autem & per Helisaeum prophetam significanter ostensum est. Cum enim qui cum illo erant conciderent ligna ad fabricationem tabernaculi, & ferrum excussum de securi cecidisset in Iordanem, & non inueniretur ab ipsis: ueniens Helisaeus ad ipsum locum, cum didicisset quid esset factum, lignum in aquam misit, hoc autem cum fecisset supernatauit ferrum securis, & de superficie aquae sumpserunt illud, qui ante amiserant: per operationem ostendente propheta, quod firmum uerbum dei, quod per lignum negligenter amiseramus, nec inueniebamus, recepturi essemus iterum per ligni dispositionem. Quoniam autem securis similis est uerbo dei,

Ioan-

Ioannes Baptista ait de eo, iam autem securis ad radicem arborum posita est. Et Hieremias similiter ait, Verbum domini quemadmodum bipennis caedens petram. Hoc ergo uerbum absconditum a nobis per lignum, manifestauit quemadmodum praediximus ligni dispositio. Quoniam per lignum iterum manifestum omnibus factum est, ostendens altitudinem & longitudinem & latitudinem in se: & quemadmodum dixit quidam de senioribus per extensionem manuum duos populos ad unum deum congregans. Duae quidem manus, quia & duo populi dispersi in fines terrae: unum autem medium caput, quoniam & unus deus super omnes & in omnibus nobis. Et talem uel tantam dispositionem non per alienas, sed per suas efficiebat conditiones, neque per ea quae ex ignorantia & labe facta sunt, sed per ea quae ex sapientia & uirtute patris eius substantiam habuerunt. Neque enim iniquus ut aliena concupiscat, neque indigens, ut non per sua propria suis proprijs efficiat uitam, sua utens conditione ad hominis salutem. Neque enim portasset illum conditio, si ignorantiae & labe esset emissio. Quoniam enim ipsum uerbum dei incarnatum suspensum est super lignum per multa ostendimus. Et ipsi autem haeretici crucifixum confitentur. Quomodo igitur ignorantiae & labe emissio, eum qui contineat uniuersorum agnitionem, & sit uerus & perfectus portare potuit? Aut quomodo ea quae absconsa est a patre, & multum separata conditio, portauit eius uerbum? Si autem ab angelis haec facta est, siue ignorantibus eum qui super omnia est deus, siue scientibus, cum dixerit dominus, Quoniam ego in patre, & pater in me est, quomodo patrem & filium simul fabricatio angelorum portare sustinuit? Quomodo autem ea quae extra pleroma est conditio, cepit eum qui continet uniuersum pleroma? Cum igitur haec omnia impossibilia sint, & probationem non habeant, illud solum uerum est ecclesiae praecognitum, quoniam propria conditio, quae ex uirtute & arte & sapientia dei substitit, portauit eum, quae quidem secundum inuisibilitatem a patre portatur, secundum uisibile autem est contrarium portat eius uerbum: & hoc est uerum. Pater enim conditionem simul & uerbum suum portans, & uerbum portatum a patre praestat spiritum omnibus, quemadmodum uult pater, Quibusdam quidem secundum conditionem, quod est conditionis, quod est factum: quibusdam autem secundum adoptionem quod est ex deo, quod est generatio, & sic unus deus pater ostenditur, qui est super omnia, & per omnia, & in omnibus. Super omnia quidem pater & ipse est caput Christi: per omnia autem uerbum, & ipse est caput ecclesiae: in omnibus autem nobis spiritus, & ipse est aqua uiua, quam praestat dominus in se recte credentibus, & diligentibus se, & scientibus, quia unus pater qui est super omnia, & in omnibus nobis. Testimonium perhibet his & Ioannes domini discipulus in Euangelio, dicens, In principio erat uerbum, & uerbum erat apud

D 4 deum

deum, & deus erat uerbum: hoc erat in principio apud deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Deinde de ipso uerbo dixit, In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit, In sua propria uenit, & sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum dedit illis potestatem filios dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Et iterum significans eius secundum hominem dispensationem dixit. Et uerbum caro factum est, & habitauit in nobis. Et iterum intulit, Et uidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a patre, plenam gratiam & ueritate. Manifeste ostendens audire uolentibus, id est aures habentibus, quoniam unus deus pater super omnes, & unum uerbum dei per quod omnes, per quem omnia facta sunt: & quoniam hic mundus proprius ipsius, & per ipsum factus est, uoluntate patris, & non per angelos, neque per apostasiam, & defectionem, & ignorantiam, neque per uirtutem aliquam prunici, quam & matrem appellant quidam, neque per alium quendam mundi factorem ignorantem patrem. Mundi enim factor uere uerbum dei est. Hic autem est dominus noster, qui in nouissimis temporibus homo factus est, in hoc mundo existens, & secundum inuisibilitatem continet quae facta sunt omnia & uniuersa conditione infixus, quoniam uerbum dei gubernans, & disponens omnia, & propter hoc in sua inuisibiliter ponit. Et caro factum est uerbum, & pependit super lignum, uti uniuersa in semetipsum recapitularetur. Et sui proprii illum non receperunt homines, quemadmodum uti uniuersa manifestauit in populo, Et erit uita tua pendens ante oculos tuos, & non credes uitae tuae. Qui igitur non receperunt illum, non acceperunt uitam. Quotquot autem receperunt illum, dedit illis potestatem filios dei fieri. Ipse est enim qui uniuersam potestatem habet a patre, quoniam uerbum dei & homo uerus, inuisibilibus quidem principans, rationaliter & sensibiliter legem statuens, uniuersa quaeque in suo perseverare ordine, Super uisibilia autem, & humana regnans manifeste, & omnibus dignum superducens iustum iudicium. Quemadmodum & Dauid manifeste significans, ait, Deus noster manifeste ueniet, & non tacebit. Deinde & quod ab eo superinducitur iudicium, manifestauit dicens, Ignis in conspectu suo ardebit, & in circuitu eius tempestas ualida, Aduocauit caelum de sursum, & terram discernere populum suum. Manifeste itaque in sua propria ueniente domino, & sua propria eum baiulante conditione quae baiulatur ab ipso, & recapitulationem eius quae in ligno fuit inobedientiae, per eam quae in ligno est obedientiam faciente, & seductione illa soluta, qua seducta est male, illa quae iam uiro destinata erat uirgo Eua, per ueritatem euangelizata est bene ab angelo iam sub uiro uirgo Maria. Quemadmodum enim illa per angelicum sermonem seducta est, ut effugeret deum praeruaricata uerbum eius, Ita & haec per angelicum

gelicum sermonem euangelizata est, ut portaret deum, obediens eius uerbo. Et sicut illa seducta est ut effugeret deum, Sic haec suasa est obedire deo, uti uirginis Euae uirgo Maria fieret aduocata: Et quemadmodum astrictum est morti genus humanum per uirginem, soluat per uirginem, a qua lance disposita uirginalis inobedientiae, per uirginali obedientiam. Adhuc enim protoplasti peccatum per correptionem primogeniti emendationem accipiens, & serpentis prudentia deuicta in columbae simplicitate, uinculis autem illis resolutis, per quae alligati eramus morti: Indocti omnes heretici & ignorantes dispositiones dei, & inscientiae eius quae est secundum hominem dispensationis, quippe caecutiētes circa ueritatem ipsi suae contradicunt saluti. Alii quidem alterum introducunt praeter Demiurgum patrem. Alii autem ab angelis quibusdam dicentes factum esse mundum, & substantiam eius. Alii quidem porro & longe separatū ab eo qui est secundum ipsos patre a semetipso fuisse, & esse ex se natum. Alii autem in his quae continentur a patre de labe & ignorantia substantiam habuisse. Alii autem manifestum aduentum domini contemnunt, & incarnationem eius non recipientes. Alii autem rursus ignorantes uirginis dispensationem, ex Ioseph dicunt eum generatum. Et quidam quidem neque animam suam, neque corpus recipere posse dicunt eternam uitam, sed tantum hominem interiore. Esse autem hunc eum qui in eis sit sensus uolunt, quem & solum ascendere ad perfectum discernunt. Alii autem anima saluata non participari corpus ipsorum eam quae est a deo salutem, quemadmodum in primo diximus libro, in quo & argumenta eorum omnium enarrauimus, & inualidum ipsorum, & inconstabile in secundo ostendimus.

OMnes enim hi ualde posteriores sunt quam episcopi, quibus apostoli tradiderunt ecclesias, & hoc in tertio libro cum omni diligentia manifestauimus. Necessitatem ergo habent praedicti haeretici, quoniam sint caeci ad ueritatem, alteram & alteram ambulare exorbitantes uiam: & propter hoc inconsonanter & inconsequenter dispersa sunt uestigia doctrinae ipsorum. Eorum autem qui ab ecclesia sunt semita circumiens mundum uniuersum, quippe firmam habens ab apostolis traditionem, & uideri nobis donans omnium unam & eandem esse fidem, omnium unum & eundem deum patrem recipientibus. & eandem donationem spiritus scientibus, & eadem meditantibus. praecipua, & eandem figuram quae est erga ecclesiam ordinationis custodientibus, & eundem expectantibus. aduentum domini, & eandem salutem totius hominis, id est animae & corporis substantibus. & ecclesiae quidem praedicatio uera & firma, apud quam una & eadem salutis uia in uniuerso mundo ostenditur. Huic enim creditum est lumen dei, & propter hoc sapientia dei, per quam saluat homines in exitu canitur. In plateis autem fiducialiter agit, in summis muris praedi-

prædicatur, In portis aut̄ ciuitatis constanter loquitur. Vbiq; enim ecclesia prædicat ueritatē, & hæc est *ἐπιφάνεια*, lucerna Christi baiulans lumen. Qui ergo relinquunt præconiū ecclesiæ, imperitiam sanctorum presbyterorum arguunt, non cōtemplantes quanto pluris sit idiota religiosus, à blasphemo & impudente sophista. Tales sunt aut̄ omnes heretici, & qui se plus aliquid præter ueritatē inuenire putant, sequentes ea, quæ prædicta sunt uarie, et multiformiter, & imbecille facientes iter, de iisdem nō semper easdem sententias habentes, uelut cæci à cæcis circūducuntur, iuste cadent in sublatentē ignorantiæ foueam, semper quærentes, & nunq; uerum inuenientes. Fugere igitur oportet sententias ipsorū, & intentius obseruare ne coniurgemur ab ipsis, confugere aut̄ ad ecclesiam, & eius sinu educari, & dominicis scripturis enutrirī. Plantata est enim ecclesiæ paradysus in hoc mundo. Ab omni ergo ligno paradysi escas manducabis, ait spiritus dei, id est ab omni scriptura dominica manducate, Super elato aut̄ sensu, ne manducaueritis, neq; tetigeritis uniuersam hæreticā dissensionem. Ipsi enim confitentur semetipsos agnitionē habere boni, & mali, & super deum qui fecit eos, iaculantur sensus suos impios. Supra igitur sentiunt q̄ est mensura sensationis. Quapropter & Apostolus ait, Non plus sapere q̄ oporteat, sed sapere ad prudentiā: ut non illorum māducantes agnitionem, eam quæ plus q̄ oportet sapit, proijciamur de paradiso uitæ, In quem dñs inducit eos qui obediunt præconio eius, recapitulans in se omnia quæ in cœlis & quæ in terra sunt, & quæ in cœlis spiritualia sunt, quæ autem in terris secundū hominem est dispositio. Hæc igitur in semetipso recapitulatus est, adunans hominem spiritui, & spiritum collocās in homine, ipse caput spiritus factus est, & spiritum dans esse hominis caput: per illum enim uidemus, & audimus, & loquimur.

OMnia ergo recapitulās recapitulatus est, et aduersum inimicū nostrum bellū prouocās, & elidens eum qui initio in Adam captiuos duxerat nos, & calcans eius caput, quemadmodū habet in Genesi dixisse serpenti deum, Et inimicitia ponam inter te & inter mulierem, & inter semen tuum, & semen eius: ipse tuum obseruabit caput, & tu obseruabis eius calcaneū. Ex eo enim qui ex muliere uirgine habebat nasci secundū multitudinem Adam præconabatur obseruās caput serpentis, id est semen, de quo ait Apostolus in epist. ad Galatas, Legem factorū positam, donec ueniret semen, cui promissum est. Manifestius autem adhuc in eadem ostendit epist. dicens: Cum autem uenit plenitudo temporis, misit deus filiū suum, factū de muliere. Neq; enim iuste uictus fuisset inimicus, nisi ex muliere homo esset, qui uicit eū. Per mulierē enim hominī dominatus est ab initio, semetipsum cōtrarium statuens hominī. Propter hoc & dominus semetipsum filium hominis

nis cōfiteretur, principalem hominē illum, ex quo ea quæ secundū mulierem est plasmatio facta, in semetipso recapitulās: uti quemadmodū per hominē uictum descendit in mortē genus nostrū, sic iterū per hominem uictorē ascendamus in uitam. Et quemadmodū accepit palmā mors per hominē aduersus nos, sic iterū nos aduersus mortem per hominem accipiamus palmam. Nō autem dñs antiquam illam & primā aduersus serpentē inimicitiam in semetipso recapitulatus fuisset, adimplens promissionē Demiurgi, & perficiens præceptū eius, si ab alio uenisset patre: sed quoniā unus & idem est, qui ab initio plasmavit nos, & in fine filium suum misit, præceptū eius perfecit dñs, factus ex muliere, & destruens aduersariū nostrum & perficiēs hominem secundū imaginem & similitudinē suam. Et propter hoc non aliunde eum destruxit, nisi ex dictionib. legis, & patris præcepto adiutore eius, ad destructionem & translationē apostatæ angeli. Primo quidem dieb. xl. ieiunans, similiter ut Moyses & Helias, postea esuriit, ut hominē eum uerum & firmum intelligamus, proprium enim est hominis ieiunantis esurire. Deinde aut̄ ut haberet aduersarius ubi cōgrederetur, Quoniam enim in principio per escam nō esurientē hominē seduxit transgredi præceptū dei, in fine esurientem nō potuit dissuadere eam quæ à deo esset sustinere escam. Tentate enim eo & dicente, Si filius dei es, dic ut lapides isti panes fiant: Dominus autem per præceptū legis respulit eum, dicens. Scriptum est, Non in pane tantum uiuet homo. Ad illud quidem quod ait, Si filius dei es, tacuit. Excecauit autem eum hominis confessione, & per paternam ditionem primum impetum euacuauit. Quæ ergo fuit in Paradiso repletio hominis per duplicem gustationem, dissoluta est per eam quæ fuit in hoc mundo indigentiam. Ille aut̄ legaliter explosus, tentabat & ipse per mendaciū rursus legitime facere congressionē, in altissimum enim templi pinnaculū ducens eum, dixit, Si filius dei es, mitte te deorsum. Scriptū est enim, Quoniā angelis suis deus mādauit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidē pedem tuum: mendaciū abscondens per scripturā, quod faciunt omnes hæretici. Illud enim quod angelis suis mandauit de eo, scriptū erat: mitte te deorsum, de eo nulla dicebat scriptura, sed à semetipso hanc suasionem diabolus afferebat. Dominus itaq; legitime confutauit eum, dicens, Item scriptum est, Non tentabis dominum deum tuum. Per eam uocem quæ est in lege ostendens, id quidem quod est secundū hominem, quoniā non debet homo tentare deum. Quātum aut̄ ad illū, quoniā in eo homine qui uidebatur non tentaret dñm deū suum. Elatio itaq; sensus quæ fuit in serpēte, dissoluta est per eam quæ fuit in homine humilitas: & bis iam uictus erat de scriptura diabolus, quum est traductus contraria præcepto dei suadens & secundum sententiam

sententiã suam dei hostis ostensus. Qui magne cõfutus, & quasi se-
metipsum colligens, uniuersam quam habebat uirtutẽ in mendacium
ordinans, tertio ostendit ei seculi regna omnia, & gloriã ipsorum, di-
cens, quemadmodũ meminit Lucas, Hæc omnia tibi dabo: quoniam
mihi tradita sunt, & cui uolo do ea, si procidens adoraueris me. Domi-
nus itaq; traducens eum qui esset, Vade, inquit, satanas: scriptum est
enim, Dñm deum tuũ adorabis, & illi soli seruiēs. Denudans eum per
hoc nomen, & se ostendēs qui erat. Satana enim uerbũ Hebraice apo-
statam significat. Et tertio itaq; uincens eum, in reliquũ repulit à semet
ipso, quasi legitime uictũ, & soluta est ea quæ fuerat in Adam præce-
pti dei preuaricatio, per præceptũ legis, quod seruauit filius hominis,
non transgrediens præceptũ dei. Quis ergo dñs deus, cui testimoniũ
perhibet, quem nemo tẽtauit, & quem omnes adorare oportet, & ipsi
soli seruire? Omnimodo ille est sine dubio qui & legem dedit deus.
Hæc enim in lege prædicta fuerãt, & per legis sententiã ostendit dñs,
quoniã lex quidem à patre uerbum deum annũciat: Apostata autẽ dei
angelus, per illam destruitur uocem traductus qui sit, & uictus à filio
hominis seruante dei præceptũ. Quoniã em̄ initio hominĩ suãsit trãs-
gredi præceptũ factoris, & ideo eum habuit in sua potestate, potestas
autẽ eius est transgressio & apostasia, & his colligauit hominẽ, per ho-
minem ipsum iterũ oportebat uictum eum contrario colligari iisdem
uinculis quibus alligauit hominẽ, ut homo solutus reuertatur ad suũ
dominum, illa uincula relinquens, per quæ ipse fuerat alligatus, id est
trãsgressionẽ. Illius enim colligatio, solutio facta est hominis, quoniã
non potest aliquis intrare in domũ fortis, & uasa eius diripere, nisi pri-
mum ipsum fortem alligauerit. Cõtrario ergo in sermone eius qui om-
nia fecit dei: traducens eum dñs, & subiiciens per præceptũ, præce-
ptum autẽ dei lex, fugitiuũ eum, & legis transgressorẽ & apostatam dei
ostendens, postea iam per uerbum cõstanter eum colligauit, quasi suũ
fugitiuũ, & diripuit eius uasa, id est eos qui ab eo detinebantur homi-
nes, quibus ipse iniuste utebatur. Et captiuus quidem ductus est iuste
is, qui hominem iniuste captiuum duxerat: qui autẽ ante captiuus du-
ctus fuerat homo, extractus est à possessoris potestate, secundũ miseri-
cordiam dei patris: qui miseratus est plasmati suo, & dedit salutẽ ei per
uerbum, id est per Christũ redintegrãs: ut experimento discat homo,
quoniã non à semetipso, sed donatione dei accepit incorruptelam. Sic
igitur manifeste ostendente domino, quoniã dominus uerus, & unus
deus, qui à lege declaratus fuerat, quem enim lex præconauerat deum
hunc sp̄ritus ostendit patrem, cui & seruire soli oportet discipulos
Christi: & per eas quæ sunt in lege sententias aduersariũ nostrum eua-
cuante, lex autem Demiurgum laudare deum, & ipsi soli seruire iubet
nobis

nobis: iam non oportet quærere alium patrem præter hunc aut super
hunc, quoniam unus deus qui iustificat circũcisionem ex fide & præ-
putium per fidem. Si enim alius quis erat super hunc perfectus pater,
nequaquã per huius sermones & præcepta destruxisset satanam. Nec
enim ignorantia per alteram potest dissolui ignorantia, quemadmo-
dum neq; per labem labes euacuari. Si igitur lex ex ignorantia & labe
est, quomodo sententiæ quæ in ea sunt, diabolicam ignorantia absol-
uere poterant & fortem uincere? Neq; enim à minori, neq; ab æquali
fortis uinci potest, sed ab eo qui plus potest. Plus autem potest super
omnia uerbum dei, qui in lege quidem uociferatur, Audi Israel, domi-
nus deus tuus, deus unus est, & diliges dñm deum tuũ ex tota anima
tua, & hunc adorabis, & huic seruiēs. In euangelio autem per has eas-
dem sententias destruens apostasiã, & patris uoce deuicit fortem, & le-
gis præceptũ suas sententias confitetur, dicens, Non tentabis dominũ
deum tuum. Nec enim per alienam sed per propriam patris sui senten-
tiam destruxit aduersariũ, & fortem uicit. Nos autẽ solutos per ipsum
præceptũ docuit, esurientes quidem sustinere eam quæ à deo datur es-
scam, in sublimitate autem positos uniuersi chrismatis, uel operibus iu-
stitiæ cõfidentes, uel ministracionis supereminẽtia adornatos, nequa-
quam extolli, neq; tentare deum, sed humilia sentire, & præ manu ha-
bere, Non tentabis dñm deum tuũ, quemadmodũ & Apostolus do-
cuit, Non alta, ait, sentientes, sed humilib. consentientes. Nec diuitijs,
nec gloria mundi, neq; præsentis phantasia capi, Scire autẽ quoniam do-
minum deum tuum adorare oportet, ipsi soli seruire, & non credere ei
qui falso promisit ea quæ non sunt sua, dicens, Hæc omnia tibi dabo,
si procidens adoraueris me. Ipse enim cõfitetur, quoniã adorare eum,
& uoluntatẽ eius facere, cadere est à gloria dei. Et quid aut suaue, aut
bonum participare potest qui cecidit? Aut quid aliud sperare & expe-
ctare potest, qui talis est, nisi mortẽ? Ei em̄ qui cecidit, proxima mors
est. Deinde nec illa quæ promisit præstabit: quõ enim præstabit ei qui
cecidit? Deinde quoniã dominatur hominib. & ei ipsi deus, & nolen-
te patre nostro qui est in coelis, neq; passer cadet in terram. Illud igitur
quod ait, hæc mihi tradita sunt, & cui uolo do ea, ut in superbiam elatus
ait. Neq; em̄ cõditio sub eius potestate est, quando quidẽ & ipse unus
de creaturis est. Neq; ipse hominũ regnum attribuet hominib. sed se-
cundum ordinationẽ dei patris, & cætera quæq; & quæ sunt erga ho-
mines disponuntur. Dñs autem ait, Quoniã diabolus mendax est ab
initio, & in ueritate nõ stetit, Si itaq; mendax est, & nõ stans in uerita-
te, uidelicet non uerũ dicebat, quoniã hæc omnia mihi tradita sunt,
& cui uolo, do ea, sed mendaciũ loquens. Assuetus enim erat iam ad se-
ductionem hominũ mentiri aduersus deum. Ab initio enim homini
E escam

escam multam cum deus dedisset, ex una aut tantum arbore praecepisset ne manducaret, quemadmodum scriptura dicit dixisse deum ad Adam, **Ab omni ligno quod est in paradiso escam manducabis, à ligno autem cognoscendi bonum & malum non manducabitis, qua autem die manducaueritis, morte moriemini.** Ille autem mentiens aduersus deum tetrauit hominem, quemadmodum scriptura dicit dixisse serpentem mulieri, **Quid itaque dixit deus? Ne manducaueritis ab omni ligno paradisi. Et cum illa traduxisset mendacium, & simpliciter retulisset praeceptum, in eo quod diceret, ab omni ligno paradisi manducabitis, à fructu autem ligni quod est in medio paradiso, dixit deus, ex eo non manducabitis, neque tetigeritis, ne moriamini: cum didicisset à muliere praeceptum dei, astutia usus decipit eam denuo per falsiloquiū, dicens, Non morte moriemini. Sciebat enim deus, quoniam qua die manducaueritis ex eo, aperientur oculi uestri, & eritis sicuti dei, scientes bonum & malum.** Primo quidem in dei paradiso disputat de deo, quasi absente eo, magnitudinem enim ignorabat dei: post deinde ab ipsa discens dixisse dominum, morituros eos si gustassent de praedicto ligno, tertio mendacium loquens dixit, **Non morte moriemini.** Sed quoniam deus uerax est, mendax autem serpens, de effectu ostensum est, & morte subsecuta eos qui manducauerunt: simul enim cum esca & mortem ascierunt, quoniam inobedientes manducabant. Inobedientia autem dei mortem infert, propter hoc ex eo traditi sunt ei, debitores mortis effecti. In ipsa itaque die mortui sunt, in qua manducauerunt, & debitores facti sunt mortis, quoniam conditionis dies unus. Factus est enim, inquit, uespere & mane dies unus. In ipsa autem hac die manducauerunt, in ipsa autem & mortui sunt. Secundum autem circulum & cursum dierum, secundum quem alia quidem prima, alia autem secunda, & alia tertia uocatur, si quis uelit diligenter discere qua die ex septem mortuus est Adam, inueniet ex domini dispositione. Recapitulans enim uniuersum hominem in se ab initio usque ad finem recapitulatus est & mortem eius, manifestum est itaque quoniam in illa die mortem sustinuit dominus, obediens patri, in qua mortuus est Adam, inobediens deo, in qua autem mortuus est, in ipsa & manducauit. Dixit enim deus, **In qua die manducabitis ex eo, morte moriemini.** Hunc itaque diem recapitulans in semetipsum dominus, uenit ad passionem pridie ante sabbatum, quae est sexta conditionis dies, in qua homo plasmatus est, secundam plasmationem eam quae est à morte, per suam passionem donans. Quidam autem rursus in millesimum annum reuocant mortem Adae. Quoniam enim dies domini sicut mille anni, non superposuit autem mille annos, sed intra eos mortuus est, transgressionis adimplens sententiam. Siue ergo secundum inobedientiam quae est mors, siue quod exinde traditi sunt, & facti sunt debitores mortis, siue secundum unum & eundem diem

*sexto ab orbe
condito die peccauit Adam.*

diem, in quo manducauerunt & mortui sunt, quoniam conditionis dies: siue secundum hunc circulum dierum, quia in ipsa mortui in qua & manducauerunt, hoc est parasceue, quae dicitur cena pura, id est, sexta feria, quam & dominus ostendit passus in ea: siue secundum quod non sit supergressus mille annos, sed in ipsis mortuus sit: secundum omnia ergo quae significantur, deus quidem uerax, mortui enim sunt qui gustauerunt de ligno, serpens autem mendax ostensus est, & homicida, sicut dominus ait de eo, **Quoniam ab initio homicida est, & in ueritate non stetit.** Sicut ergo in principio mentitus est, ita & in fine mentiebatur, dicens, **Non enim ipse determinauit huius seculi regna, sed deus.** Regis enim cor in manu dei. Et per Salomonem autem ait uerbum, **Per me reges regnant, & potestates tenent iustitiam. Per me principes exaltantur, & tyranni terrarum.** Et Paulus apostolus hoc ipsum ait, **Omnibus potestatibus sublimioribus subiecti estote, non est enim potestas nisi à deo.** Quae autem sunt, à deo dispositae sunt. Et iterum de ipsis ait, **Non enim sine causa gladium portat, dei enim minister est, uindex in iram ei qui male operatur.** Quoniam haec autem non de angelicis potestatibus, nec de inuisibilibus principibus dixit, quomodo quidam audent exponere, sed de his, quae sunt secundum homines potestates, ait, **Propter haec enim & tributa praestatis, ministri enim dei sunt in hoc ipsum seruietes: Hoc autem & dominus confirmauit non faciens quidem quod à diabolo suadebatur, tributorum autem exactoribus iubens pro se, et pro Petro dare tributum.** Quoniam ministri dei sunt, in hoc ipsum deseruientes. Quoniam enim ab assistens à deo homo, in tantum efferauit, ut etiam consanguineum, hostem sibi putaret, & in omni inquietudine, & homicidio, & auaritia sine timore uersaretur, impositum illi deus humanum timorem: non enim cognoscebant timorem domini: ut ut potestati hominum subiecti, & lege eorum astricti aliquid assequantur iustitiae, & moderentur ad inuicem manifesto positum gladium timetes, sicut Apostolus ait: **Non enim sine causa gladium portat: dei enim minister est, uindex in iram ei, qui male operatur.** Et propter hoc & ipsi magistratus indumentum iustitiae leges habentes, quaecumque iuste & legitime fecerint, de his non interrogabuntur, neque poenas dabunt. Quaecumque autem ad euerionem iusti inique et impie contra legem & more tyrannico exerceuerunt, in his & peribunt iusto iudicio dei, ad omnes aequaliter perueniente, & in nullo deficiente. Ad utilitatem ergo gentilium terrenum regnum positum est à deo, sed non à diabolo, qui nunc omnino quietus est, imò qui nec ipsas quidem gentes uult in tranquillo agere, ut timetes regnum humanum, non se alterutrum homines uice piscium consumant, sed per legum positiones percipiunt multiplicem gentilium iniustitiam. Et secundum hoc ministri dei sunt, qui tributa exigunt à nobis, in hoc ipsum seruietes quae sunt potestates, à deo ordinatae sunt. Manifestum est, quoniam

niam mentitur diabolus dicens, Mihi tradita sunt, & cui uolo, do ea. Cuius enim iussu homines nascuntur, huius iussu & reges constituuntur, apti his qui in illo tempore ab ipsis regnantur. Quidam enim illorum ad correctionem & utilitatem subiectorum dantur, & conseruationem iustitiae. Quidam autem ad timorem, & poenam, & increpationem. Quidam autem ad illusionem & contumeliam, & superbiam, quemadmodum & digni sunt dei iusto iudicio, sicut praediximus, in omnibus aequaliter superueniente. Diabolus autem quippe apostata existens angelus, hoc tantum potest, quod egit in principio, seducere & abstrahere mentem hominis ad transgredienda precepta dei, & paulatim obserare corda eorum conatur seruire ei, & ad obliuiscendum quidem uerum deum, ipsum autem quasi deum adorare. Quemadmodum autem si quis apostata regionem aliquam hostiliter capiens, perturbet eos, qui in ea sunt, ut regis gloriam sibi uindictet apud ignorantes quod apostata & latro sit, Sic etiam diabolus cum sit unus ex angelis his, qui super spiritum aeris praepositi sunt, quemadmodum Paulus apostolus in ea quae est ad Ephesios manifestauit, inuidens homini, apostata a diuina factus est lege. Inuidia enim aliena est a deo. Et quoniam per hominem traducta est apostasia eius, & examinatio sententiae eius homo factus est, adhuc magis magisque semetipsum contrarium constituit homini, inuidens uitae eius, & in sua potestate apostatica uolens concludere eum. Omnium autem artifex uerbum dei per hominem uincens eum, & apostata ostendens, est contrario subiecit eum homini. Ecce dicens, do uobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici, ut quemadmodum dominatus est homini per apostasiam, sic iterum per hominem recurrentem ad deum euacuetur apostasia eius. Et non tantum per ea quae dicta sunt, sed & per ea quae erunt sub antichristo ostenditur, quoniam existens apostata & latro, quasi deus uult adorari, & cum sit seruus, regem uult praekonari. Ille enim omnem suscipiens diaboli uirtutem, ueniet non quasi rex iustus, nec quasi in subiectione dei legitimus: sed impius & iniustus, & sine lege quasi apostata, et iniquus & homicida quasi latro, diabolicam apostasiam in se recapitulans, & idola quidem seponens ad suadendum quod ipse sit deus, se autem extollens unum idolum, habens in semetipsum reliquorum idolorum uariu errorum, ut hi qui per multas dominationes adorant diabolum, hi per hoc unum idolum seruiant ipsi, de quo Apostolus in epistola quae est ad Thessal. 2. ait sic, Quoniam nisi uenerit abscessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur & extollit se super omne quod ducitur deus, aut colitur: ita ut in templo dei sedeat, ostendens semetipsum tanquam sit deus. Manifeste igitur Apostolus ostendit aduentum eius, & quoniam extollitur super omne quod dicitur deus, uel quod colitur super omne idolum. Hi enim

enim sunt qui dicuntur quidem ab hominibus, non sunt autem, dii. Et quoniam ipse se tyrannico more conabitur ostendere deum: super haec autem manifestauit & illud quod a nobis per multa ostensum est, quoniam Hierosolymis templum per dispositionem ueri dei factum est: Ipse enim apostolus ex sua persona diffinitive templum illud dixit dei. Ostendimus autem & in 3. lib. nullum ab apostolis ex sua persona deum appellari, nisi eum qui uere sit deus, patrem domini nostri, cuius iussu hoc quod est in Hierosolymis factum est templum, ob eas causas quae a nobis dictae sunt: in quo aduersarius sedebit, tentans semetipsum Christum ostendere, sicut et dominus ait, Cum autem uideritis abominationem desolationis, quae dicta per Danielem prophetam, stantem in loco sancto, qui legit intelligat. Tunc qui in Iudaea sunt fugiant in montes, et qui in tecto est, non descendat tollere quicquam de domo. Erit enim tunc pressura magna, qualis non est facta ab initio seculi usque nunc, sed nec fiet. Daniel autem nouissimi regni finem respiciens, id est nouissimos decem reges, in quos diuideretur regnum illorum, super quos filius perditionis ueniet, cornua dicit decem nasci bestiae, & alterum cornu pusillum nasci in medio ipsorum, & tria cornua de prioribus eradicare a facie eius. Et ecce, inquit, oculi quasi oculi hominis in cornu hoc, & os loquens magna, & aspectus eius maior reliquis uidebatur, & cornu illud faciebat bellum aduersus sanctos, & ualebat aduersus eos, quoad usque uenit uetustus dierum, & iudicium dedit sanctus altissimi dei & tempus praeuenit, et regnum obtinuerunt sancti. Postea in exolutione uisionum dictum est ei, Bestia quarta, regnum quartum erit in terra, quod eminebit super reliqua regna & manducabit omnem terram, & conculcabit eam, et concidet: de decem cornibus eius, decem reges exurgent: et post eos surget alius, qui superabit alios omnes, qui ante eum fuerunt, & reges tres deminorabit, & uerba aduersus altissimum deum loquetur, & sanctos altissimi dei conteret, & cogitabit demutare tempora & leges: & dabitur in manu eius usque ad tempus temporum & dimidium tempus, hoc est triennium & sex menses, in quibus ueniens regnabit super terram. De quo iterum & apostolus Paulus in secunda ad Thessalonicenses simul & causam aduentus eius annuncians sic ait, Et tunc reuelabitur iniquus, quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet praesentia aduentus sui, cuius est aduentus secundum operationem satanae, in omni uirtute, & signis, & portentis mendaciorum, & omni seductione malitiae pereuntibus, pro eo quod dilectionem ueritatis non receperunt, ut salui fierent: Et ideo mittit eis deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes, qui non crediderunt ueritati, sed consenserunt iniquitati. Et dominus autem hoc idem non credentibus sibi dicebat, Ego ueni in nomine patris mei, et non recepistis me. Cum alius autem uenerit in nomine suo illum recipietis, alium dicentes Antichristum, quoniam alienus est a do-

mino: & ipse est iniquus iudex, qui à domino dictus est, quoniã deũ non timebat, nec hominẽ reuerbatur, ad quẽ fugit uidua oblita dei, id est, terrena Hierusalẽ, ad ulciscendũ de inimico, quod & faciet in tempore regni sui: transferet regnum in eam, & in tẽplo dei sedebit, sedens eos qui adorãt eũ quasi ipse sit Christus. Quapropter ait Daniel iterum, & sanctũ desolabitur. Et datũ est in sacrificiũ peccatũ, & proiecta est in terra iustitia, & fecit, & prospere celsit. Gabriel angelus exsoluens eius uisionẽ de hoc ipso dicebat. Et in nouissimo regni ipsorũ exurget rex improbus facie ualde, & intelligens quæstiones, & ualida uirtus eius, & admirabilis, & corrũpit, & dirigit, & faciet, & exterminabit fortes, & populũ sanctum, & iugum torquis eius. dirigetur dolo in manu eius, in corde suo exaltabitur, et dolo disperdet multos, et ad perditionẽ multorũ stabit, & quomodo una manu conteret. Deinde & tẽpus tyrannidis eius significat, in quo tẽpore fugabũtur sancti, qui purum sacrificiũ offerunt deo. Et in dimidio hebdomadis, ait, tolletur sacrificiũ & leuatio, et in tẽplo abominatio desolatiõis & usque ad consummationẽ tẽporis consummatio dabitur super desolationẽ. Dimidium autẽ hebdomadis, tres sunt anni, & menses sex: ex quibus omnibus non tantum quæ sunt Apostasiæ manifestantur, & quæ sunt eius qui in se recapitulatur omnẽ diabolicũ errorẽ, sed et quoniã unus & idem pater deus qui à prophetis annũciatus est, à Christo autẽ manifestatus. Si enim quæ à Daniele propheta sunt dicta de fine dominus cõprobauit, Cum uideritis dicẽs, abominationẽ desolatiõis, quæ est per Daniele propheta: Danieli autẽ angelus Gabriel exolutionem uisionũ fecit, Hic autem est archangelus Demiurgi, & hic idem Mariæ euangelizauit manifestũ aduentũ, & incarnationem Christi: Unus & idem deus manifestissime ostẽditur, qui prophetas misit, & filiũ præmisit, & nos uocauit in agnitionẽ suã. Manifestius adhuc etiã de nouissimo tẽpore, & de his qui sunt in eo decẽ regibus, in quos diuidetur quod nunc regnat imperium, significauit Ioannes domini discipulus in Apocalypsi, edisserẽs quæ fuerint decẽ cornua quæ à Daniele uisa sunt, dicens, sic dictũ esse sibi, Decem cornua quæ uidisti decẽ reges sunt, qui regnũ non acceperũt, sed potestatem quasi reges una hora accipient. Cũ bestia hi unã sententiã habent, & uirtutẽ & potestatem suam bestiæ dant. Hi cũ agno pugnabunt, et agnus uincet eos, quoniam dominus dominorum est, & rex regum. Manifestũ est itaq; quoniam ex his tres interficiet ille qui uenturus est, & reliqui subiciuntur ei, & ipse octauus in eis, & uastabũt Babilonem, & comburẽt eam igni, & dabunt regnum suum bestiæ, & effugabunt ecclesiam. Post deinde ab aduentu domini nostri destruentur. Quoniam enim oportet diuidi regnum, et sic deperire sicut dñs ait. Omne regnum diuisum

in se

in se desolabitur, & omnis ciuitas uel domus diuisa in se nõ stabit. Diuidi igitur & regnum & ciuitatẽ & domũ oportet in decẽ, & propterea iam partitionẽ, & diuisionẽ præfigurauit, & diligenter Daniel finem quarti regni digitos ait pedũ esse imaginis, quæ à Nabuchodono sor uisa est, in quos uenit lapis sine manibus præcisus, et quẽadmodũ ipse ait, Pedis pars quidẽ aliqua ferrea, et pars aliqua fictilis, quoadusque abscisus est lapis sine manibus, et percussit imaginẽ in pedes ferreos, & fictiles, & cõminuet eos usque ad finẽ. Post deinde in exolutione ait, Et quoniam uidisti pedes, & digitos partẽ quidẽ fictilẽ, partem autem ferreã, regnũ diuisum erit, et radix ferrea erit in eo, quẽadmodũ uidisti ferrũ cõmixtum testæ: & digiti pedũ pars quidẽ aliqua ferrea, pars autem aliqua fictilis. Ergo decẽ digiti pedũ hi sunt decẽ reges in quibus diuiditur regnum, ex quibus quidã quidẽ fortes & agiles, siue efficaces, alij autem pigri & inutiles erunt, & non cõsentient quẽadmodum Daniel ait, Pars regni erit fortis, & ab ipsa parte erit minuta, quoniã uidisti ferrũ commixtũ testæ, cõmixtiones erunt in semine hominũ, & non erunt adiuncti inuicẽ, quemadmodũ ferrũ non commiscetur cum testæ. Et quoniã finis fiet, inquit. Et in diebus regũ illorum excitabit deus cœli regnũ, quod in æternum non corrumpetur, & regnum eius alteri populo nõ relinquetur. Cõminuet et uentilabit omnia regna, & ipsum exaltabitur in æternũ. Quemadmodũ uidisti, quoniam de monte præcisus est lapis sine manibus, & cõminuit testã, ferrum & aramentũ & argentũ & aurũ. Deus magnus significauit regi quæ futura sunt post hæc, & uerũ est somniũ, & fidelis interpretatio eius. Si ergo deus magnus significauit per Danielẽ futura, & per filiũ cõfirmauit, & Christus est lapis qui præcisus est sine manibus, qui destruet tẽporalia regna, & æternũ inducit, quæ est iustorũ resurrectio, Resuscitabit, ait, deus cœli regnũ, quod in æternũ nunq; corrumpetur: Confutati respiscant qui Demiurgũ respuunt, & nõ consentiunt ab eo patre præmissos prophetas, à quo & dominus uenit, sed asseuerant ex differẽtib; uirtutibus factas esse prophetias. Quæ enim à Demiurgo prædicta sunt similiter per oẽs prophetas, hæc Christus in fine perfecit. ministrans patris sui uoluntati, & adimplens secundũ humanum genus dispositiones. Qui ergo blasphemant Demiurgũ, uel ipsis uerbis & manifeste quemadmodum qui à Marcione sunt, uel secundum euerisionẽ sententiæ qui à Valentino sunt, & omnes qui falso dicuntur esse gnostici, organa satanæ ab omnibus deũ colentibus cognoscantur esse, per quos satanas nũc et nõ ante ausus est maledicere deo, qui ignẽ æternum præparauit omni apostasi. Nam ipse per semetipsum nude non audebat blasphemare suum dominũ, quemadmodũ & initio per serpentẽ seduxit hominẽ, quasi latens deum. Bene Iustinus dixit, quo-

E 4 niam

niam ante domini aduentū, nuncq̄ ausus est sathanas blasphemare deū, quippe nondum sciens suam damnationē. Quoniam & in parabolis, & allegorijs, & prophetis de eo sic dictum est. Post aut̄ aduentum domini ex sermonibus Christi & apostolorū eius discēs manifeste, quoniā ignis æternus ei præparatus est ex sua uoluntate abscedenti à deo, & omnibus qui sine pœnitentia perseverāt in apostasia, per huiusmodi homines blasphematur eum deū, qui iudiciū importet, qua sententia condemnatus & peccatū suæ apostasię conditori suo imputat, & non suæ uoluntati & sententię: quemadmodum et qui supergrediuntur leges & postea pœnas dant, queruntur de legislatoribus, sed non de semetipsis. Sic autem & diabolico spiritu pleni innumeras accusationes inferunt factori nostro, cum & spiritum uitæ nobis donauerit, & legē omnibus aptam posuerit, et nolunt iustum esse iudicium dei. Quapropter & alterum quendam excogitat patrem, neq̄ curantem neq̄ prouidentem eorum quæ sunt erga nos, aut etiam cōsentientem omnibus peccatis. Si enim non iudicat pater, aut nō pertinet ad eum, aut cōsentit his quæ fiunt omnibus: & si non iudicat, omnes in æquo erūt. Si in eodem dinumerabuntur statu, superuacuus ergo erit aduentus Christi, & contrarius in eo quod non iudicet.

Venit enim diuidere hominem aduersus patrem suum & filiā aduersus matrem, & nurū aduersus socrum, & cum duo sint in eodem lecto, unum assumere, & alterū relinquere, ad finē iubere messoribus colligere primū zizaniā, & fasciculos alligare, & comburere igni inextinguibili, triticum autem colligere in horreū: et agnos quidē uocare in præparatū regnum, hædos autem in æternum ignem mittere, qui præparatus est à patre eius, diabolo & angelis eius. Et quid enim uerbū uenit in ruinā & in resurrectionē multorū, in ruinam quidem non credentiū ei, quibus & maiorem damnationem quā Sodomorum & Gomorrhæ in iudicio cōminatus, in resurrectionē autē credentium, & facientium uolūtatem patris eius qui est in cœlis. Si ergo aduentus filij super omnes quidem similiter aduenit, iudicialis autem & discretor credentiū, & non credentiū, quoniam ex sua sententia credentes faciunt eius uoluntatē, & ex sua sententia indictō audiētes non accedūt ad eius doctrinā. manifestū quoniā & pater eius oēs quidem similiter fecit propriā sententiā unūquemq̄ habentē & sensum similiter: respicit aut̄ omnia, & prouidet omnibus, solem suum oriri faciens super bonos & malos, & pluēs super iustos & iniustos. Et quicūq̄ erga eum custodiunt dilectionē suam, his præstat cōmunionem, Cōmuniō autem dei uita, & lumē, & fruitio eorū quæ sunt apud eum bonorum. Quicūq̄ autem absistunt secundum sententiā suam ab eo, his eā quæ electa est ab ipsis separationē inducit. Separatio autē dei mors,

& separatio lucis tenebræ, & separatio dei amissio omnium quæ sunt apud deum bonorū. Qui ergo per apostasiam amiserūt quæ prædicta sunt, quippe desolati ab omnibus bonis, in omni pœna cōuersantur, Deo quidem principaliter non à semetipso eos puniente, prosequēte autem eos pœna, quoniā sunt desolati ab omni bono. Aeterna autem & sine fine sunt à deo bona, & propter hoc & amissio eorū æterna & sine fine est. Quemadmodum in immenso lumine qui excæcauerunt semetipsos, uel ab alijs excæcati sunt, semper priuati sunt iucūditate luminis, nō quod lumē pœnā ei inferat cecitatis, sed quod ipsa cecitas superinducat eis calamitatē. Et propter hoc dominus dicebat: Qui credit in me, non iudicatur, id est, non separatur à deo: adunitus est enim per fidē deo. Qui autē non credit, ait, iam iudicatus est, quoniā non crediderit in nomine unigeniti filij dei, id est, separauit semetipsum à deo uoluntaria sententia. Hoc est enim iudiciū, quoniā lumē uenit in hūc mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quā lucem. Omnis enim qui male agit, odit lucem, et non ueniet ad lumē, ne tradantur opera eius. Qui autem facit ueritatem uenit ad lumen, ut manifestetur opera eius, quoniam in deo est operatus. Quoniā igitur in hoc mundo quidam quidem accurrunt lumini, & per fidem uniūt se deo, alij autem absistunt à lumine, & separant seipso à deo:

Venit uerbum dei omnibus aptam habitationē inferēs, his quidē qui in lumine sunt ut fruantur eo, & his quæ in eo sunt bonis: his autem qui in tenebris sunt, ut participetur eis calamitas quæ in eis est. & propter hoc ait, hos quidem qui sunt ad dexterā uocari in regnum patris: illos autē qui sunt à sinistra in æternū ignem missurum. Semetipsos enim omnibus priuauerunt bonis, & ideo apostolus ait, Pro eo quod dilectionē dei non receperunt ut salui fierent, et ideo mittet eis deus operationē erroris, ut credāt mendacio, ut iudicētur omnes qui non crediderunt ueritati, sed cōsenserunt iniquitati. Illo enim ueniente & sua sententiā apostasiam recapitulāte in semetipsum: & sua uoluntate & arbitrio operante quæcūq̄ operabitur: & in tēplo dei sedente ut sicut Christū adorent illū qui seducūtur ab illo, quapropter et iuste in stagnū projiciētur ignis. Deo autē secundū suam prouidentiam præsciente omnia, & apto tēpore eū qui talis futurus erat immittente ut credant falso, & iudicētur omnes qui nō crediderūt ueritati, sed cōsenserūt iniquitati. Cuius aduentū Ioānes in Apocalypsi significauit ita, Et bestia quæ uiderā similis erat pardo, & pedes eius quasi ursi, os eius quasi os Leōis, et dedit ei Draco uirtutē suā, et thronū suū, et potestatem magnā, et unū ex capitib. eius quasi occisum in mortē, & plaga mortis eius curata est, & admirata est uniuersa terra post bestiā, et adorauerunt Draconē, quoniā dedit potestatem bestig, & adorauerunt bestiā, &

centes, quis similis bestiae illi, & quis potest regnare cum ipsa, & data est ei os loquens magna & blasphemiam, & data est ei potestas mensibus xl & duo, & aperuit os suum blasphemum aduersus deum blasphemare nomen eius & tabernaculum eius, & eos qui in caelo habitant, & data est ei potestas super omnem tribum, & populum, et linguam, & gentem, & adorauerunt eam omnes qui habitant super terram, cuius non est scriptum nomen in libro uitae agni occisi a constitutione mundi. Si quis habet aures audiat. Si quis in captiuitate duxerit, & in captiuitate ibit. Si quis gladio occiderit, oportet eum in gladio occidi. Hic est substantia & fides sanctorum. Post deinde & de armigero eius, quem & pseudopropheta uocat, loquebatur, inquit, quasi Draco, & potestatem primae bestiae omnem faciebat in conspectu eius: & facit terram & qui habitant in ea, ut adoret bestiam primam cuius & curata est plaga mortis eius, & faciat signa magna, & ut in ignem faciat de caelo descendere in terram in conspectu hominum, & seducit inhabitantes super terram. Hoc ne quis eum diuina uirtute putet signa facere, sed magica operatione. Et non est mirandum si daemonijs et apostaticis spiritibus ministrantibus ei, per eos faciat signa in quibus seducat habitantes super terram. Et imaginem, ait, iubebit fieri bestiae, & spiritum dabit imagini, uti & loquatur imago, et eos qui non adorauerint eam faciet occidi. Et characterem autem aut in fronte & in manu dextra faciet dari, ne possit aliquis emere uel uendere, nisi qui habet characterem nominis bestiae uel numerum nominis eius, & esse numerum sexcentos sexaginta sex, quod est, sexies centeni, & deni sexies, & singulares sex. In recapitulationem uniuersae apostasiae eius quae facta est in sex millibus annorum. Quotquot enim diebus hic factus est mundus, tot & millenis annis consummatur. Et propter hoc ait scriptura geneleos. Et consummata sunt caelum & terra, & omnis ornatus eorum. Et consummauit deus in die sexto omnia opera sua quae fecit, & requieuit in die septimo ab omnibus operibus suis quae fecit. Hoc autem est & antefactorum narratio, quemadmodum facta sunt, & futurorum prophetia. Est enim dies domini quasi mille anni. In sex autem diebus consummata sunt quae facta sunt. Manifestum est quoniam consummatio ipsorum sextus millesimus annus est. Et propter hoc in omni tempore plasmatus in initio homo per manus dei, id est, filij & spiritus, scit secundum imaginem & similitudinem dei, paleis quidem abiectis, quae sunt apostasia, frumento autem in horreum assumpto, quod est, hi qui ad deum fide fructificant: & propterea tribulatio necessaria est his qui saluantur quodammodo contriti, attenuati & consparsi per patientiam uerbo dei, ut igniti apti sint ad conuiuium regis: Quemadmodum quidam de nostris dixit, propter martyrium in deum adiudicatus ad bestias: Quoniam frumentum sum Christi, & per dentes bestiarum

Ignatius.

bestiarum molor, ut mundus panis dei inueniatur. Causas autem reddidimus in his qui sunt ante hunc libris, propter quas passus deus haec ita fieri: ostendimusque quoniam omnia quae sunt talia, pro eo qui saluatur homine facta sunt, illud quod est sui arbitrij, & suae potestatis maturans ad immortalitatem, & aptabiliorem eum ad aeternam subiectionem deo preparans. Et propter hoc conditio infumitur homini: non enim homo propter illam, sed conditio facta est propter hominem. Gentes autem & ipsae non alleuauerunt oculos ad caelum, neque gratias egerunt factori suo, neque lumem ueritatis uidere uoluerunt, sed sicut mures caeci absconditi in profundo, Insuperbia eius te sermo ut stillicidium de cado, & sicut momentum staterae, & sicut nihil deputauit, in tantum utiles & aptibiles iustis, quantum utilitatis praestat stipula ad tritici augmentum, & paleas eius in uisionem ad operationem auri. Et propterea cum in fine repente hinc ecclesia assumitur, Erit, inquit, tribulatio qualis non est facta neque fiet. Nouissimus enim agon iustorum in quo uidentes coronantur incorruptela. Et propter hoc in bestia ueniente recapitulatio fit uniuersae iniquitatis, & omnis doli, ut in ea confluent & conclusa omnis uirtus apostatica in caminum mittatur ignis. Congruenter autem & nomen eius habebit numerum, Sexcentos sexaginta sex, recapitulans in semetipso omnem quae fuit ante diluuium malitiae commixtionem, quae facta est angelica apostasia: Noe enim fuit annorum sexcentorum, & diluuium aduenit terrae desolens in resurrectione terrae propter nequissimam generationem quae fuit temporibus Noe. Recapitulans autem & omnem qui fuit a diluuium errorem commentatorum Idolorum, & prophetarum interfectionem, & succensionem iustorum. Illa enim quae fuit a Nabuchodonosor instituta imago, altitudinem quidem habuit cubitorum sexaginta, latitudinem autem sex: propter quae & Ananias, & Azarias & Misael non adorantes eam in caminum missi sunt ignis, per id quod euenit prophetas eam, quae in fine futura est iustorum succensio. Uniuersa enim imago illa praefiguratio fuit huius aduentus, ab omnibus omnino hominibus ipsum solum decernens adorari. Sexcenti itaque anni Noe, sub quo fuit diluuium, propter apostasiam, & numerus cubitorum imaginis, propter quam iusti in caminum ignis missi sunt, numerum nominis significat illius in quem recapitulabitur sex milium annorum omnis apostasia, & iniustitia, & nequitia, & pseudopropheta, & dolus, propter quae diluuium superueniet ignis. His autem sic se habentibus, & in omnibus antiquis & probatissimis & ueteribus scripturis numero hoc posito, & testimonium perhibentibus his qui facie ad faciem Ioannem uiderunt, & ratione docentibus, quoniam numerus nominis bestiae secundum Graecorum computationem per literas quae in eo sunt, sexcentos habebit, & sexaginta, & sex, hoc est, decadas aequales hecatotasin, et hecatotadas aequales monasin: Numerus enim qui digitos sex similiter

Esa. 40.

liter custoditus recapitulationes ostēdit uniuersae apostasiae eius quae initio, & quae medijs temporibus, & quae in fine erit: Ignoro quomodo errauerunt quidam sequentes idiotismum, & medium frustrantes numerum nominis, quinquaginta numeros deducentes, pro sex decadis unam decadem uolentes esse. Hoc autem arbitror scriptorū peccatum fuisse, ut solet fieri, quoniā & per literas numeri ponuntur, facile litteram Graecā, quae sexaginta nuntiat numerū, in tota graecorum litteram expansam. Post deinde quidam sine exquisitione hoc acceperunt. Alij quidem simpliciter & idiotice usurpauerunt denariū numerum, Quidam autē & per ignorantia ausi sunt & nomina exquirere, habentia falsum erroris numerū. Sed his quidē qui simpliciter, et sine malitia hoc fecerunt, arbitramur ueniā dari à deo, Quotquot autē secundū inanem gloriae statuunt nomina, continentia falsum numerū, & quod à se fuerit adinuentū nomē definierint esse illius qui uēturus est, non sine dāno tales exient, quippe qui & semetipsos, & credentes sibi seduxerunt. Et primū quidē damnū est excidere à ueritate, & quod non sit arbitrari: post deinde apponēti uel auferēti de scriptura poenā nō modicam fore, in quā incidere necesse est eū qui sit talis. Subsequentur autē & aliud nō quodlibet periculū eis, qui falso praesumunt scire nomē eius. Si em̄ aliud quidē hi putant, aliud autē ille habēs adueniet, facile seducuntur ab eo, quasi nec dū adsit ille quē cauēri cōuenit. Oportet itaque tales discere, & ad uerū recurrere nominis numerū, ut nō in pseudo prophetarū loco deputentur, Sed sciētes firmū numerū qui à scriptura annūtiatus est, id est, sexcentorū sexaginta sex, sustineāt primū quidē diuisionē regni in decē: post deinde illis regnantibus, et incipientibus corrigere sua negotia, & augere suū regnum, qui de improviso aduenit regnū sibi uindicans, & terreat praedictos, habens nomen continens praedictū numerū, hunc uere cognoscere esse abominationem desolationis. Hoc & apostolus ait, Cum dixerint pax & munitio, tūc subitaneus illis superueniet interitus. Hieremias autē non solum subitaneum eius aduentum, sed & tribū ex qua ueniet manifestauit dicēs: Ex Dan audiuius uocē uelocitatis equorū eius, à uoce hinnitus descursionis equorū eius cōmouebitur tota terra, & ueniet & manducabit terram & plenitudinem eius, & ciuitatem & qui inhabitāt in ea: & propter hoc nō annumeratur tribus haec in Apocalypsi cum his quae saluantur. Certius ergo & sine periculo est sustinere ad impletionem prophetiae, quā suspicari, & diuinari nomina quaelibet, quādo multa nomina inueniri possunt habentia praedictū numerū. Et nihilominus quidem erit haec eadē quaestio. Si enim multa sunt quae inueniuntur nomina habentia numerū hūc, quod ex ipsis portabit quē ueniet quaeritur. Quoniā autē nō propter inopiā nominum habentium numerum

nomi

nominis eius dicimus haec, sed propter timorē erga deū, & zelū ueritatis: euan em̄ nomen habet numerū de quo quaeritur, sed nihil de eo affirmamus. Sed & Latinos nomen sexcentorū sexaginta sex numerū, ualde uerisimile est, quoniā uerissimū regnū hoc habet uocabulū. Latini em̄ sunt qui nunc regnāt, sed non in hoc nos gloriabimur. Sed & Tetan prima syllaba per duas Graecas uocales ε & ι scripta omnium nominum quae apud nos inueniuntur magis fide dignū est. Etem̄ praedictum numerū habet in se, & literarū etiā sex, singulis syllabis ex ternis literis constantibus, & uetus & semotū: neque eorum regū qui secundū nos sunt, aliquis uocatus est Titan. Namque eorū quae publice adorantur idolorū apud Graecos, & barbaros habet uocabulū: & diuinū putatur apud multos esse hoc nomē, ut etiā sol Titan uocetur, ab his qui nūc tenent: & ostentationē quandā continet ultionis, & uindictā inferentis quae ille simulat se male tractatos uindicare. Tale autē & antiquū, & fide dignū, et regale, magis autē et tyrannicū nomen. Cum igitur tantum suasionū habeat hoc nomen Titan, tamen habet uerisimilitudinē ut ex multis colligamus ne forte Titan uocetur qui ueniet: nos tamen nō periclitabimur in eo, nec asseuerātes pronuntiabimus, hoc eum nomen habiturū, scientes quoniā si oportet manifeste praesenti tempore praconari nomen eius, per ipsum utique aditū fuisset, qui & Apocalypsim uiderat. Neque em̄ ante multū tēporis uisum est, sed pene sub nostro seculo, ad finē Domitiani imperij. Hunc autē numerū nominis ostendit, ut caueamus illum uenientē, scientes quis est. Nomen autē eius tacuit, quoniā dignum nō est praconari à spiritu sancto. Si em̄ praconatū ab eo fuisset, fortassis & in multū permaneret. Nūc autē quoniam fuit, & nō est, & ascendit abyssō, & in perditionē uadit, quasi qui non sit, sic nec nomen eius praconatū est: eius em̄ quod non est nomē non praconatur. Cum autē uastauerit Antichristus hic omnia in hoc mundo, regnās annis tribus & mensib. sex, & sederit in templo Hierosolymis, tunc ueniet dñs de caelis in nubib. in gloria patris, illum quidē & obediētes ei in stagnū ignis mittens, adducens autē iustis regni tempora, hoc est requietionē septimā diem sanctificatā & restituens Abrahamae promissionē haereditatis: in quo regno ait dñs multos ab oriente & occidente uenientes recumbere cum Abrahamā Isaac & Iacob. Quoniam autē quidam ex his qui putantur recte credidisse, supergrediuntur ordinem promotionis iustorū, & modos meditationis ad incorruptelam ignorāt, haereticos sensus in se habentes. Haeretici enim despicientes plasmationem dei, & non suscipientes salutem carnis suae. Contemnentes autem & repromissionē dei, et totum supergredientes deum sensu, simul atque mortui fuerint, dicunt se supergredi caelum & Demurgum, & ire ad matrem, uel ad eum qui ab ipsis affingitur patrem.

Qui

Qui ergo uniuersam reprobant resurrectionē, & quantum in ipsis est auferunt eam de medio, quid mirum est, si nec ordinē resurrectionis sciunt, nolentes intelligere, quoniā si hæc ita essent quemadmodū dicunt, ipse utiq; dominus in quem se dicunt credere, nō in tertia die fuisset resurrectionē, sed super crucem expirans confestim utiq; abisset sursum relinquens corpus terræ. Nunc autem tribus diebus conuersatus est ubi erant mortui, quemadmodū prophetia ait de eo: **Comemoratus est dominus sanctorum mortuorum suorum, eorum qui ante dormierunt in terram stipulationis, & descēdit ad eos, extrahere eos, & saluare eos.** Et ipse autē dominus, **Quemadmodū, ait, Ionas in uentre ceti tres dies, & tres noctes māsit, sic erit filius hominis in corde terræ.** Sed & Apostolus ait: **Ascendit autem quid est, nisi quia & descendit in inferiora terræ?** Hoc & Dauid in eum prophetans dixit, **Et eripuisti animā meam ex inferno inferiori.** Resurgens autem tertia die, et Mariæ quæ se prima uidit, & adorauit, dicebat: **Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrē meum, sed uade ad discipulos: & dices eis, Ascendo ad patrē meum, & patrē uestrū.** Si ergo dominus legem mortuorum seruauit, ut fieret primogenitus à mortuis, et cōmoratus usque in tertiam diem in inferioribus terræ, post deinde surgēs in carne, ut etiam figuras clauorum ostenderet discipulis, sic ascendit ad patrē: quomodo nō confundentur, qui dicunt inferos quidē esse hunc mundum qui sit secundū nos, interiorē autem hominē ipsorum derelinquentem hic corpus, in supercœlestē ascendere locum. Cum enim dominus in medio umbræ mortis abierit, ubi animæ mortuorum erant, post deinde corporaliter resurrexit, et post resurrectionem assumptus est: manifestū est, quia & discipulorum eius, propter quos & hæc operatus est dominus, animæ abibunt in inuisibilem locum, definitū eis à deo, Et ibi usq; ad resurrectionem cōmorabuntur, sustinentes resurrectionem: post recipientes corpora & perfecte resurgentes, hoc est corporaliter, quemadmodū & dominus resurrexit, sic uenient ad conspectum dei. Nemo enim est discipulus super magistrū: perfectus autē omnis erit, sicut magister eius. Quomodo ergo magister noster non statim euolās abiit, sed sustinens definitū à patre resurrectionis sue tempus, quod & per Ionam manifestū est, post triduū resurgēs assumptus est, Sic & nos sustinere debemus definitū à deo resurrectionis nostre tempus, prænunciatū à prophetis, & sic resurgentes assumi, quotquot dominus hoc dignos habuerit.

RERVM MEMORA-

BILIVM APVD IRENAEVM INDEX, VBI PRIOR

numerus paginam, posterior uersum, notat, per I. H.

A	Adam à deo cur creatus	227.29	Aeones pro dijs maximis	85.19
	Adam cur Paradiso expulsus	195	Aequalis emissio quae sit	91.18
	uersu	28	Aetates hominis quinq;	110.32
	Adam ex uirgine terra formatus.	192.25	Aeterna cur quaedam sint doce=	re, magnum 21.7
	Adam paradiso eiectus, quomodo	192.20	Affectio semper erga aliquē	95
	iterum repositus	192.20	uersu	24
	Adā uas se pētis 144.41 (181.41)		Affectionem munera indicant.	236.10
	Adam à quā uictus	197.29	Affectiones hominum tribuunt	deo heretici 82.5
	Adē filij, aei appellationē non ha=	bent 185.18	Afflatus & spiritus differēt.	308
	Adē saluti contradicere hēresis.	198.13	uersu	18
	Adami & bello captiui collatio.	195.17	ἀγῶν homini datur et eccle	sia 31.6
	Adami primi creatio qualis	295	Agape, nomen quinq; literarum.	110.15
	uersu	10	ἀγῶνες	22.27
	Adamum quur primo saluari ne=	cesse fuit 195.11	ἀγῶνας inter aones numera	ratur 3.12
	in Adamo qui perseuerent	295.7	Ager pro mundo	252.10
	Adamantina tunica quae alijs ca=	ro 10.38	Ager seculum	289.20
	Adonai quid significet	134.16	Aggeus propheta	56.1
	Adoptionis munus qui contemnāt	185.4	Agonista bonus quis	284.10
	Aegypti ecclesiae non aliter credūt	quam nos 20.31	ἀγῶν inter aones numeratur.	3.13
	Aegyptus quomodo liberat Chri=	stum 246.18	Agnitio quur alij plus, alij minus	tribuat 20.39
	in Aegyptum quomodo descendit	cum Christo Ioseph 249.29	Agnitio boni & mali quae	287.1
	ex Aegypto quur dominus eduxit	populum Israel. 234.7	Agnitio dei unde	70.36
	Aegyptij iniuste opprimebant fi=	lios Israel 257.35	Agnitio patris quae sit	214.15
	Aegyptij quantum debebant Israe=	litis 260.22.36	Agnitio perfectos faciens quae sit.	161.32
	Aegyptiorum caecitas	259.9	Agnitionem dei, renouare homi=	nem 309.24
	Aegyptios à Christo saluatos esse	dicit Marcion 50.2	ante Agnitionem perfectam apo=	stolos non praedicasse 137.38
	Aenigmata quomodo resoluenda.	76.35	Agnitionē pro redemptione qui=	dam habent 41.5
	ἀενά & ecclesiae & homini attri=	buitur 3.16	Agnitionem rerum nos non habe	re posse in hac uita 115.31
	Aenigma omnis prophetia 252.16	ἀείων Valentiniānis quid 2.26	Allegorijs utitur propheta. 104	uersu 15
	Aeonas esse quomodo confirment	haeretici 3.21	Alexander quintus Rom. episco=	pus 140.3
			Alexadrina bibliotheca insignis.	188.39
			Alienati filij qui	290.24
			F	Altare

*adam pdidit
nobis secundum
imaginem et
militudinem
est deus.*

I N D E X

Altare in celis esse 238.24
Alaris holocausti altitudo quinq; cubitorum 110.37
Amici dei quomodo simus 227. uersu 20
Amicitia dei condonatrix immortalitatis 227.27
Ambiguus adaptari debent parole 114.33
Ambiguitates quomodo soluantur 76.35
Amen exclamationis imago 27. uersu 33
Amorreorum reges quinq; occisi a Iosua 110.41
Amos propheta Ialdabothi 55.39
Anacletus secundus Romanus episcopus 139.28 (23)
Ananias igne non absumptus. 299.
Anaxagore sententia 85.40. pag. 86.18
Anaxilai sectator Marcus 24.34
Animandri opinio 85.36
Ancillarum & Patriarcharum filij quid significant 248.1
cevevovt 23.11
Angeli maligni qui 290.6.291.8
Angelorum legatus Enoch 231.17
Angelos multos deo assistere 73. uersu 29
Angelos sine carne esse 187.38
Angelis electionis potestatem inesse 281.12
ab Angelis qui dicunt mundum fabricatum quomodo confutandi 67.68. & seq.
Anicetus decimus Romane urbis episcopus 140.6
Anima quid sit 301.34
Anima Christi firma 46.36
Anima ecclesie una 20.26
Anima principatur corpori 131. uersu 24
Anima tantum pars hominis 300.6
Anima & artificis collatio 131. uersu 29
Anima & corporis temperatio 206.10
Anima opera que sint 218.7
Anima unitas unde 180.1
Anima incorruptibiles 301.27
Anima omni homini inesse propria 131.40.132.2
Anima non esse uitam 133.21
de Anima natura 120.20
Anima quod eant 338.27
Anima quomodo immortales cum sint ingenerabiles 132.32
Animarum genesis unde 7.37
Animas hominis figuram habere. 132.26
Animas non in alia corpora transire 130.16
Animas omnium saluari, contentum Carpocrates 48.7
Anima uisus fatum in 292.2
Animas sine corpore non recipi in gloriam 292.16
Animales qui 303.34.304.1. & seq.
Animalis substantia unde 9.11
Animalia nomen dei tremere. 7.18
Animalia ruminantia munda in lege 303.18
Animalibus abstinet heretici quidam 45.5
Annus quot horas habeat. 90.34
Annus acceptabilis quis. 104.19
Anni tempora quatuor 111.22
Antichristus quis 176.36
Antichristi aduentus qualis futurus 146.26
Antichristi nomen incognitum 337.19
Antichristi signa qualia futura. 334.17
Antichristi superbia 328.26
Antiochia Christianis primo nomen dedit 167.4
Antiphones uetus Comicus 85.8
Avbawt & ecclesie coniungitur 3.7
avogart 22.26
Apocalipsis quando uisa 337.20
avoxat & aetatis solis 55.36
Apollinaris Græce scripsit 292. uersu 30
avogia passio qualis 10.11
Aporiata sophia 4.21
Apostata diabolus quid possit 328.9
Apostata idem quod Sathan. 324.8
Apostata quomodo puniendi. 20. uersu 16
Apostata princeps serpens 102.3.196.4
Apostoli cur passi 186.35
Apostoli extra mendacium sunt 142.12
Apostoli quantum hereticis abhorruerint 140.28
Apostoli quem deum esse docuerint 143.28
Apostoli uelentes spicas sabbato non facere contra legem. 218. uersu 14
Apostoli sacerdotes 218.25
Apostoli testamenta duo docuerunt 264.25
Apostolorum electio quid significet 4.38
Apostolorum munus & officium 142.32
Apostolorum numerus duodenarius quid sibi uelit 38.2
Apostolos lxx. alios præter duodecim habuit dominus. 103.9
Apostolatus gentium difficilis summo 250.34
Apostolicis literis quomodo utantur heretici 7.4
Aqua sine humedatione non intelligi potest 79.5
Aqua uasis formam suscipit. 99. uersu 27
Aquam ab aqua differre. 219.32
Aquam rerum principium esse Thaleti 85.33 (27.19)
avga nomen, quantum significet Archangeli uirtus que sit 9.39
Arida sine humore non fructificat 179.38
Aristotelis imaginem coronant gnostici 48.25
Aristotelis questionibus scripturam implent gnostici 86.37
Arithmetica in quibus uersetur. 129.1
avgen & nomen graue & honorificum 31.2
Artium nonnullæ sermones, nonnullæ operibus consummatur. 128.40
Aspirationis literarum inuentio. 22.27
Astronomia in quibus uersetur. 129.1
Asia ecclesie multum Polycarpo deserunt 140.14
Astapheus

I N I R E N A E V M.

Astapheus quis 53.35
Atomus principium rerum esse qui uoluerunt 86.5
Atria decem quid significant 37
Atrium 33
Augustinus deum homini permixtum esse dixit 136.23
Aurum Christo a Magis oblatum, quid 149.20
Aurum suo decorem non amittere 11.37
aw70 quoniam inter æones numeratur 3.13
Azarias igne non consumptus. 299.23
Azazel angelus Marco familiaris. 33.16
Babylonis transmigratione ante Medorum imperium 188.27
Baptisma quale hereticis 40.1
Barbari quæ fidem habeant ex traditionibus 141.10
Barbelus gnosticorum 51.14
Basiliensis heresis 44.22. 45.11.90.28
Beneplacitum cur Christus dicatur. 24.15
Bersabee & Davidis adulterium. 254.28
Bethlehem iuxta Africum 188. uersu 10
Bibliotheca Alexandrina insignis 188.40
Blasphemi quomodo olim puniuntur. 205.26
Blasphemia hereticorum 205. uersu 26
Blasphemia in deum unde uersu 3
Boni hoc tempore patiuntur & affliguntur 104.27
Bonum in hominis electione esse 282.11
Bonum insensatum quod sit 284.19
Bonum quando suauiter 284.1
Bona a deo qualia 187.28.333.6
ad Bona opera cur nos propheta hortentur 282.19
Bonitas in deo quomodo 285.40
Bonitatem sine iustitia constare non posse 199.33
Bythus arbor omnis heresis 42. uersu 20
Bythus hereticis seculum dictum 2.27
Bythus quis 23.18
Bythus pro qua re 85.17
K Cesaris imago auro et argento semper impressa 261.25
Cæsari reddi iubet Christus que sua sunt 146.37
Cain munera cur despecta 236.28
Cain quidam uenerantur 57.27
Cain ut fratrem occideret quid instigauit 55.18
Calix Eucharistie qualis 296.2
in Caina Galilee fecit ex aqua uinum Christus 105.9
Canum more qui uiuant 303.6
Capillos homines ex æquo non habent 113.35
Caput ex quibus constat literis 28.23
Carmelus mons 144.34
Caro mortua & ex heres que 304.31
Caro non possidet sed possidetur 305.5
Caro quibus participet 308.1
Caro quomodo capax donationis dei 296.5
Caro uirtutem dei percipit 297. uersu 24
Carnis resolutio finem peccati infert 197.13
Carnis salutem qui negant 295.31
Carnis signa in Christo 193.29
Carnales qui uerè 303.7
uogpmsns coniugi restituit sophilam 41.30
Carpocratis heresis 46.33
Causas rerum qui inuenire nequit cogitare quid debeat 112.33
Celtis præfuit Irenæus 2.9. 20.30
xvovua umbram non habet. 75.22
Census conscriptio ætates indicat. 107.2
Centrum in circulo contineri 68. uersu 5
Centurionis filium absens uerbo cur rat Christus 105.14
Cerdon hereticus quando Romam uenit 141.33
Cerdonis heresis 49.14
Cerebri uirtutes quatuor 36. uersu 36
Cerinthi heresis 48.28
Cerinthi heresim uoluit auferre Iohannes 140.24.153.35
Chalcolibanus 245.17
Chaleb sensus malitie expertus 259. uersu 21
Chami improbitas 262.32
Character oblationis duplex 236. uersu 21
Character propheticus qualis. 157.26
xæes 2.31
Charitas quanta a deo impetret. 48.14.137.17
Charismata in ecclesia Irenæi tempore 300.13
Charismatum eminentia non superbiendum 325.18
Charities Carpoctarianorum. 47.13
Cherubin quadriformem esse 157. uersu 3
Chiliastrum sententia 334.28
Chore qui similes 253.8
Christus a Ioseph quomodo educatus 249.27
Christus hereticis non dominus, sed saluator dicitur 3.20 (28)
Christus clauem habet David 240.
Christus docere quando inceperit. 105.32
Christus homo, filius dei quando factus 181.9
Christus inenarrabile nomen 31. 10. & seq.
Christus legem non soluit, sed extendit 225.29 (142.40)
Christus medicus ad quid uenit.
Christus Moysen excusat 230.6
Christus post baptismum quandiu prædicauerit 5.6
F 2 Chri

I N D E X

Christus precus lapis 331.26
Christus qualis sit 294.8
Christus quare mortuus 305.20
Christus quis secundum irenaeum. 177.6
Christus quomodo a patre prolatus 118.20
Christus quomodo finis legis 225 uersu 4
Christus quomodo imitandus 293. 41.294.1
Christus quomodo homo et uerbum 185.31
Christus quomodo nos redemit. 294.18
Christus sanguinem ad carne cur assumpserit 313.16
Christus satanam quomodo retulit 323.23
Christus sexta die conditi orbis passus 326.35
Christum ter a baptismo ad Pafcha uenisse 105.24
Christi ac regni aduentus collatio. 271.24
Christi aduentus duo 265.12
Christi aduentus humilis unde 285 uersu 13
ante Christi aduentum quomodo homines saluabantur 70.39
Christi etas iuxta irenaeum 106 uersu 24
Christi et Adae collatio 192.21
Christi genealogiam cur Lucas exoritur ab Adamo 193.30
Christi generationem non Iesu, cur dixerit Mattheus 174.31
Christi ieiunium 193.22
Christi incarnatio qualis 295.13
Christi natiuitas 189.24
Christi in cruce expansio quid significet 319.7
Christi longanimitas unde noscatur 183.20
Christi nomen unde 4.19
Christi nomine ubi utatur Paulus. 182.2
Christi opera prophetas praedixisse 268.14
Christi passio qualis 101.31
Christi pater quis 42.9
Christi regnum pacificum 244.17
Christo qui fidem tribuerunt, qui non 100.6

Christum a resurrectione in terris XVIII. menses conuersatum fuisse 4.40
Christum ad inferos descendisse. 255.37
Christum fermentum dici 15.31
Christum non multum a quinquagesimo anno abfuisse 106.39. 107.7
Christum nouissimis mundi temporibus passum, ad quid 14.37 de Christo apostolorum sententia. 173.14
in Christo mendacium non esse. 142.9
de Christo quae praedixerint prophetae 241.18
de Christo quomodo prophetias dictas esse comprehendamus. 272.9 et seq.
Christum seruauit Aegyptus 189 uersu 21
Christum apud mortuos trib. diebus conuersatum esse 338.6
Christiani quem colant 153.32
Christianum quae deceant 128.6 et sequent.
Christianorum nomen in Antiochia coepisse 167.3
Christianis lex quid 252.21
Christianis libertas unde 223.18
Christianis quam infensi Iudaei 188 uersu 31
Ciborum delectus 12.3
Circumcisio cur sit data 230.33
Circumcisio quod octauum diem sibi uindictet quid significet 37 uersu 23
Circumcisione unus deus ostenditur 251.5
Circumcidebatur etiam sabbato. 218.2
Citharae sonus ex contrariis consistit 112.20
Ciuitas Dauid quid signif. 152.15
Clauis Dauid Christo data 240 uersu 28
Clauorum figuram ostendit Christus discipulis 301.21
Claudius Caesar statua honorauit Simonem Magum 43.1
Clemens tertius Romanus pontifex 139.29
Climata terre duodecim 36.1

Coccinij signum qui nullificant. 246.31
Caeli et terrae transitus quae sit causa 210.3
Coelestium ratione docere posse, magnum aliquid 21.8
Cognata salutem et uitam sibi ipsis acquirunt 96.18
Coitum quis Adamo monstrauerit 55.16
Coitus differentes qui docuerunt. 51.7
Colarbaseorum doctrina 24.29
Colligatio Sathanae quid 324.24
Columba super Christum descendens in baptismo haereticeis quid 13.7
Columnae decem quid significant. 37.33
Columnae uel quinq. 110.36
Commiscentis multa, uix sibi consistere potest 61.9
Comunia auxit dominus 232.22
Concilium apostolorum Hierosolymae celebratur 167.7
Concionator euangelicus suos aduersus haereses instruere debet. 293.24
Concionatoris conuersatio quae esse debeat 253.12
Coniectura suspitionis fallax 287 uersu 14
Coniugationes plenitudinis separatas esse ab inuicem non posse 78.29
Conscientia sanctificat sacrificium. 237.20
Consequentia unde 242.39
Consilium omne a deo 199.24
Constantia ubi 242.39
Consummatio seculi quando futura gnosticonum opinione 57 uersu 15
Continens quis 284.7
Continentium haeresis unde 12.26. 50.31
Continentia quas artes doceat. 128.40
Contraria a contrariis exterminantur 96.10
Contraria

I N I R E N A E V M.

Contraria inuicem, non possunt esse se inuicem imagines 74.6
Contraria semper docere, et adinuenire noua mos haeticorum 41.32
Conuersatio noui testamenti 258 uersu 21
Cor deo quale praestandum 287 uersu 30
Cor ecclesiae unum 20.26
Cor in quinario consistit 110.30
Corinthiorum ecclesia in disensionem incidit 139.34
Corona certamine acquiritur. 284.2
Corpus anima infirmius 131.24
Corpus carcer, Carpoerati 48.1
Corpus ex limo esse 11.9
Corpus humilitatis quod 311.18
Corpus natura corruptibile 46 uersu 5
Corpus obliuionem non esse 131.9
Corporis dispositio 297.27
Corporis et animae temperatio. 206.10
Corporis hominis uariatio secundum aetates 81.31
Corporis operationem per membra ostendi 268.26
Corpora Adami et Euae qualia. 55.6
Corpora mortalia quae sint 301 uersu 26
Corpora post perceptam Eucharistiam, qualia fiant 238.10
Corpora quandiu uiuant 298.35
Corpora quae umbram facere possunt, quae non 74.30
Corpora spiritalia quomodo fiant. 302.14
Corpora unitatem unde accipiant 180.1
Corporum resurrectionem ueram esse 121.10
Correctionem hominis cur tam longam fert deus 194.37
Corruptio ueterum sufficiens quae. 254.20
post Corruptionem primam et secundam qui uitandi 34.35
Coruscationum ratio ab hominibus certa reddi non potest 116.24

Kοσμοκράτωρ 10.19.49.25
Creatura in qua sumus ipsi quid doceat 115.12
Creaturarum indigentia unde 285
Credere deo quid 214.37 (4)
Cruz a saluatore quomodo manifestata 6.30
Crucis habitus 110.26
Crucifixum confitentur haeretici. 319.17
Crucifixum esse Iesum quibus confitendum, quibus non, Basilidis sententia 46.1
Cucumis idem quod sermo 23.2
Cucurbita idem quod inane 23.1
Cura magna acquisita plurimum diliguntur 284.16
Cynicis pares gnostici 12.14.86. uersu 35
Cyrus Persarum rex 21.23
Daedalus fictitiuus Marcus 33.10
Damonis gnosticonum 128.3. 127.17
a Demonis tui homines, etiam ante aduentum Christi quod 70.39
Daniel propheta Adonei 56.1
Dannet qui semetipsum 34.34
Datan qui sint similes 253.8
Dauid, generationem ex uirgine et resurrectionem Christi praedixit 142.10
Dauid octauum esse inter fratres quid significet 37.22
Dauid quomodo emendatus 255.1. et sequent.
Dauid sacerdos scitus 218.24
Dauid spiritum dei quando secutus, quando non 254.22
Dauidis laudem habet Christus. 240.28
Decalogus a ceteris praecipis quomodo differat 231.40
Decalogus aduonebat Iudeos saluatis 229.14
Decima ueteris testamenti 236.25

Delectus dierum et ciborum 12.3
Delibatio spiritualis 15.40
Demurgum interminabilem esse. 113.5
Democriti de rerum initio opinio 86.5
Deus ab homine quid differat. 222.17
Deus cur primos parates de transgressionem interroget 197.2
Deus determinat seculi huius regna 327.9
Deus et dominus, Christus solus. 185.20
Deus immensurabilis 239.12
Deus in scripturis tantum unus et quis 143.27
Deus iuste quis dicatur 148.7
Deus mundi fabricator quis 126.3. et seq.
Deus natura melior 121.12
Deus nullius indiget 42.4. 233.15
Dei omnipotentia et substantia immensa 23.40
Deus propter prouidentiam ignotus esse nequit 70.28
Deus qualis 228.4
Deus qualis sit totus 82.8 et seq.
Deum quis nosse possit, quis non. 214.32
Deus quomodo uideatur, quomodo non 241.37.242.1. et seq.
Deus uerus quis 42.7
Deus uita est 84.16
Dei filios esse nos omnes secundum naturam 290.14
Dei magnitudo incomprehensibilis 239.27
Dei magnitudinem nesciebat Sathan 326.15
Dei patris fabrica quae sit 9.30
Dei sapientia quid 250.12
Deo committenda, quae explicari nequeunt 112.3
Deo similis homo in quo 211.28
Deum ad omnia facienda sufficientem esse 66.12
F 3 Deum

I N D E X

Fici folijs quur se cinxerit Adam: 196.24
Fici parabola explicatur 281.3
Fides eadem nostra quae patrum. 247.5
Fides ecclesiae uera quae 20.4
Fides gentium generosior 251.3
Fides in filium dirigenda 213.40
Fides in quem figenda 7.10
Fides noui testamenti 258.20
Fides per doctos uel indoctos praedicata, eadem 20.36
Fides praepitij 251.14
Fides quid nos doceat 116.14
Fides saluat 120.39
Fidei in Abraham praefiguratio. 246.34
Fidei nostrae fundamentum ecclesiae 137.37
Fidem semper querit deus 235.8
Fide saluari 48.14
Fiducia liberis quam seruis maior 226.22
Fieri hominis proprium 287.39
Figuram corporis uno membro ostendi non posse 168.28
Figuram hominis habere animam. 132.26
Figuram requirit imago 74.21
Figurata emissio quae sit 91.10
Filius dei quando factus Christus. 181.11
Filius hominis quis 176.21
Filius quomodo reuelat patrem. 215.30
Filius manifestatio, patris agnitio. 214.15
Filius nomen patris proprium 235 uersu 40
Filius prodigi parabola 280.19
Filius dei quomodo olim uiderant prophetae 243.21
Filius hominis cur se dicat dominus 24.20
a Filio omnia perfici 177.22
Filius dei qui 291.11
Filius diaboli qui 290.6
Filius nequitiae qui ibid.
Filius differentia 290.9
Filius duorum in uineam misorum parabola 280.39
Filius Loth excusabiles esse 263 uersu 18
Fimbria tacta per mulierem san-

guinis laborantem quid significet 6.14
Finem omnium deo attribuere irrationabile et impium 25.12
Flagitiosa hereticorum uita describitur 12.14
Formas prophetare docebat Marcus 25.14
Fratrem occidere malum 196 uersu 19
Frustrificationi inutilis Hierosolyma 211.1
Frustrificationibus domino quanta promittat 222.32
Frustrum homo quando 211.30
Fulmine percussus stupidi sunt 114 uersu 24
Gabriel angelus Danieli uisionem interpretatur 330.7
Gabriel quis 330.24
Gallus Seueri dialogus 292.35
Gallinas atq; caponibus parere. 79.36
Gaudium uerum quod 302.19
Gedeonis petitio 180.9
Generatio Christi quomodo innarrabilis 118.27
Generationis Christi et Adami differentia 295.4
Generationis initium habere animas 132.34
Gentes muribus comparantur. 335.9
Gentes omnes malignas a Christo saluatas fuisse dicit Marcion. 50.3
Gentes primo catechizauit Paulus 250.20
Gentes quomodo docuerant apostoli 143.15
Gentes quomodo iudicabuntur. 265.1
Gentes uerbum domini nesciunt. 144.26
Gentibus praedicasse Euangelium graue fuit 250.31
Genealogiam Christi quur Lucas

I N I R E N A E V M.

Gratiam usu accipere 12.18
Gratitudinem commendat deus benedictis suis 186.38
Grauitas hereticorum ficta 173 uersu 8
Gustus linguae unde 287.15
Gypsum aquae miscet, et pro laetitia heretici dant 181.2
Habitus omnis a deo 114 uersu 12
Hereditate Israel qui acciperint 259.19
Hereditare caro quomodo non possit 305.11
Heretici Paulum non intelligunt. 291.17
Heretici quae doceant 206.15
Heretici quantopere deuitandi. 322.11
Heretici quid coram simplicibus de orthodoxis dicant 172.30
Hereticorum enigmata quomodo cognoscenda 19.30
Hereticorum caecitas unde 321 uersu 26
Hereticorum conditio 253.1
Hereticorum doctrinae quomodo perierint 294.24
Hereticorum et palestra inficiorum collatio 310.37
Hereticorum et serpentis decemtoris comparatio 205.37
Hereticorum et uenatorum collatio 87.40
Hereticorum miseria et stupiditas 198.36.199.1.303.31
Hereticorum modus in decipiendis simplicioribus 1.20
Hereticorum mos indies noua et sibijpsis contraria parere 41 uersu 32
Hereticorum sententiae quomodo euertendae 314.12
Hereticorum simulatio 1.32
Hereticos quantum apostoli et discipuli eorum abhoruerunt. 140.28
pro Hereticis orat Irenaeus. 201
Hereticis quomodo congregandum 205.14
Heresis et statuete deaurate collatio 100.15
Heresis idem quod idololatria. 42.13

Hereses de deo unde proueniant, uersu 117.24
Hereses omnes deum unum dicunt, sed sententiam immutant 42 uersu 13
Hereses ut facilius uentur 58.20
Hebdomas gnosticas unde 53.28
Hebdomada sancta quae 55.24
Hebraeorum literae antiquae et sacerdotales decem 108.39
Hebraeorum seruitus in Aegypto. 261.1
Hebraica dei nomina quid significent 134.10
Helias ieiunium 193.22
Heliam carne assumptum esse. 299.20
Helias propheta sabaoth 55.41
Helias assumptione sua quid docuit 299.5
Helias cur duodecim lapides posuerit in holocausto uultu 38.1
Helias deum non uidit 244.28
Helias dei seruus 155.19
Heliscus dilapsus reuocat ferrum. 318.33
Heracleon imitator Valentini 67 uersu 38
Hermaphroditus genesis 23.21
Herodes cur uulpi assimilatus. 290.35
Herodes cur non credidit Christo. 100.4
Hesiodi Pandora 86.30.103.24
Hiberi eandem fidem habent quae caetera ecclesiae 20.30
Hieremias propheta Adonei 56.1
Hieroboam qui sint similes 253. uersu 10
Hierosolyma quare a Christo relicta 210.26
Hierosolyma pascha celebrare solitum fuisse 105.8
Hierosolymam adorant Ebionitae 49.5
Hierosolymis in templo antichristum sessurum 337.28
Holocaustomata abnuuit deus 233 uersu 27
Homerus gnosticos praceptor 266.10
Homerus Oceanum dixit genestm deorum 85.35
Homeri locus 19.11.23.17. 26.36.69.22.85.35.107.14. 266.12
Homerici Iouis uigilantia 23.37
Homo a deo discere debet semper. 118.36
Homo a deo quid differat 222.17
Homo clarificationis dei organum. 222.26
Homo cur infirmitati suae traditus 296.31
Homo cur non ab initio a deo perfectus creatus 284.36
Homo deum diligens quantum proficiat 252.28
Homo est factus examinatio sententiae diaboli 328.18
Homo ex quibus compositus 81.39 uersu 304.6
Homo homini proximus 227.10
Homo inimicus quis 289.21
Homo liber ab initio creatus 281 uersu 28
Homo per quem iustificetur 133.26
Homo primus esca seductus 323 uersu 19
Homo primus ubi positus 299.11
Homo quantum indigeat communiione dei 228.6
Homo quomodo fiat similitudo dei 300.4
Homo rationalis 211.28
Homo spiritalis quis, et quis non. 300.18.302.41
Homo temperatio animae et carnis 206.10
Homo uetus quomodo expoliandus 308.8
Homo uictus et uictor 323.3
Homo uiuens gloria dei 245.6
Homo uiuens ubi 304.34
Homo quomodo Christus fuit. 185.31
Homini anima, corpus, caro imde 11.9
Homini et Christi differentia. 46.36
Homini et oleastri collatio 306 uersu 15
Homini filius cur Christus dicatur 185.34. 193.12
Homini

I N D E X

Hominis filius quis 176.21
Hominis membra numerosa 297
uersu 29
Hominis ordo primo custodendus. 287.26
Hominis status 286.15
Hominis utilitas 243.1
Homines arare sabbatis lex non ue- 218.1
tabat
Hominem boni et mali agnitio- 287.3
nem accepisse
Hominem deo quod uniuert Christus 184.2.185.7
Hominem liberum esse sententia ab 283.14
initio
Hominem infectum non esse 112.
uersu 40
Hominem quare deus fecerit 227
uersu 29
Hominem quid renouet 309.24
Homines quomodo deum uideant 242.11
et uiuant
Homines ante aduentum Christi 70.39
quomodo saluabantur
Homines format deus in utero 315
uersu 32
Homines quomodo spoliabat Chri- 175.37
stus
Homines specialiter absque corpo- 303.1
re esse non posse
Hominum genus pessimum tempo- 278.4
ribus Noe
Hominum genera tria esse secun- 14.3
dum Valentinum
Humani generis finis quis 248.13
Humani generis pater quis 263
uersu 22
Humanitatis Christi ignoranti que 321.10
pariat
Honor munere ostenditur 236.10
Honoris non permanentis nulla 71.38
utilitas
Hora quid sit, et quibus constet par- 35.39
tibus
Horae anni quot sint 90.34
Humida substantia unde sit 7.39
Humilitas Christi 285.13.
323.17 et seq.
Hyginus Romane urbis episcopus 49.15.140.5
Iesus Christus uerbum dei 241
uersu 15

Hyperbatis frequenter utitur Pau- 146.1
lus
Hypocritarum conditio 253.3
Iacob actus prophetiae pleni 247
uersu 19
Iacob domum se esse gloriantur lu- 188.34
dei
Iacob filij in Aegyptum pro fru- 37
mento misi quid declarent
uersu 34
Iacobus domino semper adfuit. 168.24
Iacobi de deo confessio 165.16
Ialdaboth quid 53.32
Iao quis ibidem
Iaoth quid lingua Hebraica 134
uersu 21
Idiota pius quantum sophista im- 322.4
pio praestet
Idiotae charitate deo proxim sunt 113.16
Idiotae qui sint haereticis 102.15
Idola demones esse persuadere ge- 250.37
nibus difficile stat
Idola erigere in Israel permittebat 255.28
Salomon
ad idola prouidendi 229.1
Idololatria haereses pares 42.13
Idolothytis utuntur Nicolaitae. 49.11
Idolothytis uescuntur Basilidis se- 46.8
ctatores
Idolothytis uescuntur haereticis in 12.2
differenter
Iechonia filius Ioseph 191.39
de Iechoniae expulsiōe cur uatici 192.15
natum
Ieiunio ecclesie sepius excitati mor- 127.26
tui
Ieiunare proprium hominis 323
uersu 17
Ieiunauerat quadraginta dies qui 193.22
Ieroboam decem scripta quid sibi 37.32
uelint
Iesus Christus dei filius inuestigan- 113.29
dus
Iesus Christus uerbum dei 241
uersu 15

Iesus Hebraeis, quod Latinis salua- 108.15.38
tor, et Graecis Soter
in Gūs insigne nomen sex con- 28.37.31.8
stans literis
et seq.
Iesus uas Christi mundum gnosti- 56.19
corum sententia
Iesus crucifixus et resuscitatus, 56.34
gnosticorum sententia
Iesu anima qualis 46.8
47. et seq.
Iesu nomen non Graecum esse 108
uersu 13
Iesu similes se dicebant Carpocra- 47.6
tiani
Iesum Christi receptaculum non 173.25
fuisse
Iesum ex uirgine natum negat Ce- 48.29
rinthus
Iesum Simonis Cyrenaei formam ac- 45.35
cepisse fabulatur Basilid.
Iesum uerbum dei esse 18.28
Ignatij ad bestias condemnati uox 334.41
pia
Ignis igne augetur et non dissolu- 96.9
uitur
Ignis sine calore esse nequit 79.6
Igneus Deus a Mose quamobrem 243.32
dictus
Ignorantia per ignorantiam dis- 325.5
solui nequit
Ignorantia mater haeresis 143.6
Ignorantia unde 42.6
Ignorantiam malum esse 94.13
Imago hominis de limo quomodo 307.34
in nobis
Imago quando a typo differens. 107.30 (235.35)
Imago regis, rex quodammodo ipse 74
ueru
secundum imaginem dei homo quis 37.19
factus sit, quorundam opinione
Imagines Christi pingebant et fru- 48.21
bricabant gnostici
Imaginibus utuntur Basilidis secta- 46.8
tores
Immortalitatis assertio 298
per totum.
Immortalitatis condonatrix Ami- 227.27
cilia Dei
Immortalitatem promittebat Me- 44.18
nander
Impassibilem fuisse Christum dicit 13.12
haereticus
Imperfectiōis nostrae causae 287.
uersu 288. per totum
Impij qui maxime 34.39
Impij quomodo olim puniendi. 20.
uersu 16
Immunditiae qui se tradant 303.37
Incognitum non est quod a paucis 214.27
cognoscitur
Incorruptela pro uita acquiritur. 310.12
Incorruptela quid. 286.9
in incorruptelam quomodo deue- 340.38
niat
Incorruptibilitatis effector deus. 311.31
Incredulitati omnia esse inclusa et 21.12
quare
Infantes Bethleem martyres pri- 176.9
mi
Infantes statim a partu uocales ede- 30.16
re.
Infantibus infans factus est Chri- 105.39
stus cur
Infectus solus deus 246.7
Infernum dicitur quidam esse hunc 338.21
mundum
ad inferos Christum descendisse. 255.37
Infirmitas hominis 286.36
Infirmitas humana quomodo disca- 297.3
tur
Infirmitas nostra semper agnoscen- 187.2
da
Infirmitati cur traditus homo. 256.31
Initium nostrum contemplandum 297.14
Initium omnia sumpserunt a deo. 148.3
Inimicitia reconciliatur 313.28
Inimicus ut iuste uniretur, quid o- 322.40
pus fuit
Innocentiam a nobis requirit deus 236.10
Inobedientia quomodo deuictetur. 287.19
Inobedientia mortem infert. 326.
uersu 21
Intestinarum nostrorum figura ser- 57.19
penti similis
Inuentio requirit disciplinam. 115.1
Inuestigabilem esse eum qui crea- 239.7
uit omnia

I N I R E N A E V M.

Inuidia a deo aliena 328.17
Inuidie fructus 426.6
Inuisibilis deus cur 70.28
Inuocationem dei tremunt omnia. 71.1
Ioachim filius Ioseph 191.39
Ioannes Christum sufficienter de- 174.8
clarat
Ioannes cur scripsit Euangelium. 153.35.154.1
Ioannes domini discipulus Cerin- 140.23
thum in balneis lauantes fugit
Ioannes ecclesiae Ephesi praesuit 140.
usque ad Traiani tempora.
uersu 37
Ioannes Euangelium Ephesi Asiae 138.10
conscriptit
Ioannes initio sui Euangelij quid 18.4
conetur ostendere
Ioannes penitentiam qualem pra- 148.30
dicarit
Ioannes translatione utitur septua- 189.34
ginta
Ioannis baptisma quale 40.4
Ioannis baptisma, quomodo pra- 56.17
paratum
Ioannis tantum Euangelio qui utun- 156.29
tur
Ioel propheta 55.40
Ionas a ceto absorbetur 186.13.
299.22
Ionas propheta Iai 55.40
Ioseph Christum quomodo educa- 249.26
uit
Ioseph benignitas in Aegyptios. 260.36
Ioseph et Mariae filium Christum 48.30
fuisse dicit Cerinthus
Ex Ioseph generatum Christum di- 188.24
cunt Ebionaei
de Ioseph Christum non genera- 184.34
tum esse
Iosue duodecim lapides quid sibi 37.41
uelint
Iosue propheta Ialdabothi. 55.39
Iosue reges occidit quinq. 110.41
Iouis figura Simoni attributa. 44.6
Irrationabiles qui 286.19
Irenaeus cur fictiones haereticorum 17.32
enumeret

Irenaeus de presbytero quodam quid 254.20
audierit
Irenaeus graece an latine scripserit 292.26
dubitatur
Irenaeus Polycarpum uidit. 140.14
Irenaeus non omnibus hoc tempo- 291.37
ris dogmatibus congrua scribit
Irenaeus quo tempore uixerit. 140.6
Irenaeus rhetorices non admodum 2.9
studiosus
Irenaei de Christo sententia. 177.6
Irenaei de Eucharistia sententia. 238.5
Irenaei imitator Tertullianus. 136.2
uersu 17
Irenaei libri quomodo legendi. 293.
uersu 28
Irenaei precatio 145.3
Irenaei precatio pro haereticis. 20.9
Irenaeum ad scribendum quid im- 1.29
pulerit
Irenaeum cum Chiliastris sensisse te- 292.20
statur Hieronymus
Irenaeum patri solum horae et diei 61.11
ultimae notitiam tribuere.
Isaac figurat fidem nostram. 247.8
Isaac ligna ferens quid doceat. 213.7
Israel populum se gloriantur Iu- 188.34
dei
Israelitae cur Aegyptijs uasa abstu- 260.22
lerint
Ithamar in eremo sacerdos 110.38
Iudae Euangelion 57.33
Iudas nunquam resitutus in locum 101.18.102.27
suum
Iudam proditorem solum uerita- 55.33(57.30)
tem agnouisse dicunt quidam
Iudaei a quo facti 55.33(57.30)
Iudaei gentibus cur in captiuitate 277.3
dati
Iudaei inuocatione dei demones fu- 71.11
gant
Iudaei quare abscesserunt a deo. 217.4
Iudaei quomodo iudicabuntur. 265.4
Iudeorum animi seruales 229.22
Iudeorum caecitas 259.10
Iudeorum descriptio imaginis. 303.25
Iudeorum

I N D E X

Iudeorum seruitus qualis 261.1
Iudeorum in Christianos odium. 188.31
Iudeorum traditiones contrarie legi 223.28
Iudeos quomodo docuit Christus. 143.11
Iudeos ultra non offerre deo. 237.31
Iudeis omnibus mos fuit Pascha Hierosolymis celebrare 105.8
Iudeis lex quomodo fabula. 252. uersu 21
Iudeis quid Christus exprobrat. 213.23
Iudeis quid predicabant Apostoli 166.37
Iudicem quid deceat 199.38
Iudex omnium Christus quare. 240.28
Iudicium dei qui incident. 288.21
Iudicium dei quomodo se euasuros dicunt Valentini discipuli. 26.27
Iudicij diem solum patrem nosse. 118.15
ante Iudicium Christi dignam habitationem unumquemque percipere 132.28
Iupiter Homericus sollicitus propter Achillem 23.37
Iupiter Homericus necessitate congitur 70.22
Iustinus martir de sathana quare astruat 291.40
Iustini auditor Tatianus 50.38
Iustini martyris sententia de blasphematoribus dei 331.41 uersu 332.1
Iustum cur iniusto deus subijciat. 196.15
Iustis paradisi preparatus. 299. uersu 15
Iusti ante Abraham quomodo iustificati 231.20
Iusti domini aduentum cognouerunt 222.1
Iusti omnes sacerdotes 218.25
Iustos non participasse salutem dicit Marcion 50.6
Iustitia quare sit maior quam phariseorum 226.4
Iustitia saluat 120.39
Iustitia ultorum 200.35
Iustitia exemplar Christus 106.1
Iustitiam sine bonitate comparari non posse 199.33
Iuuenilis etas que 106.20
Labor artes docet. 128.40
Laboribus in quos successimus, qui sint 249.11
Lachryme quid generarint. 7.39
Lachrymas salvas qualitate sua esse 8.17
Lactantij libri institutionum 292. uersu 33.
Lapis sine manibus excisus. 191. uersu 16
Lapis precisus Christus 331.26
Lapides duodecim a Mose sub monte positi quid significet. 37.40
Latinos nunc regnare 337.4
Lauacro regenerationis indiget homo 316.4
Lazarus et diuitis parabola quid doceat 208.26
Lazarus suscitatus Christus ac indidias patitur 105.20
Lex animu in quibus docet 226. uersu 16
Lex carnales iudicauit 303.14
Lex cur ante Mosen non data. 231. uersu 25
Lex cur infirma iudicetur. 230. uersu 24
Lex Iudeis quid 229.12
Lex libertatis que sit 273.39
Lex per quem sit data 55.33
Lex pharisaica 223.35
Lex quid Christianis 252.21
Legis administratio temporalis. 211.12
Legis et Euangelij nulla diuersitas 165.38.219.4
Legis finis quomodo Christus. 225.4
Legis preceptum maxim. quod. 224.4
Legis seruitus Iudeis unde 229. uersu 24
Legis studiosi Christo crediderunt. 209.32
circa Legis dispositionem religio si apostoli 168.22
Legi traditiones Iudeorum contrarie 223.28(225.29
Legem extendit non solum Christus

I N I R E N A E V M.

ab unigenito emissus. 2.40
Logos pro cupidine 85.19
Logium cum duodecim lapidibus quid sibi uelit 37.39
Longanimitas dei 186.10
Longanimitate dei cognouit homo bonum et malum 287.6
Longeuitas maiorum quid doceat 299.1
Loth fide saluatus 231.14
Loth quomodo genuit ex filiabus 262.41
Lucas cur Christi genealogiam ab Adam incepit 193.30
Lucas sectator apostolorum 42.25 150.11
Luce diligentia 169.170. et seq.
Luce Euangelion circumcidit Marcion 49.29
Luce Euangelio circumciso qui utantur solum 156.26
Lucerna et lampas 322.2
Lucida substantia unde 7.39
Lucida umbra non est 74.32
Lucta et uictoria Christi 183.28
Lumen a lumine differt 219.32
Lumen dei ecclesie creditum esse 321.40
Lumen deus quomodo dici possit 82.17
Lumen quibus deus preparauit. 288.10
Lumen quomodo hominis uita dicitur 17.10
Lumen sequi quid sit 227.37
Lumine qui seipsos priuant 288. uersu 23
Luminaria mundi Christus parat 216.34
Lune crescentis et decrescantis causa apud homines non certa 116.28
Luna triginta diebus cursum suum perficere 35.34
Marcionis uersu 43
Marcionis uersu 31
Marcionis uersu 23
Marcionis uersu 3.
Marcionis uersu 11.14.16
Macedones Asia imperabant 188 uersu 38
Magister perfectus qui 106.4
Magistri etatem perfectam habuit Christus quum docere incepisset 105.32
Magister uerus Christus 293.33
Magistri inuidi qui 207.31
Magistri a diuina scientia qui 21. uersu 28
Magistrorum malorum subdiuisiones prauit Paulus 179.1
Magorum deliramenta unde 26. uersu
Magorum munera que et qualia fuerint 149.15
Maiorum longeuitas quid doceat 299.1
Maledictio Cain unde 196.22
Maledictio omnis in serpente translata 195.38
Mala quomodo sint bona 288. uersu 41
Malis non consentiendum 262.2
Malitia spiritalis Cosmocrator. 10.21
Malitia sensum qui non habuerunt 259.21
Mam Hebreis quid 147.13
Mammona quid sit 146.36. 147.10
Mammona ubique nos insequi 260 uersu 28
Manifestetur deus quomodo 242 uersu 22
Manifestatio dei quomodo prestat uitant 243.9
Manifestatio filij, patris agnitio. 214.15
Marcellina gnostica Roman sub Aniceto uenit 48.19
Marcion homo qualis 214.1. 127.19
Marcion negat mandatum per Christum factum esse 154.24
Marcionis Euangelion 156.26
Marcionis Pontici heresis 49.21 140.27.141.39
Marcione impugnavit libris quin que Tertullianus 136.17
Marcioniste quomodo iudicabuntur 265.21
Marcus Christum optime exprimit 175.13
Marcus interpres Petri 138.7
Marcus sectator Petri 153.14
Marci Euangelio qui solum utuntur 156.25
Marcus hereticus mendaciorum poeta malus 32.23
Marci heretici Epitheta 33.16
Marci doctrina 24.29
Mare rubrum naturaliter se diuisisse, credere, error 260.18
Maria uirgo uinctos soluit nos. 194.26
Maria et Eua comparatio 320. 40.321.1
Maria obedientia 194.8
Maria partus que confirmet uaticinia 191.1
Mariam uirginem peperisse quare ratione factum sententia gnosticonum 56.10
ex Maria etiam aliquid suscepisse Christum 192.39
Martyres mortem quomodo continent 304.26
Martyres primi qui 176.9
Martyres quida spernunt 183.13
Martyrium quale fuisse ecclesie 288.5
Martyria necessaria fabrica hominum 77.24
Materialis substantia unde 9.10. 10.11
Mathematicorum theorema sequitur Basilidis sectatores 46.29
Matheus Christum declarat proprie 174.12
Matheus de Christo quid sentiat. 148.19
Matheus Hebraicis literis Euangelium scripsit 138.5
Mathei Euangelium solum recipiunt Ebionite 49.1
Matheus uitur tralatioe septuaginta 189.34
Mathei Euangelio qui solo utuntur 156.24
Matthias in locum Iude subrogatus 101.18.102.34
Medicus egrotantis desiderijs non indulget 142.38
Medicus in egrotis probatur 187 uersu 9

I N D E X

Medicina in quib. ueretur 129.2
Meditatio artes docet 128.40
Medorum imperiu post transmi-
grationem 188.27
Melior ex operibus ostenditur.
122.10
Melior qua Iesus quis esse possit,
sententia Carpocratis 47.11
Melodia quomodo consideranda.
112.27
Mebra Christi propheta 268.21
Membroru numerositas 297.29
Mendax quis 176.25
Mendaces arguere suaue 71.34
Mendacium unde ortum 36.11
Menander Comicus 96.25
Menander inuentor turpitudinis.
126.29
Menander Samarites hereticus et
eius heresis 44.11
Menander Simonis discipulus.
141.40
Mens cur sola deum agnoscat 3
uersu 30
Mense primo Christi passum es-
se 105.27
Mensi cur triginta dies dati gno-
sticorum opinione 88.34
Menses uariare dierum numero.
111.26
Mensura patris, filius 211.12
Μετρωγυγυς sophiam uiro re
conciliat 4.31
Metere sabbato uetitum 218.18
Metricos 3.15
Μηφορδτωσ saluator dictus.
9.20
Michas propheta Iai 55.40
Michas propheta Orei 56.2
Minerue imago data Selene 44.
uersu 7
Minus et plus, in quibus dicatur.
219.27
Miracula ecclesie unde, et in que
usum 130.1
Misis inter aones 3.12
Mizael igne non absumptus 299
uersu 23
Moloch adorarunt Iudei 229.37

Movoyquis inter aones numera
tur 3.13
Μovotas 22.25
Mors cadenti proxima 325.29
Mors Christi et patriarchis et
nobis curatio fuit 256.14
Mors Christi quibus danatio, qui-
bus salus 259.12
Mors circa carnem 301.39
Mors quandiu regnarit 184.13
Mortis euacuatio, salus hominis.
197.35
Mortem quomodo cotemnat may
tyres 304.26
Mortem uirgo generi humano in-
uexit 321.4
ad Mortem cur Christus peruenit
106.5
a Morte suscitati durauerunt per
aliquot annos cum hominibus
tempore Irenaei 129.41
Mori quid 301.34
Mortuorum legem Christus serua
uit 338.17
Mortui, ieiunio, supplicationibus,
orationibus sanctorum et ec-
clesia sepius resuscitati 127.
uersu 26
Mortuorum uerba contra uirtu-
tes diabolicas 41.13
Mortua que 305.18
Moriens incipit deo uiuere 197
uersu 14
Mortalia corpora que sint 301
uersu 27
Mortalitas nostra semper nobis
agnoscenda 187.2
Moses deum igneum cur dicat.
243.32
Moses deum non uidit 244.28
Moses ex Aethiopijsa fecit Israeli-
tidem 246.14
Mosen excusat Christus 230.6
Moses legislator dei 150.8
Moses propheta Ialdabothi 55.39
Moses quinq; libris legem dedit.
110.34
Moses quomodo aduentum Chri-
sti significauit 221.4
Moses quomodo dicatur deus.
145.32
Mosis de creatione mundi dicta,
quomodo peruertant heretici.
36.35

Mosis ieiunium 193.24
Mosis tempore lex incepit 211.5
Mosis uirga cur serpens facta 191
uersu 28
Mundus male administratus per ar-
gelos, opinione Simonis 43.28
Mundus pro agro 252.10
Mundus quomodo conditus opi-
nionem Cerinthi 48.29
Mundus uarias habet qualitates.
73.14
Mundi fabricator unicum deum
esse 64.32
Mundi factor uerbum dei 320.16
Mundi regiones quatuor 156.35
de Mundi conditione gnosticorum
deliramenta 154.24 (262.10)
Mundum a deo alienum non esse.
Mundum ab angelis factum, dice-
bat Menander 44.14
Mundum prouidentia dei regi.
199.20
Mundalibus questionibus uacantes
spis ignorantie occupat 35.11
Mundi qui, qui non 303.18
Munera affectionem ostendunt.
236.9
Mulierum profluum sanguinis
patientem quid sanauerit Va-
lentis opinione 6.17
Mulieres quomodo seducebat Mar-
cus 25.1
Nabuchodono foris capti
uitate scripturae sacre corru-
pte 189.13
Nabuchodonosoris imago 335.25
Nadab et Abiu hereticis similes
253.6
Nadab in eremo sacerdos 116.38
Natura nostra a Paulo descripta.
306.2 (290.14)
Natura nos omnes dei filios
Naturae eius esse omnes 282.15
Naturam fortiozem uoluntate dei
non esse 299.31
Naturalia precepta communia.
227.7
Nathan propheta Iai 55.40
Nathanaelis confessio 156.9
Naum propheta Orei 56.2
Nebulis

I N I R E N A E V M.

Nebulis ratio apud homines incer-
ta 116.25
Necessitati quantum tribuant Stoi-
ci 86.23
Necessitatem magna habere con-
uersationem nostram 261.38
Necessitati non seruire dei 70.12
Negligentia infructuosos facit.
306.7
Negociatorum ratio 260.28
Neomenias abnuu deus 233.28
Neophyti confirmandi 293.25
Nescimus multa que sint in hac
etiam creatura 11.6
Nicolai ex VI. diaconis unus.
49.8
Nicolai heresis 49.7
Nicolaitas impugnat Ioannes.
153.37
de Nihilo homines aliquid facere
nequeunt 77.24
Nili incrementum certis causis ex-
plicari non potest 116.16
Niuus ratio apud homines incer-
ta 116.26
Noe diluuium unde 278.1
Noe etiam incircuncisus deo pla-
cuit 231.16
Noe non participasse salutem di-
xit Marcion 50.5
Noe quomodo in arca seruatus 55
uersu 29
Nonsens 22.26
Nomen Christi quomodo in gentili-
bus glorificetur 235.32
Norca Adami filius 55.20
Nova indies fructificare heretico-
rum mos 41.32
Noui testamenti ignoscencia unde
230.17
Noui testamenti initium 272.32
Nouissima nostra tempora que se-
rant 206.3
Nubere a Satana esse Basilidi 45
uersu 4
Nubes unde colligantur ratio a-
pud homines incerta 116.24
Nudos quomodo se uiderint pri-
mi parentes 55.13
Numerus omnis a deo 114.12
Numeri ex regula 112.16

Numeri quomodo interpretandi.
336.21
Numerorum gnosticorum consu-
tatio 102.9
in Numeros concludit deum Mar-
cus hereticus 33.1
Numeris mysteria scripturae pro-
bare uanum 108.11
Nuptiae spirituales hereticorum.
40.15
Nuptiarum indumentum quod.
279.18
Nuptias damnat Tatianus 51
uersu 2
Nus quid sit 81.7
Nus unigenitis quibusda dictus.
2.36
Nus pro Christo 85.17
Interiectio dolentis 30.21
Oblatio nostra qualis esse debeat.
237.26
Oblatio profita que, que non 236
uersu 36
Oblationis character duplex 236
uersu 21
Oblationes quare deus populo
precepit 238.21
Oblationes qui in ueritate offerat
236.4
Oblatione hominum deum non in-
digere 233.1
Obluionis poculum animas non
bibere 130.35
Oceanum deorum genesim dixit
Homerus 85.35
Oceani reciproationem certis ra-
tionibus indicare non esse possi-
bile 116.21
Ociosum in scripturis nihil 262
uersu 38
Oculo unde uisio 287.16
Odor mortis quibus sumus 259.16
Odor suauitatis deo cor contribu-

latum 233.17
Oydoos prima que 3.2
Ogdoas secunda 6.21
Ogdoas Valen. confutatur 80.38
Oleum unctionis ex quibus com-
positum 109.38
Oleo et aqua quidam utuntur in
baptismo 40.38
Oleaster transmutatur in bonam
oliuam 305.34
Olestri et hominis collatio 306
uersu 15
Oliua in oleastru degenerat 306
uersu 4
Omoouyngas inter aones nu-
meratur 3.13
Onirompi 44.4.47.12
Onus legis 184.18
Ophitarum heresis 57.25
Opinionem ueterem auellere in-
deis conabatur apostoli 162.5
Opobalsamo unguentur sacri a-
pud hereticos 40.35
Opus dei perfectu quomodo quis
facere possit 287.34
Opera anime que sint 218.7
Opera bona cur prophetae incul-
cent 282.19
Opera carnis mortifera 307.28
Opera materialia que 102.10
Operibus melior ostenditur 122.10
Operationis dei receptaculum ho-
mo 187.7
Oratio sanctorum incensum est.
236.3
Orationibus sanctoru sepius mor-
tui suscitati 127.26
Ordo omnis a deo 114.12
Ordine omnia a deo facta esse 112
uersu 9
Organum clarificationis dei ho-
mo 222.26
Organo simile corpus 131.27
Organis non indiget deus ad ea
que facit 66.11
Orcus quis 53.34
Os ecclesie quasi unum 20
Oseas operatione prophetauit.
246.2
Ouis errans hereticis que 16.4
Ouis perditae parabola, interpre-
tatur 33.40
G 2 Ouen

I N D E X

Ouem perditā, dicebat Simon esse Selcnem suam 43.27
Oues extra, intra lupi, heretici. 178.4
Oues uariae Iacob quid 247.35
Palamedes literarum lon- garum adinmentor 32 uersu 32
Pala homo quando 21.30
Palestra infectorum & heretico rum collatio 310.37
Palma mortis unde 323.15
Pandora Hesiodi 86.30
Pandora satellites gnostici 123.10
Panis Eucharistiae 235.16
Panis Eucharistiae qualis 296.3
Panis sine humore fieri nequit. 179.37
Parabola dragmae perditae ab ha- reticis deprauatur 34.1
Parabola duorum filiorum in ui- neam missorum 280.39
Parabola fermenti absconditi ab hereticis deprauata 15.30
Parabola fici explicatur 281.3
Parabola filij prodigi quid signifi- ficet 280.19
Parabola perditae ouis male inter- pretatur ab hereticis 330.40
Parabola operariorum in uinea ab hereticis torquetur 320.4.31
Parabola publicani & pharisaei pag. 280.36
Parabola tritici & zizaniarum. 289.13
Parabola uinitorum in uineam ua- rijs temporib. missorum 280.24
Parabola uocantis ad prandium ex- plicatur 278.20
Parabola de eo qui plantauit ui- neam, expositio 275.36
Parabola absolutiones recipiunt multas 115.25
Parabola quomodo exoluenda. 114.27
Parabola dimittis & Lazari, non esse fabulam, & quid doceat. 208.27
Parabolarum tria millia fecit Sa- lomom 255.10
Parabolas quomodo soluant hereti- ci 30.15 (15)
Parabolas utuntur prophetae 104

Paradisus ecclesiae 322.13
Paradisus quibus preparatus 299 uersu 14
Paradisus ubi opinione Valentini 9.38
Paradiso cur Adam expulsus 195 uersu 28
Paradiso eiectus Adam, quomodo iterum impositus 192.20
in Paradiso qui plantantur 305. uersu 36
in Paradisum qui translati 299 uersu 14
Parascue quid 327.3
Paredri Simonis 44.4
Participatio dei quae sit 242.10
Pascha omnibus Iudeis in sola Hie- rosolyma celebrabatur 105.8
Pascha quomodo indicauit Moses 221.17
Passionem non auersatus est Chri- stus 182.28
Passione se ostendit deum Christus 317.7
Passione sua Christus quid effecit. 102.3
Passibilem Christum testatur Pau- lus 182.7
Pater deus unde 9.28
Pater nomen fide praeditum 31.3
Pater nomen quinq; literarum 110 uersu 15
Pater immensus in filio mensura- tus 211.10
Patris agnitio quae sit 214.14
Patris exquisitio quae postulet 96 uersu 30
Patri quomodo & quando nos re- conciliauit Christus 317.23
Patrem deum inuisibile esse 244 uersu 29 (24)
Patrem & deum unum esse 207
Patrem nobis cum ueteribus unum esse 264.1
Patrem deum incapabilem esse. 94.39
a Patre omnia praecognita esse. 177.20
Pater familias Christus 219.9
Paterfamilias in homine 219.9
Patriarchae seminarunt 252.1
Patriarcharum iustitia 231.25
Patriarchas cur deus elegerit 228

uersu 28
Patriarchas de nostra salute gau- dere 262.35
Patriarchas negat Marcion salutem participasse 50.6
Paulus cuius typus sit a gnosticis queritur 103.20
Paulus cur colaphizatus 296.34
Paulus cur dicat se omnibus plus laborasse 250.13
Paulus in paradysum raptus 299 uersu 17
Paulus naturam nostram describit mirabiliter 306.2
Paulus Romae euangelizauit 138. 6.139.17
Paulus semetipsum quare expo- nat 307.1
Paulus utitur translatione septua- ginta 189.34
Pauli de Luca testimonium 170.13
Pauli doctrina non intelligunt heretici 291.17
Paulum ad tertium caelum assum- ptum esse 124.15
Paulum apost. esse sicut ceteros. 172.9
Paulum apostolum recusant Ebio- nitae 49.2
Paulum legere non omnes sciunt. 145.41
Paulum qui dicant ueritatem solui cognouisse 168.28
Paulo perfectiores se habebat Valentiniani discipuli 26.22
Pax tempore irenaei quantae 261.29
Peccatum qui deo impotent. 258 41.259.1.332.8
Peccatum irremissibile incidunt heretici 158.13
Peccata patriarcharum non ipsis exprobranda 256.1
Peccata quae olim facta 254.10
Peccati finem inferit carnis resolu- tio 197.13
Propter peccantes Christus non morietur iterum 256.14
Pecunias affert apostolis Simon, & quare 42.50
Pedes discipulorum cur Christus lauit 248.10
Pindarus lyricus poeta 103.37
Pilatus Tiberij Caesaris in Iudaea

I N I R E N A E V M.

non suam habeant 285
Pelopis caro collecta & iterum compacta a dijs 103.38
Pepo idem quod cucumer 23.1
Peregrinatio Abraham quid doceat 269.1
Perfectus homo quid 300.7
Perfecto indigent omnia 285.3
Perfecti qui 300.39
Perfecti uolunt haberi heretici 12 uersu 17
Perfectos se appellabant Marci discipuli 26.22
Perfectionem capere non potuit homo ab initio 285.31
ad Perfectionem quomodo ueniendum 128.37
Perficere cur apud deum 121.14
Perferam imperium ante transmigrationem 188.27
Perseuerantia artes docet 128.46
Perseuerantia nostra unde 296.23
Petrus quid de deo sentiat 159.1. 160.1. & seq.
Petrus Romae fundauit ecclesiam. 138.6. 139.16
Petrus semper domino adsuit 168 uersu 22
Petrus septuaginta translationem se quitur 189.34
Petri confessio 156.11
Petri oratio ad Iudeos 159.1 & seq.
Petro perfectiores iactabant Valentiniani discipuli 26.22
Petrum negant ueritatem annunciasse Gnostici 274.6
Pharaonis cor quomodo indurauit deus 259.25
Pharisaica iustitia quid & quae sit maior ea 226.4
Pharisaica lex 221.35. 224.20
Phi, Phi, unde 22.30.32.21
Philippi de deo confessio 163.30
ad Philippenses Polycarpi epistola 140.33
Philis utuntur Carpocratiani. 47.12
Phi Christus filius dei 18.39
Phreneticorum passio qualis 35.5
Phronesis luminare 51.39
Pindarus lyricus poeta 103.37
Pilatus Tiberij Caesaris in Iudaea

procurator 49.25
Pilato cum Christus traditus, spiritum ab eo ablatum fuisse, opinio falsa 13.14
Pilatum Christi effigiem formasse dicunt quidam 48.21
Piscis se inuicem consumere 327 uersu 38
Pisces ex homine et ecclesia ut dicunt quidam 3.15
Pijs deus qualis 243.34
Pietatis exemplar Christus 106.1
Plasma terrenum esse 304.38
Plasmati suo unicus Christus 181 uersu 10
Plasmata dei contemnunt heretici 42.13
Plasmat nos deus in utero 315.32
Plato hereticis religiosior 200 uersu 28
Platonis de animarum obliuione sententia consutatur 130.36
Platonis de rerum initijs sententia 86.10
Platonis de uniuersitatis fabricatione sententia 200.36
Platonis effigiem coronant gnostici 48.24
Platonis spirituale apud Valentinum tripartitum 3.18
Platonis unde formatum 2.41
Pleromatis discussio pulchra 63. 20.30.64.1
Plus & minus in quibus dicatur. 219.27
Poderis sacerdotalis expositio iniqua 37.9
Poenitentia quibusdam uitam impetrat 20.19 (287.19)
Poenitentia respuit inobedientiam
Poenitentiam Ioannes quam praedicabat 148.30
Poenitens Adam 196.24
Poenitentibus deus quam benignus. 196.29
Polycarpus Smyrnae episc. 140.11
Pontificis uestis 245.16
Pontificum autoritas 138.29
Pontificum uita emendata quantum proficit 139.13
Populus coccino signatus quis. 251.26
Porcorum more qui uiuant 303 uersu 6

Portenta uerborum quibus utuntur heretici in baptizandis pueris 40.20
Portentuose de rerum fabrica opinioniones 8.10
Possessione iniusta nos semper habere 260.28
Possideat & possidetur quis 305 uersu 24
Possidere gratiam 12.18
Possesse apud deum 121.13
Potestas omnis uerbo dei data. 240.3
Potestas sathanae quae sit 324.19
Potentiam dei qui resistent 197 uersu 10
Praeceptum homini per uerbum dei datum 317.32
Praecepta quaedam in lege & Euangelio ad duritiam populi data esse 229.20
Praecepta seruitutis per Moysen data quae 232.19
Praedestinatio a patre est 294.5
Praepitio deus unus ostenditur. 251.5
Presbyteri qui sint, qui non 253.12
Presbyteri traditionum in ecclesijs custodes 138.30
Presbyteris ecclesiae obaudiendum. 252.38
Primitiae deo offerrendae 236.14
Princeps caelorum quis 45.24
Princeps uita Christus 106.6
Principatum tenet deus super omnia 118.28
Principalitas dei in omnibus unde 286.6
Proσωπονους quis 22.24.
Proσωπόςαεος uirtus quaedam. 22.24
Promissionem Abrahae quomodo Christus perfecit 216.20
προπατωρ 2.27
προωπ deus 63.30
Prophetae cur ad bona opera exhortentur 282.19
Prophetae domini aduentum cognouerunt 222.1
Prophetae quid praedicent 208 uersu 36
Prophetae quo sermonis genere utantur 104.17
G 3 Proa

I N D E X

Prophete seminarunt 252.1
Prophete unum et eundem deum annuntiarunt 153.24
Prophete quomodo a gnosticis diuidantur 55.38
Prophetarum discrimen et prophetae uariae 268.32
Prophetarum prophetia unde 43.34
Prophetas cur deus miserit 228 uersu 23
Prophetas deum uidere necesse fuit. 243.13
Prophetas membra Christi esse. 268.21
Prophetas non de dijs, sed de unico deo probasse 134.1
Prophetas nouum testamentum praedicasse 219.4
Prophetia multiplex 243.18
Prophetia non ab homine sed a deo datur 25.37
Prophetia omnis ante effectum, aenigma 252.18
Prophetia prophetis unde 241 uersu 17
Prophetia quid sit 241.30
Prophetiae dei aduentibus Christi 269.1 et seq.
Prophetiae spiritum qui diuidunt quomodo confutandi 273.19
Prophetiae uti ab haereticis diuidantur 13.29
Prophetica dona negant in ecclesijs Marcionistae 158.11
Propheticus character qualis 57 uersu 26
Προφητικὸν ὄμμα quid 22 uersu 4
Protoplastus ut in hunc mundum primo uenit 54.41
PROVERBIA.
Aesopi canis 77.38
In arenam aedificare 115.29
Arenam numerare 114.17
de Harena resticulos necere. 14.19.76.31
Calculos terrae numerare 114 uersu 17
Centones sarcire 85.30
Et heri et ante 32.25
Fluct. maris numerare 114.18
Gypsum lacte male miscetur. 181.6

Inferorum Galea 26.36
uelut Leanea hydra 57.18
Longo longius fugere 141.25
Mare uniuersum ebibere 100.11
Neq; in caelo neq; in terra esse 173.6 (3)
Neq; intus neq; foris existens 27
Stellas caeli numerare 114.18
Stillitio temporis perseuera 129.26
Supercilium inane 186.34
Testamenti eiusdem esse 86.36
Prouidentia dei omnia regi 114.11
Proximi concordia ex Decalogo. 232.1
Υ collum regis in corpora non sunt 28.23
Psalms exomologesis David quid factus 255.8
Pseudoprophetae quomodo iudicantur 267.4
Ptolomaei aenes ridiculi 67.39
Ptolomaei fisiones Irenaeus cur describat 17.32
Ptolomaeus fosculus Valerini scholae 2.1
Ptolomaei inscitia 106.31
Ptolomaeus Lagi 188.39
Publicani et pharisaei parabola 280.36
Pythagorae imaginem coronant gnostici 48.24
Pythagorica quaternatio 2.37
Pythagoricum, res in numerum transferre 86.22
Vadraginta dies qui ieiunarunt 193.22
Quae sint super caelum 122 uersu 38
Querimonia haereticorum 172 uersu 30
Questio nulla tanti habenda ut euacuet fidem 213.38
Questiones questionibus augent haeretici 76.32
Questionum absolutio quo dirigenda 115.35
in Questionibus fidei quo recurrendum 141.5
Quantitas omnis a deo 114.12
Quaternio dextra et sinistra 22
Quaternatio Pythag. 2.37(20)
Quatuor testamenta humano da-

ta generi 157.33
Quatuor tempora anni 111.22
Quiescere quid sit 237.6
de Quinario numero multa per totum. 110
Quinquagenarius quis dicatur 106.37
Quod est, non quod dicitur, id melius ostendit 122.24
P Raab significationes 246 uersu 24
Rachel ecclesiae typus 248.4
Radix et substantia rerum cursu lum menti uisibilis 3.31 et seq.
Raguel et Telesis idem 51.38
Rapiens aliena iniustus 317.38
Rebecca expetita a seruo Abraham quid significet 37.30 (14)
Rebecca partus prophetia 247
Reconciliationis carnis unde 313.23
Redemptionum uerba apud haeticos 40.25
Regenerationem spernentes 295 uersu 33
Reminiscencia animae ex somnijs agnoscitur 130.24.131.11
Remphan adorantur Iudaei 229 uersu 37
Renouatus homo quomodo induendus 309.20
Repletio hominis in Paradiso duplex 323.27
Requies dei sabbatum 231.9
Resurrectio corporum qualis sit futura 186.4
Resurrectio mortuorum per Ezechielum descripta 314.24
Resurrectionem duplicem asseruit Irenaeus 292.4
Resurrectionem duplicem esse 338.28
Resurrectionem qui spernunt 338
Resuscitati quibus corporib. surrexerint 310.14
Rex maximus deus 77.32
Regis et dei collatio 220.23
Regis uenientis et Christi collatio 271.24
Regnum antichristi quae deum sit duraturum 337.28
Regnum Christi quietum 244.17 Reges

I N I R E N A E I V M.

Reges a quo constituantur 328 uersu 2
Regna non sathanae dispositione tribui 325.35 (32.35)
Regna terrena a deo cur instituta. 328.4
Regnantium uarietas 328.4
Regiones mundi quatuor 156.35
Regulam non ex numeris esse 112 uersu 16
Roma Petrus et Paulus euangelizauerunt 138.6
Romana eccles. Corinthios ad pacem reducit 139.35
Romana ecclesia maxima et antiquissima 139.16
Romani imperatoris maiestas 71 uersu 3
Romanis quae abstulimus 261.25
Ros quid significet 189.14
Ruminantium uirtus quae 303.21
Sabaoth quis 53.33
Sabaoth quid lingua Hebraica. 134.19
Sabbatum quomodo sanctificandum 218.5
Sabbathi observatio cur instituta. 230.33
Sabbatho quod curat dominus non facit contra legem 217.33
Sabbatha abnuat deus 233.28
Sacerdotes in eremo electi quinq; 110.37
Sacerdotes qui 218.24
Sacerdotes sabbatum prophabant in templo impune 218.37
Sacerdotes sabbato ministeria perficiebant pro populo 218.3
Sacerdotibus agere libere licet. 218.23
Sacerdotalis ornatus de compositionibus quinq; contextus 110 uersu 39
Sacerdotalium literarum apud Hebraeos quot sint 108.39
Sacrificia cur instituerit deus 228.38.230.20.233.38
Sacrificia quae in ueritate offeruntur 236.4
Sacrificiorum non genus sed speciem immutatam esse 236.18
Sacrificia typos fuisse 238.30

Sacrae scripturae mysteria Graecis syllabis aut literis probare uel le, ridiculum 108.11
Sadducaei negant resurrectionem 212.14
Salis statua uxor Loth 263.1
Salse aquae unde 8.18
Salomon quomodo peccarit, et emendatio eius 255.10
Saluator dicitur Christus haeretici, et non dominus 3.20
Saluatoris descensus ad quid utilis 87.14
Saluatoris nomen Iesu unde 4.18
Saluatorem se dicebat Menander 44.12
de Salvatore apud haeticos uaria opinio 24.14.44.36
Salutem esse unicam 220.20
Saluari sine spiritu dei nequimus. 305.1
Samaritanus intrat Christus 105.13
Samaritae uerbum loquela Hebraeorum 147.10
Samaritana praeuaricatrix forniciaria 180.3
Samuel propheta Iui 55.40
Sanctorum orationis efficacia. 127.26 (236.3)
Sanctorum orationes incensum dei. Sancta sanctorum nomina quae sunt 30.41 (313.1)
Sanguis iustorum cur exquirendus 295.36
Sanguis unde 312.32
Sapietia in deo quomodo 285.41
Sapietia quae et spiritus 240.41
Sapietiae dei receptaculum homo 187.7
Sapientia decere iudicem 200.3
Sapit homo quae 81.36
Sathan quid significet 324.8
Sathan quietem odit 327.36
Sathanae prodromi Carpocratiani 47.17
Sathanae tribuunt haeretici nubere et generare 45.4
Sathanam quomodo confutat Christus 323.23
Saturninus haeticus 44.21
Saulus legis propugnator 224.35 (32)
Scire deum possit quis non 214

Scire omnia se iactat gnostici 105 uersu 5
Scientia nostra in quibus augeri debet 115.37
Scientia quomodo et quae inflet. 113.19
Scientiae nostrae quae sint subdita 114.29
Scientiae ordo homini seruandus. 113.2
Scribe regni caelorum qui 219.13
Scriptura nobis omnis quomodo consona apparere possit 117.4
Scriptura quomodo abutatur haeretici 7.5
Scriptura quomodo de dijs loquitur 144.24
Scripturae aliquid apponenti uel auferenti poena non deerit 336 uersu 17
Scriptura quomodo haeretici torquere soleant 14.23
Scripturae sacrae quando et a quibus in Graecam linguam translatae 188.38
Scripturarum ostensiones quomodo ostendendae 165.1
Scripturarum testimonijs quomodo utantur haeretici 36.14
Scripturas perfectas esse 116.9
Scripturis non obsequuntur haeretici 138.16
Seculi consummatio quando futura 57.15
in Secula seculorum quomodo interpretentur Valentini discipuli 4.34
Secundus haeticus 22.19
Secundum imaginem dei homo quomodo sit factus ex Valentini opinione 10.33
Securi simile uerbum dei 318.41
Seductoris est alia docere, alia facere 207.31
Selene Tyria comes Simonis 43 uersu 9
Senior quidam quibus nominibus appellarit Marcum 33.16
Seniorum traditio apud Iudeos legi contraria 223.28
Senioribus senior factus Christus cur 106.3
Senilis aetas quae 106.25
Sensus ipse uita est 84.24
G 4 Sensus

I N D E X

Sensus dei emitti in aliquid nequit 82.35
Sensus habemus quinq; 110.29
Sensus homini duplices 287.11
Sensus uelocitati lingua non sufficit 117.37
Separatio à deo, mors est 332.41
Septuaginta interpretatio consona 189.3
Septuaginta prædicatio quæ fuerit 168.9
Sepulchrorum formositas immun-da 237.1
Sequi saluatorem quid sit 227.37
Sermonis etiã nobis reddenda ratio 232.33
Sermo concionatoris sanus esse debet 253.28
~~Sermonis concionatoris sanus esse debet 253.28~~
Serpentis deceptoris & hereticorum collatio 205.37
Serpentẽ cur exosum habeat deus 197.7
Serpentem quomodo uicerit Christus 323.13
Seruis lex est posita 226.14
Seruitus Hebræorum in Aegypto 261.1
Seruitus erga deum, deo nihil præstat 227.41
Seruitutis præcepta per Moysen data quæ 232.18
Seth quomodo generatus 55.20
Seth ex terra plasmatũ dicunt quidam 37.20
στυγὴ nomen honorificũ 31.2
στυγὴ 2.30. & 31.2. 25.17
~~στυγὴ 2.30. & 31.2. 25.17~~
Signa non sine symbolo 230.41
Siloa etiam sabbathis curauit 218
uersu 4 (11)
Simeonis de Christo confessio 175
uersu 26
Simō Magus quid docuerit 76.4
Simonis Magi statua 43.1
Simonis Samaritani Magi doctrina 42.24. & seq.
Simon pater hereticorum omnium 62.1. 137.7
Simonis discipulus Menãder 141
uersu 40
Simonis sectator Cerdo 49.14
Simonem Cyrenæum pro Christo passum fuisse dicit Basilides. 45.32
Sinoniani unde dicti 44.8
Simile à simili non redigitur in nihilum 96.6
Simplicitatẽ à nobis requirit deus 236.10
Sodomitas à Christo saluatos esse dicit Marcion 50.2
Sodomitas ueneratur quidam 57
uersu 27
Sol quibus insensus 259.37
Solis & prædicationis uerbi collatio 20.33
Solutio hominis quid 324.24
Somnia quid sint 130.24
Sonorum differentias auris colligit 287.17
σοφία ecclesiæ datur & homini 3.16
Sophia quibusdam serpens dicta. 57.19
Sophiã nõ esse ubi ignorantia 95
uersu 5
Sophistæ Pandoræ 208.10
Sophistæ pepones 23.17
Sophismatis dediti heretici 199.3
Sophonias propheta Astaphei 56
uersu 3
Soter Christus dictus 4.26
Soter nomen quinq; literarum. 110.15
Soter undecimus Romæ episcopus. 140.7
Sperantes in Christum, in eum crediderunt 255.39
Spiritus, cœlestis est 304.39
Spiritus consilium ueteres quando sint secuti, quãdo non 254
21. & seq.
Spiritus & afflatus differentia. 308.18
Spiritus ignorantie quos maxime occupet 35.10
Spiritus in spiritu non dissoluitur 96.9
Spiritus patris quanta perficiat. 304.34
Spiritus qui est sapientia, semper cum deo 240.41
Spiritus quis in Christum descendit 179.12
Spūs tantũ pars hominis 300.6
Spiritus, uitæ substantia 10.36
Spiritus dona negant Marcionistæ 158.3
Spiritus impetus in Paulo 146
uersu 11
Spiritus promptitudo 304.21
Spiritus incorporeales non esse homines 303.1
Spiritus principales quatuor 156
uersu 36
Spiritus prophetarum, apostolorum, septuaginta unus 189.36
Spiritus sanctus quem deum esse docuit 143.28
Spiritus sanctus quid docuerit Valentinus opinionione 4.7
Spiritalis discipulus quis 264
uersu 37
Spiritalis substantia unde 9.12
Spiritalis homo quis, & quis nõ 300.18
Spirituale corrumpi non posse. 11.36
Spiritalia umbram habere nequeunt 74.32
Sponsa non assumit sed assumitur. 305.9
Sponsalis thalamus non coinquinatur 279.37
σπίστησις 29.36
σωτὴρ & Sophiæ reconciliatrix. 4.30
Stellæ quomodo differant 92.18
Stephanus diaconus primus 229
uersu 28
Stephani de deo confessio 165.5
Sterilem peperisse qui fiat 56.10
Stefichorus luminibus orbatus quod maledixerit Helene 43
uersu 21
Sthenelus Eurysthei pater 19.15
Stoici necessitatem præponunt deo 85.24
Stupor unde 4.27
Suadela sua nos redemit dominus. 294.15
Substantia carnis quomodo moritur 308.36
Substantia rerum cui attribuenda 77.20
Substantia rerum cur sola mentio uisibilis 30.31
Substantia uitæ unde 242.9 (39)
Substantiã saluare non posse 120
Substantialis

I N I R E N A E V M.

Substantialis emissio est 91.13
Subiectio dei quid 286.8. 288.16
Subiectio exemplum Christus. 106.1
Succinctorum Ade quid significet 196.37
Supra naturam sentire, insania. 113.10
Supplantator dictus Iacob quare. 247.22
Supplicationibus ecclesiæ sepius resuscitati mortui 127.26
Supputatio gnosticorum uana. 109.13
Suscitantis uirtus omnibus nota fiet 42.16
Suspecti qui sint doctores 253.1
Suspicionis cœctura fallax 287
uersu 14
Syllabis quidã suas opiniones confirmare cõtendunt 27.5. 108.11
Symbolum signis adherere 230
uersu 41
συμφορὴ hereticorum 12.35
συνοσις ecclesiæ & homini attribuitur 3.16
Synesis luminare 51.39
συζυγία 12.20
~~Tabernaculi factioẽ cur deus populo indicarit 228.36~~
Tabernaculi Moysi explicatio per uersa 37.8
Tedium unde 4.26
Tatianus Iustini auditor 50.38
Tatiani cecitas 197.37. 198.1
Tarditas corporis animæ uelocitatem impedit 131.34
Titan uocabulum quale 337.6
~~Thales Milesius principium rerum aquam dixit 85.33~~
Thamar Iudæ nurus quæ indicet. 251.20
Thelesis luminare, quod & Raguël 51.39
Theodotion Ephesus Iudæus pro seletus reprehenditur 188
uersu 23
Theogonia Antiphanis 85.8
Theoremata Basilidis 46.29
Thesaurus absconditus in agro quis 252.8
Thetis deorum mater Homero 85
uersu 35
Thomas absens cum manifestaretur dominus, quale mysticum. 37.35
Thronus dei cœlum cur 210.8
Thus Christo oblatum quid significet 149.21
in Tyberij Cesaris tempora uenit Christi cognitio 213.34
Timor unde 4.26
Timorem auxit dominus 232.27
Tobias propheta Eloei 56.1
Tonitru ratio certa hominibus ignota 116.24
Τὸν & quid 35.9
Traditioni apostolorum Barbari plus deserunt quàm ceteri scriptis 141.27
Traditionibus non obsequuntur heretici 138.22
Transgressor Sathan 324.28
Transgressores uerbi qui sint 258
uersu 32
Tribulatio saluandis necessaria. 334.37
Trinitatis in plasmatone hominis opus 286.11
Tristitia quæ generauit 7.38
Triticum in stipula corroboratur 116.1
Tritici & corporis Christi collatio 296.19
Tritici & zizaniorum parabola 289.13
Tritici granum seminatum, quid 302.4
Typus ab imagine quando differat 107.30
Typum cõsummauit Loth 263.4
Typum quæ præstent, quæ non. 238.35
Typum tantum Iudæos habuisse. 238.30
per Typos Iudæi discabant timere deum 229.11
per Typica ad uera uocat dominus 229.2
Tyranni & diaboli comparatio. 328.13 (327.23)
Tyrãnis hominibus cur imposita. Tyrus Phœnicie ciuitas 43.9
Vacuum nihil apud deum. 248.9
Vacuum nihil esse posse. 66.35. 67.1
Valentinus & eius sectatores uacui 67.35
Valentinus sub Hygino Romæ uenit 141.32
Valent. discipuli mysteria sua mercede docent 8.6
Valentini discipuli sibijpsi discedunt 273.26
Valentini

I N D E X

Valentini discipuli quomodo iudi cabuntur	265.36	Veritas ut agnoscat	59.19	Virtutes principes Basilidæ	45
Valentini Euangelion	156.29	Veritatis ignoratiã per antiphrasim quidam agnitiõem ueri appellant	87.21	uersu	12
Valentini pepones	23.5	Veritatis regula quæ sit	41.37	Visionibus propheta propheta bant etiam	243.18
Valentino in quibus discrepent discipuli eius	21.32	Veritati litera mutæ attribuuntur	29.3	Visibilis hominib. deus quomodo	
Valentini uanitas	214.37	Veritatem amittunt hæretici inania sequentes	77.36	Vita duplex	308.9 (242.5)
Vasis formam suscipit aqua uersu	27	Veritatem à mente generatam esse	2.37	Vita hominis, uisio dei	243.7
Vasa Aegyptijs cur abstulerit Hæbrei	260.22	Veritatem idolum fecit Marcus.	32.32	Vita hominis unde	44.33.133.12
Vasa fortis quæ	147.18	Veritatem numeris constare non posse	110.11	Vita per curationem efficitur	310
Vaticinatoribus quanta fides adhibenda sit	26.8	à Veritate qui seducantur facile.	7.5	uersu	12
Velocitas animæ impeditur corpore	131.26	Vespere cur dominus ad Adam uenit	316.19	Vita quibusdam ab initio constituta	20.19
Venatorum & hæreticorum collatio	87.40	Vestis nuptialis	279.18	Vita sensus antiquior non est	84
Ventris fructus, proprium uirginis	190.32	Veteres non reprehendendos esse	256.18	Vita introitus ecclesiæ	141.2 (23)
Ventilabrum pro cruce	6.37	Veteres quò legendi	292.21	Vite participare corpus	297.35
Ventorum generatio apud homines incerta	116.25	Victoria belli cur regi semper adscribatur	65.28	Vite princeps Christus	106.6
Verbum animam liberat	226.16	Victoria & lucta Christi	183.38	Vite præsentis & futuræ discrimen	298.4
Verbum cur caro factum sit doctore magnum	21.13	Victorinus Pictabionensis episcopus	292.34	Vite semiuocales attribuuntur.	29.4
Verbum dei cur caro factum	181.7.187.36	Vidue liberalitas	236.26	Vite substantia unde	242.10
Verbum dei iustum & bonum esse	200.19	Vim nulli à deo fieri	281.30	Vitam quæ nobis faciant	313.40
Verbum dei pater generis humani	263.22	Vinum rubicundum faciebat Marcus imposturis	24.37	Vitam quid auferat	287.9
Verbum deo semper adest	240.15	Vini cælestis commixtionem qui reprobent	295.5	Viuit quid	305.17
Verbum dei simile securi	318.41	Vinea à deo plantata. quæ sit	276	Viuere deo incipit moriens peccato	197.14
Verbum homini quomodo copulatum	316.38	uersu	24	Viuere quomò possimus	242.9
Verbo hominem antiquiorem qui dicant	84.34	Vitis & corporis Christi collatio.	296.19	Viuentes deo qui	304.18
Verbum quomodo deum reuelet.	215.3	Vinum Eucharistiæ	235.19	Vitululus in forma Cherubin uersu	157
Verbum quomodo Christus fuit.	185.31	Viperarum progenies qui	290.23	Vmbran spiritalia corpora non faciunt	74.31
Verba nostra quomodo per linguam proferantur	117.39	Virga Moysi cur serpens facta.	191.28	Vmbra pleromatis	68.24
Verbo nouo omnia noua adferuntur	150.14	Virginis partus inopinatus quale signum	191.14	Vnctio extrema Valentinianorum.	41.10
per Verbum offertur deo	237.33	Virginem hominibus mortem attulisse	321.4	Vnxit Christus, unctus est, & ipsa est unctio	182.8
per Verbum omnia manifestantur	214.15	Virginem peperisse quomodo factum	56.10	Vngula duplex	303.14
Verbo deus omnia condidit	66.1	ex Virgine natum Christum negat Cerinthus	48.29	Vocales quibus attribuat Marcus	29.8
Verbo semiuocales attribuuntur.	29.4	Virtus in deo quomodo	285.40	Vocalium explicatio ridenda uersu	39
Veritas omnium testimonium perquirat	215.15	Virtus nulla gnosticis	137.17	Vocauit deus homines quomodo.	279.11
		Virtutis dei receptaculum hominis	187.7	Volucrum abitus & reditus causa recta reddi nequit	116.17

I N I R E N A E V M.

Velle cur apud deum	121.13	Vendicatio	55.41 (234.38)
Vox ciuium noui testamenti uersu	161	Veniens in corpore	Zacharias uoluntatis dei preco.
Vtilitas ubi	242.41	Veniens in corpore	Zacharie testimonium
Vulpi assimilatur Herodes uersu	290	Veniens in corpore	à Zacharia sacerdote cur Euangelium Luce inchoatum
Vxor Loth conuersa in statuam salis	263.1	Veniens in corpore	157.16
Vxores communes hæreticis uersu	12	Veniens in corpore	Zelus phariseorum
Vxor diaconi à Marco corrupta.	26.15	Veniens in corpore	237.4 (13)
		Veniens in corpore	Zizaniarum & tritici parabolæ
		Veniens in corpore	289
		Veniens in corpore	Zodiacum quæ significare tradat hæretici
		Veniens in corpore	35.26
		Veniens in corpore	Zorobabel templum restaurat.
		Veniens in corpore	272.26

I N D I C I S F I N I S.

S E R I E S C H A R T A R V M.

abcdefghijklmnopqrstuvwxyz. ABCDEFG.
Omnes sunt terniones, præter E quaternionem.

BASILEAE PER HIERONYMVM FROBENIVM, ET
NICOLAVM EPISCOPIVM, MENSE
MARTIO, M. D. LX.

FRO BENA

Handwritten text on a small paper fragment, likely a library label or note, partially obscured by tape.

Handwritten text on a small paper fragment, likely a library label or note, partially obscured by tape.

Handwritten text on a small paper fragment, likely a library label or note, partially obscured by tape.

